إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

Гьаб хирияб Къуръан ва гьелъул таржама ва тафсир зарбоялда бахъеян амру гьабуна кIиябго хIарамалъе хъулухъ гьабулев хан ГIабдулГазизил вас ГIабдуллагьица СагIудиял гIарабиязул пачалихъалъул ханлъун жив вугев

تشرف بالأمر بطباعة هذا المصحف الشريف وترجمة معانيه
خادم الحرمين الشريفين الملك عبد الله بن عبد العزيز آل سعود
ملك المملكة العربية السعودية

وَقفٌ لِلّه تعالى من خادم الحرمَين الشّريفَين
المَلِك عبد الله بن عبد العزيز آل سُعُود
ولا يجُوز بيعُه

تُوزّع مجَّانًا

القرآن الكريم

وترجمة معانيه وتفسيره إلى اللّغة الأوَارِيَّة

المجلّد الثّاني

مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف

Гьаб жив Аллагьасе гIоло бугеб вакъфу буго кIиябго
хIарамалъе хъулухъ гьабулев хан ГIабдулгIазизил вас
ГIабдуллагьидасан
бичизе бегьуларо

Гьаб чIобого бикьула

Хирияб Къуръан

Ва гьелъул
таржама ва тафсир

МагIарул мацIалда

КIиабилеб жилд

Фагьд ханасул Къуръанал зарбоялде рахъунеб мужаммагI

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

مقدمة

بقلم معالي الشيخ: صالح بن عبدالعزيز بن محمد آل الشيخ
وزير الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
المشرف العام على المجمع

الحمد لله رب العالمين، القائل في كتابه الكريم:

﴿... قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ﴾.

والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، نبينا محمد، القائل:

«**خيركم من تعلَّم القرآن وعلَّمه**».

أما بعد:

فإنفاذاً لتوجيهات خادم الحرمين الشريفين، الملك عبدالله بن عبدالعزيز آل سعود، -حفظه الله-، بالعناية بكتاب الله، والعمل على تيسير نشره، وتوزيعه بين المسلمين، في مشارق الأرض ومغاربها، وتفسيره، وترجمة معانيه إلى مختلف لغات العالم.

وإيماناً من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد بالمملكة العربية السعودية بأهمية ترجمة معاني القرآن الكريم إلى جميع لغات العالم المهمة تسهيلاً لفهمه على المسلمين الناطقين بغير العربية، وتحقيقاً للبلاغ المأمور به في قوله ﷺ: «**بلِّغوا عني ولو آية**».

وخدمةً لإخواننا الناطقين باللغة الأوارية يطيب لمجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة أن يقدم للقارئ الكريم ترجمة معاني القرآن الكريم وتفسيره إلى هذه اللغة التي قام بها الشيخ عبدالرحيم بن محمد،

وراجعها من قبل المجمع الشيخ عباس بن أمير حمزة، والشيخ شامل غائر بيكوف.

ونحمد الله سبحانه وتعالى أن وفق لإنجاز هذا العمل العظيم الذي نرجو أن يكون خالصاً لوجهه الكريم، وأن ينفع به الناس.

إننا لندرك أن ترجمة معاني القرآن الكريم -مهما بلغت دقتها- ستكون قاصرة عن أداء المعاني العظيمة التي يدل عليها النص القرآني المعجز، وأن المعاني التي تؤديها الترجمة إنما هي حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم، وأنه يعتريها ما يعتري عمل البشر كلَّه من خطأ ونقص.

ومن ثم نرجو من كل قارئ لهذه الترجمة أن يوافي مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة النبوية بما قد يجده فيها من خطأ أو نقص أو زيادة للإفادة من الاستدراكات في الطبعات القادمة إن شاء الله.

والله الموفق، وهو الهادي إلى سواء السبيل، اللهم تقبل منا إنك أنت السميع العليم.

Ццебе рагIи

ХIурматияв щайх ССалихI, ГIабдулгIазизил вас, МухIамад Али-шайхил васас хъвараб, Исламиял ишазул, вакъфуялъул ва дагIватгун тIуритIиялъул вазирлъун жив вугев, Мадинаялда бугеб Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалъул бетIерлъунги жив вугев.

Кинабго рец Аллагьасе буго, тIолго гIаламалъул бетIергьанлъун жив вугев, жиндир хирияб Къуръаналда жаниб жинцаги абулев: (хIакълъунго нужехъе Аллагьасул рахъалъан бачIана нур, (канлъи) ва жиб баянаб тIехь).

Аллагьасул цIоб ва рахIмат лъеги аварагзабазул ва мурсалиназул бищунго хирияв нилъер авараг МухIамадида, жинцаги абурав: *«Нужер бищунго лъикIав вуго жинца Къуръан лъазабурав ва жинца гьеб цогидаздаги лъазабурав»*– абун.

Гьалда хадуб:

Хирияб кIиябго хIарамалъе (Макка ва Мадина) жинца хъулухъ гьбулев, Аллагьас жив цIунаяв, СагIудиязул хан ГIабдуллагь, ГIабдулгIазизил вас Ал-сагIудил бихьизаби (нух малъи) тIубазабун: Аллагьасул тIехьалъул кIвар гьабе, гьеб тIибитIиялъе бигьалъи гьабе, машрикъ магърибалда ругел киналго бусурбабазе гьеб бикье, гьелъие тафсир гьабе ва гьелъул магIнабазе батIи батIиял мацIазда таржамаги гьабе -ян абураб.

СагIудиязул гIарабиязул пачалихъалъул Исламиял ишазул, вакъфуялъул ва дагIватгун тIуритIиялъул визараталъ гьабураб ишараги тIубазабун: хирияб Къуръаналъул магIнаби киналго мацIазда таржама гьариялъул бугеб кIудияб кIвар букIин, гьеб Къуръан гIараб мацI лъаларел бусурбабазе бичIи бигьалъизе. Хирияв аварагасул амруги тIубазабун: *«Нужеца дир рахъалъан умматалъухъе щвезабе цохIо аят бугониги»* - абураб.

МагIарул мацIалда кIалъалел нилъер вацалазе хъулухъ гьабун Мадина шагьаралда бугеб Ал-малик Фагьдил

Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалъе лъикIаблъун бихьана хIурматияв Къуръан цIалулесе гьаб магIарул мацIалда бугеб таржама къватIиб биччазе. Гьеб хIадур гьабуна **ащейх ГIабдуррахIим МухIаммадил васас.** МужамагIалъул рахъалъан гьелъул хал гьабуна ащейх ГIаббас АмирхIамзал васас ва ащейх Шамил Гъаирбековас.

ТIадегIанав ва Жив вацIадав Аллагьасе рецц гьабулеб буго жинца гьаб кIудияб иш тIубазе квер бакъарав. Нижер хьулги буго гьаб гIамал цохIо Аллагь разилъиялъе сабаблъун букIина абун ва гьелдалъу гIадамазе мунфагIатги букIина абун.

Нижеда лъала хирияб Къуръаналъул магIнабазул таржама, кигIанго лъикI гьабун бугониги, гьеб букIуна жинда тIубанго Къуръаналъул кIудиял магIнаби рагьизе кIолореблъун. Гьеб Къуръаналъул рагIаби ругелъул жинца инсан гIажиз гьавулеб мугIжизатлъун.

Таржамаялъ жидеда тIоритIел гьабулел магIнаби рукIуна гьеб таржама гьабурасул Аллагьасул хирияб тIехь лъаялъул гIелму щвараб къадаралда. Гьеб таржамялда тIадги бачIуна кинабго инсанасул гIамалалда тIаде бачIунеб хатIаъ ва нукъсанлъи.

Гьедин бугелъул, нижер хьул буго гьаб таржама цIаларас Мадина шагьаралда бугеб Ал-малик Фагьдил Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалде щвезабила абун гьелда жаниб жиндие батараб хатIаъ ва нукъсанлъи. ИншаАллагьу, нижеца хадусеб нухалъ таржама къватIиб бичалеб мехалъ гьездасан мунфагIат босила.

Аллагь вуго жинца тавфикъ гьабулев. Гьев вуго жинца битIараб нухалда тIоритIулевги.

Я нижер Аллагь! Дуца гьаб нижер гIамал къабул гьабе, мун вуго кинабго жо дуда рагIулев ва лъалев.

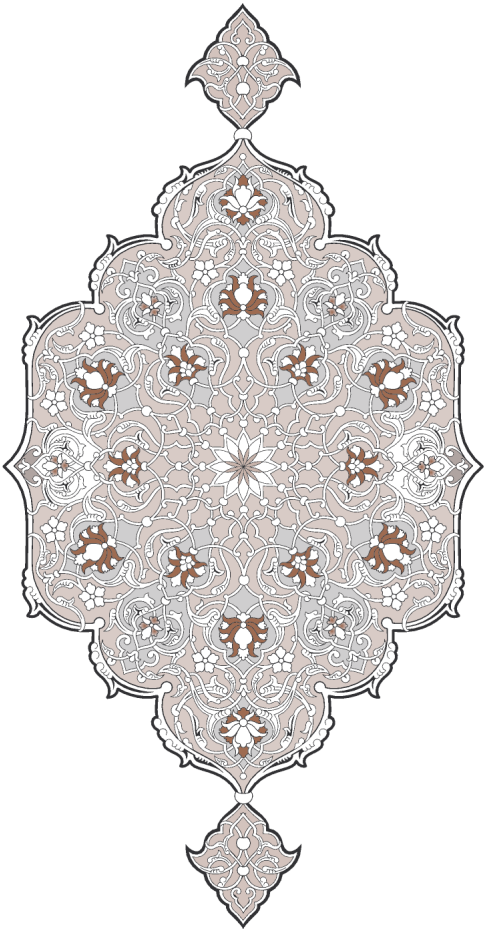

20. Сурату Т1а-гьа

سُورَةُ طٰهٰ

Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб нусиялда лъебералда щуго аят бугеб.

Гьаб сураталъул аслияб мурад буго динальул аслаби рицин ва гьел рац1ц1ад гьари. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин ч1езабиялъул далилал рицингун цадахъ гьев Аллагь жив цогояв вук1ин, гьесие г1ахьалчи гьеч1еблъиги бицунеб буго. Аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва гьел рит1иялъул х1икматги бицунеб буго. Ахират бук1ин, х1исаб-мизан ва жазаъ бук1иналъулги бицунеб буго.

Мух1аммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагас Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб г1ибадаталъулъ ях1 бахъи, жиндие гьабулеб къварилъи ва заралалда сабро гьаби бицулеб буго. Жинда т1ад къараб рисалат т1убазабун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабиялда уммат ах1ана хирияв аварагас صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, амма гьесда т1ад къан бук1инч1о х1ал-зулму гьабун г1адамал исламияб диналде ах1изе.

Сураталда жаниб лъик1го г1ат1ид гьабун бицунеб буго жив аллагь вуго абун хьвадулев вук1арав пирг1авнил ва гьесул къавмалъул. Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг Т1адег1анав Аллагьасда к1алъаялъул, гьесда рисалат т1ад къаялъул ва Мусалги عَلَيْهِ السَّلَامُ пирг1авнилги бах1с бицун буго.

Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасул къисаялда бакка-бахъи гьабун буго, инсанасул рак1 х1инкъулеб х1алалъ къиямасеб къоялъул ва гьелъул зах1малъабазул бицун буго. гьеб къиямасеб къоялъ х1исаб мизан гьабун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1аб халкъ алжаналда иналъул, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъарал гьев жидер Бет1ергьан вук1иналда инкар ккураб халкъ жужах1алда иналъулги бицун буго.

Сураталда ц1ар лъун буго: «Сурату Т1агьа» - абун. Гьеб Т1агьа аварагасул صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ц1араздаса цо ц1ар буго. Хирияв аварагасул صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ц1аралдалъун сурат байбихьиялда жанибги гьесул рак1 парахат гьаби буго. Мушриказул къварилъабазда сабру гьабизе гьесие квербакъи гьабиги буго.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав
Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طه ١

1. Т1а. Гьа! Т1адег1анав Аллагьасда лъала гьаб к1иго х1арпалдалъун жиндир щиб мурад бугеб.
«Я Мух1аммад»-абураб маг1наги гьабуна гьеб к1иго х1арпалъул, гьаб хадуб бугеб аяталъул маг1на ва тафсир хал гьабураб мехалъ.

مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ ٢

2. Дуда гьаб Къуръан рештI1инабич1о, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мун къосизавизелъун ва дуца дурго напсалъе къварилъи гьабизелъунги.
Гьаб Къуръан дица рештI1инабун буго дуеги, т1олго умматалъеги рах1матлъун ва бахьибуголъилъун бук1ине.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ва хириял асх1абзабаз как бай халат гьабулеб бук1ана ва гьеб какилъ Къуръанги г1емер ц1алулеб бук1ана. Цинги Маккаялъул мушриказ абуна: «Гьаб Къуръан Мух1аммадида рештI1инабун буго гьев къосизавизе ва гьесие зах1малъи гьабун»-абун. Гьел мушриказул рег1и нахъч1ван Т1адег1анав Аллагьас гьал аятал рештI1изаруна.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас сардилъ т1аде вахъун какал ралел рук1ана ва гьеб какилъ Къуръан ц1алулаго халат вахъун ч1ун гьесул х1ат1алги гьорон рук1ана: к1иябго х1ет1е г1одоб лъун ч1езе к1оларого цин цояб цинги цогидаб х1ет1е борхун гьел х1ат1азе свакбичи гьабулевги вук1ана. Т1адег1анав Аллагьас гьесухъе Жабраил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ малаик вит1ана ва гьесда абуна: «Дуца дур напсалъе зах1малъи гьабуге, гьеб напсалъе т1адаб х1акъги буго. Дица мун вит1ун вуго бигьаяб ва бац1ц1адаб диналдалъун»-абун.

إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ٣

3. Дица гьаб Къуръан рештI1изабун гьеч1о Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, гьесул г1азабалдаса х1инкъулел муъинзабазе вег1залъун гурони.
Гьезул рак1азулъ бугеб иманалъул нур Къуръаналъул вег1заялъ жегиги ц1ик1инабула ва гьезул Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вокьиги, гьесул г1азабалдаса х1инкъиги ц1ик1к1ула.
Муг1авиятидаса رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Аллагьасе бокьараб мехалъ жиндир цо лагъасе лъик1лъи гьабизе гьев лагъасда дин бич1инабула»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.
Гьев чи жинца гьабулеб г1амал Къуръан х1адисалда боцунев, гьеб г1амал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун ва аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахъвилълъун гьабулев вук1уна.

Аллагь разилъаяв СагIлабат ибну ХIакимидасан бицараб хIадисалда буго: аварагас ﷺ абуна:

«Къиямасеб къоялъ халкъалъул хIисаб гьабизе жиндир тахида чIараб мехалъ, ТIадегIанав Аллагьас гIалимзабазда абула: дица дир гIелмуги дир хIикматги нужее кьун букIинчIо дие бокьун букIун гурони нужеда гурхIизе ва нужер мунагьал чуризе- щиб гIамал нужеца гьабун бугониги»-абун

تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾

4. Гьаб Къуръан рештIинабуна жинца ракьалги рижарав, тIадегIанал зобалги рижарав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца кинабго гIалам щибго жо гьечIеб ва мисал-сурат гьечIеб бакIалда батизабурав, жидер гIорхъаби лъаларел, жидер борхалъиялда ва гьезда жанир ругел махлукъатазда инсан хадув гъоларел зобалги рижарав.

ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾

5. Гьал церехун рехсарал камилал сипатал жиндие ругев, жиндир гурхIел цIоб гIемерав БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIарщалда тIадегIанлъун вуго.

Жиндир заталда рекъараб тIадегIанлъи буго гьеб: жиндир тIадегIанлъи нилъералда релълъинаб гьечIого. Гьеб тIадегIанлъиялда инкар кквечIого ва гьелъие сипатал чIезаричIого: « Аллагьас абураб ва гьесие бакьараб хIалалъ вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ г1арщалда т1адег1анлъун»-абула жидер иман камилал муъминзабаца.

لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾

6. Гьев БетIергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ мулк ва милк буго зобалазда бугебги, ракьалда тIад бугебги, зоб- ракьалда гьоркьоб бугебги ва ракьазда гъоркь бугебги жо.

Ракьазда жанир ругел магIданиял жал ва гьенир ругел, нилъеда лъаларел, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталги.

وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾

7. Дуца дур рагIи загьир гьабун абуниги МухIаммад ﷺ, балъго дурго напсалъе рагIун абуниги,- **ХIакълъунго гьеб кинабго жо БетIергьан Аллагьасда лъала. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда балъгояб жо лъалев ва рекIел хиялалги лъалев.**

Жегиги ракIалда хъвачIел, нахъа рекIелъ рачIулел хиялалги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ.

Гьаб аяталдаса мурад буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул ракI парахат гьаби. Гьесда абулеб буго: ТIадегIанав Аллагь кидаго мунгун цадахъ вуго, дуца бицунебги гьебулебги жо бихьулев ва лъалев

вуго, дур рекIел хиялалги жинда лъалев вуго. Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мун цохIого тезе гьечIо ва дуе квербакъи букIине буго. Дуца сабро гьабе дуда тIад къараб рисалат гьеб къавмалда щвезабиялда абун.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ ٨

8. Жив цогояв, цоги гьечIев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго гьев жиндие гIибадат гьабизе тIадав БетIергьан. Жидер магIна гъваридал, берцинал цIарал ва сипаталги ругоТ1адег1анав Аллагьасе.

Щибаб хIалалъ ва щибаб бакIалъулъ гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ загьирлъула гьеб хIалалда ва бакIалда рекъараб сипаталдалъун.

Жидеца кидаго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ пикру гьабулел, гьев ракIалда чIезавулел ва гьесул сипатал ракIалъ хал гьабун, гьесде машгъуллъун ва гIашикълъун рукIунел гIадамал руго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьарал ва Аллагьасе рокьарал гIадамал. Гьел гIадамазда абула: «Авлияуллагьи»-абун.

Гьадин жидер ракIазда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ сипатал лъалел ва гьел сипатал хал гьабулел муъминзабазда «الرَّحۡمٰن» «الرَّحِيم» «الرَّؤُوف» «الحَلِيم» - абурал цIарал ракIалда щвараб мехалъ, яги жидеда аскIор гьел цIарал рехсараб мехалъ, яги Къуръаналдаса гьел цIарал цIалараб мехалъ, жидеда гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гурхIел-рахIмо ракIалда щола, ва гьезул ракIазеги чурхдузеги гьелъул асар лъугьун, гьелда хьул лъун, гьеб гурхIел рахIмо жидеда рештIун бугеблъун пикру гьабула.

«الغَفُور، العَفُوّ، التَّوَّاب» - абурал цIарал ракIалда рачIараб мехалъ гьезул хьул лъола Аллагьас мунагьал чуриялда, тавбо къабул гьабиялда ва гьев тIаса лъугьиялда. «الجَبَّار، العَزِيز، القَهَّار» -абурал цIарал ракIалда щвараб мехалъ гьел цIакъ хIинкъула Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъун, гьесул гIазабалъе жал хIакълъиялда. Гьадинаб мисал буго ТIадегIанав Аллагьасул киналго цIаразул. Гьел цIаралги гьезул магIнаги суратул Исраалъул ахиралда хъван руго.

وَهَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ٩

9. Духъе Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул хабар ва гьесул къиса бачIана гурищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ!

Дуда гьеб хабар рагIана абураб магIна буго гьаб раг1иялъул. Гьаб рагIи абулеб буго гIенеккарав чиясул гIин цIодор гьабизе ва гьев бицунеб жоялда кIвар кьун гIенеккизавизе.

إِذۡ رَءَا نَارٗا فَقَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِقَبَسٍ أَوۡ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدٗى ١٠

10. Гьев Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда цо цIа бихьараб гIужалъ ва гьес жиндир агьлуялдаги абураб мехалъ: «Нуж гьаб бакIалда чIа. Х1акълъунго дида доба рикIкIад цо цIа бихьулеб буго. Дун нужехъе гьенисан цIадул сунтур босун вачIина, яги гьеб

цIа бугеб бакIалда нилъ унеб нух бицунев чи ватун гьесда нух малълъизабун вачIина»-абун.

Мадяналда ШугIайб عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасе хъулухъ гьабун, гьесул гIи-боцIи хьихьун вукIун хадув, Мисриялда вачIунеб заман буго гьеб. Къаси сардилъ нух къосун хутIана, цIа бакизе лъугьиндал гьеб бакизеги кIвечIо. Гьедин квачан, нух къосун, гьабизе жо тIагIун ругеб мехалъ Мусада доба рикIкIад цо цIадулгIадаб кунчIи бихьана. Гьеб бакIалда хъизанги тун, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ жинда канлъи бихьараб рахъалдехун ана. Гьеб букIана «ТIурсайнаъ» абулеб мегIералъул кваранаб рахъ.

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾

11. Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг жинда канлъи бихьулеб бакIалда гIагарлъараб мехалъ, гьесда цо гьаракьалъ ахIана: Я Муса!

إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخۡلَعۡ نَعۡلَيۡكَۖ إِنَّكَ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾

12. ХIакълъунго Дун вуго дур БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ: дуде калам гьабулев ва мун гьаб бакIалда вачарав. Дуца дур кIиябго хьит хIатIаздаса бахъе. Мун вуго жиб бацIцIадаб «ТIува» абулеб ракьалда тIад.

ГIалимзаби хилиплъана Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ хьитал рахъеян амру щай гьабураб абун. Цо гIалимзабаца абуна гьел хьитал дабагъ гьабичIеб хIамил тIомалъул рукIанин, жал хъубал рукIун тIаса рахъун рикIкIад гьаре абун амру гьабунин. Цогидал гIалимзабаца абуна гьеб бацIцIадаб ракьалда тIад хIатIал гIицIго лъугьа абураб магIна бугин, гIицIцIал хIатIаца гьеб ракь мерхьи мурадалда.

وَأَنَا۠ ٱخۡتَرۡتُكَ فَٱسۡتَمِعۡ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾

13. Дица мун тIаса вищана Муса гьаб дур заманаялъул кинабго халкъалдаса дица дуда калам гьабизе ва мун расуллъун гьавизе. **Гьанже мун гIенекке дица вахIю гьабулеб жоялда.**

Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг ТIурсайнаалда иналъул сипат бицунаго, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурхIаяв сайид КъутIбуца абуна: бецIаб ва цIорораб алахалда Муса авараг живго цохIо вукIаго, гьесда тIаде сардил сихIкъотIараб ва хIинкъараб бец1лъиги букIаго, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ унев вукIана жинда канлъи бихьараб рахъалдехун жиндиеги хъизаналъеги цIа босизе, яги жинца нух бицунев чиниги ватилин хьулгун. Гьеб хIалалда жив вукIаго жинда сверухъ бугеб кинабго жо кIалъараб гIадаб мисал лъугьун, гьесда ахIулеб гьаракь рагIула: «Дун дур БетIергьан Аллагь вуго»-абун.

إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدۡنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكۡرِيٓ ﴿١٤﴾

14. ХIакълъунго, дун вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, гьечIо цохIо Дун гурого жиндие лагълъи гьабизе мустахIикъав щивго, Дуца

гIибадат цохIо дие гьабе ва дун разилъи тIалаб гьабун какалги рай. Гьеб как балеб мехалъ дуда дун ракIалда щвезе.

Как баеян абиялъул хIикмат буго, гьеб как гуреб цогидаб гIибадатги Аллагь ﷻ ракIалда щвезавулеб букIингун цадахъ,- как букIин жиб балеб мехалъ ракIги, мацIги ва цогидал лугбиги гIахьаллъун Аллагьасе ﷻ гьабулеб гIибадат. Аллагь ﷻ цо гьавун «лаилагьа илла Ллагь»-абуралдаса хадуб бищун хирияб гIибадат как бай буго.

إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾

15. Къиямасеб къо бачIин жиндилъ щибго щаклъи гьечIеб амру буго, дица гьеб бачIунеб заман балъго гьабун букIуна. Гьеб къиямасеб къоялъ щибаб напсалъе жазаъги гьабула.

Иман лъун лъикIаб гIамал гьабурал г1адамал алжаналда лъугьинарула. Жидеца Аллагьасда ﷻ инкар ккун купру-ширкалда чIарал жужахIалда лъугьинарула.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: ТIадегIанав Аллагьас инсан холеб ва къиямасеб къо чIолеб заман балъго гьабиялъул хIикмат букIине бегьулин Аллагьас ﷻ къотIи гьабун букIин хвалда гIагарлъарав чиясулги къиямасеб къо чIеялъул гIаламат загьирлъараб мехалъ тавбо гьабурасулги тавбо къабул гьабичIого букIине. Гьедин бугелъул (инсанасда жив холеб заман лъалеб гьечIелъул ва къиямасеб къо кида чIолебги лъалеб гьечIелъул) гьев даимго тавбо гьабун, хвалиде хIадарун вукIине ва Аллагьасда ﷻ гIасилъизеги хIинкъизе.

فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾

16. Мун гьеб къиямасеб къоялъул амруялдаса вуссинавуге Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ, Аллагьасда иман лъечIев чиясул хабаралъ. Жиндир гьава-напсалда нахъвилъларав ва дунялалъул лазатаздаса кеп босулевлъун вугев. Гьесул хабаралда божун хьвадани дуе ахират кIочезе буго ва гьелдалъун мун гьалаглъизе вуго.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾

17. Гьеб дур кваранаб квералъухъ бугеб жо щиб, я Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ!

Гьеб жо гIанса гьечIищ? Гьаб суал гьабиялдаса мурад буго Муса кIалъазе сабаб гьаби ва гьелда хадуб Аллагьас ﷻ загьир гьабизе бугеб мугIжизат бицин.

قَالَ هِىَ عَصَاىَ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِى وَلِىَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾

18. Мусаца абуна: Гьаб буго дир гIанса. Дун гьелда тIаде ваччула нухда унеб мехалъ. Дица гьеб гIанса кьабун

гьутIбуздаса т1амах гьарщизабула гIиязе кваназе. Дица гьаб гIансаялдалъун цогиги хIажалъаби тIорала.

Нухдаса хъарахъ-заз нахъе реххула, данде бачIунеб гьвеялда хьвагIула.

ГIалимзабаца абуна: Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасе гIолеб букIана «гьаб гIанса бугин»-абун жаваб кьуниги. Кинниги Мусаца калам халат гьабуна ТIадегIанав Аллагьасда калам гьабулеб бугелъул ва жиндие вокьулев чиясда хитIаб гьаби рекIее бокьулеб жо бугелъул.

قَالَ أَلْقِهَا يَٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

19. Хадубги Т1адегIанав Аллагьас абуна: дуца гьеб гIанса гIодобе рехе я Муса!»-абун.

فَأَلْقَىٰهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾

20. Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гIанса гIодобе рехана ва гьеб ракьалда хьвадулеб борохьлъун лъугьана.

КIудияб, жиндир хьвади хехаб борохь лъугьана.

Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: жинца ганчIалги цIулги кваналеб кIудияб борохь лъугьана. Гьеб бихьараб мехалъ Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ рекIелъе хIинкъи рехана ва гьес борохьалдаса мугъ бан лъутизе къасд гьабуна. Гьаб жинда калам гьабулеб бакIалда Муса аварагасда гьеб мугIжизат бихьизабиялъул хIикмат букIана Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ гьелда ругьунлъи ва пиргIавнида цебе гьеб гIанса рехун гьелъул борохь лъугьараб мехалъ гьев хIинкъичIого вукIин.

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾

21. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна: «Дуца гьеб борохь ккве, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ ва мун гьелдаса хIинкъуге. Дица гьеб цебе букIараб хIалалъ гIансалъун сверизабизе буго»-абун.

Мусаца борохьалда квер хъвараб мехалъ гьелъул цебе букIараб гIанса лъугьана.

وَٱضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾

22. Дуца дур квер къвалакье лъе, цинги гьеб къватIибе бахъе жиб гвангъараблъун, щибго унти къварилъиги гьечIого. Гьеб буго дуе цоги гIаламат ва мугIжизат.

Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас жиндир къвалакьеги лъун квер къватIибе бахъараб мехалъ гьеб гвангъун, цIураб моцIалъул нуралда релълъараб нургун лъугьунаан. Хадубги къвалакь лъун къватIибе бахъараб мехалъ жиб цебе букIараб хIалада сверулаан.

لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَٰتِنَا ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٣﴾

23. Гьел мугIжизатал дица дуе гьарулел руго Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ, дуда дир хIалкIолъи лъазе ва дир гIажаибал жалаздаса дагьабго жо дуе загьир гьабизе.

Гьелдалъун дур иман камиллъизе ва дица дуда тIад къазехъин бугеб кIудияб иш тIубазе дур къасд ва гьунар цIикIизе.

24. Мун ае пиргIавнихъе дир расуллъун. ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIизе, гьесда жиндир гIасилъи ва гIадамазе гьабулеб зулму тезабизе. **Х1акълъунго гьев цIакъ къосун вуго.** Гьесул зулмуги гIемерлъун буго, гIамал кIодолъи ва чIухIи гIорхъолъан ун буго, хIатта «жив алагь вугин» абураб рагIи абизе хIинкъулев гьеч1о гьев малг1ун.

Вагьбо ибну Манабигь абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда абуна: «Мун дир рисалатги босун пиргIавнихъе а! Мун дица цIунарав вуго, дир квербакъиги дуе буго. Мун дица дир хиралъиялъул ретIел дуда ретIарав вуго, дуе къуват-гуч букIине буго ва дуе щибго хIинкъиги гьечIо. Мун вуго дир аскаразул цо аскар, загIипаб, жидер щибго гьунар гьечIеб къавмалда дица витIулев вугев. Гьеб къавм буго жидеца дир нигIматазда щукру гьабичIел, дир макроялда божун, дунял тIаса бищун ругел. Гьезда дун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин кIочон буго, дие лагълъи гьабизеги чIухIун руго, жидеда дун лъалароян къецандулелги руго.

Дун, дир кIодолъиялдалъун, гьедулев вуго: Дица халкъалъе лъураб нух букIинчIебани- гьел гьалаг гьаруларебе жидехъе расул витIун хадуб гурони, дица зобалазда амру гьабуни, гьез гамачI ва цIа рехилаан гьеб къавмалда тIаде. Дица ракьалда амру гьабуни, ракьалъ гьел киналго жиндир чохьонир ккезарилаан. Дица мугIрузда амру гьабуни, гьел мугIрул гьезда тIаде рортун гьел гьалаг гьарилаан. Дица ралъадалда амру гьабуни, ралъадалъ гьел киналго гъанкъизе гьарилаан.

Киниги дир гурхIел-рахIму цIикIкIараб буго. Гьеб къавмалъ кигIан кIудияб гIасилъи гьабуниги дие гьелдалъун щибго зарал букIунаро. Дун щибго жоялда хIажатав гьечIо. Мун а гьев пиргIавнихъе дир рисалат босун ва дуца гьев ахIе дун цо гьавиялда, дие гIибадат гьабиялда, гьеб гIибадат цохIо дие гьабун ширкалдаса рикIкIалъе абунги абе.

Гьесда лъазабе дир щцим бахъи цIакъ гучаб букIин, дир гIазабги жиб щибго жоялъ нахъчIваларебе букIин. Тавбо гьабун, гIасилъи тун, дун цо вукIиналда мукIурлъун дида вуссарасдаса тIаса лъугьунев, гьесул мунагьал чурулев вукIин. Мун хIинкъуге Муса, عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьесухъ бугеб дунялалъул ханлъиялдаса, гьесул боял гIемерал рукIиналдасаги. Гьев пиргIавн дир квералда гъоркь вуго. Гьев дида данде чIун, дида вагъун бергьуларо ва дир гIазабалдасаги ворчIуларо»-абун.

25. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца дир керен иманалъул قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾

цIезабун гIатIид гьабе.

26. Дуца дир амруги бигьа гьабе. وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى ﴿٢٦﴾

Гьеб дур рисалат тIубазе дие тавпикъ гьабе, дидаса хIинкъи тIаса инабе, дир къуватги цIикIк1изабе.

27. Дуца дир мацIалда бугеб гарацIги биче. وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾

28. Гьел гIадамазда дица бицунеб рагIи бичIчIизе ва гьез дир вагIза босизе. يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг пиргIавнил рукъов вукIана жив гьитIинав вугеб мехалъ. Гьев Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавиялъул ва гьев пиргIавнил рукъов хьихьун вукIиналъул къиса хадуб бицине буго, иншаАллагь. Цо къоялъ пиргIавница гьев Муса жиндир накабазда тIадлъун веэдулев вукIаго, Мусаца пиргIавнил мегеж цIана. Гьелда ццим бахъун пиргIавница гьев чIвазе къасд гьабидал, гьесул муъминай чIужу Асиятица абуна: «Гьеб гьитIинаб лъимер буго жиндир гIокъло гьечIеб, гьеб чIвазе бегьиларо цин хIалбихьи гьабун гурони»-абун. Цинги гьез Мусаде ццебе ккуна кIиго цIадул терет ва кIиго луъ-луъ жаниб бугеб щурун. Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас квер бегьун терет босана ва гьеб кIалдиб лъуна. Гьеб цIаялъ бухIун гьесул мацIалда гарацI лъугьун букIана. Ва гьев кIалъалеб мехалъ дагьаб мацI бай букIанаян абун.

29. Дуца дие вазир ва кумекчи гьаве Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**, дирго агьлуялдаса.** وَٱجْعَل لِّى وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِى ﴿٢٩﴾

30. Гьарун гьаве дие вазирлъун, дир вацлъун жив вугев. هَٰرُونَ أَخِى ﴿٣٠﴾

31. Гьесдалъун дуца дир къуватги цIикIизабе жиб къосараб, гIасияб къавмалда дагIват гьабизе. ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى ﴿٣١﴾

32. Дуца гьев дир амруялъулъ гIахьалги гьаве. وَأَشْرِكْهُ فِىٓ أَمْرِى ﴿٣٢﴾

Гьесиеги аварагалъи кьун, Гьарун дунгун цадахъ чIун дур рисалат тIобитIулевлъун гьаве.

33. Нижеца дуе тасбихI гIемер гьабизе. كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾

34. Мун рехсей, дуе рецц гьаби, дуда дугIа гьабун, дуе хIели **гIемер гьабизе.** وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾

35. Х1акълъунго, мун нижер хIал лъалев вуго, إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ нижер калам рагIулев, пишаби рихьулев вуго.

Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарана жиндие кумекалъе жиндир вац Гьарун вазирлъун гьавеян ва живгун цадахъ авараглъунги гьавеян. Гьарун عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьесдаса кIудияв вукIана, жиндир мацI пасихIавги вукIана. Гьесул гIакъло ва рекIел чIей камилаб букIана. ПиргIавнил къосинги, гьесул гIамалкIодолъиги Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ лъалеб букIиндалго

гьесие бокьана жиндир ургъел бикьулев ва жинца мугъ чIвай гьабулев чи вукIине живгун цадахъ. Гьевги жиндирго вац Гьарун عَلَيْهِ السَّلَامُ вукIине бокьана.

36. ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Х1акълъунго Дица дуе дуца гьарараб жо кьуна я Муса!

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾

37. Х1акълъунго Дица дуда цIоб-рахIму гьабуна цогиги нухалъ.

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ ﴿٣٧﴾

38. Дур эебелалда дица вахIю гьабураб гIужалъ гьелда вахIю гьабураб жо.

إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾

ПиргIавница васал чIвалел ругеб мехалъ гьев пиргIавнидаса мун хвасар гьавиялъе сабаб вахIю гьабуна дица дур эбелалда.

39. Дица гьелда вахIю гьабуна: «Дуца гьеб гьитIинаб лъимер лъе цо гъамасалда жаниб, цинги гьеб гъамасги Нил гIурулъе рехе»-абун.

أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾

Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалъул рекIелъе пикраби рачIиндал: «Цинги щиб жоха букIунеб! Дир гьитIинаб лъимер гъанкъула гурищ гьеб гIурулъ! Щив вугев жинда гьев хвасар гьавизе кIолев чи?»-абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:

«Гьеб гIоралъ гъамас рехизе буго жиндир рагIалда бугеб ракъдаллъиялде ва гьеб гъамас кодобе босизе буго гьеб лъимералъулги дирги тущманлъун вугев чияс»-абун. Дица гIадамазул ракIазулъ мун вокьиги рехана. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ Муса авараг вокьана ва гьев Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вихьарав чиясеги гьев вокьулев вукIана. **Мун гьев пиргIавница хьихьизе ва дида вихьун, дир цIуниялда гъоркь мун кIудиявги гIезе г1оло гьабуна дица гьаб рехсараб вахIю ва гьаб хIукму.**

40. ПиргIавнил агьлуялъ мун кодов восараб мехалъ ва жидер рукъов хьихьизе вачараб мехалъ мун цIехезе дуда хадуй дур яц яхъараб мехалъги гьабуна, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ дица дуда гурхIел. Гьей яцалъ пиргIавнил агьлуялда абуна: «Дица тIоритIилищ нуж гьев вас хьихьизе ва хахизавизе мустахIикъай гIаданалда»-абун.

إِذْ تَمْشِىٓ أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ۖ فَرَجَعْنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّٰكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾

ГIалимзабаца абуна: ПиргIавнил агьлуялъ Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ рукъов вачараб

механъ, гьев цониги гIаданалъул керен хахизе мукIурлъичIо. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIарам гьабун букIана гьесие жиндир эбел гурей гIаданалъул рахь. Гьей эбел цIакъ пашман йикIун гьелъ жиндир яс йитIун йикIана Мусал хабар лъалародай абун цIех-рех гьабизе. ПиргIавнил кIалгIаялда гIагарде щвараб механъ гьелда гIадамаз бицунеб батана пиргIавнил агьлуялъ цо гьамсинив лъун гIурулъе рехун вукIарав вас рукъов вачун вугин ва гьев цониги гIаданалъул керен хахичIого чIун вугин абун. Мусал яцалъ кIалгIаялда жаний ине нух батизабуна ва Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вугеб бакIалда ун гьезда абуна дица лъазабилин нужеда гьев вас хахизе ва хьихьизе мустахIикъай гIадан йигеб бакI абун.

ПиргIавнил агьлуялъ гьей гIадан жидехъе яче абун абидалго, Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбел гьений ячун ячIана ва Мусаца гьелъул керен кIалдиб босун хахана. ПиргIавнил чIужу Асият цIакъ ёхана гьеб лъимералъ керен хахидалго ва жидер кIалгIаялъуй чIа абуна Мусал эбелалда. Гьелъ абуна: «Дида дир рукъги, лъималги рехун тезе кIоларо. Дица гьев дир рукъов вачун хахизавила ва дуе бокьараб механъ гьевги вачун духъеги ячIинаян»-абун. Асият гьелда разилъана ва лъикIал сайгъаталги кьун гьей Мусаги عَلَيْهِ السَّلَامُ вачун рукъой йиччана. Гьаб къиса бицун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

«Цинги дица мун дурго эбелалъухъе вуссинавуна гьелъул ракI бохизе, берги гIорцIизе ва гьей пашманлъичIого йикIине. Цинги мун кIудияв гIураб механъ дуца пиргIавнил къавм КъибтIиязул цо чи чIвана, ва гьеб къварилъиялдасаги дица мун хвасар гьавуна. ПиргIавнил къавмалъухъ щвезе течIого Мадяналда тIовитIана. **Ва цогиги гIемерал хIалбихьиял гьаруна дица дуе, мун аварагъун гьавизегIан церехун. ГIезегIанго соназ Мадяналдаги вукIана мун ШугIайб عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасда аскIов. Гьелдаса хадув мун вачIана, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ гьаб ТIурсайнаалда, дица мун расуллъун гьавизе хIукму къадар гьабураб бакIалде.**

41. Ва дица мун тIаса вищана дир расуллъун вукIине, дуда калам гьабизеги, ва духъе дир тIехь кьезеги. وَٱصۡطَنَعۡتُكَ لِنَفۡسِي ﴿٤١﴾

ТIадегIанав Аллагьас гьаб щуго аяталда жаниб жинца Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ гьабураб цIоб-рахIмуялъул цо чанго мисал бицана. Гьединаб цIоб-рахIму Муса аварагасе цIакъ гIемер гьабуна Аллагьас. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир расулазе квербакъулев вукIинчIевани, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг пиргIавница къабул гьавилароан.

Гьал аятаз рицарал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIоб- рахIмуялъул мисалал руго:

1) Гьесул эбелалда илгьам гьабун гъамасги гьабун Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ гIурулъе

рехи, гьенисан пиргIавнил агьлоялъ нахъе восун жиндир рукъов хьихьизе ва жив чIваялдасаги хвасарлъизе.

2) Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев Муса вихьарав чиясе гьев вокьулевлъун гьавун гьесда тIад жиндир рокьиялъул асар гьаби.
3) Аллагьас кидаго гьев цIунун вукIин жиндир бер балагьиялда гъокь чIезавун.
4) Муса жиндир эбелалъухъе вуссинави жив хира гьавун, жиндие гIемераб сайгъат- саламги гьабун.
5) Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ КъибтIияв чIвараб мехалъ гьезул квералдаса жив хвасарлъи ва Мадъяналда ун ШугIайб аварагасул хъизаналда гьоркьов ккей.
6) Мадьяналдаса тIад вуссараб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда к1алъай гьаби ва жив расуллъун гьави.

Аллагь разилъаяв Шуг1айбил вас АхIмадица Жабирил вас Саг1идидасан رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ хIадис бицана. Жинда Аллагь разилъаяв СагIидица абуна: Дица Г1аббасил вас Г1абдуллагьида رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ гьикъана ТIадегIанав Аллагьасул «Дица дур гIемерал хIал бихьиял гьаруна»-абураб раг1иялъул маг1на, щал хIал бихьиял гьел рукIаралин?-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Мун метер радалго вачIа гьеб суалалъе жаваб рагIизе, гьеб цIакъ халатаб хIадис буго»-абун. ТIасияб къо бачIарабго дун хекого ИбнугIаббасихъе ана, гьес дие бицине къотIи гьабураб хIадисалда гIенекизе бокьун. ИбнугIаббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абуна:

ПиргIавнги гьесул гьалмагълъиги хабаралда ругеб мехалъ, гьез ракIалда щвезабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Ибрагьим аварагасе гьабураб къотIи: гьев Ибрагьимил наслоялъулъ жинца ханзабиги аварагзабиги гьаризе ругин абун. ПиргIавнил къавмалъул цояс абуна: «Бануисраилал кидадай гьеб ханлъиги, авараглъиги жидехъе бачIина абун гьелда балагьун ругин ва гьезул щибго щаклъиги гьечIин гьеб къотIи хIакъаб букIиналда»-абун. Гьезул ракIалда кколеб букIана гьев авараг ЯгIкъубил Юсуп вугин абун. Гьев хвараб мехалъ гьез абуна: «Гьадин гьечIо Аллагьасул амру, гьев авараг цоги вукIине ккола»-абун. Цинги пиргIавница абуна: «Щибха бугеб нужер гIакъло ва щиб жо гьабун лъикI бугеб нилъеца»-абун.

Цинги гьел цо-цалъ ургъана ва гьез хIукмуги гьабуна: «Бануисраилазул росабалъе ва шагьаразде гIадамал ритIизе: жидер къуват бугел жидеда кодор лебалал нусалги ругел. Кирехун ратаниги гьел бануисраилазул гIисинал лъималги хъвезе»-абун. Гьеб хIукму гьез тIубазеги гьабуна.

Гьедин щибаб соналъ бануисраилазул бихьинал лъимал чIвараб мехалъ, херал гIадамал жидерго гIажал щунги хвараб мехалъ, пиргIавнил къавмалда бихьана гьедин бануисраилал тIагIине бегьулеблъи ва жидее лагълъи гьабизе ва жидеда цере хIалтIизе гIадамал хутIуларебл1ъи. Гьанже гьез цIидасан данде руссун хIукму гьабуна: «Цо соналъ гьарурал васал хъвезе, цо соналъ гьарурал нахъе тезе»-абун. Гьедин гьабуни гьел бануисраилал тIобанго тIагIине гьечIо ва нилъее лагъзал рукIине руго. ГIемерго гIемерлъизеги гьечIо нилъехъан ханлъи бахъулеб хIалалъ абун гIакълу гьабуна Къибт1ияз.

Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалъ Гьарун عَلَيْهِ السَّلَامُ гьавуна васал чIваларебл1 соналъ ва гьев щибго хIинкъи гьечIого хьихьулев ва кIудияв гIолев вукIана. Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг гьавизе эбел къинай йигеб сон букIана васал хъолеб сон ва гьей эбелалда кутакаб ургъел ккун букIана жинца вас гьавуни щибдай гьабила абун. Гьаб буго, я Ибнужабир, тIоцебесеб питна ва хIал бихьи Муса авараг эбелалъул чохьонив вукIаго гьесда тIаде бачIараб.

ТIадегIанав Аллагьас Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалда вахIю гьабуна: «Мун хIинкъуге ва мун пашманлъуге. Дица гьев вас цIунизе вуго, гьев дудаса ватIалъун хадув духъе вусинавизеги вуго, ва гьев дица аваргзабадса гьавизе вуго»-абун. Муса гьавураб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун гъансинив лъун гьев Нил гIурулъе рехана. Гьеб амру тIубан хадуб гьелъухъе щайтIан бачIана ва гьей вас-васазда, щакдариялда тIамун щайтIаналъ гьелъул рекIелъе рехана: «Дица гьабураб жого щиб дир васасе! Дицаго хъвезеги хъун ракьулъ лъун вукIарав ани лъикI букIинчIищ дие гьев чугIбузе кваназе гIурулъе рехиялдаса»-абун.

Цинги гIоралъ бачун ун гьеб гъамас щвана пиргIавнил чIужу Асиятил гъарабашаз лъим босулеб ва ретIел чурулеб бакIалде. Гьел ясалаз гъамас къватIибе бахъана гьениб жаниб хазина батилин абун ракIалда ккун ва гьеб рагьизе къасд гьабуна. Ясазул цояз абуна гьеб гъамас рагьани нилъеда нилъер сайидат (хан) божуларо, гьелда жаниса нилъеца щибго жо босичIо абураб рагIиялда. Гъамас рагьичIого босизе буго сайидаталъухъ»-абун. Асиятихъе босун, гьелда цебе лъун гьамас рагьараб мехалъ гьенив жанив гьитIинав вас ватана. Гьев вас вихьаравго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Асиятил рекIелъе гьев вокьи рехана.

Мусал эбелги гьеб заманаялъ цIакъ ракI бакъван йикIана васасе ккараб жо лъаларого. Гьев васасул хабар пиргIавнил къавмалда рагIун жидерго нусалги росун гьел Асият йигеб бакIалде ана ва Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ хъвезе къасд гьабуна. Гьаб буго, я Ибнужабир رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, цоги питна ва хIал бихьи Мусаде عَلَيْهِ السَّلَامُ тIаде бачIараб гьев гьитIинаб лъимерлъун вугеб мехалъ. ПиргIавнил чIужуялъ гьезда абуна: «Нуж

нахъе къае гьев васасдаса, гьав цо вас сабаблъун бануисраилал нужедаса гIемерлъуларо»-абун. Гьел вас хъвечIого тезе бегьуларилан кIалъадалго, Асиятица абуна: «Гьедин бугони гьев те нилъ пиргIавнида аскIор щвезегIан. ПиргIавница гьев вас дие тани нуж дие лъикIлъи гьабурал рукIина, гьес вас хъвезе хIукму гьабуни дица нужеда гIайиб гьабиларо»-абун.

ПиргIавнида цее чIун Асиятица абуна: «Гьеб лъимер чIаго те дурги дирги ракI гъезе ва бер бохизе»-абун. ПиргIавница абуна: «Дуе вукIина гьев ракI гъезе гьабулевлъун, амма дун гьесда хIажатав гьечIо»-абун. Гьедин абуниги пиргIавница вас ч1вач1ого тезе х1укму гьабуна.

Цинги Асиятица сверухълъиялда гIадамал ритIун гьев вас хахизе гьавизе чIужугIадан цIехана, амма Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ цонигиялъул керен кIалдибе босулеб букIинчIо. Гьев вас вакъун, гьев хвеялда хIинкъун Асият гьевги вачун гIадамал ругеб базар къотIной яхъана, гьенийгIаги ятилародай абун васас керен хахулей гIадан.

Мусал эбелалда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб къотIи кIочон, сабро гьабизе кIвечIого, гьелъ Мусал яц йитIана гьесул хабар цIехезе абун ва гьей тIаде ккана Асиятил руччабазул къокъа бугеб бакIалда. Гьез цIехолеб жо жинда лъараб мехалъ Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ яцалъ ёхун абуна дида лъалин гьев васас керен хахулей гIадан абун. Гьанжеги пиргIавнил къавмалъул квешал гIадамаз гьей яс ккуна ва гьелда кIал гьикъизе бай бихьана дуда гьев вас лъалищ? Дуда кин лъалеб гьес лъил керен хахулеблъи абун. Гьабги букIана, я Ибнужабир رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, Мусалги гьесул яцалъул ва эбелалъул хIал бихьулеб, гьезие питна гьабулеб, хIинкъи бугеб бакI.

Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ яцалъ абуна: «Дида гьев лъаларо, амма дида лъала гьев хахизавулей чIужу йикIин пиргIавнилгун лъикIаб гьоркьоблъи бокьарай, гьесде гIагарлъи жубазе бокьарай. Гьелъул керенги жегиги цониги лъимералъ хахичIого течIо. Жиндир рахьги гьуинай хIалги тамахай гIадан йиго гьей»-абун. Гьеб хабар рагIараб мехалъ, яс нахъе йиччана ва Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалда хадур ритIун, гьей ячун ячIана. Гьелъул кодове кьуравго вас керен хахизе лъугьана. Асиятида гьеб рохел бицана ва гьелъ тIалаб гьабуна Мусал эбел жиндир кIалгIаялъуй чIун гьев вас хахун, гьев хьихьун йикIайилан. Жиндир хъизан лъимал рехун тезе бегьуларин, жий рукъой йиччай абун Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалъги абуна. Цинги гIемер сайгъаталги кьун васги вачун эбел рукъое йиччана. Гьеб мехалъ гурони гьелъул ракIги хIалхьечIо ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къотIи хIакъаб букIиналда рекIелчIейги мухIканлъичIо. Гьедин берцинго эбелалъ хьихьун кIудияв гIолев вукIана Муса авараг.

Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ цо дагьав кIудияв гIун берцинав ва васандулев

лъугьиндал, Асиятица Мусал эбелалда жиндир вас вачун жиндихъе зиярaталъе ячIайилан хабар бит1ана. Гьев вас жиндихъе вачIунеб къоялъ киналго жиндир агьлуялъул руччабаздаги лъазабуна сайгъаталги росун рачIайин абун. Гьедин кIодо гьавун Мусал хIурмат гьабуна киналго руччабаз, гIемерал сайгъаталги рачIана. Цинги Асиятица абуна гьанже пиргIавнихъеги ине руго нилъ гьесги гьав вас кIодо гьавизе абун. ПиргIавнихъе ун гьесда Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вихьизавидалго, Муса кодове вачун накалда гIодов чIезавураб мехалъ, Мусаца гьесул мегеж ккун гIодобехун ц1цIана.

Гьенир рукIарал пиргIавнил гIакълучагIаз абуна: «Гьав васас мун гIодовегIан гьавулев вуго ва гьес духъа ханилъиги бахъулеб буго. Гьаб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасе къотIи гьабураб жоялъул гIаламат»-абун. Цинги лъимал хъолел чагIазда хадур ритIун, гьел Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ хъвезе риччазе къасд гьабуна пиргIавница. Цинги Асиятица абуна: «Гьеб гьитIинаб, гIакъло гьечIеб лъимералъ гьабураб жо буго. Цин хIалбихьи гьабун гьев васасул гIакъло бугищ абун лъазабизе ккела»-абун.

Цинги Мусада цере луъ-луъалги цIадул тереталги ккуна. Мусаца квер бегьун цIа кодобе босана, гьелъ квер бухIарабго кIалдибеги босана. Гьебги букIана я Ибнужабир رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ Муса رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ аварагасе гьабураб цоги питна ва гьесул хIал бихьи. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Муса гьеб бакIалдаги цIунана ва пиргIавнил зулмуялдаса ворчIун Асиятица нахъе вачана.

Цинги Муса кIудияв гIун гIолохъанчи лъугьараб мехалъ, пиргIавнил къавмалъул цониги чиясда кIолеб букIинчIо Муса вугеб бакIалда бануисраилазе къварилъи гьабизе. Цо сордоялъ шагьаралъул рагIалдаса унаго Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ кIиго чи ватана цо-цазде рагъулел: цояв пиргIавнил, цогидав бануисраилазул. Муса вихьараб мехалъ жиндие кумек гьабе абун ахIана бануисраилазулас. Муса аварагасул ццим бахъана ва гьес тункараб жоялдалъун дов пиргIавнил чи хвана. Гьеб хIалалъ Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ рекIекълъана жиндаса ккараб жоялда ва Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун, гьесда гьарана жинда тIаса лъугьа абун. Гьеб жо жив щайтIаналъ гуккун, гьелъ ццим хех гьабун лъугьараб жо букIинги лъана Мусада.

Нахъияб къо, щиб квешаб хабардай жинда рагIилаян абун, хIинкъунго, гIадамазда гIенеккун ана. ПиргIавнихъе рачIун КъибтIияз абуна: «Бануисраилазул чияс нилъер чи чIван вугин гьесдаса къисас босизе кколин абун. ПиргIавница абуна жинца чIварав чи вачун рачIаха ва нугIги ваче абун. КигIанго квешав хан вугониги, щибго

хIужа гьечIого бокьарав чи чIвазе хIукму гьабун гIадло битIуларо.

Гьел КъибтIиял жидер чи чIварав чи цIехолел рукIадго, жиндирго ишалъе къватIив вахъун унев Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ довго бануисраилазул чи ватана цоги КъитIбиясда вагъулев. Муса вихьараб мехалъ исраилияс жиндие кумек гьабеян ахIана. Цебесеб къоялъ ккараб жоялда пашманлъун вукIарав Мусае عَلَيْهِ السَّلَامُ жакъаги гьев исраилияв вагъула ватидал, гьесда кIалъана: «Мун цIакъ квешав чи вихьула дида»-абун. Гьедин абуниги исраилиясе кумек гьабизе къасд букIана Мусал. Гьев Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ доб рагIиги абидал, гьесул ццим бахъунги бихьидал, исраилияв хIинкъана жинда кьабизе бугин Мусаца абун ва гьес абуна: «Я Муса! Дуе дун чIвазейиш бокьун бугеб жакъа, сон дов чиги чIвараб гIадин»-абун.

Цинги дов КъитIбияв лъутун ана ва гьес пиргIавнил къавмалда бицана жинда рагIараб хабар. ПиргIавница жиндир чIвадарухъаби ритIана Муса кквезе ва гьев чIвазе абун. Гьел жидерго нухалъ унел рукIана, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ кивего ворчIиларин жидехъаян ракIалда ккун, амма цо исраилиясе пиргIавница гьабизе бугеб жо лъараб мехалъ, гьев къокъаб нухалъ Мусаде аскIов ана ва гьесда бицана мун чIвазехъин вугин, мун хехго шагьаралдаса къватIив айилан абун. Гьабги цогиги питна ва хIал бихьи буго, я Ибнужабир رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасе гьабураб.

Цинги Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагшагьаралдаса къватIиве вахъун Мадяналъул рахъалде валагьун ана. Гьеб заман щвезегIан Муса берцинго, къварилъи бихьичIого хутIун вукIана. Гьанже гьев унев вукIана жинда нухги лъалареб, киве унеб ва киве щвелеб лъалареб бак1алде. Гьесул божи букIана цохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ: гьес жив битIараб нухде ккезавилин абун. Гьедин жив щвана Мадяназул лъим бугеб бакIалде. Гьенир боцIи гьекъезе рачIарал гIемерал гIадамал ратана ва жидерго гIиялги батIаго чIезарун, гьел лъеда раччичIого чIун кIиго чIужугIаданги ятана.

Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гьезда абуна: «Нужее бугеб жо щиб гьел гIиял лълъималда рачун, гьал гIадамазда цадахъ гIиязе лъим кьечIого чIезе ккани»-абун. Ясалаз абуна: «Нижеда кIоларо гьел гIадамазда гьоркьор лъугьун, гьезда къецандун гIиязе лъим кьезе. Гьел гIадамал нахъ руссараб мехалъ гьездаса нахъе хутIараб лъим кьола нижеца гIиязе»-абун. Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гьезул гIиял лъималда аскIоре рачун гьезие лъим кьуна ва гьелги жидерго нухда ритIун жив хIохь бахъизе цо гъветIалъул рагIдукье лъугьана. Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ жив цIакъго вакъун вукIин бичIана, гьесда кодоб щибго кваналеб жоги букIинчIо. Мусаца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ дугIа гьабун абуна: «Я дир БетIергьан! Дуца рештIинабураб

ризкъиялда хIажалъун вугоха дун»-абун.

ШугIайбил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ясал хехго рокъоре рачIиндал гьев тамашалъун лъугьана ва гьес гьикъана жакъа кин нуж хехго рачIаралин абун. Ясалаз бицана Мусаца жидее гIиял гьекъезаризе кумек гьабураблъи. ШугIайбица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цояй яс хадуй йитIун, Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндихъего ахIана. Гьес жиндир къиса бицараб мехалъ ШугIабица абуна: «Дида аскIов вугеб мехалъ дуе щибго хIинкъи гьечIо. Мун пиргIавнил къавмалдаса хвасарлъарав вуго. Нижеда тIад гьесул ханлъи гьечIо»-абун.

Цинги ШугIайбил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ясалъ абуна: «Я дир эмен! Дуца гьав чи нилъее хIалтIи гьабизе ужра кьун нилъеда аскIов те. Гьев жиндир къуват бугев ва жинда божизе бегьулевги вуго»-абун. Ясалъ гьеб рагIи абидалго ШугIайбица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуда кин лъалеб гьев къуватав вукIиин ва божизе бегьулев вукIин»-абун. Ясалъ абуна: «Гьев къуватав вукIин дида лъана гьес гъуялдаса лъим бахъулеб мехалъ. Цониги чи вукIинчIо гьесгIадин гIемераб лъим галиниб босулев. Гьев жинда божизе бегьулев вукIин дида лъана дун гьесда аскIой унеб мехалъ ва дун чIужугIадан йикIин лъараб мехалъ гьес бетIер гIодобе тIамуна ва цониги нухалъ дида валагьичIо. Цинги нухда лъугьараб мехалъ гьес дун жинда хадуй чIезаюна: дун цее йигони гьесда дир черх бихьизе букIиндал, гьелдаса цIунун дун хадуй тана ва дица нух бицунеб букIана гьесда хадуй йикIадго. Гьаб иш гьабулев чи жинда божизе бегьулев чи вукIуна»-абун. Гьеб хабар рагIараб мехалъ ШугIайбил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ракI парахалъана, жиндир ясалъул цIодорлъиялдасаги вохана.

Гьес Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дица мун, гьай кIияйго ясалъул цояй дуе чIужулъунги кьун дида аскIов тани, дуца дие микьго соналъ гIиязул тIалаб гьабизе ва цогидаб хIажалъи ккараб жо гьабизе разилъилищ мун? Цоги кIиго сон тIадеги бани нижеда аскIоб, гьеб дур лъикIлъи букIинаха. Иншааллагь дуда дун лъикIав чилъун ватила ва мун нижеда аскIов лъикI вукIине вуго»-абун. Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьеб хабаралда разилъана ва анцIго соналъ ШугIайбида аскIов чIана.

Цинги жиндир хъизанги бачун Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Мадяналдасан вачIулеб мехалъ гьесул ккараб къиса Къуръаналъ бицараб хIалалъ букIана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Мусал гьари къабул гьабун гьесул мацIалдаса гарацI бичун гьесул мацI пасихIаб гьабуна ва гьесие гьалмагълъун Гьарунги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьавуна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев Гьаруниде вахIю гьабун гьев Мусаде данде ана. Цинги Муса ва Гьарун пиргIавнил кIалгIаялъул рагьдухъе ун жал жанир риччай абун кIалъана. ГIемер мехалъ гьезие жаваб кьечIого гьенир чIезарун рукIана, ахирги гьезие жаваб кьун, гьел жанире риччана ва пиргIавнида тIаде ана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнужабирил хIадис гьаб бакIалда къокъ гьабун тана. Иншааллагьу, гьелъул ахир дагьаб хадуб бицине буго.

اذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾

اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾

42.43. ТIадегIанав Аллагьас Мусаде абуна: «Мунги дур вац Гьарунги а пиргIавнихъе дир мугIжизаталги росун. Х1акълъунго гьев пиргIав цIакъго къосун вуго ва гIамал кIодолъун вуго. Ва нуж свакаге ва кIвахIаллъуге дун ракIалде чIезавиялдаса ва дун рехсеялдаса.

Аллагьасул тушманасда тIаде унеб мехалъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIемер рехсезе рекъараб буго, гьелдалъун рекIелъ иман камиллъизе ва черхалъе къуватги цIик1кIизе, гьев тушманасда тIад бергьенлъи босулеб гучлъунги букIине.

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾

44. Нужеца гьесда берцинаб, тамахаб мацI бицун дагIват гьабе, гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеялда, гьесда мутIигIлъиялда ахIе. Гьедин тамахаб хабар бицани, гьев Аллагьасдаса хIинкъизе бегьула яги жинца вагIза босизе бегьула.

Гьаб аяталда жаниб кIудияб хIикмат ва гIибрат буго. Ракьалда тIад бищунго квешав, жиндир гIасилъи ва зулму бергьарав, жив аллагь вуго абун халкъ жиндие лагълъи гьабизе тIамурав пиргIавнихъе Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг витIулев вуго: гьеб заманаялъул бищунго лъикIав чилъун жив вугев, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIаса вищарав ва Аллагьас жинда калам гьабурав. Гьев Мусаде عَلَيْهِ السَّلَامُ амруги гьабулеб буго мун гьев пиргIавнида тамахго, хIеренго кIалъае абун. Гьединго Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасдаги: «Дуца гIадамал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда ахIе гIелму-хIикматалдалъун ва берцинаб вагIзаялдалъун»-абуна.

Гьаб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда халкъ ахIулеб къагIида. Гьадин ахIараб мехалъ иман лъечIев чиясда иман лъезабизе лъидаго кIоларо ва гьеб иман лъезабе абун цониги аварагасда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амруги гьабичIо. Жиндир расулазе жаваб кьечIеб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб къавмалъе жиндие бокьараб хIукму гьабула ва гьеб хIукму тIубазабизе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нахъе чIвалеб щибго жоги букIуларо.

قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾

45. Мусаца ва Гьаруница абуна: «Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Х1акълъунго ниж хIинкъулел руго гьев нижеда гIенеккичIого ва нижер рагIи босичIого, нижее гIакъуба-гIазаб хех гьабизе лъугьилин абун, ва нижее гьес квешаб, гIорхъалъа араб зулму гьабизе гурин абун.

Гьев вуго цIакъ квешав, зулмуяв хан, жив аллагь вуго абун халкъалда кIалъалев. Гьесухъе рачIун нижеца дуца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьаве ва гьесие лагълъи гьабе абураб мехалъ, гьес ниж чIвачIого теларо.

قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِي مَعَكُمَآ أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾

46. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Нуж хIинкъуге! Нужеца дир амру тIубазабе! Х1акълъунго Дун вуго нужгун цадахъ: нуж цIунулев, нужеца гьабулеб жо бихьулев, бицулеб рагIиги рагIулев»-абун.

فَأۡتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرۡسِلۡ مَعَنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبۡهُمۡ ۖ قَدۡ جِئۡنَٰكَ بِـَٔايَةٖ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلۡهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾

47. Нуж кIиявго гьесухъ а, ва гьесда абе: «Х1акълъунго ниж руго дур БетIергьанасул расулал. Дуца гьал бануисраилал нижгун цадахъ гьаб Мисриялъул ракьалдаса нахъе риччай ва дуца гьезие гIазаб гьабуге.

Дуца гьел захIматал ва квешал хIалтIаби гьаризе тIамуге. **Х1акълъунго Ниж духъе рачIун руго дур БетIергьанасул мугIжизаталги росун. Аллагьасул салам буго,** гьесул цIоб рахIмат ва гьесул гIазабалдаса хвасарлъи буго **жидехъе хIакъаб дин босун, гьеб диналда ахIулев чи вачIараб мехалъ жидеца гьеб ахIи къабул гьабурал гIадамазе.**

إِنَّا قَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡنَآ أَنَّ ٱلۡعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾

48. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нижеда вахIю гьабун лъазабун буго жинца дунялалдаги ахираталдаги гIазаб гьабизе бугин жиндир расулал гьереси гьарурав, жинда иман лъезе чIухIун, мугъ бан вуссун чIарав чиясе абун.

قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾

49. ПиргIавница абуна: «Щивха вугев гьев нужер БетIергьан, я Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ»-абун.

Жиндир гIамал кодолъялъул гучалъ гьес абичIо «Дир БетIергьан»-абун, яги «Нилъер БетIергьан»-абун. Ай: щив вугев гьев дица жинда иман лъезе кколев чи? Дида гьединав чи лъаларо!.

قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾

50. Мусаца абуна: «Гьев вуго нилъер БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, жинца кинабниги жо бижарав ва гьелъие щибалда рекъараб чIаголъи кьолев. Гьеб махлукъ тIобитIарав жидер дунялалъул маслахIатазда»-абун.

ТIадегIанав Аллагьасул махлукъалъулъ пикру гьабурав чиясда лъала цохIо гьаб аяталда жаниб тIоритIел букIин ва хIужа-далилги букIин гьаб махлукъ бижарав Халикъ цIакъ хIакимияв, жиндир гьунар-къуват ва гIелму-гIакълу камилав, жинца гьабулеб жоялъул тадбир мухIканав

вукIиналда. Инсан жиндир кверал да валагьани, гьесда бихьула гьеб квер жинца инсанасул хIажат тIубазе. цIакъ камилаб хIалалъ бижун букIин Гьеб квер гьелдаса лъикIаб ва мунпагIат цIикIараб хIалалъ гьабизеян цо инсан ургъани, гьесда кIоларо гьаб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижаралдаса батIияб хIалалъ квер ургъизе ва гьелъул мунпагIат цIикIкIинабизе. Гьеб мисал буго инсанасул щибаб лагаялъул, гьединго буго цогидаб кинабго махлукъатги.

قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

51. Цинги пиргIавница абуна: «Цересел умматазул щибха ккараб? Гьезул хIал щиб бугеб ва гьел кире ругел»**-абун.**

Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIисаб- мизан гьабизе бугин, жазаъги гьабизе бугин, жив гуресе лагълъи гьабуразе гIазабги гьабизе бугин абидалго, пиргIавница гьесул рагIи махсараде гьабун ва гьесда ракI белъи гьабун, абулеб буго: «Гьедин батани щайха цересел умматал тIаде рахъинаруларел ва гьезие гIазабги гьабулареб? Гьел умматазги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гуресе лагълъи гьабун букIана гурищ?»-абун.

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٍ ۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾

52. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: Гьел умматаз гьабураб гIамалги, гьезие гьабизе бугеб жазаъги дир БетIергьан Аллагьасда аскIоб бугеб тIехьалда (ЛавхIул-махIфузалда) **хъван буго ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щибго жо кIочоларо ва гьесул хIукмуялдаса щибго жо борчIуларо.**

Гьесие бокьараб мехалъ, бокьараб хIалалъ гьабула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир лагъзадерие жазаъ.

ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً ۖ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾

53. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца нужее гьаб ракь, гьитIинаб лъимералъе кини гIадин, рекъезабурав.

Нужее рахIатаб хIалалъ гьелда тIад хьвадизе ва яшав гьабизе. **Гьеб ракьалда тIад нужее нухалги гьарурав.** сапаралда ине, даран базар гьабун нужер магIишат лъикI гьабизе. **Нужее зодиса цIадги базабулев. Цинги гьеб цIадалдалъун жинца нужее батIи-батIиял хурдул рижизарулев.** Ахал хурзал рижизарулев. Нужее ризкъилъун батIи-батIиял пихьал, тIощел ва бахча бижизабулев.

كُلُوا۟ وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَٰمَكُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِي ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾

54. Нужеца гьеб ризкъиги кванай, нужер боцIиги гьеб алахалда бачун хьихье.

Гьаб кинабго дир махлукъаталъул пикруги гьабе.

Х1акълъунго жидер гIакъло бугел, жидеца пикру гьабулел гIадамазе гIемерал далилал руго гьеб махлукъаталъулъ. Гьелъул Халикъ вукIиналда жидеца тIоритIел гьабулел. Гьев Халикъ цIакъ гуч ва къуват бергьарав вукIиналдаги тIоритIел гьабулел. Гьединав Халикъасе гIибадат гьабичIого, гьесдаса хIинкъичIого гьесде гIасилъун хьвадизе кин бегьулеб? Гьев БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго:

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾

55. Дица нуж гьаб ракьалдаса рижана. Нужер кIудияв эмен Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб ракьалдаса вижун. **Дица нуж гьеб ракьулъе руссинаризеги руго.**

Нуж хвезарун, ракьулъе лъун, нуж ракьлъун лъугьизе руго, гьан ва рукьби турун. **Цинги дица нуж гьеб ракьул чохьониса тIаде рахъинарун дида цере чIезаризе руго.** ХIисаб гьабизе ва жазаъ гьабизе. Гьаб вагIзаги кин босулареб нужеца ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIад гьабиялда кин русунарел?

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾

56. Х1акълъунго Дица гьев пиргIавнида дир киналго гIаламатал ва далилал рихьизаруна.

Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасе кьурал мугIжизаталги рихьизе гьаруна. **Цинги гьес дир аятал гьереси гьаруна,** гьеб жо сихIро бугин абуна ва дида иман лъезе, дие мутIигIлъизе мукIурлъичIо. **Жиндирго къосиялъулъ ва чIухIиялъулъ чIана.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнужаририл хIадисалда буго: Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас жал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расулал ругин абидал, ва гьаб ццебехун бицараб хIалалъ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда, гьесие гIибадат гьабизе ккеялда тIоритIел гьабулел далилал рачун дагIват гьабидал, пиргIавница абуна: «Мун авараг ватани, гьеб дуца бицулеб жоги битIараб батани, нижее дурго мугIжизат бихьизабеха»-абун. Цинги Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гIанса гIодобе рехана, гьеб кIудияб борохьлъун лъугьун багъа-бачарана ва бетIерги эхеде борхун пиргIавнидехун буссана, цинги гьев вугеб рахъалде ине лъугьана. ПиргIавн кутакалда хIинкъана, жиндирго тахидасан вортун ана ва гьес гьарана гьеб борохь жинда тIаде биччагеян. Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гIанса кодобе босана ва гьеб жиндирго сураталда сверана. Хадуб Мусаца къвалакьеги лъун квер къватIибе бахъана. Гьеб квер гвангъараб нур балеблъун лъугьана. Хадубги квер къвалакье лъун цебе бахъидал жиндир букIараб сипаталда сверана. ПиргIавн гьеб кIудияб мугIжизат бихьараб мехалъ Масаде нахъвилълъинчIо ва гьеб дуца гьабураб жо

сихIро буго абун кIалъана.

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾

57. ПиргIавница абуна: «Мун нижехъе вачIунищ вугев, я Муса; гьеб дур сихIруялъ ниж гьаб ракьалдаса къватIире гъезеян».

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِۦ فَٱجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾

58. БичасхIаги, гьеб дуца гьабураб гIадаб сихIру нижецаги гьабула. Дуца нижее къотIи гьабе мунги нижги сихIру гьабизе данделъизе ва нилъеца гьеб къотIиги хвезабичIого букIине. Гьеб данделъиялъе мухIканаб заманги ва бакIги чIезабе»-абун.

Гьеб букIана сихIру чагIи гIемераб заман, гьедин букIиналъ кьун букIана Муса аварагасе мугIжизатлъун гIансаялъул борохь лъугьин, гьелдалъун сихIручагIазул сихIру хвезабизе. ПиргIавнил гIакълучагIацаги абуна: «Нилъер ракьалда гIемерал сихIручагIи руго. Гьел данде ракIарун сихIру гьабизе риччазе ккола ва гьев Муса сихIрочи вукIин лъараб мехалъ, гьев чIвазе бегьула»-абун.

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ ٱلزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾

59. Муса аварагас абуна: «Нужее къотIи гьабулеб буго гIид къоялъ нилъ данделъизе ва гьеб къоялъул бакъ баккун хадуб халкъ данде бакIарун гьезда цере нилъги къецандизе»-абун.

ТIадегIанав Аллагьасул амру загьир гьабулеб, жиндир аварагасе квер бакъулеб, Аллагьасул тущбаби къезарулеб къо букIиндал гьеб, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас абуна: кинабго халкъ хIалтIи-пишаялдаса хIалхьараб, гьез рохел загьир гьабулеб, гьел киналго данделъизе рес бугеб гIид къоялъ рахъине руго нилъ халкъалда цере. Гьеб цере рахъинги зухIаялъул гIужалъ букIине буго: канлъиги гвангъараб къоги гIатIидаб гIужалъ. Кинабго халкъалда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудрат загьирлъизе ва пиргIавнги гIодовегIанлъизе.

ГIалимзабаца абуна: гьеб къо мухIарам моцIалъул анцIабилеб къо букIана: «гIашураъ» абун жиб машгьурлъараб. Гьеб къоялъ рештIана НухI عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасул гама ракьалда, гьеб къоялъ хвасарлъана Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг ва бануисраилал пиргIавнил къавмалдаса, ралъдалъе гьелги гъанкъун.

فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾

60. Цинги пиргIавн Мусадаса ватIалъана ва жиндирго сихIрочагIи данде гьарун гьелги рачун вачIана

жиндилъ данделъизе къотIи гьабураб къоялъ.

Жинда Аллагь разилъаяв ибнуГIаббасица абуна: «Гьезул лъабкъоялда анцIила кIиазарго чи вукIана ва щивасда кодоб гIансаги кварги (рохьенги) букIана»-абун.

Ибнукасирица абуна: «Гьеб къоялъ кинабго Мисриялъул халкъ данделъана. ПиргIавние кIудияб тах лъун, гьелда тIад живги гIодов чIана. Гьесул квараниса ва кIвегIиса мухъал гьарун хIакимзаби, гIакълочагIи ва кумекчагIиги чIана. Гьезда данде ритIун кIудияб майданалда халкъги эхетун чIана. ПиргIавнида цере мухъ гьабун сихIручагIиги чIана. Гьел сихIручагIаца пиргIавнида гьикъидалго щиб жоялдалъун Мусаца сихIру гьабурабин абун, гьес абуна гIансаялъ гьабунаян. СихIручагIаца абуна: «Гьеб гIансаялдалъун ва рухьбуздалъун сихIру гьабизе нижедаса щивго бергьунаро»-абун.

Гьеб кIудияб майданалда пиргIанида цере мухъ гьабунги чIун сихIручагIаз абуна: «жакъа ниж сихIру гьабун бергьани нижее щиб ажро букIине бугеб»-абун. ПиргIавница абуна: «Дица нуж дида гIагар гьаризе руго, дир кумекчагIилъунги гьаризе руго. Щиб жо нужеца гьаранигн гьебги кьезе буго»-абун.

Гьеб гIалам данде буссараб бакIалда жидеда Аллагьасул свалат салам лъеял Муса ва Гьарун рачIана щивго цадахъ чиги гьечIого, жидерго гIансаги гIунтIун, Аллагьаги ﷻ рехсолаго, гьесда божун ва таваккал тIамун.

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيۡلَكُمۡ لَا تَفۡتَرُواْ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا فَيُسۡحِتَكُم بِعَذَابٖۖ وَقَدۡ خَابَ مَنِ ٱفۡتَرَىٰ ٦١

61. Гьел сихIручагIазда Мусаца абуна: «Нуж Аллагьас гьалаг гьареял, нужеца гIадамал гуккун сихIруги гьабун, гьезда гьечIеб жо бугеблъун бихьизабуге.

Гьеб буго Аллагьас ﷻ бижичIеб жо бижанаян аби. Гьедин хьвадани нужеда Аллагьасул ﷻ гучаб гIазаб щвела. Х1акълъунго Аллагьасде ﷻ гIунтIизабун гьереси бицарав, Аллагьасда ﷻ данде вахъарав чи цIакъ чIового хутIарав ва гIадада хварав чи вуго»-абун.

Аллагьасул салам лъеяв Муса аварагас гьеб мажлисги ва гьеб лахIзатги Аллагьасул ﷻ рисалат тIобитIулеб мажлислъун гьабуна ва гьел сихIру чагIазе берцинаб вагIза- насихIат гьабуна.

فَتَنَٰزَعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَىٰ ٦٢

62. Цинги гьел сихIручагIи цоцадехун бахIс гьабун кIалъана ва балъго, шуршудун цо жо бицине лъугьана.

Гьезул цояз абуна: «Валлагьи, гьав чияс бицунеб жо сихIручияс бицунелда релъарабго гьечIо. Гьав чи унгого авараг ватизе вуго ва

нилъ гьес халкъалда къватIир чIвазарун инжит гьаризе ругин абун. Ва амма сихIручагIазул гIемерисел гьезда рекъечIо.

قَالُوٓاْ إِنۡ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخۡرِجَاكُم مِّنۡ أَرۡضِكُم بِسِحۡرِهِمَا وَيَذۡهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلۡمُثۡلَىٰ ٦٣

63. Гьез абуна: «Гьав кIиявго авараг гьечIо. Гьал руго сихIручагIи. Гьезие бокьун буго жидер сихIруядалъун жидеда хадуб халкъ бачине ва пиргIавнги гьесул къавмги гьаб ракьалдаса къватIир гъезе. СихIручагIазул сихIру батIул гьабун, гьезие щолеб магIишатги гьукъизе»-абун.

فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗاۚ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ٦٤

64. Нуж киналго цадахъ рахъа ва киназго цадахъ сихIруги гьабе. ГIунсби ва рухьби гIодоре рехе. Гьеб мехалъ Муса хIинкъизе вуго ва гьесул сихIруги хвезе буго. **Х1акълъунго жакъа гьаб майданалда бергьарав чи жиндир кIудияб лъикIлъиялда кверщел батарав вукIине вуго»-абун.**

Нилъ бергьани пиргIавница къотIи гьабураб къадро-макъам ва гIемерал сайгъатал щвела нилъее. Гьев Муса бергьани гьев кIудияв ханлъиялда вахине вуго ва гьесул мурадги тIубазе буго.

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ ٦٥

65. СихIручагIаца абуна: «Я Муса! Дуцайиш бай бихьулеб сихIру гьабизе дур гIансаги гIодебе рехун, яги нижищ рукIинел гьеб сихIру гьабизе бай бихьулеллъун»-абун.

Гьез Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ виччана бай бихьи тIаса бищизе гьезул ракI чIун букIиналъ жал бергьине рукIиналда.

قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ فَإِذَا حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ ٦٦

66. Мусаца абуна: Нужеца байбихье ва нужерго сихIру гьабе абун.

Муса аварагаги гьезул пишаялда релълъун гьезие лъикIаб рагIи бицана «нужеца байбихье»-абун. Гьелда жаниб далил букIана Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьездаса хIинкъун гьечIолъиялда ва щиб сихIру гьез гьабуниги Мусаца гьеб батIул гьабизе букIиналда. ТIадегIанав Аллагьас хIакъаб жо бергьинабун батIулаб жо къезабизе букIиналдаги.

СихIручагIаз жидехъ рукIарал гIунсби ва рухьби цадахъ гIодоре рехана ва гьезул гIемерал борхьал лъугьун, гьел чехьалда хьурщун ракьалда хьвадулел руго абун ракIалда ккезабуна Мусада, гьез гьабураб сихIруялъ. Гьеб майдан цIун, цоял цоязда тIаде рахун гьаналда бараб хIапараялда релълъун лъугьана гьел жидер

гIемерлъиялъ.

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾

67. Гьеб иш бихьараб мехалъ Мусада лъана жиндир рекIелъе хIинкъиялъул асар лъугьараблъи.

Гьесул хIинкъи букIана гьел сихIручагIазда божун кинабго халкъ купруялда ккезе гурин абун.

قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾

68. Дица Мусада абуна: «Мун хIинкъуге, Х1акълъунго мун вуго жакъа бергьарав ва тIадегIанав»-абун .

وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ كَيْدُ سَٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾

69. Дуца гIодобе рехе Муса, дур кваранаб кверал ъухъ бугеб гIанса, гьелъ кIалдире рачун къулчIизе руго гьез сихIру гьабурал гIунсбиги рухьбиги. Х1акълъунго гьез гьабураб жо буго сихIру, гIадамазул бер гуккулеб. СихIручиясул лъикIлъиялда каерщел батизе гьечIо киве жив вугониги ва щибжо жинца гьабуниги.

Цинги Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ гIанса гIодобе рехана ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абураб хIалалъ гьелъул кIудияб борохь лъугьун гьелъ дол киналго борхьал къулчIана. Ибнукасирица абуна: Мусаца гIанса гIодобе рехараб мехалъ жинца гIадамал хIинкъизарулеб сипаталъул кIудияб борохь лъугьана, жиндир хIатIалги, кIудияб габур-бетIерги бугеб, гажалги чIахIияб. Балагьун гIадамалгун гьелъ цо-цо ккун къулчIун гьел сихIручагIазул борхьал тIагIизаруна.

Гьеб иш бихьарабго сихIрочагIада лъана Муса аварагас гьабураб жо сихIру гьечIеблъи. Гьеб щибго щаклъи гьечIого хIакъаб жо букIинги лъана. Гьединаб иш гьабизе цохIо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гурони хIал кIолареблъиги лъана.

فَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

70. Цинги гьел киналго сихIрочагIи Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ сужда гьабун гьумер г1одоб цуйзабун чIана ва гьез абуна: «Нижеца иман лъуна Мусалги Гьарунилги БетIергьанасда абун.

Гьаб кинабго гIаламалъул БетIергьанасда иман лъуна нижеца. Нижеца гьабураб сихIруялдаса ва цогидал купру-ширкалъул гIамалаздасаги ниж тавбо гьабун руссана. Гьедин Мусал мугIжизат кинабго халкъалъе загьирлъана, хIакъаб хIужа-далилги бихьана, батIулаб сихIроги хвезабуна.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Радалиса гьел

сихIручагIи рукIана, къасилалде гьел шагьидзабилъун ва лъикIал гIадамаллъун лъугьана»-абун. Гьаб рагIи абиялъе сабаб буго: пиргIавница гьел сихIручагIазе хIинкъи кьун букIана дица нужер кваранаб квер ва квегIаб хIетIе къотIилин, цинги чамастакил гъотIол гIаркьалабазлда дализарун телин гьеб хIалалда хвезегIан абун. ПиргIавница гьаб къотIи тIубазабуна ва гьел сихIручагIи муъминзабилъун хвана. Гьаб рагIи бицана Сабунияс, тафсиралъул гIалимзабазул рагIи бугин абун.

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾

71. ПиргIавница абуна: «Нужеца гьев Мусада иманищ лъолеб дица нужее изнуги кьечIого ва дидаги гьикъичIого? Х1акълъунго гьев Муса вукIун вугоха нужеда сихIру малъарав, нужер бищунго кIудияв мугIалим. Гьевги нужги ургъун рукIун руго дунги къавмги гьаб ракьалдаса къватIир къотIизе. **БичасхIаги, дица нужер квералги, хIатIалги къотIила цояб квегIаб цояб кваранаб ва, бичасхIаги, дица нуж чамастакил гъутIбузда дализарила.** Гьединаб гIазаб гьабила дица нужее. Ва квешаб хIалалъ хвезеги гьарила дица нуж. **Бичасх1аги нужеда лъазе буго дунищ вугев гIазаб гьабиялъул рахъалъан гучав ва гIазаб халат гьабулев, яги гьев Мусал БетIергьанищ вугев»-абун.**

قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾

72. СихIручагIаца абуна: нижехъе хIакъаб жо бачIун хадуб нижеца мун тIаса вищиларо ва дудаса ниж хIинкъиларо. Нижеда якъинго лъана нижер БетIергьан Аллагьасул хIалкIолъи ва гьесул къудрат. Ниж гьедула ниж рижарав Аллагьасдалъун, гьаб иманалдаса руссинаро абун. **Дуца дуего бокьараб хIукму гьабе. Гьеб дуца гьабураб хIукму гьаб дунялалъул чIаголъиялда гурони жиб хьвадулареб буго.** Дуда кIола ниж чIвазе, амма ахираталда нижее хIукму гьабизе бугев цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго.

إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ ٱلسِّحْرِ ۗ وَٱللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿٧٣﴾

73. Нижеца иман лъуна ва ниж мутIигIлъана нижер БетIергьан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ. Нижеца тавбо гьабуна гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижер мунагьал чуризе ва дуца ниж гьабизе т1амураб сихIруялъулги мунагь чуризе. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда божизе ва хьул лъезе

лъикIав. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндие хвел гьечIев, даимго нахъе хутIулев.

Гьесул гIазабалдаса хIинкъила ниж. Дур гIазаб буго гьаб дунялалда гьабулеб гIазаб, гьеб нахъе хутIулеб гьечIо, гьеб нижее бигьаяб буго абадияб ахираталъул гIазабалдаса.

إِنَّهُۥ مَن يَأۡتِ رَبَّهُۥ مُجۡرِمٗا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ ٧٤

74. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагьасда цеве купру-ширк гьабун, гьелдаса тавбо гьабичIого вачIарав чиясе жужахIалъул гIазаб букIине буго. Гьенив жанив жив хун хIалхьиги букIунаро, жиндаса гIазаб борхараб чIаголъиги букIинаро.

وَمَن يَأۡتِهِۦ مُؤۡمِنٗا قَدۡ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلۡعُلَىٰ ٧٥

75. Жидеца иманги лъун лъикIаб гIамалги гьабун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ данде чIвай гьабурал гIадамазе Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскIоб тIадегIанаб макъам ва нигIматазул алжанал руго.

جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ٧٦

76. Даимго жанир чIолел алжанал руго гьел гIадамазе: жидеда жаниса нигIматазул гIоралги хьвадулел. Гьаб буго купру-ширкалъул чороклъиялдаса жив вацIцIалъарав чиясе бугеб жазаъ.

Жинца цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабурав, гьесул расулал ритIухъ гьарун, гьезда нахъвилълъун хьвадарав.

Жидее квешаб гIазаб гьабизе къотIи гьабурав, гьеб къоялда щвезегIан жидер ханлъун вукIарав ва жидеца гьес малъараб жо гьабун сихIруги гьабулел рукIарал гIадамал, цохIо лахIзаталда жанир гьеб кинабго жо кIочон тун, щибго пиргIавнил кIвар гьабичIого, гьесул хIинкъи кьеялдаса нахъ къачIого, жегиги гьесие вагIза гьабун кIалъалеллъун лъугьана. Гьаб буго рекIелъе иманалъул нур лъугьураб заман. Гьеб буго гIадамазда нахърилълъун яги эбел- инсул малъиялда гIенеккун, гьез гьабулеб батараб жо гьабун гьечIого, унгого жидеда лъан, жидер ракI чIун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавураб заман. Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабги гьесул рахIматги кинабго жоялдаса гучаб букIин лъараб заман. Гьединаб иман лъеялда сихIручагIи рачана Муса аварагас бихьизабураб мугIжизаталъ.

Цогидаб халкъалъе гьеб майданалда ккараб жо, цо сихIро чи цогидаздаса бергьинлъун бихьана ва гьезул ракIазе гьелъ щибго асарги гьабичIо. Гьал сихIручагIазда лъана Мусаца гьабураб жо сихIру гьечIеблъи ва гьезул рекIелъ хIинкъи бачIана жидеца гьабулеб

батIулаб жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ бихьулеб ва лъалеб букIин бичIчIун. Ва гьел гIедегIана Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ сужда гьабизе ва гьесда гьаризе жидер тавбо къабул гьабеян ва жидер цересел мунагьалги тIаса лъугьун теян абун.

Цересел умматазул гIемерисезул гIадат ва къагIида букIана жидеда цо гIадат бихьараб, жал гьелда ругьун гьечIеб жо бихьараб мехалъ жидеца Аллагьасада иман лъолеб. Гьеб иш гьедин букIиналъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ щибаб заманаялъ щибаб къавмалда аварагзаби ритIулел рукIана ва гьезда цадахъ мугIжизатги рештIинабулеб букIана.

ТIадегIанав Аллагьас свалат салам лъеяв МухIаммад гьавуна ахирав авараглъун. Гьев т1олго гIаламалъего аварглъунги гьавуна: гIадамазеги, женазеги. Кинабго заманаялъе авараглъунги гьавуна. Гьев витIун хадуб (ай хун хадуб) мугIжизаталги рук1инч1о. Гьелда жаниб БетIергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ кIудияб хIикмат буго. Цересел аварагзабазул къисабиги, гьезие кьурал мугIжизаталги, гьезда иман лъечIеб къавмалъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб гIазабги лъазе рес буго щивав инсанасул. Жив вижарав ва гьаб кинабго гIаламги бижарав БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIин лъазе, кинабго мутIигIлъиги, хьуллъейги, гIибадат гьабиги гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабизе тIадаб букIин лъазеги рес буго.

Гьел цересел умматазулги аварагзабазулги къиса лъаларев, гьелъул кIвар гьабуларев чиясеги жакъа къоялда жаниб цIакъ гIемераб мугIжизат ва гIаламат буго гьаб махлукъ бижарав Халикъ цо вукIиналъе. ГIелмияб цIех-рех гьабулел, дунялалъул гIелмуялда тIад чIарал кIудиял гIалимзаби ахир-къадги мукIурлъулел руго инсанасул гIелму-лъай нахъ гIунтIулареб, гьесда жиндир авал-ахир лъалареб ва гьесда жинда релълъараб гьабизе кIолареб жо гIемераб букIиналда гьаб дунялалда тIад. Гьедин бугониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иманалда тIовитIичIев чи иманалда вачIунев гьечIо ва гьеб кинабго жо тIабигIаталъул гьунар бугин, гьелъул балъголъаби ругин абун толеб буго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ гьабурав чи иманалдаги вачIун, исламаияб диналъе квер бакъулевлъун лъугьунев вуго.

Инсанасе жиндир БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин лъазе, жинца гьабулеб кинабго гIамал гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи бокьун гьабизе кколеблъи лъазе, жив гьадинго, гIададаго вижун гьечIеблъи лъазе гIураб гIакълоги кьун буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Инсанасда тIадаб жо буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие нигIматлъун кьурал лугби: бер, гIин, ракI хIалтIизабизе жиндие кьураб гIакълуялда рекъон ва пикру гьабизе жинда сверухъ бугеб махлукъаталъул. Гьедин пикру гьабулеб гьечIебгIан мехалъ гьев

инсанги цогидаб рухIчIаголъиги цохIо даражаялда рукIуна, гьесул хIайваналдаса жив ватIа гьавун, жиндие тIокIлъилъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб гIакълоги гIадада хун букIуна.
Ва амма ахираталда БетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ цере чIезарураб мехалъ гьев инсанасда гьикъизе буго дица дуе гIакълу-лъай кьун букIана гурищ? Дуца щай гьеб хIалтIизабичIеб? абун. Гьелъие кьезе гьесул жавабги букIунаро, гьесие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабги хIакълъула.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIунаги гьес хIайваназул даражаялдаса тIокI гьарун, тIадегIан гьарун, гIакъилал гIадамаллъун гьарун рукIаго, нилъецаго хIайваназул даража тIаса бищиялдаса ва гьелда хьвадиялдасаги.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾

77. Х1акълъунго Дица Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасда вахIю гьабуна: «Мун дир лагъзал бануисраилалги рачун сардилъ къватIив вахъун ралъад бугеб рахъалдехун а. Гьеб ралъдаде аскIов щвараб мехалъ дур гIанса кьабун ралъад бикьизабун гьенисан нуж церехун ине бакъвараб нухги гьабе. Мун хIинкъуге гьеб ралъдалъ нуж гъанкъилин абун ва нужеда нахъ регIун пиргIавница нужее гIазаб гьабилин абун.

فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

78. Бануисраилал рачун Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг араблъи лъарабго жиндир боялги ракIарун пиргIав гьезда хадув вахъана. Амма гьел ралъдалъе лъугьарабго гьезда тIаде ралъад данде бачIана ва гьезда цIакъ кIудияб хIинкъи ва гьалаглъи рештIана.

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾

79. Гьев пиргIавница жиндир къавм къосиялда жаниб чIезабун букIана: «Дун вуго нужер бищунго тIадегIанав бетIергьан»-абун, жиндие лагълъи гьабизе тIамун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялдаса нахъе чIван.
Гьев пиргIавн жинца къавм битIараб диналда тIобитIулевлъун вукIинчIо.
Гьеб кIудияб купру-ширкалда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие дунялалдаго гIазаб гьабуна. Ахираталда щведалги жиб тIасаго босулареб абадияб гIазаб букIине буго гьесие ва цогидаб капураб къавмалъе.
Аллагь разилъаяв Ибнужабиридасан бицараб халатаб хIадисалда жаниб буго: Муса جَلَّجَلَالُهُ авараг гIезегIанго мехалъ чIана пиргIавнида бануисраилалги рачун жив Мисриялдаса нахъе виччай абун абулевлъун ва пиргIавница батIа-батIаяб къотIи гьабун гьев нахъе виччазе заман цIалевлъун. Щибаб нухалъ пиргIавница тIалаб гьабулеб букIана цо

гIаламат, мугIжизат бихьизабе жинда абун. Гьеб мугIжизат бихьизабун хIинкъизавурав мехалъ гьес абулеб букIана: «Гьаб къварилъи тIаса борхе нижедаса, нуж нахъе риччазе руго»-абун. Гьеб къварилъи тIаса борхарабго цIидаса жиндир къотIиги хвезабулеб букIана. Гьедин Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасе мугIжизатлъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев пиргIавнил къавмалда тIад ракъи биччана, гарцIги, нацIги, къверкъалги риччана, тIупан тIун цIад бана, кинабго лъим ва квен биялда сверизабуна. Цогиги мугIжизатал ва гIаламатал рихьизаруна.

Ахирги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ изну кьуна Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасе жиндир къавмги бачун Мисриялдаса къватIиве вахъине. Гьесда амруги гьабун букIана ралъдал рагIалда щвараб мехалъ гьеб ралъадалда гIанса кьабе-ян ва гьеб анцIила кIиго бутIаялда бикьун нужер щибаб къокъа жанисан унеб нух лъугьизе бугин абун. Мусада хадуб бахъарб пиргIавнил ахIи рогьалил гIужалъ бануисраилазда хадуб гъезе гIагарлъана, гьелги ралъдал рагIалде щун, церехун ине нух гьечIого хутIун рукIана. Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда ралъадалда гIанса кьаби кIоченабун букIана жиндир къавмалъул хIинкъи ва зигарди цIикIинегIан ва пиргIавнил боял жиде рихьулеб бакIалда щвезегIан.

Цинги бануисраилал цIакъ хIинкъана ва Мусаде عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гIайиб чIван кIалъазе лъугьана дуца ниж гьаб рес къотIараб бакIалда ккезарунин ва гьанже нилъ киналго пиргIавнил гIаштIичагIаца чIван ралъдалъе ралилан. Гьеб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Муса аварагасда ракIалда щвезабуна ралъадалда гIанса кьабизе. Гьеб гIанса кьабурабго кIудиял мугIрузда гьоркьор ругел кIкIалал гIадин ралъдалъан нухал лъугьана ва гьенир жаниса ун бануисраилалги ралъдал цогидаб рахъалъан къватIире рахъана. Гьезда хадурго ралъдалъе лъугьана пиргIавнги ва гьесул боялги. Гьезул ахирияв чи жанив лъугьараб мехалъ, жидер цереселги къватIир рахъичIого рукIадго, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ралъад гьезда тIаде биччана.

Цингиги бануисраилазул цо къокъаялъ абуна: «Ниж божулел гьечIо пиргIавн ралъдалъ гъанкъана абун, гьев хвана абун». Муса аварагас Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарун гьев пиргIавнил къаркъала ралъдалъа къватIибе рехана ва киназдаго бихьун ралъдал рагIалда гьорон, чIегIерлъун, махIцун букIана.

يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾

80. Я Бануисраилал! Нужеца ракIалда щвезабе:**х1акълъунго, дица нужер умумул гьезул тушман пиргIавнил зулмуялдаса хвасар гьаруна.**

Нужер васал хъолев вукIарав, цIакъ захIматал

хIалтIаби малъун нуж лагъзаллъун ккунги вукIарав. Гьев пиргIавн гъанкъизавуна ва нужер умумул хвалдаса хвасар гьаруна. **Цинги дица Муса аварагасе къотIиги гьабуна гьев ТIурсайнаъ мегIералда ахIун гьесухъе таврат кьезе ва гьесда калам гьабизе. Гьеб амру тIубан хадуб бануисраилал «Тигь» абулеб ракьалда сверула ругеб мехалъ гьезие зодисан «манна» ва «сальва» рештIинабуна** гьезда щибго гIакъуба- захIат бихьичIого жидеца гьеб ризкъи кваназе.

كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾

81. Ва дица гьездаги абуна: **«Нужеца кванае хIалалаб ва лазатаб тIагIам дица нужее ризкъилъун кьураб жоялдаса. Гьеб Дир ризкъи Дида гIасилъиялъе сабаблъунги гьабуге.**

Дица нуж берцинал ва хIалалал нигIматал кьун хьихьараб мехалъ, нужеца дие щукру гьабе ва дир амруялдаги гIасилъуге.

Гьедин нуж гIасилъани ва дир нигIматазда щукруги гьабичIони нужеда дир гIазаб щвезе буго»-абун. Гьеб дир ццим бахъи ва гIазаб жинда рештIарав чи жив гьалаглъарав ва гIадада хварав вукIуна.

وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾

82. ХIакълъунго Дун цIакъ гурхIулев ва мунагьал чурулев вуго жинца тавбо гьабун купру-ширк тун, дида иман лъурав ва дир аварагазабазда нахъвилъилъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарав чиясда.

*وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾

83. Мун дур къавмалдаса ватIалъун дихъе гIедегIун вачIинавураб жо щиб бугеб я Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ!

Замахшарияс абуна: Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кIалъазе ТIурсайнаалда унеб мехалъ Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас живгун цадахъ къавмалъул лъикIал гIадамал рачун рукIана. Гьеб ТIур мегIералда гIагарлъараб мехалъ Муса авараг гьалмагълъиялдаса ватIалъун цеве ун вукIана, БетIергьанасда кIалъазе гIашикълъун.

قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾

84. Мусаца абуна: «Гьеб дир къавм гьаб бакIалда гIагарда руго. Гьел дида хадурго рачIунел руго. **Дун духъе гIедегIана, дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, мун дида разилъизе бокьун»-абун.**

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٥﴾

85. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна: Мун гьездаса ватIалъун хадуб дур къавм хIакълъунго дица питнаялда ккезабуна. Гьеб къавм

хIакъаб диналдаса къосизабуна Самирияс.

Гьес гIарац меседалъул бачил сурат гьабун, гьеб бече алагь бугин абун, гьелъие лагълъи гьабизе тIамуна бануисраилал. Гьев Самирияв вукIана бануисраилазда гьоркьов жив лъугьарав сихIручи, гIакаялъе лагълъи гьабулеб къавмалдаса жив вугев.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнужариридаса бицараб халатаб хIадисалда буго: жиндир къавмги бачун Муса Шамалъул рахъалда унаго гьезда цо къавм батана хъанчал алагьзабилъун ккун гьезие лагълъи гьабулел. Мусада гьесул къавмалъ абуна: «Я Муса! Дуца нижееги гьаре гьадинал алагьзаби нижеца гьезие лагълъи гьабизе»-абун. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «ЦIакъ жагьилаб, ахIмакъаб къавм буго нуж! Гьал руго жидеца батIулаб жо гьабулел, жидее жужахI букIине бугел гIадамал. Нужеда гIезегIанго вагIза рагIана, гIемерал мугIжизаталги рихьана, гьанжеги гьеб ахIмакъаб жо бицине бегьилищ нужеца?»-абун.

Дагьалги ццерегIан индалго Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас къавм цо бакIалда рештIинабун тана, гьезда тIад амирлъун Гьарунги тана ва гьес абуна: «Дун унев вуго дир БетIергьангун к1алъазе. Нуж гьав Гьарунида мутIигIлъе ва гьес малъараб хIалалъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабе»-абун. Мусаца гьезие къотIи гьабун букIана лъеберго къоялдаса жив вачIине вугин абун.

Цинги къавмалъул лъикIал муъминзабазул цо къокъаги цадахъ бачун Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ТIурсайнаалде ана. Лъеберго къоялъ ва сордоялъ жинца кIалги ккуна. Лъеберго къо гIураб мехалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ к1алъалелде цебе жиндир кIалдиб бугеб квешаб махI инзабизе бокьун, дагьабго хер кванана. БетIергьан Аллагьасда к1алъазе къасд гьабидал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда абуна дуца кIал щай биччараб?-абун. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дир кIалдиб бугеб махI инзабизе бокьун, гьеб махIгун дуда калам гьабизе бокьичIого биччана»-абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна: «Я Муса! Дуда лъаларищ кIал ккурав чиясул кIалдиб бахъараб махI дида аскIоб мискалъул махIалдасаги лъик1аб букIунеблъи? Мун тIад вусса ва анцIго къоялъ кIалги ккун вачIа дида к1алъазе»-абун. Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру тIубан цоги анцIго къоялъ кIалги ккун гьеб магIарда аскIов чIана.

Гьарун عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг бануисраилалгун вукIана. Гьес цо къоялъ гьездехун хитIаб гьабун абуна: нуж Мисриялдаса къватIир рахъулеб мехалъ нужехъ букIана КъибтIияз кьураб гIарац меседалъул курхьен-кIиликI. Гьеб кьун букIана нужеца хъулухъ тIубараб мехалъ нахъе кьезеян абун. Гьеб гIарац-месед нужее хIалалаб нужер боцIи гьечIо. Гьеб КъибтIиязухъе кьезеги нилъее рес гьечIо. Дида лъикIаблъун бихьулеб

буго гьеб гІарац-месед данде гьабун цо гвендиниб бан бухІизе. Гьедин гьабуни нуж мунагьалдаса рахъун ккелаян абун. Цинги гвенд бахъана ва жидехъ букІараб КъитІбиязул гІарац-месед гьениб жаниб бан гьелда цІаги бакана.

Самирияв вукІана бануисраилалгун цадахъ Мисриялдаса къватІиве вахъарав сихІручи. Ралъад бихъун, гьеб ралъдалъа къватІире рачІунеб мехалъ Жабраил малаик вукІана Муса аварагасе нух бихьизабун гьелгун цадахъ вилълъунев. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Самириясда гьев Жабраил малаикасул чол лъалкІ бихьизабун, Самирияс гьеб лъалкІалдаса хъатиниб ракь босун букІана ва кидаго хъат рагьичІого кодоб гьебги ккун вукІана. Гьарун عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас гьесда абуна: «Дуца гІодоб щай рехулареб дур хъатиниб бугеб жо»-абун. Самирияс абуна: «Дица гьаб гІодобе рехиларо дуца Аллагьасда гьарун гурони дица гьеб рехараб мехалъ дие бокьараб мурад тІубаян»-абун. Гьаруница Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ дугІа гьабуна ва Самирияс, ракьги гІодобе рехун абуна гьаб гвандиниб бугеб жоялъул бече лъугьинабе-абун.

Цинги гьениб букІараб гІарац-меседниги, тІохьи-маххниги цоцаде жубана ва гьелъул бачилалда релълъараб сурат бугеб къаркъала лъугьана. Гьеб къаркъалаялда рухІ букІинчІо, гьелъул гьаракьги букІинчІо. ИбнугІаббасица абуна: «Валлагьи, гьеб бечеялъул гьаракь букІинчІо. Гьеб бече жаниса гьодораб букІана ва гьелъул нахъияб рахъалдаса жаниб лъугьун кІалдиса къватІибе гьури бачІунеб мехалъ, гьеб гьуриялъул сас бахъулеб букІана»-абун.

Цинги бануисраилал чанго къокъаялде рикьана. Цо къокъаялъ Самириясда абуна: «Гьаб жо щиб бугеб, дуда гьеб щиб бугеблъи лъалеб батизе кколина»-абун. Самирияс абуна: «Гьаб буго нужер бетІергьан. Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг жиндир БетІергьанасухъе анин абун нух къосун ккун вугоян»-абун. Цоги къокъаялъ абуна: «Нилъеца гьав Самирияс бицулеб жо гьереси гьабиларо Муса тІад вуссун вачІинегІан. Гьаб нилъер бетІергьан ватани нилъеца гьелъие зарал гьабичІого букІина. Гьеб гьереси батани нилъ Мусаца бицараб жоялда нахърилълъина»-абун. Лъабабилеб къокъаялъ абуна: «Гьаб жо щайтІаналъул гІамал буго, гьаб нилъер бетІергьан гьечІо. Гьаб нилъеца ритІухъ гьабуларо ва нилъеца гьалда иманги лъоларо»-абун. Цо къокъа цІакъго гьеб бечеги бокьун, гьеб алагьлъун ккун гьелъие лагълъи гьабизе лъугьана.

Гьарун عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас гьезда абуна: «Я дир къавм! Нуж гуккун руго ва питнаялда ккезарун руго! Нужер БетІергьан, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, гьев цІакъ гурхІулевги вуго! Нуж дир амруялда нахърилълъа ва дие мутІигІлъе»-

абун. Гьеб къавмалъ абуна: «Муса кивеха арав; лъеберго къоялдаса вачIине абун арав кIикъого къо гIолеб мехалъги вачIуларев?»-абун. Гьезул бищунго ахIмакъаз абуна: Муса жиндир БетIергьанги вилун гьев цIехолев вугин»-абун.

ТIадегIанав Аллагь Мусаде عَلَيْهِ السَّلَامُ кIалъана, гьесул къавмалъ гьабураб жоги гьесде бицана. Мусахъе عَلَيْهِ السَّلَامُ Таврат т1ад хъварал хъарщал кьуна ва гьев къавмалъухъе вачIана.

فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾

86. Цинги Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир къавмалъухъе вуссана цIакъ ццим бахъун ва ракI къварилъун. Гьес абуна: «Я дир къавм! Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее цIакъ берцинаб къотIи гьабун букIана гурищ?

Нужее тIехь рештIинабизе къотIи гьабун, ун вукIана гурищ дун БетIергьан Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ к1алъазе. **Гьеб заман цIакъго халалъунишха ккараб, нужее гьабураб къотIи кIочезе ккани, яги нужее бокьунищ бугеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъи ва гIазаб нужеде рештIизе, гьедин нужеца дие гьабураб къотIиги хвезабун бугеб?»-абун.** Гьел бануисраилаца Мусае عَلَيْهِ السَّلَامُ къотIи гьабун букIана кидаго гьесул рагIиялда хилиплъи гьабиларин ва гьес малъухъин динги гьабилин абун.

قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾

87. Гьеб къавмалъ абуна: «Нижеца дуе гьабураб къотIи хвезабичIо нижеего бокьун. Киниги нижгун цадахъ букIана КъибтIиязул гIарац месед. Нижеца гьеб гвендиниб рехана Гьаруница амру гьабун. Гьединго Самириясги рехана гьеб гвендиниб живгун цадахъ букIараб гIарац-месед.

Цинги гьеб гвендиниб Самирияс рехана живгун цадахъ букIараб Жабраил малаикасул чол лъалкIалдаса босараб ракь.

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾

88. Самирияс гьеб гIарац-меседалъул бачил сурат бугеб къаркъала гьабуна. Жиндир гьаракьги букIунеб бачил гьаракьалда релълъараб. Самирияс ва гьес къосизабун бачие лагълъи гьабураб къокъаялъги гьеб къавмалдаги абуна: «Гьаб буго нужерги Мусалги аллагь. Мусае гьаб гьаниб кIочIон буго, живго Аллагь цIехезе ун

вуго»-абун.

أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾

89. ТIадегIанав Аллагьас гьезул ахIмакълъи баян гьабун абулеб буго: «Гьез пикруго гьабуларищ гьеб жо букIин щибго гьездехун хитIаб гьабулареб, рухI гьечIеб къаркъала. Жидее щибго хайир ва зарал гьабизеги кIолареб»-абун.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ مِن قَبْلُ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟ أَمْرِى ﴿٩٠﴾

90. Х1акълъунго Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вачIинелде цебе Гьаруницаги عَلَيْهِ السَّلَامُ абун букIана гьел бануисраилазда: «Я дир къавм! Х1акълъунго нуж гуккун руго гьаб бачил сураталъ. Нужер БетIергьан жиндир гурхIел цIоб кIудияв Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго. Нуж дида нахърилълъа ва дир амруялда мутIигIлъе»-абун.

قَالُوا۟ لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾

91. Бачие лагълъи гьаби бокьараб къокъаялъ Гьарунида عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Нижеца гьаб бечеялъе лагълъи гьабизе буго ва гьеб лагълъи гьаби тезеги гьеч1о Муса нижехъе вачIун гурони»-абун.

قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾

92.93. Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъухъе вач1идалго ва гьел бачие лагълъи гьабиялда т1ад ч1унги ратидал, гьесул ц1акъ щщим бахъана ва **Мусаца Гьарунида** عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Я Гьарун! Мун щиб жоялъ нахъе чIварав гьал чагIи къосун рихьараб мехалъ дур щщим бахъичIого вукIине, гьаб дир щщим бахъараб хIалалъ! Мун дир амруялда гIасилъунищ вугев»-абун.**

Аллагьасул салам лъеяв Муса авараг Гьарунида عَلَيْهِ السَّلَامُ аскIове щведалго жинда кодор рукIарал хъарщалги гIодоре рехун гьес кваранаб кверал Гьарунил ботIрол рас ккун, квегIаб кверал мегежалъул расги ккуна ва цIакъ щщим бахъун Гьарунги кIовокIулаго Мусаца абуна: «Гьаб къавм ширк гьабулеб бихьараб мехалъ дуца кин яхI гьабураб гьезда щщим бахъичIого ва гьел нахъе чIвачIого! Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин гIодобегIан гьабулеб бихьараб мехалъ дуца кин гьеб хIехьараб? Гьаб дир щщим бахъи Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIоло буго! Дурги щай гьадин щщим бахъулареб?»-абун.

قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

94. Гьаруница абуна: Мусал щщим гIодобе буссине ва гьесул рекIелъ гурхIел рештIине бокьун: **«Я дир эбелалъул вас»-абун.** Эбелалъул цIар

рехсараб мехалъ инсан гIодове виччалеб гIадат бугелъул. **Дуца дир мегеж ва бетIер ккоге ва дун кIовокIуге! Х1акълъунго Дун хIинкъана дуца дида гIайиб чIваялдаса дица бануисраилал рикьизарун цоцазде рагъизарунин»-абун.**

Дица къуваталдалъун бачие лагълъи гьабулел нахъе чIван рукIаралани нижедаги гьезда гьоркьоб рагъ ккезе букIана ва ниж цояз цоял чIвазе рукIана абун. **Цинги дица бицараб жоялда мунги гIенеккиларин хIинкъана дун.** Муса аварагас Гьарунил рас биччан тана, гьесда тIаса лъугьинги гьарана ва жив Самириясда аскIове ана.

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَٰسَٰمِرِيُّ ﴿٩٥﴾

95. Мусаца абуна: «Гьаб щиб жо кколеб дуца гьабураб, ва сунца мун тIамурав гьеб иш гьабизе я Самирияв»-абун.

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا۟ بِهِۦ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى ﴿٩٦﴾

96. Самирияс абуна: «Дида бихьана бануисраилазда бихьичIеб жо»-абун. Жабраил малаик вихьана духъе вачIарав. **Дида ракIалда ккана гьеб чуялъул лъакIалдаса ракь босизе. Дица гьеб ракь босана ва дица гьеб рехана доб бечеялъул сураталда бугеб къаркъалаялда.** Цинги гьелъул гьаракьги лъугьана. **Гьаб иш дица гьабуна дирго напсалъе бокьун»-абун.** Цоги щибго жоялъ тIамичIо дун гьеб гьабизе.

Цоги Г1алимзабаца абуна: «Самирияс гьеб ракь рехана жиб биараб г1арац-меседалда т1аде ва жинца абуна: «Гьаб биараб г1арац-меседалъул бече лъугьа»-абун. Гьелъул бечеялда релъараб къаркъала лъугьана жиндир бачил г1адаб гьаракьги бугеб»-абун.

قَالَ فَٱذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُۥ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِى ٱلْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾

97. Муса аварагас абуна: «Мун нижеда аскIоса нахъе а! Х1акълъунго гьаб дунялалъул рокъоб дуе бугеб гIазаб буго «Дида хъатIуге»(хъваге) **абун ахIулев вукIин мун хвезегIан.** Гьев Самирияв цониги чиясда хъатIичIого, гIадамаздаса ватIалъун чIезавуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. **Х1акълъунго дуе ахираталдаги гучаб гIазаб букIине къотIи буго ва гьебги жиб хисулареб мухIканаб къот1и буго. Гьанже мун валагье дурго алагьасда (бечеялда) жиндие дуца ва дуда нахърилълъараз лагълъи гьабураб. Дица гьеб бухIун хIурлъун лъугьинабила ва гьеб хIурги дица ралъдалъе бала.**

Щибго асар нахъе хутIиларо нужер хъанчалъул, Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк

гьабизе нужеца ургъараб. Гьединаб жойищ алагь букIунеб?. Жибго цIунизе кIолареб, гьелъ цогидазе щиб кумек гьабулеб?

إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

98. Х1акълъунго жиндие гIибадат гьабизе хIакъав нужер БетIергьан жив цогояв Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго, жив гурев цоги гьечIев, гьев Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIелмуги зобал ракьазда бугеб кинабго жоялда жиб щвараб буго.** Гьесие щибго жо балъго хутIуларо. Нужеца гьабураб лъикIабги квешабги гIамал гьесда лъала ва нужее гьелда рекъараб жаза гьабила. Сабунияс абуна: гьал бануисраилал хъанчие лагълъи гьабизе гIедегIиялъе ва гьезие гьеб бокьиялъе сабаб букIанин гьел гIемерал соназ хъанчие лагълъи гьабулеб пиргIавнил къавмалда гьоркьор рукIин ва гьезул ракIилъан гьеб квешаб асар тIагIунарого букIин-абун. Гьаб х1ал бук1унеб буго инсанасул жиндирго напсалъул къадро лъач1еб мехалъ, жив щиб бугониги жоялъул лагъ ва гьелда божарав вугеб мехалъ.

Гьелъие мисал буго нилъеда гьоркьор рук1ин жал бусурбабилъун ругел ва жидее жакъаги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккун, гьесда данде рагъ балел рук1арал каммунистал рокьулел, гьезул х1акъикъат щиб бук1араб жидеда бич1ч1уларел г1адамал.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾

99. Гьадин дица дуда рицуна МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, цересел умматазул харбал.** Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул къиса бицараб гIадин цогидал аварагзабазул ва гьезул умматазул къисабиги рицуна, гьелдалъун дуца къавмалъе вагIза гьабизе ва гьез гьелдаса гIибратги босизе. **Х1акълъунго Дица духъе Къуръанги кьун буго дир рахъалъан бугеб тIоритIеллъун.** Дуе мугIжизатлъун ва умматалъе рахIматлъун.

مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾

100. Гьеб Къуръаналда иман лъеялдаса ва гьелда нахъвилълъиялдаса вуссарав чи къиямасеб къоялъ цIакъ кIудиял мунагьалги раччун вачIуна ва жагьанамаялда жанив ккола.

خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾

101. Даимго вукIинелъун лъугьинавула гьев жужахIалда ва цIакъ кIудияб ва квешаб гьир буго гьеб къоялъ гьез баччун букIунеб мунагьазул гьир!

يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾

102. Исрафил малаикас ссур пураб къоялъ дица гьел капурзаби махIшаралда данде ракIарула гьезул

гьурмал ч1ег1ераллъун, бералги цIикараллъун.
Гьеб цIакъ сурараб сипат буго, жиндаса инсан хIинкъулеб.

يَتَخَٰفَتُونَ بَيۡنَهُمۡ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا عَشۡرٗا ١٠٣

103. МахIшаралъул захIмалъи жидеда бихьидал гьел балъгого цо-цазде шуршудула нилъеца дунялалда цо анцIго къо гурони бан батиларин абун.

نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذۡ يَقُولُ أَمۡثَلُهُمۡ طَرِيقَةً إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا يَوۡمٗا ١٠٤

104. Дида лъала гьез цо-цазде шурун бицугеб жоги, гьезул гIакъло бугез абулеб рагIиги: нилъеца цохIо къо гурони бачIин дунялалдаян абун.

وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡجِبَالِ فَقُلۡ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسۡفٗا ١٠٥

105. Дуда гьикъулеб буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, къиямасеб къоялъ гьал мугIрузул щиб хIал букIунеб абун. Дуца гьезда абе: Дир БетIергьанас гьел мугIрул хIур лъугьинабун, гьороца росизарун, щущазе гьарула.

فَيَذَرُهَا قَاعٗا صَفۡصَفٗا ١٠٦

106. Цинги гьеб бакIги цIвакараб къоно гIадин лъугьуна жинда тIаде щибго жо гьечIеб.

لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجٗا وَلَآ أَمۡتٗا ١٠٧

107. Дуе гьениб гьетIараб бакIги бихьуларо, борхатаб ва гвенд бугеб бакIги бихьуларо.

يَوۡمَئِذٖ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُۥۖ وَخَشَعَتِ ٱلۡأَصۡوَاتُ لِلرَّحۡمَٰنِ فَلَا تَسۡمَعُ إِلَّا هَمۡسٗا ١٠٨

108. Гьеб къиямасеб къоялъ кинабго халкъ билъльуна жинца махIшаралда халкъ ахIулев чиясда хадур: цониги чи гьеб ахIиялъе жаваб кьеялдаса вуссунаро. Киналго гьаркьалги гьеб къоялъ сихI къотIун, Аллагьасе جَلَّ جَلَٰلُهُۥ хIелун рукIуна. Гьеб къоялъ цIакъ гьитIинаб, жиб рагIулареб сас гурони букIунаро.
Гьеб сасги махIшаралдехун унеб халкъалъул хIатIазул гьаракь букIуна.

يَوۡمَئِذٖ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنۡ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُۥ قَوۡلٗا ١٠٩

109. Гьеб къоялъ щивниги чиясул шапагIаталъ кумек гьабуларо, Аллагьас جَلَّ جَلَٰلُهُۥ жиндие изну кьун ва жиндир рагIиялда разилъун шапагIат гьабизе виччарасул шапагIаталъ гурони.
Гьеб Аллагь جَلَّ جَلَٰلُهُۥ жинда разияб рагIиги буго ракIалъ камилго иман лъун лагъас абураб «лаилагьа илла Ллагь» абураб рагIи.

يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلۡمٗا ١١٠

110. ТIадегIанав Аллагьасда лъала жиндир лагъзадерица дунялалда гьарурал гIамалал, ахираталда гьезул

бук1унеб хIалги. ГIадамазул гIакъло ва гIелму нахъ гIунтIуларо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIелмуялда ва гьесул пишабазда.

وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَيِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾

111. Къиямасеб къоялъ кинабго халкъ мутIигIлъун, мукIурлъун ва хIелун букIуна жиндир къуват гуч бергьарав, жив чIагояв, жинца кинабго махлукъаталъул тадбир гьабулев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ. Х1акълъунго гьеб къоялъ жив чIового хутIарав ва инжитлъарав вуго жинца дунялалда вугеб мехалъ ширк гьабулевлъун вукIарав чи.

Гьесул цониги гIамал къабул гьабуларо ва гьев жиндир мурадаздаги щоларо.

وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾

112. Жинца иманги лъун, лъикIаб гIамалги гьабун хьвадарав чи ахираталда жиндие щибго хIинкъи гьечIев вуго:

Гьесул лъикIаб гIамал камизе гьабун гьесие зарал гьабуларо. Гьес гьабичIеб квешаб гIамал тIаде цIикIинабун зулмуги гьабуларо.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

113. Гьаб Къуръаналда жанир цересел умматазул къисаби ругеб гIадинго, дица гьаб Къуръан дуда рештIинабуна жиб пасихIаб ва баянаб гIараб мацIалда.

Гьелдалъун гIадамазда лъазе гьаб Къуръан инсанасул калам гьечIеблъи. **Дица гьаб Къуръаналда жаниб такрар гьабун хIинкъиги кьолеб буго дида гIасилъаразе букIине бугеб гIазабалдалъун. Гьел гIадамал хIинкъизе бокьун ва гьезул ракIазулъ вагIза лъугьизе бокьун.** Гьелдалъун жидеца купру-ширк ва гIасилъаби тезе ва тавбо гьабун, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат бацIцIад гьабиялда гьел руссизе.

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾

114. Гьел мушриказ ва капурзабаца жиндие гьарулел сипатаздаса ТIадегIанав ва вац1цIадав вуго кинабго махлукъалъул хIакъав ханлъун жив вугев БетIергьан Аллагь.

Дуца Къуръан цIализе хехлъи гьабуге МухIаммад, дуда гьеб Жабраилас вахIю гьабун тIубазегIан. Ва дуца Аллагьасдаги гьаре МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гIелму ц1ик1изабе абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: жинда Аллагьасул

свалат салам лъеяв аварагас хехлъи гьабулеб букIана Жабраиласда цадахъ гьес жиндие цIалулеб Къуръан цIализе. Гьеб Къуръан жиндир ракIалда чIезе бокьун ва гьелъул щибниги жо жинда кIочена абунги хIинкъун. Гьеб хехлъи гьабуге абун абулеб буго ТIадегIанав Аллагьас, цоги аяталдаги абураб гIадин: «Дуца дур мацI багъаризе гьабуге гьеб Къуръан хехго цIализе»-абун.

وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾

115. Х1акълъунго Дица Адам аварагасдаги амру гьабун букIана цебесеб заманалъго пуланаб гъветIалдаса кванаге абун. Гьесие дир амру кIочана ва дида гьесул къвакIараб тIад чIейги батичIо жинда гьабуге абун абураб жо гьабичIого тезе.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾

116. Дуца умматалда бице МухIаммад ﷺ дица малаикзабазда абураб гIуж: «Нужеца Адамие сужда гьабе»-абун. Гьел киназго сужда гьабуна цохIо иблисалъ хутIизегIан. Гьеб иблисалъ Аллагьасул ﷻ амру тIубачIо ва жиб гьесда гIасияблъун лъугьана.

Ассави абулев гIалимас абуна: «ТIадегIанав Аллагьас гьаб Адамил عَلَيْهِ السَّلَامُ къиса анкьго батIияб сураталда жаниб такрар гьабун бицана лагъзадерида лъазе Аллагьасул амруялда нахърилълъине тIадаб букIин ва иблисги, гьелъул насло щайтIабиги инсанасул тущбаби рукIинги лъазе.

فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾

117. Цинги дица Адамида абуна: «Я Адам! Х1акълъунго Гьаб иблис дур тущман буго, дур чIужуялъеги тушман буго. Нуж гьеб иблисалъе мутIигIлъуге. Гьелъие нуж мутIигIлъани гьелъ нуж алжаналдаса къватIире рахъизе гьарула ва нужги бахьикъосараллъун лъугьуна»-абун.

Мун цIакъаб захIмалъиялда ккезе вуго дунялалъул ризкъи тIалаб гьабизе ккун.

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾

118. Х1акълъунго дуе гьаб алжаналда жаниб вакъи гьечIо, ва мун г1иц1гоги хут1уларо, ретIел къваригIунаро.

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾

119. Х1акълъунго Дуе гьениб жаниб бакъул бухIи гьечIо ва къечалъул ургъелги гьечIо.

Гьеб алжан буго хIалхьиялъул ва рохалил рукъ, гьениб свакай-гIакъуба

гьечIо, бухIи-цIоройги гьечIо. Гьениса къватIив вахъани гьал киналго умурал дуда тIаде ричIине руго.

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾

120. Цинги гьеб щайтIаналъ Адамил рекIелъ вас-вас ккезе гьабун абуна: «Я Адам! Дица дуда малъилищ кидаго мун алжаналда жанив хутIулеб къагIида ва дуца жиндаса кванани мун чIаго хутIулеб ва дур нигIматалги кидаго тIаса унареб гъветIалда тIовитIилищ мун?»-абун.

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾

121. Адамицаги ХIавацаги Аллагьас жиндаса кванаге абураб гъветIалдаса кванана ва гьезда жидер гIавратал загьирлъана. Жинда Аллагь разилъаяв ибну ГIаббасица абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда тIад ретIун букIараб нуралъул ретIел тIасан ине гьабуна ва гьезда жидер чурхдул рихьана ва жидер ничал бакIал загьирлъун цоцадаса нечана.

Цинги гьел жидер черхалда гъутIбузул тIамхал рекIине гьаризе лъугьана ва гьелдалъун гIаврат бахчизеги лъугьана. Адам авараг жиндир БетIергьанасул амруялда гIасилъана ва жив къосунги ккана. Даимго жанир рукIунеб алжаналдаса къватIире рахъине ккана.

Ибну ХатIибица абуна: «ТIадегIанав Аллагьас жиндир авараг Адамил хIакъалъулъ «Гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъана ва къосунги ккана»-абун бугониги нилъеца гьеб рагIи нилъерго рахъалъан абизе бегьуларо, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам цIалулеб мехалъ гьесул калам цIалун абун гурони. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рес букIуна жиндие рокьарал, ва жинца тIаса рищарал гIадамазда гIайиб чIвазеги, гьезда амру-нагью гьабизеги, гьеб рес нилъее букIунаро. Гьелъие мисал буго: Ханас жинда бищунго гIагарда ругел вазираздаги, гIакълу чагIаздаги гIайибги чIвала, гьезда ццим бахъунги кIалъала, амма цогидаб халкъалъул ихтияр букIунаро гьел ханасул вазиразда гIайиб чIвазеги гьезда данде калам гьабизеги. Нилъеца абизе бегьаларо: «Адам Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъана ва гьев гьесул амруялъеги мутIигIлъичIо»-абун. Гьаб рагIи буго купруялда иналда хIинкъараб рагIи.

ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾

122. Хадувги БетIергьанас Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ **жинда гIагар гьавуна, гьесул тавбоги къабул гьабуна. ХIакъаб нухалда тIовитIун, гьелда чIолевлъун гьавуна.**

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тIагIат гIибадат гьабиялда тIад чIаравлъунги гьавуна.

Жинда Аллагь разилъаяв абу Гьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Муса авараг ва Адам авараг жидер БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере ч1ун цоцазде къец гьабун гаргадана. Муса аварагас абуна: «Мун вуго Адам, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндирго квералъ вижарав, дур чорхолъ жиндир рухIги пурав, дуе сужда гьабизе киналго малаикзабиги тIамурав, жиндир алжаналда жанив мунги чIезе гьавурав. Цинги дуца дур зурият алжаналдаса къватIибе бахъине гьабун ракьалда рештIине гьабуна, дур хатIаъ сабаблъун»-абун. Адам аварагас абуна: Мун вуго Муса, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир расуллъун гьавурав, дуда жинца каламги гьабурав, духъе Таврат тIад хъварал хъарщалги кьурав, мун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда гIагарги гьавурав. Дуда Таврат дун вижилелдего цебе хъван батаниц? Мусаца абуна: «Мун вижизе кIикъого соналъ цебехун хъван батана»-абун. Адамица абуна: Гьеб Тавраталда хъван батаниц дуда: «Адам БетIергьанасда гIасилъана ва къосана»-абураб рагIи? Мусаца абуна: «батана»-абун. Цинги Адамица абуна: «Дуца дида гIайиб кинха чIвалеб дун вижизе цебего Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIукму гьабураб гIамал дица гьабуна»-абун. Гьаб х1адисги бицун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: Муса аварагасдаса Адам авараг бергьана жиндир хIужа-далилалъулъ»- абун. Х1адис ибну аби Х1атимица бицана.

قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾

123. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна: «Гьанже нуж киналго гьаб алжаналдаса къватIире лъугьун ракьалда рештIа!»-абун. Нуж гьеб ракьалда тIад дунялалъул магIишат сабаблъун цоцаде тушманлъи гьабулел рукIизе руго.

Нужер тIабигIатал ва къасдалги батIа-батIаял рукIине руго. Нужер гIакъидаги цо букIине гьечIо. ГIалимзабаца цоги магIна гьабуна: «Иблисалъул наслоги Адамил наслоги цоцазе тушбаби рукIизе руго»-абун.

Нужехъе дир аварагзабиги ва тIахьалги рачIараб мехалъ, нуж хIакъаб диналда тIоритIизе, гьеб дир т1орит1елалда чIун ва аварагзабазда нахъ рилълъун хьвадарал гIадамал дунялалда жал мекъи ккезе гьечIо ва ахираталдаги бахьи къосараздаса рукIизе гьечIо.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: ТIадегIанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гъоркье чIун вуго жидеца Къуръанги цIалун, гьелда гIамалги гьабун хьвадарал гIадамал дунялалда къосизе теларин, ахираталда

бахьи бугелги гьарилин абун.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾

124. Дир Къуръаналда ва цогидал тIахьазда гIамал гьабиялдаса жив вуссарав чиясе Х1акълъунго дунялалъул рокъоб цIакъ захIматаб яшав букIине буго, гьев бечедав вугониги. Лъимал-хъизан г1емерав вугониги жиндие х1алхьи гьеч1еб, рек1елгъей гьеч1еб яшавалда вук1ине вуго.

ТIадегIанав Аллагьас иман лъеялда жаниб гьабун буго дагьаб бугониги дунялалъул боцIи гIуравлъун вукIин, жинда тIад щиб къварилъи бачIаниги гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан букIин лъан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъи. Жиндир ракI гIодоб биччан вукIин: жиндие хIукму гьабураб жо лъугьунеблъи лъан, жиндие хъвараб ризкъиги жиндаса борчIулареблъи лъан. Жиндие кьураб жоялда разилъиги букIуна имангун цадахъ, хадусеб ишалъулъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ таваккал тIамиги букIуна.

Гьев муъминчи кидаго вохарав ва разияв букIуна, гьесул мугъч1вай Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ букIиналъ. Гьев бечедавги букIуна жиндие бакъвараб чадил мочIо гурони щолеб гьечIониги. Гьесул ракI бахьи бугеб букIуна жинда тIад къварилъаби рачIараб мехалъги. Гьаб амру гьадин букIиналъе далил буго ТIадегIанав Аллагьасул рагIи: «Дица гьев муъминчиясул чIаголъи гьабила цIакъ берцинаб ва лъикIаб чIаголъилъун»-абураб.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесде инкар кквеялда цадахъ дунялалъул магIишаталда хьул халалъи, бахиллъи гьабун буго. жиндие кьуралда разилъунгутIи, гIемераб жо бокьи, кинабго пикру ва кIвар боцIи-малалда буссин гьабун буго. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъечIел, гьесул нигIматазда щукру гьабуларел гIадамал кидаго гIемераб жо тIалаб гьабулел рукIуна ва гьезие гIоларо т1олго дунялалъул кинабго магIишат жидее кьуниги. Гьесул кверги щвакуларо садакъа кьезе, гьесда киналго гIадамалги тушбабилъун рихьула. Гьедин бугелъул гьев даимаб ургъел къварилъиялъулъ букIуна ва гьезул яшавги цIакъ захIматаб букIуна. Гьесие хабал гIазабги цIакъ гучаб гьабула.

Къиямасеб къоялъ дица гьев тIаде вахъине гьавула жив беццавлъун гьесул щибго хIужа далил букIунаро жив хвасар гьавизе.

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِيٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾

125. Гьев капурчияс абула: «Я дир БетIергьан! Дуца дун беццавлъун щай тIаде вахъине гьавурав. Х1акълъунго дун дунялалда канлъи бихьулевлъун вукIана

гурищ?-абун.

قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾

126. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **абула: дунялалда духъе дир аятал рачIун рукIана.** Духъе авараг витIана гьесда тIехьги рештIинабуна, гIемерал гIаламатал ва мугIжизаталги гьаруна, дун БетIергьан Аллагь вукIиналда жидеца тIоритIел гьабулел. **Гьеб кинабго жо дуда бихьичIо, дуца гьелда гIамал гьабичIо ва гьел кIочон тана. Жакъа мунги кIочон тезе вуго жужахIалда жанив абадияб гIазабалъулъ»-абун.**

وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾

127. Гьадинаб жазаъ гьабула дица киналго капурзабазе ва мушриказе: дир аятазда иман лъечIел ва жидеца дунялалъул чIаголъи тIаса бищун ахират кIочон тун рукIарал. Гьеб ахираталъул гIазаб цIакъ захIматаб ва жиб тIаса унареб буго.

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾

128. Мун жидеца гьереси гьавулел Маккаялъул мушриказда лъала гурищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеда цере рукIарал къавмаз жидер аварагзаби гьереси гьарураб мехалъ гьел кин гьалаг гьарураблъи. Гьел мушрикал жидер сапаразулъ дол къавмаз нахъе тарал чIунтарал росабалъги щола.** ГIадилал, Самудиял рукIараб бакIалда щола ва гьезул нахъе хутIараб жоги бихьула. **Х1акълъунго гьел чIунтелазулъ Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIаламатал руго иман лъезе бокьарал, жидер гIакъло бугел гIадамазе жидер БетIергьан Аллагь жиндир гуч бергьарав жив цогояв хан вукIиналда тIоритIел гьабулел.**

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾

129. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **хIукму-къадар букIинчIебани гьел мушриказе гIазаб гьаби нахъ бахъун теялдалъун бугеб, ва гьеб гIазаб гьабизе Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **къадар гьабураб гIужги букIинчIеб ани, гьал мушриказда тIад гIазаб рештIине букIана ва гьезда гьеб даимлъизеги букIана.**

فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ ءَانَآىِٕ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾

130. Дуца сабро гьабе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьез дуда бицунеб квешаб рагIиялда.** Мунги, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ каламги гьереси гьабиялда, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие жазаъ гьабичIого толаро

жидер чIухIиялъе ва гIамал кIодолъиялъе.

Дуца дур БетIергьан Аллагьасе тасбихI гьабе, гьев гIемер рехсе ва гьесие какалги рай бакъ баккилелде цебеги, бакъ тIерхьилелде цебеги, сардилъги рехсе дуца Аллагь, къоялъул щибаб гIужалъги рехсе. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун рази гьавизе вуго ва дуе квербакъиги букIине буго. Гьел мушрикалги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIодорегIан гьаризе руго.

Тафсиралъул гIалимзабазул гIемерисез абуна гьаб аяталда жанир къойил балеб щуябго паризаяб какил гIужал рицун руго абун: бакъ баккизе цебе рогьалил как, бакъ тIерхьинелде цебе бакъанил как, сардилъ балеб богол как. Къоялъул рагIаллъабазулъ абураб рагIиялдаса къалъул ва маркIачIул как бай абураб маг1на босула: къалъул как балеб заман буго къоялъул авалаб бащалъи абураб г1уж. Марк1ач1ул как балеб заманги буго къоялъул кIиабилеб бащалъи араб гIуж.

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾

131. Мун гIажаиблъун валагьуге МухIаммад ﷺ, дица гьел капурзабазул батIи-битIиял къокъабазе кьун бугеб дунялалъул мугIишаталда: гьезул чIухIарал минабазда, чIахIиял ахазда, пахруяб ретIелалда, бечедал нигIматазда.

Гьеб буго дица гьел гуккизе кьураб дунялалъул берцинлъи. Гьезул хIалбихьи гьабиги буго гьез нигIматазе щукру гьабуладай абун. Ва гьел нигIматал жидее кьурав БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъан, гьесие гIибадат гьабуладай абун. Жидеца иман лъечIеб мехалъ гьезие цIакъ гучаб гIазабги букIине буго гьел нигIматазда щукру гьабун гутIи сабаблъун, купру-ширкалда данде гьабулеб гIазабалда тIадги.

Дур БетIергьанас дуе кьураб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъай ва гьесие гIибадат гьаби, цIакъ лъикIаб ва жиб нахъе хутIулеб, ахираталда жиб батулеб ризкъи буго. Гьаб хитIаб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьабун бугониги, гьаб буго гьесул умматалда бугеб хитIаб. Хирияв авараг ﷺ цIакъ дунялалдаса вуссарав вукIана, гьелъул бечелъи ва берцинлъи бихьуларев вукIана ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ажру-кириялда хьул лъурав, гьелдалъун гIей гьабулев вукIана.

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾

132. Дуца дур агьлуялда амру гьабе МехIаммад ﷺ как бай абун ва гьеб как баялда тIад чIун дуцаги сабро гьабе. Дица дуда амру гьабулеб гьечIо дуца ризкъи тIалаб гьабе абун.

Ва гьеб тIалаб гьабиялъулъ яхI бахъе абунги. **Дун вуго дуе ризкъи**

кьолев. Ва дуца дида таваккал тIамураб мехалъ дуда тIад ризкъи бачIизе буго дуда ракIалдаго гьечIеб рахъалдаса. **Дунялалъул рукъор Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун хьвадарал гIадамазе лъикIаб ахират букIине буго.** Алжаналъул нигIматал рукIине руго.

Ибну аби Х1атимица жинда Аллагь разилъаяв Сабит асхIабасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда вакъи тIад бачIараб мехалъ гьес агьлуялда амру гьабулеб букIана нужеца как бай»*-абун. Цогидал аварагзабазулги гIадат букIана жидеда тIад цо къварилъи бачIараб мехалъ как баялда тIад чIей гьабулеб.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицана: ТIадегIанав Аллагьас абула: *«Я Адамил лъимер! Мун дие гIибадат гьабизе лъугьа, дица дур керен бечелъиялъул ц1езабила ва дудаса пакъирлъиги инабила. Мун дие гIибадат гьабизе регIичIони дица дур керен ургъалил цIезабила ва дур пакъирлъиги тIаса инабиларо»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс ва ибну Мажатица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Зайд ибну Сабитидасан хIадис бицана: Дида раг1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абулеб: *«Дунял тIалаб гьаби жиндир мурадлъун бугев чиясул амру Аллагьас бикь-бикьизабула, гьесда берда цебе пакъирлъиги чIезабула. КигIан гьев вортанхъаниги Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *хъвараб жо гурони гьесиеги щоларо. Жиндир мурад ахират бугев чиясул Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *амру данде гьабула, гьесул рекIелъ бечелъиги гьабула, гьесухъе дунялалъул магIишатги бачIуна жиб мутIигIаблъун (жинца тIалаб гьабичIониги)»*-абун. Х1адис имам ибну Мажатица бицана.

وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾

133. Маккаялъул мушрикаца абулеб буго: «Гьав МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **жив ритIухъав вукIиналда тIоритIел гьабулеб мугIжизат бачун вачIуневани жиндир БетIергьанасул рахъалъан»-абун. Гьезухъе бачIун буго гурищ киналниги цересел тIахьазда бугеб жо жинца бицунеб Къуръан.**

Мушриказе бокьун букIана гьез абураб мугIжизат гьаби: Маккаялъул мугIрул щущазарун гьениб ах-хур бижулеб майдан гьаби, Сафа мегIер меседил гьаби, аварагасе хасаб хазина рештIи, ва цогидалги гьезул напсазе бокьарал, гьезул гIамалкIодолъиялъ ва хIалхъублъиялъ ургъарал. ЩайтIаналъ жидеда берцин бихьизарурал мугIжизатал рачун вачIа мунан абулеб букIана гьез. ТIадегIанав Аллагьас гьезда абулеб буго: «Жиб рештIине букIиналъул рохел цересел тIахьазда бицараб, гьел тIахьазулги, цересел умматазулги, аварагзабазулги хабар жинца бицунеб, жинда къец гьабун чи бергьунареб, къиямасеб

къо бачIинегIан жиб нахъе хутIулеб Къуръан кьун буго Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасе мугIжизатлъун. Жидер гIакъло бугел чагIазе гьеб гIезе буго МухIаммад ﷺ ритIухъав вукIиналъе далиллъун»-абун.

وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾

134. Дица гьел мушрикал дир гIазаб тIад биччан, гьалаг гьарун рукIаралани гьезухъе МухIаммад ﷺ аварагги Къуръанги битIилелде цере, гьез абизе букIана: «Я нижер БетIергьан! Дуца нижехъе авараг витIун вукIаравани: ниж гьесда нахърилъльине ва дур аятазда иман лъезе, гьаб гIазабги гIодогIанлъиги нижеда щвелелда цебе»-абун.

Гьадинаб гIузру бачун гIазабалдаса хвасарлъи тIалаб гьабичIого букIине гIоло ТIадегIанав Аллагьасул гIадат буго щибаб умматалда авараг витIун гьел битIараб диналда ва Аллагь ﷻ цо гьавиялда ахIулеб. Гьелдаса худаб гьезие гIузру букIуларо ва гьеб гIузру къабулги гьабуларо.

قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

135. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ: нужги нижги балагьун чIун руго ахиралда щибдай ккелеб ва квербакъиги лъие букIилеб»-абун. Нуж балагьун чIаха нужер ахир киндай ккола абун! Гьаб рагIи буго мушриказе хIинкъи кьун абулеб рагIи. **Дагьаб хадуб лъазе буго нужеда, хIакъаб, битIараб нухалда щал ругел, ва Аллагьасул ﷻ рахъалъан тIоритIел лъие бугебги.**

Гьединго лъазе буго жидер нух къосарал, жал батIулаб диналда ругел щал ругебги.

ТIадегIанав Аллагьасул квербакъиналдалъун сурату
ТIагьаялъул тафсир ва таржама хъван тIубана.
Кинабго рецци Аллагьасе ﷻ буго.

21. Суратул Анбияъ

سُورَةُ الأَنبِيَاءِ

Сурату Ибрагьималдаса хадуб Маккаялда рештIинабураб, жинда жаниб нусиялда анцIила кIиго аят бугеб.

Маккаялда рештIинабураб бугелъул гьаб сураталъул аслияб мурад буго инсанасул гIакъида баян гьаби: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави, расулал ритIухъ гьари къиямасеб къо букIинги, гьениб хIисаб- мизан ва жазаъ букIинги ритIухъ гьаби.

Сурат бай бихьулеб буго инсан гъапул вукIин бициналдалъун жинда тIаде бачIине бугеб ахиркъоялдаса ва гьениб букIинесеб хIисаб-мизанги гIакъуба- гIазабалдасаги. Хадуб жидеца Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул динги, ахиратги гьереси гьабулел купру-ширкалъулъ гIорхъолъан рорчIарал гIадамазул бицен гьабулеб буго. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесул къудраталда тIоритIел гьабулел гIаламаталги рицунел руго; зобал ракьазда жанир ругел, инсанасул черхалъулъ ругелги.

Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулел гIадамаз гьесул расулазе عَلَيْهِ السَّلَامُ гьабулеб къварилъи бицун буго, дунялалдагоги хадуб ахираталдаги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие гьабулеб гучаб гIазабги бицун буго. Хадуб сураталда жанир аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаби рицун руго: Ибрагьим аварагасулги عَلَيْهِ السَّلَامُ, гьесул къавмалъулги къиса бицун буго гIатIид гьабун, гьелдаса вагIза ва гIибрат щолеб хIалалъ. Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ хIужжа далил ва баянаб калам загьир гьабун буго. Хадуб ИсхIакъ, ЯгIкъуб, ЛутI, НухI, Давуд, Сулайман, Аюб, ИсмагIил, Идрис, Зулкифли, Зун-нуни, Закария, ГIиса аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къокъалго къисаби рицун руго, г1адамаз гьездаса г1ибрат босине ва пикру гьабизе.

Ахиралда Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул рисалат кинабго гIаламалъе рахIмат букIин ва ахираб рисалат букIинги бицун буго. Сураталда цIар лъун буго «аварагзабазул сурат»-абун: гьелда жаниб чанго аварагасул бецен гьабун бугелъул, гьезул дагIваталъул, гьезда бихьараб къварилъиялъул ва гьез гьабураб саброялъулги бицун бугелъул.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾

1. Г1адамаз гьарурал г1амалазул х1исаб гьабулеб заман г1агарлъун буго. Амма гьел жидерго гьава напсалда мут1игI1лъун ва шагьватазда нахърилълъун рукI1ун, къиямасеб къоялъул амруялдаса гьапуллъун руго.

Гьез ахираталда батулеб лъикI1аб г1амал гьабулеб гьечI1о, гьеб къоялда данде ч1вазе щибго х1адурлъиги гьабулеб гьечI1о. Гьаб аяталда жаниб къиямасеб къо г1агарлъун бугин абиялъе сабаб буго жиб бук1ин ва бачI1ин х1акъаб жо г1агарда бугелда релълъун букI1ин.

مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا ٱسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

2. Гьел мушриказухъе бачI1унеб гьечI1о гьезие вагI1за гьабулеб ва х1инкъи кьолеб Къуръаналъул ц1ияб аят ва хабар,-гьеб Къуръан махсароде гьабизелъун жал г1енеккун рукI1ун гурони.

Гьелда иман лъечI1ого, гьеб гьереси гьабун. Жидехъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал рачI1ун щинахъе гьезул жагьиллъиги ах1макълъиги ц1ик1кI1унеб буго.

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ ٱلسِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾

3. Гьезул ракI1ал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ каламалдаса гъапул руго, гьелъул пикру гьабуларел, гьелъул нур жидеда жаниб лъугьуларел руго. **Гьел мушрикал жидедаго гьоркьоб шурун хабар бицулел руго: «Гьев Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьечI1огурищ нилъедаго релъарав чи гурони, гьесда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ вахI1ю кин гьабулеб?** Гьев т1агI1амги кваналев, къватI1ахъги сверулев чи вуго. **Нужеца гьес гьабураб сихI1ро ва гьес бицараб хабар къабулищ гьабулеб, нужеда гьеб сихI1ро букI1ин лъалаги букI1адго»-абун.**

Гьез абулеб букI1ана Аллагьас расуллъун витI1улев чи малаик вукI1изе кколин, гьав Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нилъеда лъалев, нилъеда гьоркьоса чи вугин абун. Гьеб абиялъе сабабги букI1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда иман лъеялдаса г1адамал нахъчI1вай.

قَالَ رَبِّى يَعْلَمُ ٱلْقَوْلَ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٤﴾

4. Аллагьасул расулас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: дир БетIергьан Аллагьасда лъала зобал ракьазда жаниб бицунеб хабар.

Гьесда щибго жо балъго хутIуларо. Нужер балъгояб шур-шудиги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ. **Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда кинабго жо рагIулев ва кинабго жо лъалев.**

بَلْ قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍۭ بَلِ ٱفْتَرَىٰهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾

5. Жегиги мушрикаца Къуръаналъул хIакъалъулъ абуна: «Гьеб МухIаммадида ﷺ макьилъ бихьараб жо бугин, гьеб МухIаммадица ﷺ жинцаго ургъун бицунеб жо бугинги, гьев шигIру гьабулев чи вугоянги абуна.

Гьаб чанго батIияб рагIи мушриказ абиялъ бихьизабулеб буго гьел цо жоялда чIун гьечIеблъи, гьезул гIакъло хисардулеб букIин ва гьез бицунеб жо гьереси букIин. Мушриказ гьелдаги тIад абулеб буго: **Гьев МухIаммад ﷺ нижехъе вачIаха ццересел аварагзабигIадин жив ритIухъав вукIиналда тIоритIел гьабулеб мугIжизатги бачун абун.**

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

6. Гьезда цере рукIарал умматазул цониги росдал агьлуялъ ва цохIо къавмалъ иман лъечIо жидехъе рачIарал аварагзабаздаги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьезие бугеб мугIжизаталдаги. **Гьез гьел гьереси гьаруна ва дица гьел къавмалги гьалаг гьаруна. Гьал Маккаялъул мушриказ иманищха лъезе бугеб дуда, я МухIаммад ﷺ, дуца гьезие мугIжизат бихьизабунин абун.** Лъезе гьечIо гьез иман.

Иман лъолеб букIарабани гьезие Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг ритIухъав, гьереси бицуларев, хиянат гьабуларев чи вукIин лъалеблъи гIезе букIана, ва гьес жидее цIалулеб Къуръанги гIезе букIана мугIжизатлъун. Гьез тIалаб гьабураб мугIжизат кьун хадуб гьез иман лъечIеб мехалъ жал гьалаг гьаризе рукIана, гьезул рижиги бакъвазе букIана. Маккаялъул мушрикал нахъе хутIизаризе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму букIиналъ кьечIо гьез тIалаб гьабураб мугIжизат. Гьезда гьоркьоса тавбо гьабун, аварагасда ﷺ нахърилълъун исламалъе квер бакъи гьабурал бахIарзал гIемер рахъана.

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾

7. Дудаса цереги дица аварагзабилъун гIадамаздаса бихьинал ритIана ва гьезда дица шаригIатги вахIю гьабуна. Цониги къавмалда дица малаикзаби ритIичIо расулаллъун. **Нужеда гьаб амру гьадин букIин лъалеб батичIони нужеца гьикъе жидеца Инжил ва Таврат цIалулел гIадамазда.** Гьез бицина нужеда цересел къавмаздаги

аварагзабилъун жидедаго гьоркьоса гIадамал ритIун рукIанин абун.

وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ﴿٨﴾

8. Гьел аварагзаби дица гьаричIо жидеца тIагIам кваналарел чурхдуллъун, ва гьел хвечIого чIаго хутIулеллъунги гьаричIо.

Гьел рукIана нужеда релълъарал гIадамал: жидеца квенги кваналел, лъимги гьекъолел, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее бихьизабураб гIумру лъугьараб мехалъ жалги холел.

ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾

9. Цинги Дица гьезие гьабураб къотIиги тIубазе гьабуна: аварагзабазе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ квербакъи гьаби ва гьезул тушбаби гьалаг гьари. **Дица гьел аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ, гьезда иман лъурал гIадамалги гIазабалдаса хвасар гьаруна. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, аварагзаби عَلَيْهِ السَّلَامُ гьереси гьарурал ва зулму-пасалъи гьабураб къавм гьалаг гьабуна.**

Гьаб жо гьабизе хIал кIола Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьал Маккаялъул мушриказеги.

لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

10. Х1акълъунго дица нужеда Къуръан рештIинабуна я гьал гIарабиял, нужер мацIалда жиб бугеб ва жинда жаниб нужер бицен бугеб.

Гьелда релълъараб цоги т1ехьги гьеч1еб. **Гьаб иш кин нужеда бич1чIулареб ва нужеца иман кин лъоларе б?.**

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَٰلِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾

11. Дица гIемер гьалаг гьаруна росабиги шагьаралги жидер агьлуялъ зулму гьабураб мехалъ:

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун аварагзаби عَلَيْهِ السَّلَامُ гьереси гьарун хьвадараб мехалъ. **Гьезул бакIалда дица цоги къавмалги рижизаруна.**

فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾

12. Жидеда дир гIазаб рештIиялъул гIаламатал загьирлъараб мехалъ гьел цIакъ хехаб хIалалъ гьеб гIазабалдаса лъутулел руго.

لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾

13. Гьел махсароде гьарун малаикзабаца абула: **Нуж лъутуге! Нуж нахъе руссун рачIа нужерго нигIматазда ва минабазда. Нужеца лазат-рахIат босулеб бук1араб жоги тун кире нуж тIурун унел! Нужеда кIал гьикъи гьабизе бегьула**

нужеца гьабураб гIамалалъул!»-абун.

قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾

14. Лъутун ва тIурун унаго гьез абула: «Вай нижее бугеб къварилъи! Х1акълъунго ниж нижерго напсазе зулму гьабулеллъун рукIана ширк гьабун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **авараг** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **гьереси гьавун»-абун.**

Гьел мукIурлъула жидер купруялъе ва зулмуялъе, гьеб мукIурлъиялъ жидее щибго мунпагIат гьабулареб гIужалъ.

فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾

15. Гьедин ахIулел ва зигардулел рукIуна гьел инкарчагIи дица гьалаг гьарун лъилъараб хур гIадин чIван гIодоре разегIан.

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾

16. Дица зобал ракьалги, гьезда гьоркьоб ва жаниб бугеб махлукъги бижичIо дун гIададесеб жо гьабулевлъун вукIун.

Дица гьеб бижана дир хIалкIолъиялда ва къудраталда тIоритIел гьабулеблъун. Гьел зобал-ракьал рижун ратараб мехалъ гьел рижарав Халикъ вукIин гIадамазда лъазе ва гьелъул пикру гьабун, жиндие гIибадат гьабизе хIакъав хан цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIинги гьезда лъазе.

لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾

17. Дие бокьун букIарабани ва дир хIажалъиги букIарабани дие рекIел гьеялъе лъимал-хъизан гьабизе, гьеб рекIел гъей гьабулеб жо дица дида аскIор ругел малаикзаби яги хIурулгIинал гьарилаан.

Дун гьелда хIажатав гьечIо ва дир лъимал хъизан ва цогидаб щибго жо гьечIо. Гьаб аят рештIинабуна мушриказ абураб мехалъ «Аллагьасул вас вуго, малаикзаби гьесул ясал руго»-абун. Гьезул рагIи гьереси гьабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аяталдалъун.

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

18. Дица батIулаб диналда тIад хIакъаб дин рештIинабуна гьеб дин хвезабизе. **Х1акъаб диналъ батIулаб жо гьалаг гьабула ва гьеб тIагIун уна. Нужее цIакъ квешаб гIазаб ва гьалаглъи букIине буго,** я гьал мушрикал ва капурал гIадамал, **нужеца Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гьарулел батIулал сипатал сабаблъун.**

Гьесул вас вуго, чIужу-хъизан буго абураб гьересияб рагIи сабаблъун.

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾

19. Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **мулк буго ва гьесул лагъзал руго зобал- ракьалда жанир ругел киналго махлукъатал.**

Гьедин бугелъул жиндирго лагъ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ васлъун яги гIахьалчилъун вукIине бегьуларо. **Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIагарда ругел малаикзаби чIухIуларо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ тасбихI гьабизе ва гIибадат гьабизе. Гьеб гIибадат гьабун гьел гIорцIуларо ва жидее гьеб чIалгIунаро.**

يُسَبِّحُونَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفۡتُرُونَ ٢٠

20. Гьез тасбихI гьабула релъедалги къадги ва гьеб г1ибадат гьабун гьел свакаларо ва тасбихI- гIибадат гьабизе загIиплъуларо.

Жинда Аллагь разилъаяв КагIбул АхIбаридаса бицана: Гьесда гьикъана гьаб аяталъул хIакъалъулъ: «Гьез релъедалги къадги тасбихI гьабула ва гьел свакаларо»-абураб. Гьезул цоги ишго букIунарищ?. Гьел щибго жоялда хIажалъуларищ?»-абун. КагIбуца абуна: Я дир вацасул вас! Малаикзабазе тасбихI гьабун буго нужее хIухьел цIай гьабураб гIадин. Мун вуго гурищ квен кваналев, лъим гьекъолев, кIалъалев, эхеде вахъулев, гIодов чIолев ва гьеб кинабго мехалъ дуца хIухьел цIала ва дуе щибго квалкал букIуларо. Гьеб хIалалъ буго малаикзабазе тасбихIги»-абун.

أَمِ ٱتَّخَذُوٓاْ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ هُمۡ يُنشِرُونَ ٢١

21. Гьал мушриказ ракьалда тIад алагьзабийищ гьарун ругел, гьезда хварал чагIи чIаго гьаризе кIолел?

ГьечIо гьезие алагьзаби жидецаго гьарурал хъанчал гурони ва гьезда щибго жо гьабизе кIоларо.

لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ ٢٢

22. Гьал зобал ракьазул ханлъиялда цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цогиги алагьзаби рукIаралани, гьезул гIадло- низам биххизе букIана.

Гьел алагьзаби цо-цазде къацандичIого рес букIунаро ва гьел къецандараб мехалъ гIадло хвей ва пасалъи тIаде бачIуна.

Нилъеда лъалеб жо буго цо шагьаралъул яги цо улкаялъул кIиго хан вукIунаро: нагагь кIигояв ханлъи гьабизе лъугьани гьезда гьоркьоб рагъ лъугьун, гьезул цояв къола цояв бергьуна, цинги жив бергьарав ханлъун вукIуна. Алагьзаби цоял цояздаса къолел кин рукIунел? Гьаб иш гьадин бугелъул нужеда лъай: **Г1арщалъул БетIергьанлъун жив вугев,** цогидаб кинабго махлукъаталъулги БетIергьанлъун вугев **Аллагь вацIц1адав ва ТIадегIанав вуго жагьилаб агьлоялъ ва мушриказ гьесие гьарулел, гьесул къадроялда рекъоларел сипатаздаса.**

لَا يُسۡـَٔلُ عَمَّا يَفۡعَلُ وَهُمۡ يُسۡـَٔلُونَ ٢٣

23. Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьикъуларо гьес гьабулеб жоялдаса.

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьикъизе гьесда ващадав яги гьесдаса тIадегIанав чи гьечIо. **ГIадамал жидер гIамалаздаса гьикъизе бугел ва гьезул хIисаб-мизан гьабизе бугел руго.**

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ ۖ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

24. Жидеца гьев Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ тун цоги алагьзабийщ кколел гьезие гIибадат гьабизе ва гьел кIодо гьаризе? Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ: рачIаха нужерго хIужа-далил бачун гьеб нужеца гьабулеб ширк битIараб букIиналъе. РачIунаро гьел хIужжа бачун ва гьез гьабулеб ширкги батIулаб жо буго. **Гьаб дида рештIинабураб Къуръаналда жаниб ва гьелда цебехун рештIинабураб Тавраталдаги Инжилалдаги гьечIо Аллагьасдехун جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабизе бегьиялъе хIукму.** Нужеца кисаха гьеб х1укму босулеб? **Гьел мушриказул гIемерисел жагьилал ва ахIмакъал гIадамал руго.** Жидеца гьабулеб жо хIакъабищ бугеб, батIулабищ бугеб гьезда лъаларо, **гьел х1акъаб диналдаса руссун ч1ун руго. ХIакъаб жо лъазе гIоло пикру гьабулел, гьелъие далил цIехолелги гьечIо.**

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

25. Дица дудаса цевеги цониги расул витIичIо МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ гьезда вахIю гьабун гурони, Х1акълъунго дун гурев цоги Аллагь гьечIо абун жиндие лагълъи гьабизе бегьулев ва жинца кинабго махлукъ бижун гьелъул тадбир гьабулев. **Нужеца гIибадат цохIого дие гьабе!** Нужеца жиндие гIибадат гьабун дидахун щибго жо гIахьал гьабуге.

وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾

26. Мушриказ абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие лъимал ккун руго»-абун. Малаикзабаздаса цо къокъа лъималлъун ккун руго абун. **Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вацIц1адав вуго, гьез жинда гIунтIизабулеб сипаталдаса. Гьез абухъ гьеч1о гьеб амро, гьел малаикзабиги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хира гьарурал гьесул лагъзал руго.**

لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

27. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун гурони гьез рагIиги абуларо, гьес амру гьабураб жо гуреб гьез гьабуларо. Жидер мутIигIлъи камилал лагъзал руго гьел малаикзаби.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا

28. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кинабго махлукъаталъул

يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾

хIал жинда лъалев вуго: цебехун араб жо лъалев вуго, хадуб букIинесебги лъалев вуго. Къиямасеб къоялъ шапагIат гьабизеги кIоларо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жиндаса разияв чиясе гурони. Кинабго халкъги гьеб къоялъ Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун сородулел рукIуна.** Жидеда гьеб къоялъ лъала Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гучги къудратги.

* وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

29. Гьел малаикзабазул цонигияс абун букIарабани дун алагь вугин, дие Аллагьасе гIадин лагълъи гьабулев абун, гьесиеги жужахIалъул гIазаб букIинаан. Гьединаб жазаъ гьабула дица жинца зулму гьабурав ва шаргIалъул гIорхъаби хвезарурав чиясе.

أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۚ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

30. Гьал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал гIадамазда лъаларищ гьал зобалги ракьалги цоцазде хурхарал, цогояб жо букIараблъи. Цинги дица гьел цоцаздаса ратIа гьаруна.**

Зобал тIаде рорхун, ракьги бугеб бакIалда тана ва гьезда гьоркьоб бакI гьаваялъул цIезабуна. Гьаб рагIи буго Къатадатица ва Х1асанул Басрияс абураб.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Зобал рукIана жал руччарал, рацарал ва жидеца цIад балерел. Ракьги букIана жинда тIад щибго жо бижулареб. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ зобал цIад балел гьаруна ва ракь жинда тIад хур-хер бижулеб гьабуна»-абун.

Гьединго дица лъимги гьабуна кинабго жо чIаголъиялъе сабаблъун. Гьеб лъим гьечIого рухI бугеб жо чIаго хутIуларо ва ракьалда т1ад жоги бижуларо. **Гьал гIаламатал лъараб механъги жидеца Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъоларищ ва гьесул къудрат ритIухъ гьабизе ккеларищ?.**

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIумарихъе цо гIолохъанчи вачIана жинца гьаб аяталдаса гьикъун: «Зобал ракьал жал руччарал, рацарал рукIана, цинги дица гьел рагьизаруна»-абураб. Гьеб кин букIараб ва гьелъул магIна щиб абун. ИбнугIумарица абуна: «Дуца гьеб масъала гьикъе жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасида رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ва гьесул жавабги босун дихъеги вачIаян»-абун. ГIолохъанчи ИбнугIаббасихъе رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ун гьесда гьаб масъала гьикъидалго, гьес абуна: «Зобал рукIана жал руччарал, жидеца цIад баларел. Ракьалги рукIана жал руччарал жидеда тIад хер бижуларел. Цинги БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ халкъ

бижана; гIадамал, хIайванал, хIанчIи ва цогидабги. Гьеб халкъ бижун хадуб гьелъие маслахIаталъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зобал цIад балел гьаруна, ракьал тIад хер бижулелги гьаруна»-абун.

Гьаб жавабги босун гIолохъанчи ИбнугIумарихъе вачIидал, жинда гьеб жавабги бициндал, гьес абуна: «Дун разилъуларого вукIунаан ИбнугIаббасица Къуръаналъе тафсир гIемер гьабулеб бугин, гьев тафсир гьабизе хIинкъулев гьечIин абун. Гьанже дида бичIана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Ибнуг1аббасие رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ Къуръаналъул бичIч1и ва гIелму кьун букIин»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасида гьикъидалго сордойищ цебе букIараб, къойищ цебе букIараб абун, гьес абуна: «Зобги ракьги цого жо бугеб мехалъ гьеб кIиялдаго гьоркьоб бугеб жо бецIлъи букIана»-абун: ай сордо цебе букIана абураб магIна буго гьаб рагIиялъул.

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

31. Дица ракьалда тIад мугIрулги гьаруна, гьеб ракь гIадамаз тIад гIумру гьабизе бегьулеб, цо бакIалда чIараб букIизе. Гьел мугIрузда гьоркьор гIатIидал нухалги гьаруна, гIадамал сапаралда ине ва гьез магIишат тIалаб гьабизе.

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

32. Дица зобалги гьаруна ракьазда тIад тIох гIадин тIаде рорхарал ва жал цIунарал, гIодоре ортиялдаса цIунарал, щайтIаби зодор рахиялдасаги цIунарал. **Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккурал, гьесул къудраталда божуларел гIадамал гьелъул аятаздаса** (жидеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел) **руссун руго.**

Гьаб махлукъаталъул гIажаибал жал рихьулелани ва гьезул пикру гьабулебани, цониги капурчи вукIинароан ракьалда тIад. ГьитIинаб бугониги кIудияб бугониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб щибаб жоялъулъ гIаламат буго гьеб бижарав Халикъ вукIиналда жинца тIоритIел гьабулеб. Гьал аятазда рицулел руго цIакъго загьирал ва кIудиял махлукъатал: зобал, ракьал, бакъ, моцI, мугIрул, сордо-къо. Гьел мухлукъатазул цоцалъ рекъейги, гьезул даимаб хьвадиги ва гьеб низамалъул камилаб гIуцIиги жинца тIоритIел гьабулеб буго гьеб махлукъ бижарав Халикъ жиндир Къудрат бергьарав, пиша хIакимияв, жиндир амруялъе щибго жоялъ квалквал гьабуларев вукIиналда.

Гьадинав БетIергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабизе тIадаб букIинги, гьесие шарик гьечIеблъиги, гьесул гIазаб ва щщим бахъи гучаб букIинги гIакъилав чиясда бич1чIизе ккола. Гьаб кинабго жоялъул пикру

гьабичIого чIун, жидеца напсазе зулму гьабурал гIадамазул, гIузру къабул гьабуларо ахираталда щун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере чIезарураб къоялъ.

وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾

33. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жив цогояв ва жиндие г1ибадат гьабизе хIакъав **жинца сордо-къо бижарав, бакъ-моцIги бижарав. Гьеб щибаб цоябги жидер зобалда жаниб, жиндир нухалда хьвадулеб буго.**

Нилъер беральe бихьулеб хIалалъ бакъги моцIги, цогидал цIвабиги жал хьвадулел, раккулел ва тIерхьулел руго. Х1акъикъаталдайин абуни нилъ тIад ругеб ракь бакъалда сверун свери бахъулеб буго ва жибго жиндир х1осалда сверун свери бахъулебги буго. Гьеб кIиябго свериялъул хIасил буго нилъее сордо-къо букIинги, бакъ, моцI ва цIваби жал раккулеллъун ва тIерхьулеллъун рукIинги.

МоцI буго гьаб ракьалда сверун сверулеб цIва. Гьеб моцIги сверун сверула букIадго ракьалъ цо соналда жаниб цо свери бахъула бакъалда сверун. Гьеб свери бахъизе гIоло ракьалъул хьвадиялъул (боржиялъул) хехлъи бахула цо секундалда жаниб 29.78 км. гьаб хIалалъ хьвадулеблъун бугеб ракь нилъеда щибго жо лъачIого, цохIо бакIалда чIун бугеб гIадин букIуна.

Гьел зобал ракьазул гIелму гьаб ахираб заманаялъ гIезегIанго лъазе гьабун буго инсанас. Гьединаб бугониги гьеб гIелмуялъул гIалимзаби мукIурлъулел руго гьаб гIалам (вселенное) жиндир гIорхъабазе гIорхъи лъалареб букIиналда ва гьел мукIурлъулел руго гьаб камилаб хIалалъ гьадинаб кIудияб гIалам жибго жинцаго хьвадизабулеб бугин абураб рагIи ва гьаб махлукъ жибго бижараб бугин абураб рагIиги батIулаб букIиналда. Гьаб хIужжа-далил ва гьал кIудиял аятал ва гIаламатал гIоларищ инсанасе гьезул пикру гьабизе ва гьелги живги вижарав Халикъ вукIин лъазеги. Гьев Халикъги Т1адег1анав Аллагь вуго.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ ٱلْخُلْدَ ۖ أَفَإِيْن مِّتَّ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾

34. Дуда цеве дица цониги чи гьавичIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жив даимго чIаго вукIуневлъун, мунги хвезе вижарав вуго. Мун хун хадуб даимго чIаго рукIунелишха ругел гьел мушрикал ва мун гьереси гьавулел инкарчIагIи?

Гьаб аят рештIинабуна мушриказ абураб мехалъ: гьев МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вугин шигIрочи ва сихIрочи. Гьев хвезе вугин ва нилъеда тIаса ине вугин абун. Аяталъул магIна буго: гьевги хвезе вуго, нужги

хвезе руго, щибаб напсалъе жиндир ажал буго абураб.

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьеб ажал лъугьараб мехалъ кинабго напс жинца хвел чIамизе бугеб буго. Дунялалда дица нужер хIалбихьи гьабула нигIматал кьун щукру гьабуладай абун, къварилъи тIад биччан сабро гьабуладай абунги. Ахир нуж киналго диде руссине руго ва нужер гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица гьаб аяталъе тафсир гьабун абуна: «Дица нужер хIалбихьи гьабила бечелъи-рахIаталдалъун, захIмалъи-къварилъиялдалъунги. Унти-щокълъиялдалъун ва сах-саламат тунги. Мискинлъи-язихълъиялдалъунги. Х1алалаб-хIарамаб жоялдалъунги. Дида мутIигIлъи- гIасилъиялдалъунги, хIакъаб нухалда тIоритIи ва къосиналдалъунги»-абун. Ибнузайдицаги абуна: «Дица нужер хIалбихьи гьабила нужее бокьулеб, лъикIаб щинаб жоялдалъун, нужеца щукру гьабулищан абун. Нужее рихулеб захIматаб щинаб жоялдалъунги, нужеца сабро гьабулищан»-абун.

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾

36. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул диналда инкар ккурал гIадамазда мун вихьараб мехалъ, гьез мун махсароде гьавулев вуго МухIаммад** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: гьавищ вугев нужер алагьзабазда ва нужер диналда гIайиб ч1ван кIалъалев чиян абулеб буго гьез. Амма гьел руго жиндир гурхIел бергьарав Аллагьасда инкар кколел ва гьесие мутIигIлъуларел.**

ХIакъав БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал гIадамаз, батIулаб хъанчие лагълъи гьабиялда инкар кколезда гIайиб чIвай цIакъго ахIмакъаб иш гьечIишха?

خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

37. Инсанасул тIабигIат ва вижин буго жив хехлъулев, гIедегIулев вукIин.

Гьеб гIедегIиялдаса жо буго муъминзабазе бокьулеб букIин Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ аварагасдаги инкар ккурал, авараг махсароде гьавулел мушриказе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хекого гIазаб ва жазаъ гьабизе. Гьелъие жаваблъун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

Дица нужеда дагьаб нахъа бихьизабизе буго дир аятал, гьел дидехун гIасилъарал гIадамаздаса ццин ва рецIел босулеб куцги. **Нужеца жиндир заман щвелелдего цо амру бач1ин тIалаб гьабуге.**

Гьединго инсан хехлъулев вукIиналъул гIаламат буго гьаб хадусеб аяталъ бицунеб жоги:

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾

38. Мушриказги абулеб буго: кидаха букIине бугеб (хехго щай бачIунареб) **нижее гьабизе къотIи гьабураб гIазаб? Нуж битIараб жо бицулел ратани,** я гьал муъминзаби, бачеха гьеб гIазаб нижеда тIаде!

Гьаб рагIи мушриказ абулеб буго аварагги ﷺ муъминзабиги махсароде гьарун, гьеб гIазаб жидеда щвезе гьечIин ракIалда ккун. Гьезул рагIиялъе жаваблъун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾

39. Гьел инкарчагIазда лъалеб букIарабани гьеб гIазаб рештIараб мехалъ жидеда гьеб цIаялдаса гьурмал цIунизе кIолареблъи ва жидер мугьалги, тIолго черхги цIунизе кIолареблъи, гьезие квербакъулев ва гьездаса гIазаб нахъчIвалев щивго чи гьечIеблъи, гьел капурзабаца абизе букIинчIо: «Киб бугеб нижее къотIи гьабураб гIазаб»-абун. Гьезда Аллагь ﷻ лъангутIиялъ, ахираталда иман лъунгутIиялъ ва гьениб бугеб алжанги, жужахIги лъангутIиялъ руго гьел Аллагьасул ﷻ гIазабалдаса хIинкъуларого ва гьадинаб ахIмакъаб хабар бицулел.

بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾

40. Гьеб гIазаб гьезда тIаде бачIине буго тохлъукьего: гьезда ракIалдаго гьечIеб мехалъ ва гьез пикруго гьабичIеб рахъалъанги. **Цинги гьел цIакъ хIинкъизе ва хIайранлъизе руго. Гьезда гьеб гIазаб нахъчIвазеги кIвезе гьечIо, тIокIал нахърахъун тезеги гьечIо.** Жидее гIазаб гьабизе Аллагьас ﷻ къадар гьабураб гIуж тIаде щвараб мехалъ гьеб гIазаб гьаби нахъбахъуларо ва гьезие тавбо гьабизе, лъикIаб гIамал гьабизе рес букIуларо.

وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾

41. ХIакълъунго дуда церехун ритIун рукIарал дир аварагзабиги عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **махсараде гьаруна МухIаммад** ﷺ**, дур къавмалъ мун гьавурав гIадин. Гьел къавмазда Аллагьас** ﷻ **жидее хIакъаблъун гьабураб гьалаглъи ва гIазабги рештIана, гьел гьелда божун рукIинчIеб ва гьеб махсараде гьабулеб букIараб.**

Гьаб дур къавмалъеги гьабила Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул г1амалалда рекъараб жазаъ. Гьесул щибаб амруялъе цIараб ва къадар гьабураб заман буго.

قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾

42. Мун махсароде гьавулел мушриказда дуца абе МухIаммад: «Жив гурхIулев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ релъедалниги, къадниги нужеда гIазаб рештIизабиялдаса нуж цIунарав чи щив вугев?»-абун.

ГьечIо гьел цIунарав чи. Жиндие бокьараб гIужалъ гьезие гIазаб гьабизе кIолев вуго БетIергьан Аллагь. **Гьел руго жидерго бет1ергьан лъаларел, гьесул каламалъул вагIза босуларел, гьесул аятаздаса ва гIаламатаздаса мугъ бан чIараб къавм.**

أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

43. Гьезул Дун гурев цоги алагьзабийищ ругел, Дир гIазабалдаса гьел цIунулел ва квер бакъи гьабулел? Гьезул алагьзаби руго жидерго напсазе щибго лъикIлъи гьабизе кIоларел ва жидер напсал дир гIазабалдаса хвасар гьаризе кIоларел.

Гьал алагьзабиги, гьезие лагьлъи гьабурал мушрикалги цого даражаялда руго ва гьел жужахIалда цадахъ рукIине руго.

بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾

44. Дица гьал инкарчагIиги, гьезул умумулги лъикIаб магIишат-яшав кьун дунялалда лазат- рахIаталда тедал, гьедин жидер гIумруги унеб бугелъул, гьезда ракIалда ккана гьаб дунял тIаса унареб жо бугин, жидер бечелъи-ханлъиги даимаб бугин абун ва дунялалъ гуккун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кIочон, гIамал кIодолъиялда хьвадана.

Гьазда кин бихьулареб дица дир аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **ва муъминзабазе квербакъиги гьабун гьезда сверухъ ругел мушрикал ва капурал гIадамазул ракьал исламияб диналъул ракьаллъун гьарулел рукIин. Гьал Маккаялъул мушрикал бергьунелишха ругел Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIукму-къадаралдаса?**

ГьечIо гьел бергьулел, гьел цIакъго гIодорегIан гьаризе руго ва мутIигI гьаризе руго.

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾

45. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Х1акълъунго дица нужее хIинкъи кьолеб буго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дида вахIю гьабураб жоялдалъун.** Дун вуго Аллагьасул

ﷻ рисалат нужехъе щвезабулев гьесул расул. **Амма гьел мушриказда жидеда бицунеб хIакъаб жо рагIулеб гьечIо, гIинкъав чиясда ахIараб гьаркь рагIулареб гIадин.**
Жидер хIалхъублъи ва тушманлъи кутакаб букIиналъ гьезие щибго жоялъул вагIза лъугьулеб гьечIо ва гьел хIинкъулелги гьечIо.

وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾

46. Гьел мушриказе жиндалъун хIинкъи кьолеб Аллагьасул ﷻ гIазабалдаса цо гьитIинабго жо гьезда хъвалебани, гьел ахIдезе рукIана: «Вай нижее бугеб къварилъи! ХIакълъунго ниж напсазе зулму гьабулел рукIун ругоха Аллагьасул авараг гьереси гьавун, гьесие къварилъи гьабун»-абун.

وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا
تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ
مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

47. Дица къиямасеб къоялъ цIакъ ритIарал цIадираби лъезе руго гIадамазул гIамалал цIазе. Цинги цохIо напсалъе щибго зулмуги гьабизе гьечIо. ЛъикIлъи дагь гьабун яги квешлъи цIикIинабун. **ЦохIо хардалалъул мугь гIадаб жо бугониги гьев инсанасул гIамал, гьеб гIамал дида цебе бачIине буго.** Малаикзабаца гIамал хъвалел даптаразда хъван букIине буго гьеб. **Гьеб къоялъ цохIо дун гIезе вуго кинабниги халкъалъул хIисаб гьабизе.**
Дие гьеб щибго захIматаб жо гьечIо ва дица щивасул гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго.
Гьаб аяталдасаги мурад буго инсан кантIизави. Гьес гьабураб гIамалалъул цохIо заррагIадаб жоги балъго хутIулареб мехалъ ва гьеб гIамалалда рекъараб жазаъ жиндие букIинги хIакълъараб мехалъ, гьев чи хIинкъизе Аллагьасда ﷻ гIасилъизе ва гьес тавбо гьабун, Аллагь ﷻ разилъи тIалаб гьабун, гIибадат гьабизе.
Хардалалъул мугь буго гьанжелъизегIан гIалимзабаца цIех-рех гьабурал хурдузул хьоналъул бищунго гьитIинаб мугь. Цо кг. хардалалъул мугьазул рикIкIараб мехалъ гьениб батана 913 азарго мугь. Цо мугьалъул цIайи башалъулеб буго цо грамалъул 913 бутIаялда: цо грамалда жаниб букIунеб буго (913) хардалалъул мугь. Гьаб гIелмияб цIех-рехалдалъун лъазабураб хIакъикъат аварагасда ﷺ Аллагьас ﷻ лъазаби ва гьеб умматалда бицун баян гьаби Къуръаналъул мугIжизатаздаса цо мугIжизат буго.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ
وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾

48. ХIакълъунго, дица Муса ва Гьарун аварагасе عليه السلام Таврат кьуна, жинца хIалалаб ва хIарамаб жо, гьединго

хIакъаб ва батIулаб жо батIа гьабулеб. хIакъаб нух бихьизабулеб нурлъун бугеб, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарал гIадамазе вагIзалъунги бугеб.

ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم بِٱلۡغَيۡبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشۡفِقُونَ ٤٩

49. Гьезда бихьичIеб жоялда божун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал ва гьесдаса хIинкъулел руго гьел муъминзаби. Ахираталъул гIазабалдасаги гьел хIинкъун рукIула.

وَهَٰذَا ذِكۡرٞ مُّبَارَكٌ أَنزَلۡنَٰهُ أَفَأَنتُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ ٥٠

50. Гьаб жиндилъ баракат бугеб хирияб Къуръанги буго дица нужер мацIалда жиб рештIинабураб. Гьалдаги инкарищха нужеца кколеб, я гьал гIарабал?.

Гьеб цIакъ пасихIаб, магIна гъваридабги букIаго, нужер хиралъи ва къадро гьелда жаниб рехсонги букIаго.

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ إِبۡرَٰهِيمَ رُشۡدَهُۥ مِن قَبۡلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ٥١

51. Х1акълъунго Дица Ибрагьим аварагасеги عَلَيْهِ السَّلَامُ кьуна гьев гьитIинав вугеб мехалъго диналъул ва дунялалъул маслахIаталда гьев вачунеб тIоритIел ва гIакъло.

Бакъ-моцIалда ва цIвабзазда валагьун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналъе далил бачунев вукIана Ибрагьим жив гьитIинав вугеб мехалъго. **Дун лъалев вукIана Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ хира гьавизе ва жиндихъе рисалат кьезе мустахIикъав вукIин.**

إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِيٓ أَنتُمۡ لَهَا عَٰكِفُونَ ٥٢

52. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир инсуда ва къавмалда абуна: «Гьал хъанчал щал жал ругел нужеца жидее гIибадат гьабулел ругел?»-абун.

Жинда лъалеб букIаниги мушриказ гьел хъанчазул къадро гьабулеблъи, Ибрагьимица гьел сан гьаричIого ва гьел жолъунго рикIкIичIого абуна: «Гьал хъанчал щал жал ругел»-абун.

قَالُواْ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ٥٣

53. Мушриказ абуна: «Нижеда умумул ратана гьезие гIибадат гьабулел.

Гьезда нахърилълъун нижецаги гьабулеб буго гьезие гIибадат»-абун.

قَالَ لَقَدۡ كُنتُمۡ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُمۡ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ٥٤

54. Ибарагьимица абуна: «Х1акълъунго, нужги нужер умумулги баянабго къосиналда жанир руго»-абун.

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ٥٥

55. Къавмалъ Ибрагьимида عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Мун хIакъаб жо босун

вачIун, гьеб бицуневищ вугев, яги мун гьадинго махсароде жо бицуневищ вугев?»-абун.

قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾

56. Ибрагьимица абуна: «ГьечIо дун махсараде жо бицунев. Нужеца гIибадат гьабизе хIакъав БетIергьан гьал зобалракьазул БетIергьан вуго, жинца гьел рижарав ва гьезул тадбир гьабулев.

Гьел нужецаго гьарурал хъанчал гьечIо жидее гIибадат гьабизе кколел. **Дунги вуго гьеб ишалъе нужее нугIлъи гьабулев.** Гьелъие мухIканал хIужжабиги руго, жал нахъ чIвазе кIоларел далилалги руго.

وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

57. Ва, Таллагьи, дица нужер хъанчазе цо макро ва зарал гьабичIого теларо, нуж гьезда аскIоса нахъе аралго.

Гьеб къавмалъул лъагIалида жаниб цо нухалъ гьел данделъулеб гIид (празник) букIана. Азарица Ибрагьимида абуна: «Мунги вачIа нижгун цадахъ нижер гIидалда, цинги бокьизе буго дуе нижер дин»-абун. Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьелгун цадахъ къватIиве вахъана ва нухда унаго цо бакIалда ракьалда вегун чIана: жиндир бох унтулеб бугин, вилъине кIолеб гьечIин»-абун. Къавмалъ гьев гьеб бакIалда тана ва жал церехун ана. Гьезда хадув валагьун Ибрагьимица абуна: «Таллагьи, дица нужер хъанчазе цо макро гьабичIого теларо»-абун. Цинги гьев нахъвуссун росулъе ана ва цо кIудияб гIаштIиги босун гьезул хъанчал хвезаризе жувана.

فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾

58. Ва Ибрагьимица гьел хъанчал рекизарун кескал ва къотIелал гьарун гIодоре рана, цо бищунго кIудияб хъанч хутIизегIан.

Гьеб хъанч хвезабичIого тана ва гьелъул габуралда тIад жинца хъанчал хвезарураб гIаштIиги лъуна: къавм тIад буссун бачIараб мехалъ гьезда дагIба-къец гьабизе ва гьел махсараде гьаризе. Къавмалъ **гьеб кIудияб хъанчалда гьикъизе лъица цогидал хъанчал хвезарурал абун.** Цинги гьелъ щибго жо бицичIеб мехалъ гьезда лъазе гьел хъанчал гIажизал рукIин жалго цIунизе, гьединал алагьаз жидее щибго кумек гьабулареблъиги лъазе.

قَالُوا۟ مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾

59. Къавм тIад буссун бачIараб мехалъ ва жидер хъанчал рекун, гъурун гIодоре ран ратараб мехалъ, **гьез абуна: нижер алагьзабазе гьаб жо гьабурав чи жидеца**

зулму гьабулел чагIаздаса вуго»-абун.

قَالُوا۟ سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾

60. Къавмалъул цояз абуна: «Нижеда цо гIолохъанав вас рагIун вукIана жинда Ибрагьимилан абулев, жинца нилъер алагьзабазда квешаб рагIи абулев»-абун.

Гьес нилъер алагьзабазда рогьоб балеб букIана, гьел какулел рукIана ва гьезие цо квешлъи гьабичIого теларин абулеб букIана.

قَالُوا۟ فَأْتُوا۟ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾

61. Къавмалъул цогидаз абуна: «Нуж рачIа гьев Ибрагьимги вачун гьал гIадамазда цере. Гьев киназдаго вихьизе ва гьесие гьабулеб гIазабги бихьизе.

Гьелдаса хадуб цоги щивго чиясда кIвезе гьечIо нилъер алагьзабазда рагIи абизе ва гьезие зарал гьабизе»-абун. Гьаб рагIи абулев чи гьезул хан Намруз вук1ана, жиндир ханлъи гIемераб ракьалда тIад тIибитIарав.

قَالُوٓا۟ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾

62. Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ вачун вачIараб мехалъ Намрузил **къавмалъ абуна: «Мунищ вугев я Ибрагьим, нижер алагьзабазе гьаб жо гьабурав чи?»-абун.**

قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾

63. Ибрагьимица абуна: «Гьеб жо дица гьабичIо, гьеб гьабуна гьале гьаб кIудияб хъанчалъ»-абун.

Гьеб кIудиялъул щцим бахъана нужеца гIисиназеги лагълъи гьабулеб бугин абун ва гьелъ киналго гъурун гIодоре рана. **Нуж дида божулел ратичIони нужеца гьел алагьзабазда гьикъеха лъица жал хвезарурал абун гьел кIалъалел ратани ва гьез нужее жавабги кьолеб батани.**

Гьаб рагIи Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна къавмалъул ахIмакълъи загьир гьабизе ва гьезда бич1чIизе жидеца гьабулеб жо батIулаб букIин. «Нижеца кин гьел кIалъазарилел, гьезда кIалъазе лъалареб мехалъ»-ян, къавмалъ абидал, Ибрагьимицаги абизе: «Гьединал алагьзабазе нужеца кинха лагълъи гьабулеб ва гьездаса нужее щиб хайир бугеб?»-абун. Цинги гьезул жаваб букIунаро ва гьез гьабулеб жо батIулаб букIин чIола.

فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾

64. Цинги Намрузги гьесул къавмги жидерго напсазде руссана, гьез жидер ишалъул пикруги гьабун, абуна: «Х1акълъунго нуж руго нужеего зулму

гьабурал: нужеца лагълъи гьабун бугелъул кIалъазе кIолорел, жалго жидеда цIунизеги кIоларел алагьзабазе»-абун.

ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾

65. Хадурги гьел жидер пикру-гIакълуялдаса руссана ва жидерго гIамал кIодолъи ва чIухIиялда ана. Гьел Ибаргьимиде руссана ва ццим бахъун гаргадана: «Х1акълъунго дуда лъалагурищ гьал алагьзаби жал кIалъаларел рукIин?

Дуца щай нижги нижер алагьзабиги махсароде гьарулел?»-абун.

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾

66. Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьедин бугони жиндие гIибадат гьабизе тIадав Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ живго тун, нужее щибго мунпагIат гьабулареб, яги зарал гьабулареб жоялъе гIибадат щайха гьабулеб?

أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67. КъабихIлъи ва хIакъирлъи буго нужееги ва нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ тун жидее гIибадат гьабурал алагьзабазеги. Гьеб жо кин нужеда бич1чIулареб?

Нужеца жиндие гIибадат гьабизе хIакъав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щай гьабулареб гIибадат?»-абун.

قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾

68. Гьеб къавмалъ цояз цогидаздехун абуна: «Нужеца гьев Ибрагьим цIадаве рехун вухIе ва гьедин рецIел босе нужер алагьзабазе, нуж рецIел босулеллъун ратани»-абун.

Залимзабазул, гIасиял ва пасикъал гIадамазул гIадат буго жидеда битIараб нухда ч1ун бажаричIеб мехалъ, жидер хIакъаб жоялда данде хIужжа-далилги гьечIеб мехалъ гьеб хIакъаб жоялда данде рагъ базе рахъунеб. Гьеб хIукму гьабуна Намрузицаги гьесул къавмалъги: жегиги балугълъичIев, цохIо жив гурев жинда хадув чиги гьечIев Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ цIадаве рехун вухIизе.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Гьев Намрузица амру гьабун гьесул къавмалъ цо моцIалъ Ибрагьим вухIизе цIа бакизе цIул хIадурулеб букIана. Жидее гьеб цIул бак1ари къадро к1удияб, алагьзаби разилъулеб амрулъунги бихьун бук1ана. Цо чIужу унтун йигони гьелъ назро гьабулеб букIана жий сахлъани жинца Ибрагьим вухIизе цIа бакизе цIул баччила абун. Хадуб гьез кIудияб гвенд гьабун, гьениб цIулал гIарахъги гьабун, гьелда цIа бакана.

Гьеб цIаялда аскIор къазе кIолеб хIалги букIинчIо. Гьеб бакIалда тIаса боржун унеб хIинчIги цIаялъ бухIун гIодобе бортулеб букIана. Цинги гьез Ибарагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ квараз вухьун ганч1ил гIарадаялдаги лъун гьелъ хьваг1ун цIадаве рехана. Гьев цIадаве ккаравго гьесухъе Жабраил малаик вачIана ва гьес абуна: «Дур хIажат батани гьеб бице дида»-абун. Ибрагьимица абуна: «Дуда дир хIажат гьечIо»-абун. Жабраил малаикас абуна: «Гьедин батани Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьареха дур хIажат»-абун. Цинги Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ дица гьаричIониги лъалев вуго дир хIал»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾

69. Дица гьеб цIаялда абуна: «Я цIа! Мун цIорораблъун букIа Ибарагьимие عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесие зарал гьечIеблъунги букIаян»-абун.

Гьеб цIаялъ Ибрагьим вухьун рукIарал кварал гурони рухIичIо. ТIадегIанав Аллагьас «Ибрагьимие зарал гьечIеб букIа»-абураб рагIи абичIебани, Ибрагьим цIорон хвелаан гьеб цIеда жанив вукIагоян абуна ИбнугIаббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.

وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

70. Гьезие бокьун букIана Ибрагьим аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ цIаялъ вухIун зулму гьабизе, амма Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул мурад тIубазе течIо ва гьелги цIакъ чIорого хутIараллъун ккана.

ИбнухатIибица абуна: «Гьев Намрузил къавмалда тIад Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кIкIара биччана гьезие гIазаб гьабизе ва кIкIараялъ би цIун гьалаг гьаруна гьел. Намрузил магIарзухъе ун цо кIкIараялъ хIанчIулеб букIана ва гьев гьабизе жо тIагIун жиндир бетIер къадалъ кьабулев вукIана. Гьес къавмалдаги абуна жиндир бетIералда кьабеян абун. Гьедин гIазабалда хвана Ибрагьимие عَلَيْهِ السَّلَامُ гIазаб гьабизе ургъарав Намруз.

Жиндир къавмалда гьоркьов гIемер мехалъ чIун, гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIулев вукIана Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ изну кьун гьев жив вижараб Г1иракъалъул ракьалдаса къватIиве вахъана.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾

71. Дица гьев Ибарагьимги, гьесул вацасул вас ЛутIги хвасар гьаруна купру-ширк гьабулеб къавмалъул зулмуялдаса ва дица гьел жиндилъ г1аламалъего баракат бугеб Шамалъул ракьалде рачана.

Гьеб Шам букIана аварагзабаца عَلَيْهِمَا السَّلَامُ жинда гьижра гьабулеб ракь. Шамалъул бищунго лъикIаб букIана Палестиназул ракь: Жинда тIад

Байтул-мукъадас масжид бугеб. Гьеб Шамалъул ракьалда махIшаралъул ракьиланги абула.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратица бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жинда салам лъеяв Ибрагьим аварагас лъабго гьереси бицана жиндир дин ва напс цIунун. Цо гьереси букIана жив къавмгун цадахъ гIид гьабизе унеб мехалъ «дун унтун вугин»- абун къавмалдасан ватIалъи. К1иабилеб букIана нижер алагьзаби лъица хвезе гьарурал абураб мехалъ «гьаб кIудияб хъанчалъ хвезарунаян»-аби.*

Лъабабилеб букIана: Жиндир хъизан Саратгун цадахъ Шамалда унеб мехалъ цо бакIалда рештIун рукIадго, гьезда тIаде вачIана гьеб ракьалъул залимав ханасул хIалтIухъан ва гьесда Сарат цIакъ берцинай чIужулъун йихьидал, ханасухъе ун гьесда бицана гьаб нилъер бакIалда цо чи рештIун вугин живгун цадахъ цIакъ берцинай чIужугIаданги йигин абун. Ханас гIадамал ритIана гьев жиндихъе вачун рачIа абун. Гьел гIадамал Ибрагьимихъе рачIун гьев ханасухъе вачиндал ханас гьесда гьикъана: «Гьай мунгун цадахъ йигей чIужугIадан щий дуе кколей»-абун. Ибрагьимица абуна: «гьей дир яц йиго»-абун. Дов ханас абуна: «гьей дихъе йитIе»-абун. Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ *Саратихъе вачIана ва гьелда бицана гьав залимав ханас дида мун щий абун гьикъидал дица мун дир яц йигин абунин, гьанже дуцаги гьебго рагIи абейин дун гьереси гьавичIого. ХIакъикъаталдаги мун дир динальул яц кколин, гьаб ракьалда тIад мунги дунги гурони Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьавулел бусурбаби гьечIелъул абун. Цинги Сарат ханасухъе йитIун Ибрагьим авараг* عَلَيْهِ السَّلَامُ *Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *как базе ва дугIа гьабизе вахъана.*

Сарат гьев ханасде тIаде щвезайидалго, гьелъул берцинлъи бихьун хан гьелда тIаде къана ва гьев цо гучаб жоялъ ккун, щибго вагъаризе кIоларого ч1езавуна. Ханас гьарана Саратида жив виччаян дугIа гьабейилан. Саратица дугIа гьабун гьев виччана ва гьанжеги гьелдехун гьетIаравго жив ккун чIезавуна. Лъабго нухалъ гьедин ккун хадув гьев хан цIакъ хIинкъана ва жиндир хIалтIухъабазда цIакъ вагъана: «Нужеца дихъе чIужугIадан абун щайтIан бачун бачIун бугин»-абун. Хехго гьей нахъе щвезае абуна ва гьелъие сайгъаталъе Гьажарги кьуна. Сарат ячIуней йикIин лъараб мехалъ Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ *как бай жибго тун, гьелда гьикъана: «Щиб хабар бугеб!»-абун. Саратица абуна: «Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дун гьев капурчиясул квешлъиялдаса цIунана ва дие хъулухъалъе Гьажарги кьуна»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьай Гьажар йиго ИсмагIилил эбел. Саратица цониги лъимер

гьабун букIинчIо гьай Гьажарица ИсмагIил гьавун анцIила анкьго сон инегIанги. Гьеб мехалъ Ибрагьимги عَلَيْهِ السَّلَامُ херлъун букIана ва Саратилги лъимер букIиналдаса хьул къотIун букIана. Гьелдаса хадув гьавуна Саратица ИсхIакъ абулев вас. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾

72. Дица гьев Ибрагьим аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ сайгъат гьавуна ИсхIакъ абулев вас, гьесда тIадеги ЯгIкъубги кьуна ИсхIакъил васлъун жив вугев. Дица гьел киналго лъикIаб агьлолъун гьаруна. Аварагзабилъун гьаруна, жидеца исламияб диналда халкъ ахIулел.

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾

73. Дица гьел, гIадамазе имамзабилъун ва гьезул церехъабилъун гьаруна, дир амруялдалъун жидеца халкъ хIакъаб диналда тIоритIулел. Дица гьезда кинабго лъикIаб гIамалги вахIю гьабуна. Как бай абун, закат кье абунги амру гьабуна. Гьел киналго дие гIибадат гьабулелги рукIана. Ширк гьабуларел, дие гIибадат бац1цIад гьабулел рукIана.

وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾

74. Дица ЛутIиеги عَلَيْهِ السَّلَامُ гIелму ва хIикмат кьуна. Гьесие аваралъиги кьуна ва гIадамал диналда ахIизе пагьмо-гIакълоги кьуна. Гьесул дагIват къабул гьабичIеб пасикъаб къавмалъул росабазда гIазаб рештIунеб мехалъ дица гьев хвасар гьавуна. ЦIакъ квешаб къавм букIана гьеб, цониги къавмалъго гьабичIеб къабихIаб пиша гьабурал. Бихьиназда жимаг1 гьабулел, руччабазда аск1ор къаларел рук1ана.

وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾

75. Дица гьев ЛутI عَلَيْهِ السَّلَامُ дир рахIматалъулъ лъугьинавуна. Х1акълъунго гьев букIана жидеца дие тIагIат- гIибадат бац1цIад гьабурал лагъзадеридаса.

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

76. Гьал аварагзабаздаса гIезегIанго цеве букIарав НухIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къисаги ракIалда щвезабе МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дуца.

Азарго сон гIагарун заманаялъ жиндир къавм Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун,

гьесие гIибадат гьабиялда ахIараб мехалъ ва гьезул цIакъ дагьал гIадамаз гурони жиндир дагIват къабул гьабичIеб мехалъ; **гьев НухIица Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **гьарана жиндир къавм гьалаг гьабе абун:** «Я дир БетIергьан Аллагь! Дуца гьаб капураб къавмалъул цохIо чи чIаго тоге гьаб ракьалда тIад»-абун.

Дица гьев НухI аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ **дугIаялъе жаваб гьабуна ва дица гьевги гьесда иман лъураб агьлоги хвасар гьаруна капурзабазда тIаде биччараб балагьалдаса, ва кутакаб пашманлъиялдаса.** Щибго жидер гьунар гьечIого, лъутизе, рахчизе бакIги гьечIого балагьун бералгун жал лъеда гъокь кколеб заман цIакъ пашманаб заман букIана капурзабазе. Гьеб къварилъиялдаса дица НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьевгун цадахъ рукIарал муъминзаби хвасар гьаруна

وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾

77. Дица НухI аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ **квербакъи гьабун капураб къавмалъул квешлъиялдаса гьев цIунана.** Жидеца дир аятал гьереси гьарурал ва дидехун ширк гьабун хъанчие лагълъи гьабурал. **ЦIакъ квешаб къавм букIана гьеб. Дица гьел киналго гъанкъизаруна.**

وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾

78. Давуд ва Сулайман аварагасул عَلَيْهِمَا السَّلَامُ **къисаги ракIалда щвезабе МухIаммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **дуца. Гьев кIиясго хуралъул бетIергьабазе хIукму гьабураб гIуж ракIалда щвезабе: цо къавмалъул гIиял гьеб хурире ун гьез гьеб хвезбураб гIужалъ. Дида лъалеб букIана гьев кIиясго гьабулеб хIукму ва дун гьелдаса гъапулав вукIинчIо.**

فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

79. Дица гьеб хIукму битIун гьабизе гIелму ва пагьму кьуна Сулаймание عَلَيْهِ السَّلَامُ**. Давудги Сулайманги кIиявго авараг** عَلَيْهِمَا السَّلَامُ **вукIана ва дица жидее гIелмуги гIакълоги кьурал лъикIал гIадамаздаса рукIана. Дица Давуд** عَلَيْهِ السَّلَامُ **аварггун цадахъ жидеца тасбихI гьабулеллъун гьаруна мугIрулги, хIанчIиги ва дун дие бокьараб жо бокьухъин гьабизе кIолев вуго.**

Дир хIалкIолъиялъе гIорхъи гьечIо ва гьелъие квалквал гьабулеб щибго жо гьечIо.

ГIалимзабаца абуна: жинда Аллагьасул салам лъеяв Давуд аварагасухъе кIиго дагIбадулав вачIана: цоясул гIиял сардил гIужалъ цогидасул

хурире ун гьеб хур тIубанго хвезабун букIана. Давуд аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хIукму гьабуна гьел гIиял хуралъул БетIергьанчиясе тезе. Гьев кIиявго къватIире рахъараб мехалъ гьезда рагьда чIун Сулайман авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ватана ва гьес гьикъана щиб хIукму гьабураб абун. Доз жидее гьабураб хIукму бицидал Сулайман Давудиде тIаде ана ва гьес абуна: «Я набияллагь! Гьеб хIукмуялдаса лъикIаб цоги хIукму буго гьел киналго жинда рекъолеб ва жиндир мунпагIат цIикIараб»-абун. Давудица абуна: «Щиб хIукмуха бугеб»-абун. Сулайманица абуна: «Хуралъул бетIергьанасухъ гIиял кьезе руго гьезул рахьалдаса, тIинчIалдаса ва квасалдаса мунпагIат босизе. ГIиязул бетIергьанас доб хур цIидаса бекьун, хьан цебе букIараб хIалалъ къачIазе буго. Гьедин хур къачIан тIобараб мехалъ гьесул гIиял гьесухъе кьезе руго, хуралъул бетIергьанас жиндирго хуралъул милат гьабизе буго»-абун. Давуд аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьун бугоха дир вас битIараб хIукму гьабизе»-абун.

Жидеца хIукму гьабулел гIадамал жиндаса гъапулаб масъала буго гьаб; цогидас гьабураб хIукму битIараб букIин лъараб мехалъ гьеб къабул гьаби ва гьелда гIамал гьаби. Жагьиллъи ва напс бокьи цIикIараб букIиналъ чанги жив гIалимчиян вугев чи вуго кигIанго мекъаб хIукму жинца гьабун бугониги гьеб хIукму битIараблъун бихьизабизе бокьулев ва гьелъие гIоло Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ ахиратги кIочон хьвадулев. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цIунаги нилъ гьеб ахIмакъаб чIухIиялдаса. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIовитIарав муъминчи жинда хIакъаб жо лъараб мехалъ гьеб босулев вукIула ва кигIанго жиндир напсалъе бокьараб бугониги батIулаб жо рехун толевги вукIула.

Цоги гьаб аяталдаса бич1чIизе кколеб масъала буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун гурони хIукму битIун гьабизе гьунар букIунареблъи. Чанги гIакъилав чи хатIаълъун вихьула нилъеда ва чанги гIантав чияс битIараб хIукму гьабунги бихьула.

ГIалимзаби жинда рекъараб, жиндие далил бугеб рагIи буго: цо гIалимчияс жиндир гIелмуялда рекъон, жиндир напсалъе бокьараб жоялда гьетIичIого хIукму гьабураб мехалъ, гьев гIалимчи хатIаълъун кканиги гьесие жиндир ижтигьалъул (яхI бахъиялъул) кири буго. Жив хIукмуялъулъ витIун ккараб мехалъ гьесие кIиго кири буго: цо жиндир ижтигьадалъул, цо жив витIун ккеялъулги.

ХIасанул Басрияс абуна: ТIадегIанав Аллагьас жидеца хIукму гьабулел гIадамазе ажро букIиналъе лъабго шартI гьабун буго:

ТIоцебесеб шартI буго: гьеб хIукму гьабулеб гIужалъ цохIо Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ гурого хIинкъунгутIи ва гьев разилъи тIалаб

гьабун хIукму гьаби.

КIиабилеб шартI буго: гьеб хIукму дунялалъул боцIи тIалаб гьабун, гьелъие гIоло гьабунгутIи: ай шаргIалда хилипаб хIукму гьабунгутIи дунялалъул магIишат жиндие щвей мурадалда.

Лъабабилеб шартI буго: гьеб хIукму жиндирнапсалъе бокьухъин жиндирго гIакълуялда нахъвилълъун гьабунгутIи.

Гьединго гIалимзабазда гьоркьоб машгъураб х1адисалда буго: *«Жидеца хIукму гьабулел гIадамазул кIигояв жужахIалда уна цо алжаналда уна. Жив алжаналда унев хIаким вуго жинца хIукму Къуръан хIадисалда рекъон гьабулев, гьеб хIукму гьабизе жиндаги лъалев. Жив жужахIалда унев хIаким вуго жиндир гIелму лъайго гьечIого хIукму гьабулев ва жинда хIакъаб жо лъалеб букIаниги жинца гьелъул хилапалда хIукму гьабулев»*-абун. Х1адис имам абу-Давудица ва Тирмизияс бицана.

Гьаб бакIалда бицине мустахIикъаб хIадис буго жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица бицараб: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«К1иго чIужугIадан йикIана жий кIиялъулго цо-цо гьитIинав васгун цадахъ. Гьезда тIаде бац1 бачIун гьелъ цо вас викъун ана. Цинги гьей кIияйго Давуд аварагасухъе* عَلَيْهِ السَّلَامُ *рачIана хIукму гьабизе ва гьес чIаго хутIарав вас кIудиялай чIужугIаданалъе вуго абун хIукму гьабуна. Давуд аварагасда* عَلَيْهِ السَّلَامُ *аскIоса къватIир рахъаралго гьел Сулайман аварагасде* عَلَيْهِ السَّلَامُ *тIаде ккана. Сулайманида* عَلَيْهِ السَّلَامُ *жидер дагIба бициндал гьес абуна: «Дихъе цо нус босун рачIа, дица гьев вас нуж кIияздаго гьоркьов ващад гьавун викьизе вуго абун. Цинги гьитIинаяй гIаданалъ абуна дуе талихI кьеги, гьабуге гьеб жо!*-абун. Гьев вас гьай гьитIиналъул вуго абун хIукму гьабуна Сулайман аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Давуд авараг цIакъ гьаракь берцинав вукIана. Гьесул Забур цIалулеб ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсолеб гьаракь рагIараб мехалъ гьаваялда роржун унел хIанчIи чIун хутIулел рукIана, ва гьесулалда релъараб бакъан бачун чIирчIидулел рукIана. Гьединго мугIрузулги дандерижи рагIулеб букIана гьес цIалараб жо такрар гьабун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда цо сордоялъ Абумусал АшгIарияв абулев асхIаб рагIана, жинца цIакъ берцинаб гьаракьалъ Къуръан цIалулев. Авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесул Къуръан цIалиялда гIенеккун чIана ва абуна*: «Х1акълъунго гьев Абумасае Давуд аварагасул* عَلَيْهِ السَّلَامُ *берцинаб бакъан кьун буго Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ*»*-абун. Гьеб хабаралдаса вохун Абумусацаги абуна: Валлагьи, бичасул авараг мун гIенеккун вукIин лъалеб букIарабани дица жегиги берцинаб гьаракьалъ

цIализе букIана Къуръан»-абун. Х1адис Бухарияс ва Муслимица бицана.

وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ ۖ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾

80. Дица Давуд аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ **тIад ретIулеб ретIел гьабизеги лъазабуна рагъда ругеб мехалъ нужер черх цIунулеб.**

Гьелде щвезегIан рагъухъабазухъ маххул я цоги магIданалъул хъарщал рукIунаан жалго цIунизе кодор кколел. Давуд аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ махх тамах гьабуна ва гьес гьабуна бищун цебе къолденги, тIагъурги ва цогидаб алатги. **Гьал нигIматал Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее кьураб мехалъ гьезда данде Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабиларищ нужеца ва** гьев разилъи тIалаб гьабун гьесие гIибадат бац1цIад гьабун хьвадиларищ?

وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾

81. Давудил вас Сулайман аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ мугIжизатлъун ва гьесие маслахIаталъе **Дица гьури квегъана, жиб кутакалда хех пулеб ва гьев Сулайманил** عَلَيْهِ السَّلَامُ **амруялдалъун** гьесие бокьараб бакIалда жиб хьвадулеб. **Жиндилъ баракат гьабураб Шамалъул ракьалда** жинца ахал-хурзал рижиялъе сабабги гьабулеб.

Гьенире накIкIал рачун, гъветI-хер цоцаде гьурщун (опиление гьабун). Шамалъул ракь букIана Сулайман аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ватIанги, гьесул ханлъиялъул аслуги. **Дица гьабулеб кинабго жо гьелъул хIикмат лъан гьабулев ва дир махлукъаталъул маслахIатал дида лъалевги вуго Дун.**

وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾

82. ЩайтIабаздаса цо къокъаги квегъана дица Сулаймание عَلَيْهِ السَّلَامُ**, гьесие жавгьарал ва луълуал балагьизе ралъдалъ жанир тIерхьулел ва гьел гурел цогиги хIалтIаби Сулаймание** عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьарулел.** Гьел щайтIабаца кIудиял шагьарал ва берцинал кIалгIаби ралел рукIана. **Ва дица гьел щайтIаби Сулаймание мутIигIлъун чIезаруна,** гьесул амруялда гIасилъиялдаса дица гьел цIунана. Сулайман авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьез жиндие зарал гьабиялдасаги цIунана.

Жинда Аллагь разилъаяв СагIид ибну Жабиридаса бицараб хIадисалда буго: *«Сулайман аварагасе* عَلَيْهِ السَّلَامُ *лъабкъоазарго тах лъолеб букIана жидеда тIад гIодор чIолеб. Гьел тахазда тIад Сулайманида аскIор муъминал гIадамал чIолел рукIана, гьезда хадур муъминал жундул*

чIолел рукIана. Цинги гьезда тIаде рачIун хIанчIаз гьесие рагIад гьабулеб букIана ва гьуриялда амру гьабун, гьелъ Сулаймание бокьараб бакIалдаги рачунел рукIана»-абун. Х1адис Х1акимица кьуч1аблъун бицана.

83. Аюб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ **къисаги ракIалда щвезабе МухIаммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**. Гьес жиндир БетIергьанасда ахIараб гIуж рехсе, гьесие хIелун ва мутIигIлъун: «Х1акълъунго дида къварилъи хъатIун буго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**. Мун цIакъ гурхIулев вуго,** дур гурхIел- рахIмуялда буго дир хьул ва божи»-абун.

*وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾

Гьав Аюб عَلَيْهِ السَّلَامُ румазул авараг вукIана. Гьесул кIудияб хьизанги, лъикIаб бечелъиги букIана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесул хIалбихьи гьабун васал хвезегьаруна, Аюбица сабро гьабуна. Цинги гьесул бечелъи тIаса инабуна гьелдаги гьес сабро гьабуна. Хаду гьесда тIад унти-щокълъи биччана, гьелдаги Аюбица عَلَيْهِ السَّلَامُ сабру гьабуна. Гьесул хIал бихьараб мехалъ ва гьесда тIад рачIарал балагьалги рихьараб мехалъ, жиндир къавмалъул капурал гIадамаз абуна: «Гьаб къварилъи- балагь Аюбида тIаде бачIараб буго гьес гьабураб кIудияб мунагь сабаблъун»-абун. Гьеб мехалъ гьарана Аюбица عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ жиндаса унти борхе абун. Гьеб гьариги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бугеб къварилъи загьир гьабун ва «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурхIулев вугоян» абун гурони, жиндаса унти-балагь тIаса босеян абун загьираб гьари гьабун гьабичIо.

84. Дица Аюб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ **дугIаялъе жаваб гьабуна ва гьесда букIараб унти тIаса босана. Ва дица гьесие агьло- хьизан кьуна ццере рукIарабгIан къадар, гьелгун цадахъ цоги гьедигIанабго къадарги кьуна. Гьеб иш дица гьабуна дир рахъалъан Аюбие** عَلَيْهِ السَّلَامُ **бугеб рахIматлъун ва Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавурал муъминзабазе вагIзалъун букIине.** Гьез къварилъиялда саброги гьабизе.

*فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾

Муъминзабазда ракIалда щвараб мехалъ Аюб аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ щвараб хIалбихьи ва гьес гьабураб берцинаб саброги, гьезие т1ад бачIараб къварилъи бигьалъула ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахIматалда хьулги цIик1кIула.

Аюб аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ къварилъабазда жаниб анцIила микьго сон бана. Гьесда гурхIун цо нухалъ чIужуялъ абуна: «Дуца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарулебани гьеб къварилъи тIаса босеян»-абун. Аюбица абуна: «Нилъеца сах-саламат, рахIаталда ва нигIматазулъ чан сон бан

букIараб?»-абун. ЧIужуялъ абуна: «Ункъого сон бан букIана»-абун. Аюбица абуна: «Дун Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ нечола гьедигIаналго сонал къварилъиялда жанир инчIого гьесда гьаризе»-абун.

Ибнукасирица абуна: Аюб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ кинабго боцIи-малги, лъимал-хъизанги тIагIиндал ва гьев унтун босадеги ккедалго, Аюб عَلَيْهِ السَّلَامُ киналго гIадамазда кIочон тана, цохIо жиндир чIужуялда хут1изег1ан. БетIергьанас къадар гьабураб мех щведалго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесдаса унти борхана, цебе букIарабго боцIи-малги кьуна лъималги гьаруна. Цо гIалимзабаца абуна: Аюбида عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ вахIю гьабуна: «Дур лъимал алжаналда жанир руго. Дуе бокьани чIаго гьарун гьел кьела дуе, бокьани гьелги алжаналда тун цогиги лъимал кьела дуе»-абун. Аюб аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Дица гьел лъимал алжаналда жанир тела»-абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие гьедигIаналго васал ва ясал кьуна.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«ТIадегIанав Аллагьас Аюб авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ *сах гьавураб мехалъ гьесда тIаде меседил гарцIазул цIад базабуна. Аюб аварагас* عَلَيْهِ السَّلَامُ *гьел гарцIал росун жиндир ретIелалъулъ лъолел рукIана. Гьесда Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *рахъалъан абуна: «Я Аюб! Мун гIорцIун гьеч1ищ дуе кьураб магIишаталдаса»-абун. Аюбица* عَلَيْهِ السَّلَامُ *абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь! Дур рахIматалдаса гIорцIулев чи щив вукIунев?»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾

85. ИсмагIил аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ**, Идрис аварагасул** عَلَيْهِ السَّلَامُ **ва Зулкифлил къисаги бице МухIаммад** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **дуца, дур къавмалъе вагIзалъун. Гьел киналго жидеца Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **гIибадат гьабиялъулъ сабро гьабурал лъикIал гIадамаздаса рукIана.**

Жидеда тIад къараб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рисалат тIобитIулел ва гьеб сабаблъун жидеда щвараб къварилъиялда сабро гьабулел рукIана.

وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾

86. Дица гьел киналго дир рахIматалъулъ лъугьизаруна.

Хира гьариялъул ва нигIматазул рукълъун бугеб алжаналда лъугьизаруна. **Х1акълъунго гьел рукIана гурхIел- цIобалъул ва лъикIлъи гьабиялъул агьлу.**

Гьав Зулкифли авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вук1анин абуна цо гIалимзабаца. Гьезул далилги буго гьесул цIар Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзабазда عَلَيْهِمَا السَّلَامُ гьоркьоб рехсон букIин. Цоги гIалимзабаца абуна: гьев бануисраилазул гIибадат

гIемер гьабулев, гIадилав чи вукIанин-абун. Ибну ХатIибица абуна: цо гIалимзабаца абулеб буго гьев Будда вугин-абун: «Буддизма» абулеб дин гьабулел гIадамазул бетIерлъун (цевехъанлъун) вугев ва Аллагъ جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялда халкъ ахIулев вукIарав. Гьеб къавм гьесие мутIигIлъун букIана, хадуб жидеца гьев Аллагьлъун ккун, гьесие гIибадат гьабизе лъугьана ва гьесул цIаралда хъанчалги гьаруна.

وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقۡدِرَ عَلَيۡهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾

87. Зу-ннунил къисаги ракIалда щвезабе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ дуца. Гьев Зу-ннуни عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ жиндир къавмалда цIим бахъун гьезда гьоркьосан нахъе араб гIуж рехсе. Гьев вуго Юнус авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ . Гьес къавм Аллагъ جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда ахIараб мехалъ гьез Юнусие عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ гIазаб-къварилъи гьабилин абун хIинкъи кьуна. Гьеб къавмалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин босулеб гьечIин, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин сабаблъун гьезда цIим бахъун ана Юнус гьезда гьоркьосан.

Цо гIелму- лъай гьечIел ахIмакъал гIадамаз гьаб рагIиялъе тафсир гьабун буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ цIим бахъун ана Юнус, عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ гьес жиндие квербакъи хех гьабичIогоян абун. Гьадинаб рагIи абизе бегьуларо ва аваргзабазда гIунтIизабун гьереси бицине бегьуларо. **Гьев Юнусида ракIалда ккана дица жиндие къварилъи ва хIал бихьи гьабиларин абун.** Къуръаналда хъван буго ﴿لَّن نَّقۡدِرَ﴾ абураб рагIи. Пагьму загIипал, гIакълу дагьал гIадамазе гьеб рагIиялъул магIна бич1чIула: «Юнусида ракIалда ккана жинда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIал кIолароян»-абун. Гьадинаб пикру Аллагьасул хIакъалъулъ гьаби бусурманчиясе бегьулареб, гьев купруялда иналде х1инкъараб рагIи буго. Аллагъ جَلَّجَلَالُهُ жиндир хIалкIолъи кинабго жоялда гIамлъарав вуго;-гьесие щиб жо бокьаниги гьеб жо букIуна ва лъугьуна. Бусурманчиясул ракIалда ккезе бегьулареб жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъалда гьоркьосан вищун, гьездасан тIокI гьавун, авараглъун гьавурав чиясул ракIалда ккезе кин бегьулеб? Доб рагIиялъул магIна буго къадар гьаби, хIукму гьаби, къварилъи гьаби, цо жо дагъ гьаби абураб.

Жинда Аллагъ разилъаяв ИбнугIаббас МугIавият асхIабасухъе араб мехалъ МугIавиятица абуна: «Дун цIакъ гIажиз гьавун вуго Аллагьасул Къуръаналъ, дун гьелъул ралъдалъе тIерхьунев вуго ва дуца хвасар гьавуни гурони дие хвасарлъиги бихьулеб гьечIо»-абун. ИбнугIаббасица абуна: «Щиб жоха бугеб мун гIажиз гьавураб?»-абун. МугIавиятица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ абуна: «Аллагьасул авараг Юнусида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَٰمُ ракIалда ккун букIиналъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ жинда хIал кIоларин»-абун. ИбнугIаббасица абуна:

Гьеб рагIиялъул магIна гьечIо «хIалкIолъи»-абураб, гьелъул магIна буго «къварилъи ва хIал бихьи» гьабуларо абураб.
Гьаб магIна букIиналда тIоритIел гьабулеб буго гьалда хадуб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб рагIиялъ. (88 абилеб аят ва гьелъул тафсир ц1але). ТIадегIанав Аллагьас Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ халкъалъул цIураб гамидаса ралъдалъе кIанцIизавуна: гама гъанкъиялда хIинкъараб мехалъ можоро тIамун ва можораялъе Юнус къун. Гьеб мехалъ Юнус кIудияб ччугIил чохьонив ккезавун, гьенив жанив чIаго хутIизавуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Гьеб хIалалда ккарав Юнусида бич1чIана жинца сабру гьабизе кколеб букIараблъи ва жив хехлъун вукIин къавмалдаса ватIалъизе, жиндие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан изно бачIинегIан чIечIого:

Цинги жив цIакъ кIудиял бецIлъабазулъ ккараб мехалъ: Сардил бецIлъи, ралъадалъул бецIлъи ва ччугIил чохьониб бугеб бецIлъи, **Юнус аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ахIи гьабуна: «Мун гурев цоги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьечIо я дир БетIергьан! Мун цIакъ вац1цIадав ва ТIадегIанав вуго. Дун дир напсалъе зулму гьабуравлъун ккана»-абун.**

Гьаб буго жидее пашманлъи-къварилъи ккарал гIадамаз гIемер абизе рекъарб рагIи. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисги буго цо ургъалилъ ккарав чияс гьаб дугIа гьабуни, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесдаса ургъел борхилин абун.

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

88. Дица гьев Юнус аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ жаваб гьабуна ва гьев ургъалидаса хвасарги гьавуна.

ЧчугIил чохьониса къватIив рехун ралъдал рагIалде рехана. Гьенивги жиндие дарулъун ва рагIадлъун бугеб хъабхъил тIанхазда гъоркье ккезавуна. **Гьадин хвасар гьарула дица дида иман лъурал ва дидаса кумек ва квербакъи тIалаб гьабурал муъминзаби.**

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Юнус аварагасул къиса цоги сураталда дагьаб гIатIидго бицун буго(сурату ссафати, сурату нун).

Жинда Аллагь разилъаяв СагIд ибну Аби Вакъасидаса бицараб хIадисалда буго: *«Дида бичасул расулас* ﷺ *абулеб рагIана: «Исмуллагьил агIзам» (Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *кIудияб цIар) буго Юнус аварагасул* عَلَيْهِ السَّلَامُ *дугIа: жиндалъун гьарараб жо кьолеб ва жиндалъун гьабураб дугIаялъе жаваб гьабулеб»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾

89. Закария аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къисаги рехсе МухIаммад ﷺ дуца умматалъе вагIзалъун. Гьев Закарияца жиндир БетIергьанасда جَلَّجَلَالُهُ ахIараб

гIуж рехсе: «Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца дун зурият гьечIого цогоявлъун тоге».

Дир авараглъи ирсалъе босулев вас кье дие. **Жидеца ирс босулезул мун бищунго лъикIав вуго.** Ва кинабго жо ахирги дуде буссине буго. Гьаб дугIа гьабулеб мехалъ Закариял нусго сон букIана, гьесул чIужуялъулги гьелда гIагарун сонал рукIана.

Ал-алуси абулев гIалимас абуна: Закария аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ (ирс босулезул мун бищунго лъикIав вуго) абураб рагIиялъулъ ТIадегIанав Аллагьасе рецц гьаби буго гьев жив холарев, даимго нахъе хутIулев вукIин бициналдалъун. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гуреб жо паналъулеб букIиналда ишараги буго, гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гурхIел рахIмо жинда щвеялъе пал тIамиги буго (хьул лъей).

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

90. Дица гьев Закариял عَلَيْهِ السَّلَامُ дугIаялъе жаваб гьабуна ва гьесие дир рахъалъан сайгъатлъун ЯхIя авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ кьуна. Дица Закариял чIужуги жинца лъимер гьабулейлъун гьаюна.

Гьей жегиги лъимер гьабичIей йикIана.

ИбнугIаббасидаса бицараб цо рагIиялъулъ буго: «Гьей жиндир мацI халатай, гIамал квешай йикIана, гьелдасан хадуй жиндир гIамал берцинай лъугьана»-абун.

Х1акълъунго Дица жидер дугIаялъе жаваб гьабурал аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рукIана Дир амру тIубазе ва лъикIаб гIамал гьабизе жал гIедегIулел. Дир алжаналда хьул лъун ва дир гIазабалдаса хIинкъун гIибадат-дугIаги гьабулеб букIана, гьал аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ жидер загьираб ва батIинаб гIамалалъулъ дие хIелулел, мутIигIлъулел ва дидаса хIинкъулел рукIана.

وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾

91. Гьединго дуца рехсе МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жинца напс къабихIаб жоялдаса цIунарай Марьямил къисаги. Дица амру гьабун Жабраил малаикас жиндир черхалда хIухьел пурай ва гьелдалъун къинай лъугьун ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьавурай. Дица гьей Марьямги, гьелъул вас Г1исаги عَلَيْهِ السَّلَامُ кинабниги гIаламалъе гIаламатлъун гьаруна, жинца дир хIал кIолъиялда тIоритIел гьабулеб ва гьелдалъун вагIза насихIатги букIунеб.

إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

92. Х1акълъунго гьаб Аллагь цо гьавун, гьесие гIибадат бац1цIад гьабун гьабулеб дин буго, я гьал гIадамал, нуж киназулго

цогояб дин.

Нуж киназго гьабизе тIадаб ва жиндилъ хилиплъизе бегьулареб. Гьеб буго исламияб дин, киналго аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ жиндалъун ритIараб, киналго тIахьаздаги жиб бицараб. **Дунги нуж киназулго БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго.** Нуж киналго дица рижарал руго, дир лагъзалги руго дир мулкги буго, ва дун гурев цоги БетIергьан нужее гьечIо, нужее лъикIлъи гьабизе яги зарал гьабизе кIолев. **Гьаб амру гьадин бугелъул нуж киназго лагълъи цохIо дие гьабе!**

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡۖ كُلٌّ إِلَيۡنَا رَٰجِعُونَ ٩٣

93. Ва амма гIадамал дир амруялда гIасилъана, ва жидер диналъулъ гIемер батIи-батIиял къукъабазда рикьана.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бац1цIад гьабулеб буго бищунго дагьаб къокъа. Цогидал къокъаби цоял Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиналда ва гьесие гIибадат гьаби тIадаб букIиналда жидеца инкар ккурал руго. Цоял мушрикал руго, жидеца цIаялъе, бакъалъе, хIайваназе лагълъи гьабулелги руго. **Гьел киналго къокъаби ахираталда дида руссулел руго** ва дица щивав чиясе гьесул гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

Ар-рази абулев гIалимас абуна: жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе тIадаб дин бикьана жидеда гьоркьоб: гIарац-месед, боцIи-мал бикьулеб гIадин ва хIакъикъияб дин гьабиги кIочон тана, жалги батIи-батIиял жамагIаталлъун ва къокъабилъун лъугьанин-абун.

فَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَا كُفۡرَانَ لِسَعۡيِهِۦۖ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ٩٤

94. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, гьесул аварагасда нахъ вилъун лъикIаб гIамал гьабурасул гIамал гIадада хвезе гьечIо ва гьеб лъикIаб гIамалалъул жазаъ гьесие мукъсан гьабизе гьечIо. Х1акълъунго Гьесул кинабго гIамал дир малаикзабаз хъвалеб буго ва нахъе цIунулеб буго.

وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَآ أَنَّهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ٩٥

95. Дица жал гьалаг гьарурал росабазул агьло дунялалда тIад руссунаро къиямасеб къо чIезегIан.

Хун хадуб гьел ахираталда гурого тIаде рахъизаруларо. Гьаб аяталъул магIна буго: Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб гьабизе бугеб хIукму ва къадар тIаде щвараб мехалъ гьеб гIазаб тIаса борхуларин абураб. Гьедин бугелъул Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун гьесие гIибадат бацIад гьабун хьвадизе ккола гьесул ццим бахъи ва

гIазаб жидеде щвезе бокьичIел гIадамал.

حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتۡ يَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٖ يَنسِلُونَ ٩٦

96. Яъжуж маъжужалда гьоркьоб гьабураб сангар рагьун гьеб къавм щибаб гохI-щобалдаса чвахун рачIунеб мехалъ.

Жидер гIемерлъиялъ гьел чвахун бачIунеб гIоралъул сураталда рачIула, майданлъи, эхеде рег1ел бугеб бакIалдаги цоял цоязда тIаде рахун, цояз цоял мерхьун церехун унел рукIула, жидер нухда батанщинаб жо пасат гьабулаго. Гьел араб ракьалда тIад щибго рухI бугеб жо яги гъвет1-хер хутIуларо. Гьаб къавм къватIибе бахъиги къиямасеб къо цIакъго гIагарлъун букIиналъе гIаламат буго. Гьедин бугелъул ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

وَٱقۡتَرَبَ ٱلۡوَعۡدُ ٱلۡحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَٰخِصَةٌ أَبۡصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيۡلَنَا قَدۡ كُنَّا فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا بَلۡ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٩٧

97. Къиямасеб къо чIеялдалъун бугеб хIакъаб къотIиги гIагарлъараб мехалъ.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнумасгIудица абуна: яъжуж маъжуж загьирлъун хадуб къиямасеб къо бачIин гIадамазда гIагарлъун букIуна лъимер гьабизе мех щварай чIужуг1аданалъул мисалалда. Щибаб лахIзаталъ гьеб лъимер гьабиялъе унти чIвазе бегьулеб гIадин, къиямасеб къо чIейги гьеб мехалъ релъедалги къадги жиб тIаде бачIиналда божи гьеч1еб букIуна. **Гьеб къиямасеб къо бачIараб мех буго жинца капурзабазул берал гIачIихинарулеб заман.** Рагьараб бер данде бачизе кIоларого, гьеб добе- гьаниб буссинабизе кIоларого жал хутIулеб. Гьел капурзабацаги абула: **«Вай нижее бугеб къварилъи! Ниж гьаб къо бачIиналда божуларел, гьелдаса гъапулал ва гьелда дандчIвай гьабизе хIадуричIел, ниж нижерго нафсазе зулму гьабураздаса рукIана»**- абун. Нижехъе авараг ﷺ вачIараб мехалъ, гьес нижее гьаб къоялдалъун хIинкъиги кьураб мехалъ, ниж гьесда гIенеккичIо. Т1адег1анав Аллагьас гьеб капураб къавмалда хит1аб гьабун абулеб буго:

إِنَّكُمۡ وَمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمۡ لَهَا وَٰرِدُونَ ٩٨

98. Х1акълъунго нужги, нужеца жидее лагълъи гьабулел хъанчалги жидедалъун жужахI боркьулеб цIул гIадин руго ва нуж киналго гьенир жанир рехизе руго.

ТIадегIанав Аллагьас гьал мушрикалги хъанчалги цадахъ рехсеялъул мурад буго гьез алагьзабилъун ккурал хъанчал щибго гьунар гьечIел

жал рукIин баян гьаби.

لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾

99. Гьел хьанчал алагьзаби рукIаралани жужахIалда жанир рукIинароан. Жидее лагьлъи гьабурал ва жидеца лагьлъи гьабуралги киналго цадахъ даимго рукIинелъун жужахIалда лъугьизарула.

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Гьеб жужахIалда жаниб квешаб, ракI унтун зигардулеб гьаракьги букIине буго ва гьезда гьениб жаниб цоги щибго жо рагIуларо.

إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

101. Х1акълъунго жидее дир рахъалъан алжаналъул рохел бицарал муъминзаби гьеб жужахIалдасан рик1кIад гьарурал руго.

Гьезда жужахIалъул бухIи хъваларо, гьелъул квешаб махIги чIваларо.

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾

102. Жидеда цIаялъул гьелегьинги, гьелъул гьаракьги рагIуларо ва гьел муъминзаби алжаналда жанир жидеего бокьараб нигIматазулъ рукIуна.

لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

103. Гьеб къиямасеб къоялъул кIудияб хIинкъиялъ гьел пашман гьаруларо, гьезде гьеб хIинкъи бачIуларо. **Алжаналъул рагьабазда гьезда малаикзабаз дандчIвай гьабула ва гьезда абула: «Гьаб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее къотIи гьабун букIараб, нуж даимго рукIинелъун алжаналда лъугьинарулеб къо»-абун.**

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾

104. Дуца ракIалда щвезабе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Дица зобал сукIулеб гIуж, жинда жо хъвараб кагьат сукIулеб хIалалъ. ГьедигIан бигьаго сукIула дица зобал абураб магIна буго гьаб рагIиялъул. **Дица нуж къиямасеб къоялъ тIаде рахъизарула нуж рижизе байбихьараб механъ рук1араб хIалалъ.** ТIаде ретIел гьечIого, хIатIида гIицIго ссунат гьабичIеллъун. **Гьаб буго дица дидаго тIад гьабураб къотIи ва х1акълъунго дица гьеб къотIи тIубазабула.**

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ أَنَّ ٱلْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾

105. Х1акълъунго Дица Забуралда хъван буго, гьелдасаги цебе ЛавхIул-махIфузалда хъван бугеб хIалалъ: «Дица алжан ирсалъе кьезе буго дун цо гьавун дир

аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIухъ гьарун хьвадарал муъминзабазе»-абун. Давуд аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ рештIараб Забуралдаги, хадуб Тавраталда ва Инжилалдаги хъван буго Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул умматалъул муъминзаби алжаналда рукIине руго абун. Цоги г1алимзабаца абуна дунялалъул ракьги ахир заманаялъ муъминзабаца ирсалъе босизе бугин, ахираталда алжанги гьез ирсалъе босизе бугин абун.

إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَٰغًا لِّقَوۡمٍ عَٰبِدِينَ ١٠٦

106. Х1акълъунго Гьаб сураталда жаниб бицараб аварагзабузул къисабазулъ, къиямасеб къоялъул хабаралъулъ ва алжан-жужахIалъул хабаралъулъги вагIза буго, ва гIибрат босизе, кантIизе гIураб тIоритIелги буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал, гьесие мутIигIлъун гьесул аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ нахърилъун гIибадат гьабулел гIадамазе.

وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةً لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٧

107. Дица мун витIун гьечIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, кинабго гIаламалъе рахIматлъун гурони.

ГIадамазеги, жундузеги, бусурбабазеги, капурзабазеги, дунялалдаги ахираталдаги, рах1матлъун вуго хирияв Мух1аммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ. Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг вуго дунял ахираталъул кIудияб бахьибуголъиялдалъун жив витIарав, къиямасеб къоялъул балагьаздаса ва абадияб бахьикъосиялдаса гIадамал ва жундул хвасар гьарулевлъунги жив витIарав. Гьев аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ иман лъеялдалъун гIемераб лъикIлъи ва кIодолъи щола муъминзабазе дунялалдаги ахираталдаги. Жиндир уммат жагьиллъиялъул бецIлъиялдаса иманалъул ва гIелмуялъул нуралда тIобитIана МухIаммад аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ. Купру-ширкалъулъ къосиналъулъ букIараб уммат хIакъаб исламияб диналдаги тIобитIана. Гьев хирияв авараг кинабго гIаламалъе рахIматлъун лъугьана.

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъарал, купру-ширк гьабурал гIадамазеги рахIматлъун вуго гьев Мух1аммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: цересел умматал гIадин гьесул уммат гьалаг гьабичIо гьез кигIан кIудияб пасалъи ва зулму гьабуниги, гьезие гIазаб гьаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нахъбахъун тана, гьезул маймалакал болъонал гьаричIо, гьел тIупан тIун гъанкъизаричIо, цIа речIун рухIичIо, ракьалъги къулч1ич1о. ХIатта рухI бугеб ва рухI гьечIеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталъеги рахIматлъун вуго хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ. Гьев аварагасда нахъвилъарав чи жиндир тIабигIат-гIамал берцинав вукIун, жиндир гурхIел цIоб бугев вукIун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталъе лъикIлъи гьабиялда гьесарав вукIула, гьелъие

зарал гьабиялдаса нахъчIаравги вукIула.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: *«Я расулаллагьи! Гьал мушриказе квешаб дугIа гьабе дуца»-абун. Аллагьасул аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дун Аллагьас умматалъе рахIматлъун витIун вуго, гьезие лагIнат кьолевлъун витIун гьечIо»*-абун. Х1адис ибну Г1асакирица бицана.

Гьев хирияв аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жинда нахърилълъарал муъминзаби дунялалъулги ахираталъулги балагьаздаса ва гIазабалдаса цIунана, жинда инкар ккурал ва жив гьереси гьавурал инкарчагIи дунялалдаго гIазаб гьабун, гьалаг гьарун тIагIинариялдасаги цIунана. Муъминзабазда дунялалда рачIулел къварилъаби ва балагьал руго гьезул мунагьал сабаблъун гьез Аллагьасул амру-нагью теялдалъун, гьел Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъиялдалъун гьезие гьабулеб гIазаб. Гьез тавбо гьабураб мехалъ ва жидер мунагьаздаса гьелги рикIкIалъараб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьездаса къварилъи- балагь тIаса босула.

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

108. Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Х1акълъунго дида Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **вахIю гьабун буго жиндие гIибадат гьабизе тIадав Аллагь цохIо Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго»-абун.**

Гьесие гIахьалчагIи гьечIо. Нужеца гIибадат гьабулел хъанчалги гьересиял алагьзаби руго. **Нужеца гьев Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъеларищ ва нуж гьесул амруялъе мутIигIлъуларищ?** Нуж Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъе, я гьал г1адамал.

فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ ءَاذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾

109. Цинги гьел мушрикал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавиялдаса руссани ва дуе мут1иг1лъичIони, дуца гьезда абе: дица нужеда хIакъаб жо лъазабуна киназдаго гIам гьабун. Ва дида лъаларо Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее гIазаб гьаби ва къиямасеб къо бачIин г1агардайщ бугеб яги рик1к1адищ бугеб -абун.**

Гьеб бачIине букIин хIакъаб буго ва нужер гIамалалда рекъараб жазаъ нужее гьабизеги буго.

إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾

110. Х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго нужеца загьир гьабун бицулеб хабарги ва нужеца балъго, нужедаго гьоркьоб бицулеб хабарги.**

Гьесда щибго жо балъго хутIуларо ва гьесул хIисаб- мизаналдаса щибго жо борчIун кколаро.

وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾

111. Ва дида лъаларо ТIадегIанав Аллагьас нужее гIазаб гьабичIого тей нужер хIалбихьи батизе бегьула ва нуж купру-ширкалъулъ халат гьарун, гьелда данде нужее гIазаб цIик1кIиналъеги батила. Нужее гIазаб гьабизе къадар гьабураб гIуж щвезегIан бугеб рахIат ва нигIмат буго гьаб дунялалъул чIаголъи.

قَٰلَ رَبِّ ٱحْكُم بِٱلْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

112. Аварагас ﷺ абуна: «Я нижер БетIергьан! Дуца гьаб купру-ширкалъул къавмалда гьоркьобги ниж муъинзабазда гьоркьобги битIараб, гIадилаб хIукму гьабе. Нижер гурхIел цIоб кIудияв БетIергьан нижее квербакъи гьабулев вуго нужер купру-ширкалда ва нужер гьересиял алагьзабазде дандеги.

Нижер таваккал тIами гьев БетIергьан Аллагьасда буго, кинабго квер бакъи ва бергьенлъиги гьев Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ буго»-абун.

Т1адег1анав Аллагьасул квер бакъиялдалъун суратул Анбияъалъул тафсир ва таржама хъван т1убана.

Кинабго рецц ва щукру Т1адег1анав Аллагьасе буго.

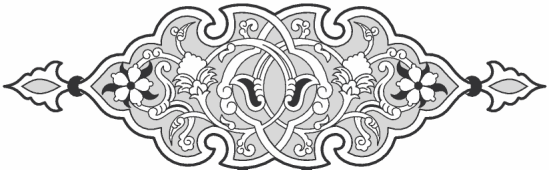

22. Суратул Х1аж

سُورَةُ الحَجِّ

Мадинаялда рештIинабураб, жинда жаниб лъабкъоялда анцIила микьго аят бугеб.

Гьаб сурат Мадинаялда рештIинабураб бугелъул, гьалда жаниб шаргIиял хIукмабазул бицен буго. Гьедин бугониги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьави, гьесие гIибадат бац1цIад гьаби, ахираталъул хабар бициналъги гьалда жаниб гIураб бакI ккун буго. ШаргIиял ахIкамаздаса хIажалъул ва жигьадалъул х1укму бицун буго.*

Сураталъул байбихьи, жинца ракIал хIинкъизарулеб, къиямасеб къоялъул гIаламатлъун бугеб, кутакаб ракь багъари бициналдалъун гьабун буго. Хадуб, хун хадур тIаде рахъинариялъул ва къиямасеб къоялъ Т1адег1анав Аллагьас халкъалъул хIисаб-мизан гьабун жазаъ гьабизе букIиналъулги бицун буго.

Сураталда жаниб хъанчие лагълъи гьабулел мушриказул ахIмакълъи ва гьезул алагьзабазул щибго жо гьабизе гьунар гьечIеблъиги бицун буго.

Сураталда цIар лъун буго Х1ажалъул бицунеб сурат абун. Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ *халилас кагIба рукъ бан лъугьараб мехалъ, Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *амруялдалъун кинабго гIаламалда ахIи бана Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *хIаж тIад гьабун бугин нужедаян абун. Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *хIалкIолъиялдалъун гьеб ахIи кинабго гIаламалда рагIана, жегиги гьарун гьечIел, инсанасул гьодринир ругел заррабаздаги рагIана ва Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *иманалда тIоритIарал, жидеца хIаж гьаби къадар гьабурал муъминзабаца гьеб ахIиялъе жавабги гьабуна: «Лаббайка ллагьума лаббайк»-абун.*

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾

1. Я гьал гIадамал! Нуж БетIергьан Аллагьасул гIазабалдаса хIинкъа! Нуж гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъе! Гьесул амру-нагью тIубазабе, шаргIалъул гIорхъабиги цIуне.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа абураб рагIиялъе магIна гьабуна: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабе абураб жо гьабичIого тоге ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабугеян абураб жоги гьабуге»-абун. **ХIакълъунго къиямасеб къо чIелелде**

ццебе букIунеб ракь багъари цIакъ кIудияб гучаб амру буго ва жиндир бицине лъалареб хIинкъи-къварилъиги буго.

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾

2. Гьеб ракь багъари бихьараб мехалъ ва гьелъул хIинкъиги тIаде щвараб мехалъ, каранда лъимер хахулей эбелалъе гьеб лъимер кIочон тола. Бищунго дунялалда тIад хирияб жо буго эбелалъе жиндир каранда хахулеб лъимер. Гьеб лъимерги кIочон гьелда кIалдисан керенги бахъун, эбел жиндир напсалъ машгъул гьаюлеб амру цIакъ кIудияб иш букIинарищха.

Ва щибай къинай чIужуялъ жиндир чохьониб бугеб, жиб гьабизе мех щвечIеб лъимерги гIодобе рехулеб къо буго гьеб. Гьеб къоялъ дуда гIадамал рихьизе руго жал мехтун ругел гIадин гIакъло гьечIого, черх кквезе кIоларого. **Гьел мехтун рукIунаро.** Гьел рукIула хIинкъиялъул гучалъ гIакъло инзабун. **Киннигиг Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIазаб гучаб буго.** Жидеда тIаде гIазаб щолеб букIин лъараб мехалъ рукIуна гIадамал гьединаб хIинкъиялъулъ ва чара тIагIиналъулъ.

Ибнужаририца жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб «Ссуралъул» хIакъалъулъ бугеб халатаб хIадисалда жаниб буго:

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьас зобал- ракьал рижун тIубараб мехалъ «Ссур»-ги бижана ва гьеб Исрафил малаикасухъ кьуна. Гьев Исрафил жиндир кIалалда цебе Ссурги ккун Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *гIарщалдехун беральги балагьун, гьел берал къапичIого чIун вуго кидадай жинда гьеб ссуралъуб пуйян амру гьабилебин абун. Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратица абуна: «Я расулаллагь* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*! Щиб жо бугеб гьеб ссур?»-абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: Гьеб буго кIудияб лъларъ, жинда жаниб лъабго нухалъ пулеб.* Т1оцебесеб *пуй букIуна жинца халкъ хIинкъизабулеб.* КIиабилеб *пуй букIула жинца кинабго рухI бугеб жо хвезабулеб* лъабабилеб *пуй букIуна кинабго гIалам гIарасат майданалда БетIергьан Аллагьасда* جَلَّ جَلَالُهُ *цере чIезе рахъинарулеб.*

ТIадегIанав Аллагьас Исрафил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *малаикасда амру гьабула тIоццебесеб ссуралъуб пуй абун: «Дуца пуй жинца халкъ хIинкъизабулеб пуялъ»-абун. Гьеб гьаракь рагIарабго зобалаздаги ракьаздаги бугеб агьло хIинкъула, Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *бокьун гьес хIинкъиялдаса цIунарав чи хутIизегIан. Гьеб пуй Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *амруялдалъун халат бахъизабула ва нахъаса къотIизе гьечIо абун кколеб хIалалъ букIула. Гьеб гьаракьалъ*

мугIрул гIодоре рортизарун ракьлъун лъугьула. Ракьги багъарулеб букIуна ралъдаде тIаде бугеб гама кутакал карачелаз кьапезабулеб гIадин, яги кварида делизабураб чирахъ гьороца хьвагIизабулеб гIадин.

Гьаб ракьалда тIад гIадамалги гIодоре ккола, эбелалда каранда букIараб лъимер кIочона, къинай чIужуялъ чохьониб букIараб лъимерги реххула, гIисинал лъималги хъахIрас баккун хералчагIазда релълъуна, жидер гIакъло ун мехтарал чагIи гIадин гIадамалги хутIула, гьеб гьаракьалдаса хIинкъун, тIурун щайтIаби дунялалъул рагIалда кIанцIула. Гьенир данде рачIун малаикзабаца гьурмал рухун гьел нахъе руссинарула. ГIадамалги цоял цояздаса ратIалъун, цоцазде ахIделаго лъутун уна.

Гьедин рукIаго ракь бихъун, хъвалхьун уна цояб рагIалдаса цогидаб рагIалда щвезегIан. Цинги цIакъго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун халкъги хутIула. Гьел зобалаздехун ралагьараб мехалъ жидеда гьел рихьула биараб тIохьи гIадин яги бухIун гьалдолеб нахул ахакь гIадин. Цинги гьеб зодиса бакъги моцIги нахъе босун уна, цIаби рортун тIагIула ва гьел зобалги тIаса росун уна. Гьеб хIинкъиги, гьаб ссур пуйги цереккун хун ругел гIадамазе рагIуларо ва гьезда гьелъул щибго жо лъаларо»-абун.

Абугьурайратица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абуна: «ТIадегIанав Аллагьас гьаб ссур пуй жидеда рагIизабуларел гIадамал шагьидзаби руго. Гьаб гьаракь чIагоял гIадамазда рагIула, гьел шагьидзаби жидер хабазулъ чIаго руго. Гьедин бугониги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ шагьидзаби цIунана гьаб хIинкъиги, гьаракьги жидеда щвеялдаса»-абун. Гьаб авалаб ссур пуйги, гьаб кутакаб хIинкъи-къварилъиги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIаде биччала муъминзаби жидеда гьоркьоса нахъе рачараб (гьел хун хадуб) квешаб, зулмуяб ва гIасияб халкъалда.

Цоги гIалимзаби руго гьаб аяталда жаниб рехсараб хIинкъиги, ракь багъариги къиямасеб къоялъ тIеде рахъизарулеб мехалъ букIизе бугин абулел. Гьезул далилги буго жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатидаса бицараб хIадис.

ГIайшатица абуна: дица Бичасул расулалсда абуна: *«Я расулаллагь صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Къиямасеб къоялъ жиндие вокьулев чиясда гьев вокьулев чи ракIалда щолищ?-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Я ГIаишат! Лъабго бакIалда вокьулесда вокьулев ракIалда щоларо. ГIамал цIалеб цIадироялда аскIов ракIалда щоларо. Жиндир лъикIаб гIамал дагьиш бугеб гIемерищ бугеб лъаларого. ГIамал хъварал кагътал кодоре кьолеб мехалъги ракIалда щоларо. Жиндир*

гIамал хъварал кагъатал кваранисаниц кьолел яги квегIисаниц кьолел лъаларого.

ЖужахIалъул цIадасан къватIибе баккун цо сурукъаб цIадул габуралъ (хIубиялъ) гьел гIадамазда тIаде гьетIун, гьезда ццим бахъун абулеб къоялъги ракIалде щоларо: «Дун вакил гьабун буго лъабго батIияб къокъа цIадабе бачине, дун вакил гьабун буго Аллагьгун جَلَّ جَلَالُهُ *цадахъ цогиги алагь вуго абурал г1адамал цIадаре рачине. Дун вакил гьабун буго къиямасебкъо букIиналда божун рукIинчIел гIадамал цIадаре рачине. Дун вакил гьабун буго киналниги чIух1ун, гIамал кIодолъун дида инкар ккун хьвадарал гIадамал цIадаре рачине- абун. Цинги гьеб цIадул габур гьезда тIаде гьетIула ва гьел рехсарал гIадамал жужахIалъул цIадаре рехула. Гьеб жужахIалда тIад кьо (сиратI) буго расалдаса жиб тIеренаб, хвалченалдаса жиб рекIараб. Гьеб кьоялда тIадги жужахIалъул гьаби руго ва гъунцIби (крючки) руго. Гьез Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *амру гьабурал гIадамал жужахIалда рехула. Гьеб кьодаса гIадамал пиригIадин хехги уна. Гьеб кьоялада тIаде чIун Аллагьасде* جَلَّ جَلَالُهُ *гьарулел малаикзабиги рукIуна: «Я БетIергьан! Дуца цIуне, дуца цIуне!-абун. Гьеб кьодаса жанив вортич1ев чи жужахIалдаса цIунарав вукIуна!»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв АбусагIидил Худрияс бицараб хIадисалда буго: “Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Къиямасеб къоялъ ТIадегIанав Аллагьас абула: «Я Адам! Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дуда амру гьабулеб буго дур зуррияталъул жужахIалда унеб къокъа къватIибе бахъизабе»-абун. Адамица абула: «Я дир БетIергьан! Щиб бугеб гьеб жужахIалда унеб къокъа»-абун. Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *рахъалъан абула: «Щивав азарго чиясдаса ичIнусиялда ункъоялда анцIила ичIго чи вуго»-абун. Гьеб рагIи абураб мехалъ къинай чIужуялъ лъимер рехула, гIисинал лъималги бетIер хъахIлъун лъугьуна, гIадамалги мехтарал гIадин рукIуна гIакъло ун, жал мехтун гьечIониги»-абун. Гьаб хIадис бицараб мехалъ асхIабзабазе цIакъ захIмалъана ва гьезул гьурмазул кьер хисана. Цинги аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Гьеб жужахIалъул агьлуялъул ичIнусиялда ункъоялда анцIила ичIго чи яъжуж маъжужалдаса вукIине вуго ва цо чи нужедаса вукIине вуго»-абун. Хадубги аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дир хьул буго алжаналъул агьлоялъул ункъил бутIа нуж рукIинин абун. АсхIабзабаца «Аллагьу акбар» абуна. Аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Алжаналъул агьлуялъул лъабил бутIа нуж рукIинин хьул буго дир абун. Цингиги асхIабзабаца «Аллагьу акбар» абуна. Аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна дир хьул буго алжаналъул агьлуялъул бащадал нуж рукIинин»-абун. Цингиги асхIабзабаца «Аллагьу акбар»*-абуна.

Х1адис имам Бухарияс бицана.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾

3. ГIадамазда гьоркьор цо чаг1и руго жидер щибго гIелму ва хIужжа гьечIого Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIайиб чIван кIалъалел ва бищунго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъарал щайтIабазда нахърилълъарал.

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾

4. Гьеб щайтIаналъе къадар гьабураб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукмуги буго: гьелда нахъвилълъарав чи х1акълъунго гьелъ хIакъаб диналдаса къосизавизе вугин ва гьев ахираталда жужахIалъул гIазабалдаги тIовитIизе вугин абун.

Ас-судию абулев гIалимас абуна: гьаб кIиго аят рештIинабуна Назар ибну ХIарис абулев чиясул х1акъалъулъ. Гьав Къурайшиязул инжитал гIадамазул бищунго инжитас абуна: «Дида бице нужер Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ сундул гьавурав вугев, меседилищ, гIарцулищ, тIохьидулищ?»- абун. Цинги зобалазул гъугъай бахъана ва гьев Назарил бетIералъул шурун (череп) гьесда цебе гIодобе бортана»-абун. Гьав Назарица абулеб букIана малаикзаби Аллагьасул ясал ругин абунги, Къуръан цересел умматазул гьересиял къисаби ругин абунги, хун хадур тIаде рахъинариги букIизе гьечIин абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

5. Я гьал гIадамал! Нуж къиямасеб къо букIиналда ва хун хадур тIаде рахъизариялдаги щакдарулел ратани. Гьеб дир жинда хIал кIолареб жо буго абун нужеда ракIалдеги кколеб батани нужеца пикру гьабе: **Х1акълъунго Дица нуж рижана ракьалдаса.** Нужер эмен Адам ракьалдаса вижун. **Цинги манидал къатIраялдаса рижана, цинги бидул гороялдаса, цинги цо кIалдиб лъолеб жо гIадаб гьанал къотIелалдаса рижана: гьеб гьанал къотIел жиндие сурат гьечIеб букIун, хадуб жиндир сурат бугеб гьабуна. Гьадин дица нужер рижин къадар гьабуна дир хIал кIолъиялда тIоритIел гьабизе.**

Замахшарияс абуна: Гьаб хIалалъ нуж рижи къадар гьабуна Дица баян гьабизе нуж авалалда ракьалдаса рижарав,

хадур манидал къатIраялдаса рижарав, хадур бидул горо ва гьанал къотIелалдаса рижарав БетIергьан нуж хун хадур тIаде рахъинаризе кIолев вукIин.

Дица эбелалъул рахIмуялда жаниб (тIончIорукъ) дие бокьараб жо чIезабула жиндие къадар гьабураб заман щвезегIан. Кинабго рахIмуялда жаниб ккараб жоялъул лъимер бижуларо. ЦохIо нухалъ кIиго лъабго лъимерги бижула, цо-цо лъимер мех щвечIого къватIибе рехула, цогидаб мех щведалги гьабичIого гьеб рахIмуялъуб кват1ун хутIула. Гьаб кинабго жо буго БетIергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къадар гьабиялдалъун ва тадбир гьабиялдалъун бугеб.

Цинги дица нуж рахIмуялдаса къватIире рахъизарула гьитIинаб лъимерлъун. Жиндир щибго гьунар гьечIеб, жиндир лугби загIипаб. Гьеб лъимер дица дагь-дагь ккун кIудияб гIезабула ва гьеб бахула жиндир къуваталде. **Гьедин нужер гIакъло ва черх камиллъула ва гучлъула. Нужедаса цоял гьитIинго ва гIолохъанго хвезарула, цогидал херлъун, загIиплъун лъугьизегIан чIаго тола. Жив гьитIинав вукIараб мехалъ гIадин гIелму-гIакъло дагьлъун лъугьизе ва жинда лъалеб букIараб жоги к1очолев лъугьизег1ан,** бихьираб-рагIараб жоялдаги инкар кколев лъугьизе тола.

Аллагь разилъаяв ГIабдуллагь ибну МасгIудидаса бицараб хIадисалъулъ буго: *«Манидал къатIра чIужуялъул рахIмуялда жаниб щун гьениб чIараб мехалъ, малаикас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб къатIра жинда хъатиниб лъун, БетIергьан Аллагьасдехун хитIаб гьабун абула: «Я Рабби, гьаб къат1ра рухIлъун бижулебищ я бижуларебищ?»-абун. Бижулареб буго абуни гьеб рахIмуялда жаниб бижуларо ва биялъ (хIайзалъ) къватIибе рехула. Гьеб рухIлъун бижулеб буго абуни малаикас абула: «Я Рабби, гьаб бихьинабищ яги цIуябищ букIунеб, бахьи бугебищ яги бахьи къосарабищ букIунеб. Гьалъул гIумру щиб? Гьалъул гIамал щиб? Щиб ракьалда гьаб холеб? –абун. Цинги гьеб манидал къатIраялда гьикъула: «дур БетIергьан щив?» – абун. Гьелъ абула Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго абун. Цинги гьелда гьикъула: «дуе ризкъи кьолев щив?»-абун. Гьелъ абула: «Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго»-абун. Хадуб малаикасда абула: «Мун а ЛавхIулмахIфузалда балагьизе. Гьениб дуда батизе буго гьаб къатIраялъул къиса»-абун. Гьеб къатIраялъул инсан лъугьуна, гьесие бихьизабураб заманалъ чIагоги букIуна, жиндие къадар гьабураб ризкъиги кванала, жиндир гIамалги гьабула, г1ажал щвараб мехалъ хвезеги хола»*-абун.

Х1адис ибну аби Х1атимица бицана.

Гьединго дуда бихьулеб буго, Я гьав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда щаклъулев инсан. **Бакъвараб, жинда тIад щибго жо гьечIеб ракь.**

Гьеб ракьалда тIад дица цIад базабураб мехалъ жиб цIилъун, багъарун лъугьулеб буго, жиб берцинаб хур хералдалъун цIолеб буго ва бечелъулеб буго.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

6. Гьаб цебе бицараб инсан вижиги, бакъвараб ракь чIаголъиги буго х1акълъунго нужер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жив цогояв, жиндир къудрат гуч бергьарав хан вукIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат ва далил. Х1акълъунго Гьев Аллагьасе хварал чIаго гьаризе кIвеялдаги ва гьев кинабго жоялда хIал кIолев вукIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат ва хIужа-далил.**

وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٧﴾

7. Гьединго гьелъ тIоритIел гьабула х1акълъунго къиямасеб къо бачIинги жиндилъ щибго щаклъи гьечIеб, жиб хIакъаб хIукму букIиналда ва хварал гIадамал хабалъан тIаде рахъинарун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьезул хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе букIиналдаги.**

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٨﴾

8. Гьаб амру гьадин бугониги; гьаб махлукъ бижарав, гьелъул жинца тадбир гьабулев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиналда тIоритIел гьабулел гIемерал гIаламатал ва далилал ругониги, **гIадамазда гьоркьор рукIунел руго жидер щибго гIелму-гIакълоги, хIужжа-далилги гьечIого, жидехъе рештIараб тIехьги, жал тIоритIулев аварагги гьечIого, жидеца Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **данде дагIба-къец гьабулел гIадамалги.**

ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ لَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٩﴾

9. АхIмакъаб чIухIи гьабун, хIакъаб жоялдаса габур-бетIер кьурун буссинабулев, гьелда инкар кколев. Гьеб гIамал жинца гьабулев **цогидал гIадамалги Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъеялдаса руссинеризе, гьел хIакъаб диналдаса къосинаризе. Гьадинав чиясе дунялалъул рукъобги гIодогIанлъи ва инжитлъи букIине буго. Ахираталда дица гьесда боркьараб жужахIалъул гIазаб чIамизабизе буго.**

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾

10. Гьев инжит гьавун гьесдехун абизе буго: **Гьаб буго дуца дунялалда гьабураб гIамалалда данде бугеб жазаъ. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца лагъзадерие зулму гьабулев гьечIо.**

Нуж руго нужеего зулму гьабурал: дунялалда рукIаго гьаб ахираталда инкар ккун, аварагасда ﷺ нахърилълъинчIого, Аллагь ﷻ цо гьавичIого хьвадун рукIиналъ.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ فِتۡنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةَۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ١١

11. Гьел гIадамаздаса цо къокъа буго жидеца Аллагьасе ﷻ лагълъи гьабулел цо рагIалда чIун. ХIакъикъияб иман лъечIого, жив щакдарулевлъун вукIун. **Жиндие дунялалъул чIаголъиялъе лъикIлъи бугони:** сах-саламат вукIун, ризкъи гIатIидго букIун, **гьев Аллагьасул ﷻ диналда разилъун, гьелда хIалхьолев вуго.**

Жинда цо къварилъи- балагь щвани ва цо бокьулареб иш тIаде бачIани, гьев муртадлъун купруялда вуссунев вуго. Гьав вуго жиндир дунялги ахиратги гIадада хварав чи. Гьеб буго тIобарабго ва хIакъикъияб гIадада хвей. Гьелда хадуб щибго лъикIлъи гьечIеб. Жинца гьабураб кинабго лъикIаб гIамалги гIадада хварав. Гьел гIадамал руго мунапикъзаби.

Гьел руго рагъде унеб мехалъ жал богун цадахъ къватIире рахъун, гьеб бодул цо рикIкIадаб рагIалда рукIунел. Бергьенлъиги гъаниматги щолеб бугони жал церегIан къалел, рагъулъ захIмалъи ккун, риха-хочи кколеб бугони жал лъутун унел.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Цо чи Мадинаялде вачIунев вукIана. Гьенив жив вукIадго жиндие лъимер гьабуни, гIалаялъ тайги гьабуни гьес абулеб букIана гьаб лъикIаб дин бугин абун. Жиндие лъимер гьабичIони, гIалаги къинлъичIони гьес абулеб букIана гьаб квешаб дин бугин»-абун.

Гьал г1адамазул г1акълу щолеб бак1, гьаз кинабго жо борцунеб роцен дунялалъул ч1аголъи буго. Гьазда Аллагь ﷻ жидер Бет1ергьан вук1ин ва ахират бук1унеблъиги лъалеб гьеч1о.

يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ١٢

12. Цоги гIадамал руго Аллагь ﷻ гуреб жоялъе гIибадат гьабулел, щибго лъикIлъи гьабизе кIоларел, яги зарал нахъе чIвазе кIоларел алагьзабазе лагълъи гьабулел. Гьабги буго жиб баянаб къосин, хIакъаб диналдаса жиб рикIкIадаб, жинда данде гIазаб гьаби хIакъаб.

يَدۡعُواْ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقۡرَبُ مِن نَّفۡعِهِۦۚ لَبِئۡسَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَلَبِئۡسَ ٱلۡعَشِيرُ ١٣

13. Гьев чияс гIибадат гьабула жиндие зарал гьабизе бегьулеб ва амма гьесие хайир гьаби цIакъ рикIкIадаб жоялъе.

Жидее шапагIат гьабизе буго абун хъанчазе лагълъи гьабурал гIадамазда дунялалдаго гIазаб тIаде бачIине бегьула, амма гьел хъанчазул жидее щибго мунпагIат букIине гьечIо. **ЦIакъ квешаб жо бугоха гьеб хъанч гьав чияс гьудуллъун ва жиндие квер бакъулеблъун гьабураб, цIакъ квешаб гIагарлъи ва гьалмагълъи буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ширкги гьабун хъанчаздехун гьабулеб гIагарлъи ва гьалмагълъи!**

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ١٤

14. Х1акълъунго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ алжаналда жанир лъугьинарула жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, аварагасда нахърилъун лъикIаб гIамал гьабурал муъминзаби; жидеда жаниса нигIматазул гIорал чвахулел алжаназда жанире лъугьинарула. Х1акълъунго, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьараб жо гьабулев вуго.

Жиндие бокьарасе гIазаб гьабула, жииндие бокьарав алжаналда лъугьизавула. Гьев жиндир мурад тIубазе нахъе чIвалеб щибго жо гьечIо.

مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ مَا يَغِيظُ ١٥

15. ТIадегIанав Аллагьас жиндир авараг МухIаммадие صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ дунялалдаги ахираталдаги квербакъи гьабиларин ракIалде ккун вугев чи жиндирго рукъалъул мокърукье кварги бухьун гьелда жаниб габурги лъун живго жинцаго гъанкъе абе! Цинги балагье абеха гьесул ццим бахъиялъги, гьев гъанкъун хвеялъги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукмуялдаса щибго жо хисизабуладай абун. Жиндир ццимги буссунадай абун.

Гьаб аяталъул магIна буго: ТIадегIанав Аллагьас жиндир аварагасе ва жиндир диналъе квербакъи гьабизе букIин хIакъаб жо буго, гьеб квербакъи гьаби рихарал капурзаби ва мушрикал ццим бахъун хванигиян-абураб.

Цо гIалимзабаца дагьаб батIияб тафсир гьабуна: жиндие къварилъи ккараб мехалъ Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хьул къотIулев, гьес жиндие квербакъиларин ва къварилъи тIаса босуларин абун ракIалде кколев чи сабро гьабичIого хвайин абеха, цингиги щибго батIияб жо лъугьинаро ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму билълъанхъила. Гьадин бугелъул балагьазда сабро гьаби ва нигIматазда щукру гьаби буго инсанасул дунял ахираталъул ургъел- къварилъи тIаса иналъе сабаб.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ ١٦

16. Гьал церехун рицарал хIукмаби баян гьарун ругеб гIадин дица кинабго Къуръан рештIинабун буго жидеца

тIоритIел гьаби ва хIужжа- далил бицин баянал аяталлъун. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндие бокьарав чи битIараб нухда ва хIакъаб диналда тIовитIулев.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟
وَٱلصَّٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ
أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾

17. Х1акълъунго жидеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесда иман лъун хьвадарал гIадамалги; ягьудиялги, насраниялги, сабииналги (жидеца цIвабзазе лагълъи гьабулел гIадамал) **мажусиял** (цIадуе лагълъи гьабулел гIадамал), **жидеца Аллагьасдехун جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабун хъанчазе лагълъи гьабулел гIадамалги: - Гьал киназдаго гьоркьоб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIукму гьабизе буго къиямасеб къоялъ.** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабурал муъминзаби алжаналда лъугьизаризе руго, хадусел киналго къокъаби жужахIалда лъугьизаризе руго. **ТIадегIанав Аллагь кинабго жо жинда лъалев ва бихьулев вуго.** Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда разилъулеб динги исламияб дин буго: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIин чIезабулеб, гьесул аварагзаби ва тIахьал ритIухъ гьарулеб, ахир къиямасеб къо букIинги ва хIисаб- мизан гьабиги, жазаъ гьабиги ритIухъ гьабулеб.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ
وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ
وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ
وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾

18. Дуда бихьуларищ я гьав инсан! ТIадегIанав Аллагь вукIин зобалаздаги ракьалдаги жаниб бугеб кинабго жоялъ жиндие сужда гьабулев ханлъун. Гьесие сужда гьабула бакъалъги, моцIалъги цIвабзазги, мугIрузги, гъветI-хералъги, рухIчIаголъиялъги. Гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ сужда гьабула гIадамазул ва жундзул гIемерал муъминзабацаги. Гьал киназго сужда гьабула Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун, гьесул амруялда нахърилълъун гьесул къадро кIодолъи лъан. Гьал кIудиял махлукъал: зобал-ракьал, бакъ-моцI ва цIваби Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ сужда гьабулел рукIин бициналдаса мурад буго жидеца ТIадегIанав Аллагьасе гьабичIого цоги щиб бугониги жоялъе лагълъи гьабулел гIадамазда бич1чIизаби гьеб кинабго махлъукъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ мулк букIин, гьесие мутIигIаб букIин, гьесул лагъзал рукIинги. Гьедин бугелъул жиндие лагълъи гьабизе хIакъав хан цохIо ТIадегIанав Аллагь гурев гьечIо.

ГIадамазул гIемериселги жидее Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб хIакълъарал руго. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, гьесдехун

ширк гьабурал г1адамал руго гьел. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жив гIодовегIан гьавурав чи хира гьавулев щивго чи вукIунаро.** Бахьикъоси ва купру жинца тIаса бищарав чиясе гьесдаса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб нахъчIвазе квербакъулев чи вукIунаро. **Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь жиндие бокьараб хIукму гьабулев ва гьеб хIукму жинца тIубазабулев вуго.**

Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму ва къадар буго цояв бечедав вукIин цогидав мискинав вукIин. Цояв алжаналде ин, цогидав жужахIалде ин, цояв кIодо гьави, цогидав гIодовегIан гьави. Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб жоялда тIад кIалъалев, гьесул хIукму хисизабулев щивго чи вукIуларо.

Гьаб аят ц1алидал сужда гьабизе суннатаб буго.

19. Гьаб кIиго къокъа буго жал БетIергьанасул хIакъалъулъ къацандулел ругел.

﴿هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ قُطِّعَتۡ لَهُمۡ ثِيَابٞ مِّن نَّارٖ يُصَبُّ مِن فَوۡقِ رُءُوسِهِمُ ٱلۡحَمِيمُ ١٩﴾

Муъминзаби руго кидаго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе квербакъи бокьарал, гьелъул нур ва гуч цIик1кIизе бокьарал. Капурзаби руго кидаго диналде данде чIарал, гьеб хвезабизе, гьелъул нур свине бокьарал.

Жинда Аллагь разилъаяв Абузар абулев асхIабас, гьа гьедун абулеб букIана гьаб аят рештIинабунин Бадроялда рагъ бугеб къоялъ цо-цаде данде рагъизе рахъарал муъминзабазул ва капурзабазул хIакъалъулъ. Муъминзаби рукIана, жидеда Аллагь разилъаял ХIамзат асхIаб, ГIали асхIаб ва ГIубайдат асхIаб. Капурзаби рукIана: Шайбат ибну РабигIат, ГIутбат ибну РабигIат ва Алвалиду ибну ГIутбат. Гьав лъабавго капурзабазул церехъаби чIвана дов лъабавго асхIабас.

Алагьасда инкар ккурал гьесул диналда данде рахъарал гIадамал руго жидее жужахIалъул цIадул ретIел хIадурун бугел. Дунялалда инсанас жинда тIад ретIел ретIулеб гIадин гьезул чурхдузда тIад цIадул ретIел букIине буго. **Гьезул бетIералда тIадги жиб гьалдолеб цIакъ бухIараб ва махIцараб хIамим тIезе буго.**

20. Гьеб цIаялдалъун ва хIамималдалъун жидер черхалда бугеб гьанги, жаниб бугеб ургьимесги бухIун, биун гIодобе уна.

﴿يُصۡهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمۡ وَٱلۡجُلُودُ ٢٠﴾

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Гьеб хIамималъул цо къатIра дунялалъул мегIералда тIад тIинкIизабуни, гьеб мегIер биун инаан»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда жаниб буго: *«Гьеб хIамим бетIералда тIад тIураб мехалъ гьенисан жаниб лъугьун хIатIазул гъоркьияб рахъалъа къватIибе бачIуна кинабго*

гьангин биинабун. Цингиги гьесул гьан букIухъин бижизабула»-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

21. Гьеб жужахIалъул агьлуялъе гIазаб гьабизе маххул гьенцIокъал ва цIцIалал руго.

وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنۡ حَدِيدٖ ٢١

Жидеда кьабулел ва гьездалъун жал цере къотIулел.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалъулъ буго: *«Гьеб цо гьенцIокъ дунялалда тIад гIодобги лъун гьеб эхеде борхизе абун гIадамалги жундулги дандельаниги гьезда гьеб эхеде борхизе кIвелароан»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

22. Жидее гьеб жужахIалъул къварилъи-гIазаб цIик1кIун гьениса къватIире рахъизе бокьанщинахъе, гьезда гьенцIокъал кьабун жидерго бакIалда руссинарула ва гьезде абула:

كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ أَن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا مِنۡ غَمٍّ أُعِيدُواْ فِيهَا وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ٢٢

«нужеца гьеб бух1иялъул гIазаб чIаме дунялада ругеб мехалъ гьеб гьереси гьабун букIин сабаблъун»-абун.

23. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеца иман лъун ва лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзаби жидеда жаниса ниг1матазул гIорал чвахулел алжаназда лъугьизарула. Жидее гьениб жаниб меседил ва луълуазул курхьин-кIиликI ва цогидаб берцинлъи букIула. Гьезул ретIелги алжаналда жаниб дарайдул букIула.

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ٢٣

24. Гьез бицунеб каламги берцинаб, лъикIаб букIула. Г1ададисеб, цоцазул ракI холеб рагIи гьениб букIунаро. **Гьединаб берцинаб калам ахираталда бициналда гьел тIоритIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел муъминзаби дунялалдаги тIоритIун рукIана битIараб нухалда ва хIакъаб диналда.**

وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡحَمِيدِ ٢٤

25. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин босун вачIарав расуласда нахърилълъиналдаса руссун ч1арал ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рукълъун бугеб масжидулхIарамалда хIаж ва гIумра

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ ٱلَّذِي جَعَلۡنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلۡعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلۡبَادِۚ وَمَن يُرِدۡ فِيهِ بِإِلۡحَادِۭ بِظُلۡمٖ نُّذِقۡهُ مِنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ٢٥

гьабиялдаса жидеца муъминзабиги нахъе чIвалел гIадамазда дица гучаб гIазаб чIамизабизе буго. Дица гьеб кагIба рукъ ва масжидул хIарам гьабун буго гьенирго чIарал гIадамазе ва хIаж гьабизе рачIунел гIадамазеги гIаммаблъун, бащадаблъун.

Гьеб бакIалда чIарал гIадамазул ихтияр гьечIо гьенир цоги бакIалдаса хIаж гьабизе ва гIибадат гьабизе рачIулел гIадамал нахъчIвазе. **Гьеб масжидулхIарамалда жинца зулму гьабизе ва квешлъи гьабизе къасд гьабурав чиясдаги дица гучаб гIазаб чIамизабизе буго.**

Гьаб масжидулхIарамалда гьабураб гIибадаталъул кири цIик1кIинабулеб гIадин, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьениб гьабураб зулмуялъул гIазабги цIик1кIинабула. Гьаб хIукму гьадин букIиналъул гIаламат буго гьениб жинца зулму гьабизе къасд гьабурав чиясда гучаб гIазаб чIамизабулеб букIин. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму буго инсанас цо квешлъи гьабизе къасд гьабураб мехалъ гьесие гьеб къасд сабаблъун гIазаб гьабулареб. Гьеб квешаб гIамал гьабизе байбихьараб мехалъги гьев чиясе мунагь хъваларо, гьеб квешаб гIамал гьабун гурони. Гьаб масжидулхIарамалда жинца квешлъи гьабизе къасд гьабурав чиясе гьеб квешлъи гьабичIониги мунагь хъвалеб буго ва гьев гIазабалъе хIакълъулев вуго.

Цо гIалимзабаца абуна масжидулхIарамалда зулму гьаби абураб рагIиялдаса мурад бугин, гьениб купру-ширк гьаби абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго: *«КагIба рукъалда рагъ гьабизе абун цо бо къватIибе бахъуна. Гьел ракьалдаса рачIунел рукIадго Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *гьел киналго ракьулъе тIерхьинарула»*- абун.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾

26. Дуца ракIалда щвезабе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дица Ибрагьим аварагасда** عَلَيْهِ السَّلَامُ **КагIба рукъ бугеб бакI лъазабураб гIуж. Ва дица гьесда амруги гьабураб дуца гьеб КагIба рукъ бай абун. Гьеб рукъ бай цохIо дие гIоло, дие гIибадат гьабулеблъун ва Дидехун ширкги гьабуге.**

Гьеб рукъ т1аваф гьабулел ва как балел гIадамазе бац1цIад гьабе кинабниги чорокаб жоялдаса: жал г1ибадат гьабизе рахъун чIун, рукугI ва сужуд гьабун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **лагълъи гьабулел, гьев разилъи тIалаб гьабулезе.**

وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾

27. КагIба рукъ бан лъугьараб мехалъ дица Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ амру гьабуна: **«Дуца гIадамаздаги ахIе ва гьезда лъазеги гьабе гьаб Аллагьасул**

ﷻ рукъалда рачIун нужеца хIаж гьабеян»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: ТIадегIанав Аллагьас амру гьабуна Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ дуца гIадамазда ахIеян хIаж гьабе-абун. Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Я дир БетIергьан! Лъида рагIилеб дир гьаракь?»-абун. Аллагьас ﷻ абуна: «Дуца ахIе, гьеб рагIизаби дида тIад буго»-абун. Цинги Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ абукъубайс абулеб мегIералде тIаде вахана ва гьес ахIана: «Я гьал гIадамал! ТIадегIанав Аллагьас нужеда амру гьабулеб буго гьаб КагIба рукъалда хIаж гьабе абун, гьелдалъун Аллагьас ﷻ нужее алжан кьезе, ва нуж жужахIалъул цIаялдаса цIунизе. Нужеца гьаб Аллагьасул ﷻ рукъалда хIаж гьабе!»-абун. Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб ахIи рагIун гьелъие жаваб гьабуна «Лабайк» абун эбелалъул рахIмуялда жаниб бугеб рижиялъги инсул гьодиниб бугеб зарраялъги»-абун. Аллагьас ﷻ гьеб гьаракь рагIине гьабуна гьеб заманаялъ ругел муъминзабазда ва къиямасеб къо бачIизегIан хадур рукIине ругел муъминзабазул заррабаздаги.

Гьел гIадамал КагIба рукъалда хIаж гьабизе рачIине руго жидерго хIатIазда рилъльун ва рик1кIадаб сапаралдаса жал свакарал ва хIалакъал варанабазда рекIунги.

ГIалимзаби жиндилъ хилиплъараб масъала буго КагIба рукъалде хIаж гьаби лъелго (жиндирго хIатIазда) ун гьабийищ хираяб бугеб яги рекIунеб жоялда тIад рекIун ун гьабийищ хирияб бугеб абун. Цо-цо гIалимзабаца абулеб буго: лъелго ун х1аж гьаби хирияб бугин, Аллагьас ﷻ Къуръаналда жаниб гьеб рагIи ццебе рехсон бугин варанабазда рекIун рачIила абураб рагIиялдасаян абун. Цоги гIалимзабаца абуна рекIулеб жоялда тIад рекIун гьаби лъикI бугин, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас вараниялда тIад рекIун гьабунин хIаж, гьесул вилъльанхъизе къуват букIанигиян абун. Гьаб хилапалъул хIасил буго хIаж гьабулеб заманаялъ: минаялда ин, гIарапа магIарда ин, муздалипалда ин ва цогидалги хIажалъул арканал ва шурутIал тIубалеб мехалъ гьел кин тIуралел абун.

ГIалимзабазул хилап гьечIеб масъала буго рикIкIадаса вачIунев чиясда, ай Маккаялдаса к1иго къол нухалъ рик1ад вугев чиясда, хIаж тIалъуларо гьесие тIад рекIунеб жо гьечIони, яги гьеб рекIунеб жоялъухъ кьезе ужра- мухь гьечIони. Жинда тIадаб гьечIониги хIатIазда вилъун рикIкIадаб манзилалъ ун жинца хIаж гьабилаян къватIиве вахъарав чиясда шаргIалъ гIайибги чIваларо.

Гьедин тIадаблъун гьечIеб хIаж гьабизе рикIкIаде сапаралъ лъелго (хIатIазда вилъльун) ун хIаж гьабизе иналъул гIемераб кири-ажро

букIуна абун гьаб заманаялъ къватIиве лъугьарав чи рияалъе, гIадамазе вихьизе, жиндир цIар рагIизе жо гьабулев чи вукIиналда гIагараб масъала буго, гьев чи унгого Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабулев чилъун вукIиналдасаги.

Гьеб гьедин букIиналъе далил буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб гIибадат гьабизе ккола Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расулас малъараб хIалалъ. Гьелдасаги тIокIаб, лъикIаб жо жинца гьабила абун лъугьарав чи гьаванапсалъул мурад тIубазабулев, щайтIаналъ гуккарав чи вукIиналда хIинкъи буго. Цо мискинав, пакъирав чиясе садакъа кьей, цо гIажизав, ятимав чиясда гурхIел гьаби, Аллагьасул диналъе гIоло жигьад гьабулел гIадамазе напакъа кьей ва гьезие квербакъи гьаби хирияб ва кири-ажро цIикIараб буго, жинда тIадаблъун гьечIеб хIаж гьабизе абун къватIивги вахъун жиндир напсалда гIемераб гIакъуба-захIмат бихьизабиялдаса.

Гьаб садакъа кьейги, гурхIел цIоб гьабиги, Аллагьасул диналъе квербакъи гьабиги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда тIадаблъун гьабураб жо буго. Нилъеда тIадаблъун гьабураб жо гьабиялъул кириги, гьелдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиги гIемераб ва цIикIк1араб буго тIадаблъун гьечIеб жо гьабун нилъеца тIалаб гьабулеб кириялдаса ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиялдаса. Гьаб масъала ц1акъ лъазе кколеб ва бич1ч1изе кколеб масъала буго. Гьалда релъараб гIамал гIемераб буго гьаб заманалъул жагьилал гIадамаз гьабулеб; Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб гIибадат жиндир напсалъе бокьараб жоялда боцун гьаби. Гьеб буго жиндир гIамал гIадада хвараб букIиналъе сабаб.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи бокьарав чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда нахъвилъун, гьес дин малъизе жив витIарав хирияв расул МухIаммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нухдаса хьвадун гIибадат гьабулев вукIуна.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъее тавфикъ гьабеги хIакъаб жо хIакъаблъун бихьизе ва гьелда нахърилъизе, квешаб жо квешаблъун бихьизе ва гьелдаса рикIкIалъизеги.

لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

28. ТIадегIанав Аллагьас муъминзабазда хIаж тIад гьабун буго ва гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру тIубазе ва жидее ругел гIемерал мунпагIатал рихьизе ва гьел щвезе муъминзабиги рачIуна.

Дунялалъул мунпагIат букIуна гIемерал муъминзаби рихьи, гьезулгун гьудуллъи-гьалмагълъи ккей, даранбазар гьабун щолеб хайир. Ахираталъул мунпагIат букIуна жинда

тIадаб парз тIубан щолеб ажро-кири. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат бац1цIад гьабизе, гьев разилъи тIалаб гьабизе гьеб бацIцIадаб ракь бихьун бачIунеб тавфикъги. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хира гьабураб Макка Мадина бихьун, хирияв аварагги صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесул асхIабзабиги رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ тIад хьвадараб, гьез Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло жидер рухIги, кинабго дунялалъул чIаголъиги бичараб ракь бихьун муъминчиясе щолеб баракат, гьесул рекIелъ лъугьулеб иманалъул нурги. Цогиги гIемерал мунпагIатал руго муъминчиясе гьеб хIажалда иналдалъун щолел. Щивав инсанасул нияталда релълъун, гIелму-гIакълуялда релълъун батIи-батIиял рукIуна гьел мунпагIатал.

Жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIемер рехсезеги рачIуна муъминзаби гьеб хIаж гьабизе. Жал лъалел къояз букIуна гьеб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIемер рехсейги. Гьел къоялги ЗулхIижаялъул анцIго къо буго: авалаб къоялдаса бай бихьун Къуръбан хъолеб къогун цадахъ. Гьаб рагIи буго имам ШафигIияс ва имам АхIмадица абураб.

Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица ИбнугIаббасидасан бицараб хIадисалда жаниб буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьасда аскIоб гьаб анцIго къогIан хириял къоял гьечIо, жидеда жаниб гьабураб гIамал къабул гьабулел ва гьеб гIамалалъул ажро-кириги цIик1кIунел. Нужеца гьел къояз Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *рехсей гIемер гьабе: Лаилагьа илла Ллагь абе, АлхIадулиллагь абе, Аллагьу акбар абе»*-абун.

Имам Бухарияс бицараб рагIиялъулъ буго: жидеда Аллагь разилъаял ИбнугIумар ва Абугьурайрат гьал къояз гIадамазда гьоркьор базар къотIноре рахъунел рукIана ва жидеца «Аллагьу акбар» бачунеб букIана (такбир), гьезда цадахъ гIадамазги такбир бачунеб букIана»-абун.

Абудавудица бицараб хIадисалда буго Аллагьасул свалат свалам лъеяв аварагас гьал къояз кIалги кколеб букIанин абун. АнцIабилеб къоялъ кIал ккола къурбан хъвезегIан, гьелдасан хадуб кIал кквезе хIарамаб буго гьеб къоялъ ва хадуб бачIунеб лъабго къоялъги. Гьал къоял гIемер хира гьариялъе сабаб буго гьезда жаниб гIарапа къо ва къурбан хъолеб къо букIин.

Рамазан моцIалъул ахираб анцIго къо хирияб буго абунги абуна цо гIалимзабаца гьаб анцIго къоялдаса, рамазан моцIалъул ахираб анцIго сордоялда жаниб лайлатул къадруялъул сордо бугелъул. Цоги гIалимзабаца абуна: гьаб анцIго къо хирияб буго рамазаналъул ахираб анцIго къоялдаса, амма рамазаналъул ахираб анцIго сордо хирияб буго гьал къоязул сардаздаса абун. Цоги имамзабаца абуна гьал хириял

къоял гIарапа къо къурбан къо ва гьелда хадуб бугеб лъабго къоги буго жиделъ такбир ва лабайк бачулел абун.

Ва жидеца Алагьасул цIарги рехсолел къоял руго гьел Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жидее нигIматлъун кьурал хIайванал хъолеб мехалъ**: варанаби, хIайванал ва гIиял-цIаниги. Къурбан хъолеб мехалъ, гьадю ва гIакIаде хъолеб жо хъолеб мехалъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIар рехсон хъола. Гьедин хъвезе тIадаб буго. суннатаб бугин, абулел гIалимзабиги руго. Амма Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIар гуреб цоги щибго жоялъул цIар рехсон хъвезе хIарамаб буго, гьедин хъураб жоялъул гьан кваназеги хIарамаб буго.

Гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **цIарги рехсон, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи тIалаб гьабун хъураб жоялъул гьан нужецаго кванай, мискинав, пакъирав чиясдаги кваназабе!** Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «﴿تَبْذِيرًا﴾ абураб рагIиялъул магIна буго жив пакъирав вукIин жинда тIад бугеб ретIелалъги, гьумералъги сипаталъги загьир гьабулев. ﴿ٱلْفَقِيرَ﴾ абураб рагIиялъул магIна буго жиндир ретIел бац1цIадав, гьумералда балагьунги жив пакъирав вукIин лъаларев, жив бечедав вугин кколев»- абун. Гьав чи пакъирав вукIин лъала гьасул гьалмагълъиялда ва гьасул хIал цIехараб мехалъ.

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

29. Къурбан хъун хадуб жидер черхалъул рац1цIалъи гьабе!

ХIеж бухьиналдалъун гьабизе гьукъун букIараб малъ-рас къотIи, гьуин махI гьабигIадаб жо гьабе. ГIарапа магIардаса муздалипаялда рачIун, гьениб сордоги бан минаялда рачIун «жамратул гIакъабат» абулеб цо ч1инхал речIулеб бакIалда гьел чIинхал речIун хадуб хIажи чиясе рес букIуна рас-малъ къотIизе, гьуин махI гьабизе, ихIрам тIаса бахъун жиндирго гIадатияб ретIел ретIизе. Гьалда абула аввалаб хIаж бичи абун.

Гьав хIажичиясе гьукъун букIула рос-лъади цоцаде аск1ор лъугьи (жимагI гьаби), Маккаялдаги ун КагIабаялда сверун тIавап гьабизегIан. Гьеб тIавафалда цIар буго «Т1авафу рукни» абун, яги «Т1авафу ифаза» абун. Гьаб тIаваф гьабун хадуб гьев чи хIажалъул киналго арканал тIубарав вукIуна сафа-марва мегIералда гьоркьов жив хьвадун вукIун ватани гIарафа магIарда иналде цеве. Нагагь гьеб сагIю гьабун букIун батичIони дол чIинхал речIун хадуб Маккаялда вачIун «ТIавафу рукну» гьабизе ккола, гьелда хадуб сагIюги гьабизе ккола. СагIю цебе гьабун, тIавап хадуб гьабизе бегьуларо гьаб хIалалъулъ. Маккаялда щвараб мехалъ гьабулеб «ТIавафу къудумалда» хадуб сагIю гьабун бугони гьанже цIидаса сагIю гьабизе кколаро.

Цинги жидеца гьабураб назроги тIубазабе. Назро гьабун букIун

батани гьеб хIажалда садакъа гьабизе, кIал кквезе ва цоги щиб бугониги Аллагь ﷻ разилъи тIалаб гьабулеб шаргIалда рекъараб назро тIубазабе. **КагIба рукъалда сверун тIавафги гьабе** «ТIавафу ифаза» гьабе.

ذَٰلِكَ ۗ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾

30. Гьадин буго Аллагьасул ﷻ амру ва хIукму хIаж гьабиялъул хIакъалъулъ. Жинца Аллагьасул ﷻ дин тIадегIан гьабурав ва кIодо гьабурав чи:
хIалалаб хIалал гьабун, хIарамаб хIарам гьабун, амру-нагью тIубан; **гьесие жиндир г1амал цIакъ кIудияб ажродаражалъун батизе буго БетIергьан Аллагьасда ﷻ аскIоб. Нужее кинабго боцIи хIалал гьабун буго Аллагьас ﷻ: варанаби, хIайванал, гIи-цIани, жиндир хирияб тIехьалда жаниб Аллагьас ﷻ хIарамаб буго абураб жо хутIизегIан.** Гьебги капурго хвараб жо буго, жиб хъолеб мехалъ Аллагьасул ﷻ цIар гуреб цоги цIар рехсон хъураб жоги буго. **Нуж гьел мушриказ Аллагьасдехун ﷻ ширк гьабулел алагьзабаздаса ц1акъ рикIкIалъе: жал нажасал, чорокал жал руго гьел. Гьединго нуж рикIкIалъе гьерисияб нугIлъи гьабиялдасаги, гьереси бициялдасаги.**

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

31. Нуж рикIкIалъе кинабго батIулаб жоялдаса, Аллагьасе ﷻ хIакъаб дин гьабулеллъунги рук1а. Аллагьасде ширкги гьабуге. Аллагьасде ﷻ ширк гьабулев чи релълъун вуго зодиса яги цо борхатаб бакIалдаса вортарав чиясда. Гьеб вортиналъулъги хIанчIаца жив тIетIезавун кваналев. Яги жив кутакаб гьуриялъ восун ун рикIкIадаб алахалда гьалаг гьавурав.
Гьаб буго мушриказул мисал, гьез гьабураб гIамал гIадада хун гьезие щибго мунпагIат щун гутIиялъулъ.

ذَٰلِكَ ۗ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾

32. Гьадин буго Аллагьасул ﷻ хIукму гьесде ширк гьабурал гIадамазе бугеб. жидеца Аллагьасул ﷻ дин (ай диналда хурхел бугебщинаб жо) **кIодо гьабулел гIадамал руго х1акълъунго жидер ракIазулъ гьесдаса хIинкъи бугел ва жидеца Аллагь ﷻ разилъи тIалаб гьабулел.**
Гьеб Аллагьасул ﷻ дин тIадегIан гьаби буго паризояб хIаж гьаби ва

гьеб хIаж гьабулаго гьелъул шурутIал ва арканал тIуран хьвадиги.

لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

33. Нужеца къурбаналъе хъвезе абун бачулеб боцIиялъулъ нужее пайда буго гьеб жиндир хъолеб бакIалда щун ва хъолеб гIуж щун хъвезегIан.

Гьелда тIад рекIине бугьула, гьелъул рахьалдаса, квас-расалдаса мунпагIат босизе бегьула. **Цинги гьеб хъолеб бакIги КагIба рукъалда гIагарда ва мина абулеб бакIалда буго.**

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

34. Дица щибаб умматалъе цоцо гIибадат гьабулеб бакI ва гIибадат гьабулеб къагIида гьабуна.

Ибрагьим аварагасдаса عَلَيْهِ السَّلَامُ бай бихьун Маккаялда бачун къурбан хъвейги гьабуна гIибадатлъун. **Гьел хъолел жалазда тIад Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIарги рехсезе, гьев разилъи тIалаб гьабунги хъвезе. Гьелдалъун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щукруги гьабизе гьес ризкъилъун кьураб боцIиялда данде. Нужер БетIергьан Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ жив цогояв, цоги жинда релъларав ва жинда ващадав гьечIев вуго.** Жиндие гIибадат гьабизе хIакъавги вуго. **Нуж гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъе ва гьесул амруялда нахърилъла.** Купру-ширкги рикIкIад гьабе. **Дуца рохел бице МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хIелун хIинкъун рукIунел муъминзабазда гьезие алжан букIине буго абун.**

Шалха кколел гьел ﴿ٱلْمُخْبِتِينَ﴾ абуни, ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел баян гьарун абулеб буго.

ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьел руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда щвараб мехалъ жидер ракIал хIинкъулел, тIуркIулел. Гьезда бачIараб къварилъи- балагьалдаги жидеца сабро гьабулел, хIукъукъал тIубан паризаял какал ралел. ГIуж цIунун, жамагIат гьабун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ракI хIузурлъун ва гьесдаса хIинкъун. **Дица ризкъилъун кьураб жоялдаса дун разилъи тIалаб гьабун напакъаги кьолел.**

Садакъа кьолел, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин тIадегIан гьабизе гIоло боцIи харж гьабулел, цогидалги муъминзабазе мунпагIат бугеб бакIалда гьеб боцIи харж гьабулел.

وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ

36. Нужеца къурбаналъе хъвезе кьолел чIахIиял, кьариял варанабиги гьаруна дица дир диналъул гIаламатлъун. Гьел

فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

варанабазулъ нужее лъикIлъи буго; дунялалда гьездаса мунпагIат боси буго, ахираталда гьел садакъаде кьеялдалъун ажроги буго. **Нужеца Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **цIар рехсе гьел варанаби хъвезе хIадур гьарун рахъун чIун ругеб мехалъ. Гьел хъун гIодоре рехидал ва гьезул гьан ччукIун хIадурун бугеб мехалъ, гьеб нужецаги кванай ва жинца гьарарасеги кье, гьаризе нечарав мискинасеги кье. Гьединго дица варанаби нужее квегъана тIад рекIун сапаралда рачине, гьезул рахь бечIч1изе ва гьел нигIматал нужее кьурав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукруги гьабизе.**

لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

37. ТIадегIанав Аллагьасе гьел варанабазул гьан щоларо ва гьезул биги щоларо, гьелда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ хIажатавги гьечIо. **Кинниги гьесда щолеб жо буго нуж Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъун, гьесдаса хIинкъун рукIин.** Гьеб буго кинабго инсанасда тIад лъураб таклифалъул мурад. **Гьедин квегъана дица нужее гьел варанаби ва цогидаб боцIиги: нужеца Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **кIодо гьавизе ва гьесие реццги гьабизе нуж иманалда тIоритIиялда. Дуца алжаналдалъун рохел бице МухIаммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеца иман лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзабазда.**

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

38. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **муъминзабаздаса капурзабазул ва мушриказул зулму ва къварилъи нахъе чIвала, гьесие цIакъ вокьуларо жинца хиянат гьабулев ва нигIматазда инкар кколев чи.**

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

39. Жидее зулму гьабураб мехалъ, зулму гьабулел гIадамазда рагъизе изну кьуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ**.** Рагъизе изну кьечIого **х1акълъунго жиндир муъминал лагъзадерие квербакъизе кIолев вуго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**.**

Кинниги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьун буго гьел муъминзабазе ажро щвезе: гьез жигьад гьабун ва гьезие шагьидлъи щун.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гьаб аят буго жигьадалъул бицун рештIинарурал аятазул бищун цебе рештIараб. Гьаб аяталда рехсарал чагIи руго хирияв аварагги صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва Аллагь разилъаял асхIабзабиги. Маккаялъул мушриказ гьезие кутакаб къварилъи гьабулеб букIана.

Гьел асхIабзаби аварагасухъе ﷺ рачIунел рукIана жидеда ругънал гьарун, жал рухун унтизарун ва гьез аварагасдаса ﷺ тIалаб гьабулеб букIана жидее зулму гьабураздаса рецIел босизе изну кье абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезда абулеб букIана: «Нужеца сабро гьабе! Аллагьас ﷻ дие изну кьун гьечIо гьезда рагъ гьабизе!»-абун. Цинги гьижра гьабун гьел Мединаялда араб мехалъ рештIинабуна гьаб аят жигьад гьабизе изну кьун. Гьелдаса цебе лъабкъоялда анцIго аяталда жаниб аварагасда ﷺ нагью гьабун букIана гьел капурзабазда рагъ гьабуге абун.

ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَـٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

40. Жидее рагъ гьабизе изну кьурал муъминзаби руго щибго жидер гIайиб гьечIого ватIаналдаса къватIире рахъинарурал мугьажирал; Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг ва жидеда Аллагь разилъаял асхIабзабиги. **Гьез гьабулеб жо букIана Аллагь ﷻ цо гьави ва гьесдехун ширк гьабун хъанчазе лагълъи гьабунгутIи.** Гьаб исламияб диналда ахIулел рукIана Маккаялъул мушрикалги. Амма гьез хIакъикъияб дин босичIо, Аллагь ﷻ цо гьавизеги мукIурлъичIо.

ТIадегIанав Аллагьасул гIадат букIинчIебани цо гIадамал цогидал гIадамаздалъун нахъе чIвалеб: жидеца зулму гьабулел гIадамазда данде рахъун муъминзабаца рагъ балеб ва гьел купру-ширкалъул гIадамал жидер гIорхъода чIезарулеб. Гьеб Аллагьасда ﷻ инкар ккураб къавмалъ ракьалда тIад цониги бакI тезе букIинчIо жинда жаниб Аллагьасул ﷻ цIар рехсолеб ва гьесие гIибадат гьабулеб. **Гьез чIунтизе гьаризе рукIана насраниязул килисабиги ягьудиязул сенагогалги, жидеда жаниб радалги бакъанидаги Аллагь ﷻ гIемер рехсолел бусурбабазул масжидалги. ХIакълъунго Аллагьас ﷻ квербакъи гьабизе буго гьесул диналъе ва аварагасе ﷺ квер бакъи гьабулел гIадамазе. ХIакълъунго Аллагь жиндир гуч бергьарав вуго, жиндир хIал кIолъи камилавги вуго.** Гьесдаса щивго чи бергьуларо ва гьесие бокьараб жо гьабиялдаса гьев гIажиз гьавулеб щибго жо букIунаро.

ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَـٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾

41. Аллагьас ﷻ жидее квер бакъи гьабулел муъминзаби руго жидее ракьалда тIад ханлъи ва бергьенлъи щваниги жал Аллагьасе ﷻ гIибадат

гьабиялда тIад чIолел,
(мугьажиралги, ансаралги). Ва гьезда нахърилъларал, гьез гьабураб лъикIаб гIамал гьабурал муъминзабиги. **Жидеца паризаяб как балел, закатги кьолел, лъикIаб жоялдалъун амру гьабулел квешаб жо гьабиялдаса нахъеги чIвалел. Киналго умуразул ахир ва гьезул хIасил Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **буссунеб буго**.

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾

42. Гьаб дур къавмалъ мун гьереси гьави ва гьез дуе къварилъи гьаби гIажаиблъи гьабизе ккараб жо гьечIо МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**. Дудаса цере рукIарал аварагзабиги** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **гьереси гьаруна ГIадилаз, Сумудияз ва НухIил къавмалъги.**

وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾

43. Ибрагьим ва ЛутI аварагасул عَلَيْهِمَا السَّلَامُ **къавмалъги гьел гьереси гьаруна.**

وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

44. Мадян шагьаралъул ва ракьалъул къавмалъ ШугIайб авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьереси гьавуна. Муса аварагги** عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьереси гьавуна.**
Гьал гурел цогидал аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ жидер къавмалъ гьереси гьаруна, гьезие къварилъиги гьабуна. **Дица гьел капурзаби гIазаб гьабичIого нахъе рахъун тун рукIуна, гьезие хIукму гьабураб заман щвезегIан. Цинги гьезие гIазаб гьабулеб мехалъ гучаб гIазаб ва гьалаглъи гьабуна. Кинха букIараб дица гьездехун гьабураб инкар?**
ЦIакъ унтизабулеб гIазаб гьабула дица. Гьезул минаби чIунтизарула, бечелъи тIагIизабула, гьезул агьло- хъизан ва жалгоги насло-тухум бакъвазабун гьалаг гьарула. Гьадинаб гIазаб гьабизе кIола МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьаб дур къавмалъеги. Дол цересел аварагазабаца عَلَيْهِمُ السَّلَامُ сабро гьабуна, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ таваккалги тIамуна. Дуцаги, дур асхIабзабацаги сабро гьабе! Муъминзабазе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъи бач1изе букIин хIакъаб буго.

فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾

45. Чан гIемерал росабиха ругел дица жидер агьло гьалаг гьарурал, гьеб агьлуялъ зулму ва пасалъи гIемер гьабураб мехалъ. Купру-ширк гьабун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккун, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьереси гьарун хьвадараб мехалъ. **Гьанже гьел росаби чIунтIун руго, тIохалги къедалги тIатIала ккун руго. Жидер**

лъим гьекъечIого тарал гIемерал гъуял ва иццалги руго. Жанир гIадамал гьечIого риххун ва чIунтун руго кIудиял ва берцинал кIалгIаби. Гьаб кинабго жо гIеларищ пикру гьабулев чиясе гьес гIибрат босизе ва жив кантIизе.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

46. Гьаб Маккаялъул мушрикал даранбазар гьабизе сапаразда хьвадуларищ ва гьезда бихьуларищ цересел умматал гьалаг гьарун нахъе хутIарал чIунтарал росаби ва шагьарал? **Гьезул жо бич1чIулел ракIалги гьечIищ, жидеда рагIулел гIундулги гьечIищ?**

Гьезда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин лъазе рес бугел гIемерал далилал рихьуларищ ва гьез пикру гьабуларищ?

Х1акълъунго гьел мушрикал жидер берал беццал гьечIо, кинниги гьел руго каранда жанир ругел ракIал беццал. Бищунго квешаб ва захIматаб жо буго инсанасул ракI беццаб букIин.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾

47. Мушриказ дудаса тIалаб гьабулеб буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, мун жидее гьабулеб гIазаб бачун хехго вачIа абун. Дуда божичIого, мун махсароде гьавун абулеб раг1и буго гьеб. **Ва амма Аллагьасул къотIи хIакъаб буго ва гьел мушриказе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб гьабизе буго, гьес жиндир къот1и хвезабизе гьеч1о.** Гьеб гIазаб гьабизе цIараб заман ва къадар гьабураб гIуж букIуна БетIергьан Аллагьасул.

Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьасе цохIо къогIадин дагьаб жо буго нужеца азарго сонлъун рикIкIунеб заманги. Гьедин бугелъул Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIедегIуларо гIазаб гьабизе. Гьесул рахIмат цIик1кIараб буго. Сабро кIудияб буго. Хасго муъминзабазе гIазаб хех гьабуларев, гьезие тавбо гьабизе заман кьолев вуго БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

48. ГIемерал росаби руго жидер агьлоялъ зулму гьабулеб бугониги дица жал гьалаг гьаричIого нахъе рахъун тун рукIарал.

Гьез тавбо гьабичIо, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъичIо, жидерго купруширкалда чIана ва дир гурхIел цIобалъ гьел гуккана. Гьезда ракIалда ккана жал гьадин рахIат-лазатлда рукIинин кидаго абун. **Цинги дица гьел гьалаг гьаруна,** гьезул хабар бицунев чиги нахъе хутIичIо. **Гьадин дида руссине руго киналго умматал ва къавмал.** Ва

ахираталда дица гьезул гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго щивав чиясе.

Гьал аятал руго Маккаялъул мушриказе вагIза гьабун ва гьезие хIинкъи кьун рештIизарурал. Гьел кантIизарулел руго ТIадегIанав Аллагьасул хIал кIой гучаб букIиналда ва гьесул гIазабалдаса щивго чи ворчIизе гьечIолъиялда.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾

49. Дуца абе МухIаммад ﷺ: «Я гьал гIадамал! Х1акълъунго Дун Аллагьас ﷻ нужее хIинкъи кьезе витIарав авараг вуго.

Дица нужеда бицулеб жоги щибго жиндилъ щаклъи гьечIеб амру буго». Дир ихтияралда гьечIо нужее гIазаб гьаби, гьеб хех гьаби яги гьабичIого тей. Гьеб кинабго жо буго ТIадегIанав Аллагьасда ﷻ кодоб.

فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾

50. Аллагьасдаги ﷻ ахираталдаги иман лъун, авараг ﷺ ритIухъ гьавун, лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзабазе Аллагьасул ﷻ рахъалъан мунагьал рахчи ва хирияб алжан буго.

ТIадегIанав Аллагьас гIемерал аятазда жаниб рехсон буго: «Жидеца иманги лъун лъикIаб гIамал гьабурал гIадамазе мунагьал рахчи (тIаса лъугьи) ва алжан буго»-абун. Жиндилъ пикру гьабизе кколеб рагIи буго гьаб. ЦохIого иман лъеялдалъун Аллагьас ﷻ мунагьал рахчи ва алжан бук1ин къотIи гьабун гьечIо; иман лъечIого гьабураб лъикIаб гIамал гIадада хвараб букIинги мухIканаб масъала буго. Аллагь ﷻ гурхIизе ккани, гьев мунагьазда тIасаги лъугьизе ккани ва ахираталда алжанги кьезе ккани шартI буго иманалъул ва исламалъул арканал цадахъ рукIин. Иман буго ракIил пиша. Ислам буго лугбузул пиша. Гьаб кIиябго г1амал цадахъ бугев чи вуго Аллагь ﷻ гурхIилин абун хьул лъезе бегьулев.

وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

51. Аллагьасда ﷻ иман лъечIого, гьесул Къуръан гьереси гьабун, **Аллагьасул ﷻ диналъул нур свинабизе ва гьеб къезабизе бокьун хьвадулел мушрикал руго даимго рукIинелъун жужахIалда лъугьинарулел гьеб жужахIалъул агьлу.**

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِىٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ

52. Дица дудасан цере аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIичIо МухIаммад ﷺ, жидее цо жо бокьараб мехалъ ва жидеца гьелда

فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ ثُمَّ يُحۡكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٥٢

къасдги гьабураб мехалъ щайтIаналъ гьезул рак1илъ вас-васал рехун рукIун гурони.

Гьел аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ жидер уммат хIакъаб диналда тIобитIизе бокьун хьвадараб мехалъ гьезул дагIваталъул нухда данде лъугьун щайтIаналъ гIадамазул рекIелъ купру-ширк бокьи, гьел аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьари ва гьел махсароде гьари реххун.

Цинги аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ рекIелъги пашманлъи лъугьуна жидер дагIват къабул гьабулеб гьечIин, жидер рисалатги квербакъи гьечIого хут1улеб бугин абун. Гьаб пикруги аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ рекъараб гьечIо. Гьезда тIад гьабураб жо буго умматалда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рисалат щвезаби. Гьеб умматалъ рисалат къабул гьабичIин абун аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ пашманлъизе кколаро. Уммат иманалда тIобитIи гьезул ихтияралда гьечIо. Гьеб буго цохIо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму ва къадар. Гьадинаб ракI пашманлъи гIадаб жоялдасаги аварагзабаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ тавбо ва истигъфар гьабулеб букIана.

ТIадегIанав Аллагьас аварагзабаздаса عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьеб щайтIаналъул вас-вас тIаса инзабуна. Ва жив цIохIо вукIиналъул, жиндир хIалкIолъи гучаб букIиналъул, жиндир хIукму-къадар щаклъи гьечIеб, жиб лъидаго нахъе чIвазе кIоляреб амру букIиналъул хIукму ва далил гьезул ракIазулъ камил гьабула. Х1акълъунго, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда кинабго жоялъул хIукму лъалев вуго, жиндир пишабазулъ хIикмат-пайда бугеб жо гьабулев вуго.

АбусагIудица абуна: Гьаб аяталда жаниб далил буго щайтIаналъ аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ракIалда вас-вас рехизе, гьел сагьвил гьаризе яхI бахъулеб букIиналда ва ТIадегIанав Аллагьас жиндир аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьеб щайтIаналъул заралалдаса цIунулел рукIиналдаги.

لِّيَجۡعَلَ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ وَٱلۡقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمۡۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِي شِقَاقِۭ بَعِيدٖ ٥٣

53. Гьаб щайтIаналъул квешаб гIамал ТIадегIанав Аллагьас гьабун буго иман загIипал гIадамазе, жидер ракIилъ унти бугел мунапикъзабазе, ва жал цIакъго къосарал, жидер ракI ссогIал капурзабазеги питналъун букIине.

Гьел гьеб щайтIаналда нахърилълъула ва гьелъ малъараб жо берцин бихьун хьвадула. **Х1акълъунго, гьал мунапикъзаби ва капурзаби Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул аварагзабаде тушманлъи бугел, жидер тушманлъи ва гIасилъи гучал руго.**

وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ

54. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее гIелму-гIакъло кьурал гIадамаздаги бич1чIизе ва лъазе

مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾

х1акълъунго гьаб Къуръан дур БетIергьан Аллагьас рештIинабураб, гьесул хIакъаб калам букIин ва гьелда иман лъезе, гьезул ракIал Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъун, гьесие хIелун рукIизе. Х1ахълъунго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидеца иман лъурал гIадамал хIакъаб диналда ва битIараб исламияб нухда тIоритIула.

وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

55. Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул аварагасдаги инкар ккурал гIадамал къиямасеб къо щвезегIан гьаб Къуръаналъулъ щакдарулел, хIакъаб дин бокьуларел, гьелда божуларел рукIине руго. Гьеб хIалалда рукIадго, жидеда ракIалдаго гьечIого, къиямасеб къо ва гьелъул гучаб гIазаб гьезда щвезе буго.

КъуртIуби абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас цересел умматал гьалаг гьаруна гьел бищунго дунялалда ракIгъун, гьелда божун, бечелъи, рахIат-лазаталда жанир тIерхьун жал ругеб мехалъ. Гьеб буго инсан цIакъ Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ гъапуллъараб заман. Гьеб хIалалда жив вукIаго гьалаглъи тIаде бачIараб мехалъ инсанасда чIолеб къо, гьесда бачIунеб къварилъи жиб бицине кIолареб, жиндие сипат гьабизе лъалареб букIуна. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нигIматаздалъун гуккун рукIин муъминзабазул гIамал гьечIо. НигIматал гIемерлъанагIан щукру гIемер гьабизе ккола ва гьел нигIматал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ балагьлъун, гIазаблъун сверизариялдаса хIинкъун рукIине ккола.

АбусагIудица абуна: Гьаб аяталда жаниб къиямасеб къоялда цIар тана ﴿يَوْمٍ عَقِيمٍ﴾ абун. (рахIму бакъвараб, лъимер гьечIеб). Гьелъул магIна буго дунялалъул къоял цоялда хадур цогидал рачIулел ругелъул, цо къоялъ цогидаб къо гьабураб гIадин букIула. Къиямасеб къо жинда хадуб цоги къо гьечIеб бугелъул гьелда цIар тана «жиндир рахIму бакъвараб къо»-абун.

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾

56. Гьеб къиямасеб къоялъул кинабго ханлъи Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго.

Гьеб къоялъ кинабгIаги ханлъи ва маликлъи букIунаро цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ тун батIияв чиясе. **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъалда гьоркьоб хIукму гьабула,** хIисаб-мизан гьабун муъиминзаби ва капурзаби батIа гьарула. **Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадулел рукIарал муъминзаби нигIматазул алжаналда**

лъугьизарула.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾

57. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккун, гьесул Къуръан ва мугIжизатал гьереси гьарун хьвдарал гIадамазе жал гIодорегIан гьарулеб гIазаб букIине буго.**

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُواْ أَوْ مَاتُواْ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾

58. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналъе гIоло гьижра гьабурал,** гьеб дин тIадегIан гьабизе жидеца ватIан тун къватIире ун гъазаватги гьабурал, **цинги жал гьеб гъазаваталда чIван, яги жидерго рукъор рукIун бусада регун хварал гIадамазе, Бичасх1аги, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьезие алжаналъул нигIматал кьезе руго. XIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жидеца ризкъи кьолезул бищунго лъикIав.**

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾

59. БичасхIаги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьел лъугьизарула жал разилъулеб алжаналда жанир. Х1акълъунго, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лагъзадерил кинабго гIамал лъалев ва муъминзабазда жив гурхIулев вуго.**

۞ ذَٰلِكَ ۗ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

60. Гьадин буго Т1адег1анав Аллагьасул х1укму. Жинца залимчиясе гьес жиндие гьабураб зулмуялда релълъараб жазаъ гьабурав чиясе, цингиги гьев залимас жиндехун тушманлъи гьабураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьесие квербакъи гьабизе буго.**

Гьаб аяталъул маг1на буго: цо чиясе зулму гьабураб мехалъ гьев жинца зулму гьабурав чиясе жаваб кьун, гьесул зулму нахъч1ван тамих1 ва г1акъуб гьабизе бегьула. Гьадин тамих1 гьабун хадувги дов жинца зулму гьабулев чи ч1олев гьеч1они, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда рагъ гьабулев муъминчиясе квербакъи гьабизе буго. **Х1акълъунго, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **мунагьал рахчулев ва жив тIаса лъугьулев вуго.**

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾

61. Гьаб амру гьадин буго Х1акълъунго ТIадегIанв Аллагь вукIин сабаблъун жиндир гуч бергьарав хан: **Жинца сордо къоялда жаниб лъугьинабулев вуго гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **ва къо сордоялда жаниб лъугьинабулевги вуго.**

Риидал ва кьиндал сордо-къоялъул халалъи хисула, цояб кIодолъун

цояб гьитIинлъула. **Х1акълъунго, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лагъзадерил рагIи рагIулев ва гьезул гIамал бихьулев вуго.**

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

62. Гьаб амру гьадин буго. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие гIибадат гьабизе хIакъав БетIергьан вук1иналъ. Мушриказ гьев Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **тун жидее лагълъи гьабулел алагьзаби батIулал, гьересиял жал рук1иналъги. Х1акълъунго, Аллагь вуго жив ТIадегIанав ва жиндир къуват- гуч кIудияв хан.**

Гьесда бащадаб щибго жо гьечIо, гьесдахун гIахьаллъи гьабулеб кинабгIаги къуват ва ханлъи гьечIо.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

63. Дуда лъаларищ я гьав инсан, ТIадегIанав Аллагь вук1ин жинца зодисан цIад рештIизабулев. Цинги гьеб цIадалдалъун ракьалда тIад ах-хур бижула ва гьеб г1урчинлъун берцинлъун, бечелъун лъугьуна, жиб бакъвараб букIун хадуб. Х1акълъунго, Аллагь жив гурхIулев, жинда лагъзадерил ахIвалал ва гьезул маслахIатал лъалев вуго.

لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

64. Гьев БетIаргьан Аллагьасул мулк буго зобал ракьалги гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги. Х1акълъунго, Аллагь вуго кинабго хIалалъулъ жив вецларав, гьев бечедавги вуго,- щибго жоялда жив хIажалъуларев, жинда кинабго жо хIажатав.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۚ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾

65. Дуда бихьуларищ ва лъаларищ, я гьав инсан, х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вукIин нужее ракьалда тIад бугеб кинабго жо квегъарав. Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялдалъун ралъадалда тIад хьвадулел гумиги квегъана нужее. Ракьалда тIаде рорхун зобалги чIезарун руго гьесул амруялдалъун. Гьел зобал гIодоре рортуларел гьарун руго, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **изнуялдалъун гурони.** къиямасеб къо чIолеб мехалъ сукIун нахъе росун гурони. **Х1акълъунго, ТIадегIанв Аллагь гIадамазда цIакъ гурхIулев вуго.** Гьесул гурхIел цIобалдаса буго нужее ракьалда тIад магIишат-яшав гьабизе сабабал рекъезари. Гьедин бугелъул гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ кидаго щукру гьабизе

тIадаб буго.

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحۡيَاكُمۡ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يُحۡيِيكُمۡۗ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَكَفُورٞ ٦٦

66. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер БетIергьан, жинца нуж чIаго гьарурав щибго жо гьечIого букIараб бакIалда. **Цинги жинца нуж хвезеги гьарулев ва ахираталда чIаго гьарун тIадеги рахъизарулев. Х1акълъунго, инсан вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нигIматазда инкар кколев, гьезда щукру гьабуларев.**

Гьав инсан вуго купру-ширкалда жив вугев. Гьазда бадиб чIвай гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: Мун вижарав, дуе ризкъи кьолев, ахираталда мун тIаде вахъизавун а хIисаб- мизан ва жазаъ гьабулев,- гьев БетIаргьан Аллагьасдаса хIинкъичIого, гьесие гIибадат гьабичIого, гьесдехун ширк кин гьабулеб ва цоги алагьзабазе ва хъанчазе лагълъи кин гьабулеб абун.

لِّكُلِّ أُمَّةٖ جَعَلۡنَا مَنسَكًا هُمۡ نَاسِكُوهُۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِي ٱلۡأَمۡرِۚ وَٱدۡعُ إِلَىٰ رَبِّكَۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدٗى مُّسۡتَقِيمٖ ٦٧

67. Дица щибаб умматалъе ва къавмалъе гьезда хасаб гIибадат ва шаригIат гьабуна.

Щивав аварагасда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ хасаб шаригIат гьабуна, амма киналго аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ва киналго шаригIатал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялдалъун ва гьесие гIибадат гьабиялдалъун рачIарал рукIана. **Дуда дагIба гьабуге абе гьел Маккаялъул мушриказ! Дуда рештIинабураб Къуръан ва мун жиндалъун витIараб исламияб динги гьелда данде къец гьабизе рес гьечIеб хIакъаб дин буго. Дуца гьел гIадамал ахIе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялда ва битIараб исламияб диналда. Х1акълъунго, мун жинца алжаналда рачулеб битIараб нухда вуго.** Гьеб буго исламияб дин.

وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا تَعۡمَلُونَ ٦٨

68. Дудехун гьел мушрикаца дагIба гьабулеб бугони, дуца гьезда абе МехIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вугин нужеца гьабулеб гIамал.

ٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٦٩

69. ТIадегIанав Аллагьас къиямасеб къоялъ хIукму гьабизе буго нужеда гьоркьоб бугеб хилапалъул.

Муъминзабиги капурзабиги батIа гьаризе руго, гьезие жидер гIамалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ

70. Дуда лъала гурищ, МухIаммад

وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

ﷺ, **Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь вукIин зобал-ракьазда жаниб бугеб жо жинда лъалев. Х1акълъунго гьеб кинабго лавхIул-махIфузалда хъванги буго. Х1акълъунго гьаб киналъулго гIадло-низам гьаби ва гьезие жазаъ гьаби Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **цIакъ бигьаяб ишги буго.**

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾

71. Мушрикаца жиндие гIибадат гьабизе тIадав Аллагьасеги جَلَّ جَلَالُهُ **гьабичIого гьеб гьабулеб буго гьезие гIибадат гьабиялъе щибго хIужжа-далил гьеч1ел ва щибго жидер гьунар гьечIел хъанчазе.**

Гьеб гIибадат гьабулел рукIин гуреб жидер щибго гIелму-лъайги гьечIо. Ва жидеца гьабулеб жо жидедаго бич1чIулебги гьечIо. **Гьел мушриказе Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIазаб нахъе чIвазе кIолев щивго чи вукIизе гьечIо.** Гьел алагьзабазги гьезие щибго квербакъи гьабизе гьечIо.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۚ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

72. Дир Къуръаналъул баянал ва мухIканал аятал цIалараб мехалъ, гьезул гьумералда дуда бихьулеб буго МухIаммад ﷺ**, гьеб Къуръан рихиялъул ва гьелда инкар кквеялъул асар. Гьел гIагарлъулел руго жидеца Къуръан цIалулел муъминзабазда рагъизе ва кьабизе. Дуца гьезда абе МухIаммад** ﷺ**: дица бицилищ нужеца муъминзабазе гьабулеб къварилъиялдасаги квешаб жо щиб бугеб? Гьеб буго жужахIалъул цIа, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **капурзабазе жиб къотIи гьабураб. ЦIакъ квешаб бакI буго гьеб жужахI жинда жанир руссизе.**

Гьел купру-ширкалъул гIадамаз нужее къварилъи гьабуниги нужеца гьелда сабро гьабе. Гьезие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIадурун бугеб гIазаб цIакъ гучаб буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

73. Я гьал гIадамал! Нужее цо кици тIамулеб буго Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **тун жидее лагълъи гьабулел хъанчазул хIакъалъулъ, нуж гьелда гIенекке ва гьелъул пикру гьабе! Х1акълъунго Жиндие лагълъи гьабизе тIадав Аллагьасеги** جَلَّ جَلَالُهُ **гьабичIого нужеца**

гIибадат гьабулел хъанчал руго жидеда цохIо тIутIцин бижизе кIоларел. Гьел хъанчал ва алагьзаби цадахъ лъугьун хIалтIаниги кIоларо гьезда гьедигIанго загIипаб тIутIцин бижизе.
ГIакъло бугел гIадамаз гьединаб хъанчалъе лагълъи кин гьабулеб жал рижарав, жидее ризкъи кьолев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабичIого!
Нагагь гьеб тIутIалъ хъанчазда тIад бахараб нах ва махI гьуинаб жо босун ани гьелъухъан гьеб бахъизеги хIал кIоларо гьел хъанчазул. ЦIакъ загIипаб, хIакъираб жо буго инсанас жиндие лагълъи гьабулеб хъанч. Гьединавго загIипав ва хIакъирав вуго гьеб хъанчие лагълъи гьабулев инсанги. Жиндир гIакъло гьечIев вукIун, жинца гьабулеб жо щиб бугеб лъаларев вукIун.

مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

74. Гьел мушриказ ТIадегIанав Аллагьасул къадро лъан гьесие букIизе кколеб къадро-къимат гьабулеб гьечIо, гьесдаса хIинкъун гIибадатги гьабулеб гьечIо. **ХIакълъунго Аллагь цIакъ гуч бергьарав, кинабго бергьенлъи жиндие бугев вуго.**
Гьесул гIазабги жиб лъидаго хIехьезе кIолареб буго. Гьеб гIазаб мушриказе букIинги хIакъаб буго.

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

75. ТIадегIанав Аллагьас малаикзабаздаса рищула аварагзабазда عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **жиндир вахIю щвезабизе ритIулел** Жабраил малаик гIадал **малаикзаби. Гьединго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гIадамазда гьоркьоса вищула авараглъун витIулев чиги.**
Гьаб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIадат жиндир вахIю ва дин умматалде щвезабиялъулъ. ИнкарчагIаца тIалаб гьабураб хIалалъ малаикзби ритIуларо гIадамазда дин малъизе расулаллъун. **ХIакълъунго, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гьел мушрикаца бицулеб хабар рагIулев ва жинца гьабулеб гIамал ва хIукму- къадар жинда лъалев вуго.** Гьев гIакълу чагIазда хIажалъуларо.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾

76. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинда лъалев вуго гьанжелъизегIан цебехун букIараб жо, гьанже бугебги, дунял ахирлъизегIан букIунеб ва цинги ахираталда букIунеб жоги. Гьев Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **буго кинабго амруялъул буссин ва ахир.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟

77. Я гьал иман лъурал гIадамал!

وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ
لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ۩ ٧٧

Нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабе гьесие рукугI ва сужда гьабун, гьесул амру-нагью тIубан, шаргIалъул гIорхъаби цIунун. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамалги гьабе.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда нахърилълъун гьесул суннат тIубан, садакъа-хайрат гьабун, мискин пакъирасда, загIипасда гурхIун хьваде. ГIагарлъиялда, мадогьаллъиялда гьоркьоб гурхIел-рахIму гьабе. **Гьедин хьвадани нужер лъикIлъиялда кверщел батизе буго ва нужее Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи ва гьесул алжанал щвезе руго.**

Гьаб аят ц1алидал сужда гьабизе сунатаб буго.

وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦۚ هُوَ
ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي
ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَۚ هُوَ
سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا
لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ
شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ
ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ
ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ٧٨

78. Нужеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин тIадегIан гьабиялъе гIоло хIал кIвараб яхI бахъе.

Нужерго напсаздалъун, боцIи-малалдалъун ракьалда тIад цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьаби букIинабиялъе гIоло хIалтIе нуж. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж тIаса рищун руго гьаб ракьалда тIад цохIо гьесул дин букIинабиялъе.** Нужеда бищунго хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ витIун вуго, хирияб Къуръанги рештIизабун буго, гьалдаса цере дунялалда рукIарал умматаздаса бищунго хирияллъунги гьарун руго нуж.

Исламияб диналда тIоритIун, гьеб дин кинабго халкъалъухъе щвезаби тIаде къан, гIелму-гIакълуги кьун, боцIи-мал, сахлъи ва гьунар-къуват кьун рижун руго нуж Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. Ва амма нуж дунялалъ гуккун руго, нужер дин долорал-гъуршал руго, нужеца гIадамал разилъи тIалаб гьабулеб буго, нуж щайтIаналда нахърилъун гьелъул суннат тIубалел руго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло боцIи-мал ва напс хIалтIизабизе нужеда ракIалдаго щолеб гьечIо, гьелда нуж ахIулев чиги нужер бищун кIудияв тушман вуго.

Гьаб дунялалда тIад бусурбабазул би гIодобе тIей гIемерлъун буго. Гьеб бусурбабазул би гьабун буго жиндир щибго къимат гьеч1еб, жиндие рец1ел босулареб жолъун. Кинабго бакIалда купру-ширкалъул агьло данделъун, гьел цоцазде рекъон бусарбаби чIвалел руго, гьезул ракьалги рахъулел руго, гьел инжитги гьарулел руго.

Бусурбабазда капурзабаца лъураб цIар «Террористал» буго, гьеб цIар ритIухъ гьабун, гьел капурзабигун цадахъ лъугьун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ

цо гьавиялда, гьесул дин ракьалда букIинабиялда тIад хIалтIулел муъминзаби ракьалдаса тIагIинаризе хIалтIулел «бусурбаби» абун жидеда цIар бугел мунапикъзабиги руго.

Америкаялъ Г1иракъ кодобе босана, гьезул росаби ва шагьарал рух1ана, г1емерал бусурбаби ч1вана, г1емерал г1олохъаби квешал туснахъазда жанир т1амун вах1шияб х1алалъ жидее г1акъуба-г1азаб гьабулелги руго. Кубаялъул ракьалда хассаб туснахъ г1уц1ун, террористал абун ц1арги лъун, гьенир жанир т1амулел руго бусурбабазул г1олохъаби.

ГIажамиял улкабазда ругел, жидер ихтиярал кодоса рахъун капурал пачалихъазул колонияллъун гьарун ругел бусурбабазул гIисинал ракьазда тIад ругел муъминзабазда гьабизе кIолеб жоги гьечIо. Гьел бусурбабазда тIад гучаб хъаравуллъи гьабун, гьез исламияб диналда ва тушбабазул ханлъи тIаса инзабиялда халкъ ахIизе гурин абун хIинкъун кинабго жидер къуват-гуч цолъизе гьабун капурзаби, ва мунафикъзаби гьел бусурбабаде тIаделъун руго. Гьел туснахъ гьарулел руго, гьезул гIолохъаби рухун хвезарулел руго, гьезул боцIи-мал бахъулеб буго.

Гьаб кинабго иш ТIадегIанав Аллагьасда бихьулеб ва лъалеб букIин хIакъаб, щибго жиндилъ щаклъи гьечIеб амру буго. ТIадегIанав Аллагьас жиндир диналъе квер бакъиги гьабизе буго, гьеб диналъе квер бакъи гьабизе бокьун жидеца жигьад гьабурал ва жидее зулму къварилъи гьабурал муъминзаби, шагьидзаби алжаназул нигIматазулъ рукIизе руго. Гьеб исламияб диналъул тушбабигун цадахъ рекъон хIалтIарал, жидеца Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ гуреб гIадамаздаса хIинкъи тIаса бищарал мунапикъзаби абадияб жужахIалъул гIазабалъулъ рукIине руго.

Я гьал гIадамал! Нуж кантIе! Нужеца берал рагье! Нуж щивгун цадахъ ва щиб дин гьабулелдай ругоян пикру гьабе. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIунаги гьаб паналъулеб дунялалъул дагьалго къоязул рахIат-лазат тIаса бищун абадияб гIазабалда кколеллъун рукIиналдаса.

ТIадегIанав Аллагьас нужее дин гьабун буго жинда жаниб захIмалъи гьечIеб. Нужеда гьабизе кIолареб жо тIад къан гьечIо. **Гьеб дин буго нужер кIудияв эмен Ибрагьам аварагас** عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьабулеб букIараб бацIадаб исламияб дин.** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабулеб. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужеда цIар лъун буго цересел тIахьаздаги, гьаб Къуръаналда жанибги «Муслимунал» абун.** Гьеб рагIиялъул магIна буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда мутIигIлъун, гьесул амруялда нахърилълъарал абураб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужеда лъураб цIаралъул къадро цIуне ва нуж гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда тIадчIун хьваде. **Исламияб уммат Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьабун буго гьесда**

цебе жидее аварагас нугIлъи гьабулеблъун гьезухъе рисалат щвезабуна абун. Цинги гьеб исламияб умматалъ нугIлъи гьабизе буго цогидал умматазухъе гьезул аварагзабацаги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рисалат щвезабуна абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж гьадин хира гьарун ругелъул, нужер даража цогидал умматазул даражаялдаса тIокI гьабунги бугелъул: **Нужеца паризаял какал камилаб хIалалъ рай, боцIудаса закатги кье. Кинабго нужер амруялъулъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божун, гьесул квербакъи тIалаб гьабун рукIа. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер БетIергьан ва гьев жидеца квер бакъулезул бищунго лъикIав вуго ва жив валилъун вукIине, жинда божун ва хьуллъун рукIине лъикIав вуго.**

ТIадегIанав Аллагьасул квер бакъиялдалъун суратул ХIажалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.

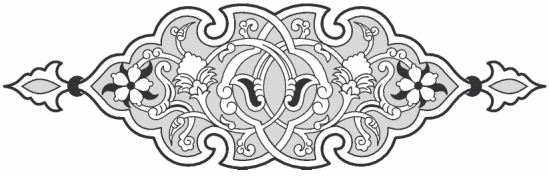

23. Суратул Муъминун

سُورَةُ المُؤمِنُونَ

Маккаялда рештIинабураб, жинда жаниб нусиялда анцIила микьго аят бугеб.

Гьаб сураталда цIар тун буго «Суратул Муъминуна»-абун; муъминзабазул цIар кIодо гьабун, гьезул рехсей абадияльего цIунун, гьезул хиралъаби ва тIокIлъаби гIемерал рукIиналда тIоритIел гьабун ва гьел алжан ирсалъе босулел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзал рукIинги загьир гьабун.

Сураталда жаниб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьари, ахираталда иман лъей бицун буго. Гьаб сурат Маккаялда рештIинабураб бугелъул ва гьеб заманги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Маккаялъул мушрикал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда ахIулеб, гьезие хIужа-далил бачун гьев жиндие гIибадат гьабизе хIакъав хан вукIин бицулеб, цогидал хъанчалги, алагьзабиги жидее гIибадат гьабизе бегьуларел рукIин бицулеб заман букIана. Гьединлъидал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналъе далилал рачун, гьесул хIалкIолъи ва къудрат гучаб букIин бицун, зобал ракьазул, бакъ-моцIалъул, гъветI-хералъул, хIайваназул пикру гьабизе тIамулев вуго инсан.

Гьединго аварагасе صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рекIел гъеялъе ва гьесул умматалъе вагIзаялъе цересел аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва гьезул умматазул къиса бицун буго, Марьямилги ГIиса аварагасулги عَلَيْهِ السَّلَامُ къисаги бицун буго. Дунялалъул рокъобго, жидер рухI бахъиялда аскIоб капурзабазда щолел къварилъабазул, гьезде тIаде бачIунеб хIинкъиги бицун буго. ЦIидаса дунял гьабизе риччалеланищ жал абун ракIалда ккола гьеб захIматаб гIужалъ капурзабазда, амма Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIараб заман щвараб мехалъ цониги напс цохIо лахIзаталъ нахъе бахъун толаро.

Сураталъул ахиралда къиямасеб къоялъул бицен гьабун буго, гьениб кинабниги халкъалъул кIиго къокъа гурони букIуларебл ъи баян гьабун буго: Алжаналда унел муъминзабиги жужахIалда унел капурзабиги. Гьеб къоялъ щибго жоялъ инсанасе мунпагIат гьабуларо, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарав чиясе гьеб иманалъ ва гIамалалъ мунпагIат гьабун гурони.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав
Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ١

1. Жидер киналго анищазда ва хьулазда кверщел батана муъминзабазул.

Гьал хадур рехсарал сипатал жидее ругел муъминзаби руго дунялалдаги ахираталдаги жал бахьибугеллъун ругел.

ٱلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ ٢

2. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ как балеб мехалъ жал ц1акъ х1инкъун, х1елун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадро к1одолъи ва жидер заг1иплъи лъан рук1улел.

وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ٣

3. Жидеца кинабниги г1ададисеб, бат1улаб, гьересияб калам ва гьеб калам гьабулеб мажлисги рик1к1ад гьабун толел.

Купру-ширкалда кколеб, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, гьесул аварагасда г1асилъулеб рег1и бицуларел ва гьединаб г1амал гьабуларел.

وَٱلَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ٤

4. Жидеца боц1и-малалда, г1арац-меседалда т1алъараб паризаяб закатги кьолел.

Рак1 разилъун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун шарг1алда бихьизабураб х1алалъ закат бахъулел ва гьеб мустах1икъаб бак1алда кьолел.

وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ٥

5. Жидерго г1авраталги х1арамаб жоялдаса ц1унулел:

зина гьаби, ливат1 гьабиг1адаб къабих1аб г1амал гьабиялдаса ва гьеб г1аврат г1адамазе загьир гьабиг1адаб, х1арамаб жоялдаса ц1унун хьвадулел.

إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ٦

6. Х1алалал рос-лъадиялъе хут1изег1ан, гьезие бихьизе бегьила гьеб г1аврат ва гьезулгун гьабизе бегьила жимаг1ги цогидаб напсалъул шагьват т1убайги.

Жидер гъарабашазеги хут1изег1ан, гьезиеги бегьила г1аврат загьир гьаби ва гьезулгун жимаг1 гьаби. Гьаб шарг1алда х1алалаб х1алалъ жидер г1аврат х1алт1изабунин абун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ г1айиб ч1валаро ва гьезие мунагь-х1акъги бук1уларо.

فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ٧

7. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бихьизабураб шарг1ияб нухги тун цоги х1арамаб х1алалъ чорхол шагьват т1убарал г1адамал руго жидеца чороклъи ва пасалъи гьабурал, жидее

гIазаб гьабулеб гIамал гьабурал.

8. Жидеца тIад къараб аманат тIубалел ва гьабураб къотIиги цIунулел, гьеб биххизбуларел.

وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٨﴾

Жидеда гьабураб божилъиялъе хиянат гьабуларел, жидеца гьабураб къотIиги тIубазабулел. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб къотIи ва аманат бугониги, гIадамазе гьабураб къотIи-аманат бугониги батIалъи гьечIо, гьаб кIиябго жо тIубай муъминчиясул сипат буго, гьаб кIиябго жо тIубангутIи мунафикъасул сипат буго.

9. Жедеца паризаял какал гIужда раялда ва хIукъукъал тIубан раялда тIадчIей гьабулел.

وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾

10. Гьал сипатал жидее ругел муъминзаби руго жидеца алжанал ирсалъе росизе мустахIикъал гIадамал.

أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾

11. Гьез ирсалъе босула алжаназул бищунго лъикIаб фирдавус алжан ва гьел даимго рукIинелъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб алжаналда жанир лъугьизарула.

ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١﴾

Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабадасан бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда вахIю рештIунеб заманаялъ гьесул гьумералда аскIоса найидул тIалаялъул гIадаб гьаракь рагIулаан. Гьедин вахIю рештIун хадуб, цо къоялъ аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *кверал эхеде рорхун, живгоги къиблаялда вуссун дугIа гьабуна: «Я нижер БетIергьан Аллагь! дуца нижее цIикIк1ел гьабе (исламияб уммат гIемер гьабе) ва дуца ниж нукъсан гьаруге! Дуца ниж хира гьаре, ниж гIодорегIан гьаруге, дуца ниж капурзабаздаса бергьинаре, гьел нижедаса бергьинаруге. Мун нижедаса разилъе ва ниж дудасанги рази гьаре!-абун. Цинги аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дида Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *анцIго аят рештIизабуна, гьел аятал цIунарав, гьезул хIакъ тIубарав чи алжаналде лъугьинавула»*-абун. Цинги аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьаб цебехун бицараб анцIго аят цIалана. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

12. Х1акълъунго дица инсан вижана хIарщалдаса тIаса бищараб ва данде гьабураб жоялдаса.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾

Адам авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хIарщалдаса вижун, гьесдаса бачIараб насло бугелъул, кинавго инсанасул вижиналъул асло ва байбихьи хIарщалдаса буго.

ثُمَّ جَعَلْنَٰهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾

13. Цинги хадусеб инсанасул вижи гьабуна бихьинчиясул гьодидаса чIужугIаданалъул рахIмуялда жаниб тIинкIун унеб манидал къатIраялдаса. Гьеб рахIмуги кIиязулго мани данделъун жинда жаниб чIезе ва бижизе мустахIикъаблъун гьабуна.

ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَٰمًا فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَٰمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحْسَنُ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٤﴾

14. Цинги гьеб манидал къатIра бидул горолъун гьабуна, гьеб бидул гороги гьанал къотIеллъун гьабуна (цо нухалъ кIалдиб лъолеб нана гIадаб жо гьабуна). Хадуб гьеб гьанал къотIелалдаса рукьби гьаруна ва гьел рукьбузда тIад гьанги бижизабуна. Гьелдасаги хадуб гьеб рижи кIудияб гIун жиндир сипат-сурат бугеб инсанасул къаркъала лъугьидалго гьелда жаниб рухIги биччана.

Жинда жаниб рухI биччазегIан гьеб къаркъала букIуна щибго жо бихьулареб, рагIулареб, лъалареб, жиб кIалъалареб, жиндир лугби рагъаруларе. Жинда жаниб рухI беччараб мехалъ гьеб къаркъала чIаголъула ва гьеб чIаголъи БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие мухIканаб заман чIезабураб букIула, гьеб заман тIобарабго инсанасул къаркъала добго рухI гьечIеб жо лъугьула, хадуб гьеб биун, турун тIагIула ва жиб бижин жиндаса бай бихьараб ракьалда сверула.

ТIадегIанав Аллагь цIакъ берцинаб ва камилаб хIалалъ жинца жо бижулев вуго. Ва жиндир къудрат-гуч тIадегIанав, жив нукъсанлъи гIажизлъиялдаса вац1цIадав вуго.

ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾

15. Цинги гьаб берцинаб хIалалъ рижун хадур нуж хвезе ругел руго.

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

16. Цинги къиямасеб къоялъ чIаго гьарун нуж тIаде рахъинаризеги руго.

Дунялалда нужеца гьабураб гIамалалда рекъараб жазаъ гьабун муъминзаби алжаналда жанир, капурзаби жужахIалда жанир лъугьинаризе руго.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾

17. Х1акълъунго, дица нужеда тIад анкьго зобги бижана жал цояб цоялда тIад ругел.

ГIарабияз цо жо цогидалда тIад бугеб мехалъ гьелда «ТIарикъат» абула: жиб тIад бугеб, тIад бачIараб. Гьедин бугелъул гьаб аяталда жанибги «ТIарикъат» абуна цояб цоялда

тIад буго абураб магIнаялда. Цоги магIна гьабуна: «Гьел зобал жидеда жанир малаикзаби хьвадулел нухаллъун гьаруна»-абун.

Дун Дица бижараб махлукъ кIочарав, гьелдасан гъапулав гьечIо. Дица гьеб махлукъаталъул тадбир гьабула, гьелъул маслахIаталги цIунула.

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾

18. Дица зодисан цIадалги разаруна, жидер къадар чIезабун.

ГIемераб цIад бан гIадамазе ва рухIчIаголъиялъе зарал гьабичIого ва цIакъго дагьаб бан хур-хер бижулареб хIалги гьабичIого, гьоркьохъеб хIал гьабуна. **Гьеб цIадал лъим ракьалда тIад ва жаниб чIун, жинца мунпагIат гьабулеблъунги гьабуна.**

Х1акълъунго Дие бокьун букIарабани Дида кIолаан гьеб лъим ракьулъ жанибе ун нужее щибго мунпагIат гьечIеблъун гьабизе. Киниги дир гурхIел- рахIмуялдалъун Дица гьеб цIадал лъим нужер чIаголъиялъе пайда бугеблъун гьабуна. Ракьалда тIад чIун жиб гьекъезе, жиндалъун ах-хур лъалъазе бегьулеб гьабуна, ракьалда жаниб араб жиндалъун жо бижулеб гьабуна. Гьеб лъималдалъун ицал, лъарал чвахизаруна нужее берцинлъиялъе ва рацIалъиялъе.

فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾

19. Гьеб цIадалдалъун Дица нужее рижизаруна цIолбол ва чамастакил ахал. Гьел ахазулъ гIемераб батIи-батIияб пихъ бугеб, нужеца жиб кваналеб ва жиндаса лазат-кеп босулеб.

ЦIибилги чамастакги гIарабиязул бищунго гIемерал пихъал рукIиналъ рехсана гьел Къуръаналда жанир. Гьеб кIиябго пихъ гIарабиязе риидалги, хасалоги кваналеб жолъун букIана, гьелъул лъим (сок) гьабулаан, къанцIа ва гьекъолеб жо гьабулаан.

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْآكِلِينَ ﴿٢٠﴾

20. ТIурсайнаъ мегIералда аскIоб жиб бижулеб ва цогидабги ракьалда жиб бижулеб **зайтуналъул гъветIги бижизабуна Дица гьеб цIадалдалъун, нужеца мунпагIат босизе. Гьеб гъветIалда бижараб пихъ нужее квен букIула, гьелъул нахги букIула ва гьеб нужее квенгун цадахъ дандежолъунги букIула.**

ГIемераб бакIалда хIалтIизабулеб ва жиндаса гIемераб пайда босулеб нах буго зайтуналъул.

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго: *«Нужеца зайтун кванае ва гьелъул нахги черхалда бахе. Гьеб*

зайтуналъул гъветI баракат бугеб гъветI буго»-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

وَإِنَّ لَكُمْ فِي ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾

21. Х1акълъунго нужеца пикру гьабизе ва гIакъло босизе г1аламат буго нужее квегъун бугеб боцIиялъулъги: варанаби, хIайванал ва гIи-цIани. Дица нужеда гьекъезабула гьезул чохьониса бачIараб бацIадаб ва тIагIамаб рахь. Гьеб гуреб цогиги гIемер мунпагIат буго нужее гьеб боцIиялдаса.

Гьезда тIад рекIун хьвадула нуж, гьезул квас-расалъул ретIел гьабула. Гьезда тIадлъун къайиги баччула ва цогиги хIалтIиги гьабизабула. **Ва нужеца гьеб боцIиялъул гьан, хIан, нах кванала.**

وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

22. Варанабазда ва гумузда рекIун нужги нужер къайиматахIги рикIкIад сапараздаги уна.

Гьал цере арал аятазда жаниб ТIадегIанав Аллагьасул хIалкIолъиялда, гьесул къудраталда ва гьес махлукъ бижиялда тIоритIел гьабулел кIудиял гIаламатал рицун руго. Гьел гIаламатазул авалаб ва бищунго гIажаибаб буго живго инсан вижиялъул хабар. Гьев инсан вижиялъул хал гьабураб мехалъ ичIго батIияб хIал буго жиндир зарра бижаралдасан байбихьун жив хун хадув тIаде вахъинавизег1ан инсанасда тIаде бачIунеб.

КIиабилеб кIудияб гIаламат буго зобал- ракьал рижи, гьезул абадияб хьвади, гьезда жаниб бугеб цоцалъ рекъей, цоялъ цояб камил гьабулеб гIуцIцIи. Лъабабилеб гIаламат буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ зодисан цIад базаби ва гьеб цIадал лъим кинабниги жиб бижулеб жоялъе: рухI бугеб букIа, рухI гьечIеб букIа, аслолъун гьаби. Гьеб лъим гьечIони чIаголъи букIуларо, лъим гIемерлъараб мехалъги чIаголъи букIуларо.

Ункъабилеб гIаламат буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ инсанасе рухI чIаголъи квегъун букIин ва гьеб жиндаса гIемерго къуватаб бугониги жиндир хIажат тIубалеблъун гьабун букIин. Гьел хIайваназдаса босулеб мунпагIатги гIемер батIи-батIияб буго, гьелъул бищунго кIвар бугеб рахьалдаса, гьаналдаса, квасалдаса мунфагIат боси буго. Гьел хIайваназда тIад рекIун, къай-матахI баччун сапаралда иналъе мунпагIат босиги буго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло гъазават гьабулеб мехалъ чуязда, варанабазда рекIун гьездалъун квер бакъи гьабиги буго.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

23. Х1акълъунго Дица НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ витIана жиндир къавмалда, гьел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда ахIулев расуллъун. Гьес жиндир къавмалда

абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе жив цогояв нужер БетIергьан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ**. Нужее гьев гурев цоги Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гьечIо жиндие лагълъи гьабизе бегьулев. Нуж хIинкъуларищ гьев Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIазабалдаса, гьевги тун цоги жоялъе лагълъи гьабураб мехалъ?»-абун.**

فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾

24. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал НухIил** عَلَيْهِ السَّلَامُ **къавмалъул церехъабаца абуна: «Гьав НухI гьечIо нужедаго релълъарав инсан гурони. Гьесие бокьун буго нужедаса жив хириявлъун ва тIокIавлъун вукIине.**

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **нужехъе авараг витIизе бокьун букIарабани, гьес малаикзаби ритIизе рукIана нуж диналда ахIизе. Гьав НухIица бицунеб жо нижеда нижер умумуз бицунеб рагIичIо ва гьездасаги церехун рукIарал умматазулъги рагIичIо гьес жинда ахIулеб дин.**

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾

25. «Гьев НухI عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьечIо жив жундуца ккурав, ахIмакъаб жо бицулев чи гурони. Нужеца яхI-сабро гьабе гьев хвезегIан, цинги нилъ гьесул гIадалаб хабаралдаса хIалхьезе руго»-абун.**

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾

26. НухI аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Я дир БетIергьан! Дуца дие квербакъи гьабе гьаб къавмалъ дун гьереси гьавиялъ»-абун.**

Гьаз дир дагIватги къабул гьабичIо, мун жидер БетIергьан вукIиналдаги мукIурлъичIо. Дица гьезие гIемераб заманаялъ вагIза-насихIатги гьабуна. Гьанже дир хьул къотIана гьаз иман лъеялдаса. Дуца гьаб къавмги гьалаг гьабун гьезул бакIалда цоги лъикIаб къавм гьабе гьаб ракьалда тIад.

فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

27. Дица НухI аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ **вахIю гьабуна дуца гама гьабе абун Дир квер бакъиялдалъун** ва Дир цIуниялда гъокь мун вугеб хIалалъ, **дица вахIю гьабураб хIалалъ. Цинги дица гьеб къавм гьалаг гьабизе цIараб гIуж щвараб мехалъ ва чед бежулеб кориниса къватIибе лъимги чвахараб мехалъ, дуца гьеб гамида жанире лъугьинаре щибаб рухIчIаголъиялдаса цо бихьинаб цо**

цIуяб кIиго жо.

Дуда иман лъураб дур агьлоги рекIинабе гамида тIаде; жал гьалаг гьаризе къотIи гьабурал капурал гIадамал хутIинегIан. НухIил чIужуги гьесул цо васги рукIана жидеца иман лъечIел, жал гьалаг гьарулезда гьоркьор хутIулел. **Дуца Дида хитIаб гьабуге купру-ширкалдалъун зулму гьабурал гIадамал гьалаглъиялдаса хвасар гьаре абун. Х1акълъунго гьел киналго лълъималда гъокь ккун жал гъанкъизе ругел руго.**

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾

28. Мунги дур агьлоги гамида тIад рекIераб мехалъ дуца абе: «Кинабго рецц Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **буго жинца ниж капураб, залимаб къавмалдаса хвасар гьарурав»-абун.**

وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَٰرَكًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾

29. Жегиги дуца абе: «Дуца ниж гьаб гамидаса рештIинаре БетIергьан, жиндилъ баракат бугеб, нижее къварилъи- зарал гьечIеб х1алалъ. Мун вуго БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинца рештIинарулезул бищунго лъикIав»-абун.**

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

30. Х1акълъунго гьаб НухIил къавмалъул къисаялъул гIемерал гIаламатал ва далилал руго жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **хIал кIолъиялда тIоритIел гьабулел: гIакъло бугел, пикру гьабулел гIадамазе. Дица гьеб ишги гьабуна, ва цогидаб гьединаб ишги гьабула дир лагъзадерил хIалбихьи гьабун, гьезул дие мутIигIал ва дида гIасилъулел загьир гьаризе бокьун.**

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾

31. Гьеб НухIил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **къавм гьалаг гьабун хадуб дица цоги къавм бижана гьезул бакIалда.**

Гьеб букIана Гьуд авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жидеда витIарал «ГIа́дилал» абулеб къавм. Гьазда цересел гIадилал абула. Гьал гьалаг гьарун хадур цоги гIадилал рижун рукIана.

فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾

32. Цинги гьел ГIа́дилазда дица расуллъун Гьуд авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **витIана, гьездаго гьоркьоса чилъун жив вугев. Гьудица** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **гьезда абуна: «Нужеца лагълъи гьабе жив цогояв, жиндие лагълъи гьабизе тIадав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ**. Жиндие лагълъи гьабизе бегьулеб цоги щибго жо гьечIо. Нуж гьев Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъуларищ гьесдехун**

ширк гьабизе ва хьанчазе лагълъи гьабизе?»-абун.

وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

33. Гьев Гьудил къавмалъул Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал, ахират букIинги ва гьениб хIисаб-мизан букIинги гьереси гьабурал, дица жидее дунялалъул бечелъиги кьурал церехъабаца абуна: «Гьев чи гьечIо нужедаго релълъарав инсан гурони. Нужеца кваналеб квенги кваналев, нужеца гьекъолеб лъимги гьекъолев»-абун.

Гьав чи нужедаса хирияв вукIине ва нуж гьесда нахърилълъине щибго гIилла гьечIо.

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾

34. Гьав нужедаго релълъарав чиясда нуж мутIигIлъани ва гьес жинда ахIулеб динги гьабуни, х1акълъунго нуж цIакъ гIададе хварал, чIорого хутIарал гIадамал рукIине ругин абун.

أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьав Гьудица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нужее къотIийщ гьабулеб бугеб хун хадур турараб ракьлъун ва рукьбилъун лъугьун рукIадго, цIидаса чIаго гьарун тIаде рахъизаризе ругин абун.

هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾

36. Кисан гьеб букIунеб! Гьединаб жо букIинего букIунаро! Гьеб ц1акъ рик1адаб, Гьересияб жо буго гьев Гьудица нужее къотIи гьабулеб.

إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾

37. Х1акълъунго, нилъее бугеб чIаголъи буго гьаб дунялалъул рукъоб бугеб чIаголъи. Нилъ гьанир цоял рижула ва цоял хола.

Гьаб буго нилъее бугеб чIаголъиги, хвелги. **Гьелдаса хадуб щибго жо гьечIо: тIаде рахъинариги гьечIо,** хIисаб- мизанги, алжан жужахIги гьечIо.

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

38. Гьев Гьуд гьеч1о жинца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIар гьоркьоб ккун гьереси бицунев чи гурони. Нижеца гьесда иман лъоларо.

Ниж гьесда нахърилълъунаро, нужги нахърилълъунге, нижер амруялда хилиплъани нижеца нужее гIазаб гьабизе буго абун.

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾

39. Жиндир къавм купру-ширкалда тIад чIараб мехалъ ва гьез Гьудил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ дагIват къабул

гьабичIого, гьев гьереси гьавураб мехалъ. **Гьуд аварагас** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**! Гьаб къавмалъ дун гьереси гьавуна, дуца дие квер бакъи гьабе гьазда тIад дун бергьине ва гьазда лъазе дун дуца витIарав хIакъав авараг вукIин.**

قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصۡبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾

40. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан Гьудида вахIю гьабуна: «Дагьабго заманалдаса гьел цIакъ пашманлъизе руго жидеца гьабураб гIамалалда»-абун.**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквеялда, мун гьереси гьавиялда, ахираталда иман лъунгутIиялда пашманлъизе руго гьеб дур къавм.

فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ بِٱلۡحَقِّ فَجَعَلۡنَٰهُمۡ غُثَآءٗۚ فَبُعۡدٗا لِّلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾

41. Гьеб Гьудил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **къавм гучаб гьаракьалъул гIазабалъ ккуна ва гьел бакъван, гьарщун ракьалда араб турараб хер гIадин гьалаглъун тIагIана.**

Лъималъ босун унеб, щибго жиндаса пайда гьечIеб рищни-къул гIадин лъугьана гьел. **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахIматалдаса рик1кIад гьариги, дунялалъул балагьги, ахираталъул гIазабги буго купру-ширкалдалъун напсазе зулму гьабурал гIадамазе.**

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «ТIадегIанав Аллагьас амру гьабун Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаикас гьаракь гьабуна, гьеб гьаракьалдалъун кутакаб ракь багъариги лъугьана ва г1адил къавм щибго жиндаса пайда гьечIеб рищнигIадин хун гIодобе ккана ва гьезул насло-тухум къотIана.

ثُمَّ أَنشَأۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِمۡ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾

42. Гьезда хадурги дица цогидал умматал рижана.

ССалихI аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ, Ибрагьим, ЛутI ШугIайб аварагасул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ умматал рижана. Гьел умматазги жидер аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарураб мехалъ ва дун жидер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиналда инкар ккураб мехалъ, дица гьел умматалги гьалаг гьаруна.

مَا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٤٣﴾

43. Цониги умматалдаса гьезие цIараб заман ва гьел гьалаг гьаризе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьабураб хIукму- къадар цохIо лахIзаталъ цебе кколаро ва хадуб кколаро.**

ТIадегIанав Аллагьасул азалияб хIукму хвезабизе ва хисизабизе кIолеб щибго жо гьечIо.

ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا تَتۡرَاۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةٗ رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُۖ فَأَتۡبَعۡنَا بَعۡضَهُم بَعۡضٗا وَجَعَلۡنَٰهُمۡ

44. Гьелдаса хадурги Дица щибаб къавмалда цоязда хадур цогидал русулал ритIана. Жидехъе Дир расул

أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

вачIунщинахъе гьеб къавмалъул гIадамаз гьев расул гьересиги гьавуна. Дица гьел капурал, залимал ва зулмуял къавмал цоязда хадур цогидал гьалаг гьаруна ва хадур рачIунел умматазе бицине хабар гуреб жо гьезул нахъеги хутIичIо.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ иманалда тIоритIарал муъминзабаца гьел умматазул хабаралдаса вагIза насихIат босана, гьезул пикру гьабун гIибрат босун гьезул иманги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъиги ц1ик1кIана. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъараб къавмалъе гьел умматазул хабар жидер годекIабахъ бицунеб, жиндаса пайда босулареб гIададисеб хабарлъун лъугьана.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахIаматалдаса рикIкIалъи ва гIазаб буго гьадинаб пикру гьабулареб ва жидеца иман лъоларебе къавмалъе.

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾

45. Гьел къавмал гьалаг гьарун хадур дица Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесул вац Гьарун аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ ритIана, бануисраилаздаса жал ругел, **дир баянал хIужабигун ва загьирал мугIжизаталгун.**

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾

46. Мисриялъул хан пиргIавнида ва гьесул къавм къибтIияздаги рит1ана.

Гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIизе, гьезда зулму те абизе ва бануисраилазе гIазаб гьабичIого гьел Мисриялъул ракьалдаса нахъе риччай жидерго ватIан Шамалдехун инеян абизеги. **Гьел цIакъ чIухIана Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ гIенеккизе, гьез гIамал кIодолъи загьир гьабуна.** ПиргIавнги гьесул агьлоги цIакъго залимаб къавм букIана, жидеца гIадамал лагъзалъун ккун гьезие зулму гьабулеб, жидер купру-ширк кутакал.

فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾

47. ПиргIавнил къавмалъ абуна: «Нижеца иманищ лъелеб ва ниж нахърилълъулищ гьав кIиго чиясда, гьазул къавм нижер лагъзалги рукIадго?»-абун.

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾

48. Жидеца гьев кIиявго гьереси гьавуна ва гьел гьалаг гьарураб къавмлъун лъугьана.

ПиргIавнги гьесул къавм къибтIиялги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб гьабун ралъдалъе гъанкъизаруна.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

49. ХIакълъунго дица Муса аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ Тавратги кьун букIана, пиргIавнил къавмалъ иман лъун гьел хIакъаб диналда тIоритIизе бокьун.

Гьеб къавмалъ Муса ва Гьарун гьереси гьаруна, гьезда мутIигIлъизе чIухIана, жидер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиналда инкарги ккун, пиргIавн вуго жидер алагь абуна. Гьел кIудиял мунагьал сабаблъун жал ралъдалъе гъанкъизаруна ва жидер насло тухум тIагIинабуна.

وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾

50. Дица Марьямил вас ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул эбел Марьям гьаруна дир хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб гIаламатлъун. Дица гьел кIиялго чIолеб бакIлъун гьабуна Байтул-мукъадасалъул ракьалдаса бищунго берцинаб ва лъикIаб бакI.

Жиб борхалъуде бугеб, гьениб битIараб майданлъиялда пихъил ахги бугеб, жаниб цIорораб иццул лъимги бугеб, гьеб ахикьан чвахун унеб.

Цо-цо гIалимзабаца Г1иса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул эбел Марьям Сириялда Димашкъ шагьаралда аскIор рукIанин абураб магIна гьабун буго, цогидаз Палестинаялда бугеб Рамлат абулеб бакIалда рук1анин абун буго. Цогидал аятазда бугеб жоги хал гьабидал Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалъулги хал гьабидал, ГIиса вараг ва гьесул эбел Марьям Байтул-мукъадасалда аскIор рукIана абураб рагIи битIараб букIин бичIунеб буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾

51. Дица киналго аварагзабазда عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ва гьезда иман лъурал муъминзабазда хитIаб гьабун абуна: **«Я гьал аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ! Нужеца хIалалаб, бацIадаб ризкъи кванай, лъикIаб гIамал гьабун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи, гьесда гIагарлъиги тIалаб гьабе! Х1акълъунго Дун вуго нужеца гьабулеб кинабго гIамал лъалев** ва гьелда рекъараб жазаъ нужее гьабизе бугев»- абун.

ТIадегIанав Аллагьас жиндир хириял аварагзабазе عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ хIинкъи кьун гьезда абулеб буго Дида нужер киналго гIамалал лъала, нуж хIинкъа дир амру-нагьюялда хилиплъизе абун. Гьаб рагIи гьезул умматалда бугеб хитIаб буго ва жидер мунагь-хатIа гьечIел аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун хьвадизе тIадаблъун гьабураб мехалъ, гьезул умматалъул хIинкъи ва цIодорлъи цIакъго гучаб букIине ккола абураб магIна буго.

Ибнукасирица абуна: гьаб аяталъ тIоритIел гьабулеб буго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъи ва гьесие мутIигIлъиялъе сабаб букIин хIалалаб, бацIадаб ризкъи кванай. Жидеда Аллагьасул салам лъеял аварагзаби хIалалаб жо кваналел, гьеб тIалаб гьабулел рукIана. ГIемерисел аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ

гIи хьихьулел рукIана. Г1иса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ эбелалъ квас хIалтIизабун щвараб жоялдаса кваналев вукIана. Давуд аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир квер хIалтIун щвараб жо кваналев вукIана. Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг Маккаялъул гIадамазул гIиял хьихьулев вукIана гьез кьураб мухь босун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Я гьал гIадамал! ТIадегIанав Аллагь жив вац1цIадав вуго. Гьес бац1цIадаб жо гурони къабул гьабуларо. ХIакълъунго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аварагзабазда عَلَيْهِمُ السَّلَامُ амру гьабураб жо, жиндир муъминал лагъзадерида амру гьабураб жо буго»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾

52. Х1акълъунго Гьаб Дица нуж жиндалъун ритIараб дин я гьал аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ, цохIо дин буго.

Гьеб динги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бац1цIад гьаби, гьесул аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьари, ахираталда иман лъей буго. **Дунги вуго нуж киназулго БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ нуж рижарав, нуж хьихьулев, ахираталда нужее жазаъ гьабулев. **Нуж дир гIазаб-гIакъубаялдаса хIинкъа.** Дун разилъи тIалаб гьабун хьваде, дие гьабулеб гIибадаталъулъ щибаго жо гIахьалги гьабуге.

فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾

53. Ва амма умматал гьеб цо диналда чIечIо, гьел цIакъ рикь-рикьана. жидецаго ургъун хъварал тIахьазда нахърилъльана Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам хисизабуна.

Цоял цIадуе лагълъи гьабизе лъугьана, цогидал бакъ-моцIалъе, цIвабзазе лагълъи гьабизе лъугьана, цогидал Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабун хьанчазе ва г1адамазе лагълъи гьабизе лъугьана. Жидехъе тIехь рештIинабурал ягьудиял ва насраниялги цо-цаздехун тушманлъи ккун хьвадана. **Гьеб щибаб къокъаги жидеца гьабулеб дин битIараблъун рикIк1ун гьелдалъун рохулел ва чIухIулел руго.** Цогидал динал гьереси гьарулел, гьеб дин гьабулел гIадамалги гIодорегIан гьарулел руго.

ИбнухатIибица абуна: гьаб аят: «Нужер дин цо дин буго»-абураб, жинца тIоритIел гьабулеб буго исламияб уммат, дунялалъул щиб рахъалда бугониги, цо уммат букIине тIадаб букIиналда. Жидер цохIо ракI бугеб гIадин, жидер цохIо квер бугеб гIадин цолъун рукIине тIадаб букIиналдаги. Гьезул шаригIатги цо буго, гьезул къасдалги

цохIо рукIине ккола, гьезул мурадги цо букIине кола. Гьел киналго руго цо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ божулел, гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабулел. Киназго малаикзаби ва аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьарула, гьезда рештIинарурал тIахьалги ритIухъ гьарула. Ахираталда, алжанжужахIалда, хIисаб-мизаналда иман лъола.

Гьадин букIингун цадахъ бусурбаби цIакъ къокъаби гьарун рикь-рикьун руго. ЦохIо росдал ва шагьаралъул агьлуялъулги рагIи данде кколеб гьечIо. Щибго мурад гьечIеб, щайтIаналъ ракIалда рехарал багьанаби рицун цоцаздехун тушманлъи ккун хьвадулел руго. Гьедин хьвадулел рукIиналъ киналго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбабазул ракI боххулеб буго, гьезул мурадги тIубалеб буго, гьезул рагIиги цебехун унеб буго.

Дунялалда тIад бусурбаби ругел ракьазда рагъал унел руго, гьел буссурбаби цолъизе, цоцазе кумек гьабизе регIизе толел гьечIо. Гьел бусурбабазда гьоркьор ругел мунапикъаца купру-ширкалъул рахъккун, гьезие квербакъи гьабун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло рагъулел мужагьидазда квешал цIарал лъолел руго. Дунялалъул чIаголъи тIаса бищун, ахират кIочон хьвадулеб буго гIемерисеб халкъ.

ТIадегIанав Аллагьасул амру буго гьаб ракьалда тIад исламияб дин букIинабе, гьаниса купру-ширкги тIагIинабеян абун. Гьаб амру тIубазе тIадаб букIин лъалев, гьаб тIубаялъе гIоло яхI бахъизе кколеблъи лъалев чиги цIакъ дагь гурони гьечIо. Гьеб тIадаб букIин лъалел гIалимзабаца гIадамазда гьеб бицунеб гьечIо, гIадамазе бокьулеб гьел жидеда разилъулеб хабар бицунеб буго. Купру-ширкалъул ихтияралда гъоркь ккун ругел бусурбаби ва исламияб ракь эркен гьабизе кколаян абизецин гьел гIалимзаби хIинкъулел руго. «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ». Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурхIун, гьес квербакъун гурони квербакъиги гьечIо.

فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾

54. Дуца гьел Маккаялъул мушрикал жидерго жагьиллъиялъулъ ва ахIмакълъиялъулъ те МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьезда тIаде хвел бачIизегIан.

Гьез иман лъечIо абун дуца ракI къварид гьабуге. Гьезие дир гIазаб букIин хIакъаб буго ва гьелдаса гьел рорчIизе гьечIо.

أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾

55. Гьел капурзабазда ракIалда ккунищ бугеб жидее кьураб боцIи-мал ва васал

نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

56. Дица гьезие гьабулеб лъикIлъи буго абун ва жидер гIамалалда дун рази вуго абун.

Гьедин гьечIо амру. Дица гьел ахираталъул гIазаб гьезие цIикIине

дунялалъул бечелъи ва рахIат кьун тун руго. Гьеб амру гьедин букIин гьездаги лъалеб гьеч1о. Гьел руго хIайваназдa релълъарал, щибго жоялъул пикру гьабуларел, ахIмакъал гIадамал. Гьез абулеб буго жидее дунялалда бечелъиги, васалги цогидаб кинабго хIажатаб жоги кьун бугин, гьеб кинабго жо нижее ахираталдаги букIине бугин, нагагь ахират букIунеб батаниян абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьас дунялалъул магIишат кьола жиндие вокьаравги, вокьичIевги чиясе. Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дин гьабизе тавпикъ кьоларо жив разияв чиясе гурони»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ТIадегIанав Аллагьас капурзабазул бициндал, гьезие бугеб гIазабги бициндал, гьелда нахъ регIизабун муъминзабазул сипатал ва гьезие бугеб лъикIлъи бицана.

إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾

57. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъун, гьесул гIазабалдаса хIинкъун гIибадат гьабулел муъминзаби;**

وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾

58. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **аятазда ва мугIжизатазда иманги лъурал;**

وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

59. Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ **щибго жо гIахьал гьабун ширкги гьабуларел;**

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾

60. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун, гьесие мутIигIлъун паризаяб закат-сахIги кьолел.**

Цогидал Аллагь разилъулел лъикIал гIамалалги гьарулел. Гьеб лъикIаб гIамал гьабигун цадахъ жал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ руссулел рукIинги лъалел.

Ва х1акълъунго жидеца гьабураб лъикIаб гIамал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **къабул гьабичIого хутIиладай абун жал хIинкъун рукIулел.**

ХIасанул Басрияс абуна: «Муъминчиясул сипат буго жив лъикIаб гIамал гьабулев вукIулев, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъунги вукIулев. Мунапикъасул сипат буго жинца квешаб гIамал гьабулев ва жив Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъуларев»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъана гьаб аяталъул хIакъалъулъ ва гьелъ абуна: «Закат-сахI кьураб мехалъ жал Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун рукIунел гIадамал жидеца зина гьабулел, цIогь гьабулел, жа гьекъолел гIадамалищ ругел?»-абун. Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: *«Гьел гьечIо я Ссидикъил яс! Гьел руго жидеца какги балел, кIалги колел, закат-сахIги кьолел ва гьебгун цадахъ жал Аллагьасдаса* جَلَّ جَلَالُهُ *хIинкъун рукIунел гIадамал»*-

абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

أُوْلَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَهُمۡ لَهَا سَٰبِقُونَ ٦١

61. Церехун рицарал сипатал жидее ругел муъминзаби руго лъикIаб гIамал гьабизе гIедегIулел ва гьеб лъикIаб гIамал гьабизе жал цереги кколел.

Пахру Рази абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас муъминзабазул сипатал рицунаго гьабураб тартиб буго цIакъ берцинаб ва пасихIаб тартиб.

Бищунго цебе рехсон буго: Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъураб мехалъ гьесул гIазабалдаса хIинкъулеллъун рукIин. Гьеб хIинкъиялъ тIад гьабулеб жо буго кинабго квешаб гIамал тей, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвади.

КIиабилеб буго: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави ва гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел аятал ва гIаламатал лъан гьезда иманлъей.

Лъабабилеб буго: Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб гIибадаталъулъ щибго жо гIахьал гьабун гутIи.

Муъминзабазе гьаб сипат гьабураб мехалъ ширк абураб рагIиялдаса мурад буго рияъ гьаби, гIадамал разилъи тIалаб гьабун, гьезие берцин вихьизе бокьун гIамал гьаби. Гьаб буго муъминчияс гьабураб лъик1аб гIамал гIадада хвезабулеб сипат. Гьаб сипат жинда жаниб гьечIого Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьаби буго хIакъикъияб иман лъеялъул гIаламат.

Ункъабилеб сипат буго: Гьал цере рехсараб лъабалго сипаталги цIунун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тIагIат-гIибадат гьаби ва гьеб тIагIаталъулъги жидер гъалатIлъи, жагьиллъи ва такъсир ккеладай абун хIинкъун рукIин. Гьал рехсарал сипатал жидее ругел муъминзаби руго жидер иманалъулъ ритIухъал «Ас-сидикъуна»-абун жидеда абулел муъминзаби.

وَلَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ وَلَدَيۡنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلۡحَقِّ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٦٢

62. Дица напсалда тIад къаларо гьелъие гьабизе кIолеб таклиф гурони. Муъминзабаздаги тIад къан гьечIо гьезда гьабизе кIолеб жо гурони. **Дида аскIор руго лагъзадерица гьабураб кинабго гIамал тIад хъварал кагътал. Ахираталда гьел кагътазда рекъон лагъзадерил хIисабмизан гьабизе буго ва цониги чиясе зулму гьабизе гьечIо.**

Гьезул лъикIаб гIамал дагь гьабизе гьечIо, гьезул квешаб гIамал гIемерги гьабизе гьечIо.

بَلۡ قُلُوبُهُمۡ فِي غَمۡرَةٖ مِّنۡ هَٰذَا وَلَهُمۡ أَعۡمَٰلٞ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمۡ لَهَا عَٰمِلُونَ ٦٣

63. Гьел инкарчагIазул ракIал гьаб Къуръан бичIиялдаса гъапуллъун руго ва жидеда тIад тIалъел лъун бугел гIадин

руго. Капурал гIадамазул цогиги гIемерал квешал гIамалал руго жидеца гьарулел ва хадурги гьаризе ругел.
Гьел гIамалал сабаблъун жидее ахираталда абадияб гIазабги букIине буго.

حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذۡنَا مُتۡرَفِيهِم بِٱلۡعَذَابِ إِذَا هُمۡ يَجۡـَٔرُونَ ٦٤

64. Гьел капурал къавмазул церехъаби ва бечедал гIадамал дица гьаб дунялалдаго рукIун гIазабалдалъун къварид гьарураб механ: унта-щокълъи, ракъи, рагъ ва цогидал къварилъаби тIаде риччан, **гьел цIакъ гьаракь борхун ах1долел руго ва жидее кумек гьарун ахIи балелги руго.**

لَا تَجۡـَٔرُواْ ٱلۡيَوۡمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ٦٥

65. ТIадегIанав Аллагьас гьезул хIакъалъулъ абулеб буго: «**Жакъа нуж кумек т1алаб гьабун ахIдоге! Х1акълъунго нужее щибго квербакъи букIине гьечIо дир гIазабалдаса нуж цIунулеб!»-абун.**

قَدۡ كَانَتۡ ءَايَٰتِي تُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَكُنتُمۡ عَلَىٰٓ أَعۡقَٰبِكُمۡ تَنكِصُونَ ٦٦

66. Х1акълъунго нужее дир Къуръаналъул аятал цIалулел рукIана. Амма нужеца гьел махсароде гьаруна ва гьезда гIамал гьабичIого мугъбан лъутун унел рукIана.

مُسۡتَكۡبِرِينَ بِهِۦ سَٰمِرٗا تَهۡجُرُونَ ٦٧

67. Гьеб Къуръаналда иман лъеялдаса нуж чIухIун рукIана ва сардилъ дандеги руссун нужедаго гьоркьоб Къуръан какун ва авараг гьереси гьавун, гьезда тIасан квешаб, къабихIаб хабар бицунелги рукIана.
Нужеца гьеб Къуръан сихIру бугин абуна, гьереси бугин, шигIру бугин абуна, ва цогиги батIулал харбал рицана. Аварагасдаги ﷺ шагIир вугин, кагьин вугин, сихIрочи вугин абуна.
Цоги магIна гьабуна гьаб аяталъе: «Маккаялъул мушрикал КагIба рукъалдалъун жал чIухIарал рукIана ва жидее лъицаго къварилъи гьабиларилан абун божунги рукIана»-абун.

أَفَلَمۡ يَدَّبَّرُواْ ٱلۡقَوۡلَ أَمۡ جَآءَهُم مَّا لَمۡ يَأۡتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٦٨

68. Гьез гьаб Къуръаналъул пикру ва тадбир гьабуларищ жидеда лъазе гьаб жо инсанасул калам гьечIеблъи.
Гьелъул рагIабазул гIуцIцIиги, магIнаялъул гъварилъиги, бицунеб жоялъул пасихIлъиги бихьуларищ ва жидеца гьеб Къуръаналда иман лъеларищ? **Яги жидехъе бачIараб гьаб Къуръан цересел умматазухъе бачIинчIеб жойищ бугеб жидеца гьелда инкар кквезе?**. ТIадегIанав Аллагьасул гIадат буго умматалда расул витIулеб, гьесухъе тIехьги рештIинабулеб. Гьеб гIадаталдалъун

вуго нужехъе МухIаммад авараг ﷺ вачIун ва гьесда Къуръанги рештIинабун.

أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾

69. Яги гьал Маккаялъул мушриказда жив лъаларев чийищ вугев гьезухъе расуллъун витIарав МухIаммад ﷺ:

Гьезда цIакъ лъала МухIаммад ﷺ жинда божилъи гьабулев, жинца хиянат гьабуларев ва гьереси бицунарев чи вукIин. Жиндир тIабигIат-гIамал берцинав, гIакъло камилав чи вукIинги.

أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۚ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾

70. Гьадинал камилал сипатал жиндие ругев **МухIаммад ﷺ жундуца ккурав чи вугин абунги кин гьез абулеб? гьел мушрикаца абухъин гьечIо иш. Гьев МухIаммад ﷺ вуго гьезухъе хIакъаб дин босун витIарав Аллагьасул ﷻ расул. Гьаб амру гьадин букIин лъалеб бугониги Маккаялъул агьлуялъул гIемерисел жидее хIакъаб дин бокьичIел, гьеб рихарал руго.**

Хъанчие лагълъи гьабиялъ, гьел алагьзабилъун кквеялъ жидер гIакъло арал, рекIелъ ахIмакълъи ва батIулаб пикру бугел руго.

وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾

71. ХIакъаб Аллагьасул ﷻ динги дунялалъул гIуцIиги гьел гIадамазе бокьараб жоялда, гьезул гIакъло-тадбиралда рекъон хьвадулеб букIарабани, гьал зобал ракьалги, гьезда жаниб бугеб кинабго гIадлу-низамги пасалъилаан, кинабго жоялъул тадбирги хвелаан.

ГьедигIанго загIипаб жо буго инсанасул гIакъло ва тадбир, гьесда лъаларо жиндирго напсалъе маслахIат бугеб ва зарал бугеб жо батIа гьабизе, цогидаб гIаламалъул тадбир кин гьесда лъалеб. Кинабго жо лъай ва кинабго жоялда хIалкIолъи цохIо ТIадегIанав Аллагьасе ﷻ буго ва гьесул тадбиралдалъун хьвадулеб гьаб кинабго гIаламги буго. **Дун гьел Маккаялъул мушриказухъе гьел хира гьарун, чIухIизарун, гьезие Къуръан рештIинабун,** гьездаса авараг ﷺ гьавун **вачIана. Амма гьел мушрикал жидее бугеб хиралъиялдаса ва Къуръан кIодо гьабиялдаса руссун чIана.**

أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾

72. Дуца гьел Къурайшияздаса ужрамухь тIалаб гьабулеб гьечIо гурищ МухIаммад ﷺ, гьезухъе Къуръан щвезабиялда данде. Дуе бугеб ажро-

кири Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ буго ва гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жидеца ризкъи кьолезул бищунго лъикIав вуго.

وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾

73. ХIакълъунго мун вуго МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьел гIадамал хIакъаб диналда ва битIараб нухалда ахIулев расул .

وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾

74. ХIакълъунго жидеца ахираталда иман лъоларел, гьениб хIисаб-мизан ва алжан -жужахI букIин гьереси гьабулел гIадамал битIараб нухдаса къосарал руго.

Ахираталда иман лъоларел гIадамазул Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъейги, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьариги букIунаро. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурав чи гьесул аварагасдаги иман лъурав вукIине ккола ва гьев аварагас бицараб кинабго жо жинца къабул гьабулевги вукIине ккола. Аварагас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ бицараб динияб ва дунялияб хIукмуялъул цояб ритIухъ гьабун, цогидаб гьереси гьабун хьвадулев чи жиндир иман къабул гьабуларев вуго.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасидаса бицана: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг кьижун вукIаго гьесда тIаде кIиго малаик вачIана ва гьезул цояв хIатIазда аскIов, цогидав бетIералда аскIов гIодов чIана. Цинги хIатIазда аскIов гIодов чIарас бетIералда аскIов чIарасда абуна: «Дуца гьав аварагасул ва гьасул умматалъул хIакъалъулъ цо мисал баче»-абун. КIиабилес абуна: «Гьав аварагасулги гьасул умматалъулги мисал буго рикIкIадаб сапаралъ ун нух башалъуда щун, квен ва лъим тIагIун хутIараб къавмалъул мисал: церехун инеги рес гьечIого, нахъе руссинеги рес гьечIого. Цинги гьезда тIаде вачIун цо тIабигIат- гIамал берцинав, ретIел-хьит чIухIарав чияс жидеда абурал: «Дица нуж берцинаб ах-хурги бугеб, гьуинаб, гIемараб лъимги бугеб бакIалде ахIани нуж дида цадахъ рачIилищ?»-абун. Гьеб къавмалъ рачIинилан абула ва гьевгун цадахъ ун жал берцинаб ах-хур ва гIемераб лъим бугеб бакIалде щола.*

Гьенир чIун квана-гьекъон жидеда рухI бачIиндал, захIмалъи-къварилъиги кIочендал, дов чияс гьезда абула: «Дида лъала гьалдаса лъикIаб ах-хур ва лъим бугеб бакI. Дунгун цадахъ нуж гьенир рачIилищ?»-абун. Гьеб къавмалъул цояз абула: «Валлагьи, дуца битIараб жо бицунеб буго ниж мунгун цадахъ рачIила»-ян, цогидаз абула: «Ниж гьанирго чIела, нижее гьаб лъикIлъиги гIун бугин»-абун.

ХIадис имам АхIмадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Къатадатидаса бицана: *Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда цо чи данде чIвараб мехалъ, аварагас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

гьесда абуна: «Дуца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьаве ва мун исламияб диналда вачIа»-абун. Гьев чияс абуна: «Дуца дун ахIулев вуго дие бокьулареб жоялде»-абун. Аварагас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дуе бокьичIониги иман лъе дуца. Дуца пикру гьабе ва дида бице; мун квешаб гвендал ругеб, къваридаб нухдасан унев вугони, цинги дуда аскIов вачIун цо чияс абуни «Дида лъала гьалдаса лъикIаб, битIараб ва санагIатаб нух»-абун. Мун гьев чиясда божун гьевгун цадахъ ине вугищ»-абун. Дов чияс абуна: «Ине вуго»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *цIаралдалъун гьедулев вуго дун, мун цIакъ квешаб нухда вуго ва дица мун бит1араб нухда ахIулев вуго»*-абун.

وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾

75. Дица гьел мушриказда гурхIел гьабуни ва гьезда тIад бугеб къварилъи борхани, гьел цIидаса жидер купру-ширкалда жанир лъугьине руго, ва жидеца гьабизе кколеб хIакъаб дин гьабичIого къосиналъулъ ва гIасилъиялъулъ хьвадизе руго.

وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾

76. Х1акълъунго Дица дунялалъул рукъоб гьезул хIал бихьи гьабуна батIи-батIияб гIазаб гьабун:

ракъитIад биччан, унти къварилъитIад биччан.

Гьел жидер БетIергьан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъичIо, гьесие хIеличIо. Жидерго къосиналда чIана ва гьеб жидеда бачIараб къварилъи Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан букIиналда мукIурлъичIо.** Гьез Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаричIо гьеб къварилъи тIаса босе абун ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иманги лъечIо. Гьезул гIамалкIодолъи, чIухIи ва ахIмакълъи кутакаб букIиналъ гьанжелъизегIан гьел Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъичIо, гьанжеялдаса хадурги мутIиг1лъизе гьечIо.

Гьаб цебехун бугеб (75-76) аят рештIинабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Аллагь разилъаяв Сумамат ибну Асал абулев асхIаб жив асирлъун ккун вукIаго гьес Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда иман лъуна ва жив исламияб диналде вачIана. Цинги гьев асирлъиялдаса тархъун виччараб мехалъ жиндир къокъаги цадахъ бачун Ямаматалдаса Маккаялда тIорщел бичизе къапилаби рачIунеб нухда чIана ва гьес абуна: «Валлагьи, цохIо мугь тIощалил инаро гьаб нухдаса Маккаялъул мушриказе Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас изну кьун гурони»-абун.

Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Къурайшиязда цIакъ гучаб ракъи бихьизабуна. Гьез капурго хвараб жо кванана, гьвеялъул гьанги кванана, бигун

цадахъ бежун квас-расги кванана. Цинги Абусуфян Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе вачIун гьесда абуна: «Дица дуда гьарулеб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIаралдалъун ва нилъеда гьоркьоб бугеб гIагарлъиялъул цIаралдалъун: дуца абулеб буго гурищ: «Мун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кинабго гIаламалъего гурхIел- рахIмуялдалъун витIарав авараг вуго абун? Аварагас صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: «БитIараб буго, дун гьедин витIарав авараг вуго»-абун. Абусуфяница абуна: «Валлагьи, дида мун вихьулев вуго нижер умумул хвалчадалъун чIвалевлъун, нижер лъималги ракъун хвезарулевлъун»-абун.

Гьаб хIадисалъул магIна буго: «Жидеда якъинго лъалеб букIаго Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад, авараг вукIин, гьес бицунеб жо битIараб букIинги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеда ракъи ва къварилъи бихьизабулеб бугониги гьел къосарал Къурайшияз МухIаммад авараг صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ритIухъ гьавичIо, гьесда иман лъечIо ва жидерго купру-ширкалда чIана. Гьелъие бищун кIудияб сабаб букIана гьев МухIаммад аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мутIигIлъун гьесда нахърилълъине Къурайшиязул ханзаби чIухIи, Адам аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ сужда гьабизе иблис чIухIараб гIадин. Гьаб чIухIараб къавмалъул ахирияб хIасил бицун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾

77. Гьеб квешаб, чIухIараб ва залимаб къавмалда тIаде дица кутакаб гIазабалъул рагьо рагьараб мехалъ: къиямасеб къо бачIун гьелъул гучал гIазабал жидее рукIин якъинго лъараб мехалъ, **гьеб къавм кинабго гурхIелалдаса ва лъикIлъиялдаса хьул къотIараллъун рукIине руго ва гьел абадияб жужахIалъул гIазабалъулъги рукIине руго.**

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

78. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужеца жиндие гIибадат гьабизе тIадав, **жинца нужее берги, гIинги, ракIги бижарав,** гьездалъун нужеда жо бихьизе, рагIизе ва нужеца пикру гьабизе. Гьаб кинабго махлукъалда балагьун гьелъул Халикъ вукIин лъазе, гьев Халикъги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъазе. **Ва амма жидеца пикру гьабулел ва гьел кIудиял нигIматазда щукру гьабулел гIадамал цIакъго дагьал руго.**

Гьел нигIматазда щукру гьаби буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъей, гьесул аварагасда нахърилълъин ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун

Аллагьасги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул аварагасги малъухъин гIибадат ва цогидаб гIамал гьаби.

وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾

79. Жинца нуж рижарав ва гьаб ракьалда тIад хьвадизаруравги вуго БетIергьан Аллагь. Ахирги нуж киналго Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ руссине руго.

Къиямасеб къоялъ тIаде рахъинарун хIисаб-мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере чIезе ругел руго.

وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾

80. Жинца нуж чIаго гьарулев ва нуж хвезе гьарулев вуго нужер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ. Сордо къо цоялъ цояб хисиги, лъагIел свериги, зобал- ракьазул хьвадиги гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тадбиралдалъун буго. Гьаб иш кин нужеда бичIуларебва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман кин лъоларебва?.

Амма гьаб къосараб умматалъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIал кIолъиялъул пикру гьабичIо, гьев жидер БетIергьан вукIиналдаги мукIурлъичIо, гьесул расуласдаги мутIигIлъичIо.

بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾

81. Гьез цересел къосарал умматаз абуралда релълъараб рагIи абуна:

قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾

82. Гьез абуна: «Ниж хвезеги хун ракьлъун ва турарал рукьбилъун рукIун хадурги тIадейищ рахъинарулел?»-абун. Гьеб жо абадиялъго букIунеб жо гьечIо.

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾

83. Х1акълъунго гьадинабго къотIи гьабун букIана нижеда цере рукIарал умматазеги, нижееги ва нижер умумузеги.

Амма нижеда гьеб хIакъикъияб жолъун батичIо. Жегиги хун хадур тIаде рахъизарурал умматалги гьечIо. **«Гьав аварагас** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **нижеда бицулеб жо церегосел гIадамаз ургъараб гьересияб хабар буго»-абун.**

Гьалда хадуб ТIадегIанав Аллагьас жиндир хирияв аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ амру гьабулеб буго гьеб капураб къавмалъул мугъ бекизабулеб, гьезие цоги батIияб жаваб кьезе рес гьечIеб жо гьезда гьикъе абун.

قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾

84. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеда жо лъалеб батани дида бицеха дунялалъулги, гьалда тIад ва жаниб**

бугеб жоялъулги бетIергьанлъи лъихъ бугеб?»-абун.

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾

85. Гьез абизе буго: «Аллагьасухъ جَلَّ جَلَالُهُ буго»-абун. Дуца гьезда абе: «Гьедин бугеб мехалъ нужеца гьелъул пикру щай гьабулареб ва гьелъул вагIзаги щай нужее лъугьунареб?»-абун.

قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾

86. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «Гьал анкьалго зобалазулги, жиб цIакъ кIудияб гIарщалъулги бетIергьан щив вугев?»-абун.

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾

87. Гьез абизе буго: «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго»-абун. Дуца гьезда абе: «Нуж гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъизе хIинкъуларел щай?»-абун.

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾

88. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «Гьаб кинабго махлукъаталъул ханлъи ва ихтияр лъида кодоб бугеб? жиндихъе кIанцIарасе квербакъулев щив вугев? киналго данделъун ургъаниги жиндир амру хвезабизе ва хисизабизе хIал кIоларевги щив вугев? Гьеб жо бице дида, нуж гIелму-гIакъло бугел гIадамал ратани»-абун.

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

89. Гьез абизе буго: «Аллагьасе буго кинабго ханлъи, кинабго ихтияр ва гьунар-къуватги»-абун. Дуца гьезда абе: «Цинги нуж щиб жоялъ гуккун ругел ва нуж кире руссун ругел?»-абун.

Нужеца гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман щай лъолареб ва гьесие гIибадатги щай гьабулареб?.

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾

90. Дун гьел мушриказухъе хIакъаб дин ва хIакъаб Къуръан босун вачIана, Дица гьезухъ расулги витIана, амма гьез кинабго жо гьереси гьабуна ва иман лъеялдаса руссун жидерго купру-ширкалд чIана.

Гьезие къиямасеб къоялъ щибго хIужа ва сабаб букIунаро Дир жужахIалъул гIазабалдаса жал цIунулеб, Дица щивниги чиясе зулмуги гьабуларо гьезухъе авараг витIичIого ва гьезухъе дин щвезабичIого гIазаб гьабун.

Капурзабазе инкар гьабизе кIоларел хIужаби рицун ва далилал рачун гьезда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин лъазабун хадуб ва гIибадат гьаби цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони букIине бегьуларебли бицун хадуб, ТIадегIанав Аллагьас гьединалго мухIканал хIужаби рицун мушриказ

гьабулеб ширк батIулаб дин букIин бицана.

مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾

91. ТIадегIанав Аллагьас жиндие васлъун щивго чи кквечIо. ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ, ГIузайр авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ васал гьечIо. Гьединго малаикзабиги гьесул васал яги ясал гьечIо.

Гьев Аллагьгун جَلَّ جَلَالُهُ цадахъ цоги аллагьги гьечIо. Жинца жо бижулев, бижараб жоялъул тадбир гьабулев, гьеб хьихьулев, жиндие лагълъи гьабизе бегьулев цоги аллагь гьечIо, гьев вукIинги гIакълуялъ къабул гьабуларо.

Нагагь цогиги аллагь вукIаравани гьев кIиясулго щивав цояв жинца бижараб жоялъул тадбир гьабулевлъун вукIинаан, цинги гьел цоцазде къацандун, цояв цоясда тIалъи гьабун хьвадилаан. Гьедин хьвадараб мехалъ жив бергьарав Аллагьлъун хутIилаан, жив къарав гьесул лагълъун ккелаан. Жив къолев, жив цоги жоялъе лагълъун вукIунев аллагь кин вукIинев? **Жив ТIадегIанав ва вац1цIадав вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьел мушрикаца жиндие гьарулел сипатаздаса.** Гьаб гIаламалъулго ханлъун жив вугев цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго . Гьесда дандехун къеркьолеб кинабгIаги къуват букIарабани, гьаб гIаламалъул гIадлу низам бихулаан.

Гьаб махлукъат Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижараб къоялдаса бай бихьун жакъа къоялда щвезегIан гьалъул гIадлу-низам биххун гьечIо, гьениб щибго хис-баси ккун гьечIо. Гьаб буго бищунго кIудияб хIужжа ва далил Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда жинца тIоритIел гьабулеб. Дунялалъул ханзабазул гIадлу-низам нилъеда лъала щибаб заманаялъ хисулеб букIин. Цо хан бергьараб мехалъ гъокь вукIарав ханасул низам биххун уна, цинги цогидав хан бергьараб мехалъ гьав ханасулги низам биххун уна. ГIакълияб далил къваригIарав ва жинда жо бич1чIулев чиясе гьаб аят гIезе буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда жинца тIоритIел гьабулеб далиллъун.

عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

92. Жинда загьирабги, батIинабги, бихьуда бугебги, жиб рикIкIадабги жо лъалев вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

Жинца махлукъат бижилелдего гьеб бижиги, гьелъул тадбирги жинда лъалеб букIана. Гьаб дунял паналъун ахираталда руссиндал гьениб букIунеб кинабго жоги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъалеб буго. **Гьел мушриказ жиндехун ширк гьарулел гьересиял**

алагьзабаздаса вацIцIадав ва ТIадегIанав вуго Аллагь.

قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾

93. Дуца абе МухIаммад ﷺ: «Я дир БетIергьан! Дуца гьаб къавмалъе гьабулеб гIазаб дида бихьизабулеб бугони,

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾

94. Дуца дун гьавуге БетIергьан, гьеб залимаб къавмгун цадахъ, ва гьелгун цадахъ гьалагги гьавуге»-абун.

Гьаб дугIа гьабеян абун Аллагьас ﷻ жиндир аварагасда ﷺ амру гьабулеб буго: жиндир мунагь-хатIаъ гьечIого, жиндие гIазаб гьабулареблъи хIакъаб жо бугониги, гьев авараг ﷺ Аллагьасул ﷻ лагь вугелъул жинца жив лагьлъун вукIин загьир гьабизе ва Аллагьасда ﷻ хIелизе.

وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾

95. ХIакълъунго дида кIола МухIаммад ﷺ, гьеб дур капураб къавмалъе къотIи гьабураб гIазаб дудаги бихьун гьезие гьабизе.

Амма гьеб гIазаб гьаби нахъе бахъун буго дица хIукму гьабураб заман щвезегIан.

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾

96. Мушриказ ва мунапикъаца дуе гьабулеб квешлъи дудаса нахъчIвай гьездехун лъикIаб мушавара гьабун ва берцинаб хабар бицун.

Дида лъикI лъала гьез бицунеб хабар ва гьез дуе гьабулеб къварилъиги. Дица гьезие гьеб гIамалалда рекъараб гIазаб гьабизе буго.

Гьаб аяталда жаниб ТIадегIанав Аллагьас жиндир хирияв аварагасда ﷺ лъазабулеб буго квешаб къавмалъул квешлъиялдаса жив цIунулеб дару ва сабаб. Гьеб буго жиндие квешлъи гьабурасеги лъикIлъи гьаби. Гьедин гьабураб мехалъ тушманасулги гьудул лъугьула, цим бахъиги рокьа-хинлъиялда сверула.

Гьаб гIамал буго залимал гIадамазул зулмуялда данде чIезе гьунар гьечIеб мехалъ, тIасан (загьиралда) черхалъ ва мацIалъ гьездехун гьабулеб рекъел ва хIал цIуни. Амма квешал гIадамазулгун гьудуллъи гьабизе бегьуларо, гьел рокьизеги бегьуларо. Гьезулгун гьудуллъи гьабурав ва гьел рокьарав чи гьелгун цадахъ къиямасеб къоялъ тIаде вахъинавула абун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул кьучIаб хIадисалдаги буго.

وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾

97. Дуца жегиги абе МухIаммад

ﷺ! **Дица дур цIаралдалъун гьарулеб буго Бет1ергьан, дун цIуне абун щайтIаналъ вас-вас ккезабиялдаса ва гьелъ дун батIулаб жоялда гьетIизавиялдаса.**

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

98. Жегиги дица дурго цIаралдалъун цIуни гьарулеб буго Бет1ергьан, гьел щайтIаби дир амруялъулъ гIахьаллъиялдаса ва гьез дие зарал гьабиялдасаги. Гьаб дугIа гьабе абунги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир хирияв аварагасда ﷺ амру гьабуна гьеб дугIа гьесул умматалъул муъминзабаца гьабизе гIоло.

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾

99. Гьел мушриказул цоясда хвел тIаде щвараб мехалъ ва рухI бахъиялъул захIмалъиги жинда бихьараб мехалъ, гьев Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ хIелула ва жинца абула: «Я дир БетIергьан! Дуца дун чIаго тун цIидаса дунялалда гIамал гьабизе виччай.

لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Дица гIадада биччараб гIумру лъикIаб гIамал гьабун мун разилъулеб рахъалда сверизабизеян абун. Кисаха гьесие дунялалда тIад вуссин букIинеб? Х1акълъунго гьаб буго гьес щибго хайир гьечIеб, гIададисеб рагIи абулеб мех.

Гьесул рухI бахъарабго, гьесдаги дунялалдаги гьоркьоб пардав лъугьула ва гьеб пардавалда нахъвукIула, къиямасеб къо чIун тIад вахъинавизегIан.

Гьелда абула: «Барзахалде» балеб заман абун. Инсан хвараб лахIзаталдаса бай бихьун къиямасеб къо щвезегIан гьоркьоб бугеб заман буго гьеб.

فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾

101. Къиямасеб къо чIун хварал гIадамал тIаде рахъинаризе ссур пураб мехалъ, гьел гIадамазда гьоркьоб букIараб гIагарлъи ва гьудул-гьалмагълъи тIагIун букIула.

Гьеб къоялъ кинавго чи жиндир напсалда машгъуллъун вукIула. **Гьезул цониги чи вукIунаро цогидав чиясул хIал цIехолев.** Щивасда тIад бугеб ургъел ва къварилъи цогидаб кинабго жо жинца кIочезабураб букIула.

فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾

102. Гьеб къоялъ жиндир цIадираби лъикIаб гIамалалдалъун бакIлъарав чи вуго лъикIлъиялда каерщел батарав ва жиндие

алжан насиблъарав.

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾

103. Жидер цIадираялда лъикIаб гIамал дагьлъарал гIадамал руго жидеца напс чIобого хутIизабурал, гIадада хвезабурал гIадамал. Гьел жужахIалда жанир лъугьинеги гьарула даимго гьенир жанир рукIинелъун.

تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

104. Гьезул гьурмалги цIаялъ рухIулел рукIула, кинабго черхги цIаялъ бухIулеб ва цIидаса гьан бижун цогиги, цогиги нухалъ цIаялъ бухIулеб букIула.

Гьезул сипатги жинда балагьизе хIинкъараб букIула. ЦIаялъ бухIараб бетIер кин букIунеб лъалеб батила цониги нухалъ гьеб бихьарав чиясда: кIутIби тIагIун, цаби цере лъун, беразул картIал хутIун рукIула гьезул гьурмал.

أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

105. Гьеб къоялъ жужахIалъул агьлуялда бадиб чIвай гьабун, гьезул ракI бекизабун, гьездехун абула: **«Нужее дир тIехьалъул аятал цIалулел рукIинчIищ, ва нуж гьел гьереси гьарун, гьезда иман лъечIого хьвадулел рукIинчIищ.**

Жакъа бихьана гурищ нужеда дунялалда аварагзабаца عَلَيْهِمُ السَّلَامُ бицунеб букIараб жо хIакъаб букIараблъи?»-абун.

قَالُوا۟ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾

106. Гьеб капураб къавмалъ абула: «Я нижер БетIергьан Аллагь! Нижер бахьикъосиялъ гьаруна ниж гьаб къоялде ккезе, ниж хIакъаб диналдаса къосараллъунги рукIана.

رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾

107. Я нижер БетIергьан! Дуца ниж гьаб жужахIалдаса къватIир рахъизарун цIидаса дунялалде риччай дуе гIибадат гьабизе. Гьеб мехалъ нижеца дудехун гIасилъи гьабуни цинги ниж рукIунаха тIобанго къосарал, нижерго напсазе зулму гьабулел гIадамал»-абун.

Жидее мукIурлъиялъ щибго мунпагIат гьабулареб къоялъ гьел мукIурлъизе руго гьезул купру-ширкалъе. Жидер гьари къабул гьабулареб къоялъ гьез Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ гурхIел ва тIаса лъугьиги гьаризе буго. Гьез бицунеб жо щиб бугеб лъачIого, жал цIидаса дунялалда риччаянги абизе буго. Амма гьезие жаваб цIакъ къокъаб ва

къвакIараб букIула.

قَالَ ٱخۡسَـُٔواْ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ١٠٨

108. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан гьезда абула: «Нуж тIагIа цереса! гьеб цIеда жанир тIепун чIа ва дидехун щибго калам гьабуге!»-абун.

إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٞ مِّنۡ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ١٠٩

109. Х1акълъунго Дида иман лъурал муъминзабазул цо къокъа букIана жидеца абулел: «Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Нижеца дуда иман лъуна, дур аварагги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ритIухъ гьавуна, дур Къуръанги къабул гьабуна. Дуца нижер мунагьал чуре ва мун нижеда гурхIа! ГурхIел гьабулезул бищунго лъикIав вуго Мун»-абун.

Гьал муъминзаби руго Маккаялъул къурайшиязул къосарал ва залимал гIадамаз жидее гIакъуба ва гIазаб гьабулел рукIарал; Билал, Хабаб, Ссугьайб, ГIаммар ва цогидалги мискинал ва загIипал асхIабзаби رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ.

فَٱتَّخَذۡتُمُوهُمۡ سِخۡرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوۡكُمۡ ذِكۡرِي وَكُنتُم مِّنۡهُمۡ تَضۡحَكُونَ ١١٠

110. Гьел муъминзаби махсароде гьарун нуж гьезда тIад релъанхъулелги рукIана. Гьеб гIамалалда руссун нужеда дун БетIергьан вукIинги кIочон тана ва дир гIазаб ракIалда щолебги букIинчIо.

Гьеб гIамалалда рекъараб жазаъ буго жакъа нужее гьабулеб жужахIалъул гIазаб.

إِنِّي جَزَيۡتُهُمُ ٱلۡيَوۡمَ بِمَا صَبَرُوٓاْ أَنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ١١١

111. Х1акълъунго гьел муъминзабазе Дица жакъа цIакъ лъикIаб жазаъ гьабуна, гьез дунялалъул рукъоб дие гIибадат гьабиялда тIад чIун ва нужер къварилъи- гIазаб хIехьон сабро гьабиялда данде. Х1акълъунго гьел алжаналъул нигIматазда жидер каерщел батараздаса руго.

قَٰلَ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ عَدَدَ سِنِينَ ١١٢

112. Капурзабазде Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан абула: «Нужеца дунялалъул рукъоб чан сон бараб?»-абун.

قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖ فَسۡـَٔلِ ٱلۡعَآدِّينَ ١١٣

113. Гьез абула; «Гьениб нижеца цо къо бан батила, яги цо тIобараб къоцин бан батиларо. Гьеб жо гьикъе жидеда хIисаб гьабизе лъалел гIадамазда»-абун.

Гьезул гIакъло ун, дунялалда бараб заман кIочон букIуна, гьеб къоялъул

хIинкъи ва захIмалъи цIикIк1араб букIиналъ.

قَٰلَ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلٗاۖ لَّوۡ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١١٤

114. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан абула: «БитIараб буго нужеца бицунеб жо. ЦIакъ дагьаб заман бана нужеца дунялалда**, гьанже хадуб абадияб жужахIалда базе бугеб заманалда данде ккун.

Х1акълъунго нуж гIакъло бугел, жо лъалел гIадамал рукIаралани нужеда дунял хIакъираб, жиб тIаса унеб жо букIин лъазе букIана ва ахиратги кIочон дунял тIалаб гьабулеллъун рукIизе рукIинчIо.

أَفَحَسِبۡتُمۡ أَنَّمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ عَبَثٗا وَأَنَّكُمۡ إِلَيۡنَا لَا تُرۡجَعُونَ ١١٥

115. Нужеда ракIалдайщ кколеб, я гьал гIадамал, Х1акълъунго Дица нуж гIададаго, щибго мурад гьечIого рижанин ва нуж ахираталда дида руссинеги гьечIин абун.

Гьедин гьечIо амру. Дица нуж хIайваналгIадин кванан-гьекъон гIалахалда рукIине, цинги хун ракьлъунги рукIине рижарал гьечIо. Нужее гIакъло- лъайги кьун, лъикIаб квешаб жоги баян гьабун, нужеда дин малъизе аварагзабиги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIун,- дица нуж рижун руго дие гIибадат гьабизе ва ахираталда нужер гIамалазда релълъараб жазаъги нужее гьабизе.

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡحَقُّۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡكَرِيمِ ١١٦

116. Жив ТIадегIанав, жиндир гуч ва ханлъи бергьарав вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**.**

Жиндир махлукъаталъул тадбир гьабулев, жиндие бокьараб хIалалъ гьеб хьвадизабулев, гIададисеб, мурад-пайда гьечIеб жо гьабуларев хан вуго гьев БетIергьан Аллагь.

Жиндир ханлъи т1аса унарев х1акъав хан вуго Аллагь. Жив гурев цоги Аллагьги гьечIо. Хирияб гIарщалъул БетIергьанги вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**.**

ГIарщ хирияб буго гьеб гIарщалъул БетIергьан хирияв вукIиналдалъун ва кинабго баракат ва рахIмат гьеб гIарщалдаса рештIунеб бугелъул.

وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ١١٧

117. Щибго жидее хIужа-далилго гьечIого гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабун жидеца алагьзабилъун ккурал хъанчазе, хIайваназе ва гIадамазе лагьлъи гьабулел гIадамазул хIисаб-мизан гьезул БетIергьанас гьабизе буго.**

Х1акълъунго гьеб хIисаб-мизан гьабулеб къоялъ капурзабазул ва

мушриказул лъикIлъиялда каерщел батуларо.
Гьел жидее хIакълъараб жужахIалъур лъугьинарула ва даимго гьенир жанирги рукIула.

118. Дуца абе МухIаммад ﷺ! «Я дир БетIергьан: Дуца дир мунагьал чуре, мун дидаги гурхIа, жидеца гурхIел-рахIму гьабулезул бищунго лъикIав вуго мун»-абун.

وَقُل رَّبِّ ٱغۡفِرۡ وَٱرۡحَمۡ وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ١١٨

Гьаб дугIа буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Аллагьас ﷻ «дуца абеян»- амру гьабун бугониги, гьев аварагасул ﷺ умматалъ гьабизе тIадаб дугIа. Гьел ругелъул жидер мунагь-хатIа кколел, жидеца Аллагьасда ﷻ гIасилъаби гьарулел ва гьев Аллагь ﷻ гурхIун, гьев тIаса лъугьун гурони жидее хвасарлъи гьечIел.

Аллагьума я нижер БетIергьан Аллагь! Мун нижеда гурхIа кинабго махлукъаталда гIаммаб дур гурхIелалдалъун. Дуца нижер мунагьалги рахче, мун нижеда тIасаги лъугьа. Церехун гьарун арал квешал гIамалаздаса гьабураб нижер тавбоги къабул гьабе, хадусеб гIумруялъ мун разияб гIамал гьабун хьвадизе тавпикъги гьабе. Нижер ахирияб хIухьелги мун цо гьавун, дур авараг ритIухъ гьавун босулеблъун гьабе. Ахираталда дуда цере чIараб къоялъги мун гурхIун, дур цIобрахIматалдалъун мун разияб агьлугун цадахъ нигIматазул алжаналда лъугьинаре: «Аллагьума Амин».

ТIадегIанав Аллагьас гьаб хирияб сураталъул бай бихьи гьабун букIана: «Муъминзабазул лъикIлъиялда каерщел батана»-абураб рагIиялдалъун. Гьеб сурат тIубалеб бакIалдаги ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Капурзабазул лъикIлъиялда каерщел батуларо»-абун. Гьаб кIиго рагIиялда жаниб хирияв Аллагьас ﷻ гIемераб магIна лъун буго. Гьеб кIиго рагIиялъул пикру гьабурав чиясе гьелъул вагIза лъугьине ва гьелдаса гIакъло босизе тIадаб буго.

Дунял- ахираталъул лъикIлъиялда каерщел батулеб, кIиябго рукъалъул бахьи буголъи жиндие щолеб, жив вижарав, жив хьихьулев, жив хвезавулев БетIергьан Аллагьасда иман лъун, гьес дин малъизе витIарав хирияв аварагасда ﷺ нахъвилълъун хьвадизе тIадаб буго кинавниги инсанасда. Аллагьас ﷻ гьев инсан вижиги гьеб мурадалда буго. Хирияв Аллагьас ﷻ жиндир Къуръаналда жаниб абун бугелъул: «Дица гIадамалги жундулги рижичIо дие лагълъи гьабизе гурони»-абун. Гьадин Аллагьасда ﷻ иманги лъун, гьесул расуласда нахъги вилълъун хьвади цIакъ ракI парахатаб, жинца гьабулеб жо жиндаго лъалеб, жиндир кинабго гIамал борцулеб ва цIалеб цIадиро жиндие бугеб хьвади буго. Щибго щаклъи гьечIого

гьев муъминчи алжаналда ине вуго.

Къуръан-хIадисалда жаниб гIемераб къотIи буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расуласул нух ккурав чи алжаналда вукIине вуго абун. Гьалдаги тIаде Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб лагълъи гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулеб, гьесие бокьулеб, гьесул мурад бич1чIун гьабураб мехалъ, гьев муъминчи алжаналда жаниб жиндир даража-макъам тIадегIанавлъун вукIула. Гьеб макъамалда щолел чагIазул бицун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абун буго: «Гьел руго аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ, жидер иманалъулъ цIакъ ритIухъал муъминзаби, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло рухI бичарал шагьидзаби, жидеца гьабулеб гIамал кинабго рахъалъан лъикI гьабурал муъминзаби»-абун. Гьал жидер макъам тIадегIанал, жидеда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вихьулел, гьес жидеда калам гьабулеллъун рукIине бокьарал муъминзабазда тIадаб буго гьаб ракьалда тIад цохIо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин букIинабиялъе яхI бахъизе.

Исламалъул бай бихьи, гьелъул асло; (Лаилагьа илла Ллагьу МухIаммадун расулуллагь) абураб рагIи абун Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласдаги иман лъун гьезда мутIигIлъун, гьезул амру-нагью тIубан хьвадизе бай бихьи буго. Исламалъул бищунго тIадегIанаб макъам гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин цIунун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал муъминзаби цIунун, гьел жинда тIад ругеб исламияб ракь цIунун хьвади буго. Жиндир черхалда рухIги бугев, рекIеда яхIги бугев, жиндир иманги камилав муъминчияс гьаб тIадегIанаб макъам цIехола.

Жидер иман загIипал, рекIелъ яхI гьечIел, черхалда божи гьечIел гIадамаз гьаб тIадегIанаб макъам цIехолел муъминзабазе квалквал гьабула, гьезул иманги динги дунялалъул лазат-рахIат тIалаб гьабиялда буссун букIуна. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухалда, гьесул дин цIунун хьвадичIого рукIиналъе азарго батIияб гIузруги бачуна.

Багьа тIадегIанаб, къимат-къадро кIудияб жо цIакъ дагьаб букIула. Гьедин бугелъул гьаб тIадегIанаб макъам бокьарал гIадамалги цIакъго дагьал руго. Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Масг1удица абуна: «ХIакъаб жоялда вугев чи вуго исламияб жамагIат, цохIо чи вугониги»-абун.

ГIемерал гIадамазе бокьараб, гьез къабул гьабураб жо букIуларо ТIадегIанав Аллагьасда аскIоб хIакъаб жо. ТIадегIанав Аллагьасе бокьараб, гьес гьабеян амру гьабураб, гьеб гьабурасе жив разилъи ва алжан букIине бугин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къотIи гьабураб жо буго унгого хIакъаб.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги хIакъабги батIулабги жо батIа гьабизе.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жив разияб гIамал гьабизе иманги, гIакълуги, сабруги кьеги. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадулаго тIаде бачIараб захIмалъи, къварилъи хIехьезе яхIги, къуватги кьеги.

Суратул Муъминунаялъул тафсир ва таржама хъван тIубана.
Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

24. Сурату-Ннур

سُورَةُ النُّورِ

Мадинаялда рештIинабураб, жинда жаниб лъабкъоялда ункъго аят бугеб.

Гьаб сурат Мадинаялда рештIине гьабураб бугелъул, гьалда жаниб шаргIиял ахIкамал рицинальул к1вар цIикIк1араб буго. Исламияб умматалъего гIаммал хIукмаби ва исламияб хъизаналда хасал хIукмаби баян гьарун руго. Инсанас жиндир черх куцазе рекъарал берцинал тIабигIатал рицун руго. Исламияб жамагIатальул аслу цо исламияб хъизан бугелъул, гьеб хъизанальул хьвади кин букIунеб баян гьабун буго: Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин битIун хьвадизе гьаби, черх цIуни, рацIальи цIуни, цоцазул адаб хъатир гьаби. Рукъов жанив вачIулес изну тIалаб гьаби, гьенир ругезе салам кьей, жиндир гIаврат бахчун хьвади, жив чияр гIавраталда валагьунгутIи бицун буго. Бихьиналги руччабиги цо мажлисалда цоцаде бадир балагьун рукIине бегьун гутIи баян гьабун буго.

Гьаб сураталда жанир шаргIиял хIадалги рицун руго: зина гьабиялъул, рогьоб баялъул хIад, жандир чIужуялъ зина гьабуна, гьелъ гьабураб лъимер дир гьечIо абурал рос лъадиялъул хIукму ва гьезда «ЛигIан» (дие лагIнат батаги абун гьа гьеди) гьабизабулеб къагIидаги бицун буго.

ШаргIиял хIадал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лъун руго исламияб жамагIат къабихIаб, чорокаб гIамалалдаса цIунизе ва хъизан-рукъ берцинаб хIалалъ гIуцIун букIине, щивав чияс жиндие бокьараб хIалалъ хIукму гьабун гIадлу хвей ва тушманлъи ракьалда тIад тIибитIун гутIизе. Гьаб сураталда жанир руччабазда хурхарал масъалаби гIемер руго. Гьедин букIиналъ жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабас Г1иракъалда Куфат шагьаралъул агьлуялъухъе бит1араб кагъаталда хъван букIана: «Нужеца нужер руччабазе сурату Ннур цIале, гьезда гьеб лъазабе»-абун.

Гьаб сураталда цIар лъун буго нуралъул сурат абун. Гьеб цIар теялъе гIиллаги буго гьалда жанир ругел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шаргIиял ахIкамаз бецIаб сардилъ нур балеб цIураб моцIалъ гIадин муъминзабазул ракIазда иманальул нур базабулеб букIиналъ. Гьев ТIадегIанав Аллагьас жиндие сипат гьабун абун букIиналъги: «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго зобал ракьазул нур»-абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъер ракIал жив лъаялъул, жинда иман лъеялъул нуралдалъун гвангъизареги. Гьаб хирияб Къуръанги нилъер ракIазда нур баялъе сабаблъун гьабеги. Амин.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَٰهَا وَفَرَضْنَٰهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

1. Гьаб буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дица дуда рештIинарурал Къуръаналъул суратаздаса жиб бугеб, жиндир къадро кIудияб сурат.

Гьаб сурат рештIинабуна ва гьелда жанир рицарал шаргIиял ахIкамалги дуда ва дур умматалда тIад парз гьаруна, жидеда мутIигIлъизе тIадаллъун гьаруна. **Дица гьаб сураталда жанир жидер магIна баянал, жидеца шаргIиял хIукмаби рицунел аяталги рештIинаруна. Гьел аятал нужеца цIализе, гьезда гIамалги гьабизе ва гьездаса вагIза- насихIат босун, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун, гьесие гIибадат гьабун нуж хьвадизе.**

ГIараб мацIалда жаниб «сурат» абураб рагIиялъул магIна буго жиб борхатаб, жиндир къадро бугеб абураб. Шагьаралда сверун гьабураб сангаралдаги «ас-суру»-абула, гьелъул къадал рорхатал рукIиналъ ва гьеб жиндир къадро бугеб, шагьаралъул агьлу жиндалъун тушманасдаса божилъиялда рукIунеб жолъун букIиналъ. Къуръаналда жаниб жиндир авалги ахирги бугеб, жинда жаниб чанго аятги бугеб къотIелалда цIар тана «сурат»-абун, гьеб жиндир къадро кIудияб, ТIадегIанав Аллагьасул калам букIиналъе гIоло. Бищунго къокъаб сурат буго жинда жаниб лъабго аят бугеб. Гьаб лъабго аят жаниб бугеб сураталда релъараб жоцин капурзабазда гьабизе кIвечIеб, жиндир къадро кIудияб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам буго гьаб Къуръан.

ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

2. Жинца зина гьабурай гIадан ва жинца зина гьабурав чи, шаргIияб магьари лъун рос лъадилъун рукIинчIел гIолилал ругони**, нужеца гьезие хIад гьабе щивав цоясе нусго тIил кьабун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул суннаталъ баян гьабуна гьел гIолилаз зина гьабураб мехалъ гьаб нусго тIил кьабиялда тIадеги цо лъагIелалъ ватIаналдаса къватIир къотIула абун. Жинца зина гьабурав чи «МухIссан» вугони: цо нухалъ магьариги лъун рос лъудилъун лъугьарал ва цоцаде аскIор регарал гIадамазда абула мухIссанал абун,

гьев чияс зина гьабураб мехалъ гьесие хIад буго чIимих речIчIун чIвай. ЧIужугIадамалда хIал гьабун зина гьабуни гьелда хIад кьабуларо ва гьей чIимих речIчIун чIваларо. Бихьинчияс абуни жив хIалги гьабун зина гьабизе тIамунин абун, гьесул рагIи къабул гьабуларо.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIад гьаби тIалъараб мехалъ нужеца гьел гIадамазада гурхIел гьабун хIад гьабичIого тоге. Гьеб хIад гьабулеб мехалъ нусгоялдаса дагьал тIилал кьабун тоге, гьеб тIил кьабиги тIадагьго, бигьаго гьабуге. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шаргIалда бугеб хIад гьабизе тIалъараб мехалъ гьеб хIад гьабичIого тезе бегьуларо гурхIел гьабун, гIагарлъи хал гьабун, насаб ва къадро хал гьабун. **Нуж Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ ахираталдаги иман лъурал гIадамал ратани, нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIадги шаргIалда рекъон тIубазабе. Гьел зиначагIазе гIазаб гьабулеб мехалъ муъминзабазул цо къокъаги букIа гьеб гIазаб гьабулеб бакIалда.** Гьелдалъун дол зиначагIи нечезаризе ва гьеб къабихIаб пиша гьабиялдаса цогидал гIадамалги нахъчIван чIезе.

Гьаб зинадул хIад бугониги, цIогьалъул, рогьоб баялъул хIад бугониги ва цогидабги шаргIияб хIад гьабула шаргIалда рекъон хIукму гьабулев имамас, яги гьесул наибас хIукмуги гьабун, гьес хIад тIубазабизе изно кьун риччарал гIадамаз. Жакъа къоялда жаниб Дагъистаналъул ракьалда, гьединго капурзабазул ихтияралда гъоркь ругел бусурбазул ракьазда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIадал тIуразаризе рес гьечIо. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIад тIубачIого тей буго цIакъ кIудияб мунагь, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъи ва гьес гIазаб гьаби халкъалда рештIиналъе сабаблъун букIунеб. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIад тIубазе ихтияр гьечIел гIадамаз жал бусурбаби ругин ва жидее дин гьабизе лъицаго гьукъун гьечIин абун капурзабазул хIукмуги, гьезул ханлъиги къабул гьаби, гьеб ханлъи тIаса реххизе ва Аллагьасул шарг1 билъанхъизабизе къеркьолел г1адамазда гIайиб чIвайги буго дунял ахиралда г1агарлъун букIиналъул ва диналда жанир г1адамал пасалъун рукIиналъул гIаламат.

ИбнухатIибица абуна: ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят бай бихьулеб бакIалда «жинца зина гьабурай гIадан» абун, гьей зина гьабурай чIужу зина гьабурав чиясдаса цее рехсеялъул хIикмат буго гьей чIужугIадан йикIин зина лъугьиналъе сабаблъун жий кколей, жинца гьелда нуцIа рагьулей.

Гьей гIадамалъ хIеренаб каламалдалъун дов зиначиясул хьул лъезабун букIинчIебани, гьелъ хьимун елъун ва берал чалухлъизарун дов аскIовги цIан вукIинчIевани, жиндир чорхол берцинлъаби загьир гьарун досул гIакълоги инзабун букIинчIебани, гьев питнаялда ккезе

гьавулел жиндир лугбиги церелъун рукIинчIелани, цинги гьал киналго сабабалги рекъезарун жинца гьев цоги чи гьечIеб бакIалда жинда тIаде лъугьизеги тун вукIинчIевани,-гьел кIияздаго гьоркьоб лъабабилеб щайтIанги бугеб мажлисги гIуцIун: гьеб зинаги лъугьилароан, гьелъул къадроги лъицаго хвезабилароан. Гьелъул чIухIиги суризабилароан. Узденай, хIурмат цIунарайлъун йикIарай гьей зиначIужулъун, къабихIай чIужулъунги лъугьилароан.

Гьаб зина гьаби киналго пасалъаби жинда тIад рачIулеб иш букIин бицинчIониги лъалеб масъала буго: хъизан рукъ биххиги, тушманлъи ккейги, квешал унтаби рахиги. Исламияб жамагIат гьеб диналдаса ва исламиял тIабигIатаздаса рахъулеб жо букIиналъ, шаргIалда гьелъул хIад цIакъ къвакIараб гьабун буго. Амма Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тушбабаз рахъарал къануназда жаниб гьеб зина гьаби хIалал гьабун буго, гьелда тIад кIалъалев чиги гьечIо, гьеб сурукъаб, инжитаб жолъунги рикIкIулеб гьечIо.

ٱلزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

3. Жинца зина гьабулев чияс зина гьабуларо ва чIужулъун ккун хIалтIизаюларо зиначIужу гурони яги хъанчие лагълъи гьабулей, цIадуе лагълъи гьабулей чIужу гурони.

Жинца зина гьабулей чIужуялда зина гьабуларо гьелдаго релълъарав зиначияс гурони яги мушрикасги гурони.

Гьей чIужулъунги кколаро гьелдаго релълъарал чорокал, къабихIал гIадамаз гурони. **Гьеб зина гьаби ва зиначагIазулгун ригьин гьаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ муъинзабазе хIарам гьабун буго.**

Аварагасдаса صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ бицараб хIадисалда буго: *«Жиндир рекIелъ иман бугев чияс зина гьабуларо»*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана. Гьаб зина кIудияб мунагьаздаса бугониги, тавбо гьабун гьеб квешаб гIамал тун вуссарасул тавбо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къабул гьабула ва тавбо гьабун лъикIаб гIамалалда вуссарав чиясулгун ригьин гьабизеги бегьула.

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤﴾

4. Жидеца рац1цIадал муъминал руччабазда «зиначIужу» абун рогьоб барал гIадамазда, гьеб зина гьабунин абун нугIлъи гьабулев ункъго чиги гьечIони, нужеца гьезда ункъого тIил кьабе. Гьезул нугIлъиги къабул гьабуге абадиялъго, гьел руго пасикъал, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъиялдаса рахъарал гIадамал.

Жидеца муъминал руччабазул къадро хвезабурал, гьезда кIудияб

бугьтанги лъурал. Жидеца шаргIалъул гIорхъабиги хвезарурал-Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIарам гьабураб гьереси бицун ва бугьтан лъун.

Гьаб аятада жаниб: «рац1цIадал муъминал руччабазда жидеца рогьоб барал»-абун абиялъул хIикмат буго, жал зина гьабиялдалъун машгьурал, жидер къадро-къимат гIодогIанал, жидер нич-намус гьечIел гIадамазда «зиначагIи» абун рогьоб баялдалъун хIад кьабизе тIалъуларо, гьезул шаргIалъ хIурмат цIунуларо, гьез жидер хIурмат цIунун гьечIелъул, цогидазда гьезул хIурмат цIунеян абуларо.

Ибнукасирица абуна: ТIадегIанав Аллагьас гьересияб рогьоб барав чиясда тIад лъабго гIакъуба гьабуна: ункъого тIил кьаби, гьесул нугIлъи къабул гьабун гутIи, гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гIадамазда цеве пасикъав чи вукIин. Жиндир рагIи босуларев ва жиндир нугIлъиги къабул гьабуларев.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾

5. Гьеб кIудияб мунагь гьабун хадуб жидеца тавбо гьабурал гIадамални гьечIо пасикъзаби.

Жиндир мунагьазада ракI бухIун, тIокIаб гьединаб гIасилъи гьабиларо абун къотIи гьабун, **жидеца лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал. ХIакълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ тавбо къабул гьабулев ва жив гурхIулев вуго.** Нужги гьездаса тIаса лъугьа ва гьезулгун хIал рекъезабун лъикIаб гIамал гьабе.

Гьаб рогьоб барал гIадамазул нугIлъи абадиялъго къабул гьабуларо абуна Ибнукасирица ва ИбнухатIибица. Гьез тавбо гьабураб мехалъ гьезул нугIлъиги къабул гьабула абуна Ас-сабунияс.

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٦﴾

6. Жидеца жиндир чIужуялъ зина гьабунин абурал ва жалгун цадахъ цоги нугIзалги гьечIел, гьев чияс ункъго нухалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралдалъун гьа гьедун нугIлъи гьабизе ккола, хIакълъунго жинца бицунеб жоялъулъ жив ритIухъав вуго абун.

وَٱلْخَٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٧﴾

7. Щуабилеб нухалъги гьес гьа гьедун абизе ккола дие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ наг1ана батаги, дица гьереси бицунеб батани абун.

وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٨﴾

8. Гьев чиясул чIужуялдаса гIазаб нахъчIвала: гьев росасул нугIлъиялдалъун жинда тIалъараб зинаялъул хIад нахъчIвала.

Гьей чIужуялъ ункъго нухалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралдалъун

нугIлъи гьабиялъ х1акълъунго гьев рос жинца гьереси бицунев чи вугоян абун.

وَٱلْخَٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٩

9. Щуабилеб нухалъги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **цIаралдалъун гьедун гьей чIужуялъ абизе кола: «Х1акълъунго дида Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **ццим бахъаги гьев росас бицунеб жо битIун батани»-абун.**

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ۝١٠

10. ТIадегIанав Аллагьасул гурхIелрахIму букIун гурони ва гьесул цIобги букIун гурони, нужеда цIакъ кIудияб гIакъуба гIазаб щвелаан.

Х1акълъунго ТIадагIанав Аллагь тавбо къабул гьабулев, жиндир хIукму- къадаралъулъ хIикмат-пайда бугеб иш гьабулев вуго.

АбусагIудица абуна: ТIадегIанав Аллагьас гьаб аяталда жаниб рехсараб хIукму гьаб хIалалъ мухIкан гьабун букIинчIебани, гIемераб къварилъи ккезе бегьилаан. Росас жиндир чIужуялъ зина гьабуна абураб мехалъ гьев росгун цадахъ цоги лъабго нугI гьечIони гьесда рогьоб баялъул хIад кьабизе кколаан, гьев жинца бицунеб рагIиялъулъ ритIухъав вугониги. Гьелдаги тIад гьев гIадамазда цеве гIодогIанлъун, нечаравлъунги хутIилаан. Гьев росасул нугIлъиги босун дой чIужуялда хIад гьабуни, дой жиндир рахъкквезе рес гьечIей, жий цIунизе сабаб гьечIейлъун ккелаан. Жив ТIадегIанав ва вацIц1адав Аллагьас гьал кIиялго ращад гьарулеб хIукму гьабуна: кIиязулго гьа къабул гьабуна ва гьезул хIакъикъияб амру Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндаго тIамун тана: ахираталда гьезул цоялал гьересиял рукIина ва гьесие мустах1икъаб жазаъ гьабила.

ШаргIалда гьаб хIукмуялда «лигIан» гьаби абула. Гьаб лигIан гьабун хадуб гьел росс-лъади цоцаздаса ратIа гьарула, гьелдаса хадуб гьел цIидаса магъари лъун рослъадилъунги лъугъуларо. Гьелда абула абадияб ратIалъи абун. Гьел рос-лъадиялъ цо-цазул ирсги босуларо. Гьезда гьоркьоб лъугьараб лъимер бугони ва гьеб лъимер жиндир гьечIин росас гьа гьедун нугIлъи гьабуни, гьеб лъимер гьесул рикIкIунаро, гьеб эбелалда нахъ регIизабула ва эмен гьечIеб лъимерлъун букIула.

Гьаб лигIаналъул аят рештIинабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасидаса бицараб халатаб хIадис буго. Дагьабго къокъ гьабун, гьеб хIадисалъул хIасил баян гьабила:

ТIадегIанав Аллагьас: «Жидеца рац1цIадал муъминал руччабазда зина гьабуна абун рогьоб барал гIадамал…»-абураб аят рештIинабураб мехалъ (4 абилеб аят) жинда Аллагь разилъаяв Ансариязул сайид, СагIдо

ибну ГIубадатица абуна: *«Валлагьи, я расулаллагьи ﷺ, дида лъала гьеб Аллагьас ﷻ рештIинабураб хIакъаб аят букIин. Киниги дун гIажаиб гьавулеб жо буго дида дир чIужу ятараб мехалъ цо чи жиндир бохдузда гьоркьовги лъугьун, дие рес букIунеб гьечIоха гьесда кIалъазе ва гьев хIинкъизавизе, дун ункъго нугIги вачун гьенив вачIун гурони. Валлагьи, дида гьел нугIзалги ратуларо гьев чи жиндирго хIажатги тIубан нахъе инегIан»-абун.*

Цодагьаб заман гьоркьоб арабго, Гьилал ибну Умаят абулев асхIаб тIаде вачIана ва гьес абуна:

«Дун дир ах-хур бугеб бакIалдаса сардилъ рукъов вачIараб мехалъ дида дир чIужуялда аскIов цо чи ватана, гьев дир берездаги вихьана, гьезул рагъариги дир гIиналда рагIана, амма дица щибго жо гьабичIо сордо рогьун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе вачIинегIан ва гьесда гьаб хабар биценегIан»-абун. Гьеб хабар аварагасе ﷺ цIакъ захIмалъана ва гьес абуна: «Дуца нугIзал рачине ккола, яги дур мугъалда хIад кьабизе ккола»-абун. Жинда Аллагь разилъаяв Гьилалица абуна: «Мун жинца авараглъун витIарав Аллагьасул ﷻ цIаралдалъун гьедулев вуго дун, дица битIараб бицунеб буго абун. Валлагьи, Аллагьас ﷻ дир мугъ хIад кьабиялдаса хвасар гьабун аят рештIинабизе буго»-абун. Цинги Жабраил малаик вачIана хирияв аварагасда ﷺ вахIю босун ва гьаб щуябго аят рещтIинабуна (6-10).

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Гьилал ва гьесул чIужу асхIабзабазда цере чIезарун гьезие вагIза гьабуна гьересияб гьа гьедизе бегьунгутIиялъул, ахираталъул гIазаб гучаб букIиналъул ва хадубги аварагас ﷺ абуна:

«Аллагьасда ﷻ лъала нуж кIиязулго цоял гьереси бицунел рукIин. Нужеца тавбо гьабиларищ?-абун. Гьилал асхIабас абуна: «Валлагьи, гьаб гьа гьедун абун Аллагьас ﷻ дие гIазаб гьабизе гьечIо, дир мугъалда хIадги кьабичIеб гIадин»- абун. Гьесул чIужуялъе вагIза гьабидал ва щуабилеб гьа гьедун «дида Аллагьасул ﷻ ццим бахъаги гьев Гьилал жинца битIараб бицунев ватаниян» абулеб мехалъ, гьей чIун хутIун йикIана ва гьей гьереси бициялъе мукIурлъилин хьул букIана. Цинги гьелъ абуна: «Валлагьи, дица дир къавм суризе ва нечезе гьабиларо гьаб къоялдасан бай бихьун»-абун ва щуабилебги гьа гьедана. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ

11. Х1акълъунго жидеца цIакъ кIудияб гьереси бицарал ва бугьтан лъурал гIадамал нужедаса цо къокъа буго. Цо

ٱمْرِيٍٕ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

чи гьечIо, кIиго чиги гьечIо, гIезегIанго гIадамал руго жал щайтIаналъ къосизарурал, жидер ракIазулъ щаклъиги лъугьизабурал.

Гьеб къокъаялъул цевехъан мунапикъзабазул бетIер ГIабдуллагь ибну Убаю вукIана, жинца гьеб хабар тIибитIизабурав ва гьелда гIадамалги божизарурав. Гьеб кIудияб бугьтанги Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагасул чIужу, Абубакарил яс ГIаишатида лъураб бугьтан букIана. Гьеб бугьтаналъул хIакъалъулъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ анцIго аят рештIинабун буго (11-20). Гьел аятал хъван тIубараб мехалъ, Аллагь разилъаяй ГIаишатица бицараб халатаб хIадис хъван, иншаАллагьу, гьеб бугьтаналъул хIакъикъат баян гьабизе буго.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Нужеда ракIалда ккоге я гьал муъминзаби гьеб бугьтан лъей нужее квешаб жо бугин абун. Гьеб нужее лъикI буго.** Гьеб бугьтан лъеялдалъун гIемерал мунапикъзаби ва иман загIипал гIадамал загьирлъана. **Гьеб бугьтаналъул хабаралъулъ гIахьаллъаразе щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъ букIине буго. Ва Амма гьеб бугьтан лъеялъулъ бищунго кIудияб иш гьабурав** ГIабдуллагь ибну Убаю **цIакъ кIудияб гIазабалъулъ жужахIалда вукIизе вуго.**

Ас-сабунияс абуна: ТIадегIанав Аллагьас: «гьеб бугьтан лъей нужее лъикI бугоян»-абураб рагIи буго Абубакар رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ асхIабасул агьлуялда бугеб хитIаб. Гьеб лъикIлъиги жинда Аллагь разилъаяй ГIаишат яцIцIадай йикIин бицун ТIадегIанв Аллагьас Къуръаналъул аятал рештIизари буго. Гьей ГIаишатил хIалбихьи гьабун, гьелда кIудияб бугьтан лъуна ва гьелъ сабру гьабуна. Гьеб сабаблъун гьелъие кIудияб ажро-кири буго, муъминзабазе вагIза-насихIатги буго. Жидеца бугьтан лъуразе гIазаб гьабун гьездаса Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рецIел босиги буго.

لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

12. Гьел муъминал бихьиназда ва руччабазда квешаб хабар рагIараб мехалъ, гьеб хабаралда божичIого: «Гьединаб жо жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатица **гьабуларо, гьеб цIакъ кIудияб гьереси ва бугьтан бугоян»-абун букIарабани, гьеб гьезда рекъараб бук1ана ва лъикIабги бук1ана.**

Муъминзабазул сипатаздаса буго жиндир диналъул вацасул хIакъалъулъ квешаб хабар бицулеб рагIараб мехалъ, гьеб хабар ритIухъ гьабичIого, гьединаб квешаб жо муъминчияс гьабуларо абун ракI чIезаби, гьеб хабаралъул хIакъикъат тIубанго лъазегIан. Гьаб бугьтаналъул

къисаялда жаниб муъминзабазул хIалбихьи ва гьезул адаб гьабиги буго. Жидеда гьеб хабар рагIараб мехалъ, гьеб иш жидерго напсазда боцун, жидеца гьабизе букIанадай гьединаб жо абун, пикру гьабизе тIадаб букIана гьеб хабаралда гьоркьор лъугьарал муъминзабазда.

Жинда Аллагь разилъаяв абу-Аюб абулев асхIабасул чIужуялъ гьесда абуна: *«Дуда рагIаниц гIадамаз ГIаишатил хIакъалъулъ бицунеб хабар?»-абун. Абу Аюбица* رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ *абуна: «Дида гьеб рагIана ва гьеб гьересияб хабар буго. Дуца гьабизе букIаниц гьединаб жо?»-абун. Гьелъ абуна: «Валлагьи, гьабизе букIинчIо»-абун. Абу Аюбица* رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ *абуна: «Валлагьи, ГIаишат дудаса гIемерго лъикIай йиго»*-абун. гьаб хабар ибну Исх1акъица бицана.

لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟
بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾

13. Гьеб хабар бицарал гIадамазда тIадаб букIана гьелъие нугIлъи гьабулев ункъго нугIги вачун рачIине. Гьедин жал рачIинчIеб мехалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **аскIор гьел рукIуна жидеца гьереси бицунел ва бугьтан лъолел гIадамал.**

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا
وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١٤﴾

14. ТIадегIанав Аллагьасул цIоб- рахIмат букIун гурони ва гьев нужеда гурхIунги вукIун гурони дунялалда ва ахираталда, я гьал муъминзаби, нужеда цIакъ квешаб гIазаб щвезе букIана гьеб хабар бицин сабаблъун.

Гьеб гурхIелалдалъун нужее гIазаб гьабичIо ва нужер тавбо къабул гьабуна.

إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِكُم مَّا
لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ
ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

15. Нужер мацIаз гьеб хабар цояс цоясдаса босулеб мехалъ ва гьеб бицулезда гIенеккун, нужеда хIакъикъат лъалареб жо, цогидаздаги бицулеб мехалъ,- нужеца гьеб бигьаяб иш бугин пикру гьабуна. Амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **аскIоб гьеб цIакъ кIудияб мунагь буго.**

Гьеб буго инсанасул напс гIодогIан гьаби. Бусурбабазе хIарам гьабун буго жиндир диналъул вацасул напс гIодогIан гьаби, гьесие бокьулареб рагIи бици, гьесие рихулеб гIамал гьаби. Гьеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIарам гьабураб жо хирияв аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ хъизаналъе гьабураб мехалъ,- цIакъго кIудияб мунагь буго.

ТIадегIанав Аллагьас: «Нужер мацIаз гьеб хабар цояс цоясдаса

босулеб мехалъ»- абун ва «нужер кIалаз гьеб бицулеб мехалъ»-абун абиялъул хIикмат буго муъминзабаца гьеб хабар бицулеб букIаниги, гьезул ракIал гьелда божун рукIинчIеблъи. Гьеб хIикматалъе гIоло Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хадубги абулеб буго: «Нужеца гьеб бигьаяб иш бугин пикру гьабуна»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса имам Муслимица ва Бухарияс бицараб хIадисалда буго: *«Цо чияс жиндаго лъачIого Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъулеб рагIи бицула ва гьелъул пикруги гьабуларо. Гьеб рагIи сабаблъун жив жужахIалда жанив гIодовеги уна зоб ракьалда гьоркьоб бугебгIан манзилалъ»*-абун.

وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾

16. Гьеб хабар рагIараб мехалъ нужеца абун букIарабани: «нижеда гьадинаб хабар бицизе рекъоларо, вац1цIадав ва ТIадегIанав вуго Аллагь! Гьаб хабар цIакъ кIудияб бугьтан бугоян»-абун, гьеб нужее цIакъ лъикI букIинаан, гьеб хабар бицулезда гIенеккиялдаса ва цогидаздаги бициялдаса.

يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾

17. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее вагIзанасихIат гьабулеб буго гьанжеялдаса хадуб, абадиялъго гьединаб жо нужеца гьабичIого букIине.

Нуж Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ иман лъураллъун ратани нужеца гьаб вагIза босе ва гьелда гIамал гьабе!

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

18. ТIадегIанв Аллагьас нужее жиндир аятал ва хIикматал баян гьарула: жиндир шаргIиял хIукмаби рицула, берцинал тIабигIатал лъазарула. **ХIакълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда кинабго жоялъул хIакъикъат лъалев ва лагъзадерил тадбир гьабиялъулъ хIакимияв:** гьезие пайда бугеб жо гурони гьабуларев.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

19. Муъминзабазул хIакъалъулъ квешаб, къабихIаб хабар тIибитIизаби бокьарал гIадамазе гьаб дунялалдаги хадуб ахираталдаги цIакъ квешаб гIазаб букIизе буго.

Гьаб рагIи буго мунапикъзабазе хIинкъи кьун абураб рагIи. Гьел рукIана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда ва гьесул агьлуялда гIунтIизабун гьереси бицин бокьарал гIадамал. Аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ зарал

гьабизе бокьи капурлъи буго, гьеб жиндие бокьарав чиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ наг1ана бугев вуго. **ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго киналго умуразул загьирабги батIинабги хIукму ва хIакъикъат. Нужеда лъаларо нужее бихьулеб, рагIулеб жо гурони.** Гьеб нужеда лъалеб жоги кидаго хIакъикъаталда данде кколеб букIуларо.

Гьаб рагIиги жинца хIинкъи кьолеб буго муъминзабазда гьоркьоб къабихIаб хабар тIибитIизабурал мунафикъзабазе. КигIанго гьез жидер ния-къасд балъго гьабулеб бугониги гьеб Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъалеб букIин ва гьелда данде гьезие гIазаб гьабизе букIин баян гьабун абураб рагIи буго гьаб.

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

20. ТIадегIанав Аллагьасул гурхIел ва цIоб-рахIму букIинчIебани, нужее цIакъ гучаб гIазаб ва гьалаг гьари гьабилаан. **ХIакълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жив цIакъ гурхIулев, жиндир гурхIел кинабго гIаламалда гIамлъарав.**

Аз-зугьрияс Аллагь разилъаяй ГIаишатидаса бицараб халатаб хIадис буго, Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс жидер сахIихIал хIадисал рицарал тIахьазда жаниб бицун бугеб. Гьеб хIадис дагьабго къокъ гьабун гьелъул хIасил гьадин буго.

Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатица абуна: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул гIадат букIана жив сапаралда унеб мехалъ руччабазда гьоркьоб можоро тIамун жиндие можоро бачIарай цадахъ ячунеб. Цо гъазаваталда ине къватIиве вахъулеб мехалъ аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ можоро тIамуна ва дир можоро бачIун дун гьевгун цадахъ сапаралда яхъана. Гьеб заман букIана хIижабалъул (пардав бай) аят рештIун хадуб. Дун дир гьегьалда жаний гIодой чIараб хIалалъ вараниялда тIад лъолаан ва гьединго вараниялдаса гIодойги лъолаан. Гьедин сапаралдаги рукIун, аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьабураб гъазават тIубараб мехалъ, ниж нахъ руссун рачIунаго Мадинаялда щвезе цо къол нух хутIараб бакIалда сордо базе чIун рукIана.*

Гьеб бакIалдаса рахъун Мадинаялдехун ине мех щведалго дун дир хIажат тIубазе алахалдехун ана. ТIаде юсун ячIараб мехалъ дир каранда букIараб маххазул рахас бортун батана ва дун гьеб ц1ехезе ана. Гьеб дида батизегIан дун свердулей йикIана, ва аскар букIараб бакIалда щвараб мехалъ гьел гочун ун ратана. Доб заманаялъ руччаби цIакъ тIадагьал рукIана, гьез кваналеб жоги дагьаб букIана. Дунги гьитIинай ва тIадагьай гIадан йикIидал, дир гьегь вараниялда лъолел г1адамазда дун гьелда жаний гьечIеблъи лъан гьечIо ва гьез гьегьги тIаде лъун варани хадуб цIан буго.

Аскар чIун букIараб бакIалда щивго чиги ватичIого дун гIодой чIана дир гьегь лъун букIараб бакIалда. Дида ракIалда ккана нухда унаго гьезда дун варанилда тIад гьечIеблъи лъалин ва гьел тIадруссун дида хадур рачIилин абун. Гьедин гIодой чIун йикIадго дун кьижун ккун йиго.

Нижер Аскар рештIараб бакIалда щвечIого хадув хутIун вукIарав Сафван ибну МугIатIал абулев асхIаб жиндир варанилда рекIун вачIунаго, дида тIаде щун вуго ва дун кьижун йихьидалго гIажаиблъи гьабун «Инналиллагьи» абун буго. Гьеб рагIи абулеб рагIун дун макьдаса ёрчIана ва дица гьумер бахчана. Сафванида дун пардав базе цееккун йихьун йикIиналъ гьесда дун лъана ва варанилдаса гIодове лъугьун, вараниги гIодоб чIезабун дун гьелда тIаде рекIинаюна. Цинги хадуб вараниги цIан живги нухда вилълъана. ЦохIо рагIиги гьес дида абичIо. Ниж аскаралда хадур гъана бакъ эхеде борхун багIарараб мехалъ.

Мадинаялда щвараб мехалъ дун унтана ва моцIгIадаб заманаялъ рукъоса къватIие яхъичIо. Дида щибго лъалеб жо букIинчIо гIадамазда гьоркьоб дир хIакъалъулъ гьересияб хабар бицулеб букIиналъул. Амма Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул дидехун хIеренлъи ва гурхIел дагьлъун бугилан кколеб букIана дида. Гьев дида аскIов вачIулаан ва: «Дур щиб хIал бугеб»-абун. Гьикъи гуреб цоги берцинаб хабар бицунароан.

Дун тIаде яхъине кIолеб хIалалъ лъугьидал дунги умму-МистIахIги сардилъ къватIире рахъун алахалдехун ана нижер хIажат тIубазе. Цересел гIарабиязул гIадат гьединаб букIана ва нижер минаялда аскIоб хIажатхана букIинчIо. Сардилъ руччаби унеб цо бакI букIунаан жидер хIажат тIубазе. Гьеб хIажат тIубан тIад руссун рачIун рукъоре лъугьулеб бакIалда Умму МистIахIил хIетIе хъуштIун гьей гIодой ккезе рекIана ва гьелъ абуна: «МистIахIил талихI къайги»-абун. Дица абуна: «Дуца гьеб рагIи кин абулеб Бадруялда рагъда вукIарв чиясда?»-абун. Гьелъ абуна: «Я дир яс! Дуда рагIичIищ гьес бицараб хабар?»-абун. Дица абуна: «Дида рагIичIо. Щиб жо гьес бицун бугеб?»-абун.

Цинги Умму МистIахIица бицана дир хIакъалъулъ гIадамазда гьоркьоб бицунеб бугеб гьересияб хабар. Дир унти жегиги тIаде цIикIана ва гьеб сордо рогьизегIан дун гIодана. Дида тIаде Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вачIун гьес: «дур щиб хIал бугеб?»-абун гьикъидалго, дица гьесда абуна дие изну кьейин дир эбел инсухъе ине абун. Аварагас ﷺ *изнуги кьун дун эбел-инсул рокъой ана. Дица эбелалда абуна: «Я дир эбел, щиб жоялъе гIоло гIадамаз гьеб гьересияб хабар бицунеб бугеб?»-абун. Эбелалъ абуна: «Я дир яс! Дуца дурго напсалда гурхIел гьабе! Цониги чIужу йикIунаро жий росасе ёкьулей йигони, жиндир хвенчаз (жийгун цадахъ ругел гьесул руччаби) жинда нахъаса хабар*

бицинчIей. Цинги дица абуна: «СубхIаналлагьи! унгого гIадамаз гьеб хабар бицун букIун бугоха!»-абун. Гьеб сордоги дица гIодилаго рогьана ва дир беразе макьуги щвечIо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьеб моцIалъ вахIю решIинчIо ва гьес къасд гьабуна ГIали رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асхIабасда ва Зайдил вас Усаматида رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ мушавара гьабизе жиндир хъизаналъул хIакъалъулъ. Усаматица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда бицана жинда гьесул хъизан яцIадай йкIин лъалин ва гьелъие авараг ﷺ вокьиги лъалин: «Я расулаллагь ﷺ! Дур агьлуялъул хIакъалъулъ нижеда лъикIаб гурони лъаларо»-абуна Усаматица. Жинда Аллагь разилъаяв ГIали асхIабас абуна: «Я расулаллагь ﷺ! Дуе Аллагьас ﷻ къварилъи гьабун гьечIо ва дуе цогиги руччаби руго гьей гурел. Дуца гьелъул гъарабашалда гьикъани гьелъ дуда битIараб бицине буго»-абун.

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Барират абулей гъарабаш жиндихъе ахIана ва гьелда абуна: «Я Барират! Дуда щибниги жо бихьанищ ГIаишатида щаклъи ккезе бегьулеб?-абун. Бариратица абуна: «Мун аварагглъун витIарав Аллагьасул цIаралдалъун гьедулей йиго дун, дида щибго жо бихьичIо гьей ГIаишатил жиндаса беркъазе кколеб ва жиб бахчизе кколеб. Дида лъалеб жо буго гьей гьитIинай яс йикIин, чед гьабизе гIатI буцулей йикIадго жий гьебги кIочон тун кьижун кколей; цинги бачIун гIанкIуялъ гьеб гIатIги кваналей»-абун.

Дун гьеб къоялъги гIодулей йикIана, дида аскIор чIун, дида ракI гурхIун, рекIел бакъваялъ дир тIул кьватIила абун хIинкъун, дир эбел-эменги рукIана. Нижеда тIаде цо Ансариязул чIужугIадан ячIана ва гьейги дида аскIой чIун дида ракI гурхIун гIодилей йикIана. Гьеб хIалалъ ниж рукIаго нижеда тIаде вачIине изнуги тIалаб гьабун Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жанив вачIана ва нижеда аскIов гIодов чIана. Гьев дида аскIов гIодов чIун вукIинчIо гьеб гьересияб хабар бицине бай бихьаралдаса, гьесда тIобараб моцIалъ вахIюги гьабун букIинчIо.

Аллагьасул расулас ﷺ шагьадат битIана ва хадуб жинца абуна: «Я ГIаишат! Дур хIакъалъулъ гIадамаз хабар бицана ва гьеб дихъе щвана. Дуда гIайиб батичIони Аллагьас ﷻ мун яц1цIад гьайизе йиго. Дуда мунагь ккун батани дуца Аллагьасдаса ﷻ тIаса лъугьин тIалаб гьабе ва тавбо гьабе. ТIадегIанав Аллагьас тавбо гьабурав чиясул тавбо къабул гьабула ва гьев лагь жиндир гIайибалъе мукIурлъараб мехалъ Аллагь ﷻ гьесда тIасаги лъугьула»-абун. Расулуллагь ﷺ кIалъан вахъараб мехалъ дица инсуда абуна дуца жаваб кье расулаллагьасе ﷺ абун. Имсуца абуна: «Валлагьи, дида лъаларо щиб жаваб кьелеб»-абун.

Цинги дица эбелалда абуна: «Я дир эбел! Дуца кье гьав расулуллагьасе жаваб»-абун. Эбелалъги абуна: «Дида лъаларо щиб жаваб дица гьесие кьелеб»-абун. Цинги дир бадиса магIоги бакъвана, гIодулейго йикIинчIей гIадин дунги лъугьана. Дун гьитIинай гIадан йикIун дида Къуръанги дагьаб гурони лъалеб букIинчIо, гIакълоги гьединго дагьаб букIана. Дица абуна: «Валлагьи, дида лъалеб буго нуж киназдаго гьеб хабар рагIун бакIин ва нужер ракIазда гьеб битIараб буго абун ккун букIинги. Дица нужеда абуни дида гIайиб гьечIо абун, нужеца дун ритIухъ гьайизе гьечIо. ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго дида гIайиб гьечIеблъи. Дида гьечIеб г1айб тIаде босун, дун гIайибай йигин абуни, нужеца дун ритIухъ гьайизе йиго.

Гьанже дирги нужерги мисал буго ЯгIкъуб аварагасулги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьесул васалазулги мисал ва дицаги абулеб буго гьев Юсупил инсуца абураб гIадин: «Дица берцинаб сабро гьабила. ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго нужеца бицулеб хабар»-абун. (Сурату Юсуф 18)

Цинги дун гьездасан юссана ва дирго босада егана. Дида дун яцIцIадай йикIин лъалеб букIана, ТIадегIанав Аллагьас дун яц1цIад гьаюлейлъиги лъалеб букIана. Ва амма дида ракIалдего кколеб букIинчIо дир хIакъалъулъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Къуръан рештIинабилин абун ва гьеб дир бицун кIалъалеблъун хутIила абун (ай абадиялъго жиб цIалулеб Къуръаналда жаниб дир бецен хутIила абун). Дир напс Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дир хIакъалъулъ калам гьабиялдаса гIодогIанлъун бихьулеб букIана дида. Аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ макьилъ бихьун, яги цоги нухалда гьесда дун яц1цIадай йикIин бицилин ракIалда ккун букIана дида.

Валлагьи, гьев расулуллагьи صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гIодов чIаралъуса вахъун вукIинчIо, цогидал рукъор рукIаралги гьениса къватIир лъугьун рукIинчIо, хирияв аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вахIю рештIизе бай бихьараб мехалъ. Хирияв аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вахIю рештIунеб букIин нижеда лъалаан гьесул черхалда бачIулеб хIалалдалъун: цIорораб къо бугониги гьесул гьумер багIарлъун, гIетI бан, черхалда цIа бугеб гIадин лъугьулаан. Гьаб нухалъги гьединаб х1ал лъугьана. Цинги аварагасдаса صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьеб хIал тIаса ана ва гьев разилъун, хьимун кIалъана. Гьес абураб тIоццебесеб рагIиги букIана: «Дуе рохел буго ГIаишат: Валлагьи, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун яц1цIад гьаюна!»-абун. Дир эбелалъ абуна: «Яхъа ГIаишат расулуллагьасе صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рецц гьабизе»-абун. Дица абуна: «Валлагьи, дун гьесие рецц гьабизе яхъинаро ва цоги щивго чиясе дица рецц гьабиларо. Дица рецц гьабила дир БетIергьан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ. Гьес гьаюна дун гIайибалдаса яц1цIад»-абун.

Гьеб мажлисалда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда анцIго

аят рештIинабуна (11-20). Аллагьасул расулас ﷺ гьел аятал гIадамазе цIалана ва гьеб гьересияб хабар бициялъулъ гIахьаллъарав кIиго чиясда ва цо чIужугIаданалда рогьоб баялъул хIадги кьабуна: ункъого тIил кьабуна щивасда.

ГIалимзабазул цояс абуна: Аллагьасул салам лъеяв Юсуп аварагасда гьес къабихIаб жо гьабизехъин букIанин абун бугьтан лъедалго, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда гIайиб гьечIеблъи чIезабизе киниялда жаниб бугеб лъимер кIалъазабуна. Жинда Аллагьасул салам лъеяй Марьямида бугьтан лъураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьей яц1цIадай йикIин чIезабуна гьелъул вас ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ кIалъазавун. Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатида бугьтан лъураб мехалъ ТIадегIанав Аллагьас гьей яц1цIад гьаюн жиндир хирияб Къуръаналъул аятал рештIинаруна. Гьей яц1цIадай йикIин бицун жив гурев чи кIалъаялда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъичIо-абун.

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ٢١

21. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нуж щайтIаналъул нухазда хьвадуге ва гьелъ берцин бихьизабураб жо гьабуге! **Х1акълъунго гьелда нахъвилълъарав чиясда гьелъ къабихIаб ва шаргIалда хIарамаб, Аллагьасеги جَلَّ جَلَالُهُ аварагасеги ﷺ рихараб жо гьабе абун амру гьабула. ТIадегIанав Аллагьасул гурхIел цIоб букIинчIебани нужер цониги чи гьеб щайтIаналъул макруялдаса ворчIизе вукIинчIо абадиялъ** ва гьев даимго мунагь гьабулевлъун хутIизе вукIана. **Киннигиа Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьарав чи гьеб щайтIаналдаса цIунула** ва тавбо гьабизе тIамула, лъикIаб гIамал гьабизе тавпикъ кьун битIараб нухалда ккезавула.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIоб рахIматалдалъун гурони инсанасе тIовитIи гьечIо ва хвасарлъиги гьечIо. **ТIадегIанав Аллагь вуго жинда нужер кинабго хабар рагIулев ва нужеца гьабулеб кинабго гIамал лъалев.**

وَلَا يَأۡتَلِ أُوْلُواْ ٱلۡفَضۡلِ مِنكُمۡ وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤۡتُوٓاْ أُوْلِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَلۡيَعۡفُواْ وَلۡيَصۡفَحُوٓاْۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغۡفِرَ ٱللَّهُ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ٢٢

22. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие боцIимал кьурав, гIелму-динги кьурав, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъиги кьурав чи гьедуге гIагарал гIадамазе, мискинал чагIазе, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло гьижра гьабурал муъминзабазеги лъикIлъи гьабиларин ва напакъаги

кьеларин абун.
Гьез мунагь гьабунин абун нужеца гьел рикIкIад гьаруге ва гьезие гьабулеб букIараб лъикIлъи къотIизабуге. **Нуж гьездаса тIаса лъугьа ва гьезул мунагь-хатIа бахчун те. Нужее бокьун гьечIищ Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужер мунагьал рахчизе ва нужеда гьев гурхIизе?** Гьеб нужее бокьун батани нужецаги гIадамазде гурхIел гьабе ва гьездаса тIаса лъугьа! **ТIадегIанав Аллагь жинца мунагьал рахчулев ва жив гурхIулев вуго.**
Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатица абуна: дир эмен Абубакар асхIабас Мист1ахI ибну Асасат رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абулев асхIабасе напакъа кьолеб букIана гьев пакъирав чи вукIун ва гьесулгун гIагарлъи хурхараб букIун. Дида тIаса гьересияб хабар бицарал гIадамазда гьоркьов гьев МистIахIги вукIин лъараб мехалъ Абубакар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асхIабас абуна: «Валлагьи, дица гьесие щибго жо кьеларо гьес ГIаишатида нахъаса хабар бицин сабаблъун»-абун. ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIинабураб мехалъ, Абубакар асхIабас абуна: «Валлагьи, дие бокьун буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гурхIел ва мунагьал чури»-абун. Цинги гьес МистIахIие кьолеб букIараб напакъа кьуна, гьа гьедиялъул кафаратги бахъана ва жинца кидаго МистIахIие напакъа кьела, гьеб гьоркьоб къотIизабиларин абун къотIиги гьабуна.
Гьаб аяталда жаниб бицараб хIукмуялъ тIоритIел гьабулеб буго мискинав ва пакъирав чиясе напакъа ва садакъа кьезе ккеялда, гьез мунагь гьабулеб бугониги. Гьеб напакъаялдалъун ва садакъаялдалъун инсанасул пакъирлъи ва хIажат борхулеб бугелъул, гьесул квешаб гIамалалъе жазаъ гьабиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ихтияралда бугелъул. Ва амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIав муъминав лагъги, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасияв лагъги кIиявго напакъаялда хIажатал ругони, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIав лагъасул хIажат цебеккун тIубазе рекъараб буго: инша Аллагьу, дов гIасияв лагъасги тавбо гьабизе бегьила, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъиялъул лъикIаб хIасил бихьараб мехалъ ва гьесул къадро гьабулеблъиги лъараб мехалъ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ لُعِنُواْ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٢٣

23. Х1акълъунго жидерго черх цIунарал, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иманги лъурал, чорокаб, къабихIаб жо жидер рекIелъги лъугьуларел,** гьеб гьабизе ракIалда щоларел **руччабазда гIунтIизабун жидеца гьереси бицарал ва гьез зина гьабунин абулел гIадамал, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахIматалдаса рик1кIад гьарурал руго** (ай наг1ана щварал) **гьаб дунялалдаги, хадуб**

ахираталдаги ва гьезие цIакъ кутакаб жужахIалъул гIазабги букIизе буго.

ИбнугIаббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абуна: гьаб аят рештIинабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул руччабазда рогьоб барал гIадамазул хIакъалъулъ. Гьаб аяталда жаниб тавбоялъул хабар гьечIо ва гьаб аят рештIун хадубги гьел муъминзабазул улбузда нахъаса кIалъарал гIадамал капурлъула ва гьезие абадияб жужахIалъул гIазабги букIула-абун.

АбухIамзатица абуна: гьаб буго Маккаялъул мушриказул хIакъалъулъ рештIизабураб аят. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло гьижра гьабун Маккаялдаса Мадинаялда арал руччабазда гьез абулеб букIана зина гьабизе унел руччаби ругин-абун.

Гьаб аят киналго муъминнал руччабазул хIакъалъулъ бугин абулел гIалимзабаца далил бачана Абугьурайратидаса رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ бицараб хIадисалдалъун: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нуж рикIкIалъе жидеца кинабго лъикIаб гIамал хвезабулеб анкьго кIудияб мунагьалдасаян»-абун. Гьесда гьикъана: «Щал мунагьал гьел ругел я расулаллагьи صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!»-абун. Аварагас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: «1. ТIадегIанав Аллагьасдехун ширк гьаби буго. 2. СихIру гьабиги буго. 3. ШаргIияб гIила букIун гурони Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIарам гьабураб напс чIвайги буго. 4. Риба кванайги буго. 5. Ятимзабазул боцIи кванайги буго. 6. Капурзабазулгун рагъ гьабулеб къоялъ гьеб рагъдаса лъутиги буго. 7. Жидеда мунагь гьечIел муъминал, гъапулал, мухIссинал руччабазда рогьоб байги буго»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

24. капурзабазе, мушриказе ва мунапикъзабазе жужахIалъул гIазаб гьабулеб къо ТIадегIанав Аллагьас гьезул кIалазда мугьруги чIван, гьезул лугби кIалъазарулеб къо буго.

Гьезул мацIазги, кверазги, хIатIазги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цебе нугIлъи гьабулеб жидеца гьабураб гIамалалдалъун, ва Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъиялдалъунги.

Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: къиямасеб къоялъ мушриказда бихьидалго алжаналда жанир Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бац1цIад гьабурал муъминзаби гурони лъугьунеб гьечIеблъи, гьез цоцаздехун абула: нилъеца ширк гьабичIин инкар кквезе бугин абун. Цинги гьез инкар ккураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул кIалазда мугьруги чIван гьезул лугби кIалъазарула ва гьел лугбуца цониги жо балъго толароян-абун.

Анас ибну Маликидасан رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ бицараб хIадисалдаги буго: *«Цо къоялъ ниж жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда аскIор рукIана ва гьев хьимун велъана, жиндир гIусал загьирлъулеб хIалалъ. Хадуб гьес абуна: «Нужеда лъалищ щиб жоялъ дун велъизавурав?»-абун. Нижеца абуна: «Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ, гьесул расуласдаги صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ лъала гьеб»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: дун велъулев вуго лагъас жиндир БетIергьанасде гьабулеб дагIба-къецалда. Гьев лагъас абулеб буго; я дир БетIергьан! Дуца дие къотIи гьабун буго гурищ дие зулму гьабиларин абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жаваб гьабулеб буго: «Буго гьединаб къотIи гьабун»-абун. Лагъас абулеб буго: «Гьедин бугелъул дие нугIлъи гьабизе дирго напс гурони цоги щибго жо дица къабул гьабизе гьечIо»-абун. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: «Жакъа дурго напс гIезе буго дуе нугIлъи гьабулеблъун ва дур гIамал хъварал хириял малаикзабиги гIезе руго дуе нугIзаллъун»-абун. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесул кIалалда мугьру чIвала ва гьесул лугбузда абула; «нуж кIалъай»-абун. Гьел лугбуз жидеца гьабураб кинабго гIамал бициндал, гьесул кIалалдаса мугьру бахъун гьев кIалъазе виччала ва гьес абула: «Вай нужее квеш букIаял дир лугби! Нуж цIунизе бокьун гурищ дун Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ дагIба гьабулев вукIарав!»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

25. Гьеб къоялъ ТIадегIанав Аллагьас хIакъаб х1алалъ лагъзадерил хIисаб гьабизе буго ва гьезул гIамалазда рекъараб жазаъ гьабизеги буго.

Гьеб къоялъ кинавго инсанасда лъазе буго х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIадлу бит1арав ва х1укму баянав хан вукIин.

Жиндир шаригIатги, гьелда рекъон гьабулеб хIукмуги щибго жинда жаниб зулму ва хиянат гьечIеб букIин.

Гьал аятаздаса хадуб ТIадегIанав Аллагьас мухIканал далилал рицун ва инсан мукIур гьавулел гIакълиял хIужжабиги рачун, Аллагь разилъаяй ГIаишатги, гьелдаго релълъун цогидал аварагасул руччабиги, жидер иман камилал, жидеца черх цIунарал муъминал руччабиги, къабихIаб жо гьабулел рукIунареблъи бицунеб буго. ТIадегIанав Аллагьасул гIадат буго щибаб жинс жинда рекъараб жинсалда гIагар гьабулеб ва данде гьабулеб. ТIолго гIаламалъулго сайидлъун вугев хирияв аварагасда صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ГIаишат Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ данде гьайи буго бищунго кIудияб далил гьей яц1цIадай йикIиналда ва муъминзабазул эбеллъун йикIине мустахIикъай йикIиналдаги.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

26. Жидер черх ва напсалъул къадро цIунуларел чорокал руччаби гьездаго релъарал чорокал бихьиназе руго. Гьединго жидер черх ва къадро цIунуларел чорокал бихьинал гьездаго релълъарал чорокал руччабазе руго. Жал рацIцIадал бихьинал жидедаго релълъарал рацIцIадал руччабазе руго. Жал рацIцIадал руччабиги жидедаго релълъарал рацIцIадал бихьиназе руго. Гьел рацIцIадал муъминзаби жидеда щибго гIайиб гьечIел руго ва гьезул хIакъалъулъ мунапикъзабаца бицунеб хабаралдаса рикIк1адалги руго. Гьел муъминзабазе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан мунагьал чури буго ва ахираталда алжаналъул хирияб ва сахаватаб ризкъиги буго.

Жидее мушриказ гьабураб рекIел бакъваялдалъун, муъминзабазул диналда гьез лъураб бугьтаналдалъун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул хатIаълъун, сагьвиллъун ккарал мунагьал чурула ва ахираталде жал рацIц1адаллъун, жидее гIазаб гьабизе г1ила гьечIеллъун рукIуна.

Гьаб аяталъе цоги магIна гьабуна: чорокаб, гьересияб хабар гьеб хабаралда релъарал чорокал гIадамаз бицуна. БацIадаб, берцинаб калам жидер иман ва напс бац1цIадал лъикIал гIадамаз бицуна абун. Цогиги гьаб аяталдаса босулеб хIукму буго, муъминчияс жиндир черх ва напс чорок гьабулей гIадан ячизе бегьунгутIи ва муъминай чIужу гьединав чорокав, зина-хатIа гьабулев чиясе инзе бегьунгутIиги. Гьединаб ригьин гьабураб мехалъ муъминзабазул иман гьел чорокал гIадамазул къасаваталъ (рекIелъ букIунеб квешлъи) загIип гьабизе ва нахъе инзабизе бегьула.

Ва амма жиндир иман камилав чи вугони ва дол чорокал гIамалал гьарулел гIадамал гьеб ишалдаса рикIк1ад гьаризе ва гьел лъикIал чагIилъун гьаризе кIвела абун божи бугони, гьезие бегьула гьединаб ригьин гьабизе.

ТIадегIанав Аллагьас муъминал руччабазда рогьоб баялдасан нахъчIвадал ва гьелда данде гучаб гIазаб букIунеблъиги бицидал, гьеб рогьоб бай ва цогидаб квешаб хабар тIад бачIинги бихьиналги руччабиги цадахъ рукIин сабаблъун бугелъул, гьел цоял цоязул рукъор лъугьинги бугелъул, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ муъминзабада лъазарулел руго гьез цIунизе кколел адабал: рукъов лъугьинелде цебе изну тIалаб гьаби, жанив лъугьидал салам кьей ва цогидалги шаргIалда рекъарал адабал

ва тIадал умурал:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧

27. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нуж, нужер гуреб рукъор лъугьунге, гьеб рукъалъул агьлуялдаса изну тIалаб гьабун хадур гурони. Гьез изну кьураб мехалъ гьезие саламги кьун лъугьа рукъор.

Щибго изну гьаричIого, тохлъукьего лъугьиналдаса, **гьедин лъикIаб буго рукъор лъугьине. Нужеца гьаб адаб ц1уне ва Къуръаналъул вагIзаги босе.**

ГIарабиязул гIадат букIана изну тIалаб гьабичIого цоцазде тIаде унеб ва къо лъикIаб батаги, яги сордо лъикIаб батаги абулеб. Гьеб гIадат хвезабун изну тIалаб гьаби тIад гьабуна шаргIалъ, гьединго нужеда Аллагьасул салам лъеги, нужее дидаса щибго хIинкъи гьечIо абураб магIнаялда бугеб «Ассаламу гIалайкум» абеянги лъазабуна.

Гьаб аят рештIинабун хадуб цо гIолохъанчияс Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъана: *«Дир эбелалъе хъулухъ гьабулев цохIо дун гурев чи гьечIо. Дица тIалаб гьабизе бугищ изну эбелалдаса дун гьелъул рукъов лъугьизе?»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дуцаги тIалаб гьабе изну эбелалде тIаде лъугьизе»-абун. Цинги дов гIолохъанчияс абуна: «Дун гIемер лъугьизе ккола гьелда тIаде. Щибаб нухалъ изну тIалаб гьабизейищха дица кколеб?»-абун. Хирияв аварагас* ﷺ *абуна: «Дуе бокьилищ дур эбел тIаде ретIел гьечIого йихьизе?»-абун. ГIолохъанчияс абуна: «Бокьиларо»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьеб дуе бокьулеб батичIони дуца гьелда тIаде лъугьине щибаб нухалъ изну тIалаб гьабе»*-абун.

فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ٢٨

28. Нужеда гьеб чияр рукъов щивго чи ватичIони, нужее изну кьезегIан гьенир жанир лъугьунге. Гьеб рукъалъул хIурмат ва хIарамлъи цIунизе тIадаб буго. Изну гьечIого чияр рукъов лъугьиги хIарамаб буго.

Нагагь нужее жанир лъугьизе изну кьечIого, нуж нахърусса абуни, нуж нахърусса. Ва гьарун, хIелун гьеб рукъалъул агьлуялъе зарал гьабуге. **Гьедин нахъруссин нужее лъикIаб буго** гьенир эхетун чIеялдаса ва гьезие къварилъи гьабун гьариялдаса. Чияр рагьалда эхетун чIун, гьениб жаниб бугеб жо цIехей, гьениб бицунеб жоялда балъго гIенеккун ч1ей, шаргIалъ хIарам

гьабураб жо буго. Гьелда жасуслъи гьаби абула (шпионлъи). **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго нужеца гьабулеб жо.**

لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

29. БетIергьанчи гьечIеб, киналго гIадамаазе гIаммаб бакIалда жанир лъугьанин абун нужее мунагь-х1акъ гьечIо.

Гьеб буго сапарчагIазе нухда бараб питер (гостиница), гьединго гIадамал цIализе ва жанир чIезе рарал мадрасаби ва цогидалги гьезда релълъарал гIаммал бакIал. **Гьел руго нужее мунапагIаталъе рарал рукъзал.** Нуж сордо базе жанир чIезе, яги бакъул багIариялдаса рахчизе, яги нужер къайи-матахI жаниб лъезе гьабураб бакI. **ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго нужеца загьирго ва балъго гьабулеб жо.** Нужер гIамалазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жазаъ гьабизе буго ва щибго жо гьесда балъго хутIизе гьечIо.

Аварагасул صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ суннаталда чияр рукъор лъугьиялъул адабал рицун руго. Гьел адабаздаса буго: жанив лъугьизе изну лъабго нухалъ тIалаб гьаби. Гьедин изну кьечIеб мехалъ нахъ вуссун ин. Изну тIалаб гьабулев чи рагьоялда данде витIун чIечIого рагьоялъул кваранаб яги квегIаб рахъалда чIей. Изну тIалаб гьабулев чияс: «Ассаламу гIалайкум ва рахIматуллагьи»-аби.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асхIабасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вачIана СагIдо ибну ГIубадатихъе ва гьесул рагьда чIун: «Ассаламу гIалайкум ва рахIматуллагьи»-абуна. Жинда Аллагь разилъаяв СагIдоца: «ВагIалайкумуссалам ва рахIматулагьи»-абуна, аварагасда* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *рагIулареб хIалалъ. Гьедин хирияв аварагас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *лъабго нухалъ салам кьуна ва лъабго нухалъ СагIдоца салам буссизабуна гьессда рагIулареб хIалалъ.*

Цинги авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *нахъвуссун инзе рекIиндал, вортун вачIун СагIдоца* رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ *гьесда абуна: «Дир эбел -эмен хунги мун хвасарлъаяв расулаллагьи* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*: дида лъабго нухалъ дур салам рагIана ва лъабабго нухалъ дица гьеб буссинабуна. Амма дица дуда рагIизабичIо, дур саламги, дур баракатги нижее гIемерлъизе бокьун»-абун.*

Цинги СагIдоца رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ *Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жиндир рукъов лъугьине гьавуна ва гьесда цебе бакъвараб цIибил (кишмиш) лъуна. Аварагас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *гьеб цIибилалдаса кванана ва хадуб жинца дугIаги гьабуна: «Нужер тIагIам лъикIал муъминзабаца кванайги, нужее малаикзабаца лъикIаб дугIаги гьабеги, нужеда аскIоб кIал ккун рукIарал гIадамаз кIал биччан нужер тIагIамги кванайги»*-абун. Х1адис

имам Ах1мадица бицана.

Муслимица ва Бухарияс бицараб сахIихIаб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужер рукъов изну гьечIого цо чи валагьани ва дуца речIараб гамачIалъ гьесул берги бахъани, дуе щибго мунагь букIине гьечIо»*-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнумасгIудидаса бицараб хIадисалдаги буго: *«Нужеца изну тIалаб гьабе нужер эбелалда ва яццалда тIаде лъугьине»*-абун. Х1адис Ат1абарияс бицана.

ТIавус абулев гIалимас абуна: дие бихьизе рихараб, бокьулареб, гIаврат буго дирго гIагарал руччабазул гIаврат-абун. Гьелъул магIна буго: эбел, яц, яс йиго дие жиндир чер бихьизе бищунго бокьуларей абураб. Жиндирго чIужу йигеб рукъов лъугьунеб мехалъ изну тIалаб гьабизе суннатаб буго: гьелда тIад тохлъукьего лъугьун гьей хIинкъизайичIого ва гьелъие загьирлъизе бокьичIеб жо гьесие загьирлъичIого букIине.

Жиндирго агьлу-хъизаналда тIаде вачIунеб мехалъ, рагьда цеве щведалго ухIудун, хIетIе гIодоб кьабун ва цоги щиб бугониги гIаламат гьабун жив вачIунев букIин лъазабизеги суннатаб буго. Сардилъ кватIараб мехалъ сапаралдаса вачIарав чи рогьинегIан хъизаналда тIаде инчIого букIинги рекъараб буго: сардилъ нуцIа бухун гьел хIинкъизаричIого рукIизе.

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

30. Дуца муъминзабазда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, хIарамаб бакIалда ралагьиялдаса берал цIуне абун, хIарамаб хIалалъ хIалтIизабиялдаса жидер алатги (гIавратги) цIуне абун. Гьедин хьвади гьезие лъикIаб буго ва гьел къабихIаб, хIарамаб жоялдаса цIунулебги буго. ХIакълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лагъзадерица гьабулеб гIамал жинда лъалев вуго.

Гьез балъго гьабулебги, загьирго гьабулебги жо щибго батIалъи гьечIого жинда лъалев вуго. Гьедин бугелъул нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа кинабго хIалалъулъ ва гьесдаса балъго хутIилин абун ракIалда ккун, шаргIалъул гIорхъаби хвезаруге.

Гьаб аяталда жаниб бер цIуни цебе рехсана гIаврат цIуниялдаса. Гьеб бер букIиналъе гIоло зинаялъул чапар ва къабихIаб иш жиндалъун бай бихьулеб бакI. Бер балагьиялдаса бай бихьула дуе хIарамай чIужуялъулгун лъай-хъвай гьабизе, гьелъул черхалъул хал гьабизе ва гьеб бер нахъбусинабичIони ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда щун, гьесдаса хIинкъун хIарамаб жоялда валагьи течIони, гьелда тIаде цIакъ кIудиял балагьал рачIуна.

Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Цо бусурманав чияс чIужугIаданалъул берцинлъиялда бер балагьараб мехалъ, цинги гьеб бер нахъе босун жив гIодов вуссараб мехалъ, гьесие Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *гIибадат гьабизе квербакъи ва гьуинлъи кьола»*-абун.

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ
أَبْصَٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ
بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ
بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ
إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ
أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ
أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ
أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ
ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا
يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا
أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

31. Дуца муъминал руччабаздаги абе МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеца бер цIуне абун хIарамаб бакIалда балагьиялдаса ва жидер гIавратги (фарж, алат) цIуне абун.** ХIарамаб хIалалъ хIалтIизабиялдаса г1аврат ц1уне абун ва хIарамаб хIалалъ черх цебе лъун хьвадиялдасаги жал ц1унун рук1а абун. **Ва жидер берцинлъи загьир гьабугеянги абе гьел муъминал руччабазда, жиб загьирабго, бахчун букIунареб берцинлъи гурони.** Загьираб берцинлъи бугин абуна гIалимзабаца тIад ретIараб ретIел ва гьумерги, кIиябго кверги. Гьаб гьумерги кIиябго кверги как балеб мехалъ загьирлъизе бегьаниги, жий ячизе бегьулев чиясе бихьизабизе хIарамаб буго гIемерисел гIалимзабазул хIукмуялда рекъон. Жиндихъ бихьинчи валагьулев вукIин лъараб мехалъ гьей чIужугIаданалъ гьумер бахчизе ккола. Гьелда валагьизе бихьинчиясеги хIарамаб буго. **Гьел руччабаца жидерго кIазал тIаде раче абе жидер габуралда ва кереналда,** гьеб бахчун, щибго жо бихьулареб хIалалъ бетIералдаги черхалъул тIасияб рахъалдаги кIаз чIвай (бай).

Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатидаса хIадис бицана: *«Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *гурхIаги бищун цебе гьижра гьабун Мадинаялда рачIарал муъминал руччабазда. ТIадегIанав Аллагьас: «КIазал жидер габуралдаги карандаги тIаде раче»-абун аят рештIизабураб мехалъ, гьел руччабаца жидер халгIатал (плашал) риххана ва жидер габурги керенги бахчулел кIазал гьаруна»*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

ТIафсиралъул гIалимзабаца абуна: исламалда цебесеб жагьилияб заманаялъ руччаби гьаб цIияб жагьилияб заманалъул руччабазда релълъун хьвадулел рукIана: бохдул-гъуждулги церелъун, бащадаб бетIерги бахчичIого, керен-габур бахчичIого. Бихьинал жидеда

ралагьизе гIоло хIатIазда, гъуждузда лъурал курхьиназул гьаракь бахъизабун, кIутIбузда, кIаркьеназда тIаде жо бахун, беразда сурма лъун. Цо-цояз жидер чорхол сурат загьирлъулеб ретIел ретIун, релълъен чалух гьабун, гIадамал питнаялда кколеб хьвади гьабулеб букIана. ТIадегIанав Аллагьас гьеб жагьилияб хьвадиги хвезабун исламияб хьвади гьабе абун рештIинаруна гьал аятал.

Гьеб исламияб ретIелги, исламияб хьвадиги цIакъ берцинаб, дунялалдаги ахираталдаги жидее хайир бугеб, жидер черхги, напсги, къадроги цIунулеб буго.

Жидеца черхалъул берцинлъи ва курхьин кIиликI лъолел бакIал рихьизаруге абе жидерго росабазе гурони. Жидерго инсуе яги росабазул инсуе гурони. Жидерго васазе яги росабазул васазе гурони. Жидерго вацазе яги вацазул, яцазул васазеги гурони. Муъминал руччабазе, яги жидер лагъзадерие гурони. Руччабазда хьул лъоларел херал, гIузруял гIадамазе яги гIисинал лъималазе гурони. Жидеца хIатIалги гIодор кьабуге абе гьел хIатIазда ругел курхьабазул гьаракь рагIизабизе. Нуж киназго тавбо гьабун нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ русса, я гьал муъминзаби. ТIадегIанав Аллагьас нужер тавбо къабул гьабила ва нужер дунялалъулги ахираталъулги лъикIлъиялда каерщел батила.

Гьаб заман цIакъго пасалъи цIик1кIараб, ручаби тIаса ретIел бахъун хьвадулеб, гьел сапаразда цадахъ махIрамияв гьечIого хьвадулеб заман бугелъул, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул ва хириял асхIабзабазул хIадисал ва малъиял хъвала, иншааллагьу цониги бусурманчиясе жив кантIиялъе сабаблъун ккезе бегьула.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIали асхIабас абуна: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дида абуна: «Я Г1али! Дуца цо нухалъ бер щвараб хIарамаб бакIалда кIиабизе бер балагьуге! Дуе изну буго авалаб бер балагьиялъулъ, амма кIиабизе валагьизе изну гьечIо»*-абун. Х1адис имам абу Давудица ва Тирмизияс бицана.

Гьаб хIадисалъул магIна буго: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ инсанасе бер жиндалъун валагьизе бижун бугелъул, гьеб бер балагьун букIуна ва гьеб хIарамаб жоялда тIад ккезеги бегьула. Гьедин хIарамаб бакIалда бер щвараб мехалъ гьеб нахъе босизе ккола ва гIодоб буссизабизе ккола. Гьедин гьабичIого валагьун чIани, яги тIад вуссун валагьани, гьелъул мунагь ва хIарамлъи букIула.

Жинда Аллагь разилъаяв АбусагIидица бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нуж нухахъ гIодорчIун рукIунге! Нагагь нухда чIун рукIине ккани нужеца гьеб*

нухалъул хIакъ тIубай!»-абун. Нижеца абуна: «Я расулуллагь ﷺ! Щиб бугеб гьеб нухалъул хIакъ?»-абун. Жинда свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьеб буго хIарамаб бакIалда балагьиялдаса бер цIуни, гIадамазе зарал гьабунгутIи (гъибат-бугьтан гьабун гIадамазда нахъаса кIалъангутIи). Салам кьурав чиясул салам бусинаби. ЛъикIаб жоялдалъун амру гьаби, квешаб жоялдаса нагью гьаби»-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб хIадис буго бихьинал нухахъ чIогеян бугеб. Гьаб заманаялъ ручабаца нухал ккун руго ва годекIабиги рагьун руго. Гьеб иш хIарамаб бугин абун бицаниги гьезда яхI-намусги кколеб гьечIо. Гьезул бераздаса ва кIалаздаса хIинкъун хьвадизе кколел руго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарал муъминзаби. Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ, аварагасдаги ﷺ божулей чIужугIаданалъе хIарамаб буго гIадамал хьвадулеб нухда эхетун чIезе, яги гьеб нухлул рагIалда гIодой чIун годекIан гьабун цогидал руччабигун харбида йикIине. Гьеб нухлул рагIал жиндирго рукъалъул кIалтIу бугониги, цогидазул рагьо бугониги гьаб хIарамлъи тIаса унаро.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Адамил лъималазда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIад гьабун буго зина гьабиялдаса цIуни. Бералъул зина буго хIарамаб бакIалда балагьи, мацIалъул зина буго жинда кIалъазе хIарамай чIужуялда, яги чиясда кIалъай. ГIундузул зина буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьукъараб жоялда гIенекки. Кверазул зина буго гьел хIарамаб жоялда квали, хIатIазул зина буго хIарамаб жо гьабизе хьвади»*-бун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб хIадис бихьиназеги, ручабазеги гIаммаб буго. Бихьиназе ручабазда балагьи хIарамаб бугеб гIадинго, ручабазе бихьиназда балагьиги хIарамаб буго. Гьелъие далил буго жинда Аллагь разилъаяй Уммусаламатица бицараб хIадис: *«Дунги Маймунатги рукIана жинда свалат салам лъеяв аварагасда аскIор. Гьеб заман букIана гьумер бахче абун (пардав бай абун) аят рештIинабун хадуб. Нижеда тIаде Уммумактум رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абурав беццав, херав асхIаб вачIана. Аварагас ﷺ нижеда абуна: «Гьесдасан нужеца гьумер бахче»-абун. Нижеца абуна: «Я расулуллагьи ﷺ! Гьев беццав чи вуго гурищ, ниж рихьуларев ва ниж лъаларев»-абун. Аварагас ﷺ абуна: «Нуж кIияйго беццай гьечIо гурищ»*-абун. Х1адис имам абу Давудица ва Тирмизияс бицана.

ГIемерисел гIалимзабаца хIарам гьабун буго жиндир гьурмада рас бижичIев берцинав гIолохъанчиясда бихьинчи валагьи. Гьеб буго

жидер иман загIипал, щайтIанги гьаваги жидеда тIад бергьарал гIадамал къабихIаб ишалда ахIулеб бакI. Жиндир гьурмада рас бижичIесда релълъун вукIула жинца рас кIкIван гьумер цIвакизабун, чIужагIаданалда релълъинлъи гьабулев бихьинчиги. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нагIана кьун буго жидеца руччабазда релълъинлъи гьабулел бихьиназе ва жидеца бихьиназда релълъинлъи гьабулел руччабазеги. Гьеб релълъинлъи гьаби букIула тIад ретIараб ретIелалдалъунги, гьумералдалъунги, гьаракьалдалъунги ва цогидал пишабаздалъунги.

Гьединго шаргIалда хIарамаб буго муъминай чIужуялъ жиндир черх капурай чIужугIаданалда бихьизабиги. Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабас АбугIубадат رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абулев асхIабасухъе кагъат битIана: «Дихъе хабар щвана мун амирлъун вугеб бакIалда муъминал руччаби капурал руччабигун цадахъ хIамамалда унел ругин абун. Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ аварагасдаги صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ иман лъурай чIужугIаданалъул гIавраталда капурай гIадан балагьизе бегьуларо!»-абун.

ГIемерал асхIабзабаца хIарамаблъун гьабуна бусурманай гIаданалъ капурай чIужугIаданалъул квер боси ва гьелда убач гьаби. Ва амма гьаб заманаялъул бусурбабазул руччабазе ва ясалазе жидедаса мисал босулеллъун, жидеда нахърилълъи ч1ух1и-рецц бугеллъун руго капурзабазул руччаби ва ясал:

Гьез гьабулеб кинабго къабих1аб хьвади жидеца босулеб буго, жидер рет1ел-т1ех, куц-бер, хьвада-ч1вади капурзабазулалда релълъизабулеб буго. Жегиги чанги бусурбабазул ясал руго дол капурзабаца ц1унулеб къадарцин нич-намус жидеца ц1унуларел, гьезулалдаса жидер хьвади сурарал ва къабих1ал. Гьаб буго исламияб диналде данде купру-ширкалъ гьабураб загьирабги, балъгоябги рагъалъул х1асил. Гьаб буго щайт1аналъ гьел руччаби т1убанго жиндие лагълъи гьабизе квегъун рук1иналъе г1аламат.

Капурай гIадан жиндир гъарабашлъун йигони гьелда бихьизе бегьула бусурманай чIужуялъул черхалъул цIиноялда тIадехун ва накоялда гъоркьехун бугеб бакI. Муъминай ч1ужуялъул руччабазда хьул лъоларев херав яги гьитIинав гъарабаш вугони, гьезда бихьизе бегьула гьелъул хIетIе-квер габур-бетIер гIадаб жий жиндирго рукъой йигеб мехалъ бахчун букIунареб бакI.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асхIабасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вачIана жиндир яс ПатIиматихъе гьелъие цо гъарабашги вачун. Гьев чи вихьараб мехалъ жинда Аллагь разилъаяй ПатIимат жинда тIад ретIун бугеб гордеялдалъун жийго яхчизе лъугьана. Амма гьеб горде букIана*

бетIералда хун бачани бохдул цере лъолеб, бохдуздехун бачани бетIер цебе лъолеб. Гьей ПатIиматида бачIараб къварилъи бихьираб мехалъ аварагас ﷺ абуна: «Дуе мунагь гьечIо гьев чиясда дур хIатIал яги бетIер бихьана абун. Гьев дур гъарабаш вуго ва дун дур эмен вуго»-абун. Х1адис имам абу Давудица бицана.

Амма гьаб заманаялъ гьел гъарабашал гьечIо ва цо-цо бечедал гIадамаца рукъор хIалтIизарулел бихьинал, яги руччаби: жидеда балагьизе ва жалгун цадахъ халват гьабизе (цоги лъабабилев чи гьечIого хутIизе) хIарамал руго ва гьаб цIакъ къабихIаб жо ккеялда хIинкъараб бакIги буго. Гьединго руго росасе жиндир чIужуялъул яц, яцгIал гIадай гIадан: гьезулгун халват гьабизе хIарамаб буго. ЧIужугIаданалъе росасул вацгун, вацгIалгун халват гьабизеги хIарамаб буго. Гьаб масъалаги гIадамаз цIакъ кIвар гьабичIого тараб буго ва жиб сабаблъун питна кколеб бакIги буго.

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис буго: *«Нуж гIагарав чиясдаса цIуне! Гьев гIагарав чи хвел буго»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьелъул магIна буго магьариги лъун жиндие ячине бегьулей гIаданалдаса ва жий росасе ине бегьулев гIагарав чиясдаса нуж цIуне абураб. Гьездаса цIуниялдалъун мурад буго гьезулгун халват гьабуге абураб.

Гьаб дагьабго насихIат буго жидер иман загIипал, шаргIияб гIелму лъаларел муъминзаби кантIизе бокьун гьабураб. Аллагьас ﷻ тавпикъ кьеги жив разилъи тIалаб гьабун хьвадизе.

Инсан зина-хатIаялдаса цIунулеб, гьесул гьава-напс гIодобе бусинабулеб, гьесдаса щайтIан рикIкIад гьабулеб жо буго Аллагьасул ﷻ амруялда нахърилълъун, хирияв расуласул ﷺ нухги ккун хIалалаб ригьин гьаби. Гьеб амру баян гьабун ТIадегIанав Аллагьас ﷻ абулеб буго:

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾

32. Нужеца ригьин гьабе, я гьал муъминзаби, ва рослъадилъун гьечIел гIадамал цоцазде данде гьаре. Гьединго нужеца ригьин гьабун данде гьаре нужер иман-дин бугел лъикIал гъарабашалги.

Гьел ригьин гьабун данделъулел гIадамал жидер боцIи-мал гьечIел пакъирал гIадамал ругони, Аллагьас ﷻ гьезие магIишат кьезе буго.

ТIадегIанав Аллагьас щибаб рухIчIаголъи жиндие ризкъигун цадахъ

бижун буго. Ригьин гьабунин абун нуж ризкъи гьечIого хутIизе гьечIо. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир сахавалъи бергьарав вуго, жинца ризкъи кьолев ва жинда лагъзадерил маслахIат лъалев вуго.**

Гьаб аяталда жаниб ТIадегIанав Аллагьас жиндир амруялда мутIигIлъун, жинда гIасилъи ккеялдаса хIинкъун ригьин гьабурал муъминзабазе ризкъи кьезе ва гьезие бечелъи кьезе къотIи гьабулеб буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис буго: *«Лъабго чи вуго Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *жидее квербакъи гьабизе бугев: Жиндир напс хIарамаб жоялдаса цIунизе гIоло ригьин гьабурав чи. Жив тархъун узденавлъун лъугьизе бокьун хIалтIи гьабизе тIаде босарав лагъги. Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *дин тIадегIан гьабизе гIоло жигьад гьабулев чиги»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ
يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَٰبَ
مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ
فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ
وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا
لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ
فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

33. Ригьин гьабизе рес рекъечIел гIадамаз Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун жидер черх цIуне ва хIарамаб жо гьабуге, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **цIобалдалъун жидее гьеб ригьин гьабизе рес рекъезегIан.** Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун хIарамаб жо тарав чиясе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъи гьабула ва гьасдаса ургъел-къварилъи тIаса босула.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Я гьал гIолохъаби! Нужер рес рекъарав чияс чIужу яче! Гьеб нужер берги гIавратги цIунулеб жо буго. Рес рекъечIев чияс кIал кквеялда тIад чIей гьабе. Гьеб кIал кквей гьесул шагьват дагь гьабулеб жо буго»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб хIадисалдаса далил босун гIемерисел гIалимзабаца жиндир рес рекъарав чияс чIужу ячизе тIадаб бугин абуна: жиндирго напс цIунун, жинца ячаралъулги напс цIунун ва исламияб умматалъул къадрокъимат цIунун, гьеб къабихIал пишабаздаса бацIад гьабун. Гьединго ригьин гьабиялдаса мурад буго исламияб уммат гIемерлъи.

Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна:*«Нужеца лъимал гIемер гьарулел руччаби раче! Къиямасеб къоялъ дун чIухIаравлъун вукIине вуго дида нахърилълъарал муъминзаби гIемерал рукIиналдалъун»*-абун. Х1адис имам абу Давудица ва Аннасаияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асхIабасги абуна: «Нуж Аллагьасе

ﷻ мутIигIлъе гьес нужеда ригьин гьабеян гьабураб амруялъулъ. Аллагьас ﷻ нужееги тIубазабизе буго жинца нужее боцIи-мал кьун гIейи гьабила абураб къотIи»-абун.

Хирияб Къуръаналдаги, аварагасул ﷺ хIадисалдаги данде кколареб жо буго лъимер гьабунгутIи, гьеб лъимер лъугьунареб сабаб гьаби ва цо-кIиго лъимер гурони гьабичIого чIей. Гьаб буго Аллагьасул ﷻ тушбабаз ургъараб, Аллагьасда ﷻ иман лъечIеб, гьесул ризкъи тIагIилин абун хIинкъарал гIадамаз гьабулеб гIамал. Аллагьги ﷻ аварагги разилъи жинца тIалаб гьабулев чиясул хьул лъезе ккола Аллагьас ﷻ жиндие иман бугеб, бахьи бугеб насло кьеялда ва гьел лъимал хьихьизе кIоларо абун хIинкъизе бегьуларо.

ГIакъилал гIадамазул аби буго: «Гьел лъималазе ризкъи кьей Аллагьасда ﷻ тIад буго, гьел лъимал раччиги ракьалда тIад буго»-абун.

Нужер гъарабашаллъун ругел гIадамазе бокьани гьезда тIаде къотIараб боцIиги нужее кьун, жал тархъун хIурияллъун рукIине, нужеца гьел тIад боцIи къотIун хIалтIизе риччай, гьез хIалтIи гьабулеблъи ва гьел аманат бугел рукIин нужеда лъалеб бугони. Нужеца гьел тархъун инзе, цинги гьезие квербакъиялъе букIизе, Аллагьас ﷻ кьураб боцIиялдаса садакъаги кье.

Исламалда жаниб лагъзал рукIин бегьизабун бугониги, гьел лагъзал тархъи ва гьезие лъикIлъи гьаби гIемер бицун буго. Жидер мунагь ккун гIакIа тIаде ккарал гIадамазе лагъ тархъи тIад гьабурал хIукмабиги руго. Гьел лагъзал тархъиялъул хиралъи бицун гIемерал хIадисалги руго. Гьаб кинабго жоялъул хIасил гьабураб мехалъ ТIадегIанав Аллагьас бусурбабазе лагъзал кквезе бегьизабиялда жаниб кIудияб хIикмат буго: гьел лагъзал тархъун жидее ахираталда алжан щвей. Гьебго хIикмат буго бусарбабазе хIалалаб магIишат кигIан гIемер бугониги бегьулеб букIиналъулъги: гьеб хIалалаб магIишат Аллагь ﷻ разилъи тIалаб гьабун харж гьабизе ва гьелдалъун жиндие ахираталда алжан босизе.

Жидее къабихIаб жо гьабизе бокьуларел, жидер напс цIунарал гъарабашал нужеца хIалги гьабун зина гьабизе тIамуге! Гьелдалъун нужее боцIи тIалаб гьабун ва нужер гьудулзаби-гьалмагъзаби гьезда аскIор регизе ритIун. **Гьедин зина гьабизе гъарабашал тIамураб мехалъ ва гьел жидер напс цIунизе кIоларелги ругеб мехалъ, гьездаса Аллагь ﷻ тIаса лъугьула ва гьезда Аллагь ﷻ гурхIула.** Ва амма гьел зина гьабизе тIамурал гIадамаздаса Аллагьас ﷻ цIакъ рецIел босизе буго ва гьезие гучаб гIазабги гьабизе буго.

ШаргIалда рекъон гъарабаш магьариги лъун росасе кьезе ккола, яги гьелъул сайидас жиндиего босаде кквезе ккола. Цоги батIияб хIалалъ

гьездаса мунпагIат босизе хIарамаб буго.

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицана: мунапикъзабазул цевехъан ГIабдуллагь ибну Убай абулев чиясул кIиго гъарабаш йикIана, жинца гьел зина гьабизе тIамулел ва гьелъухъ мухьги босулел. Гьезул цояй (МугIазат) жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асхIабасухъе ячIун, гьесда бицана жиндие гьабулеб бугеб зулму. Абубакар асхIабас Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда бицана ва аварагас ﷺ амру гьабуна гьей гъарабаш дов мунапикъасухъан нахъе яче абун. Цинги гьев мунапикъ къватIивги вахъун ахIдана: «Гьанже гьев МухIаммадица нижер гъарабашалги нахъе рахъулел руго, ниж гьасул зулмуялдаса цIунулев чиго гьечIищ?»-абун. Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIизабуна (33 аят).

Гьаб ригьин гьабиялъул ва зинаялдаса рикIкIалъиялъул бицараб бакIалда нахъ регIизабизе ккараб масъала бугин абуна ИбнухатIибица цо-цо бусурбабаца жидерго ясал ригьин гьабизе мех щвараб мехалъ ригьин гьабичIого чIезари, бечедав дурц цIехолел рукIун. Гьеб буго шаргIалда дандего кколареб хIукму.

Бусурманал гIадамаз жидер яс кьезе муъминчи тIалаб гьавизе ккола ва гьев муъминчи яс гьарун вачIараб мехалъ нахъе чIвазеги бегьуларо. ГIемераб магьари тIалаб гьабун мискинчи нахъчIвайги шаргIалда бегьулеб жо гьечIо. Гьедин мех щвараб мехалъ яс россасе кьечIого тейги, васасе чIужу ячичIого тейги буго гьел хIарамаб жоялда ккеялъе сабаб.

Гьединго гьаб бакIалда бицизе кколеб масъала буго бусурбабазул ясал ва руччаби зина гьабулел рукъзалги рагьун гьенир жанир хьвадулел рукIин. ТIадегIанав Аллагьас амру гьабун буго гъарабашалцин зина гьабизе тIамуге абун, гьел зина гьабизе тIамулезе кIудияб гIазабги бицун буго. Жидеего бокьун узденал ясал ва руччаби зина гьабизе ин ва гьез гIарцохъ жидер черх бичи цIакъго гIодобегIанаб, инжитаб пиша буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис буго ахир заманалъул ва къиямасеб къо гIагарлъун букIиналъул гIаламат бугин бихьиналги руччабиги хIайваналгIадин нухлул хьибилалда лъугьун жимагI гьабулел рукIинин-абун. Гьеб гIаламат загьирлъун буго бусурбабазул ракьалда тIад, бусурманал гIадамазда гьоркьоб.

Жив бусурманчи вугин абулев, жинца как балин, кIал кколин абулев чи шагьра нухазул хьибилалда, рохьил рагIалазда квана-гьекъолел бакIалги ран, кIиго чи жанив унел гIисинал рукъзалги гьарун гIолохъаби зина гьабизе тIамулев вихьараб мехалъ, гьесда щиб цIар

лъолеб? Жив бусурбабазул цевехъан вуго абун кIалъалев чияс гIаракъи пиво гьабулел заводалги росун гьел хIалтIизаризе лъимал тIамураб мехалъ, гьесда щиб цIар лъолеб?

КIудиял гIалимзаби, имамзаби, щайихзаби руго абулел цIаларал гIадамал хIакимзабазул амру тIубазе, гьезул рагьтIателал гIадин мукIурлъараб мехалъ, гьездаги щиб цIар лъелеб? Гьалдасанги кIудияб ахир заман щиб букIинеб? гьаб пасалъи гIасилъи хIехьон нилъ гьалаг гьаричIого тарав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цIакъ сабро бергьарав, гурхIел цIикIкIарав вуго!

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзаби цIунаги гьеб къосараб къавмгун цадахъ гьалаг гьариялдаса. Амин, Амин, Амин, Я Аллагь.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

34. ХIакълъунго Дица нужеда жал баянал ва жидеца хIакъаб жо бицунел Къуръаналъул аятал рештIизаруна, я гьал муъминзаби!

Нужеда цере рукIарал умматазул мисалалги рачана, гьезул къисабиги рицана нужеца пикру гьабизе ва вагIза босизе. Гьаб Къуръанги, гьалда жанир ругел ахIкамалги Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъарал муъминзабазе мунпагIат босизе, гьел хIакъаб нухалда тIоритIизе бугеб вагIза-насихIатал руго.

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул Къуръаналда инкар ккурал гIадамазе гьелъ дунялалда щибго мунпагIат гьабуларо, ахираталдаги Къуръаналда инкар кквей сабаблъун гьел жужахIалъул абадияб гIазабалъулъ рукIуна.

۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

35. ТIадегIанав Аллагь вуго зобал ракьал жинца гвангъизарурав Нур.

Зобал гвангъизаруна гьенир бакъ, моцI цIваби гьариялдалъун. Ракьал гвангъизаруна жиндир исламияб диналъул шаргIиял хIукмабаздалъун ва гьеб дин босун ритIарал аварагзабаздалъун عَلَيْهِمُ السَّلَامُ. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ зобал-ракьазул агьлу жинца хIакъаб нухалда тIобитIулев вуго. ХIакъаб нухалда тIобитIулеб жо нур ва канлъи букIуна, гьедин бугелъул гьев Аллагьа جَلَّجَلَالُهُ нур вуго.

ИбнугIатIауллагьица абуна: «Гьаб кинабго гIалам бецIлъи буго. Гьеб загьир гьабурав чиги ТIадегIанв Аллагь вуго. ТIадегIанав Аллагь вукIинчIебани щибго жо букIине букIинчIо»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасги абуна: *«Я дир Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ*! Кинабго рецц дуе буго. Мун вуго зобал ракьазул Нур ва гьел кIияздаго жаниб бугеб жоялъулги Нур»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Ибнукъайимица абуна: «ТIадегIанав Аллагьас жиндир напсалда цIар тана Нур абун, жиндир Къуръанги нурлъун гьабуна, жиндир аварагги صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нурлъун гьавуна, халкъалдаса Живги нуралдалъун вахчана»-абун.

ИбнухатIибица абуна: «Нур буго инсан зарал бугеб, квешаб бакIалдаса цIунулеб, гьев хIакъаб, битIараб нухдаги тIовитIулеб жо. Гьеб нур букIинчIебани инсан хIайранлъун, щибго жо гьабизе лъаларевлъун хутIилаан. ТIадегIанав Аллагь вугелъул жинца хIакъаб нухалда тIоритIулев, кинавго чи жинда хIажатав, жинда божун ва мугъчIван рукIунев, гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ хIакъикъияб Нур вуго. Гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ Нур гьечIеб бакI тIобараб бецIлъи ва жагьиллъи буго»-абун.

Ал-мунтахаб абураб тафсиралда абуна: «ТIадегIанав Аллагь зобалазул ва ракьалъул канлъиялъул аслу вуго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда бихьулеб канлъиялдалъун нур базабула ва нилъеда бихьулареб иманалъул, диналъул нуралдалъунги нур базабула. Гьеб нур буго хIакъаб ва битIараб жоялъул, гIелму-лъаялъул, къадро- къиматалъул, яхI-намусалъул ва лъикIабщинаб жоялъул нур. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ унеб битIараб нухалъул ва хIакъаб диналъул нур. Жив цох1о вукIиналда тIоритIел гьабулел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ мухIканал гIаламатазул нур. Щибаб жоялда жаниб жиб бугеб «жиб бижарав Халикъ вуго»-абун жинца абулеб ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялда ахIулеб хIужа-далилалъулъ нур»-абун.

Жиб загьирлъиялъулъ, жиндир гвангъиялъулъ **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **нуралъул мисал буго жинда жаниб чирахъ бугеб рукъалъул къадалъ гьабураб гьитIинаб гордоялде релълъун. Гьеб гордо ц1вакараб мат1уг1адаб, жинца канлъи ц1ик1к1изабулеблъун бугеб. Гьеб чирахъги цIорол шишаялда (лампаялда) жаниб бугеб. Гьеб цIорол лампаги жавгьар якъут гIадин жиб кенчIолеб. Гьеб чирахъ бакулеб нахги жиндир баракат бугеб зайтуналъул гъветIалъул пихъалдаса бугеб. Гьеб зайтун тIад бижараб гъветIги бакъ баккуда гьечIого яги бакъ тIерхьуда гьечIого бац1цIадаб алахалъул гохIда тIад бугеб.** ТIубараб къоялъго жинда бакъул чIорал речIчIулеб ва гьелдалъун жиндир пихъги лъикI барщулеб, ва жиндир нахги цIакъ бацIадаб, берцинаб букIунеб.

Гьеб гъветIалъул пихъалдаса гьабураб нах жинда цIа бакинчIониги канлъи кьелеб гIадаб бугеб. Нуралдаги тIад нур бугеб гIадаб мисал

буго гьаб. Жиб бакараб чирахъалъул нур, гьеб чирахъалда тIад лъураб цIорол шишаялъул нур, гьеб чирахъ жаниб лъураб матIугIан цIвакараб гордоялъул нурги. Гьал киналго нурал цоцалъ журан жиб камилаб, гвангъараб нур лъугьун букIунеб.

Жиндир нурлъун бугеб Къуръаналда тIовитIула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие бокьарав чи. ТIадегIанав Аллагьас г1адамазе мисалал рачула,** гьезда жив цо вукIин ва жиндир хIалкIолъи гучаб букIин бичIизабула, иман лъун хIакъаб дин гьабиялда рачIизе бокьун. **Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жинда кинабго жо лъалев.** Гьесда лъала хIакъаб дин гьабулевги, хъанчие лагълъи гьабулевги лагъ. Мунапикълъи гьабулел гIадамалги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, ва гьезул щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъги гьабула.

Гьаб заманаялъул гIадамазе ТIадегIанав Аллагьас Къуръаналда жанир рачарал мисалал берзукълъун ккезеги бегьула. Гьедин ккечIого букIине муъминзабазда бичIчIизе кколеб масъала буго гьаб: ТIадегIанав Аллагьас хирияб Къуръан жиндие хирияв аварагасда صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рештIинабулеб заман букIана гьанжеялдаса анцIила ункъго къарноялъ цебе. Гьеб заман букIана гIадамазул гIемерисел жидер росо-рукъ гуро бихьичIеллъун рук1унеб. Гьезул г1елму-гIакълоги жидеда сверухъ бугеб жоялдаса босараб, гьелда релълъараб букIана. Гьел гIадамазе цIализе ва гьел диналда ахIизе рештIинабураб Къуръанги гьезул гIакълуялда релълъараб мацIалдалъун кIалъалеб букIана.

ТIадегIанав Аллагьас гьаб гвангъараб нуралъе бачараб мисалги гьезда лъалеб чирахъалдалъун бачана. Гьезул гIемерисел чирахъцин гьечIел рукIана. Нагагь чирахъ бугесулги гамачI бикIун яги хIашул буцун гьабураб гориниб жаниб нах-тIатIиги биун, гьелда жаниб квасул чIологи лъун, гьабураб чирахъ букIана. Жидер бечелъи бугел гIадамазул бацIадаб нахги, цIорол шишаги букIана. Гьаб хIакъикъат бичIарав чиясда бичIизе ккела ТIадегIанав Аллагьас кинаб берцинаб мисал бачун бугеб жинца цIикIкIун гвангъи кьолеб чирахъалъе.

Гьединабго мисал буго БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жив цо вукIин лъаялъе пикру гьабизе ва далил бачизе лъазабун, г1арабиясда абулеб рагIиги: «Гьел гIарабиял балагъуларищ жидер вараниялда, киндай гьеб бижун бугеб абун. Зобалаздаги балагъуларищ, киндай гьел тIаде рорхун ругел абун. МугIруздаги балагъуларищ, киндай гьел рахъун чIун ругел абун, ракьалдаги балагъуларищ, киндай гьеб тIибитIун бугеб абун».(88 сурат.17-20 аят)

Гьаб рагIи абулаго ТIадегIанав Аллагьас гьев гIарабияв бищунго цеве жиндирго вараниялда балагьизе ва гьелъул пикру гьабизе тIамулев

вуго, гьеб варани букIиндалго гьесие бищунго хирияб, жиндир кинабго магIишат-яшав гьаби жинда хурхараб хIайван. Гьадинаб буго ТIадегIанав Аллагьасул къагIида жиндир лагъзадерида дин лъазабиялъулъ.

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾

36. ТIадегIанав Аллагьасул рукъзал руго масжидал, гьес раеян амру гьабурал ва гьел кIодо гьареянги абурал.

Муъминзаби жидеда жанир руссунел ва гьезул иман ва дин тIибитIулеб ва камиллъулеб бакIлъун жал ругел. **Гьел рукъзабахъ Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабула,** гьесие какал ран, Къуръан цIалун, гIелму лъазабун. **Радал бакъанида** ва щибаб паризаяб какил гIужалъ **Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **какалги рала.**

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾

37. Гьенир жанир гIемер чIолел бах1арзал руго жал дунялалъул даран-базаралъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **рехсеялдаса машгъул гьаруларел, паризаяб как гIужда бан, рукугI-сужда камил гьабун баялдаса, закат кьеялдасаги машгъул гьаруларел.**

Жидер ракIалги, бералги хIинкъун сверседулеб къиямасеб къоялъул гIазабалдаса хIинкъун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабулел.**

Гьаб аят рештIинабуна жидеда Аллагь разилъаял асхIабзабазул хIакъалъулъ: Жидеда как ахIулеб гьаракь рагIарабго кинабго хIалтIиги реххун тун масжидалда унел рукIарал, гьенир игIтикафалда чIун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабулел рукIарал.

Гьаб аяталда жаниб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: «Масжидазда жанир чIун бихьинал рукIула»-абун. Гьаб рагIиялъ лъазабулеб буго масжидал ралелги, гьел гIибадаталдалъун берцин гьарулелги бихьинал рукIин. Руччабазе как бай ва цогидаб гIибадат гьаби жидерго рукъоб гьабизе хирияб буго.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIабдуллагь ибну МасгIудидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ЧIужугIаданалъ рукъоб бараб как хирияб буго, Рукъоб баралдасаги хирияб буго жийго жаний чIолеб рукъалъул бокIоналда бараб»*-абун.

Х1адис имам абу Давудица бицана.

Берцинаб ретIел ретIичIого, гьуин махIал гьаричIого, хIатIазда курхьинал рачIого масжидалда рачIинеги бегьула жидер напс цIунарал,

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъарал руччаби. Жинда Аллагь разилъаяв ГIабдуллагь ибну ГIумаридаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзал (руччаби) Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рукъор рачIиналдаса нахъе чIваге!»*-абун. ХIадис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾

38. ТIадегIанав Аллагьас гьезул гIамалазда данде жазаъ гьабула гьез гьабураб гIамалалдаса гIемерго лъикIаб.

Гьезул гIайибалги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тIаса лъугьун тола, **жиндирго цIоб-рахIматалдалъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие жегиги лъикIлъи цIик1кIизабула** ва лъикIаб гIамал гьабизе тавпикъги гьабула. **Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьарав чиясе ризкъиги кьола гIатIидго, щибго хIисаб гьечIого.**

Имаму Р-разияс абуна: ТIадегIанав Аллагьас кантIизарулел руго жив жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе хIалкIолев вукIиналда. Жиндир сахавалъи ва гурхIел кIудияб букIиналдаги. Жиндир лагъзадерица гьабураб гIамалалда данде гьелдасаги цIикIкIараб ажро-кири гьабулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ . Гьелдаги тIаде, гьел лагъзал жиндир гIазабалдаса хIинкъи сабаблъун, жидее гIорхъиго гьечIел ахираталъул нигIматалги кьолев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ-абун.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

39. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал гIадамаз дунялалда гьарулел рукIарал лъикIал гIамалал, гьез жидее ахиратада мунпагIат гьабилин хьулги букIарал, гьел гIамалал руго бакъ багIарараб мехалъ алахалда бихьулеб мираж гIадаб жо:

Ракьалда тIад лълъин билълъун унеб бугин ккола цо-цо мехалъ гIемерго багIари цIикIидалго. Гьелда абула мираж абун. **Гьаб мираж къечон вугев чиясе лълъим бугилан ракIалда ккола. Цинги жив гьеб тIалаб гьабун цевехун индал, жинде щибго жо батуларо.** Гьединаб буго капурчиясул гIамалалъул мисал. Гьесие гьеб ахираталда батуларо.

Ахираталда гьесие Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ватула жиндие жазаъ гьабизе хIадурун ва гьесул гIамалазда рекъон гьесие жужахIалъул гIазаб гьабула. ТIадегIанав Аллагь жинца хIисаб цIакъ хех гьабулев вуго. Гьесие щибго квалкал букIуларо гIемераб халкъалъул хIисаб

цохIо сагIаталъ гьабизеги: гьесие заманалъул халалъи- къокълъи гьечIо, гьев цо ишалъ цоги ишалдаса машгъул гьавуларо.

أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

40. Яги гьел капурал гIадамазул мисал гъваридаб ралъдал тIинада букIунеб бецIлъиялда релълъун буго; цоялда тIад цоги карачел бачIунеб. Гьел карачелазул бецIлъиялда тIадги накIкIазул бецIлъи бугеб.

Цоязда тIаде цогиги бецIлъи букIунеб ва жинца квер цебе ккун валагьани, жинда гьеб квер бихьулареб.

Гьадинаб хIал буго капурчиясул мунагьазул бецIлъабазул.

Гьесул рагIиги бецIлъи буго, гIамалги бецIлъи буго, гьев лъугьунеб бакIги бецIлъи букIуна (хоб), гьев къватIив вахъулеб бакIги бецIлъи букIула. Ахираталда гьев жанив вуссунеб жужахIги бецIаб, махIцараб рукъ буго. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие нур гьабичIев чиясе** (иманалда тIовитIун хIакъаб диналда вачичIев чиясе) **гьев нуралда вачулев ва гьев тIовитIулев чи вукIуларо.**

ТIабигIаталъул гIелму лъалев цо гIалимчиясда гьаб аят цIалулеб рагIараб мехалъ (40 аят) гьев чияс гьикъана: авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гамаялда рекIун ралъадалда тIаде хьваданищ абун?. хьвадичIоян абидалго, дов чияс абуна: дица нугIлъи гьабулеб буго гьев МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Аллагьасул расул вугин- абун. Дуда гьеб кин лъарабан гьикъидалго, гьес абуна:

«Ралъадалъул карачелазул хьвади бицараб гьаб гIелму лъаларо гIумруялъго ралъдада тIад гамида рекIун хьвадулев, гьеб ралъад багъарун, гьелъул хIинкъиги чIамурав чиясда гурони. Гьев МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ралъдада тIад хьвадичIо абун бицидал дида лъана гьес бицараб рагIи Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIин»-абун.

Ралъадалъул бецIлъиялъул бицулаго ТIадегIанав Аллагьас баян гьабуна гIелмияб цIех-рех гьабун азаргоялдаса цIикIун сонал гьоркьор араб мехалъ гIалимзабаца тасдикъ гьабураб хIукму: ралъадалда жанир цоязда тIаде цоги карачелазул гъатал рукIунел рукIин ва гьел карачелазул хьвади батIи-батIияб букIун, гьезул борхалъи, хехлъи ва унеб рахъ (направление) батIияб букIун, кигIан бацIцIадаб лъим бугониги, гьел карачелазда гьокь бецIлъи букIунеблъи. Нилъеда загьиралда лъалеб хIакъикъат буго карачелал гьечIеб хIорил лъималда гьоркьосан гьелъул тIино бихьулеблъи, гIезегIанго бицатаб лъим бугониги. ГIелмияб цIех-рех гьабун гурого жиб лъалареб хIукму бицинги Къуръан мугIжизат букIиналда

тIоритIел гьабулеб гIаламат буго.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾

41. Дуда лъаларищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, ТIадегIанав Аллагь вукIин зобалаздаги ракьалдаги бугеб кинабго махлукъаталъ жиндие тасбихI гьабулев.** Жив вацIцIад гьавулев ва тIадегIан гьавулев.

Зобалазда мохъал гьарун, куркьби щвакун роржулел хIанчIацаги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **тасбихI гьабулеблъи лъаларищ дуда? Х1акълъунго кинабго махлукъ гьелъ гьабулеб гIибадаталда Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **тIобитIун буго** Малаикзаби, гIадамал, жундул, жидеца гьабулеб гIибадат: тасбихI гьаби, как бай ва цогидабги,- гьезда тIад къараб г1ибадат, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеда лъазабун, гьесул тIоритIелалдалъун гьабулел руго. **ТIадегIанав Аллагьасе лъала жиндир лагъзадерица гьабулеб гIибадат.** Ва гьезие лъикIаб жазаъги гьабизе буго.

وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

42. ТIадегIанав Аллагьасе буго зобал ракьазулги, кинабго махлукъаталъулги ханлъи. Ахир кинабго халкъалъул руссинги Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **буго.**

Гьес хIисаб-мизан гьабун, жидер гIамалазда рекъараб жазаъ гьабун муъминзаби алжаналда, капурзаби жужахIалда лъугьинаризе руго.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾

43. Дуда бихьуларищ ва лъаларищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вукIин жинца накIкIал хьвадизарулев. Цинги жинца гьел накIкIал цоял-цоязда аскIоре рачун, цоцаде тIад руссизарун бакIлъизарулев ва цIадал лъималъул цIезарулев. Цинги дуда гьел накIкIаздаса чваххун балеб цIадги бихьула.**

Гьединго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **зобалазда ругел мугIрузда релълъарал накIкIаздаса гIазо ва горо (цIер) рештIизабула. Гьеб горо жиндие бокьаразул ах-хуралда тIаде бан гьеб гьалаг гьабула. Жиндие бокьаразул ах-хур гьеб гороялъ зарал гьабиялдаса цIунула. Гьеб горо балеб мехалъ зодиб пирхулеб пириялъ берзул канлъи инзабулеб хIалги букIула.**

يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾

44. Жинца сордо-къо хиса-сверизе гьабулевги вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**.** Цояб кIодо гьабун, цояб гьитIин гьабун, цояб бецIаб

цояб нур бугеб гьабун, цояб хинаб цояб квачараб гьабун.

Х1акълъунго Гьаб тIадехун бицараб зобал ракьазул ва накIкI-цIадалъул хабаралда жаниб жидеца пикру гьабулел, жидер гIакъло-лъай бугел, рекIелъ иманалъул нур бугел гIадамазе гIакъло босизе, вагIза-насихIат босизе далилал руго.

НакIкIазул гIуцIи бицулаго ТIадегIанав Аллагьас абуна: «мугIрул гIадал» абун. Гьел накIкIал мугIрузда релълъун рукIин лъазе ккани накIкIаздаса т1адегIан рахун ралагьизе ккола. Аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Къуръан рештIинабулеб заманаялъ гIарабиязул ракьалда цIакъго рорхатал мугIрулги рукIинчIо, жал роржунел алаталги рукIинчIо, гьел накIкIазул тIасияб рахъ бихьизе ва гьел мугIрузда релълъун рукIунеблъи лъазе. ХIакъикъаталда накIкIалдаса тIадехун рахараб мехалъ самалёталда рекIун унел гIадамазда гьел накIкIал рихьула мугIрузда, кIкIалазда, гохI-щобалда релълъун. Гьабги Къуръан мугIжизат букIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат буго.

Гьединго инсан кантIизавулев вуго цохIо накIкIалдасан къватIиб лъимги, ц1адги, гороги, бецIлъиги, нурги загьирлъулеб букIиналда. Гьеб накIкIалдаса бараб цIадалдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьаразе мунпагIат ва жиндие бокьаразе зарал гьабулеб букIиналдаги.

45. ТIадегIанав Аллагьас кинабго рухI бугеб жо лъималдаса бижана. Жидер тIабигIат, жинс, черх батIиял, жидер сипат-сурат батIияб, гьаб гIаламалда жаниб бугеб кинабго махлукъаталъул бижиналъе аслолъун лъим гьабуна.

وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

РухI бугеб букIа, рухI гьечIеб букIа жиб бижулеб, цIобалеб, кIодолъулеб жо лъим гьечIого бижулареб буго.

Гьел рухIчIаголъаби цоял чехьалда хъурщун унел руго, хIапара ва борохь гIадаб. **Цоял кIиго хIатIида хьвадулел руго:** гIадамал ва хIанчIи гIадал. **Цоял ункъго хIатIида хьвадулел руго:** гIиялхIайванал гIадал. Цогиги гIемерал хIатIал ругел рухIчIаголъаби руго, лъеда гъокье милъир хьвагIулел ччугIби руго. Инсанасда жиб лъалареб гIемер батIияб махлукъат буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб жо бижула ва гьев бокьараб жо гьабизе хIал кIолевги вуго.

46. Х1акълъунго, дица Къуръаналъул аяталги рештIизаруна,- жидеца х1укму баян гьабулел.

لَّقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

ГIакъло бугел гIадамаз пикру гьабизе

ва гьаб махлукъ бижарав Халикъ вукIин лъан, гьесда иман лъезе ва гьесие гIибадат гьабизе. **ТIадегIанав Аллагьас жиндие бокьарав чи битIараб нухалда ва исламияб диналда тIовитIула.**

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда, гьев жинца жо бижулев ва жиндир хIалкIолъи камилав вукIиналда тIоритIел гьабулел гIаламатал рицунаго, ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кинабго рухIчIаголъи лъималдаса бижана»-абун. Мунтахаб абураб тафсиралда абуна: хирияб Къуръаналда жаниб рехсараб лъималдаса мурад буго бихьинаб ва цIуяб жоялъул насло лъугьизе данделъулеб мани. Гьедин бугониги гьаб аяталда жаниб «кинабго хIайван лъималдаса бижана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ »-абураб рагIиялда жаниб гIелмияб хIужжа-далилги буго кинабго жоялъул чIаголъи ва бижи лъималда хурхараб, гьелдалъун бугеб букIиналда. Инсанасул чорхолъ нусгоялдаса лъабкъоялда анцIго бутIа лъим буго. Гьеб лъим квеналдасаги цебе инсанасе хIажалъулеб жо буго. Квен гьечIого кIикъоялда анцIго-лъабкъого къоялъ чIаго хутIула инсан, лъим гьечIого щуго-анцIго къоялдаса халат чIаго хутIуларо. Кинабго чорхолъ хьвадулеб биялъул, нахалъул, нервабазул аслоги лъималдаса буго. Квен биинабиялъе, гьеб чорхолъ инзабиялъе, гьединго черхалъе хIажат гьечIеб лъим ва гъиз къватIибе бачIинабиялъеги лъималъ кумек гьабула. Гьаб хIисабалда цогидал киналго рухIчаголъабиги лъималдаса рижарал ва гьеб лъим гьечIого жидее г1ейи лъугьуларел руго.

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47. Гьел мунапикъзабаца абулеб буго нижеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъуна ва гьесул расуласдаги صَلَّىٰٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ иман лъуна, ниж гьесдаги мутIигIлъана абун. Цинги гьезул цо къокъа Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму къабул гьабичIого, гьелдасан руссунел руго, жидеца доб рагIиги бицун букIадго. Гьал гIадамал муъминзаби гьечIо.

Гьал руго Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расулги صَلَّىٰٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ва гьезда иман лъурал муъминзабиги жидеца гуккулин абун ракIалда бугел гIадамал. Амма гьез жидерго напсал руго гуккулел ва гьелъул балагьги гIазабги жидеего букIизе буго.

وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾

48. Жидеда гьоркьоб шаргIияб хIукму гьабизе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ Къуръаналда ва аварагасул صَلَّىٰٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ суннаталда рачIа абун абураб мехалъ гьезул цо къокъа

(мунапикъзаби) гьелдаса руссун чIолел руго.

وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾

49. Гьеб хIукму гьабулеб масъала жидер рахъалда хIакъаб жо бугеб батани гьел цIакъ хехго ва мутIигIлъун рачIунел руго расулуллагьасухъе ﷺ гьес хIукму гьабизе.

Жидеда лъалеб букIиналъе гIоло Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас хIакъаб хIукму гьабизе букIин. Жидеда гIайиб кколеб хIукму бугони гьел аварагасда ﷺ аскIор къалел гьечIо. Гьеб буго гьал гIадамал мунапикъзаби рукIиналъул кIудияб гIаламат.

Гьаб гIаламат гIемераб буго гьаб заманаялъ бусурбаби абун ругел гIадамазда гьоркьобги: жидее дунялалъул хайир кколеб рахъалде унел руго хIукму гьабизе. Жидер мурад тIубалеб бугони шаргIалда рачIунел руго, гьедин гьечIони капурзабазул къануналде унел руго. Муъминзабазул сипат гьечIо гьеб. Муъминзабазда тIадаб буго жидее бокьулеб бугониги, рихулеб бугониги Аллагьасул ﷻ ва гьесул расуласул ﷺ хIукму къабул гьабизе ва гьелда разилъизе. Аллагьасул ﷻ шаргIалда хIукму гьабичIого капурзабазул къануналда хIукму гьабизе арал гIадамал капурзабазул хIукмуялда рукIуна.

أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾

50. Гьел мунапикъзабазул рекIелъ унтийищ бугеб? Яги гьел аварагасда ﷺ щакдарулелищ ругел?

Яги гьел хIинкъунищ ругел жидее Аллагьасги ﷻ аварагасги ﷺ мекъаб, зулмуяб хIукму гьабила абун?

Гьедин гьечIо амру, гьел гIадамал руго жидеца жидерго напсазе зулму гьабулел.

Гьезул кIигьумерчилъи ТIадегIанав Аллагьасе бихьунеб ва лъалебги буго, гьелда рекъараб жазаъ гьабун гьезие ахираталда жужахIалъул гIазабги букIине буго.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

51. Х1акълъунго иманалъулъ ритIухъал муъминзаби жидеда гьоркьоб хIукму гьабизе Аллагьасда ﷻ ва гьесул расуласда ﷺ ахIараб мехалъ гьез абула:

«Нижеда гьеб ахIи рагIана ва ниж гьелъие мутIигIлъана»-абун. Гьал руго жидер дунялалъул ва ахиралъул лъикIлъиялда каерщел батарал гIадамал.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ

52. Жал Аллагьасдаги ﷻ гьесул

فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ٥٢

расуласдаги ﷺ **мутIигIлъарал, Аллагьасул** ﷻ **гIазабалдаса хIинкъун, гьесда гIасилъиялдаса цIунунги хьвадарал,-гьал гIадамал руго жидер бахьибуголъарал.**
Гьел руго Аллагьасул ﷻ гIазабалдаса жал хвасарлъарал, жидеда Аллагь разилъарал, ва гьесул алжанал жидее насиблъарал гIадамал.

وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَئِنۡ أَمَرۡتَهُمۡ لَيَخۡرُجُنَّۖ قُل لَّا تُقۡسِمُواْۖ طَاعَةٞ مَّعۡرُوفَةٌۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ٥٣

53. Гьел мунапикъзаби цIакъ кутакаб гьа гьедун жидеца къотIи гьабулел руго жидеда аварагас ﷺ **амру гьабуни жал гьевгун цадахъ гъазаваталда рахьине руго абун.**
Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ **«нужеца гьересияб гьа гьедуге! Нуж кин мутIигIал ругеблъи Аллагьасдаги** ﷻ **гьесул расуласдаги** ﷺ **лъала!**
Нужер мутIигIлъи буго мацIаздалъун бугеб, нужер ракIал мутIигIал гьечIо. Нуж кIалалдалъун мутIигIлъун руго, амма нужер гIамал мутIигIлъаразул гьечIо. **ХIакълъунго Аллагь жинда лъалев вуго нужеца гьабулеб гIамал; загьиралда гьабулеб ва балъго гьабулеб.** РекIел ниятги к1алалъ бицунеб хабарги лъала Аллагьасда ﷻ .

قُلۡ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَۖ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيۡكُم مَّا حُمِّلۡتُمۡۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهۡتَدُواْۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٥٤

54. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ**: Нуж Аллагьасе** ﷻ **ва гьесул расуласе мутIигIлъе гьал гIадамал! Нуж гьаб амру тIубаялдаса руссани, хирияв расуласда** ﷺ **тIад бугеб жо буго Аллагьас** ﷻ **тIад къараб амру нужехъ щвезаби.**
Нужеда тIадги буго гьев аварагасе ﷺ **мутIигIлъи ва гьесул амруялда нахърилълъин. Аллагьасул расуласда** ﷺ **мутIигIлъун нуж хьвадани нуж хIакъаб диналда тIуритIараллъун рукIине руго** ва нужее бахьибуголъи, дунял ахираталъул лъикIлъи щвезе буго. **Гьев расуласда тIад къараб жо гьечIо Аллагьасул** ﷻ **дин нужехъе щвезаби гурони.** Нужеца гьабураб мутIигIлъиялъул яги гIасилъиялъул жазаъ нужее букIине буго.

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسۡتَخۡلِفَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ كَمَا ٱسۡتَخۡلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمۡ دِينَهُمُ ٱلَّذِي ٱرۡتَضَىٰ

55. Нужедаса жидеца иманги лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзабазе Аллагьас ﷻ **къотIи гьабун буго гьел гьаб ракь ирсалъе бусулеллъун гьарила абун, нужеда церерукIарал муъминзабиги гьедин**

لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾

ханзабилъун ва варисзабилъун гьарураб гIадин.

Капурзабазда тIад бергьун, гьезул ракьазда бусурбаби маликлъун, гьенибги исламияб дин тIибитIизабун хьвадизе руго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда мутIигIлъун, гьесул расуласда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахърилълъун хьвадарал муъминзаби.

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицун тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва хириял асхIабзаби гьижра гьабун Мадинаялда рачIараб мехалъ, киналго гIарабиял гьезда рагъ гьабизе цолъун рукIана. Аллагьасул расулги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесул асхIабзабиги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ релъедалги къадги жидерго ярагъ кодоб ккун рукIунел рукIана. Гьел асхIабзабаца цоцаздехун абулеб букIана: нужеда ракIалда кколищ нилъ цохIо Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ гурого хIинкъичIого, гьесие гIибадат гьабун гIодоре риччан рукIунеб къо бачIинин?-абун. Цинги тIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIинабуна ва гьеб къотIи жинца тIубазабуна: Исламияб дин ва уммат машрикъалдаги магърибалдаги гьоркьоб тIибитIана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалдаги буго: *«ТIадегIанав Аллагьас дида гьаб кинабго дунялалъул ракь дандеги сукIун (данде цIцIан, гьитIин гьабун) бихьизабуна. Дида гьеб дунялалъул киналго рахъал рихьана. Дир умматалъул ханлъи щвезе буго Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дида бихьизабураб кинабго бакIалда»*-абун. Гьаб хIадис бицана мигIражалда ун худуб, гьеб мигIражалда рихьарал гIаламатал рицунеб мехалъ. Х1адис имам Муслимица бицана.

Дица гьел муъминзабазул дин, Дун жинда разилъараб, цогидал киналго диназда тIад бергьинабун, гьелъул къадроги тIокI гьабила. Гьеб дин гьабулел гIадамалги жидер гуч бугел гьарила, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда халкъ ахIулеллъун гьарила. **Гьел хIинкъараллъун рукIун хадур жал божарал, жидее щибго хIинкъи гьечIел гьарила. гьез дун цо гьавун, дун разилъи тIалаб гьабун гIибадат гьабулеллъун гьарила. Дидехун щибго жо гIахьал гьабун жидеца ширк гьабуларелъун гьарила.** Хъанчал ругониги, малаикзаби ругониги, жидедаго релълъарал гIадамал ругониги, гьел алагьзабилъун кколарел, гьезда божун, гьезда хьул лъун рукIунарел гьарила.

Гьал кIудиял нигIматал кьун хадурги гьезда инкар ккурал, гьезда данде щукру гьабун дие гIибадат гьабун ва дун разилъи тIалаб гьабун хьвадуларел гIадамал **Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъарал, гьесул**

амруялда нахърилълъи тарал пасикъал гIадамал руго.

56. Нужеца хIукъукъал тIубан, Аллагьасе ﷻ хIелун паризаял какал рай паризаяб закатги кье, нуж Аллагьасул расуласеги ﷺ мутIигIлъе! Гьадин нуж хьвадани Аллагь ﷻ нужеда гурхIила ва нужее дунял ахираталъул бахьибуголъи щвела.

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾

Ибнукасирица абуна: ТIадегIанав Аллагьас къотIи гьабулеб буго жиндир хирияв расул ﷺ, жинда свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасе, гьесул уммат жинца гьабизе бугин абун дунялалъул ханзабилъун, имамзабилъун ва гьел имамзабаздалъун улкабазул хIал лъикIлъизе бугин. Гьезие купру-ширкалъул агьлуги мутIигIлъизе бугин, гьезул хIинкъи тIаса инабун гьезие божилъи ва парахалъиги гьабизе бугин абун. ТIадегIанав Аллагьас хирияв аварагасе ﷺ гьабураб къотIи тIубазабуна, кинабго рецц ва щукру гьев Аллагьасе ﷻ буго жинца муъминзабазе квербакъулев ва гьезул мунагьал чурулев.

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хвелелдего Аллагьас ﷻ гьесие рагьана Маккаги, Хайбарги, БахIрейниги, тIобарабго гIарабиязул бащадаб чIинкIиллъиги (Аравийский полуостров). Гьединго исламияб дин тIибитIана кинабго Яманалъул ракьалдаги. Хирияв аварагас ﷺ жизят тIадлъун мукIур гьарун рукIана Гьажар абулеб ракьалъул мажусиялги, Шамалъул улкабазул рагIаллъиялда ругел цо-цо къавмалги. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе сайгъатал ритIун гьев кIодо гьавуна Румазул хан Гьиракълица, Мисриялъул ва Искандриялъул хан Мукъавкъисица, ГIамманалъул ханзабаз, ХIабаш улкаялъул жинца Мух1аммадида ﷺ иман лъурав хан Нажашиясги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда хадув гьесул амру тIубазабизе халипалъун ва муъминзабазул имамлъун чIана жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асхIаб. Хирияв авараг ﷺ хун хадуб раккарал питнаби жинца къезаруна, гьереси аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ чIвана ва закат кьоларел гIадамалги рагъги бан мукIур гьаруна. ГIарабиязул ракьалдаса питна тIагIинабун гьеб хIалхьезабун хадуб жинда Аллагь разилъаяв Халид ибну Валидил амирлъиялда гъоркь боял ритIана Персазул улкаялда (Иран, ГIиракъ). Гьезул гIемерал гIадамалги чIвана, гьезул улкаялъул цо бутIа исламияблъунги гьабуна. Жинда Аллагь разилъаяв АбугIабайдатил амирлъиялда гъоркь Шамалъул улкабазда ритIана цогидал боял. Жинда Аллагь разилъаяв ГIамру ибну

ГIассил амирлъиялда гъоркь Мисриялдаги ритIана исламиял аскарал. Абубакар асхIабасул халипалъи тIубалелде Димашкъ ва Бусра шагьар исламияб лъугьун букIана, гьезда сверухъ ругел ракьалги бусурбабазул давлалъун, гъаниматлъун лъугьун рукIана.

ТIадегIанав Аллагьас исламияб умматалда цIоб- рахIмат гьабуна хирияв Абубакарида رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIаб халипалъун тезе илгьам гьабиялдалъун. Жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабурав ГIумарулфарукъ унго унгояб хIалалъ исламияб умматалъе амирлъи гьабун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе хъулухъ гьабун хьвадана. Аллагьасул свалат салам лъеял аварагзабазда хадув гьев ГIумар асхIабгIан жиндир гIадлу камилав, къуват-гуч бергьарав, тIабигIат къвакIарав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагъ вукIинчIо, жинца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин ракьалда тIибитIизабун ва гьеб цIунун хьвадарав.

Гьесул халипалъиялъул заманаялъ тIобанго Шамалъулги Мисриялъулги улкаби исламияллъун гьаруна. ГIемерисеб Пурсазул ракьги исламияб лъугьана. Кисра ханасул ханлъи хвезабуна, гьев гIодовегIан гьавун жиндир ханлъиялъул рикIкIадаб ракьалда лъутана. Шамалъул улкабазул хан Къайсарги КъустIантIиниялда кIанцIинавуна (Кастантинополь, гьанже Станбул). Гьел улкабазул бечелъиги мужагьидазе гъаниматлъун ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе квербакъи гьабизелъун бикьана. Аллагьасул хирияв расуласе صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьабураб гьел улкабазул ханлъи бусурбабазе букIине бугин абураб къотIиги загьирлъана ва тIубана:

Цинги ГIусман асх1аб халифалъун вач1ана ва гьесул улка машрикъ-магърибалда гьоркьоб цIакъ гIатIилъана. Бакъ баккул рахъалда Испания ва Киприялда щвезегIен Европаялда исламалъ ханлъи гьабуна. Гьелдаса гъоркьехун бахIрул МухIитIалъул (Индияский океан) рагIаллъабазда щунги гьеб исламияб давлат букIана. Бакъ баккул рахъалда Китаялъул ракьалдаги исламияб дин щвана. Кисра ханги чIван тIубанго гьесул ханлъи тIагIана. Турказулгун рагъ гьабун гьезул гIемераб халкъ чIвана ва гьезул вищунго кIудияв хан Ханкъанги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIодовегIан гьавуна.

Машрикъ-магърибалдаса жизъятги, магъалоги жинда Аллагь разилъаяв ГIусман асхIабасул амруялда гъоркь, гьесул хазина цIунулел бакIазда чвахун, гьениса исламияб диналъул хIукмуялда рекъон бусурбабазул хIажатазе ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин тIадегIан гьабиялъе хIалтIизабуна. Гьеб кинабго жоялъе сабаблъун ккана жинда Аллагь разилъаяв ГIусман асхIаб; жинца Къуръан гIемер цIалулев, цогидазда гьеб лъазабулев, Къуръан данде гьабун, гьеб гIадада хвеялдаса ва жинда жаниб хис-бас

ккеялдасаги жинца цIунарав.

Гьадинаб божилъиялда ва дин цебе тIеялда букIана исламияб уммат жидеда Аллагь разилъаял Абубакр, ГIумар ва ГIусман, халипалъун ругеб заманаялъ. Цинги бусурбабада гьоркьоб иблис хIалтIана, ягьудиязул макроги гIемерлъана. Жинда Аллагь разилъаяв ГIусман асхIаб чIаралдаса хадуб муъминзаби ракI парахатго, божуда рукIунеб замана дагьлъана. Имамзабаца жал цIунулел гIадамал цадахъ чIезаруна, цогидал бусурбабаз ярагъ кодоб ккуна. Халипалъи ханлъиялда сверана, динги дунял щвей сабаблъун хIалтIизабуна, халкъалда гьоркьоб зулму ва пасалъи цIик1кIана.

Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица бицараб хIадисалда буго*: «Гьаб дир умматалъе рохел бицун буго гьезул дин тIадегIанаб букIина абун ва гьезие квербакъиги букIина абун. Ракьалда тIад гьезие бергьенлъиги букIина, гьел гIадамал жидер дин дунял тIалаб гьабизе гIоло гьабулел гьечIебгIан мехалъ. Цинги гьез ахират тIалаб гьабун гьабулеб гIамал дунял тIалаб гьабун гьабураб мехалъ, гьезие ахираталда алжаналъул щибго бутIа букIунаро»*-абун.

Жидеда Аллагь разилъаял асхIабзабиги, гьезда хадур рукIарал лъикIал муъминзабиги жидеца амру-нагью гьабиялъулъ, жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин цIуниялъулъ ва гьеб тIадегIан гьабиялъулъ цIакъ яхI бахъулел рукIиналъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие квербакъи гьабун исламияб дин дунялалъул гIемерал улкабазда тIибитIун букIана. ГIемерал халкъазда ва шагьаразда исламияб хIукму хьвадизабулеб букIана. Цинги гIадамазул яхI бахъи дагьлъарабгIан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие квербакъи дагь гьабуна, гIадамазул гIасилъи цIикIкIанагIан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда тIаде залимзаби, капурзаби риччана ва жакъа исламияб дин кин бугеб ва бусурбабазул хIал щиб бугеб киназдаго лъалеб, загьираб амру буго. ТIадегIанав Алласда божи ва хьул буго жиндир цIоб-рахIматалдалъун бусурбаби кантIинарилин абун, гьел Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялдеги руссинарилин абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб сахIихIаб хIадисалда буго: *«Дир умматалдаса цо къокъа кидаго камизе гьечIо жидеца хIакъаб исламияб диналъе квербакъулеллъун. Гьезие зарал гьабизе гьечIо гьелгун цадахъ чIечIого, гьезие квербакъи гьабичIого чIарал гIадамаз, яги гьездехун хилиплъи гьабун чIарал гIадамазги. Гьедин букIине буго къиямасеб къо щвезегIан»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Цогиги сахIихIаб хIадис буго: *«Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло жигьад гьаби къиямасеб къо щвезегIан букIине буго»*-абун.

Аллагьас ﷻ нилъ гьесул диналъе квербакъулездаса гьареги. Нилъер рекIелъ иман, яхI камил гьабун Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло жигьад гьабулеб къокъагун цадахъ ккезареги ва шагьадат насиб гьабеги. Купру-ширк бокьарал, гьезул гIадлу-низамалда разияб агьлоялдаса рикIкIад гьареги. Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло жигьад гьабизе кколарин абулеб къосараб къавмалдасаги рикIкIад гьареги! Гьаб кинабго гIаламалда кверщел гьабулеб исламияб давлат гIуцIцIулеллъун Аллагьас ﷻ нилъ гьареги. Гьеб давлат букIине букIин щаклъи гьечIеб амру буго.

Ал-Базарица бицараб сахIихIаб хIадисалда буго: *«Нужер диналъул авал авараглъи ва Аллагьасул ﷻ рахIмат буго. Гьеб нужеда гьоркьоб Аллагьасе ﷻ бокьарабгIан мехалъ букIина. Цинги гьебги тIаса ун зулмуяб ханлъи букIина (диктатура). Цингиги Аллагьас ﷻ гьебги тIаса босун Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул суннаталда рекъараб хилапат букIина, гIадамалги исламияб диналда хьвадила. Ракьалъул киналго умматаз гьеб дин къабул гьабила, гьелда зобалазулги ракьазулги агьлу разилъунги букIина. Зодисан балеб цIадги камиларо, ракьалдаса щолел нигIматалги камиларо»*-абун.

ИншаАллагьу, гьаб ахиралда бицараб заман жиб бачIине бугеб буго. Гьелъие далилги буго ТIадегIанав Аллагьасул рагIи: «Дица гьезие хIинкъиялда хадуб божилъи кьела»-абураб.

Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло къеркьолев чиясе жагьилал гIадамаз рекIел бакъвай гьабичIого толаро. Гьеб буго Аллагьасул ﷻ нух: хIакъабги батIулабги жо кидаго цоцазде къеркьелеб букIин. Аллагьасул ﷻ хIукму къадар буго ва гьесул хIалкIолъиялда буго муъминзабазе квербакъи гьаби ва гьел купру-ширкалъул зулмуялдаса хвасар гьарун жиндие гIибадат гьабизе гIодоре риччан, хIалхьезарун тей. Ва амма Аллагьас ﷻ муъминзабазда лъазе гьабун буго: «Нужеца Аллагьасул диналъе гIоло хIакъаб жигьад гьабе»-абун. Гьеб амру тIубалездаса вукIине бокьарв чи жагьилал, ахIмакъал, хIинкъарал гIадамазул хабаралъ гуккизе бегьиларо.

لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

57. Дуда ракIалда ккоге я гьав авараг ﷺ ва гьал муъминзаби, гьел капурал гIадамал Аллагьасул ﷻ гIазабалдаса рорчIизе ругин абун.

Аллагьасул ﷻ хIалкIолъиги бук1инарин гьаб ракьалда тIад гьезие гIазаб гьабизе. Жиндие бокьани Аллагьас ﷻ гьезие гьаб дунялалда рукIадго квешаб гIазаб гьабила. **Ахираталда гьел руссунеб бакI жужахIалъул цIа буго ва гьеб жужахI цIакъ квешаб бакI буго**

жинда жанир руссизе ва даимго жанир чIезе.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِيَسۡتَـٔۡذِنكُمُ ٱلَّذِينَ
مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ وَٱلَّذِينَ لَمۡ يَبۡلُغُواْ ٱلۡحُلُمَ مِنكُمۡ
ثَلَٰثَ مَرَّٰتٖۚ مِّن قَبۡلِ صَلَوٰةِ ٱلۡفَجۡرِ وَحِينَ
تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعۡدِ
صَلَوٰةِ ٱلۡعِشَآءِۚ ثَلَٰثُ عَوۡرَٰتٖ لَّكُمۡۚ لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ
وَلَا عَلَيۡهِمۡ جُنَاحُۢ بَعۡدَهُنَّۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيۡكُم
بَعۡضُكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ
لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٥٨

58. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеда тIаде рачIине изну тIалаб гьабе абе нужер гъарабашаз ва жал балугълъиялда рахичIел лъималазги сордокъоялда жаниб лъабго гIужалъ. Рогьалил как базегIан цереккун. Къалъул какил гIужалъги. Нуж тIасан ретIел бахъун свак бичизе ва макьу гьабизе регулеб мехалъ. Богол как бан хадурги, рогьалил как базегIан нуж кьижун рукIунел ва нужерго хъизаналгун рукIунеб гIужалъ.

Гьаб лъабго гIуж буго нуж гIадамаздаса рахчун рукIунеб ва нужер ретIел бахъун гIаврат цебелъун рукIунеб.

Гьел гIужазулъ изну тIалаб гьабичIого нужеда тIаде лъугьунгеян лъазабе нужерго лъималазда ва гъарабашазада. Гьел гурел цогидал гIадамал изну босичIого тIаде лъугьине бегьуларо кинабго заманаялъ.

Гьаб лъабго гIуж гуреб цогидаб мехалъ нужер лъимал ва гъарабашал тIаде рачIанин абун нужее ва гьезие къварилъи гьечIо. Нуж цоцазде тIаде хьвадулел руго, нужер хIажалъабазе гIоло ва гьел гъарабашалги нужее хъулухъалъе рачIулел руго.

Гьадин ТIадегIанав Аллагьас нужее баян гьабула жиндир шаргIиял ахIкамал. Нужеца гьел лъазаризе ва хьвадизаризе. **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда лъалев вуго лагъзадерие маслахIат бугеб жо. Ва жиндир пишабазулъ хIакимияв вуго.** Лагъзадерие пайда бугеб хIукму гьабулев вуго.

وَإِذَا بَلَغَ ٱلۡأَطۡفَٰلُ مِنكُمُ ٱلۡحُلُمَ
فَلۡيَسۡتَـٔۡذِنُواْ كَمَا ٱسۡتَـٔۡذَنَ ٱلَّذِينَ مِن
قَبۡلِهِمۡۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦۗ
وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٥٩

59. Нужер лъимал балугълъиялда рахараб мехалъ, гьезги изну тIалаб гьабе абе нужеда тIаде рачIине, цогидал гIадамаз изну тIалаб гьабулеб гIадин ва цебе бицун араб хIалалъ. Гьадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее баян гьабула жиндир шаргIиял хIукмаби.**

ХIакълъунго Аллагь вуго жинда кинабго жо лъалев ва жинца гьарулел тадбиразулъ хIакимияв.

وَٱلۡقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِي لَا يَرۡجُونَ
نِكَاحٗا فَلَيۡسَ عَلَيۡهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعۡنَ

60. Жал херлъун, кIодолъун, росасе иналдаса хьул къотIун гIодор чIарал руччабаца тIасияб ретIел бахъана абун

ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

гьезие мунагь гьечIо. Гьез кIудиял кIазал ва плащал рахъун гьумер ва хIетIе-квер цебе лъезе бегьула.

Жидерго черхалъул берцинлъи бихьизабиялда къасд гьабулеб гьечIони.

Гьеб цIакъго сурукъаб пиша букIуна. **Гьел херал руччабацаги,** цогидал гIолохъанал руччабаца гIадинго, **кIазал ран, плащ тIаде ретIун жидер хIетIе-квер бахчани, гьезие лъикIаб буго.** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ва аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ амруялда нахърилълъун чIеялъул ажро букIине гьезие. **ТIадегIанав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жинда кинабго жо рагIулев ва лъалев**. Щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жаза букIине буго.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

61. Жив унтарав, рекъав, беццав чиясе мунагь-къварилъи гьечIо ва гьезда гIайибги гьечIо жал гъазаваталда инчIого ч1чIанилан абун. Гьединго гьел цогидал сахал гIадамалгун цадахъ кванида аскIор гIодорчIун квананин абунги гьезда гIайиб гьечIо.

Гьединго нужее мунагь хIакъ гьечIо я гьал гIадамал, нужеца квен кванана абун нужерго рукъзабахъ рукIун, нужер руччабазул ва лъималазул рукъзабахъ рукIун. Гьединго мунагь хIакъ гьечIо нужеца квен кванана абун нужер эбел инсул рукъоса.

Нужер ваццазул ва яцазул рукъосаги, нужер эбел-инсул вац-яцазул рукъоса квен кванана абунги. Нужеда божизе гьарун нужехъе кIулал кьун тарал рукъзабахъанги ва нужер гьудулзабазул рукъзабахъанги квен квананин абунги нужее мунагь хIакъ гьечIо. Гьединго нужеца квен кваназе бегьула киналго цадахъ гIодорчIун ва цо-цаздаса батIаго чIунги.

Гьаб ахираб рагIи абиялъе сабаб бицана: Кинанат абулеб кьибилалъул гIарабиязул гIадат букIана цадахъ чи гьечIого кваналареб. Сапаралда вугони варанидул рахьцин гьекъолареб цадахъ чи вукIун гурони. Гьедин квен кванаЧIого рахь гьекъечIого тIубараб сордо-къоги балаан. Гьеб гIадат хвезабун, цохIого вукIун квен кванаялъул щибго мунагь гьечIеблъи бицун

абураб буго гьаб рагIи. Аварагасул ﷺ суннаталъ баян гьабуна тIолго хъизан цадахъ гIодор чIун кваназе лъикIаб ва баракатаб букIин.

Нуж рукъор лъугьараб мехалъ, гьенир жанир ругел гIадамазе салам кьун нужеца гьел кIодо гьаре. Гьеб салам кьей Аллагьасул ﷻ рахъалъан бугеб, жиндилъ баракат бугеб тахIият (кIодо гьари) буго. «Нужеда Аллагьасул салам лъеги»-абун дугIа гьаби буго. Нужее дидасан хIинкъи гьечIо абураб магIна буго, жинда гьеб рагIарасул ракIалъе хIалхьей ва рохел щолеб берцинаб рагIиги буго. **Гьадин ТIадегIанав Аллагьас нужее баян гьарула шаргIалъул ахIкамал,** нуж гьезда нахърилълъизе, гьезда гIамал гьабизе **ва нужеда гьел хIукмаби ва гьезул хIикмат бичIизе ва лъазе.**

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

62. ХIакълъунго Жидер иман камилал, гьелъулъ жал хIалхьарал муъминзаби руго жидеца Аллагьасдаги ﷻ гьесул расуласдаги ﷺ тIубараб, жиндилъ щаклъи гьечIеб хIалалъ иман лъурал. Гьев авараггун ﷺ данделъун, бусурбабазе кIвар бугеб иш тIобалел жал ругеб мехалъ, гьесдаса изну босун гурони гьеб мажлисалдаса нахъе унарел. Гьаб аят рештIинабуна Хандакъалъул (окопазул) гъазават бугеб мехалъ. Гьел хандакъал рухъулеб бакIалдаса жидер хIажат тIубазе ине изну тIалаб гьабулеб букIана муъминзабаца, мунапикъзаби щибго изну тIалаб гьабичIого унел рукIана. Гьел муъминзабазе рецц гьабун ва мунапикъзабазда гIайиб чIван рештIинабуна гьаб аят.

ХIакълъунго Дудасан изну тIалаб гьабулел гIадамал руго жидеца Аллагьасда ﷻ ва гьесул расуласда ﷺ иман лъурал. Жидер цо хIажаталъе гIоло гьез дудаса изну тIалаб гьабураб мехалъ дуе бокьарав чиясе изну кье ва Аллагьасда ﷻ гьаре гьезул мунагьал чуре абун. ХIакълъунго Аллагь вуго жив гурхIулев ва жинца мунагьал чурулев.

لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

63. Аллагьасул расуласда ﷺ нуж ахIдоге нужеца цояз цоязда ахIулеб гIадин. Гьесул цIаралдалъун ахIуге. Я расулуллагь ﷺ, я набияллагь абун ахIе. Гьесул къадро кIодо гьабун, гьесул адаб гьабун ахIе. **ТIадегIанав Аллагьасда ﷻ лъала нужер цо**

къокъа цоял цоязда нахъаги рахчулаго жамагIаталда гьоркьоса нахъе унел рукIин.

Расуласул صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **амруялда хилиплъи гьабулел гIадамал хIинкъе абе жидеда дунялалдаго цо питна-балагь щвеялдаса** гьезул рек1елъ купру, ширк, бидг1а лъугьиналдаса, **яги ахираталда жинца унтизабулеб жужахIалъул гучаб гIазаб щвеялдаса.**

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٦٤﴾

64. Нужеда лъай, я гьал гIадамал, ТIадегIанав Аллагьасул мулк ва гьесул махлукъат букIин зобал ракьалги ва гьезда жаниб бугеб жоги. Гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **лъала нужеца гьабулеб кинабго гIамал**, нужеца бицулеб рагIиги ва нужер рекIел пикрабиги. Нужер иман лъурал ва мунапикълъи гьабулелги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ.

Къиямасеб къоялъ гьев Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **руссинарула киналго гIадамал ва гьез дунялалда гьабураб кинабго гIамал жидеда бицула;** гьезул гIамал хъварал кагътал кодоре кьола ва жидер гIамалалда рекъараб жазаъги гьабула. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев вуго.** Кинабго гIалам гьесул махлукъат бугелъул, гьелда жаниб гьесдаса балъго щибго жо лъугьуларо.

ТIадегIанав Аллагьасул тавфикъалдалъун сурату-Ннуралъул таржама ва тафсир хъван тIубана.

Кинабго реццги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.

25. Суратул Фуркъан

سُورَةُ الفُرقَانِ

Маккаялда рештIинабураб, жинда жаниб лъабкъоялда анцIила анкьго аят бугеб.

Гьаб сураталъ исламияб гIакъидаялъул масъалаби рицунел руго, хирияв аварагасда ﷺ ва Къуръаналда сверухъ Маккаялъул мушриказ рижизарулел рукIарал шубгьаязул ва щакдариязул бицунеб буго. Хирияв аварагасул ﷺ рисалат ва гьесда рештIинабураб Къуръан ритIухъ гьабулел далилалги рачун руго. Умматалъе вагIзалъун рукIине цересел умматазулги, гьезда ритIарал аварагзабазулги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаби рицун руго.

Гьаб сураталда цIар тун буго «Алфуркъан» абун. Гьеб буго хирияб Къуръаналда лъурал цIараздаса цо цIар. Гьелъул магIнаги буго «жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабулеб», «хIалалаб ва хIарамаб жо батIа гьабулеб», «купруги иманги батIа гьабулеб»-абун. Гьаб сураталда жаниб Къуръаналъул бицен гьабун бугелъул лъуна сураталда гьеб цIар.

Мушриказдаса иман лъун рукIун хадурги муртадлъарал ГIукъбат ибну АбумугIитIил ва Убай ибну Халафил хабарги бицун буго. Гьединго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда, гьесул къудрат-гуч кIудияб букIиналда тIоритIел гьабулел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталъул гIажаибал умуралги баян гьарун руго. Сураталъул ахиралда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разиял муъминзабазул сипатал рицун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие ахираталда хIадурун ругел алжаналъул нигIматал ва кIудияб рохел баян гьабун буго.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾

1. Жиндир баракат гIемерав, жив ТIадегIанав ва къадро гуч бугев вуго жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабулеб хирияб Къуръан жиндир лагъ МухIаммадида ﷺ рештIинабурав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ. Кинабго гIаламалъе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолевлъун вукIине гIоло рештIинабуна гьесда Къуръан,

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал, гьесдехун ширк гьабурал, авараг ва ахират гьереси гьабурал гIадамазе жужахIалъул гIазаб букIине буго

абун хIинкъи кьолев, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабурал муъминзабазе алжаналъул нигIмтал рукIине ругилан рохелги бицунев.

ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

2. Зобалазул ва ракьазул ханлъи жиндие бугев вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Жинца хъизан лъимал кквечIев ва жиндие гIахьалчи гьечIевги вуго. Ва жиндие лагълъи гьабизе тIадав Аллагьлъун вукIиналъулъ жиндие гIахьал чи гьечIев вуго. Жинца кинабго жо бижарав, гьелъул къадар чIезабулев ва гьеб бижин мухIкан гьабун, гьелъул тадбир гьаби камил гьабуравги вуго.

وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾

3. Аллагьасдехун ширк гьабулел гIадамаз жидее алагьзабилъун хъанчал ва суратал (статуяби) ккуна. **Гьел алагьзаби руго жидеда щибго жо бижинабизе кIоларел, жалго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рижарал ва инсанасул кверал гьарурал рухI гьечIел, гIакъло гьечIел, гьунар гьечIел жал.**

Гьел хъанчал руго жидерго напсазе щибго лъикIлъи яги квешлъи гьабизе кIоларел, жидеда цониги рухI бугеб жо хвезабизе ва чIаго гьабизе кIоларел, ахираталда гьел тIаде рахъинаризеги кIоларел.

Гьаб кинабго иш гьабулев, кинабго жо жинца бижарав ва хвезабулев, жиндие лагълъи гьабизе тIадав Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ тун, щибго гьунар гьечIел хъанчазе лагълъи гьабулел гIадамал руго гьел мушрикал ва гьеб иш цIакъ ахIмакъаб иш буго.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

4. Маккаялъул капурзабаца абулеб буго: «Гьаб Къуръан бугин МухIаммадица صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ургъараб гьересияб хабар. Гьеб ургъизе гьесие цоги къавмалъ кумекги гьабун бугин»- абун.

Жидехъ тIехь рештIинабурал ягьудиязул, насраниязул гIадамаз кумек гьабун бугин Къуръан ургъизеян абуна гьел къурайшиял мушриказ. **Гьез бицунеб жо цIакъ кIудияб гьереси ва бугьтан буго.** ПасихIал гIарабиял жинда къец гьабун бергьунареб Къуръан гIарабиял гурел

гIадамаз кин ургъилеб?.

وَقَالُوٓاْ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٱكۡتَتَبَهَا فَهِيَ تُمۡلَىٰ عَلَيۡهِ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلٗا ٥

5. Цогиги гьел капурзабаца абуна ццересел умматазул гьересиял къисаби ругин гьеб Къуръан, МухIаммадица ﷺ жиндие хъваян амру гьабун, цоги гIадамаз гьесие хъван данде гьарурал. Гьев МухIаммадие ﷺ гьел къисаби къасиги къадги цIалун, рицун, гьес рекIехъе лъазарулелги ругин абуна.

Гьаб гьереси бицунезул цевехъан Ан-назар ибну ХIарис абулев мушрик вукIана. Гьез бицунеб жо батIулаб букIин бицун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

قُلۡ أَنزَلَهُ ٱلَّذِي يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٦

6. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ: «Гьаб Къуръан рештIинабуна зобалаздаги ракьалдаги бугеб балъгояб жо жинда лъалев Аллагьас ﷻ.

Гьесул хIалкIолъиги гучаб буго, гIелму лъайги кутакаб буго. Гьесда щибго жо балъго хутIуларо ва гьел нужер гьересиял харбалги Аллагьасда ﷻ лъала.

ХIакълъунго гьев Аллагь жив цIакъ гурхIулев ва жинца мунагьал чурулев вуго. Нуж гIакъуба-гIазаб гьабичIого нахъе рахъун тейги гьев Аллагьсул ﷻ гурхIел цIоб кIудияб букIиналъул гIаламат буго»-абун.

وَقَالُواْ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأۡكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمۡشِي فِي ٱلۡأَسۡوَاقِ لَوۡلَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مَلَكٞ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ٧

7. Аллагьасда ﷻ инкар ккурал, авараг гьереси гьавулел капурзабаца абуна: «Гьав расуласул хIал щиб бугеб жив базаралда хьвадулев ва гIадамалгун цадахъ тIагIам кваналевлъунги вугев гьадинав чийищ авараг ﷺ вукIунев, я малаиклъун гьечIев жиндие квен лъим хIажалъуларев, яги ханлъунги гьечIев жив рукъов гIодов чIун вукIунев ва жиндир хIажатазулъ цоги гIадамал хьвадулев. Гьаб буго мушриказ авараг ﷺ махсароде гьавун бицунеб хабар. Цогиги мушриказ абулеб буго: **Аллагьас ﷻ гьев ритIухъав авараг ﷺ вугин нугIлъи гьабизе ва живги авараглъун вукIизе малаик рештIизавун вукIаравани.**

أَوۡ يُلۡقَىٰٓ إِلَيۡهِ كَنزٌ أَوۡ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٞ يَأۡكُلُ مِنۡهَاۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ٨

8. Яги гьесие зодисан гIодобе хазина рештIизабун букIарабани, гьев базаралда инзе ккечIого вукIизе ва бечедавлъун вукIизе. Яги гьесие бечедаб ах букIараб

ани жинца гьениса батIи-батIияб тIагIам ва пихъ кваналеб»-абун.

Аварагасда ﷺ иман лъурал гIадамазда, гьел купру-ширкалдалъун жидеца напсазе зулму гьабулеб къавмалъ абуна: «Нуж нахърилълъарав чи вуго жундуца ккурав, жиндие сихIру гьабун гIадаллъизавурав чи»-абун.

9. Мун валагьеха МухIаммад ﷺ ва дуца пикру гьабе гьеб капураб къавмалъ чан батIияб мисал бачун мун гьересиявлъун гьавулев вугев! Гьаб иш сабаблъун жалго къосараллъун руго гьел ва гьезда битIараб нухги хIакъаб динги батулеб гьечIо ва лъалеб гьечIо.

ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَٰلَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ٩

10. Аллагь ﷻ баракат гIемерав ва ТIадегIанав вуго, жиндие бокьани гьел мушриказ абулеб хазинаялдасаги, ах-хуралдасаги лъикIаб ва гIемераб жо дуе кьезе кIолев вуго.

تَبَارَكَ ٱلَّذِيٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيۡرٗا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ وَيَجۡعَل لَّكَ قُصُورَۢا ١٠

Жидер пихъал гIемерал, жидеда жаниса гIорал-лъимал чваххулел ахал кьелаан Аллагьас ﷻ дуе ва гIарац меседалъ къачIарал кIудиял кIалгIабиги кьелаан.

Шайх Задаца Аз-захIакидаса бицана: «Маккаялъул мушрикаца Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг пакъирав вуго абун гьесда тIад махсараби гьарун харбал рициндал, гьев авараг ﷺ цIакъ пашманлъана ва жинда тIад къараб рисалат тIобитIизе кIоларо абун ракI къварилъун лъугьана. Гьесие рекIел гъей гьабизе, гьесул ракI гIодобе биччазабизе Жабраил малаик вачIун гьесда аскIов вукIадго зодиса цо рагьо рагьана ва Жабраил малаикас абуна: «Я расулаллагь ﷺ! Дуе рохел буго! Гьав вуго Ризван малаик, алжаназул хазиначи. Гьев духъе вачIун вуго Аллагьасул ﷻ разилъи босун»-абун. Цинги Ризван малаикас гьезие саламги кьун, абуна: «ТIадегIанав Аллагьас дуе ихтияр кьун буго дуца тIаса бищизе аваралъи ва ханлъи дуе букIине яги аваралъунги лагълъунги мун вукIине»-абун. Гьев Ризванида кодор жидеца нур базабун кенчIолел ракьалда тIад ругел киналго хазинабазул кIулалги рукIана. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жинца мушавара гьабулев гIадин Жабраил малаикасда валагьана. Жабраилас гьесие ишара гьабуна Аллагьасе ﷻ хIелун, гIодогIанлъун вукIин лъикI бугин абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дица лагълъунги аваралъунги вукIине тIаса бищана»-абун. Гьелдаса

хадув авараг ﷺ хьибил чIван кваналев вукIинчIо. Ай чIухIараб хIалалъ гIодов чIолев вукIинчIо»-абун.

بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾

11. Гьел мушрикаца ахират букIинги гьереси гьабулеб буго. Гьеб къиямасеб къо гьереси гьабурал гIадамазе дица цIакъ гучаб гIазаб хIадурун буго.

Гьаб аяталъул магIна буго: мушрикаца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквеялъеги, гьез мун гьереси гьавиялъеги сабаб буго гьез ахираталда иман лъолеб гьечIеблъи, гьениб хIисаб- мизан ва жазаъ букIиналда гьез инкар кколеб букIинги. Къиямасеб къо бачIинги хIакъаб амру бугин ва гьениб капурзабазе гучаб гIазабги гьабизе бугилан лъазабулеб буго БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб квешаб къавмалда.

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾

12. Жал гьеб жужах1алда рик1адасанго рихьараб мехалъ, гьезда раг1ула гьелъул ц1акъ ццим бахъараб гьаракь.

ЖужахIалъул цIаялъул гьалдолеб гьаракь буго гьагIулеб хIамил гIадаб, ццим бахъун гьалаглъарав чиясул каранзул гьаракь гIадаб.

وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾

13. Цинги гьел мушрикал жужахIалда жанире реххун гьенир къваридаб бакIалда ккезаридал, жидер кверал гудур бан габуралдаги рухьиндал, гьел жидеда бугеб къварилъи бицун ахIдолел рукIула: «Вай нижер гьалаглъи, вай нижее бугеб гIазаб»- абун.

لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾

14. Гьезда жужахаIалъул забаниятаца абула: «Нужеца жакъа цо нухалъ ахIуге «Вай нижер гьалаглъи»-абун. Гьеб нужеца гIемер нухалъ ахIе.

Нужее бугеб гIазаб цIакъ гучаб буго ва гьеб гIазаб нужеда тIасан ине гьечIо ва нужер ахIиялъе жавабги кьезе гьечIо.

قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾

15. Дуца гьел капурзабаде абе МухIаммад ﷺ: «Гьаб квешаб жужахIалъул гIазабищ лъикIаб бугеб, яги Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарал муъминзабазе къотIи гьабураб, даимго жинда жанир чIолеб нигIматазул алжанищ лъикIаб бугеб?»-абун.

Гьеб алжан буго дунялалда гьабураб лъикIаб гIамалалда данде

бугеб жазаъ ва гьеб буго муъминзаби жанир русунеб бакI.

لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ١٦

16. Гьел муъминзабазе алжаназда жаниб бокьанщинаб нигIмат букIизе буго ва гьел даимго гьенир рукIизе руго.
Гьаб къотIиги буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дур БетIергьан Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир напсалда тIаде босараб, жиндаса гьикъизе бегьулеб ва жиб гьаризе бегьулеб.**

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ١٧

17. Гьеб къиямасеб къо буго жиндилъ кинабго халкъ данде гьабулеб ва мушрикаца алагьзабилъун ккурал хьанчал ва цогидал жалги данде гьарулеб.

Малаикзаби рукIа, ГIиса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ, ГIузайр авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вукIа ва цоги щив вугониги гIадамаз жив кIодо гьавун Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабурав чиги данде гьарулеб къо буго гьеб. **ТIадегIанав Аллагьас жидее лагълъи гьабурал жалазда гьикъула: «Нужецайищ дир лагьзал къосизарурал, яги гьел жалгойищ къосарал рукIарал?- абун.**

قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ١٨

18. Жидее лагълъи гьабурал жалаца абула: «Мун вац1цIадав ва ТIадегIанав вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Нижее рекъараб гьечIо мунги живго тун цоги гьудулзаби ккквезе ва гьезие лагълъи гьабизе.**
Гьал лагьзал дуца нигIматал кьун хьихьидал, гьезул умумулги гьелги рахIат- лазаталдаги тедал, гьезда мун рехсей ва дуе гIибадат гьаби кIочана ва жал гьалаглъараб къавмлъун лъугьана»-абун.

Гьезда тIадаб букIана дур нигIматазда щукру гьабизе ва дуе рецц гьабун, мун разилъи тIалаб гьабун тIагIат-гIибадат гьабизе. Амма гьел щайтIаналъ гуккана, жидерго напсалда нахърилълъана ва дуе гьабизе хIакъаб гIибадат кIочон, мун гуресе лагълъи гьабуна.

فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًاۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ١٩

19. ТIадегIанав Аллагьас жидеца лагълъи гьабураздехун абула: **«Х1акълъунго нуж гьереси гьарунаха нужеца жидее лагълъи гьабурал алагьзабаца. Гьез къосизарунин нуж гьезие гIибадат гьабизе тIамун, абураб нужер хIужаги гIададе хвана.**

Гьанже нужер хIал кIоларо гьеб гIазаб нахъчIвазе ва нужер гьелдаса рорчIизе бакI гьечIо. Жидеца ширк гьабурал гIадамазда дица цIакъ кIудияб гIазаб чIамизабизе буго»-абун.

20. Дуда цереги дица аварагзаби ритIичIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ**, хIакълъунго жал базаралдаги, къватIахъеги хьвадулеллъун ругел гурони ва жидеца тIагIам кваналеллъун ругел гурони.**

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

Маккаялъул мушриказ абухъе малаикзаби ритIичIо дица аварагзабилъун. Щибаб къавмалда гьезда гьоркьоса чи витIула гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ва гьесие гIибадат гьабиялде ахIизе. **Дица дир лагъзал гьарун руго цоял цоязе питналъун ва хIалбихьилъун.** Цоял бечедал цоял мискинал гьарун, цоял тIадегIанал цогидал гIодорегIанал гьарун. Цоял унтарал, цогидал сахаллъун гьарун. Гьаб амру гьадин гьабиялъул хIикматги буго: **гьел лагъзадерица сабру гьабуладай ва гьезие дун жидер БетIергьан вукIин лъаладай абун хIалбихьи гьаби**. Дида иман лъуралги инкар ккуралги гIадамал загьир гьари.

Дур БетIергьан Аллагь жинда бихьулев вуго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, лагъзадерил ахIвалал, загьиралги батIиналги.** Гьаб хIалбихьи гьабиялдалъун гьесул мурад букIуна гьел лагъзадерида жидедаго загьир гьаби гьезул иманги купруги ва гьелда данде ахираталда жазаъ гьабулеб мехалъ лагъзадерил щибго хIужа-далил букIун гутIи, жидее зулму гьабулеб бугин абизе.

21. Дида иман лъоларел, ахират букIинги гьереси гьабун, гьенир дида данде чIвазе гьечIин абулел мушрикаца абулеб буго: «Нижеда малаикзаби рештIизарун рукIаралани, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **авараглъун вукIин ритIухъ гьавизе.**

Яги нижее БетIергьан вихьулевани, гьес жинцаго бицине»- абун. ХIакълъунго Гьеб буго мушриказул гIамал кIодолъиялъул ва купруялъул гIорхъолъан ин.

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

Гьезие иман лъезе гIурал мугIжизатал рукIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда рихьизарун, амма гьел иман лъезе къваригIарал гьечIо ва гьез тIалаб гьабулел жал руго жидер ахIмакълъи бихьизабулел. **Жидерго напсал кIодолъун рихьун, гьел чIухIун руго ва гIорхъолъан рорчIун**

зулмуялъулъ ва купруялъулъ тIерхьун руго.

22. Жидер рухIал росизе рачIунел малаикзаби мушриказда рихьараб къоялъ, гьезие щибго рохел букIуларо.

يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾

Гьеб къоялъ лъала гьезда жидеца гьабураб купру-ширкалъул ва зулмуялъул жазаъ жидее гьабизе букIин. **Малаикзабацаги, гьезул ракI бекизабун, гьезда абула: «Нужее хIарамаб буго алжанги, рохелги ва мунагьал чуриги. Нужее Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жужахIалъул цIа хIадурун буго ва гьеб жужахIалъул рохел буго нужее»- абун.**

Гьезул рухI бахъулеб мехалъ малаикзабаца абула: «Мун къватIибе бахъа гьаб чорокаб рухI чорокаб къаркъалаялдаса»-абун. Цинги гьеб рухI чорхолъан къватIибе бахъизе хIинкъун чIола ва малаикзабаца маххул гьецIокъал кьабун гIазаб гьабун, къватIибе кIанцIизабула. Муъминзабазул рухI босулел малаикзабаца гьезда алжаналъул рохел бицула ва щибго захIмалъи гьечIого гьезул рухIги босун уна.

23. Гьел капурзабаца гьабураб лъикIаб гIамалги Дица, щибго мунпагIат гьечIеб хIурлъун гьабун, гIадада хвезабула:

وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾

Жидеца иман лъечIого гьабураб гIамалалъул гьезие ахираталъе мунпагIат букIуларо. Капурзабаца гьабураб садакъа-хайрат ва цогидабги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталъе мунпагIат бугеб лъикIаб гIамалалъе дунялалдаго жазаъ гьабун букIула: гьезие сахлъи кьун, лъимал-хъизан кьун ва дунялалъул балагьаздаса цIунун.

24. Жал алжаналъул бетIергьабилъун ругел муъминзаби гьеб къоялъ жидер чIолеб бакI цIакъ лъикIал руго ва жидеца хIалхьи гьабулеб къалъул гIуж цIакъ берцинал руго.

أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

ИбнумасгIудица абуна: къиямасеб къоялъ цо къо къалъизегIан заманаяда жаниб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIисаб-мизан гьабун, алжаналъул агьлу алжаналда ва жужахIалъул агьлу жужахIалда лъугьизабула»-абун. Гьаб магIна буго хирияб аяталъул: «Къалъул гIуж цIакъ берцинал руго»-абураб: Жидер хIисаб мизан гьабун, жидее Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи щун, жал алжаналда лъугьизарулеб гIуж бугелъул гьеб къалъул гIуж.

25. Гьеб къиямасеб къо буго зобалги накIкIалги цадахъго рихъун, хъвалхьун унеб ва малаикзаби ракьалда

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾

рештIун махIшаралда халкъалда сверун лъугьунеб, жиндир захIмалъи ва къварилъи кIудияб къо.

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾

26. Гьеб къоялъ кинабго ханлъи ва кIодолъи цохIо жив гурх1улев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго ва гьеб къо буго капурзабазе цIакъ захIматаб ва хIинкъараб къо. Къиямасеб къоялъ дунялалда чIухIун рукIарал ханзабиги, къуват-гучалда рукIарал залимзабиги цIакъ хIелун, гIодогIанлъун рукIуна, гьел киналго цохIо БетIергьан Аллагьасда цере чIола ва гьесул гурони хIукму гьаби ва жазаъ гьаби гьеб къоялъ букIуларо.

Гьеб къо капурзабазе захIматаб бугин абиялдаса мурад буго муъминзабазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб къо бигьа гьабулеб букIин ва гьезда гьелъул къварилъи щолареб букIинги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго: *«Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб къо муъмиинчиясе бигьа гьабула жинца дунялалда цохIо паризаяб как балаго унеб гIадаб заман бугин абун гьесда ракIалда кколеб хIалалъ»*-абун. Х1адис има Ах1мадица бицана.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъее насиб гьабеги гьеб бигьалъи ва жив разилъи.

وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾

27. Дуца ракIалде щвезабе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дунялалда залимавлъун вукIарав купручияс жиндирго кверал хIанчIулеб къиямасеб къо.

Гьев капурчиясги абулеб: «Вай дир Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дун аварагасда нахъвилъльун вукIаравани ва гьевгун цадахъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун хьвадун вукIаравани, жакъа гьаб гIазабалда дун вукIилароан!

يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾

28. Вай дие бугеб къварилъи! Дица пуланав чи гьудуллъун ккун вукIинчIевани!

لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

29. Х1акълъунго гьев чияс дун хIакъаб нухалдаса къосизавуна, дун гьеб нухда лъугьун вукIун ва дида гьеб лъан букIун хадуб»-абун.

ХIакълъунго щайтIан жинца инсан къосизавулеб ва щибго кумек гьабичIого гьев инсан толеб буго. Инсан къосизавизе щайтIаналъ гIемераб жо къотIи гьабула, амма гьев гIазабалда ккараб мехалъ щайтIан гьесдаса рикIкIалъула ва жиндир къотIиги тIубазабуларо.

Гьаб лъабго аят (27,28,29) рештIинабиялъе сабаб бицана: ГIукъбат ибну абу МугIитI абулев чияс цо бертин гьабун квен-тIех хIадурун букIана ва гьеб бертиналда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагги ахIун вукIана. Квен цебе бачIун гьеб кваназе мех щведалго, аварагас ﷺ абуна: «Дица гьаб квен кваназе гьечIо дуца дун Аллагьасул расул вуго абун нугIлъи гьабун гурони»-абун. Цинги гьев ГIукъбатица шагьадат битIун, МухIаммад ﷺ Аллагьасул ﷻ расул вуго абун нугIлъи гьабуна ва аварагас ﷺ гьеб квенги кванана.

Гьаб хабар щвана Убаю ибну КагIбо абулев квешав мушрикасда, жив ГIукъбатил гьудуллъун вукIарав ва гьес абуна: «Мун умумузул диналдаса вуссун вуго»-абун. ГIукъбатица абуна: «Дун гьеб диналдаса вуссун гьечIо. Киниги гьев къадро кIудияв чи (МухIаммад) дихъе вачIиндал ва гьес дир тIагIам кваназе инкар гьабидал гьев Расулуллагь ﷺ вуго абун дица нугIлъи гьабун гурони, дица гьеб нугIлъи гьабуна»-абун. Убаю ибну КагIбица абуна: «Дир гьумер дур гьумералъе бихьизе дица хIарам гьабулеб буго, дуда МухIаммад вихьараб мехалъ дуца гьесда хIацIу тучIони ва дуца гьесда рогьоб бан квешал рагIабиги абичIони»-абун. Аллагьасул ﷻ тушман ГIукъбатица жиндир гьудул Убайица малъараб жо гьабуна, жив аварагасда ﷺ иман лъеялдасаги вуссана. ТIадегIанав Аллагьас гьезул хIакъалъулъ гьал аяталги рештIизаруна.

وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوۡمِي ٱتَّخَذُواْ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ مَهۡجُورٗا ٣٠

30. Аллагьасул расулас ﷺ абуна: «Я дир БетIергьан! Х1акълъунго дир къавмалъ гьаб Къуръан ккун буго жиб мугъалда нахъ рехараб, жинда гIамал гьабулареб жолъун.

Дида гьел мутIигIлъулел гьечIо, дир рисалатги гьереси гьабулеб буго»-абун. Хирияв аварагасе ﷺ жаваб гьабун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго.

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا مِّنَ ٱلۡمُجۡرِمِينَۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيٗا وَنَصِيرٗا ٣١

31. Гьедин Дица киналго аварагзабазе عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ жидер къавмалда гьоркьоса тушбаби гьаруна ва гьел аварагзабацаги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ сабру гьабуна.

Дуцаги сабро гьабе МухIаммад ﷺ. **Дуе дур БетIергьан Аллагь гIезе вуго жинца мун хIакъаб нухалда тIовитIун гьелда чIезавулевлъун ва дуе квер бакъулевлъун.** Дуца кIвар гьабуге дудехун тушманлъи гьабулел гIадамазул. Дица дуда тIад къараб

рисалат умматалъухъе щвезабе.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

32. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал ва авараг ﷺ гьереси гьавурал гIадамаз абулеб буго: «Гьев аварагасда ﷺ Къуръан цохIо нухалъ, цадахъго рештIинабун букIарабани»-абун.

Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ Таврат рештIинабураб гIадин, Г1исада عَلَيْهِ السَّلَامُ Инжилги рештIинабураб гIадин. **Дица гьеб Къуръан дуда рештIинабуна МухIаммад ﷺ, бикь-бикьун, хIажат бихьухъе, гьелдалъун дур ракI парахатлъун букIине.** Дуе жиб рекIелъ цIунизе бигьаяб букIине ва гьелда гIамал гьабизеги бигьаяб букIине. **Гьеб Къуръан цIакъ берцинаб, пасихIаб хIалалъ дуе баянги гьабуна.**

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾

33. Гьел капурзабаца дуде къец гьабун цо рагIи бицараб мехалъ, дица дуде хIакъаб рагIи рештIине гьабула ва гьезул рагIи батIул гьабулеб берцинаб баянги гьабула.

ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾

34. Гьел мушрикал руго къиямасеб къоялъ жидер гьумералда хъурщулаго тIаде рахъинарун жужахIалда рачун унел.

Гьеб жужахI цIакъ квешаб бакI буго ва гьел мушрикалги цIакъ нух къосарал гIадамал руго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъана къиямасеб къоялъ мушрикал гьумералда кин хъуршулел (рилълъунел) абун. Аллагьасул расулас ﷺ абуна: *«Гьел гIадамал кIиго хIетIеялда тIад рилълъинарурав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир хIал кIолев вуго гьел гьумералда рилълъинаризеги»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

35. ХIакълъунго дица Муса аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ Таврат кьуна ва гьевгун цадахъ гьесул вац Гьарунги гьавуна гьесие вазирлъун ва кумекчилъун.

فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَدَمَّرْنَٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾

36. Дица гьев кIиясдаго абуна: «Нуж кIиявго а дунги дир аяталги гьереси гьарун ругел пиргIавнил къавмалда.

Баянал хIужабигун ва загьирал мугIжизаталгун ана гьев кIиявго пиргIавнил къавмалде гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIизе. Амма гьез иман лъечIо, Мусаги гьесул къавм бануисраилалги

гьалаг гьаризе къасд гьабуна пиргIавница. **Цинги дица гьеб пиргIавнил къавм дир гIазабалдалъун гьалаг гьаруна.** ПиргIавнги гьесул къавм къибтIиялги ралъдалъе лъугьине гьаруна цинги гьезда тIад ралъад данде бачана.

وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَٰهُمْ وَجَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾

37. Гьединго НухI аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **къавмги гьалаг гьабуна дица. Гьез дир аварагазаби** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **гьереси гьарураб мехалъ дица гьел тIупантIун гьанкъизаруна ва гьел хадур рачIарал умматазе вагIзалъун ва гIибратлъун гьаруна.**

Гьал гьалаг гьарурал къавмазе ахираталдаги дица цIакъ гучаб гIазаб хIадурун буго. Дунялалда гьалаг гьари гуребги ахираталдаги гьалаглъарал рукIине руго гьел капурзаби.

وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾

38. Гьединго дица гьалаг гьаруна ГIáдил къавм, Самудил къавм. Гъуялда жанир ккезарун гьанкъизарурал ШугIайбил къавмги.

Гьел къавмазда гьоркьоб бугеб заманаялъ цогиги гIемерал умматал гьалаг гьаруна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ**:** гьезул рикIкIен Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гурони лъаларел.

وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَٰلَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾

39. Гьел киналго къавмазе гьалаг гьарилелде цере аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **ритIун хIакъаб дин баян гьабуна ва гьезие гIазабалдалъун хIинкъиги кьуна.**

Гьел аварагзабаде гIенеккичIеб мехалъ ва жадее вагIза-насихIаталъ пайда гьабичIеб мехалъ: **дица гьел умматал гучаб гьалаглъиялъ гьалаг гьаруна ва гьезул хабар ва насло тIагIизабуна.**

وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

40. Х1акълъунго Жидер даран базаралъе Шамалда Маккаялъул мушрикал ЛутIил къавмил росабалъан уна гурищ? Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **зодиса ганч1ал реч1чIун жал гьалаг гьарурал гьел ЛутIил** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **къавмги.**

Гьезда гьел росаби рихьуларогойищ ругел ва гьезда щвараб гIазабалъул пикруго гьабуларищ? Гьел мушриказда гьел росаби рихьула, гьениб букIараб къавмалъе лъугьараб жоги гьезда лъала. **Амма гьел Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавун, ахираталда иман лъун, гьениб хIисаб-мизан ва жазаъ букIиналда божулел гьечIо.** Гьедин бугелъул

жидее щибго вагIза ва асар лъугьунеб гьечIо.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾

41. Мушриказда мун вихьараб мехалъ гьез мун махсароде гьавулев вуго ва абулеб буго:
«Гьав чийищ вугев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижеда расуллъун витIарав?-абун.

إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾

42. «Гьав чияс ниж нижер алагьзабазе лагълъи гьабиялдаса къосизаризе дагьаб жо хутIана. Нижеца сабро гьабун букIинчIебани ва гьесул ахIиялда данде рагъги гьабичIебани, ниж гьес къосизаризеги рукIана»-абун.
Ахираталда жужахIалъул гIазаб бихьараб мехалъ гьезда лъазе буго нух къосаралги, мекъаб диналда ругелги щал ругеблъи.

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

43. Дуца гIажаиблъи гьабуларищ МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жиндирго гьава напс алагьлъун ккун вугев чиясул!

Гьел мушриказул щиб гIакъло лъай букIунеб ва гьезул динги щиб букIунеб! **Мунищ вугев гьезул вакил, гьел жидерго гьаваялда нахъ рилъизе гьукъулев?!** Гьеч1о мун гьезул вакил ва к1оларо дуда гьел гьукъизе.

Жинда Аллагь разилъяв ИбнугIаббасица абуна: «Цо мушрикал рукIана жидеца ганчIазе лагълъи гьабулел. Гьеб жидехъ бугелдаса берцинаб гамачI батараб мехалъ кодоб букIараб гамачIги гIодоб реххун гьеб берцин бихьараб гамачI кодобе босулаан ва гьелъие лагълъи гьабулаан»-абун. Гьав чи битIараб нухалда тIовитIизе кIолищ МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дуда?

Гьаб аяталъул мурад буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул ракI парахат гьаби ва гьесда бичIчIизаби гьел мушрикал цIакъ жагьилал, хIайваназда релълъарал гIадамал рукIин ва гьез иман лъечIо абун аварагасда гIайиб гьечIеблъи. Гьесда тIадаб жо гьезухъе дин щвезаби бугелъул. Амма гьел иманалда тIоритIи, яги тIоритIун гутIи ТIадегIанав Аллагьасул иш буго.

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

44. Дуда ракIалдайищ кколеб бугеб МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, х1акълъунго гьел мушриказе дуца бицулеб жо рагIулеб бугин ва гьеб бичIулебги бугин абун.
Гьедин гьечIо иш. Гьезда дуца бицунеб

жоялъул хIакъикъат бичIуларо. Гьел хIайваназда релълъун руго, хIатта гьел хIайваназдасаги къосарал руго.

Гьел хIайваназда жидер вехьасда мутIигIлъизе лъала, жидер бетIаргьабиги лъала, жидее лъикIлъи гьабулев ва квешлъи гьабулев чи ватIа гьавизеги лъала. Гьал мушриказда жидер БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъалев гьечIо, гьесул расуласда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахъги рилълъунел гьечIо, жидерго напсазе лъикIаб ва квешаб жо батIа гьабизеги лъалеб гьечIо.

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوْ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾

45. Дуда бихьуларищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва дуца пикру гьабуларищ ТIадегIанав Аллагьасул махлукъаталъул ва гьезда жанир ругел хIикматазул?

Дуца пикру гьабе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рагIад киндай гьабун бугеб жиб цIан унеб, хьвадулеб абун. Гьеб рагIадалдалъун инсанасе ва цогидаб рухI чIаголъиялъе бакъул бухIиялдасан цIуни букIизе. **Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьараб ани гьеб рагIад цо бакIалда чIчIараблъун гьабилаан. Киниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб рагIад жиб хьвадулеблъун гьабуна ва гьеб рагIад букIин лъазабулеб далиллъун бакъги гьабуна**.

Бакъ баккараб мехалъ гурони рагIад бихьуларо ва гьеб бакъул хьвадиялдалъун рагIадги хьвадула. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIадат буго чIегIераб жо хъахIалда данде ккун лъалеб, нур бецIлъиялде данде ккун лъалеб, гIелму жагьиллъиялда данде ккун лъалеб. Гьеб гIадаталда рекъон бакъ гвангъараб нур букIин нилъеда лъала гьеб бакъ гьечIеб бакI бецIаб букIиналдалъун.

ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾

46. Цинги дица гьеб рогьалидаса хадуб букIунеб рагIад дагь-дагь ккун нахъе босула ва бакъ баккараб мехалъ гьеб рагIад тIагIула.

وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

47. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго нужер БетIергьан, жинца тIад ретIулеб ретIелалъ гIадин нуж рахчулеблъун сордо гьабурав,

гьеб сардилъ нуж рахIаталда рукIине, дунялалъул хIалтIи-иш гьабиялдаса хъизан рукъалда руссун рукIине. **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ макьуги гьабуна нуж хIалхьон чIолеблъун ва нужер черхалъул свак бичулеблъун.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къоги гьабуна жинда жанир нуж хьвадулеблъун. Нужеца хIалтIи иш гьабизе ва магIишат тIалаб гьабизе. Гьединго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесул амру-нагью тIубан, хирияв

аварагасул ﷺ суннат тIубан, абадияб ахираталъул рукъалъе батулеб лъикIаб гIамалги гьабизе.

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَرۡسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشۡرَۢا بَيۡنَ يَدَىۡ رَحۡمَتِهِۦۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾

48. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндие лагълъи гьабизе тIадав БетIергьан, **жинца жиндир рах1матлъун бугеб цIад балелде цере роххалил чапарлъун гьурал ритIулев.**

Дица нужее зодисан жиб бацIадаб ва жинца цогидаб жоги бацIад гьабулеб лъимги рештIизабуна. Гьеб цIадал лъим бацIадаб жо букIин гIелмуялдалъун тасдикъ гьабураб амру буго. Жиб зодиса ракьалда щвелелде жиндир нухда бугеб гьаваялдаса чороклъи жубан дагьабго рац1ц1алъи хисула.

لِّنُحۡيِۦَ بِهِۦ بَلۡدَةً مَّيۡتًا وَنُسۡقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقۡنَآ أَنۡعَٰمًا وَأَنَاسِىَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾

49. Гьеб ц1адалдалъун дица хвараб ракь ч1аго гьабула. Бакъвараб, т1аде хур-хер гьеч1еб **ракьалдаги, гьелда т1ад дица рижун ругел х1айваназда ва г1емерал г1адамазда гьекъезеги гьабула.** Лъим гьеч1ого ч1аголъи букIуларо.

Зодиса рештIунеб цIадал лъимги, ракьалда тIад ругел иццал, лъарал ва гIорал ТIадегIанав Аллагьасул хIал кIолъиялда тIоритIел гьабизе бокьарав чиясе кIудияб хIикмат ва хIужа буго. Нахъаса къотIич1ого рорхатал мугIрузул тIогьаздаса чIвахулел иццал, лъаралги, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб механ чанго къоялъ гьоркьоса къотIичIого тIупантIун ралел цIадалги лъил гьунар бугеб? Гьеб лъим лъица бижулеб ва киса чвахулеб? Гьалда релълъарал суалал гIемерал руго ва гьеб кинабго ТIадегIанав Аллагьасул хIалкIолъи ва хIукму-къадар буго.

وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَٰهُ بَيۡنَهُمۡ لِيَذَّكَّرُواْ فَأَبَىٰٓ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

50. Х1акълъунго Дица гьаб Къуръаналда жанир гIемерал мисалал рачана, хIужаби ва далилалги рицана, гIадамал кантIизе бокьун,

гьез пикру гьабизе ва вагIза босизе бокьун. Ва амма гIемерисел гIадамаз гьеб вагIза-насихIат къабул гьабичIо ва жидеца дида иман лъеялда, дир Къуръан ва дир расул ﷺ ритIухъ гьавиялда инкар ккуна.

وَلَوۡ شِئۡنَا لَبَعَثۡنَا فِى كُلِّ قَرۡيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾

51. Дие бокьун букIарабани щибаб росулъ цо-цо авараг витIилаан дир гIазабалдалъун гIадамазе хIинкъи кьезе

ва дир алжаналъул нигIматаздалъун рохел бицинеги.

فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾

52. Мун гьел капурзабазе мутIигIлъуге МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьез жидер алагьзабазда гIайиб чIвагеян абулеб рагIиялъулъ.

Дуца гьаб хирияб Къуръаналдалъун гьездехун рагъги гьабе кIудияб рагъ гьабиялъ. Гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIиялъулъ мун свакаге ва кIвахIаллъуге. Кинабго заманаялъ гьезие дагIват гьабе.

وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾

53. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндие гIибадат гьабизе тIадав хан, **жинца кIиго батIияб лъим чвахизабурав цоцада аскIоб, цояб цоялда цун.**

Цояб лъим жиб гьуинаб, жиб гьекъезе бигьаяб, цогидаб лъим жиб цIакъ цIамхIалаб, кьогIаб. Гьеб кIиябго лъим цоцаде жубазе толареб пардавги гьабун буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ва гьел цоцадаса нахъе чIвалеб къуватги гьабун буго. Гьабги буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел гIаламатаздаса цо гIаламат.

وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُۥ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

54. Жинца манидал къатIраялдаса инсан вижаравги вуго ТIадегIанав Аллагь.
Гьев инсан жинда жо бихьулев,
рагIулев гьавурав, жинца чIужу ячун
ригьин гьабун насло-насаб халат гьабулевлъунги гьавурав.
Дур БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир хIалкIолъи бергьарав вуго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Маниялъул цо зарраялдаса инсан вижизавулев. Гьев инсан бихьинав, яги цIуяв гьавулев. Гьев инсан, кигIан гIемер ругониги, цояв цогисда релълъарав гьечIого щивасул сипат-сурат ва тIабигIат-гIамал батIияблъун вижулев, гьезул къуват ва загIиплъи батIияб гьабун, лагачерх батIияб гьабун рижулев.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

55. Гьел мушрикаца жиндие гIибадат гьабизе тIадав Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ тун щибго жидее мунпагIат гьабуларел яги зарал гьабуларел хъанчазе буго лагълъи гьабулеб.

Гьев капурав инсан щайтIаналда нахъ вилълъун, гьелъие мутIигIлъун Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъулев вуго ва гьесда гIасилъараб щайтIаналъе квербакъулевги вуго: гьеб щайтIаналъул

мурад т1убазабун, гьелъул рак1 боххизабун.

وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ٥٦

56. Дица мун витIун гьечIо МухIаммад ﷺ**,**
дуца муъминзабазе алжаналдалъун рохел бицуневлъун ва капуразе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолевлъун гурони. Дуда тIад гьечIо гьел иманалда тIоритIизе ва гIасилъиялдаса цIунизе.

قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ٥٧

57. Дуца абе МухIаммад ﷺ**, дица нужедаса ужра-мухь тIалаб гьабулеб гьечIо нужехъе Аллагьасул** ﷻ **дин щвезе гьабиялда данде.**
Нужее Аллагь ﷻ **разилъи щолеб нух бихьизабулеб буго дица ва нуж гьеб нухалъ хьвадун Аллагьасда** ﷻ **гIагарлъиги бокьун буго.**

وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهِۦۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ٥٨

58. Дуца таваккал тIаме МухIаммад ﷺ **жив холарев, жиндир чIаголъи даимав Аллагьасда** ﷻ
ва дуца гьев вацIцIад гьавун, гьесие рецци гьабе. Гьев Аллагь ﷻ **гIезе вуго жиндир лагъзадерил мунагьал лъалевлъун.** Гьесда щибго жо балъго хутIуларо ва щивасул гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ ٱلرَّحۡمَٰنُ فَسۡـَٔلۡ بِهِۦ خَبِيرٗا ٥٩

59. Жинца зобал-ракьалги, гьезда гьоркьоб бугеб кинабго мухлукъатги анлъго къоялда жаниб бижарав Цинги живги гIарщалда тIадегIанлъарав Халикъ вуго нужер БетIергьан Аллагь ﷻ**.**
Жиндир гурхIел-ц1об гIемерав ва гIаммав РахIман вуго гьев. Аллагьасдаса ﷻ **тIалаб гьабе дуца дуда лъалареб жо лъазе.** Гьев вуго жинда кинабго жо лъалев ва гьеб дуда лъазабизе кIолев, цоги щивго чи гьечIо. Цоги магIна гьабуна гьаб рагIиялъе: Гьев РахIманасул хIакъалъулъ дуца гьикъе жидехъе тIехь кьурал, гьеб лъалел гIадамазда абун.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسۡجُدُواْ لِلرَّحۡمَٰنِ قَالُواْ وَمَا ٱلرَّحۡمَٰنُ أَنَسۡجُدُ لِمَا تَأۡمُرُنَا وَزَادَهُمۡ نُفُورَۢا ۩ ٦٠

60. Гьел мушриказда абураб мехалъ нужеца гIибадат ва сужда гьабе жиндир рахIмат кинабго жоялда гIамлъарав «РахIманасе»-абун,
мушрикаца абулеб буго: «Щив чи вугев гьев РахIман?» Жидеда лъалеб бугониги гьев РахIман щив вугев гьесда инкар ккун, гIамал кIодолъи гьабун абулеб рагIи буго гьеб. **Нижеда лъаларев РахIманасе суждайищ гьабулеб дур амруялда**

нахърилълъун?»-абун. Гьаб инкар ккураб рагIиялъ гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахIматалдаса жегиги рикIкIад гьаруна, гьесул диналдасаги жал тIурана.

Гьаб аят цIалидал сужда гьабизе суннатаб буго.

تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾

61. Жив ТIадегIанав ва баракат гIемерав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, жинца зобалазда цIваби хьвадулел нухал гьарурав ва гьениб бакараб чирахъ гIадин бакъги гьабурав, нур базабулеб моцIги гьабурав.

وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾

62. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго нужеца гIибадат гьабизе хIакъав БетIергьан, **жинца сордо-къо цоялъ цояб хисулеблъун гьабурав ва цояб цоялда хадуб бачIунеблъунги гьабурав;-**

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсезе ва гьесул махлукъаталъул пикру гьабун вагIза босизе бокьарал гIадамазе. Яги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIемерал ва кIудиял нигIматазда щукру гьабизе бокьаразеги.

АтI-тIабари абулев гIалимас абуна: «ТIадегIанав Аллагьас сордо-къо цоялъ цояб хисулеблъун гьабуна жидеца лъикIаб гIамал гьабун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабулел муъминзабазул къад гьабичIого хутIараб лъикIаб гIамал гьез къаси гьабизе ва къаси гьабичIого хутIараб лъикIаб гIамал къад гьабизе»-абун.

وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾

63. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзалилан абизе рекъарал гIадамал руго жал ракьалда тIад рилълъунеб мехалъ бигьаго, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун рилълъунел.

ЧIухIараб рилълъен гьабуларел ва хIатIал гIодор кьабун гьаракь бахъизабуларел. **Жидедехун жагьилал, ахIмакъал гIадамаца хъачIаб рагIи бицараб мехалъ гьездаги квешаб рагIи абуларел.** Гьезда данде тамахаб рагIи бицун, жалго мунагьалъулъ ккеялдаса цIунун хьвадулел.

وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾

64. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабулаго сордоги рогьулел.

Гьесие какал ран, суждаялда чIун ва Къуръан цIализе тIаде рахъун рукIунел.

وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾

65. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ дугIа ва хIели гIемер гьабулел ва гьеб дугIаялъулъ жидеца абулел:

«Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ!

Дуца нижедаса буссизабе ва рикIкIад гьабе жужахIалъул гIазаб. Х1акълъунго гьеб гIазаб жиб щварав чиясдаса тIаса унареб буго.

إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

66. Х1акълъунго гьеб жужахIги цIакъ квешаб рукъ буго
жинда жанир чIезе ва жиб абадияб рукълъун букIине»-абун.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун, гьев разилъи тIалаб гьабун къасиги къадги гIибадат гьабулел муъминзабазул дугIа буго гьаб. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъиго гьечIел, гьев ракIалдаги щоларел, дунял гьабулел рукIун ахиратги кIочон ругел, бусурбаби абун жидеда цIар бугел гIадамазул щибго дугIаги гьечIо, ракI къварилъи-тавбоги гьечIо.

Я Аллагь! Дуца хIакъаб нух бихьизабе ва гьеб нухда хьвадизе тавпикъги кье.

وَالَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

67. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабулел муъминзаби руго **жидеца** хъизаналъе ва жидерго напсаазе **напакъа кьолеб механ исрапчилъи гьабуларел.**

ЧIухIарал минаби ран, хириял машинаби рекIун, ретIел-тIехалъулъ кванай гьекъеялъулъ исрапчилъи ва чIухIи гьабуларел. **ГIемерго дагьаб напакъа кьун напсазе къварилъиги гьабуларел.** РесмахIал букIингун цадахъ бахиллъун ва сутурлъун напсалъе хIажатаб жо гьабичIого толарел. **Жидер напакъа кьейи гьоркьохъеб ва шаргIалда рекъараб букIунел.**

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾

68. Аллагьгун جَلَّ جَلَالُهُ цадахъ ккун цоги алагьзабазе лагьлъи гьабуларел, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ чIвазе хIарам гьабураб напсги чIваларел, шаргIияб гIилла букIун гурони:

къисасалъе ва хIаддалъе чIван гурони. **Жидеца зинаги гьабуларел. Гьал кIудиял мунагьал жидеца гьарурал гIадамал:** ширк гьаби, гIадан чIвай, зина гьаби **ахираталда гучаб гIазабалъулъ кколел гIадамал руго.**

يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾

69. Гьезие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къиямасеб къоялъ гIазаб цIакъго цIикIизабула ва жал гIодорегIан гьарун,
хIакъир гьарун даимго рукIунеб жужахIалъул гIазабалъулъ лъугьизарула.

إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا

70. Жидеца тавбо гьабурал, Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги иман

فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾

лъурал, хадуб лъик1аб гIамал гьабунги хьвадарал гIадамал хут1изег1ан, гьезул церехун гьарурал квешал гIамалалги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лъикIаллъун сверизарула. ХIакълъунго Аллагь жиндир лагъзадерида цIакъ гурхIулев ва гьезул мунагьал рахчулев вуго.

وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

71. Жинца тавбоги гьабун лъикIаб гIамал гьабурав чи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир тавбо къабул гьабулев, жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъулев вуго.

АтI-тIабарияс бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Валлагьи, дида лъала бищун ахиралда алжаналда жанив лъугьинавулев чиги, бищун ахиралда жужахIалдаса къватIиве вахъинавулев чиги* (гьав вуго муъминчи, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъи гьабиялдалъун жужахIалда лъугьизавун вукIарав). *Къиямасеб къоялъ цо чи вачун вачIуна БетIергьан Аллагьасда цеве. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ малаикзабадехун абула: «Нужеца гьасул гIисинал мунагьал цере рахъе ва чIахIиял мунагьал рахчун те»-абун. Цинги гьев лагъасда жиндир гIисинал мунагьал рихьизарула ва гьесдехун абула: «Дуца гьабги, гьабги мунагь гьабунищ?»-абун. Гьес абула гьабуна абун ва гьев цIакъ хIинкъун вукIуна жиндир кIудиял мунагьалги цере рахъилин абун. Гьев лагъасда абула: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе щибаб мунагьалъул бакIалда лъикIаб гIамал кьолеб буго»-абун. Цинги воххун гьев лагъас абула: «Я дир БетIаргьан! Дица гьарурал цогиги гIамалал рукIана, дида гьел гьанир рихьулел гьечIо!»-абун. Гьаб рагIиги абун Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жиндир гIусал рихьулеб хIалалъ хьимана*; Х1адис имам Муслимица бицана.

Ай дов жиндир кIудиял мунагьал цере рахъиялдаса хIинкъун вукIарав лагъасда абидалго дуе щибаб квешаб гIамалалъул бакIалда лъикIаб гIамал гьабулеб бугин абун, гьесие бокьана жинца рахчи тIалаб гьабулел рукIарал к1удиял мунагьалги загьир гьаризе ва гьезда дандеги жиндие лъикIаб гIамал щвезе.

ТIадегIанав Аллагь жиндир муъминал лагъзадерида гурхIулев вукIиналъулги, гьел лагъзал жидер хатIаъ кколел, жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру кIочонел рукIиналъулги мисал буго жиндие кутакалда жиндир лъимер бокьулей эбелалъулги, гьей эбел жиндие ёкьулеб лъимералъулги мисал. Гьеб лъимералъул ракIчIчIун букIула гьаб дунялалда тIад гьей эбелгIан жинда гурхIулейги жив цIунулейги,

жиндие лъикIлъи гьабулевги цоги щивго чи гьечIолъиялда.
Гьедин бугониги гьеб лъимералъ цо-цо мехалъ эбелалъул ракI бакъвалеб иш гьабула. Гьелъул амру кIочон, гьелъул мурад тIубачIого хьвадула, жидерго гIанчIаб ва гIадалаб рекIел мурадазда нахърилълъуна. Гьаб гIамал жиндаса кканиги гьев эбел ёкьиялдаса вахъун кколаро ва гьей эбелалъул каранде кIанцIани гурони гьесул кIанцIулеб бакIги букIуларо.
Гьей эбелалъул ццимги бахъула жиндир лъимералъ гьабураб квешлъиялда, гьеб лъимералда жий ягъдола, гьелда кьабизеги кьабула, ва амма, жинца ракI къварид гьабун гIодизабураб лъимер жиндирго каранде къан беэдула ва гьелъул къварилъи тIаса инзабизе яхI бахъула.
Жинда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъалев, гьев вокьулев ва гьесдаса хIинкъулев муъминнав лагъасулги цо-цо мехалъ Аллагьасдехун гIасилъи ккола, гьесул амру-нагью хвезабун щайтIаналъ, гьава-напсалъ гуккун хьвадула. Гьедин хьваданиги гьев жинда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кIочон вукIуларо ва хеккого жив кантIун, тавбо гьабун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ вусула.
ТIадегIанав Аллагьасулги гьев муъминчи гIасилъун ккараб мехалъ гьесда ццим бахъула ва гьесие гIазабги гьабула. Жинда щвараб къварилъи-гIазабалъ пашман гьавун, тIаса лъугьа ва жинда гурхIа абун гьев муъминчи жиндие хIелараб мехалъ, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъи тIаса уна, гурхIел-рахIмуялъул беералдалъун жиндир лагъасда валагьула ва гьесул квешаб гIамалги лъикIаб гIамаллъун хъвай абун, малаикзабазда амруги гьабула.
СубхIаналлагьи! Гьав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъалел, гьесие гIибадат гьабулел, гьасул хирияв расул МухIаммадие صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жаваб гьабураб умматалдаса нилъ гьарун ругелъул даимаб щукру ва рецц Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьаби нилъеда тIалъун буго. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьаби буго гьев разилъулел гIамалал щалдай ругоян цIехон, гьел гIамалал гьаризе яхI бахъи. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рецц гьаби буго гьес тIад къараб парз тIубан хьвади ва киналго нигIматал гьесдаса рукIин лъан гьезда данде «АлхIамдулиллагь»-абун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рахсей, гьесие мутIигIлъун ва мукIурлъун хьвади.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾

72. Жидеца гьересияб нугIлъи гьабуларелги руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лъикIал лагъзаллъун ругел гIадамал.
Цо гIададисеб, хIарамаб жо бицунел мажлисал ратараб мехалъ гьенир чIечIого, жидерго напс цIунун ва гьеб хира гьабун, гьеб мажлисалдаса рикIкIад унел.
ГIалимзабаца «اللَّغْوُ»-абураб рагIиялъе магIна гьабун абуна: гьеб буго

кинабго къабихIабщинаб жо бицулеб ва гьабулеб мажлис: зухIмат, зурма-къали бугеб мажлис, кино ва канцертал ругеб, рекIее рокьулел гьеб разилъулел (азартные игри) хIаял гьарулеб мажлис; г1адамал какулеб, гьезда тIаса гъибат-бугьтан гьабулеб мажлис; къватIахъе чIун бихьинал ва руччаби гIададисеб хабар бицун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсей кIочон гIагIадун релъанхъулел мажлисал ва гьезда релълъарал жинда жаниб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьаби гьечIеб, жал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсеялдаса машгъуллъун рукIунел киналго данде руссиял.

Гьаб хIарамаб жо жиндилъ гьабулареб, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсолеб, Къуръан, х1адис ва цогидаб гIелму цIалулеб мажлис буго «мажлису-ллагьви».

وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

73. Хирияб Къуръаналдалъун вагIза гьабураб мехалъ гьеб рагIуларелъун ва бихьуларелъун жал чIоларел, жидеца гьеб вагIза босулел ва гьелда нахърилълъун гIамалги гьабулел.

وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

74. ДугIа гьабулеб мехалъ абулел: «Я нижер БетIергьан! нижер руччабаздаса ва лъималаздаса ниж роххизарулел, нижер бер ва ракI рази гьабулел лъикIал муъминзаби гьаре. Дуца нижгоги гьаре нижеда нахърилълъарал дудаса х1инкъулел г1адамазе имамзабилъун. Гьезда лъикIаб жо малъулеллъун ва гьел исламияб диналъул нухда хьвадизарулеллъун»-абун.

أُو۟لَٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾

75. Гьал цере рехсарал сипатал ругел муъминзаби руго жидее жазаълъун алжаналъул рукъ кьолел; гьез Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялда тIад чIун ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъиялдаса цIунун чIун сабро гьабидал. Гьеб алжаналда жаниб жидее данд ч1вай гьабулел малаикзабаца салам кьун тахIият ва кIодолъи гьабун.

خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾

76. Даимго рукIунеллъун лъугьизарула алжаналда жанир ва гьеб алжан цIакъ лъикIаб рукъ буго жанир лъугьизе ва абадиялъго жанир чIезеги.

قُلْ مَا يَعْبَؤُا۟ بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًۢا ﴿٧٧﴾

77. Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Дир БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеца гьабулеб ширкалъул кIвар гьабуларо, гьесие

нужер квешаб гIамалалъ щибго заралги гьабуларо. **Гьев Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **нужедаса щибго хIажатаб жоги гьечIо, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавун гIибадат гьаби гуреб. ХIакълъунго нужеца Аллагьасул расулги** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьесул Къуръанги гьереси гьабуна** ва гьезда нахърилълъинеги чIухIана. **Гьеб гIамал сабаблъун жиб тIад чIараб, абадияб жужахIалъул гIазаб букIизе буго нужее»-абун.**

ТIадегIанав Аллагьас гьаб сураталда жаниб ﴿عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ﴾-абун жидеда абулел лъикIал муъминзабазе ругел сипатал рицун ва гьезие бугеб жазаъ бицун анцIго аят рештIизабуна. Гьел сипаталги гьал руго:

1) Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул лагъзадерие хIеларал, хIалимал рукIин, чIухIи гьечIел рукIин.

2) Сардилъ тIаде рахъун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ тIагIат-гIибадат гьабулел рукIин.

3) Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъарал рукIин.

4) Исрапчилъи тарал, бахиллъи ва сутурлъи тарал рукIин.

5) Аллагьасдехун ширк гьабиялдаса рикIкIадал рукIин.

6) Инсан чIваяалдаса, зина гьабиялдаса жал цIунарал рукIин.

7) Тавбо гьабулел, гьелда тIад чIолел рукIин.

8) Гьереси бицуларел, жидеца гьересияб нугIлъи гьабуларел рукIин.

9) ХIарамаб жо гьабулеб мажлисалда гIахьаллъуларел рукIин.

10) Жидеца вагIза-насихIат къабул гьабулел, гьелда гIамал гьабулел рукIин.

11) Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ дугIа гьабулел рукIин, жидер хIажатал гьарун ва къварилъи-балагь тIаса борхиги гьарун.

Гьал сипатал жидее ругел муъминзабазе ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ алжаналда жаниб бищунго лъикIаб бакI къотIи гьабун буго ва малаикзабаца жидее тахIият (кIодолъи) гьабиги бицун буго. Гьаб киналдаго тIадеги гьезие бугеб хиралъи ва тIокIлъи буго жидеда ТIадегIанав Аллагь вихьулев вукIин.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавфикъ кьеги жив разияб гIамал гьабизе. Амин.

Суратул Фуркъаналъул тафсир ва таржама хъван тIубана ТIадегIанав Аллагьасе буго кинабго рецц ва щукру.

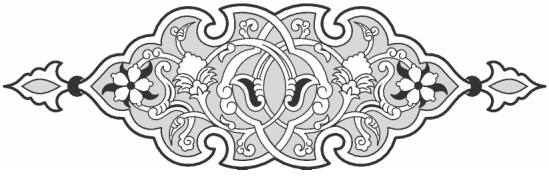

26. Сурату ЩугIараъ

سُورَةُ الشُّعَرَاءِ

Маккаялда рештIизабураб, жинда жаниб кIинусиялда къоло анкьго аят бугеб.

Гьаб сураталъ кIвар гьабулеб буго инсанасул гIакъида (рекIел чIей) битIизабиялъул. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин, гьесул расулал ва тIахьал ритIухъал рукIинги бицунеб буго.

Гьаб хирияб Къуръан инсан жинца тIовитIулеб букIин баян гьабун хадуб, цо-цо аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва гьезул умматазул къисаби рицун руго: Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тушман пиргIавнил къиса буго. Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ, гьесул имсул ва къавмалъул къисаги буго.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарал муъминзабазул ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасиял, бахьикъосарал гIадамазул сипатал рицун руго, гьезул ахир кин букIулебги баян гьабун буго. НухI, Гьуд, ССалихI, ЛутI, ШугIайб аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисабазадаса цо-цо баянал рицун хадубги, гьаб Къуръан хирияв МухIаммад аварагас صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ алжаналъул рохел бицизе ва жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьезеги рештIизабураб букIин баян гьабун буго.

Сураталда цIар тун буго «ШагIирзабазул сурат»-абун, гьаб сураталда жаниб шагIирзаби гIададисеб, батIулаб иш гьабулел, жидеца гьабулареб жо бицулел гIадамал рукIинги бицун букIиналъ. Гьеб бициялъе сабаб буго Маккаялъул мушриказ авараг صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ шагIир вугин абун букIиндал, гьезул рагIи гьереси гьабун баян гьабуна шагIирзаби щал чагIи ругеб ва хирияв МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ шагIир гьечIеблъи, гьес цIалулеб Къуръанги шигIру гьечIеблъи.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ١

1. ТIа. Син. Мим.

ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго гьал хIурупаздалъун щиб мурад бугеб ва гьезул щиб магIна бугеб.

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ٢

2. Гьал аятал руго жиб баянаб, жиндир тIоритIел ва мугIжизат баянаб Къуръаналъул аятал.

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ٣

3. Мун цIакъ ракI къварид гьабулев,

дурго напсалъе захlималъи гьабулев вуго МухlаммадﷺЕ,
гьел капурал гlадамаца иман лъолеб гьечlо абун. Дуца ракl къварид гьабуге!.

إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ أَعْنَـٰقُهُمْ لَهَا خَـٰضِعِينَ ﴿٤﴾

4. Дие бокьун букlарабани дица гьезие мугlжизат бихьизабилаан ва зодиса гьел хlинкъизарулеб гlаламатги рештlизабилаан, гьел хlинкъун, иман лъун гlодогlанлъун чlолеб. Амма дица гьеб иш гьабиларо. Дие бокьун буго дир лагъзадерица жидерго гlакъло ва пикру хlалтlизабун, гьезда дун жидер БетlергьанАллагь ﷻ вукlин лъазе ва гьез дун цо гьавун гlибадатги гьабизе.

وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَـٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾

5. Аллагьасда ﷻ иман лъоларел, авараг ритlухъ гьавуларел капурал гlадамал **хирияв аварагасда ﷺЕ Аллагьасул ﷻ рахъалъан Къуръаналъул аятал ва шаргlиял ахlкамал вахlю гьарун щинахъе,**
гьел къабул гьаричlого, гьезда мугъ бан руссунел руго. Гьел махсароде гьарулел руго, гьезул вагlза къабул гьабулеб гьечlо.

فَقَدْ كَذَّبُوا۟ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَـٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾

6. Хlакълъунго гьез дир Къуръанги аварагги ﷺЕ гьереси гьаруна ва гьезда мутlигlлъичlо.
Гьезда нахъа лъазе буго ва бихьизе буго гьез гьереси гьабураб жоялъул ахир кин букlунеб ва жидер махсарабазул хlасил щиб букlунебги.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾

7. Гьел гlадамал ралагьуларищ ва гьез пикру гьабуларищ дица гьаб ракьалда тlад чан берцинаб ва хирияб нигlмат ва хур-хер бижизабун бугебали?

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

8. Хlакълъунго Дица бижараб махлукъаталъулъ мухlканал гlаламатал руго жидеца дун цо вукlин ва дир хlалкlолъи бицунел.
Гьедин бугониги гlемерисел гlадамал иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾

9. Хlакълъунго дур БетlергьанАллагь ﷻ вуго МухlаммадﷺЕ, жив цlакъ гучав, жиндир къуват бергьарав ва муъминзабазда жиндир гурхlел гlемерав. Иман лъечlездаги гурхlел гьабулев вуго Аллагь ﷻ,

гьезие гlакъуба-гlазаб хех гьабичlого тун, гьез тавбо гьабизе бокьун.

Гьаб аяталда жаниб буго ва цоги гlемерал аятаздаги тlадегlанав Аллагьас абун букlуна: «Алгlазизу-ррахlиму»-абун ва гьелда релъларабги рагlи: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къуват-гуч бергьараб букlиналда, гьесие ццим босизе ва гlазаб гьабизе кlолеб букlиналда тlоритlел гьабулеб ва гьелда хадуб цузабун жив гурхlулев, тlаса лъугьулев ва мунагьал рахчулев вукlин бицунел рагlабиги ругеб.

Гьаб ишалъул хlикмат буго тlадегlанав Аллагь жиндир къуват-гуч бергьарав, жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе рес бугев вукlингун цадахъ, гьев жиндир лагъзадерида гурхlулев, гьездаса тlаса лъугьулев вукlин баян гьаби. Гьединав гуч бергьарав ханас гьабураб гурхlел цlакъ жиндир асар лъугьунеб букlуна.

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾

10. Дур умматалъе вагlзалъун букlине дуца бице Мухlаммадصَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ,
дур БетlергьанАллагьасجَلَّجَلَالُهُ Муса аварагасда عَلَيْهِٱلسَّلَامُ ахlараб гlуж: Мун гьаб залимаб къавмалъухъе вачlа абун. купру-ширкалдалъун жидерго напсазе зулму гьабурал ва лагъзаллъун ккун гlакъуба-къварилъи гьабун бануисраилазеги зулму гьабурал.

قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾

11. ПиргlавнилкъавмалъухъеаМун.
Гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гlазабалдаса хlинкъулел гьечlо ва жидер зулму гьабиялдасаги руссулел гьечlо. Ц1акъ гlажаибаб жо гьечlишха гьел Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хlинкъун гутlи?!

قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾

12. Мусаца عَلَيْهِٱلسَّلَامُ абуна: Я дир БетlергьанАллагь جَلَّجَلَالُهُ!
Х1акълъунго Дун хlинкъулев вуго гьез дун гьереси гьавилин ва дир рисалатги къабул гьабиларин абун.

وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾

13. Цинги **дир керен-ракl цlакъ къварилъизе буго ва дида тlадаб рисалат тlобитlун кlалъазе дир мацlалдаги кlвезе гьечlо.**
Дуца Гьарунихъе عَلَيْهِٱلسَّلَامُ чапар витlе. Гьев дие квер бакъулевлъун гьаве дур рисалат гьеб залимаб къавмалда щвезабизе.

وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾

14. Гьел къибтlиязул чи дица чlван вукlиндал, гьезул дидехун ццим бахъиги буго.
Гьез дун чlвала абунги хlинкъулев вуго, жидехъе рисалат босун

вачlараб мехалъ.

قَالَ كَلَّا ۖ فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾

15. TIадегIанав Аллагьас абуна: «Кисан мун гьез чIвалев!

Мун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божун вукIа, гьезул хIалкIолародуещибгозаралгьабизе. **НужкIиявго пиргIавнихъе а дир мугIжизаталги росун. Х1акълъунго Дун нужгун цадахъ вуго. Нужеца бицунеб жо дида рагIула ва нужеца гьабулеб жоги дида бихьула.** Дун нужее квер бакъи гьабулевги вуго.

فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

16. Нуж пиргIавнихъе ун гьесда абе: «Х1акълъунго ниж руго кинабго гIаламалъулго БетIергьанлъун вугев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расулал, гьес дуде ритIарал, мун битIараб нухалда ва хIакъаб диналда ахIизе.

أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧﴾

17. Дуца нижгун цадахъ Бануисраилал гьаб Мисриялъул ракьалдаса къватIире риччай.

Гьезие зулму гьаби те ва гьел Шамалъул ракьалда ине квал-квал гьабуге»-абун.

Муса ва Гьарун авараг عَلَيْهِمَا السَّلَامُ пиргIавнихъе рачIана ва TIадегIанав Аллагьасул амруялда рекъон гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялде ахIана, хадуб Бануисраилал лагълъиялдаса тархъе абунги абуна.

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾

18. ПиргIавница абуна: «Мун гьитIинаб лъимер бугеб мехалъ нижеца хьихьана гурищ,

ва гIемерал соназ нижеда гьоркьовги вукIана гурищ? Дуе нижеца гIемераб лъикIлъи гьабуна, мун нижеца хьихьун кIудиявги гIуна, гьаб дуца бицунеб жо кисан дуца босараб ва щиб амруги босун нижеда тIаде вачIарав?

وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

19. «Гьел нигIматал дуе кьун рукIаго дуца нижер чиги чIвана ва дуе гьабураб лъикIлъиялда инкарги гьабуна»-абун.

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾

20. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьеб иш дица гьабуна дун жагьилав вугеб мехалъ.

Дида Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вахIюги рештIичIеб, дун авараглъунги гьавичIеб мехалъ. Гьеб ишги дир хатIаъ букIана. Дие гьев чIвазе бокьун букIинчIо, гьесда адаб малъизе бокьун букIана.

فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾

21. Цинги дун нужедаса хIинкъун лъутунги ана. Гьелдаса хадуб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дие гIелму ва хIикмат кьуна ва

дун аварагзабаздаса عَلَيۡهِمَا ٱلسَّلَامُ гьавуна.
Дуде дун расуллъун витIун вуго: дуца иман лъуни мун хвасарлъизе вугин, дуца инкар ккуни дуе гьалаглъи букIизе бугин-абун.
Хадубги Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна:

وَتِلۡكَ نِعۡمَةٞ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنۡ عَبَّدتَّ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٢٢

22. Дуца дие нигIматал кьуна абун кин абулеб дир къавм Бануисраилал дуца лагъзаллъун ккун рукIаго!
Гьеб жо дие нигIмат гьечIо. Дир къавм лагълъиялдаса тархъин буго дие нигIмат ва лъикIлъи.

قَالَ فِرۡعَوۡنُ وَمَا رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٣

23. Цинги пиргIавница гIамал кIодолъун ва чIухIун абуна:
«Щив вугев гьев дуца гьаб кинабго гIаламалъул бетIергьан вуго абулев чи»-абун. «Дун вуго алагьилан» чIун вукIана пиргIавн. Гьедин вукIиндал гьев цIакъго чIухIана Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бицараб жоялда гIенеккизе.

قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَآۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ٢٤

24. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Гьев вуго гьал зобалазулги ракьалъулги, гьезда гьоркьоб ва жаниб бугеб кинабго махлукъаталъул БетIергьан.
Жинца гьеб бижарав ва гьелъул тадбир гьабулев. **Нужеда жо бичIунеб батани ва гIакъло-пикру бугел гIадамал нуж ратани гьаб амру нужеда лъазе тIадаб буго.**

قَالَ لِمَنۡ حَوۡلَهُۥٓ أَلَا تَسۡتَمِعُونَ ٢٥

25. ПиргIавница жинда сверухъ ругел вазирзабазда абуна:
«Нужеда рагIулищ гьав чияс бицунеб жо?»-абун. Дица гьасда гьикъулеб буго «БетIергьан»-щив абун, гьас дида гьесул цIар бицичIого, гьесул сипатал рицунел руго.

قَالَ رَبُّكُمۡ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٢٦

26. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Гьев вуго нужерги ва нужер умумузулги БетIергьан»-абун.
Жинца нуж ва нужер умумул рижарав вуго гьев БетIергьан. Жинца рижулев, хьихьулев ва хвезарун, хадурги тIаде рахъинарулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго кинабго махлукъаталъул БетIергьан.

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِيٓ أُرۡسِلَ إِلَيۡكُمۡ لَمَجۡنُونٞ ٢٧

27. ПиргIавнил ццим бахъана ва гьес абуна: «Х1акълъунго, гьав нужеда витIарав расул жундуца ккурав чи вуго»-абун.
Гьесда «расул»-абиги гьев махсароде гьавураб рагIи букIана, гьесда ракI белъун, жинда сверухъ ругелги гьесда

тIад релъизе бокьана пиргIавние. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьесул рагIиялъ хисизавичIо ва жиндирго дагIват гьабун цоги хIужжа бицана:

قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

28. Мусаца абуна: «Машрикъалъулги, магърибалъулги, гьеб кIиялдаго гьоркьоб бугеб кинабго махлукъаталъулги БетIергьан вуго гьев»-абун.

Щибаб къоялъ бакъ баккудаса баккун, бакъ терхьудаса тIерхьун, бакъ хьвадизабулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер ва кинабго махлукъаталъул БетIергьан. **Нужеда гIакъло батани нужеда лъазе ккола гьаб гьунар ва къудрат жинца кинабго гIалам бижарав БетIергьанасул букIин.**

Цинги пиргIавнил бицине жо тIагIана, гьесул хIужжа-далилги букIинчIо. Жидер хIужжа тIагIарал залимзаби зулму гьабизе ортулелъул, пиргIавнги гьелда вортана ва ццим бахъун, хIинкъи кьун кIалъана.

قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾

29. ПиргIавница абуна: «Дуца дун гурев цоги аллагь вуго абуни ва гьесие лагълъи гьабизе къасдги гьабуни, бичасхIаги, дица мун квешаб туснахъалде рехила»-абун.

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

30. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Дун духъе баянаб хIужжагун вачIаниги рехилищ дун туснахъалъув»-абун.

قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾

31. ПиргIавница абуна: «ВачIаха мун гьеб хIужаги бачун мун битIараб жо бицунев ватаниян»-абун.

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾

32. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир гIанса гIодобе рехана ва гьеб кIудияб борохьлъун лъугьана.

وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾

33. Къвалакьеги лъун квер къват1ибе бахъана ва гьеб жинда балагьаразе гвангъун нур балеблъун лъугьана.

Бакъул гIадаб кунчIи бугеб, жинда бер балагьизе кIолареб гIадаб нур букIана.

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾

34. Цингиги пиргIавница иман лъезе къасд гьабичIо ва жинда сверухъ бугеб къавмалда абуна:

«Гьав чи х1акълъунго сихIрочи вуго, жинца кутакалда гьеб сихIру гьабулеб гIелму лъазабурав ва гIадамал гуккизе къасд бугев»-

абун. Гьаб рагIиги пиргIавница абуна жиндир къавмалъе Мусал عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ мугIжизаталъ асар гьабун, гьез Мусада иман лъезе гурин абун хIинкъун. Гьелда тIадеги пирг1авница абуна:

يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьасие бокьун буго сихIроги гьабун нуж нужер ватIаналдаса къватIир къотIизе.
Нужеца щиб жо гьабеян дида абулеб гьав сихIрочиясе»-абун. ПиргIавн кидаго гIадамазда мушавара гьабулев вукIинчIо, жиндир амру тIубазабулев вукIана. Гьаб мугIжизат бихьидалго гьев хIинкъана гIадамал Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нахърилълъине гурин ва жинца хIал тамах гьабун, мушавара гьабулев гIадин кIалъана.

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾

36. ПиргIавнил къавмалъул церехъабаца абуна: «Дуца Мусаги Гьарунги дагьаб заманаялъ те.
Гьезие тIубараб хIукму гьабуге. **шагьаразда чапарзаби рит1е жидеца гIадамал данде ахIулел.**

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

37. Гьезда амруги гьабе духъе киналго лъикIал сихIручагIи рачун рачIа абун.
Кутакалда жидеда сихIру гьабизе лъалел ва жидеца Мусал сихIру хвезабулел.
ПиргIавница сихIрочагIи ракIаризе чапарзаби ритIана ва гIемераб гIалам данделъулеб жидер гIид къоялъ Мусаги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьел сихIро чагIиги къец гьабизе риччазе руго абун кинабго халкъалда лъазабуна.
Ибнукасирица абуна: гьеб букIана ТIадегIанав Аллагьасул хIикмат ва хIалкIолъи. Живго пиргIавн тIамуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб гIалам данде гьабизе ва гьеб кIудияб мажлисалда Мусаде عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ иман лъезе сихIрочагIиги тIамуна.

فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾

38. Цинги гьел сихIручагIи данделъана жал данделъизе къотIи гьабураб къоялъ.
ГIид къоялъул зухIаялъул гIуж букIана гьеб.

وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

39. Кинабго халкъалдехунги абуна: «Нуж данделъун ругищ?

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾

40. Нилъ киналго сихIрочагIазда нахърилълъине руго гьел Мусадаса бергьани»-абун.

فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾

41. СихIру гьабизе абун жал цере рачIиндал сихIручагIацаги пиргIавнида абуна:

«Ниж Мусадаса бергьани нижее ажро букIине бугищ?»-абун.

قَالَ نَعَمۡ وَإِنَّكُمۡ إِذٗا لَّمِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ ٤٢

42. ПиргIавница абуна: «БукIине буго. Х1акълъунго нуж бергьани нуж рукIине руго дида бищунго гIагарда рукIунеллъун»-абун. Гьесда гIагар гьарурал гIадамал жидее бокьараб жоги кьолел, жидер къадроги гьабулел гIадамал рукIунаан.

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلۡقُواْ مَآ أَنتُم مُّلۡقُونَ ٤٣

43. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезда абуна: «Нужеца цебе рехе нужерго сихIру гьабизе реххулеб алат»-абун.

Дун нужер сихIруялдаса хIинкъун гьечIо ва дица гьеб батIул гьабизе буго. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божи букIиналъ абуна Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезда нужеца бай бихье сихIру гьабизе абун. Гьез гьабураб сихIру Мусаца хвезабураб мехалъ, гьелъул асар цIикIараб букIине гIологи абуна гьеб рагIи.

فَأَلۡقَوۡاْ حِبَالَهُمۡ وَعِصِيَّهُمۡ وَقَالُواْ بِعِزَّةِ فِرۡعَوۡنَ إِنَّا لَنَحۡنُ ٱلۡغَٰلِبُونَ ٤٤

44. Гьел сихIручагIаца жидерго кварал ва г1унсби гIодоре рехана ва жидеца абуна: «Х1акълъунго ПиргIавнил кIодолъиялдалъун ниж бергьине руго»-абун. Гьезул кваразул ва гIунсбузул гIемерал борхьал руго абун кколеб сихIру букIана: Гьеб майданги, кIкIал-къоноги цIун рукIана борхьал цоцаде тIаде рахун цоцалъе жемун жунун унел.

فَأَلۡقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلۡقَفُ مَا يَأۡفِكُونَ ٤٥

45. Цинги Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир гIанса гIодобе рехана. Гьелъул цIакъго кIудияб борохь лъугьун гьелъ сихIручагIазул сих1ру гьабурал кварал ва гIунсби къулчIун тIагIизаруна.

فَأُلۡقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ٤٦

46. Гьеб мугIжизат бихьараб мехалъ киналго сихIрочагIи Мусаде цере суждаялда гIодор реч1чIана.

Гьезда лъана Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьабураб жо сихIру гьечIеблъи ва гьел Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъана жал гьалаг гьарилин абун.

قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٤٧

47. Гьезги абуна: «Нижеца иман лъуна гьаб кинабго гIаламалъул БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ.

رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٤٨

48. Мусалги Гьарунилги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ БетIергьанасда»-абун.

Ай гьев Мусаца ва Гьаруница жинда иман лъеялда кинабго халкъ ахIулев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъуна нижеца абураб магIна буго гьаб

рагlиялъул.

قَالَ ءَامَنتُمۡ لَهُۥ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِي عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحۡرَۖ فَلَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٤٩﴾

49. ПиргIавница абуна: «Нужеца гьесда иманищ лъолеб бугеб дидаса изнуги тIалаб гьабичIого ва дидаги гьикъичIого? Х1акълъунго гьев Муса вукIун вугоха нужер бищунго кIудияв, нужедаги сихIру малъарав чи.

Нужеда нахъа лъазе буго дица гьабулеб гучаб гIазаб! Дица нужер квералги хIатIалги къотIила цояб квегIаб цояб кваранаб. Цинги, бичасхIаги, дица нуж киналго гъутIбузул гIаркъалабазде ран гьенир делизарун тела нуж хвезегIан»-абун.

قَالُواْ لَا ضَيۡرَۖ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾

50. СихIручагIаца абуна: «Нижее зарал гьабиларо гьел дур хIинкъи кьеяз.

Х1акълъунго Ниж ТIадегIанав Аллагьасде руссине руго ва гьев тIаса лъугьиялда нижер божиги буго.

إِنَّا نَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٥١﴾

51. «Нижер хьул буго нижер бет1ергьанас нижер мунагьал чурилин.

Нижеца иман лъезегIан цере гьарурал сихIруялъул мунагьал чурилин абун хьулги буго: **«Ниж ругелъул гьаб къавмалдаса бищун цебе иман лъурал»-абун.**

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагIнат батарав пиргIавница жидеца сихIру гьабулел рукIарал гIадамал гIазаб гьабун хвезаруна. Бануисраилалги жиндир лагълъиялда чIезарун, бищунго захIматал хIалтIаби гьаризе т1амун, гьезие гIазаб гьабулеб букIана. Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ дагIватги гьес босичIо, гьевгун цадахъ Бануисраилал Шамалда риччазеги разилъичIо.

وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنۡ أَسۡرِ بِعِبَادِيٓ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾

52. Дица Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ вахIю гьабун амру гьабуна мун Дир лагъзал Бануисраилалги рачун сардилъ вахъун ралъад бугеб рахъалде а!

Нужеда хадур жиндир боялги рачун пиргIавнги вачIине вугин абун: Мисриялъул ракьалдаса къватIире риччачIого нуж чIван тIагIинаризе къасдги гьабун.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда нахъ вилълъун Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир къавмги бачун сардилъ къватIиве вахъана. Гьеб хабар пиргIавнида рагIарабго жинца боял данде ахIизе бай бихьана Бануисраилазда хадув ине. Т1адегIанав Аллагьас абулеб буго.

فَأَرۡسَلَ فِرۡعَوۡنُ فِي ٱلۡمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾

53. Цинги пиргIавница боял данде ахIулел

чапарзаби ритIана жиндир шагьаразда.

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرۡذِمَةٞ قَلِيلُونَ ٥٤

54. Гьес абулеб букIана: «Х1акълъунго гьал Бануисраилал дагьалго гIадамал руго.

وَإِنَّهُمۡ لَنَا لَغَآئِظُونَ ٥٥

55. Х1акълъунго гьел гIадамаз нилъер ццим бахъизабун буго нилъер изноги гьечIого Мисриялдасан лъутизе къасд гьабун.

وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ ٥٦

56. Нилъ киналго данделъун руго ва нилъ цIакъ цIодораб, хIадураб къавм буго»-абун.

Нилъеца гьел рорчIизе риччаларо Мисриялдаса къватIире. Бануисраилазул анкьнусгоазар гIадав чи вукIана, гьедин бугониги пиргIавница гьел дагьаллъун рикIкIана, гьесул къавм къибтIиял цIакъго гIемерал рукIиналъ.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

فَأَخۡرَجۡنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٖ وَعُيُونٖ ٥٧

57. Дица гьеб пиргIавнил къавм къватIибе бахъизабуна жидер бечедал ахал ва гIемерал лълъимал жалго тезарун.

وَكُنُوزٖ وَمَقَامٖ كَرِيمٖ ٥٨

58. Жидеца данде гьабун букIараб гIарац-меседги, чIухIарал минабиги тезарун.

Гьабги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIикматаздаса кIудияб хIикмат бук1ана: ТIадегIанав Аллагьасе Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ хIакъав расул вукIин кинабго г1аламалда загьир гьабизе бокьараб мехалъ, гьес пиргIавн тIамуна жиндир улкаялда ругелщинал сихIрочагIи данде гьаризе ва кинабго гIалам гIид къоялъ цо майданалда бак1аризе. Гьеб г1аламалда цере аза-азарго сихIрочи Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ цеве суждаялда чIана ва жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ рисалат ритIухъ гьабуна.

ТIадегIанав Аллагьасе бокьидалго жидеца иман лъечIеб чIухIараб залимаб ва гIасияб пиргIавнил къавм гьалаг гьабизе, гьес живго пиргIавн виччана жиндир къавмалъул боял данде ракIаризе. Цониги сахав чи гъоркь течIого къибтIиязул боял данделъана. ПиргIавнги, гьесул гIакълочагIи ва вазирзаби, рагъул церехъаби данделъун, гьел цере лъугьун Муса аварагасдаги عَلَيْهِ السَّلَامُ Бануисраилаздаги хадур лъугьине абун къватIире рахъана. ТIокIалъ тIадги руссинчIо.

Жив вац1цIадав ва ТIадегIанав вуго Аллагь! Жинца гьабулеб иш лъалев, гьелъул тадбир камил гьабулев, жиндир хIикмат бергьарав ханги вуго кинабго гIаламалъул БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

كَذَٰلِكَ وَأَوۡرَثۡنَٰهَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٥٩

59. Гьеб пиргIавнил къавм гьанкъизабун хадуб гьеб кинабго Мисриялъул ракь

жиндир ахал-хурзалгун, гIарац месед ва чIухIарал минабигун дица Бануисраилазе ирсалъе кьуна.

فَأَتۡبَعُوهُم مُّشۡرِقِينَ ٦٠

60. ПиргIавнил къавм Бануисраилазда хадубе гъезе гIагарлъана бакъ баккулеб гIужалъ.

فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلۡجَمۡعَانِ قَالَ أَصۡحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدۡرَكُونَ ٦١

61. Гьеб кIиябго къавм цоял цоязда рихьулеб бакIалде щвараб механъ Мусал عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъ абуна: «Нилъеда хадур гъолел руго пиргIавнил къавм»- абун.

قَالَ كَلَّآۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهۡدِينِ ٦٢

62. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Нужеда хадур гъеларо гьел!
Х1акълъунго дунгун цадахъ дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَٰلُهُ вуго ва гьес дида хIакъаб нух бихьизабизе буго нилъ пиргIавнил къавмалдаса хвасарлъизе»-абун.

فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ ٱلۡعَظِيمِ ٦٣

63. Цинги дица Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вахIю гьабуна ралъадалда дур гIанса кьабеян абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَٰلُهُ амру гьабураб хIалалъ Мусаца ралъадалда тIаде гIанса кьабуна. **Гьеб ралъад бикь-бикьун ана ва щибаб къотIелги кIудияб мегIералда релълъун букIана.** Гьеб ралъадалда жаниб анцIила кIиго нух лъугьана ва Бануисраиазул анцIила кIиго батIияб кьибилалъул гIадамал цо-цо нухалдаса жанир лъугьана.

وَأَزۡلَفۡنَا ثَمَّ ٱلۡأٓخَرِينَ ٦٤

64. Дица пиргIавнил къавм гьеб ралъадалда аскIоре рачана.

Ва гьелги Бануисраилал жанире лъугьараб хIалалъ ралъдалъе лъугьана.

وَأَنجَيۡنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجۡمَعِينَ ٦٥

65. Дица Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьевгун цадахъ букIараб къавм цохIо чи хутIичIого ралъдалъан къватIире рахьинарун, гьел пиргIавнидаса ва гъанкъиялдаса хвасар гьаруна.

ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ ٦٦

66. Цинги дица цогидаб къавм ралъдалъ гъанкъизабуна.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Муса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъул ахирав чи ралъдалъан къватIиве вахъиги пиргIавнил къавмалъул ахирав чи ралъдалъе лъугьинги цадахъ ккана ва гьеб лахIзаталъ ТIадегIанав Аллагьас ралъад цоцаде тIаде биччана.

Бануисраилазул цо-цо гIадамал: «ПиргIавн гъанкъизе рес гьечIо,

гьев алагь вукIана»-абун кIалъалел рукIиндал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялдалъун ралъадалъ гьесул къаркъала Бануисраилазе бихьулеб бакIалда ралъдалъан къватIибе рехана ва киналго мукIурлъана гьеб къаркъала пиргIавнил букIиналда.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾

67. ХIакълъунго гьаб Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ва пиргIавнил къисаялъулъ ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушман пиргIавн гьанкъизе гьавиялъулъги пикру гьабулел гIадамазе гIаламат буго жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIал кIолъиялда тIоритIел гьабулеб. Гьединаб гIаламат Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бихьизабуниги гIадамазул гIемерисел жидеца иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

68. ХIакълъунго дур БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир гуч бергьарав хан вуго:
Жинда гIасилъаразе гIазаб гьабулев, гьездаса ццим босулев вуго.
Жинда мутIигIал муъминзабазда гурхIел цIоб кIудиявги вуго.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

69. Дуца къавмалъе бице МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ хабарги.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾

70. Гьев Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир имсуда ва къавмалда абураб гIуж бице:
«Нужеца щиб жоялъе бугеб лагълъи гьабулеб?»-абун. Ибрагьимиде лъалеб букIана гьез хъанчазе лагълъи гьабулеблъи. Гьеб жинда лъалеб букIаниги жинца гьезда гьикъиялъе гIилла букIана: «Щиб жоялъе нужеца лагълъи гьабулеб»-абун, гьез гьабулеб иш ахIмакъаб букIин гьезда бицизе ва гьезда лъазабизе жиндие лагълъи гьабизе тIадав хан цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин.

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ﴿٧١﴾

71. Гьесул къавмалъ абуна: «Нижеца лагълъи гьабулеб буго хъанчазе.
Нижеца кидаго гьезие лагълъи гьабизеги буго»-абун.

قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾

72. Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьезда нужер гьаракьгIаги рагIулищ нужеца гьезда ахIараб мехалъ?

أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

73. Гьез нужее кинабгIаги мунпагIат яги заралги гьабулищ?»-абун.

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

74. Къавмалъ абуна: Нижеца хъанчазе лагълъи гьабулеб буго нижер умумул гьезие лагълъи гьабулел ратиялдалъун»-абун.
Нижее гьез мунпагIатги гьабуларо, заралги гьабуларо. Ниж руго нижер

умумуз гьабулеб батараб дин гьабулел гlадамал абун.
Гьаб буго гьезул щибго хlужа-далил гьечlелъул бицараб рагlи. Гьадинаб хlал буго киналго гlелму-лъайги гьечlого, гlадамаз бицараб харбида нахърилълъун рукlунел гlадамазул хlал. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее кьураб гlакъло-пикруги хlалтlизабичlо, жидеда хlакъикъат лъалареб жо гьабулел руго гlемерисеб халкъ. Гьединго руго жал бусурбаби ругин абун ругел, жидер иман ва дин загlипал гlадамалги. Гьаб заманаялъ гьезул кlалдиб ругьунаб рагlилъун лъугьун буго «Нижер умумузул дин»-абурб рагlи. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин абураб рагlи хисун буго «Г1адат билъараб» (традиционный!) дин абураб рагlиялдалъун. Гьеб дин гьабиги жидер чlухlилъун рикlкlулеб буго. Хlакъикъияб, битlараб хlалалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин гьабеян абулел гlадамалги квешал чагlилъун рикlкlун руго!.

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾

75. Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьал хъанчал щал жал ругеб бич1чlулищ нужеда?

أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

76. Нужецаги, нужер ццересел умумузги жидее лагълъи гьабулел,

нужерго квераз гьарурал хъанчал гьечlищ гьел? Жидер щибго гьунар гьечlел, жидеда щибго жо бихьуларел ва рагlуларел.

فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

77. Х1акълъунго гьел хъанчал дир тушбаби руго, дица гьезие лагълъи гьабуларо.
Кинабго гlаламалъул БетlергьанлъунвугевцохlоАллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабила дица лагълъи.

ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾

78. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца дун вижарав ва жинца дун хlакъаб нухда тlовитlулев.

Гьал хъанчал гьечlо жидеца жо бижулел ва хlакъаб нухда тlоритlулел.

وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾

79. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца дун хьихьулев: дие тlагlамги лълъимги кьолев Разикъ.

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾

80. Дун унтараб мехалъ дие дару-сабаб гьабулевги гьев БетlергьанАллагь вуго.

وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾

81. Дун хвезавулев, ахираталда чlаго гьавун тlаде вахъизавулевги гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго.

وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى

82. Къиямасеб къоялъ дир мунагьал чурила абун жинда божи ва хьул бугевги гьев

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго.** يَوۡمَ ٱلدِّينِ ٨٢

83. Я дир БетIаргьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**!** رَبِّ هَبۡ لِي حُكۡمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ٨٣
Дуца дие гIелму лъай кьун дун хIакъаб дин гьабулевлъун гьаве
ва жидеда мун разиял лъикIал муъминзабазда нахъ регIизавун, гьелгун цадахъ гьаве.

84. Дуца дун хун хадубги гIадамазда гьоркьоб дир цIар лъикIаб, ритIухъаб жоялдалъун рехсолеблъун гьабе. وَٱجۡعَل لِّي لِسَانَ صِدۡقٖ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ٨٤

ТIадегIанав Аллагьас гьав Ибрагьим авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ киналго диназда жанив жив рехсолевлъун гьавуна ва киналго умматазул муъминзаби гьесул диналда нахърилълъунеллъунги гьаруна.

85. Дуца дун нигIматазул алжанал ирсалъе росулездасаги гьаве. وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ٨٥

86. Дуца дир инсул мунагьал чуре, гьев иманалда тIовитIе! وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ٨٦

Х1акълъунго гьев жал къосарал гIадамалгун цадахъ хьанчие лагълъи гьабулездаса вуго.

87. Дуца дун х1акъир гьавуге кинабго халкъ тIаде бахъинабулеб къоялъ. وَلَا تُخۡزِنِي يَوۡمَ يُبۡعَثُونَ ٨٧

88. Жиндилъ лъималаз ва боцIи-малалъ щибго мунпагIат гьабулареб къиямасеб къоялъ дун гIодогIан гьавуге. يَوۡمَ لَا يَنفَعُ مَالٞ وَلَا بَنُونَ ٨٨

89. БетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **цеве купру-ширкалдаса, нипакъалдасан ва хIасадгин ццим бахъиялдаса ракI бацIцIадавлъун вачIарав муъминчиясе гьесул иманалъ ва лъикIаб гIамалалъ гурони цоги щибго жоялъ мунпагIат гьабулареб къиямасеб къоялъ.** إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلۡبٖ سَلِيمٖ ٨٩

Гьаб бакIалда Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ дугIа тIубана. Гьаб дугIа жинда хадусел умматазул муъминзабаца гьабизе гIоло гьабураб буго. Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ дугIаялъе ТIадегIанав Аллагьас жавабги гьабуна «дир имсул мунагьал чуре»-абураб рагIи хутIизегIан. Гьесул эмен иман лъечIого хведал, гьеб дугIаялъе жаваб гьабуларо. Имсуца иман лъеялда хьуллъун гьабураб дугIа букIана Ибрагьим аварагасги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ. Хадуб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жинда лъазабидал гьесул эмен мушриказдаса вугин абун, Ибрагьимица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ имсуе лъикIаб дугIа гьабичIо.

Т1адегIанав Аллагьас ахираталъул ахIвалал баян гьарун абулеб буго:

وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾

90. Гьеб къиямасеб къоялъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесул гIазабалдаса хIинкъун хьвадарал муъминзабазда алжан гIагар гьабула.

وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾

91. Къосараб капураб къавмалъе жужахIги загьир гьабун гьезда цебе бачуна.

Гьеб къоялъ муъминзаби цIакъ роххун жидер гьурмал нурлъун гвангъулеллъун рукIула. Капурзабиги цIакъ хIинкъун, пашманлъун жидер гьурмал чIегIерлъун рукIула.

وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾

92.93. Капурзабазда бадиб чIвай гьабун абула: «Жакъа киреха арал нужеца Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ живго тун жидее лагълъи гьабулел рукIарал алагьзаби?

Гьез нужее квербакъи гьабулеб бугищ? Яги гьезие жидерго напсаздасагIаги гIазаб нахъчIвазе кIолеб бугищ?-абун. Гьел капурзабаца щибго жаваб кьоларо.

فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾

94. Цинги гьел капурзабиги, гьез жидее лагълъи гьабурал алагьзабиги бетIер беххе гьабун жужахIалда жанире реххула.

وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾

95. Киналниги иблисалъул боялги гьеб жужахIалда реххула.

قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾

96. Гьеб жужахIалда жанир цо-цалъ къацандулел рукIун капурзабаца абула:

تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾

97. Таллагьи, ниж цIакъ къосараллъун рукIун руго.

إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾

98. Нижеца халкъул гIаламалъулго БетIергьанасда цадахъ алагьзабилъун ккун, нужее лагълъи гьабулеб букIиналъ.

وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾

99. Ниж къосизарурал гIадамалги нижер церехъаби гурого гьечIо, ханзаби, хIакимзаби руго. Гьез берцин бихьизабуна нижее купру ва гIасилъаби.

فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾

100. Жакъа нижее шапагIат гьабулев чи гьечIо.

Дунялалда нижеца алагьзабилъун ккун гьезул шапагIаталда божун рукIарал хъанчалги, цогидал алагьзабиги жакъа нижгун цадахъ жужахIалда жанир руго.

وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

101. Нижеда ракI бухIарав гьудул-гьалмагъги гьечIо, нижее кумек гьабизе кIолев.

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾

102. Вай аман Аллагь, ниж гьанже дунялалда тIад руссинарулел анищ, нижги муъминзабилъун рукIине!-абун.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

103. ХIакълъунго Гьаб жужахIалъул агьлуялъул хабаралъулъги гIакъло-пикру бугел гIадамал кантIизе гIураб гIаламат буго. Киниги гIемерисел гIадамал жидеца пикру гьабуларел ва иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

104. ХIакълъунго дур БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, капурзабазе гIазаб гьабизе жиндир гуч бергьарав, муъмизабазда гурхIел-рахIмоги гIемерав вуго.**

Гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб хех гьабуларо ва жиндир лагъзадерида гурхIун, гьез тавбо гьабизе бокьун, гьезие гIазаб гьабичIого тун букIуна. Гьел лагъзал купру-ширкалда даимлъун жидее гIазаб гьаби хIакъаллъун лъугьиндал ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гьезие гIазаб гьабизе къадар гьабураб заман щведал, гьеб гIазаб нахъчIвазе кIолев щивго чи вукIуларо.

Гьаб хIукму бичIчIизе тIадаб буго жидеца иманги лъурал, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъабиги гьарулел гIадамазда. Гьез тавбо гьабизе ккола, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъун гьесие гIибадат гьабиялдаги руссизе ккола. Нагагь тавбо гьабичIого Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадар тIаде щвани гьезие жужахIалъул гIазаб букIин хIакъаб жо буго. Гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадарги инсанасе лъалареб балъголъи буго. БахIарав херав чи ватIа гьавулареб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ азалияб хIукму буго.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьеги тавбо гьабизе ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадизе.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾

105. НухIил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **къавмалъги аварагзаби** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **гьереси гьаруна.**

НухI авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьави киналго аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьари буго ва гьел аварагзаби ритIарав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквей буго.

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾

106. Гьеб къавмалда жидер насабалъул **вац НухIица абураб мехалъ: «Нуж Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **гIасиилъизе хIинкъуларищ?-абун.** Нужеца хъанчие лагълъи гьабураб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гIазаб гьабулеблъи лъаларищ нужеда ва нуж гьеб гIазабалдаса хIинкъуларищ?

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾

107. ХIакълъунго дун вуго нужеда гурхIун нужее хIакъаб жо бицулев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул. Дица гьереси бицунеб гьечIо, хиянатги гьабулеб гьечIо.

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾

108. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа ва дие мутIигIлъе.

Гьаб дица гьабулеб вагIза къабул гьабун, хъанчие лагълъи гьаби жибго тун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабе.

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾

109. Дица нужедаса ужра-мухь тIалаб гьабулеб гьечIо. Гьаб рисалат нужехъе щвезабиялда данде. **Дие бугеб ажро-кири дир БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ тIад буго, цоги чиясда гьечIо.**

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾

110. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа ва дие мутIигIлъе!»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят такрар гьабуна гьаб бакIалда ва хадур ругел къисабазулъги, гьеб Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъи ва гьесул расулазда мутIигIлъи букIиналъе гIоло бищунго кIвар бугеб масъала.

۞قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

111. НухIил къавмалъ абуна: «Нижеца дуда иманищ лъолеб, дуда нахърилълъарал чагIи гIодогIанал пакъирзабигурони гьеч1еб мехалъ?-абун.

Гьеб къавмалъул ахIмакълъи загьир гьабуна жидер рагIиялъ. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялда ахIулев расул НухIида عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьез абулеб буго дуда иман лъурал гIадамал мискинзаби гурого гьечIилан, гьелгун цадахъ муъминзабилъун ниж кин рукIинел абун.

قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾

112. НухIица абуна: «Дун гьечIо гьел гIадамазул гIамал ва гьезул хIал цIехолев чи.

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурав чи муъминчи вукIин лъала дида. Гьесул бечелъи-мискинлъи яги ракIалда жаниб бугеб ния дида лъаларо.

إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى ۖ لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾

113. Гьезул хIисаб-мизан гьаби дир БетIергьан Аллагьасда буго. Гьесда лъала гьезул балъгоял ва загьирал хIалал. **Гьаб амру нужеда бичIулеб батани нужеца иман лъе.**

وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾

114. Дун гьечIо дида иман лъун аскIор рачIарал муъминзаби рачахъулев чилъун.

إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾

115. Дун гьечlо дида тlад къараб хlалалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гlассилъарал гlадамазе хlинкъи кьолев расул гурони.

قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾

116. НухlИл къавмалъ иман лъезе къасдго гьабичlо. Гьез абуна: «Дуца ниж Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахlиги, нижер хъанчие лагълъи гьаби ахlмакъаб иш буго абиги течlони, нижеца мун ганчlал речlчlун чlвазе вуго»-абун.

قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾

117. Цинги НухI аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хьул къотlана жиндир къавмалъ иман лъеялдаса ва гьес къавмалъе квешаб дугlа гьабуна. **НухIица абуна: « Я дир БетlергьанI Дир къавмалъ дун гьереси гьавуна.**

فَٱفْتَحْ بَيْنِى وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِى وَمَن مَّعِىَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

118. Дуца гьездаги дидаги гьоркьоб дуего бокьарб хlукму гьабе ва дур гlадлоялдалъун ва гурхlелалдалъун дунги дида цадахъ ругел муъминзабиги гьезул купру-ширкалдаса ва зулмуялдаса хвасар гьаре»-абун.

فَأَنجَيْنَـٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾

119. Дица гьев НухI авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва гьевгун цадахъ рукlарал муъминзаби хвасар гьаруна гlадамаз ва цогидаб рухlчlаголъиялъ ц1езабун бугеб гамида тlад рекlизарун.

ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

120. Цинги гъоркь хутlараб капураб къавм дица тlупан тlун гъанкъизабуна.

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾

121. Х1акълъунго гьаб НухIил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къисаялъулъги буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукlиналда ва гьесул хlалкlолъиялда тlоритlел гьабулеб гlаламат ва далил. Киниги гlадамазул гlемерисел жидеца иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

122. ХIакълъунго дур БетlергьанI Аллагь МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жинда инкар ккуразе гlазаб гьабизе гуч бергьарав, жинда иман лъуразе гухlел-рахlму гlемерав хан вуго.

كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

123. ГlА́дил عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ къавмалъги аварагзаби عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьаруна.

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾

124. Гьезул насабалъул **вац Гьудица** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **жидеда абураб мехалъ: «Нуж Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гlазабалдаса хlинкъуларищ?**

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾

125. ХIакълъунго дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужехъе витIрав дида божизе бегьулев, нужее хиянат гьабулерев расул.

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾

126. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа ва дие мутIигIлъе!

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾

127. Дица нужедаса щибго мухь тIалаб гьабулеб гьечIо гьаб рисалат нужехъе щвезабиялда данде. Кинабго гIамалалъул ужра-мухь дир БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ тIад буго, цоги щивго чиясда гьечIо.

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾

128. Нужеца щибаб борхатаб бакIалда мина балеб буго жиб борхатаб ва кIудияб, гьеб мина баялдасан щибго мунпагIатги гьечIого!

Гьеб ГIадил къавм букIана щибго хIажат гьечIониги гIадамал хьвадулел шагьранухалда аскIор кIудиял, чIухIарал ва щулиял минаби (хъулби) ралел. Гьеб гIададисеб хIалтIи гьабун нужерго боцIи-малги ва заманги щай хвезабулеб абун гIайиб чIвана гьезда Гьуд аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ .

وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾

129. Нужеца щулиял, кутакал кIалгIабиги ралел руго, нуж хвезего гьечIеб гIадин ва даимго дунялалда рукIине ругеб гIадин.

وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾

130. Нужеца цо чиясда кьабизе ккараб мехалъ гурхIел гьечIел залимзабаца гIадин кьабулеб буго.

Пахру-Рази абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас Гьудил къавм ГIадилазе лъабго сипат гьабуна: чIахIиял минаби рай, щибго хIажалъиги гьечIого. Гьеб буго исрапчилъи ва кIодолъи, тIадегIанлъи бокьи. Щулиял кIалгIаби рай буго жал хвезе гьечIо абун ракIалда ккей. Гьеб буго дунял бокьи, ахират кIочон букIин. Залимзабазул пиша гьаби жидер кIодолъи ва гуч бихьизаби буго. Гьаб лъабго сипат буго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъи гьечIел, ахираталда иман лъоларел гIадамазул сипатал. Жегиги гьел сипатал руго жал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагъзаллъун рукIиналдаса рахъун, «алагьзаби руго жалин»-абун гьезда ракIалда кколеб букIиналъул гIаламат.

Хадубги Гьудица жиндир къавмалда абуна:

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾

131. Нужеца гьел квешал гIамалал те! **Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъа ва дие мутIигIлъун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьаве!**

وَٱتَّقُواْ ٱلَّذِيٓ أَمَدَّكُم بِمَا تَعۡلَمُونَ ١٣٢

132. Нуж хIинкъа гьев БетIергьан Аллагьасул гIазабалдаса гьал гIемерал ва кIудиял, нужеда жал рихьулел ва лъалел нигIматал нужее кьурав.

أَمَدَّكُم بِأَنۡعَٰمٖ وَبَنِينَ ١٣٣ وَجَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ١٣٤

133.134. Нужее боцIи-малги васалги кьурав, ахал-хурзал, иццал-лъаралги кьурав.

إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ١٣٥

135. ХIакълъунго дун хIинкъун вуго нуж гьеб хIалалъ иман лъечIого, тавбо гьабичIого хвани, нужеда жиндир хIинкъи гучаб къиямасеб къоялъул гIазаб щвела абун.

Гьудил къавмалъе гьесул вагIзаялъ щибго асар гьабичIо, гьезул рекIелъе хIинкъиги рехичIо, иманги лъугьичIо.

قَالُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡنَآ أَوَعَظۡتَ أَمۡ لَمۡ تَكُن مِّنَ ٱلۡوَٰعِظِينَ ١٣٦

136. Гьеб къавмалъ абуна: «Нижее щибго бат1алъи гьечIо: дуца нижее вагIза гьабуниги, вагIза гьабичIого таниги.

إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلۡأَوَّلِينَ ١٣٧

137. Гьеб дуца бицунеб жо гьечIо цересел гIадамаз ургъарал гьересиял харбал гурони.

وَمَا نَحۡنُ بِمُعَذَّبِينَ ١٣٨

138. Нижее ахират букIине гьечIо ва гьениб гIазабги гьабизе гьечIо»-абун.

فَكَذَّبُوهُ فَأَهۡلَكۡنَٰهُمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ١٣٩

139. Гьуд аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъ гьев гьереси гьавуна ва дица гьеб къавмги гьалаг гьабуна.

Гучаб гьорол гIазаб биччана гьезда тIаде:
жиб свер-сверун пулеб, жибгун цадахъ цIоройги бугеб гьури букIана гьеб. Бакъвараб гъветIалъул тIамах гIадин гьороца эхеде росун унел рукIана гьел гIадамал цинги ракьалда ортун тIутIун унел рукIана. Гьединаб гучаб гIазаб гьезие гьабуна жал цIакъ чIухIарал, гучал ва залимал гIадамал рукIин сабаблъун.

ХIакълъунго гьаб ГIáдил къавмалъул къисаялъулъги буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб гIаламат ва далил. Гьедин бугониги гIадамазул гIемерисел жидеца пикру гьабуларел ва иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ١٤٠

140. ХIакълъунго дур БетIергьан Аллагь МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, жинда гIасилъараздаса рецIел босизе цIакъ гуч бугев, жиндие мутIигIлъаразда гурхIелги гIемерав хан вуго.

كَذَّبَتۡ ثَمُودُ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٤١

141. Самудиязул къавмалъги аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ

гьереси гьаруна.

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾

142. Гьел Самудиязда жидер вац ССалихlица عَلَيْهِ السَّلَامُ абураб мехалъ: «Нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гlасилъизе хlинкъуларищ?

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾

143. Дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеда витlарав дица гьереси бицуларев ва хиянат гьабуларев расул.

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾

144. Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гlазабалдаса хlинкъун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьаве ва дун расул вукlин ритlухъ гьабе. Нуж диеги мутlигlлъе!

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾

145. Дица нужедаса ужра тlалаб гьабулеб гьечlо нужехъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин щвезабиялъухъ. Дие ажро ва кири гlаламалъул БетlергьанавАллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ буго, цоги щивго чиясда гьечlо.

أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾

146. Нужеда ракlалдайищ кколеб нуж гьаб дунялалда рукlине ругин абун, щибго хlинкъи- къварилъи гьечlого, хвелги гьечlого.

فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾

147. Ахал- хурзалгун лълъимал-иццалгун.

وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

148. БатlИ-батlиял рекьулел нигlматалгун, гьуинаб чамастакил ахалгун.

Гlалимзабаца абуна: Самудиязул ракь букlана ах-хур гlемераб, лълъим гьуинаб гьава-бакъ рекъараб. Гьедин букlиналъ Самудиялги рахlат-лазаталда рукlана, ракъи-къеч бихьичlого бечедго рукlана. Гьедин даимго рукlунаро нужан абулеб буго гьезда ССалихlица: нуж хвезе рукlин лъай, нужер БетlергьанвукlинГи лъай, гьел гlемерал нигlматазда щукруги гьабе.

وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾

149. Нужеца мугlрулги рорлъун кутакал, чlухlарал минабиги ралел руго нужер гуч бихьизабизе.

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾

150. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хlинкъа ва дие мутlигlлъе!

وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾

151. Жидеца мунагь гьабулел ва гlадада, чlухlдае боцlи хвезабулел хlакимзабазе мут1иг1лъуге,

ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

152. ракьалда тlад пасалъаби гьарулел, лъикlаб гlамал гьабуларел квешаб

къокъаялда нахъги рилълъунге.

قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلۡمُسَحَّرِينَ ١٥٣

153. Самудияз гьесул вагIзаялда гIинго тIамичIо ва гьев сан гьавичIого гIодовегIан гьавун, гьез абуна:

«ХIакълъунго мун вуго цо гIадамаз сихIроги гьабун гIадаллъизавурав чи. Дуца бицулеб жо нижеда ццебехун рагIичIеб, гIадалав чияс бицулеб хабар буго. Мун авараг кин вукIунев?

مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا فَأۡتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ١٥٤

154. Мун вуго нижедаго релълъарав инсан. Мун авараг вуго абураб рагIиялъулъ ритIухъав ватани цо мугIжизат бачун вачIаха нижее»-абун.

ГIалимзабаца абуна: ССалихIил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъ гьесдаса тIалаб гьабуна анцIго сон бараб къинаб варани баккизабе нижее гьаб пуланаб кьурулъан къватIибе ва гьеб нижедаги бихьун къинлъизеги гьабе абун. ССалихI авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цIакъ пашманлъун, ургъалилъ ккун гIодов чIун вукIаго гьесухъе Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаик вачIана ва гьес абуна: дуца кIиго ракагIат как бай, цинги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаре гьеб къавмалъ тIалаб гьабулеб варани кье дуеян-абун. ССалихIица гьедин гьабуна ва доб къавмалъ тIалаб гьабураб хIалалъ кьурулъан къватIибе бачIун къинаб вараниялъ гьезда цебе тIинчI гьабуна.

قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٞ لَّهَا شِرۡبٞ وَلَكُمۡ شِرۡبُ يَوۡمٖ مَّعۡلُومٖ ١٥٥

155. ССалихIица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Гьале нужее варани. Гьаб вараниялъ гьекъезе буго ицдул лъим цо къоялъ. цогидаб къоялъ нужеца гьекъезе буго.

وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابُ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ١٥٦

156. Нужеца гьеб вараниялъе щибго къварилъиги гьабуге. Нагагь нужеца гьелъие къварилъи гьабуни нужеда цIакъ гучаб гIазаб щвезе буго»-абун.

Гьеб варани дагьаб заманаялъ жидеца парахат тун букIана. Гьелъул рахьги бечIун гьелдаса мунпагIатги босулеб букIана. Цинги жидеда гьеб вараниялъе цо къоялъ лълъим тей чIалгIана ва жидер бахьикъосарал гIадамалгун ургъун варани чIвазе хIукму гьабуна.

فَعَقَرُوهَا فَأَصۡبَحُواْ نَٰدِمِينَ ١٥٧

157. Цинги жидеца гьеб варани хъуна.

Цоги гIалимзабаца абуна: ЧIорал речIун чIвана абун. Гьеб варани хъурав чи Къудар абун вукIана, амма гьеб хъвезе киналго разилъун рукIана. **Гьеб хъун хадуб жал цIакъ пашманлъунги лъугьана.** Гьеб букIана жидеда гIазаб рештIинилан абун хIинкъун бугеб пашманлъи, гьеб букIинчIо жидер мунагьалда ракI бухIун тавбо

гьабураб пашманлъи.

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾

158. Цинги гьел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалъ ккуна ва гьалаг гьаруна.
Кутакаб гьаракьалъ ракь багъаризабун, ракIал кьватIун хун гIодоре ккана, зодиса ганчIалги речIчIана гьезда тIад. **Х1акълъунго гьаб Самудиязул къисаялъулъги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъи гучаб букIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат буго гIакъло-пикру бугел гIадамазе. Амма гIадамазул гIемерисел иман лъоларел руго.**

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

159. Х1акълъунго дур БетIергьан Аллагь МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жиндир гуч бергьарав ва жиндир гурхIел гIемерав хан вуго.
Жинда гIасилъаразе гIазаб гьаби гучав вуго, жинда иман лъуразе гурхIел гьабиги к1удияв вуго.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾

160. ЛутIил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъги аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьаруна.

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾

161. Гьеб къавмалда жидер вац ЛутIица абураб мехалъ: «Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъуларищ гьесда гIассилъизе?

إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾

162. Х1акълъунго дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеда витIарав, дица хиянат гьабуларев, дида божилъи бугев расул.

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾

163. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъа ва дие мутIигIлъе!

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾

164. Гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда нуж ахIанин абун дица нужедаса ужраги тIалаб гьабулеб гьечIо. Гьеб ужра дие кьезе кинабго гIаламалъул БетIергьанас тIаде босун буго.

أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾

165. Нуж бихьиназда аскIорищ лъугьулел жимагI гьабизе, цониги халкъалъ гьабичIеб къабихIаб пишаги гьабун.

وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

166. Нужеца жалго толел руго чIужулъун ячине ва жимагI гьабизе **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее рижарал руччаби. Нуж цIакъ гIорхъолъан ун къосараб ва пасадаб къавм буго.** ХIайваназцин гьабулареб къабихIаб пиша

буго нужеца гьабулеб.

قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾

167. ЛутIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъ абуна: «Мун нахъе къан чIечIони я ЛутI, гьеб дуца бицунеб хабаралдаса, нижеда гьоркьоса мун нахъе къотIизе вуго»-абун.

قَالَ إِنِّى لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

168. ЛутIица абуна: «ХIакълъунго дун нужеца гьабулеб гIамалалда цIакъ ццим бахъарав ва нужедаса рикIкIадав вуго.

رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾

169. Я дир БетIергьан! Дуца дунги дир агьлоги гьаб къавмалъ гьабулеб къабихIаб пишаялдаса цIуне!»-абун.

فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾

170. Дица гьев ЛутIги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьесда иман лъураб агьлоги киналго хвасар гьаруна.

إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾

171. Гьесул херай чIужу хутIана жал гьалаг гьаруразда гьоркьой.

Гьей ЛутIил гьалбадерихъе квешаб къавм ахIулей йикIана ва гьеб къавмгун цадахъ гьалаг гьаюна.

ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾

172. Цинги нахъе хутIарал дица кутакаб гIазабалдалъун гьалаг гьарун тIагIизаруна.

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾

173. Дица гьезда тIаде ганчIазул цIадги базабуна. Ц1акъ квешаб цIад букIана гьеб, аварагас хIинкъи кьураб мехалъ гьесда мутIигIлъичIеб ва гьев гьереси гьавураб къавмалъе.

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾

174. Х1акълъунго гьаб ЛутIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъул къисаялъулъги буго жидеца пикру гьабулел гIадамазе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъи гучаб букIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат ва хIужжа. Амма гIадамазул гIемерисел жидеца иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

175. Х1акълъунго дур БетIергьан Аллагь МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жиндир гуч бергьарав ва жиндир гурхIел гIемерав хан вуго.

كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾

176. «АсхIабул-айкат»-абулеб къавмалъги гьереси гьаруна аварагзаби عَلَيْهِ السَّلَامُ.

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

177. Гьеб къавмалда ШугIайб аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абураб мехалъ: «Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ

гIазабалдаса хIинкъуларищ гьесда гIасилъезе?

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾

178. Х1акълъунго дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда витIарав, дица хиянат гьабуларев, дида божильи бугев расул.**

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾

179. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъа ва дие мутIигIлъе!.**

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾

180. Дица нужедаса мухь тIалаб гьабулеб гьечIо нужехъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **дин щвезабунин абун. Дие ажро кьезе буго кинабго гIаламалъул БетIергьан Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ**.**

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾

181. Нужеца жиндалъун тIощел ва цогидаб жо боцулеб къали цIезабе ва тIубазабе, ва нуж рукIунге цIадиро-къалиялдаса жо дагь гьабулеллъун.

وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾

182. ЦIалеб жоги ритIарал цIадирабаздалъун цIай.

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

183. ГIадамазе кколеб хIакъги мукъсан гьабуге:
цIадиро-къалиялдалъун бугониги, гуккун, хIал гьабун ккун бугониги. **Ва нуж ракьалда тIад квешал пасалъаби гьарулеллъунги рукIунге.**

وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

184. Жинца нужги, ццере арал киналго умматалги рижарав Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъизеги хIинкъа-абун.**

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾

185. ШугIайбил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъги гьев гьереси гьавуна, гьесда иман лъезе къасдги гьабичIо. Гьев авараг гIодовегIан гьавун **жидеца абуна: «Х1акълъунго мун вуго цо гIадамаз сихIроги гьабун гIадаллъизавун, дуца бицунеб жо дудаго лъаларого гаргадулев чи»-абун.**

وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾

186. Мун нижго гIадав инсан гурого гьечIо, авараг вукIине ккани дур нижедаса щибго тIокIлъиги гьечIо.
Нижеда ракIалда кколеб буго мун гьереси бицунев чи вугин абун.

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾

187. Авараг вугин абун дуца битIараб бицунеб батани, нижеда тIаде зобалъул цо къотIел бортизабеха!-абун.

قَالَ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ بِمَا تَعۡمَلُونَ ١٨٨

188. ШугIайбица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вуго нужеца гьабулеб гIамал.

Нужее жазаъги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе буго: гьесие бокьани гьеб зодил къотIелги бортизабила нужеда тIаде. Дида тIадаб иш буго нуж Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат гьабиялда ахIи.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمۡ عَذَابُ يَوۡمِ ٱلظُّلَّةِۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٍ ١٨٩

189. Гьеб къавмалъ ШугIайб авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьавуна. Цинги гьелги гьалаг гьаруна бецIаб накIкIалъул гIазабалдалъун.

ГIалимзабаца абуна: ШугIайбил къавм кутакалда бакъ багIарун, хIохьел цIазе кIолареб хIал лъугьун, рукъоса къватIире рахъун алахалда ана. Цинги гьезда тIаде цо бецIаб накIкI бачIана ва бакъул бухIиялдаса лъутун, киналго гьеб накIкIалъул рагIдукье руссана. Гьеб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ накIкIалдаса къватIибе гьезда тIаде цIа беччана ва гьелги цIаялъ рухIана. ЦIадул гIазаб цIакъ гучаб букIунелъул, ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«Х1акълъунго Гьеб гIазаб букIана жиндилъ хIинкъи ва къварилъи кIудияб къоялъул гIазаб»-абун.**

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ١٩٠

190. Х1акълъунго гьаб ШугIайб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъул къисаялъулъ буго гIакъло бугел гIадамазе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул къудрат кIудияб букIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат ва далил. Гьедин бугониги гIемерисел гIадамал жидеца иман лъоларел руго.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ١٩١

191. Х1акълъунго дур БетIергьан Аллагь МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, жиндир гуч бергьарав ва жив гурхIулев хан вуго.

Гьаб бакIалда Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул ракI парахат гьабизе ва гьесул умматалъе вагIзалъунги букIине Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бицараб аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ анкьго къиса тIубана. Хирияв хIабиб МухIаммадил хIурмат гьабун гьесул уммат жидеца кигIан кIудиял мунагьал гьаруниги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьалаг гьарун тIагIизаричIого толел руго. Гьеб нигIмат нилъее букIун гурони, цIакъ кIудиял мунагьал ва пасалъаби ракьалда тIад тIиритIун ругониги гьадин берцинго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъ хьихьилароан.

وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٩٢

192. Х1акълъунго гьаб хирияб Къуръан буго кинабго гIаламалъул БетIергьанас рештIизабураб,

жинца гIадамал гIажиз гьарулеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам.

نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلۡأَمِينُ ١٩٣

193. Гьеб босун МухIаммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаик вач1ана, зобалазул божарав чапарлъун жив вугев.

عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ١٩٤

194. Дур ракIалда гьеб Къуръан рештIизабуна МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ гIадамазе хIинкъи кьолездаса мун вукIизе.

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккуразе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолевлъун вукIизе, гьесда иман лъурал муъминзабазе алжаналъул рохел бицулевлъунги вукIизе.

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ١٩٥

195. Жиб пасихIаб ва баянаб гIараб мацIалда рештIизабуна гьаб Къуръан.

Дудехун къецандулел инкарчагIазул хIужжа къотIизабизе. Гьезда жинда релълъараб гьабизе кIолареб мугIжизатлъунги букIизе.

وَإِنَّهُۥ لَفِي زُبُرِ ٱلۡأَوَّلِينَ ١٩٦

196. Х1акълъунго гьаб Къуръаналъул бицен цересел умматазда рештIизарурал тIахьазда жанибги буго.

أَوَلَمۡ يَكُن لَّهُمۡ ءَايَةً أَن يَعۡلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُاْ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ١٩٧

197. Маккаялъул мушриказе гьаб Къуръан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам букIиналда тIоритIел гьабулеб гIаламат буго гурищ гьелъул хабар Бануисраилазул гIалимзабазда лъалеб букIин!

وَلَوۡ نَزَّلۡنَٰهُ عَلَىٰ بَعۡضِ ٱلۡأَعۡجَمِينَ ١٩٨

198. Дица гьаб Къуръан цо гIажамияв чиясда рештIизабун букIарабани.

فَقَرَأَهُۥ عَلَيۡهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ مُؤۡمِنِينَ ١٩٩

199. Цинги гьев чияс Маккаялъул агьлоялъе гьебги цIалун букIарабани, гьез иман лъезе букIинчIо.

Гьеб цIакъ чIухIараб агьло букIиналъ, кигIан пасихIго ва берцинго гIажамияс гьеб Къуръан цIаланиги, гьелда иман лъезе букIинчIо.

كَذَٰلِكَ سَلَكۡنَٰهُ فِي قُلُوبِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ٢٠٠

200. Гьединго дица гьаб Къуръан лъугьизабуна капурзабазул ракIазулъги.

Гьезда гьеб ц1ализе лъала, гьелъ бицунеб жоги бичIчIула гьеб пасихIаб букIин ва жал гIажиз гьарулеб жо букIинги лъала.

لَا يُؤۡمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ ٢٠١

201. Амма гьез Къуръаналда иман лъоларо, жидеда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб бихьун гурони.

Гьеб буго къиямасеб къо ва гьеб къоялъ иман лъунин абун гьезие щибго пайдаги букlуларо.

فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾

202. Гьеб къиямасеб къоги гьезда тlаде тохлъукьего бачlизе буго ва гьезда щибго лъалеб жоги букlизе гьечlо.

Тавбо гьабизе ва лъикlаб гlамал гьабизе ресги букlизе гьечlо.

فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

203. Цинги гьел капурзабаца абизе буго ниж дагьалъ нахъе рахъун толарищ, нижеца иман лъезе ва лъикlаб гlамал гьабизеян абун.

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾

204. Дунялалда гьел капурзаби жидеца гlазаб хех бачlин тlалаб гьабулеллъунищ ругел.

Гьелда божичlого, гьеб махсароде гьабун. Гьеб гlазаб жидее хlакълъараб мехалъ гьеб нахъе бахъеян гьардолел руго.

أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾

205. Дуца пикру гьабе Мухlаммадصَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: Дица гьел капурзабазе гlемерал соназул гlумру кьуниги; сах-саламат, нигlматал кьун гьел таниги.

ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

206. цингиги гьезие гьабизе хlакъаб гlазаб гьабулеб гlуж гьезда тlаде бачlараб мехалъ;

مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

207. гьезие щибго мунпагlат гьабизе гьечlо гьеб халатаб гlумруялъги гlемерал нигlматазги.

Ай: капурзабаца иманги лъун лъикlаб гlамал гьабичlеб мехалъ, кигlан халат гьел чlаго ругониги гьезие гlазаб гьабизе буго. Гlумру халалъанагlан, нигlматал гlемерлъанагlан капурзабазул гlасилъаби ц1ик1кlизе руго ва гьеб сабаблъун гьезие гьабулеб гlазабги гучлъизе буго.

وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾

208. Дица цониги росдал агьло гьалаг гьабичlо, гьезие хlинкъи кьолев авараг вит1ун хадуб гурони.

ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾

209. Гьеб гьалаг гьариги дица гьабула хадусел умматазе вагlзалъун букlине.

гьалаг гьарурал къавмазе дица щибго зулмуги гьабичlо. Гьезухъе аварагзабиги عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ритlун, хlакъаб динги малъун, хlужжа-далилги бачун, хадуги гьез иман лъечlеб мехалъ гьаруна гьел гьалаг.

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾

210. Гьаб Къуръан щайтlабаца босун бач1араб гьечlо.

Гьеб босун жинда божарав зобалазул чапар Жабраил вачlана.

211. Гьезда рекъараб гьечIо вахIю босун рачIизе ва гьезул гьелда хIалкIолъиги гьечIо. وَمَا يَنۢبَغِي لَهُمۡ وَمَا يَسۡتَطِيعُونَ ٢١١

212. ХIакълъунго гьел нахъчIварал руго зобалазда бицулеб хабар жидеда рагIиялдаса. إِنَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّمۡعِ لَمَعۡزُولُونَ ٢١٢

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг витIилелде цере гьел щайтIабаца зодиса хабаралда гIинтIамун, цинги гьеб хабаралда гьоркьоб гьересиги жубан, жидеда нахърилълъарал гIадамазе гьеб хабар бицулеб букIана гьеб жо вахIю бугин абун. Хирияв авараг ﷺ витIун хадур гьел нахъчIвана зодире рахиялдаса ва гьениб бицунеб жо рагIиялдаса. Гьедин бугелъул щайтIабаца Къуръан босун бачIунгутIи чIчIезабулеб лъабго кIудияб хIужжа ва далил буго:

1) Гьел руго жидеца гIадамал къосизарулел, гьеб ишалда тIад чIарал, Аллагьасда ﷻ гIасилъарал капурзаби; щайтIаби жинца гIадамал хIакъаб диналда тIоритIулеб Къуръан босун рачIин гIакълуяллъго къабул гьабулареб иш буго.
2) ЩайтIаби гьеб амру тIубазе къасд гьабун лъугьаниги (Къуръан рештIизабизе), гьезда гьеб иш гьабизе кIоларо. Аллагьас ﷻ жиндир калам ва шаригIат цIунун буго щайтIабаца ва цогидал жалаз жиб хисизе ва сверизабиялдаса.
3) Нагагь Къуръаналда гIенеккизе ва гьеб рештIизабизеян щайтIаби зодире рахулел рукIаралани, гьенире рахиялдасаги гьел нахъчIварал руго ва гьезда цохIо хIарпги гьеб Къуръаналъул рагIуларо.

213. Дуца гьев Аллагьгун ﷻ цадахъ щибго жоялъе лагълъи гьабуге! Гьедин лагълъи гьабуни мунги жидее гIазаб гьабулел мушрикалгун цадахъ вукIуна. فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ ٢١٣

Гьаб хитIаб буго аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьабураб, амма гьаб хитIабалдалъун мурад буго гьесул уммат. Аварагас ﷺ ширк гьабулареблъи жиб якъинго лъалеб жо буго, гьесда «дуца ширк гьабугеян» абиги жиндир умматалъе гIоло абураб рагIи букIула.

214. Дуца хIинкъи кье дурго гIагарал кьолбол гIадамазе! وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ ٢١٤

Гьезда лъазабе Аллагь ﷻ цо гьавун гьесие гIибадат бац1цIад гьабичIев чиясе жужахIалъул гIазаб букIизе бугин абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда «Дурго гIагарал гIадамазе хIинкъи кье»-абун абиялъул хIикмат буго: гIадамазда ракIалда ккечIого букIине гьев аварагас жиндир гIагарлъиялъе бигьалъи гьабулеб бугин абун. Хирияв аварагас ﷺ жиндирго напсалъе ва гIагарал гIадамазе цIакъго къвакIараб амру гьабулеб букIин бихьараб мехалъ, цогидал

гIадамаз. гьесда иман лъезе ва гьесие мутIигIлъизе хехлъи гьабула. Жидеда Аллагь разилъаял имамзабаца бицараб хIадисалда буго: *«Гьаб аят жинда рештIинабураб мехалъ, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир гIагарлъи данде гьабуна ва гьес абуна: «Я Къурайшиязул жамагIат! Нужеца напсал ричун росе нужер БетIергьан Аллагьасдаса. Дида кIоларо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскIоб нужее щибго квербакъи гьабизе. Я ГIабдулмутIалибил лъимал! Нужее квербакъи гьабизеги кIоларо дида Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб тIаде щвани. Я ГIаббас ГIабдулмутIалибил вас! Дуе квербакъи гьабизеги кIоларо дида Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб дуда щвараб мехалъ. Я Сафият! Расулуллагьасул صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ имсул яц! Дуе квербакъи гьабизеги кIоларо дида. Я ФатIимат! МухIаммадил яс! гьаб дунялалъул яшавалдаса дуего бокьараб жо гьаре дидаса. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб дуде щолеб бугони дуе квербакъи гьабизеги кIоларо дида»*-абун.

وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

215. Дуда нахърилълъарал муъминзабазе гурхIелалъул кваркьи тIибит1е дуца МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Гьездехун хIалимав, хIеренав вукIа.

فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢١٦﴾

216. Гьел гIадамал дуе мутIигIлъиялдаса рахъун дуда гIасилъун чIани, дуца гьезда абе: «Х1акълъунго дун вац1цIадав вуго нужеца гьабулеб гIамалалдаса»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас жиндие хирияв аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ лъазабулеб буго жиндир рисалат къабул гьабулелги ва гьеб нахъчIвалелги гIадамал рукIизе рукIин. Гьезулгун жинца гьабизе кколеб хурхенги баян гьабулеб буго: дуда иман лъун мунгун цадахъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бац1цIад гьабулел муъминзабазда гурхIел-рах1мо гьабе, гьездехун хIеренаб тамахаб бухьенги гьабе. Дуда инкар ккурал гIадамал дуца дорегIан къазарун те ва гьезда абе нужеца гьабураб гIамалалъул жазаъ нужеего букIизе бугин абун.

وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾

217. Дур киналго ишазулъ дуца таваккал тIаме МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жиндир гуч бергьарав ва гурхIел гIемерав БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ.

ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾

218. Дуца гьабулеб гIибадат бихьулев: мун гьесие как базе вахъун чIараб мехалъги;

وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾

219. ва дуца жамагIатгун цадахъ рукугI-сужда гьабун как балеб мехалъги.

إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

220. ХIакълъунго гьев Аллагь вуго жинда кинабго жо рагIулев ва лъалев.

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾

221. Дица дуда бицилищ МухIаммад ﷺ, щайтIаби жидер гьересияб вахIю босун лъиде рештIулеблъи?

تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾

222. Гьел рештIула бищунго жидер гьересиги капурлъиги бергьарал къосарал гIадамазда.

يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

223. Гьел щайтIабаца жидеда рагIараб жо гьезул гьудулзаби кагьанатазда реххула ва гьезул г1емерисел жодоца гьереси бицунел руго. Гьереси бицун жал гIалимзаби руго, балъгояб жо лъалел чагIи руго абун жидеца гIадамал гуккулел, «гIадамазул щайтIаби»-руго гьел кагьанатал. Гьез абула жидеца жундул кIалъазарулин, хваразул рухIал рачIулин жидехъе хабар бицине, жидее сихIручагIазул сихIру хвезабизе кIолин. Гьел кагьанатазда божун гьезухъе хьвадулел бусурманал гIадамалги рукIуна. Гьал кIиялго жужахIалъул агьлу буго, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее тавбо гьабизе тавпикъ кьечIого гьеб батIулаб гIамалалда жал хвани. Щай гурелъул гьеб х1алт1и гьабиги, гьезухъе инги капурлъулеб иш бугелъул.

Маккаялъул мушрикаца хирияв аварагасда ﷺ гьев шигIручи вугин абидал, ТIадегIанав Аллагьас гьезул рагIи гьереси гьабун баян гьабулеб буго гьев шигIручи гьечIеблъи ва гьесда нахърилълъаралги къосарал чагIи гьечIеблъи.

وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾

224. ШагIирзабазда нахърилълъуна жал къосарал гIадамал.

Гьез шагIирзаби ккола жидер мажлис берцин гьабулеллъун, жидее рекIел гъей гьабулеллъун. Муъминзаби нахърилълъуларо шагIирзабазда. Жидер гIакъло камилал жидеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъалел гIадамал гьел шагIирзабаздаса рикIкIад чIола.

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِى كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾

225. Дуда рихьуларищ ва лъаларищ МухIаммад ﷺ, х1акълъунго гьел шагIирзаби рукIин кинабго бат1улаб бакIалда гьоркьор лъугьулеллъун.

Жидеда лъалебги лъаларебги жо бицуна гьез. Гьересиги бицуна. Цо чи жакъа жидеца вещцула, метер гьевго чи какула. Гьезие щибго ничги букIуларо жидеца бицунеб жоялъул. Гьедин бугелъул гьезда кIола хIакъаб жо батIулаблъун бихьизабун кIалъазе ва батIулаб жо хIакъаблъун бихьизабун кIалъазеги. Гьаб сипат жидее букIиналдалъун гьел шагIирзаби шаргIалда какарал гIадамал руго.

وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

226. Ва х1акълъунго Гьез жидеца гьабулареб

жоги гьабулин абун бицуна.

Гьал сипатал жидее ругел шагIирзабазул чи вукIунищха авараг ﷺ? Аллагьас ﷻ расуллъун витIарав чи вук1ула киналго тIабигIатал берцинав, жинда божарав, жиндир гьереси ва хиянат букIуларев.

إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱنتَصَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

227. Гьел шагIирзаби квешал гIадамал руго: жидеца тавбоги гьабун, Аллагьасда ﷻ иман лъун, лъикIаб гIамалалда жал руссарал гIадамал хутIизегIан. Жидеца Аллагьаги ﷻ гIемер рехсолел, исламалъе зарал гьабулел рукIин жибго тун гьеб исламалъе квер бакъулеллъун ва капурзабиги мушрикалги какулеллъун лъугьарал. Жидеца зулму гьабулел гIадамазда нахъа лъазе буго кинаб квешаб гIазабалъ жал кколеблъи ва кинаб квешаб руссунеб бакI жидее бугеблъиги. Гьел жидеца зулму гьабулел гIадамазда гьоркьор ккола шагIирзабиги.

ШигIруялъул хIакъикъат буго гьеб букIин инсанас бицунеб каламалъул цо тайпа. Гьеб щигIру лъикIаб бугони лъикIаб букIула, квешаб бугони квешабги букIула. ТIадегIанав Аллагьас щигIруги щагIирзабиги какиялъул хIикмат буго гьеб щигIруялъул гIемерисеб жиб х1арамаб, шаргIалда данде кколареб букIин.

Гьеб шигIруялда жаниб гIорхъолъан араб рецц гьаби яги каки букIула. ШагIирасда к1ола бищунго цIумахIав, хIалихьатав чи багьадурлъун вихьизавизе, бахилав, хъантIарав, сутурав чи цIакъ сахаватав чилъун вихьизавизе. Вац1цIадав, гIадилав чи пасикъав, чорокавлъун вихьизавизе. Гьел шагIирзабаца жидее гIарац кьурав чи зобалазда вахизавула, гьесие рецц бакъ гьабун. Цинги жидер гьесда ццим бахъараб къо бачIани гьев зодиса восун жужахIалъул тIиналдаги рехула. Гьал ва цогидалги шаргIалда хIарам гьарурал умурал хIалтIизарула шагIирзабаца.

Аллагьас ﷻ иманалда тIовитIарав, Аллагьги ﷻ аварагги ﷺ вокьарав чияс хъвалел берцинал назмаби гьел шигIручагIазул шигIруялда гьоркьор кколаро. Аллагьасул ﷻ махлукъаталъул пикру гьабун абурал рагIаби, Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло жигьад гьабулел мужагьидал ва шагьидзабазе рецц гьабун абулел рагIабиги муъминзабазул иман цIикIиналъе сабаблъун рукIула.

Аллагьас ﷻ хIакъаб диналда ва битIараб нухда чIезареги.

Аллагьасул ﷻ тавфикъалдалъун Сурату ЩугIараалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

27. Сурату Ннамль

سُورَةُ النَّمۡلِ

Маккаялда рещтIинабураб, жинда жаниб ункъоялда анцIила лъабго аят бугеб.

Гьаб суратги Мккаялда рештIизарурал суратаздаса бугелъу, жинца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIин, гьесул аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ хабар бицунеб буго. Ахират букIин ва гьениб хIисаб-мизанги алжан-жужахIги букIин бицунеб буго. ПалимзабацаабунаГьаб лъабго сурат гьел рештIизарияльулъги цояб цоялда хадур рачIарал руго ва гьезул аяталги аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къисаби рицун, гьелдалъун гIадамал иман лъеялда ахIиялда тIад чIей гьабурал ругин абун. Гьеб лъабго сурат буго: «сурату ЩугIараъ, сурату Ннамль ва суратул Къасас».

Хирияб Къуръан аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ бугеб мугIжизат букIин бицун, гьеб къиямасеб къо чIезегIан умматал тIоритIулеб нур букIинги баян гьабун хадуб, ТIадегIанав Аллагьас аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къисаби рицана. Дагьабго бицен гьабун Муса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ, Ссалих1 аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва ЛутI аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къиса бицана, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда жидер къавмал ахIулаго гьезда щвараб къварилъиги бицана. Хадуб гIатIид гьабун бицана Давуд авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул вас Сулайман аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къиса Сулейман аварагасулги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Сабаъ абулеб ракьалъул хан Билкъисил къисаги бицана.

Гьаб Сулейман аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къисаялда жаниб ишара буго жидехъ ханлъи ва бечелъи бугел гIадамаз гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ кIудияб нигIмат Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун харж гьабизе ва хьвадизабизе тIадаб букIиналда. Гьедин гьабулел гIадамал жидеда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разиял, жидее тIокIлъи бугел гIадамал рукIуна: Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабулел ва лъикIаб нухда магIишат харж гьабулел рукIун. Гьединго гьаб сураталда жаниб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда, гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъаталъулъ ругел гIаламатал ва далилал баян гьарун руго.

Гьаб сураталда цIар тун буго гьелда жаниб цIунцIраялъул хабар бицун букIиналъ «сурату Ннамль»-абун. ЦIунцIраялъул сурат. Сулайман аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рухI чIаголъабазул калам лъазабун букIиндал, гьесда цIунцIраялъ жиндир боязда абулеб жо рагIана ва Сулайманица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру ва рецц гьабуна жив гьев лъалевлъун вижун вукIиналда ва жиндие хIайваназул калам бичIулев гьавиялдаги.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ١

1. ТIа. Син. ТIадегIанав Аллагьасда лъала жиндир мурад гьал хIурупаздалъун бугеб.

Гьаб Къуръан жинца гIадамал гIажиз гьарулеб калам букIиналда тIоритIелги буго гьел хIурупазулъ. **Гьал дуда рештIизарурал аятал руго МухIаммад** ﷺ**, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **калам Къуръаналъул ва жиб баянаб тIехьалъул аятал.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир ахIкамал баян гьарураб, уммат тIобитIиялъе нурлъун бугеб, дуе мугIжизатлъунги бугеб Къураналъул аятал руго гьал.

هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ٢

2. Жинца муъминзаби хIакъаб диналда тIоритIулеб ва гьезда алжаналъул рохелги бицунеб Къураналъул аятал руго гьал.

ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ٣

3. Жидее алжаналъул рохел бицунел муъминзаби руго хIукъукъал тIубан къойил щуябго как балел, паризааб закатги кьолел ва жидеца якъинго, щаклъи гьечIого ахираталда иманги лъолел муъминзаби.

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ٤

4. Х1акълъунго жидеца ахираталда иман лъоларел гIадамазе дица гьезда жидерго гIамалал берцин рихьизаруна.

Гьез гьабулеб къабихIаб ишалъул лъикIаб рахъ гурони гьезда бихьуларо. Масала мехтел гьекъолев чиясда гьеб гьекъон дагьабго мехалъ черхалъе бачIунеб тIадагьлъи ва аваданлъи бихьула ва лъала. Гьелъул гIемерал квешал рахъалги, гьелда жанир ругел балагьалги гьесда ракIалдацин щоларо. **Ва жидерго къосиналъулъ хIайранлъун свердулел рукIуна гьел.** Жидеда х1акъабги батIулабги жо батIа гьабизего лъачIого.

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ وَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ٥

5. Гьал гIадамал руго жидее квешаб гIазаб букIине бугел ва ахираталда чIорого хутIараллъун рукIунел.

وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ٦

6. Х1акълъунго Гьаб Къуръан дуда рештIизабулеб буго МухIаммад ﷺ **жиндир тадбир хIакимияв, махлукъаталъул маслахIатал лъалев Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ**.**

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا

7. Дуца умматалъе вагIзалъун

بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾

букIине Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къиса бице МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. Гьес жиндир чIужуялда абураб гIуж бице:
«Х1акълъунго дида цо цIа бихьулеб буго.
Дун гьенивги ун цо хабар босун вачIина, яги цIадул сунтурги босун вачIина гьелдалъун нужее хинлъи букIине»-абун.

ГIалимзабаца абуна: гьеб букIана Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Мадяналдаса тIад вусун Шамалдехун вачIунеб заман. Гьевгун цадахъ лъимер гьабизе мех щварай гьесул чIужуги йикIана. БецIаб, цIад балеб, цIорораб сордоги букIана. Унеб рахъ лъаларого нух къосун, алахалда рукIана гьел. Гьеб мехалъ бихьана Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ рикIкIидаса бакун бугеб цIаялъул сипат. Гьебги букIана ТIурсайнаъ мегIералда аскIоб бугеб бакI. Цинги Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб канлъи бихьараб рахъалда ана, гьенив ватарав чиясда жал унеб нух ва рахъ гьикъизе ва гьениса цIадул сунтур босизе къасдалда.

فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِىَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨﴾

8. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб канлъи бихьараб бакIалда щведалго жив гIажаиблъулеб ва хIайранлъулеб сурат бихьана:

Гьесда бихьана цо гъветIалда рекIараб гучаб цIа бугеб гIадин, гьеб гъветIги бухIулеб букIинчIо, цIадул къуватги дагьлъулеб букIинчIо. Жив эхедехун валагьидал гьесда бихьана гьеб цIа зодобе щвезегIан бахараб нур букIин. Гьеб хIалалъ гIажаиблъун ва хIайранлъун Муса вукIадго **гьесдехун цо гьаракьалъ ахIана: Гьаб цIаялда аскIов вугесда ва гьесда аскIор ругездаги баракат лъуна. Гьаб кинабго гIаламалъул БетIергьанлъун вугев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цIакъ вац1цIадав вуго киналго жиндие мукъсанлъи бачIунел сипатаздаса.**

يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾

9. Я Муса! Х1акълъунго Дун дур БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго, дир гуч бергьарав, дир ишазулъ хIакимияв.

وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

10. Дуца дур гIанса гIодобе рехе!- Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб гIанса гIодобе рехана:

Жинда гьеб цIакъ хехго унеб борохьгIадин багъарун, шурун унеб бихьиндал, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ гьелдаса хIинкъун, мугъ бан вуссана, ва гьелда аскIов къачIого чIана. Цингиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан Мусада абуна: «Я Муса! Мун хIинкъуге! Мун дир расул вуго ва дир расулал

дидаса гурони цоги щибго жоялдаса хIинкъуларо.

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾

11. Дида мутIигIлъичIого жидеца напсазе зулму гьабурал хадуб тавбо гьабун жидеца лъикIаб гIамалги гьабурал гIадамал хIинкъун рукIуна дир гIазабалдаса.

Гьезиеги дун мунагьал чурулев ва гьезда гурхIулев вуго.

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ فِي تِسْعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾

12. Хадубги Мусаде عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: **дуца дур квер бегье гордеялъул рагьараб бакIалдаса жанибе. Цинги гьеб къватIибеги бахъе.**

Гьеб квер жиб кенчIолеблъун бахъизе буго къватIибе ва дуе щибго заралги букIизе гьечIо. Гьаб кIиго кIудияб мугIжизат буго дуе, ичIго мугIжизатазда гьоркьоб бугеб, гьел мугIжизаталгун мун а пиргIавнихъе ва гьесул къавмалъухъе. Х1акълъунго Гьеб буго цIакъ пасикъаб ва гIасияб къавм. Купру-ширкалъулъ тIерхьун ругел, жидеца бануисраилазе зулму гьабулелги ругел.

ТIадегIанав Аллагьасул амруялда рекъон, цадахъ Гьарунги عَلَيْهِ السَّلَامُ вачун Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ пиргIавнихъе ана ва гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат гьабиялда ахIана. Гьесие ва гьесул къавмалъе мугIжизаталги рихьизаруна. Амма гьеб къавмалъ иман лъечIо, Муса аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ ритIухъ гьавичIо. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

13. Гьев пиргIавнил къавмалъухъе баянал хIужаби рачIараб мехалъ ва жидеда загьирал мугIжизаталги рихьизаридал гьез абуна: «Гьаб жо буго жиб баянаб сихIру»-абун.

وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

14. Жидеца гьел баянал хIужабазда инкар ккуна гьезие гьел хIакъал рукIин лъалеб букIаниги: жидеца напсазе зулму гьабун ва хIакъаб жо къабул гьабизе чIухIун.

Мун валагьеха Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, кинаб квешаб ахир букIараб гьеб пасадаб ва залимаб къавмалъул.** Дунялалда ралъдалъе гъанкъизаруна гьел, ахираталда абадияб цIадар рухIулелги рукIизе руго. Аллагьасул салам лъеяв Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ гIасилъаразе гьаб гIазаб гьабураб мехалъ кинабго гIаламалъул хириявлъун вугев

МухIаммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гIасилъаразеги гьабила Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьадинаб гIазаб. Гьеб гIазаб гьабичIого букIине бокьарав чияс тавбо гьабе ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабе!

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ عِلْمًا ۖ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

15. ХIакълъунго Дица гIелму ва хIикмат кьуна Давуд عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва Сулайман аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва гьев кIиясго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рецц гьабун абуна: «ТIадегIанав Аллагьасе рецц буго жиндир муъминал лагъзадерил гIемерисездаса ниж хира гьарурав» - абун.

Давуд авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вукIана ГIиса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавизе азарго гIан соналъ цеве, хадув Сулайман аварагги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вукIана.

وَوَرِثَ سُلَيْمَٰنُ دَاوُۥدَ ۖ وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾

16. Давуд аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ирс босана Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ. Давудил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ боцIи-мал ва цогидаб бечелъи-хазина босичIо Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ирсалъе. Гьес ирсалъе босана аварагъли ва гIелму.

Калбий абулев гIалимас абуна: Давуд аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ анцIила ичIго лъимер букIана. Гьезда гьоркьосан Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ босана ирсалъе Давуд аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ букIараб ханлъи ва аварагъли. ТIадегIанав Аллагьас Сулайман аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ щайтIабиги, жундулги, гIадамалги квегъун рукIана. РухI чIаголъиялъул мацIги лъалеб букIана. Сулайман аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жегиги цIикIараб гIелму-хIикмат кьуна, кIудияб ханлъиги кьуна.

Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я гьал гIадамал! Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дида лъазабун буго хIанчIазул мацI. Ва цогидаб кинабго рухIчIаголъиялъул мацIги. **Гьединго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дие дунялалъул ханлъи кьун буго** цониги ханасе ва маликасе кьечIебгIан камилаб ва гIемераб. **ХIакълъунго Гьаб иш буго ТIадегIанав Аллагьасул рахъалъан бугеб жиб баянаб ва загьираб цIоб-рахIмат.**

وَحُشِرَ لِسُلَيْمَٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾

17. Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир киналго боял данде гьаруна; жундулги, гIадамалги, хIанчIиги.

Гьел цIакъ нечон ва мутIигIлъун рукIана Сулайман аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ цере рачIине. **Гьезул боял мухъал гьарун, гIадло-низам камил гьабунги рукIана.**

حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ

18. Цинги гьев Сулайманил аскарал цо цIунцIраби ругеб кIкIалахъе щолеб

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمۡلُ ٱدۡخُلُواْ مَسَـٰكِنَكُمۡ لَا يَحۡطِمَنَّكُمۡ سُلَيۡمَـٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٨

мехалъ, гьенир ругел цIунцIрабазул ханалъ абуна:
«Я гьал цIунцIраби! Нуж нужерго рукъзабахъе лъугьа! Нуж мерхьизе гурин Сулайманица ва гьесул бояз, гьезда нуж рихьичIого»-абун.
Гьезие хIинкъи кьуна жал рахчизе ва жидеца цIодорлъи гьабизе. Гьеб хIинкъи кьейгун цадахъ жинца гIузру бачун абуна: «Гьезда лъачIого мерхьизе бегьула нуж»-абун. Гьеб цIунцIраялда лъалеб букIуна Сулайман авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вукIин ва гьес бокьун, лъан жидее зарал гьабизе гьечIеблъи.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوۡلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوۡزِعۡنِيٓ أَنۡ أَشۡكُرَ نِعۡمَتَكَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَيَّ وَأَنۡ أَعۡمَلَ صَـٰلِحًا تَرۡضَىٰهُ وَأَدۡخِلۡنِي بِرَحۡمَتِكَ فِي عِبَادِكَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ١٩

19. Гьелъул рагIиялдаса вохун Сулайман авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хьимун велъана. Сулаймание عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул боязе цIунцIраялъ берцинаб рецц гьабидал: «Гьезда лъачIого мерхьизе бегьула нуж»-абун.
Цинги жинца абуна: **«Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца дие тавпикъ кье дие ва дир инсуе кьурал дур нигIматазе щукру гьабизе. Мун разилъулеб лъикIаб гIамал гьабизеги тавфикъ кье. Дур цIоб-рахIматалдалъун дуца дун мун жинда разиял лъикIал гIадамалгун цадахъ алжаналдаги лъугьизаве»-абун.**
Гьал цIунцIраби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъалда гьоркьор цIакъ хIалтIи гIемер гьабулел, жидер гIакъло ва цIодорлъи бугел, сихIирлъи ва лебаллъи бугеб жамагIат буго. Гьезул гIуцIараб низамги букIуна, щибаб цIунцIраялъ тIобазабулеб хIалтIиги букIула. Инсанасдаса хадуб цIунцIрабазул жамагIат буго жидеда гьоркьоса цояб хвараб мехалъ гьеб хабалъ лъолеб жамагIат. Гьал цIунц1рабазул батIи-батIиял жамагIатал цо-цо заманаялъ цоцазде аскIор ун даран- базар гьабулел гIадамазда релълъун рукIула. Гьел базаралда унеблъи нилъеда лъала батIи-батIияб бакIаздаса халатал мухъал гьарун гьел цо бакIалде унел рихьараб мехалъ.
Нахъраталие тIошел ва харил хьонал ракIарула цIунцIрабаз; гьеб мугь каратI гьабун, жиб бижизе лъугьулареб хIалалъ лъола хазина лъолеб рукъоб. Жидер гьеб рукъ гIемераб цIад бан биччараб мехалъ гьеб нахъраталие бугеб ризкъи жидеца бакъалда бахъун бакъвазеги гьабула. Жидеда борхизе кIолареб жо хадуб бехъерхъун босула яги цебе гиризабула. Цо-цо мехалъ цо мугьалъул къотIелал гьарун, гьел къотIелал росун щвезарула жидер рукъор.

Гьал рехсаралги ва цогиги г1емерал хIикматал руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел гIисинал рухIчIаголъабазе кьун ругел. Гьелъул пикру гьабулев чиги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъечIого вукIин гIажаибаб жо буго.

وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾

20. Цинги Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир хIанчIазул боязул хал гьабуна ва гьес абуна: «Дие гьуд-гьуд бихьулеб гьечIогурищ?

Гьеб гьуд-гьуд гьаниб гьечIого рикIкIад унищ бугеб? Яги нужеда гьоркьоб бугониги дида бихьуларогойищ бугеб?

Гьаб аяталдаса бичIчIулеб буго кинавниги тIад вугев чиясда жиндир рагIияталъул тIалаб-агъаз гьабизе тIадаб букIин. Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабас абулеб букIана: «Фурат гIурул рагIалдаса цо кьегIер бацIица бикъун аниги Г1умар رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ асхIабасда гьелъул хIакъалъулъ гьикъизе буго»-абун. Гьев ГIумар асхIаб цIакъ яхI бахъун жиндир рагIияталъул хIал цIехолев ва гьезул хIажатал тIуразарулев халифа вукIана.

Сулайман аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хIанчIазул боязул хал гьабуна, гьезда гьоркьоб унтараб, загIипаб бугодай абун цIех-рех гьабуна. Гьезда гьоркьоб гьуд-гьуд бихьичIеб мехалъ, гьеб бихьун гутIи жиндир гIайиб букIиналда ишара гьабун, жинца абуна: «дие лъугьараб жо щиб бугеб гьуд-гьуд бихьичIого букIизе ккани? Дир канлъиги ун гьечIо, цогидал хIанчIиги дида рихьулел руго»- абун. Гьаб Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир напсалда гIайиб чIвай ва гьуд-гьудулда гIайиб чIвангутIи инсанасул цIакъго тIадегIанаб макъам буго, гьес напс гIодогIан гьабиялъулъ ва чIухIи рецц гьечIолъиялъулъ.

ТIадегIанав Аллагьас жиндие аварагглъиги кьедал, кIудияб улкаялъул ханлъунги гьавидал, гьел нигIаматазда щукру гьабизе тIадаб букIана Сулайманида عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ. Гьев щукру гIемер гьабулездасаги вукIана.

Боязда гьоркьоб жиндир хIажат тIубалеб гьуд-гьуд бихьичIеб мехалъ, Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьеб иш гIунтIизабуна жиндирго напсалъул такъсиралда ва гьев хIинкъана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб гьуд-гьуд жиндир мунагь-хатIа ккун, жиндие тамихI гьабун нахъе бачун батилин абун.

Гьаб гIамал буго жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъай, гьев разилъи тIалаб гьабун гIибадат гьабулел, жидер макъам тIадегIанал муъминзабазулги. Жидер мурадазда щвечIого, гIибадаталъулъ икъбал гьечIого хутIараб мехалъ, гьез хал гьабула жидер напсалъул ва гьелъ гьабулеб гIамалалъул: щиб жодай жидеца тохго тун бугеб абун. Нилъеда тIад бугеб паризааб какцин берцинго баларел нилъее Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан щиб квербакъи букIинеб ва нилъер хIал кин лъикIлъилеб? Нилъ тушбабаздаса кин

бергьинел?.

لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَاْذْبَحَنَّهُۥٓ أَوْ لَيَأْتِيَنِّى بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾

21. Гьеб гьуд-гьуд гьечIеблъи якъинлъараб мехалъ, Сулайман аварагас абуна:

«Дица гьелъие гучаб гIазаб гьабила, яги дица гьеб хъвела, яги гьеб дихъе бачIина баянаб хIужаги бачун, жиб щиб сабаблъун дир изну гьечIого рукIкIалъараб»- абун.

Гьуд-гьуд букIана Сулайман عَلَيْهِ السَّلَامُ сапаралда вугеб мехалъ гьесда цадахъ букIунеб хIинчI. Жиндир куркьбаздалъун гьесие рагIад гьабулаан. Сулайманил боязе лъим хIажалъараб мехалъ гьуд-гьудалъ ракьулъан лъим баккизе бугеб бакI бицунаан, цинги щайтIабаца бухъун ракьгун гьениса лъим баккизабулаан. Гьеб къоялъги Сулайман عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир аскаралгун цадахъ цо бакIалда чIараб мехалъ, гьезие лъим хIажалъун букIун валагьана Сулайман عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир боязда гьоркоб гьуд-гьуд бихьизе бокьун ва гьеб лъим тIалаб гьабизе битIизе къасд гьабун.

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

22. Дагьабго мех гьоркьоб индалго гьуд-гьуд бачIана ва гьелъ абуна: «Дида лъана ва бихьана дуда лъачIеб жо я Сулайман!

Дун духъе бачIана Сабаъ абулеб ракьалдаса дуе баянаб хабарги ва цIакъ кIвар бугеб амруги босун.

إِنِّى وَجَدتُّ ٱمْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَىْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

23. ХIакълъунго дида чIужу гIадан ятана гьеб Сабаалъул къавмалъул ханлъун. Гьелда цIар Билкъис букIана. **Гьелъие Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **кьун буго ханзаби жинда хIажалъулеб кинабго жо.** КIудияб улкаги буго, бечедаб ракьги буго, рагъ гьабизе бахIарзалги руго, ярагъ-матахIги буго. **Гьелъул жий тIад чIолеб цIакъ чIухIараб ва кIудияб тахги буго** Жавгьар якъуталъ къачIараб, меседил тах буго, жиндир къимат ва багьа гьабизе кIолареб.

وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

24. Дида гьей Билкъисги гьелъул къавмги батана жидеца ТIадегIанав Аллагьасе гьабичIого бакъуе лагълъи гьабулеллъун.

Гьезие гьеб гIамал берцин бихьизабун буго щайтIаналъ ва гьелги руссизарун руго битIараб нухдаса ва хIакъаб диналдаса. Гьел руго жидеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавизе ва**

гьесие лагълъи гьабизе кколеблъи лъаларого.

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾

25. Гьез лагълъи гьабулеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижараб бакъалъе ва гьал зобал ракьал жинца рижарав ва гьезда жаниб бугеб кинабго балъголъиги жинда лъалев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьечIо лагълъи гьабулеб: нужеца балъго гьабурабги загьирго гьабурабги кинабго иш жинда лъалев.

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

26. Жив цогояв, цоги жинда релъарав гьечIев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ буго жиндие лагълъи гьабизе тIадав. ЦIакъ кIудияб гIарщалъул БетIергьанги буго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

Гьаб (25-26) аят цIалидал сужда гьабизе сунатаб буго.

Гьаб щуго аят буго (22-26) гьуд-гьудалъул хабар. Гьеб калам рагIараб мехалъ Сулайман аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьуд-гьудалъул гIузру къабул гьабуна, гьедин бугониги Сулеймание عَلَيْهِ السَّلَامُ бокьана гьелъул калам битIараб букIин тасдикъ гьабизе

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

27. Сулайманица عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Нилъ балагьизе руго дуца бицараб рагIи битIарабищ бугеб, яги мун гьереси бицунездасанищ бугеб абун.

اذْهَبْ بِكِتَابِي هَٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

28. Мун гьанжеги а гьеб Сабаалъул ракьалда гьаб дир кагъатги босун. Гьезул мажлисалда цебе гьеб кагъатги рехун мун нахъе бусса ва рикIкIад инчIого, гьез бицулеб жо рагIулеб бакIалда чIа.

Дуца лъазабе щиб жавабдай гьез дир кагъаталъе кьезе бугоян абун. Гьеб жавабги босун мун дихъе бачIа.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гьуд-гьуд гьеб кагъатги босун Билкъисил къалгIаялъуб ун, гьелъул тахалда тIад цо чанго свери бахъана, цинги жинца гьелъул кIварчIиниб Сулайманил кагъатги реххун гьезие бихьулареб бакIалда гIодоб чIана. Билкъисица гьеб кагъат кодобе босун гьелда тIад хъвараб жо цIалана.

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾

29. Билкъисица жинда сверухъ ругел вазирзабазда ва гIакълучагIазда абуна: «Я гьаб жамагIат! Х1акълъунго дида цебе рехана жиндир къимат кIудияб кагъат.

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾

30. Гьеб кагъатги Сулайман

аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ рахъалъан буго ва гьелда тIадги хъван буго: «Жив гурхIулев, гурхIел даимав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIаралдалъун байбихьи гьабун хъвалеб буго гьаб кагъат.

أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾

31. Нужеца дида данде чIун чIухIи ва гIамал кIодолъи загьир гьабуге. Нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иманги лъун, дун гьесул авараг вукIин ритIухъги гьабун, дида аскIоре рачIа»-абун.

قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

32. Цинги Билкъисица абуна: «Я гьаб жамагIат! Нужеца дие фатва (хIукму) кье дица щиб жавабдай кьела абун.
Дида лъалеб гьечIо ва дие бокьун гьечIо дицаго хIукму гьабизе нужеца нугIлъи гьабун, нужер хIукмуялда рекъон гурони»-абун.

قَالُوا۟ نَحْنُ أُو۟لُوا۟ قُوَّةٍ وَأُو۟لُوا۟ بَأْسٍ شَدِيدٍ وَٱلْأَمْرُ إِلَيْكِ فَٱنظُرِى مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾

33. Гьеб жамагIаталъ абуна: «Ниж руго къуват-гуч бугел, рагъуе махшел бугел, ярагъ лебалал гIадамал. Мун йиго хан ва дуца гьабе хIукму.

Дуца дуего бокьараб хIукму гьабе, нижеца гьеб тIубазабизе буго»-абун. Гьаб буго гьезул мутIигIлъи камилаб букIин бихьизабулеб жаваб. КъуртIубияс абуна: Билкъисица цIакъ берцинаб гIамал гьабуна жиндир амруялъулъ гьеб жамагIат гIахьал гьабун ва гьезда мушавара гьабун. Гьеб жамагIаталъги гьей разилъулеб жаваб кьуна, жидер къуват-гуч букIин бицун ва жидер камилаб мутIигIлъиги бицун. Гьаб цоцаздехун бугеб берцинаб мушавара ва берцинаб калам жиндаса мисал босизе рекъараб букIана, гьезул амруялъул бетIер чIужугIадан йикIинчIебани. Билкъис гIакъло бугей ва цIодорай йикIин бихьизабулеб буго гьелъул хIукмуялъ-абун.

قَالَتْ إِنَّ ٱلْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا۟ قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوٓا۟ أَعِزَّةَ أَهْلِهَآ أَذِلَّةً ۖ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾

34. Билкъисица абуна: «Х1акълъунго ханзабазул гIадат буго жал цо шагьаралда лъугьараб мехалъ, гьеб шагьар пасад гьабулеб.

Рагъ гьабун шагьар бахъараб мехалъ гьеб биххизабун, бухIун пасат гьабула, гьениса бечелъи ва хазина нахъе бакIарула, гьелъул гIадамал асир гьарун лагъилъиялда ккезарула. **Гьеб шагьаралъул бищунго къадро бугел гIадамалги цIакъго гIодогIан гьарула. Гьадин гьабула жал бергьарал ханзабаз.**

Гьаб кагъат битIарав Сулайманицаги гьебго иш гьабила нилъеца дандечIей гьабуни ва нилъер гьунар-къуватги г1ечIони. Нилъее

лъикI буго цин гьел щал гIадамал ругел ва гьезул мурад щиб бугеб лъазабуни.

وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

35. ХIакълъунго дица гьев Сулайманихъе сайгъаталги росун цо къокъа битIизе буго ва гьел щиб жаваб босундай рачIулаян балагьун чIезе йиго»-абун.

Гьелда лъалеб букIана сайгъатаца ва берцинаб каламалъ гIадамал кверде росулеблъи.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Билкъисица абуна: гьел гIадамаз сайгъатал къабул гьаруни гьел рукIине руго ханлъи бокьарал ва дунялалъул кIодолъи бокьарал. Нилъеца гьезда рагъ гьабизе буго. Гьез сайгъатал къабул гьаричIони гьев ритIухъав авараг вукIизе вуго ва нилъ гьесда мутIигIлъун нахърилълъине руго абун.

Билкъисил амруялдалъун меседил хIарччал (гъадараби) росун ва цоги жавгьар-якъуталъ, маржан луъ-луалъ къачIарал алатал росун Сулайманихъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ине цо къокъа хIадурана. Гьеб хабарги босун гьесухъе гьуд-гьудги бачIана.

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم ۖ بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾

36. Гьел чапарзаби жидер сайгъаталги росун Сулайманихъе рачIараб мехалъ гьев сайгъатазда валагьичIо **ва гьес абуна:**

«Нужее бокьунищ бугеб боцIи-малги кьун дун кодове восизе ва нуж купру-ширкалда тезе? Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дие кьураб бечелъиги, ханлъиги цIакъ гIемераб ва кIудияб буго.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дун авараглъиги кьун халкъалда тIаса вищун вуго, гьел Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялда ахIизе. **Нуж руго дунялалъул ханлъи ва бечелъи бокьарал гIадамал, гьедин бугелъул нуж роххулел руго нужее сайгъатал кьураб мехалъ.**

ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُم بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَآ أَذِلَّةً وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾

37. Гьеб къокъаялъул бетIерасда хитIаб гьабун Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна**: «Мун тIад вуссун а дурго къавмалъухъе ва дуца гьезда лъазабе дун вачIизе вукIин рикIкIен гIемерал боялги рачун, гьезда данде чIезе жидер хIал кIоларел.**

БичасхIаги, дица гьел жидер ханлъиялдаса ва ватIаналдаса къватIире рахъинарила гIодорегIаналлъун ва хIакъираллъун гьарун.

Жидеца иман лъечIони ва дун авараглъун вукIин къабул гьабун дир амруялъе мутIигIлъичIони»-абун.

Жиндир чапарзаби тIадруссун рачIиндал ва гьез Сулайманил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хабарги бициндал Билкъисида лъана гьев ханлъи бокьарав чи гьечIеблъи, гьесда данде рагъ гьабун жий бергьунареблъиги. Цинги Билкъисица Сулайманида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хабар битIана жий ячIине йигин жиндир улкаялъул ханзаби ва церехъабиги рачун, ва жийги балагьизе йигин щиб жодай Сулаймание бокьун бугеб ва щиб диналдедай жий ахIулей йиго абун.

Жиндир бодул церехъабазул анцIила кIиазарго чиги вачун Билкъис къватIие яхъана Сулайманихъе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ине. Гьеб хабар рагIараб мехалъ ва Билкъис жиндир улкаялда гIагарлъараб мехалъ, Сулаймание عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бокьана Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб ва жиндир авараглъи ритIухъ гьабулеб гIаламат Билкъисида ва гьелъул къокъаялда бихьизабизе.

قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ٣٨

38. Сулайманица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я гьаб жамагIат! Щив вугев нужеда гьоркьов гьей Билкъис дие мутIигIлъун ва иманлъун гьание щвелелда гьелъул тахги бачун вачIине кIолев чи?»- абун.

Гьелъ иман лъун хадуб гьелъул тахалда ханлъи гьабизе бегьуларелъул, гьей разилъун гурони, гьей жинда аскIой щвелелдего гьелъул тах бачIун букIине бокьана Сулаймание عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ.

Билкъисил ханлъиялъул гIаламатлъун бугеб цIакъ чIухIараб тах букIана. Гьей Сулайманихъе ине хIадурлъараб мехалъ, тах жаниб бугеб кIалгIаялъул анкьго батIияб рукъги тIаде рахан, кIулал нахъе росана. Гьеб кIалгIа цIунун тарал бояздаги лъазабуна жий тIаде юсун ячIинегIан щивго чи кIалгIаялда аскIов къазе тогеян.

قَالَ عِفۡرِيتٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَۖ وَإِنِّي عَلَيۡهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٞ ٣٩

39. Жундузул цIакъ къуватаб ва гучаб цо женалъ абуна: «Дун бачIина духъе гьеб тахги бачун мун хIукму къотIизе гIодов чIараб мажлисалдаса тIаде вахъинелде.

Сулайман авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир рагIияталъул тадбир гьабизе ва гьезул гIарз къабул гьабун, гьезда гьоркьоб гIадлияб хIукму гьабизе гIодов чIолаан радал бакъ баккаралдаса къалъул гIуж щвезегIан. **Х1акълъунго дун гьеб тах бачун бачIине кIолеб буго ва гьеб сах-саламат, гьелда тIад бугеб жавгьар- якъут цIунун бачIине дида божилъи бугебги буго»-**абун.

Сулаймание عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бокьана жегиги хехго тах бачун вачIунев чи халкъалда

загьир гьавизе ва гьелдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие кьун бугеб кIудияб ханлъиги ва жиндие квегъун ругел боялги загьир гьаризе.

قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى لِيَبْلُوَنِىٓ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّى غَنِىٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

40. Жинда аскIоб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан гIелму бугев чияс абуна: «Дун вачIина духъе гьеб тахги бачун, дуца балагьараб бер къапилебгIан хекого»-абун.**

Гьев вукIана Асиф ибну Бархия абулев Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIав муъминчи Сулайманил катиб (писарь). Гьесда лъалеб букIана жиндалъун гьарараб жо лъугьулеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIар. Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьесул рагIи къабул гьабуна ва Асифица дугIаги гьабун гьеб сагIаталъ Билкъисил тах гьезда цебе бачIана.

Сулайман аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жинда цебе бачIун чIун гьеб гIажаибго берцинаб тах бихьидал **гьес абуна: «Гьаб иш буго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дие гьабураб кIудияб цIоб- рахIмат. Гьалдалъун Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дир хIалбихьиги гьабулеб буго дун жиндир нигIматал лъан, гьезда щукру гьабулездаса вугодай абун, яги гьел нигIматазул къимат лъачIого гьезда инкар кколевдай вугев абун. Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **нигIматазда щукру гьабулев чи вуго жиндиего лъикIлъи гьабулев чи:** гьес щукру гьабураб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесие жегиги нигIматал цIикIизарула. **Гьел нигIматазда цо гIадамаз инкар ккунин абун Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щибго асар букIуларо. Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **хIажатав гьечIо гIадамазул щукруялда. Х1акълъунго Гьев цIакъ бечедав ва сахаватав вуго.** жидеца щукру гьабуларезеги жинца нигIматал кьолев вуго.

قَالَ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾

41. Сулайманица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Нужеца гьей Билкъисида лъалареб хIалалъ гьелъул тахалъул сипат хисизабе! Нильги балагьизе руго гьей гIелму- гIакъло бугей йигодай ва гьеб тах жиндир букIин гьелда лъаладай абун, яги гьей гьеб тах лъаларейдай йиго абун.**

فَلَمَّا جَآءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ ۖ قَالَتْ كَأَنَّهُۥ هُوَ ۚ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾

42. Цинги Билкъис жиндир ханзабазул ва къавмалъул церехъабазул аскаргун цадахъ ячIун, Сулайманида аскIое щведалго, гьелда жиндир тах бихьизабуна ва **гьелда абуна: «Гьадинаб бугищ дур тах»-абун.**

«Гьаб бугищ дур тах»-абун абичIо, гьей хеккого кантIизе бегьила абун жиндир тах Сулайманихъ букIиналда, ва гьес тахалъе хис-басги гьабун

букIиналда. **Билкъисицаги абуна: «Гьеб дир тах бугеб гIадин буго»-абун.** Гьеб жиндир тах букIин лъана Билкъисида, гьедин бугониги дозул суалалда релълъинабун кьуна жаваб. Гьелдалъун Билкъисица жиндир гIакъиллъи ва цIодорлъи бихьизабуна.

Амма Сулайманица عَلَيْهِ السَّلَامُ живги, жиндир къавмги гьелдаса гIемерго цIодораб бук1ин загьир гьабун абуна: **«Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нижее гIелмулъай кьуна гьай Билкъисие кьелелде цебего. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ниж гьаруна гьев лъалеллъун ва гьесие гIибадат гьабулеллъун,-гьеб буго бищунго кIудияб гIелму ва нигIмат.**

وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٤٣﴾

43. Гьей Билкъис Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъеялдаса нахъчIвана жинцаги жиндир къавмалъги бакъ-моцIалъе лагълъи гьабулеб букIиналъ.**

Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гуреб жоялъе гIибадат гьабиялдалъун гьейги йиголъана капураб къавмалдаса.**

Сулайман аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьей Билкъис ячIинелда, гьей жаний чIезе цIакъ берцинаб, борхатаб кIалгIа бан букIана. Гьеб кIалгIаги бацIадаб цIералъул бан букIана. Гьенир жанире унеб нухги бацIадаб лъималда тIад гьединабго цIер ккураб букIана. Балагьарав чиясда кколаан гьеб бацIадаб, гъваридаб лъим буго абун, ва гьелда тIаде ккураб цIерги батIа гьабизе лъалеб букIинчIо.

قِيلَ لَهَا ٱدْخُلِي ٱلصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

44. Цинги Билкъисида гьеб кIалгIаги бихьизе гьабун «Мун гьений жаний лъугьаян»-абуна. Гьелда гьений унеб нух бацIадаб, берцинаб лъим бугин ккана ва жинца гурде эхедегIан гьабун бохдул ва хIатIал загьир гьаруна.

Лъималда жаниса довехун ине къасд гьабурав чияс гьабулеб хIалалъ. **Сулайманица абуна: «Гьеб жо лъим гьечIо, гьеб буго бац1цIадаб цIералъул гьабураб кIалгIа»-абун.**

Гьал киналго гIаламатал рихьидалго ва Сулайман аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ дагIват гьабун гьелда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин ва жиндие гIибадат гьабизе бегьулеб цоги щибго жо гьечIеблъи бичIизабидал, **Билкъисица абуна: «Я дир БетIергьан! Х1акълъунго дица дирго напсалъе зулму гьабун буго гьанжелъизегIан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вукIин лъан гьесие гIибадат гьабичIого. Гьанже дун гьав Сулайман аварагас** عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьабулеб диналда божана ва кинабго гIаламалъулго БетIергьанлъун жив вугев Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъана ва гьесул амруялда нахъ йилълъана»-абун.**

Гьаб бакIалда Сулайман аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва Билкъисил къиса хъван тIубана. Тафсиралъул гIалимзабаца гьаб къисаялда жанир цогиги гIемерал, берцинал хабарал рицун руго. Гьел киналго жидее кьучIаб хIадис гьечIел рукIиналъ гьаб таржамаялда хъвачIого тана. Жидеца гьел хъварал гIалимзабаздаги нилъеца гIайиб чIваларо. Гьезул мурад букIана жидер заманаялъул муъминзабазул гIакълуялда рекъараб хIалалъ хабар бицун, гьел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIажаибал гIаламатазда кантIизари.

Гьел къисаби руго Инжил-Тавраталъул агьлуялъ рицунел ратарал къисаби. Гьел ритIарал руго абун, гьезда божизе бегьуларо, гьел киналго гьересиял руго абун гьезда инкар гьабизеги тIадаб гьечIо. Нилъеда тIадаб жо буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб жо гьабизе хIал кIолев вукIиналда иман лъезе. ГIелмуялъ ва гIакълуялъ тIобанго нахъе чIвалареб жо Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIунтIизабун бицараб мехалъ, гьеб жо нилъеца тасдикъги гьабиларо, нахъеги чIваларо, гьеб бицараб жо хIакъаб букIиналда яги гьеб гьересияб бук1иналда т1орит1ел гьабулеб хIужа-далил нилъее щвезегIан. Сулайман аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къиса «сурату Ссвад»-алдаги бицине буго. Инша Аллагьу.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾

45. Х1акълъунго Дица Самудиязул къавмалда расуллъун витIана гьезулго вац Ссалих1. Гьес жиндир къавм ахIана Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялда.

Амма гьеб къавм Ссалих1ида عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гIенеккичIо ва батIи-батIиял къокъаби гьарун цоцазде къацандулел рукIана. Гьезул иман лъураб къавм ва купру-ширкалда чIараб къавм жидеца гьабулеб дин битIараб буго абун къецандулел рукIана.

قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

46. Ссалих1ица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я дир къавм! Нужеца нужеего квешаб жо хехго бачIин щай тIалаб гьабулеб, лъикIлъи тIалаб гьабиялдасаги цебе гьабун.

Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурхIулеб гIамал гьабун, гьев разилъи ва гьесул рахIмат щай тIалаб гьабулареб, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъулеб, гьесул гIазаб нужее хIакълъулеб гIамал гьабичIого. **Нужеца Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал рахчи тIалаб гьабуни ва тавбо гьабун лъикIаб гIамал гьабуни, нужеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурхIила.** Ва нуж Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ

разияб агьлогун цадахъ алжаналде лъугьила.

قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

47. Ссалих1ил къавмалъ абуна:. «Нижее баракат гьечIолъи бахана дудаса ва мунгун цадахъ ругел муъминзабаздаса»- абун.

Гьеб заманаялъ бакъбан, хур бижичIого ракъи бачIун букIана Ссалих1ил къавмалда. **Ссалих1ица абуна: «Нужее бугеб баракат гьечIолъи буго нужер купру сабаблъун Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее гьабулеб гIазаб. Нуж руго щайтIаналъ питнаялда ккезарурал гIадамал.**

Нужеда хIакъабги батIулабги жо батIа гьабизе лъалеб гьечIо ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гьабураб хIалбихьи ва къварилъи нужер аварагасулги гьесда мутIигIлъарал муъминзабазулги гIайиб бугин абулеб буго.

وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

48. Ссалих1ил عَلَيْهِ السَّلَامُ **къавмалъул, «ХIижру» абулеб шагьаралда рукIана ичIго залимав чи.**

Гьез ракьалда тIад цIакъ пасалъи гьабулеб букIана ва гIадамазе зулму-къварилъи гьабулеб букIана, гьезул цониги лъикIаб гIамалги букIинчIо.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: «Гьев ичIго чи вукIана Ссалих1ил капураб къавмалъул церехъабазул лъимал. Гьез жидеда хадур ракIарун рукIана киналго иман гьечIел, пасалъи гьабулел квешал гIолохъаби ва жидеца гьеб шагьарада ва цогидаб бакIалдаги гIадамазе зулму гьабулеб букIана. Гьез гIадамал Ссалих1ида иман лъеялдаса нахъчIвалел рук1ана ва иман лъурал муъминзабазеги къварилъи гьабулеб букIана. Цоги гIалимзабаца абуна гьезул пасалъиялда гьоркьоб гьересияб гIарацги букIанин абун.

Аллагьасул салам лъеяв Ссалих1 аварагасул заман тIад буссун бачIараб гIадин буго жакъа дунялалда бугеб хIал хал гьабураб мехалъ. Ханзаби, бечедал гIадамал, кIудиял хIакимзаби улкаялъул киналго бечелъабазул кIулалги кодоре ккун, гьел жидедаго гьоркьор рикьулел, гьеб бечелъи жидерго агьлуялде буссизабулел руго. Гьезул лъималги гIорцIун, ццулъун, гьабизе жо тIагIун, чIахIиял минабигун, чIухIарал машинабигун, чIухIарал гIамалалгун хьвадулел руго. Гьезие ракIалде щвараб квешаб гIамал гьабизе гьел гьукъулеб иман, нич-яхIги гьечIо. Гьез гьабураб зулму ва пасалъи гьезул умумуз бахчулеб буго.

Мискинал, пакъирал гIадамазул кIвар гьабулев цониги хIакимги гьечIо. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъулел имамзаби ва ханзабиги гьечIо. БетIергьан Аллагьасул гIадат буго гIадамазул гIамалалда релълъарал ханзаби гьезда тIаде риччалеб. Гьаб умматалда бугеб балагь ва

къварилъи буго гьаб умматалда гьоркьор иман камилал, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIакъикъат лъалел муъминзаби цIакъго дагьлъун рукIин. «Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго» абуни гIолеблъун рикIкIун буго гIемерисеб халкъалъ. Гьезда хадуб цо къокъа буго паризаяб как бани ва кIал ккуни, закат-хIажги тIубани, цоги щибго жо гьабизе кколарин абулел.

Аза-азар чиясда гьоркьов цо чи вуго Т1адег1анав Аллагьас гьаб кинабго махлукъатги жидее квегъун, инсан жиндие лагълъи гьабизе вижун вукIин жинда бич1чIулев ва гьеб лагълъи цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабизе ккани гьаб ракьалда тIад цо исламияб дин букIизе тIадаб букIинги лъалев. Исламияб дин ракьалда тIад бищунго тIадегIанаблъун гьечIебгIан заманаялъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал муъминзабазда тIадаб букIула жиндир напсалдалъун, боцIи-малалдалъун, гIелму-гIакълуялдалъун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда букIинабиялъе гIоло къеркьезе. Гьелда ц1арги абула «жигьад» абун. Гьеб жигьад гьаби буго муъминчиясул бищунго тIадегIанаб макъам.

Гьаб масъала бищунго цебе бусурбабазул церехъабилъун ругел цIаларал чагIазда, дибирзабазда ва имамзабазда бич1чIизе тIадаб масъала буго. Гьезда гьебги бичIчIун, гьез битIараб дагIватги гьабун, гIолохъанаб гIелалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло къеркьеялъул байрахъ борхараб мехалъ, инша Аллагьу, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазе квербакъи гьабила ва ракьалдаса пасалъиги тIагIила.

قَالُوا۟ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾

49. Гьеб пасадаб къавмалъул церехъабилъун ругел гIолохъабаз цояз цояздехун абуна:

«Нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралдалъун гьа гьедун къотIи гьабе сардилъ къватIире рахъун Ссалих1 авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесда иман лъурал муъминзабиги чIвазе. Гьел чIван хадуб нилъеца Ссалих1ил валиясда (гьесул къисас босизе кколев бищун цевесев гIагарав чи) **абила: «Нижеда бихьичIо гьев Ссалих1ги гьесул агьлоги гьалаглъараб куц. Нижеда лъаларо лъица гьев ва гьесул агьло чIвараблъи. Х1акълъунго Нижеца бицунеб рагIиги битIараб буго»-абун.** Цинги гьересияб гьаги гьедун гьев вали божизавила нилъер рагIиялда.

Гьаб букIана Ссалих1ил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъ вараниги хъун гьезие Ссалих1ица лъабго къоялдаса Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нуж гьалаг гьаризе руго абун къотIи гьабураб заман. Гьел квешал гIолохъабаца абуна: лъабго къоялдаса нилъ гьалаг гьаризе ратани нилъеца Ссалих1ги гьесул агьлоги жегиги хехго гьалаг гьарила абун.

Цинги гьел сардилъ рахъун жидер ярагъги босун Ссалих1ил рукъ бугеб

бакIалде ана. Гьел Ссалих1ил рукъалда гIагарлъараб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун малаикзабаца гьезда тIаде кIудиял ганчIал рехана ва гьелги гьалаглъана. Гьел гIолохъаби тIад руссине кватIараб мехалъ гьезул къавм къватIибе бахъун Ссалих1ил рукъалде аскIоре щведал гьезда чIван гIодоре реххун рихьана жидер церехъаби.

Гьеб иш бихьидал гьез къотIи гьабуна Ссалих1ги гьесул агьлоги чIвазе, Ссалих1ил къавмалъги рагъуе хIадурлъи гьабуна. Муъминзабазул цояс капураб къавмалда абуна: «Нуж щай гIедегIулел рагъ гьабизе? Ссалих1ица къотIи гьабураб лъабго къо араб мехалъ гьесул рагIи ритIухълъичIони нужее ихтияр буго бокьараб иш гьабизе»-абун. Гьеб гIакълуялда рекъон капурзаби нахъ руссана.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

50. Гьеб капураб къавмалъ Ссалих1ие عَلَيْهِ السَّلَامُ ва муъминзабазе макро гьабизе къасд гьабун букIана.
Дицаги гьел капурзабазе макро гьабуна гьезда щибго жоги лъалареб хIалалъ.

فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾

51. Дуца пикру гьабе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, кинаб ахирдай гьел макрочагIазул букIана абун.
Х1акълъунго Дица гьел квешал гIадамалги ва гьезул къавмги гьалаг гьарун гьезул насло-тухум тIагIизабуна.

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾

52. Гьел жанир чIун рукIарал рукъзал ва шагьарал чIунтун чIвадал лъугьун руго гьезул зулму ва купру сабаблъун.

Гьел гьалаг гьаруна, гьезул росаби ва шагьарал чIунтун тIагIана. **Х1акълъунго Гьаб Ссалих1ил къавмалъул къисаялъулъ ва гьезул ч1унтун тIагIарал шагьаразулъги жидеда жо лъалел ва пикру гьабулел гIадамазе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб г1аламат ва хIужадалил буго.**

وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

53. Дица гьалаг гьариялдаса хвасар гьаруна Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун гьесдаса хIинкъулеллъун рукIарал муъминзаби.

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾

54. ЛутI аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къисаги бице дур умматалъе вагIзалъун букIине.

Гьес жиндир къавм Садумалъул агьлуялда

абуна: «Нужеца гьеб цIакъ къабихIаб пишайищ гьабулеб, гьеб иш къабихIаб ва инжитаб букIин нужеда якъинго бихьулеб лъалебги букIадго?- абун.

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

55. Унго-унго нуж бихьиназда нахъейищ лъугьулел, нужер шагьват тIубазе ва гьеб нужер напсазе берцинги бихьун,

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб шагьват тIубазелъун рижарал руччабиги жалго тун? Валлагьи, нуж ахIмакъаб, лъикIаб квешаб жо батIа гьабулареб къавм буго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIалал гьабураб жоги тун хIарам гьабураб гьабизе унел руго, хIайваназцин гьабулареб пишаги гьабулеб буго.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾

56. ЛутI аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ дагIваталъе къавмалъ кьураб жаваб букIинчIо гьесда гIин тIами ва гьесул рагIи боси.

Гьезул жаваб букIана жидеца аби: «Нужеца ЛутIги гьесул агьлоги нужер росолъан къватIире къотIе! Гьел руго жал хъубаб жоялдаса цIунарал, нилъер гIамалги къабихIаб жолъун рикIкIунел гIадамал»-абун. Гьедин махсароде гьавуна ЛутIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъ жидер авараг: гьез гьабураб къабихIаб гIамал гьабуларев чи жидеда гьоркьоса къватIиве ине кколилан абун.

فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾

57. Дица ЛутI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесул агьлоги хвасар гьабуна гьеб къабихIаб пиша гьабулеб къавмалдаса ва гьезда тIаде биччараб гIазабалдасаги.

ЛутIил عَلَيْهِ السَّلَامُ чIужу хут1изег1ан, гьей жал гьалаг гьаруразда гъорлъ йикIине къадар гьабун букIиналъ, хвасар гьайичIо гIазабалдаса.

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾

58. Дица гьезда тIаде цIакъ квешаб цIад базабуна. Гьеб букIана жидее хIинкъи кьураб мехалъ гьелда гIенеккичIеб къавмалда базабураб жужахIалъул роркьарал ганчIазул цIад.

قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

59. Дуца абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, кинабго щукру ва рецц Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго, гьес кьурал кIудиял нигIматазда данде ва гьесул цIоб-рахIматалда дандеги.

Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ саламги буго жинца авараглъиялъе тIаса рищарал лъикIал муъминзабазда.

ТIадегIанав Аллагьас амру гьабуна жиндир калам бай бихьуда Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рецц гьабе ва гьесул аварагзабазда свалат-салам битIе абун. Гьаб амру аварагасги тIубазабуна, гьесда хадур рукIарал хириял асхIабзабаца ва киналго лъикIал имамзабаца ва гIалимзабацаги тIубазабуна. Нилъехъе бачIараб хIалалъ нилъедаги тIадаб буго лъикIаб гIамал гьабизе бай бихьулеб механ: вагIза гьабизе, дарс цIализе, ва дагIават гьабизе, ригьин гьабизе ва цогидалги ишал гьаризе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралдалъун бай бихьун, гьесие рецц гьабун, гьесул расулазда свалатги битIун бай бихьизе.

Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жинца кинабго жо бижарав, гьеб хьихьулев, гьелъул тадбир гьабулев **Аллагьищ лъикIав вугев** жиндие лагълъи гьабизе ва жив БетIергьанлъун вукIине, яги жидеца щибго мунпагIат яги зарал гьабуларел, **Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабун нужеца лагълъи гьабулел хъанчалищ лъикIал ругел?-абун.**

أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

60. Жинца зобалги ракьалги рижарав, жинца зодиса цIад рештIизабурав ва гьелдалъун нужее ахал-хурзалги рижизарурав, берцинал, гьуинал пихъал рижизарурав щив вугев ва гьеб пихъ тIад бижулел гъутIбиги рижизарурав.

Нужер хIал кIолеб букIинчIо гьел гъут1би ва гьаниб рехсараб жоялдаса щибго жо **бижизабизе. Гьав Аллагьгун جَلَّجَلَالُهُ цадахъ цогиги алагьишха вугев?**

Гьаб камилаб хIалалда зобал ракьалги рижарав, гьезда жаниб бугеб гIажаибаб жоги бижарав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цоги щив вугев жиндие лагълъи гьабизе хIакъав? ГьечIо цоги аллагь. **Жидеца ширк гьабулеб къавм буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ бащад гьарун хъанчал ва цогидал гьес рижарад жал лъолел ва гьезие лагълъи гьабулел.**

أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

61. Гьаб ракь нуж тIад чIолеб бакIлъун гьабурав, гьеб ракьалда тIад чвахулел гIорал-лъарал гьарурав, гьеб ракьалда тIад бутIрулгIадин мугIрулги гьарурав, жинца кIиго батIияб ралъдал лълъималда гьоркьоб пардавги гьабурав щив вугев?!

Гьав Аллагьгун جَلَّجَلَالُهُ цадахъ цогиги алагьишха вугев, гьаб рехсараб

жо бижизе хIал кIолев? ГьечIо цоги Аллагь ﷻ жинца жо бижулев ва жиндие гIибадат гьабизе хIакъав.

Жидеца ширк гьабун алагьзабилъун хьанчал ва гIадамал кколезул гIемерисел, жидеца гьабулеб жо щиб бугебцин лъаларел руго. Цо гIадамаз гьабулеб батараб жо гьаби гуреб, жидер г1амалалъул пикру гьабуларел руго.

أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

62. Жинда къварилъи-балагь щварав чияс ахIи бараб мехалъ гьесие жаваб кьезе кIолев ва гьесдаса къварилъи борхизе к1олев чи вугищ? ГьечIо гьединав чи цохIо Аллагь ﷻ гурев. **Гьев Аллагь ﷻ вуго жинца нуж гьаб ракьалда тIад халифабилъун гьарурав.** Цояб уммат ва къавм тIагIун хадуб, цогиги уммат ва къавм гьабун гьаб ракь къачIалел, гьелда тIад гIумру гьабулеллъун нуж гьарурав. **Гьав Аллагьгун ﷻ цадахъ цоги аллагьишха вугев? Гьаб жо бич1чIулев ва гьалъул вагIза босулев чи цIакъго дагь гурони гьечIо.**

أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

63. Гьаб ракьалда тIадги, ралъдада тIадги бецIлъуда ккараб мехалъ гьеб бецIлъуда рукIадго нужеда нух лъазабулев щив вугев? Аллагьасул ﷻ рахIматлъун бугеб цIад балелде цебе рохалил чапарлъун гьурал ритIулевги щив вугев? Аллагь ﷻ вуго гьеб иш гьабулев.

Гьав Аллагьгун ﷻ цадахъ цогиги аллагьишха вугев, жинца гьеб иш гьабулев ва жиндие гIибадат гьабизе бегьулев? ГьечIо гьединав цоги аллагь. **Жив ТIадегIанав вуго Аллагь ﷻ гьел мушрикаца жиндехун ширк гьабулеб жоялдаса.** Кинабго жо Аллагьасул ﷻ махлукъат буго ва гьесул махлукъат гьевгун цадахъ алагьзабилъун рукIуларо.

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾

64. Жинца кинабго жоялъул бижи бай бихьулев ва ахираталда цIидаса рухIлъун гIадамал тIаде рахъизарулев щив вугев? Зобалаздаса ва ракьалдаса нужее ризкъи кьолевги щив вугев? ТIадегIанав ва жив цогояв Аллагь ﷻ вуго гьеб иш жинца гьабулев. **Гьав Аллагьгун ﷻ цадахъ цогиги алагьишха вугев жинца жо бижулев ва жинца ризкъи кьолев?** ГьечIо цоги алагь цохIо Аллагь

ﷻ гурев. **Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад ﷺ: «Нуж рачIаха нужерго хIужа-далил бачун, гьеб дагIбаялъулъ нуж ритIухъал ратани»-абун.**

65. Дуца абе МухIаммад ﷺ: Гьаб ракьалда тIад ругел ва зобалазда ругел Аллагьасул ﷻ махлукъаталда:

قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ٦٥

гIадамазда, малаикзабазда ва жундузда **балъгояб жо лъаларо, гьеб балъгояб жо лъала цохIо Аллагьасда ﷻ. Жал кидал тIад рахъизарулебги лъаларо гьаб халкъалъул цониги чиясда.**

Гьаб аят рештIизабиялъе сабаб бицана: мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абун букIана дуца нижеда бице къиямасеб къо кида чIезе бугебин абун. Гьезие жаваблъун Аллагьас ﷻ гьаб аят рештIизабуна.

Гьаб аяталъ тIоритIел гьабулеб буго балъгояб жо лъалев щивго чи гьечIолъиялда гIадамал ругониги, жундул ругониги, малаикзаби ругониги.

Жинда Аллагь разилъаяй Г1айшатидаса бицараб хIадисалда буго: *«МухIаммад аварагасда ﷺ метер букIинесеб жо лъалин абурав чи Аллагьасде ﷻ гьереси гIунтIизабурав чи вуго ТIадегIанав Аллагьас абун буго: «Зобал ракьазда ругезда лъаларо балъгояб жо цохIо Аллагьасда ﷻ гурони»*-абун. Х1адис ибну Абих1атимица бицана.

Г1ажаибаб жо буго нилъеда гьоркьор цо гIадамал рукIин жидеда цебехун арабги хадуб бачIунебги жо лъалаян абулел. Гьел ритIухъ гьарун, гьезухъе хьвадулел гIадамал рукIинги цIакъго гIажаибаб жо буго. Гьел гIадамал руго гьаб хирияб Къуръаналда жидеца инкар ккурал, хирияв аварагасул ﷺ хIадисалдаги гIамал гьабуларел.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис буго:*«Жинда балъгояб жо лъалаян абулев чиясухъе ун гьесда жо ц1ехарав чиясул к1екъого къоялъ как къабул гьабуларин»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Гьел гIадамазул гIемерисел руго жидеца гьереси бицунел, яги сихIру гьабулел, яги инсанасул хиялал цIалулел. ХIажаж абулев чиясухъе цо балъгояб жо лъалин абулев чи вачун вачIана. ХIажажица цо чанго гамачI рикIкIун ва гьезул рикIкIен жиндир ракIалдаги ккун, гьел ганчIал хъатикье ккуна ва дов чиясда абуна: «Чан гамачI бугеб дир хъатикье?»-абун. Дов чияс чан гамачI бугеб битIун бицана. Цинги ХIажажица гьел ганчIалги гIодоре рехун цоги ганчIал ккуна хъатикье, жинда чан гамачI бугеб лъаларел. Гьанже чан гамачI бугеб

дир хъатикьеян абидалго, дов чиясда лъачIо чан гамачI бугеб. Гьелъие г1илла щибан гьикъидал дос абуна: «Дуца ганчIал рикIкIараб мехалъ, ва гьезул рикIкIен ракIалдаги ккураб мехалъ, гьеб жо балъгояб жо букIиналъул хIукмуялдаса бахъана, -(щайгурелъул дуда цадахъ бугеб щайт1аналдаги лъалеб бугелъул дур рик1ен чан бугебали, ва гьелъ гьеб рик1ен бицула гьев балъго жо лъалин вугев чиясда, амма дуца рик1ич1еб мехалъ дуда цадахъ бугеб щайт1аналдаги лъаларо гьелъул рик1ен)- ва дида гьеб рикIкIен лъана. Гьанжесалалъ дудаги лъалеб букIинчIо чан гамачI бугеб, дидаги лъачIо»-абун.

بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلۡمُهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ بَلۡ هُمۡ فِي شَكّٖ مِّنۡهَاۖ بَلۡ هُم مِّنۡهَا عَمُونَ ٦٦

66. Гьел мушриказул гIелму-лъай нахъ регIуларо ахираталъул амруялда.

Гьел ахират букIиналда божулелги гьечIо. Гьезул мурад гьечIо ахираталъул хIукму лъай, дуда гьеб гьикъулеб мехалъги. **Гьел руго цIакъ щакдарулел гIадамал ахираталда иман лъеялда. Жегиги гьел мушриказул ракIал беццал руго гьеб ахират лъаялдаса ва гьелдаса хIинкъиялдаса.**

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبٗا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخۡرَجُونَ ٦٧

67. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва ахираталда инкар ккурал гIадамаз абуна: «Нижги, нижер умумулги хун, ракьлъун лъугьун хадур х1акълъунго тIадейищ рахъизарулел?»-абун.

لَقَدۡ وُعِدۡنَا هَٰذَا نَحۡنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبۡلُ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٦٨

68. Х1акълъунго нижее гьеб жо къотIи гьабулеб буго гьав МухIаммадица صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ церехун рукIарал нижер умумузеги къотIи гьабураб гIадинго.

Гьел цересел умумул жегиги тIаде рахъизарун гьечIо, нижги тIаде рахъизаризе гьечIо. **Гьеб рагIи буго цереселго гIадамаз ургъараб гьересияб хабар абун.** Гьел гIадамазда кIочон буго ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жал щибго жо гьечIеб бакIалдаса рижун рукIин, ва гьедин инсан вижарав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьев хун хадув тIаде вахъинавизе кIолев вукIинги.

قُلۡ سِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ٦٩

69. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: «Нуж гьаб ракьалда тIад хьваде ва пикру гьабе нужеда церехун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккун рукIарал гIасиял ва пасикъал гIадамазул ахир кинабдай ккана яй»-абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел киналго гьалаг гьаруна, гьезул росаби ва шагьаралги

чIвадазда сверана. Гьеб иш нужееги гьабизе бегьула ТIадегIанав Аллагьас, нужеца иман лъечIони ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамал гьабунги хьвадичIони.

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

70. Гьел мушриказ иман лъечIо абун мун пашманлъуге МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. Гьез дуе гьарулел макрабаздалъун дур керен-рак1ги унтуге, дуе гьеб захIмалъуге.

Мун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цIунизе вуго гьезул макрабаздаса.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾

71. Гьел мушрикаца абулеб буго: «Кидаха букIине бугеб гьеб нижее къотIи гьабулеб гIазаб, нуж битIараб жо бицунеллъун ратани?»-абун.

Гьеб рагIи буго иман лъезе чIухIун, иман лъурал махсароде гьарун абулеб рагIи.

قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾

72. Дуца абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «Гьеб нужее къотIи гьабураб ва нужее хехго бачIине бокьун бугеб гIазабалъул цо бутIа нужеда гIагарлъун букIине бегьулаян»-абун.

ГIалимзабаца абуна гьеб гIазаб букIана Маккаялъул мушриказда Бадроялда щвараб -абун.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

73. Х1акълъунго, дур БетIергьан Аллагь вуго МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гIадамазда цIобрахIму бугев, гьезие лъикIаб жо гьабулев. Амма гьезул гIемерисел жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нигIматазда данде щукру гьабуларел руго. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда гIасилъарал гIадамазе гIазаб хех гьабуларо гьез тавбо гьабизе бокьун, гьел лъикIаб нухда рачIизе бокьун. ГIадамазул гIемерисезе гьеб гурхIел-рахIму бич1чIуларо ва жидеца тавбо гьабун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадуларо.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾

74. Х1акълъунго, дур БетIергьан Аллагь гьел гIадамазул ракIазда бугебги жо жинда лъалев вуго, гьез загьиралда гьабулеб жоги жинда лъалев вуго.

وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾

75. Зобал ракьада жаниб цониги балъгояб ва рикIкIадаб жо гьечIо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лавхIул-махIфузалда хъван, къадар

гьабун букIун гурони.

إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

76. Х1акълъунго гьаб хирияб Къуръан буго жинца бануисраилазда бицунеб гьел жиндилъ хилиплъун ругеб диналъул г1емерисеб хабар.

Гьез Мух1аммад аварагасдаги ﷺ, гьесда рештIинабураб Къуръаналдаги иман лъолебани ва гьеб Къуръаналда хъвараб жоялда гIенеккун, гьелъул пикру гьаублебани, ягьудиязул ва насраниязул гIемераб щаклъи ва балъголъи тIаса ине букIана ва жидеда гьоркьоб бугеб тушманлъиги тIагIизе букIана.

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

77. Х1акълъунго гьаб Къуръан буго муъминзаби хIакъаб диналда тIоритIулеб ва гьезие Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахIматлъун бугеб.

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾

78. Х1акълъунго дур БетIергьан Аллагь гьел бануисраилазда гьоркьоб жинца хIакъаб хIукму гьабулев вуго.

Ва Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир гуч ва къуват бергьарав, жиндир гIелму-лъай кинабго жоялда гIамлъарав вуго.

فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾

79. Дуца таваккал тIаме МухIаммад ﷺ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, х1акълъунго мун вуго жиб баянаб, хIакъаб диналда ва битIараб нухда.

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾

80. Х1акълъунго дуда кIоларо хварал гIадамазда жо рагIизабизе ва дуца гIинкъав чиясда ахIараб гьаракьги рагIизабуларо, гьел дудаса мугъбан руссараб мехалъ.

Гьаб буго капурал гIадамазе бачараб мисал. Гьел гIинкъал, беццал, хварал гIадамазда релълъун руго жидеца вагIза-насихIат босун гутIиялъул рахъалъан.

وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

81. Мун гьечIо МухIаммад ﷺ, бецав чи хIакъаб нухда тIовитIулевлъун, гьев къосаравлъун чIараб мехалъ.

Дуда кIоларо хIакъаб жо рагIизабизе жидеца дир Къуръаналда иман лъурал ва жал дие мутIигIлъарал гIадамазда гурони.

Гьал аятаз баян гьабулеб буго ТIадегIанав Аллагьасул каламалдаса жиндие мунпагIат щолев чи вукIин жинца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурав, гьесул авараг ритIухъ гьавурав чи. Жиндир рекIелъ иманалъул

нур гьечIев, гьеб ракI купру-ширкалъул бецIлъиялъ ва мунагьазул кьавуялъ цIун бугев чиясда, кигIан гIемераб Къуръан цIаланиги, кигIан пасихIав вагIзачияс вагIза гьабуниги, гьесие щибго асар лъугьуларо. Гьаб рагIиялда тIаде суал бачIине бегьула: иман лъурал гIадамазе гурони Къуръаналъ мунпагIат гьабулеб гьечIони, гьелдалъун капурал гIадамазе вагIза кин гьабулеб абун. Гьаб бакIалда капурал ва иман лъурал абураб рагIиялдаса мурад буго: жидеца иман лъолел, гьеб иман лъеялъе жидер зарра азалалдаго мутIигIлъарал гIадамал ва жидеца иман лъоларел, жал жужахIалъе рижарал гIадамалги.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму-къадаралда иман лъолеллъун ругел гIадамаз гьаб махлукъаталъул пикру гьабула, гьелъул Халикъ вукIине кколеблъи жидеда бичIчIула. Гьеб жо бичIч1араб мехалъ гьезул ракIаз ва напсаз тIалаб гьабула щивдай вугев гьев Халикъ ва щиб мураддай бугеб гьаб махлукъат бижиялдасаян абун. Гьев чи вуго жиндир рекIелъ иманалъул нур лъугьарав чи. Гьев чиясда хирияб Къуръан ва хирияв расуласул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ хIадисал цIалулел рагIараб мехалъ, гьес гьезул пикру гьабула, гьезда нахъвилълъине къасд гьабула. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесие квербакъи гьабун гьесул иман цIик1кIула ва гьесул гIамалги Къуръан-хIадисалда рекъола.

Жинца иман лъоларев чияс гьаб махлукъаталъул пикру гьабун гьелъул Халикъ вукIин чIезабуларо. Гьев хIайваналда релълъун кванан-гьекъон, цохIо жакъасеб къоялъул ва дагьабго заманалъул дунялалда ракI гъун, гьелда божун, ахираталда иман лъечIого вукIула. Гьесда Къуръан-хIадис рагIуларо, гьелъул пикру гьабуларо ва гьелъ жиндие щибго асарги гьабуларо.

Нилъеда иман лъолевги, лъоларевги чи ватIа гьавизе лъаларелъул, нилъеда тIадаб буго Къуръан-хIадисалдалъун вагIза гьабун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялда гIадамал ахIи. Гьез вагIза къабул гьаби яги къабул гьабун гутIи Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукмуялда рекъон букIила.

82. Гьел гIадамазе къотIи гьабураб къиямасеб къо гIагарлъараб мехалъ дица гьезие цо хIайван бахъизабила жинца капурал гIадамазда калам гьабулеб; Х1акълъунго гьал г1адамал дир аятазда божуларел ругелъул.

وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

Гьеб хIайваналъул каламалдаса букIизе буго, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагIнат лъеги гьесда иман лъоларел, гьесул аварагзабиги عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIухъ гьаруларел залимал гIадамаздаян аби.

Гьаб хIайван бахъулеб заман буго цIакъ гIадамал пасалъараб ахир замана. Гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин тараб, хIакъаб дин хвезабун жидерго напсазе бокьарал динал ургъун, гьел динал гьарулеб.

Жинда Аллагь разилъаяв Х1узайфатидаса имам АхIмадица бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Къиямасеб къо чIоларо гьелда цебе анцIго гIаламат нужеда бихьун гурони: 1. Бакъ тIерхьудаса бакъ бакки буго гьеб гIаламат. 2. Ракьалда тIад кIкIуй тIибитIиги буго. 3. Ракьалда тIад цо хIайван бахъинги буго. 4. Яъжуж-маъжуж загьирлъиги буго. 5. ГIиса авараг* عَلَيْهِ السَّلَامُ *вачIинги буго. 6. Дажал загьирлъиги буго. 7. Лъабго батIияб ракьулъе ортиги буго (ракь жаниб борти): цо машрикъалда. 8. Магърибалда. 9. ГIарабиязул жазираталдаги. 10. Г1аданалъул (бак1алда ц1ар) гъварилъудаса цо цIа загьирлъиги буго жинца гIадамал цере къотIун рачунеб, гьел чIаралъуб жиб чIолеб, гьез сордо баралъуб жинцаги сордо балеб»*-абун.

Цоги хIадисалда буго: Гьеб хIайван бахъараб мехалъ гьелъ капурчиясул ва муъминчиясул гьумералда гIуж гьабулин ва гьеб гIужалдалъун капуралги иман лъуралги гIадамал батIа гьаризе лъалин абун.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

83. Гьеб къиямасеб къоялъ дица щибаб умматалдаса дир мугIжизаталги аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **гьереси гьарулел рукIарал къокъаби тIаде рахъинарун цере къотIула, жал данде гьарун ва гIодорегIан гьарун.**

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

84. Х1исаб-мизан гьабулеб бакIалда гьел щвараб мехалъ гьезда бадиб чIвай гьабун ва гьезул мугъ бекизабун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан абула:**

«Нужеца щибго кIвар гьабичIого ва нужер щибго лъайги гьеч1ого дир аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ**, гьезда рештIинарурал тIахьалги гьересийищ гьарулел рукIарал? Гьеб гуреб цоги гIамал букIанищ нужеца дунялалда гьабулеб?-абун.** Ай: нужеца гьабураб лъик1аб г1амалго гьеч1огурищ, дир аятал гьереси гьари гуреб.

وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا۟ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾

85. Гьеб къоялъ капураб къавмалда жидеца напсазе зулму гьабиялдалъун жидее къотIи гьабураб гIазаб щвела ва гьезул щибго каламги букIуларо.

Гьез гIузро баччуларо ва гьезул щибго хIужжаги букIуларо жидедаса

гIазаб нахъчIвазе кIолеб.

أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

86. Жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялъул пикру гьабун гьесул махлукъаталдаса вагIза босуларищ гьел инкар чагIаца? **Гьезда бихьуларищ Дица сордо гьабун букIин жиндилъ хIалхьи гьабулеблъун.**

Къоялъ ризкъи тIалаб гьабун ва дунялалъул хIажалъабазда хьвадун свакарал гIадамал сардилъ свак чучизе регун, кьижун рахIаталда рукIуна. **Гьединго дица къоги гьабуна жиндилъ канлъи бихьулеблъун** жидер хIажатазулъ гIадамал хьвадизе. **Х1акълъунго гьаб сордо-къоялъул пикру гьабурав чиясеги гIаламат буго** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда жинца тIоритIел гьабулеб, **гьелда иман лъолел гI1адамазе.**

وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾

87. Исрапил малаикас ссур пулеб къоялъ зобалазда ва ракьазда бугеб махлукъ цIакъ хIинкъула.

Гьеб буго тIоцебесеб ссуралъуб пуй, жиндалъун гIадамазул гIакъло инеабулеб, гьезул хIинкъиялъе гIорхъи гьечIеб, гIисинал лъималцин рас хъахIлъун херал гIадамазда релълъунеб. **Гьеб къоялъ хIинкъичIого хутIула Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьарал,** гьес тIаса рищарал малаикзаби, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ, шагьидзаби гIадал гIадамал.

Гьалда хадуб ссуралъуб пурабго кинабго гIалам хола ва ракьалде буссуна. Лъабабизе пураб мехалъ хварал тIаде рахъизарун махIшаралда ракIарула ва хIисаб-мизан гьабизе Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере чIезарула. **Гьаб ахираб ссур пураб мехалъ кинабго махлукъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере рачIуна жал цIакъ мутIигIаллъун ва гIодогIаналлъун.** Гьеб къоялъ ханзаби ва чIухIарал гIадамал рукIуларо. Къадро-къимат бугел, чIухIи-рецц бугел гIадамалги рукIуларо.

وَتَرَى ٱلْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِ ۚ صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

88. Дуда гьеб ссур пураб къоялъ мугIрулги рихьизе руго жал жидер бакIалда чIун ругеб гIадин, гьел мугIрул цIакъ хехго, накIкIал гIадин унел ругониги. Риххун, х1ур лъугьун, ракьалда т1ад т1ирит1ун уна муг1рул.

Гьаб буго ТIадегIанав Аллагьасул иш, жинца кинабго жо цIакъ камилго бижарав ва щибаб жоялъул мухIканаб тарбияги гьабурав, х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъалев вуго кинабго нужеца

гьабулеб гIамал: Гьесда щибго жо балъго хутIуларо ва щивав инсанасул гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَا وَهُم مِّن فَزَعٖ يَوۡمَئِذٍ ءَامِنُونَ ٨٩

89. Дунялалда иманги лъун лъикIаб гIамалги гьабун ахираталда вачIарав чиясе гьесул гIамалалдаса гIемерго лъикIаб жазаъ гьабизе буго ва гьел къиямасеб къоялъул хIинкъиялдаса божараллъунги рукIизе руго.

وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتۡ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ هَلۡ تُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ٩٠

90. Жидеца купру-ширк гьабун квешаб гIамалги босун ахираталда вачIарав чи гьумер гIодобе гьабун жужахIалъув реххула ва гьезда бадиб чIвай гьабун абула:

«Жакъа нужее гьабулеб жазаъ бугищ нужеца гьабураб квешаб гIамалалда рекъараб жазаъ гурони»-абун. Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ:

إِنَّمَآ أُمِرۡتُ أَنۡ أَعۡبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلۡبَلۡدَةِ ٱلَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَيۡءٖۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ٩١

91. Х1акълъунго тIадегIанав Аллагьас дида амру гьабун буго дица лагълъи гьабе абун гьаб Макка хIарамалъул ва КагIба рукъалъул БетIергьанасе.

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго кинабго жоялъул БетIергьан;** гьеб бижарав, гьеб хьихьулев ва хвезарулев. **Гьединго дида амру гьабун буго дун Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъарал, гьесул амруялда ва хIукмуялда нахърилъларaздаса вукIаян абун.** Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат бац1цIад гьабун, тIобанго гьесул мурадазе напс кьуравлъун вукIа абун.

وَأَنۡ أَتۡلُوَاْ ٱلۡقُرۡءَانَۖ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ٩٢

92. Гьединго дида амру гьабун буго дица Къуръан гIемер цIале абун, дие гьелъул хIакъикъат загьирлъизе ва дица гьеб умматалдаги лъазабизе.

Гьеб Къуръаналдалъун жив тIовитIун ккарав чи жиндирго напсалъе лъикIлъиялъе, гьеб напс ахираталда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **гIазабалдаса хвасар гьабиялъе тIовитIарав чи вуго. Гьеб Къуръаналъул вагIза-насихIат босичIого жив къосаравлъун чIарав чиясда дуца абе МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: Х1акълъунго дун вуго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее гIазабалдалъун хIинкъи кьезе ва алжаналдалъун рохел бицизе витIарв авараг»-абун.** Дида тIадаб рисалат дица тIобитIана, нужер къосиналъул балагь

нужеего букIизе бугин абун.

وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

93. Дуца абе МухIаммад ﷺ**: кинабго щукру ва рецц ТIадегIанав Аллагьасе буго,** жинца дун авараглъи кьун хира гьавурав, дие тIадегIанаб макъам ва шапагIат гьабизе изну кьурав.

Нужеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **хIалкIоялъиялда тIоритIел гьабулел аятал ва мугIжизатал рихьизаризе руго. Нужеда гьел гIаламатал лъазеги руго гьел лъаялдалъун нужее щибго мунпагIат гьабулареб, нужер тавбо къабул гьабулареб гIужалъ.** Гьеб буго ахирзаман гIагарлъараб мех, гьелъул гIаламатги буго бакъ тIерхьулеб рахъалдасан бакъ бакки.

Дур БетIергьан Аллагь гьел мушрикаца гьабулеб гIамал лъаларого, гьелдаса гъапуллъун гьечIо. Гьесда кинабго жо бихьула ва лъала. Жиндир хIукму-къадаралда рекъон гьезие гIазаб гьаби нахъе бахъун букIуна ва гьеб къадар гьабураб заман тIаде щвараб мехалъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса гьел цIунизе кIолев щивго чи вукIуларо.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъ цIунаги жиндир ццим бахъулеб гIамал гьабиялдаса.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъ тIоритIаги жив разияб гIамал гьабиялда.

ТIадегIанав Аллагьасул квербакъиялдалъун «сурату Ннамли»-ялъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецци гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.

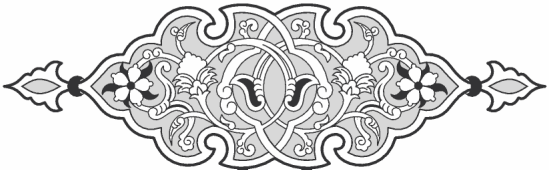

28. Суратул Къасас

سُورَةُ القَصَصِ

Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб ункъоялда микьго аят бугеб.

Жинда цебе бугеб к1иябго сураталда релълъун, гьабги Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави, гьесул х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулел г1аламатал рицин, аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва гьезул умматазул къисаби рициналда т1ад ч1ей гьабураб сурат буго.

Х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьаби, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1игл1ъиги гьесда г1асилъиги баян гьабулеб буго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ боязда гьоркьобги щайт1аналъул боязда гьоркьобги бук1унеб даимаб къец ва къеркьей бицунеб буго. Бищунго къосарав ва залимав, жив аллагь вугин абизе х1инкъич1ев, пирг1авнил къиса бицун буго, гьес гьарулел рук1арал зулмабиги баян гьарун. Гьелда хадуб Къарумил къиса бицун, боц1и-мал сабаблъун инсан гьалагл1ъиялъе мисал бачун буго.

Л1ъик1аланго г1ат1ид гьабун Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ хабар бицун буго: гьев гьавиялъул, хадув пирг1авнил рукъов хьихьун к1удияв г1еялъул, жив г1олохъанлъуда вахараб мехалъ гьес къибт1ияв ч1ваялъул бицун буго. Шуг1айбил Мадяналдаса т1ад вуссараб мехалъ Мусае аварагл1ъи عَلَيْهِ السَّلَامُ кьеялъул ва жив ц1идасан Мисриялда ун жинца пирг1авние даг1ват гьабиялъул бицун буго.

Сураталда ц1ар лъун буго «Къисабазул сурат»-абун. гьелда жанир аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаби рицун рук1иналъ.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ١

1. Т1а. Син. Мим.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъалев вуго гьел х1урупаздалъун щиб мурад бугеблъи. Гьал г1араб х1урупаздаса данде гьабураб жо буго Къуръан, жинда релълъараб гьабизе щивниги чиясда к1ивеч1еб.

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ٢

2. Гьал руго жиб баянаб, жиндир х1укмуги загьираб Къуръаналъул аятал.

نَتْلُو عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ٣

3. Дица дуе бицине буго ва дуе ц1ализе буго Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ва пирг1авнил къиса

жиб хIакъаб, жинда жаниб гьереси ва батIулаб жо гьечIеб.
Гьеб къиса бицунеб буго жидеца Къуръан ритIухъ гьабулел муъминзабазе вагIзалъун.

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْيِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

4. ХIакълъунго пиргIавн цIакъ чIухIун ва гIамал кIодолъун хьвадана Мисриялъул ракьалда. Гьес гIадамал къокъаби гьарун рикьана жиндие лагълъи гьабиялъе.
Бануисраилазул гIадамал гIодорегIанал, жидеца квешаб ва захIматаб хIалтIи гьабулел лагъзаллъун гьаруна. Гьезул киналго бихьинал лъимал жинца хъолел рукIана ва ясал нахъе толел рукIана, жиндие ва жиндир къавм къибтIиязе хьулухъ гьабизе. **ХIакълъунго гьев пиргIавн вукIана ракьалда тIад зулму ва пасалъи гьабулел гIадамазул бищунго залимав.**
Гьесул бищунго кIудияб зулму ва пасалъи букIана жив алагь вугин абун жиндие лагълъи гьабизе гIадамал тIами. Бануисраилазул бихьинал лъимал хъвеялъе сабаб букIана гьев пиргIавнида бихьараб макьу. Гьесда бихьана Байтул-мукъадасалъул ракьалдаса бачIун кIудияб цIаялъ Мисриялъул ракьалда ругел къибтIиял рухIулеллъун, бануисраилалги сах-саламат тун.
Гьеб макьу кагьанатазда ва цIвабзазул гIелму лъалел гIадамазда бициндал гьез абуна: бануисраилазулъ гьавурав цо вас вукIине вугин дудаса ханлъи тIаса иналъе ва мун гьалаглъиялъе сабаблъун абун. Цинги пиргIавница амру гьабун букIана бануисраилазул киналго бихьинал лъимал хъвейин абун.

وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ فِي ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

5. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Диеи бокьула жидее зулму гьабулел гIадамазда гурхIел-цIоб гьабизе ва жал загIипал, гIодорегIанал лагъзаллъун рукIун хадур, гьел цогидалги жидеда нахърилълъулел имамзабилъун ва церехъабилъун гьаризе.**
Гьезие пиргIавнилги гьесул къавм къибтIиязулги ракь ва кинабго бечелъи ирсалъе кьезе. Гьаб къавмги гьалаг гьабун гьезул шагьарал ва росаби бануисраилазе ирсалъе босараб гIадин кьезе.

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

6. Дица бануисраилал ракьалда тIад ханзабилъунги гьарун, гьелдалъун хIакъ гьабила гьел къибтIиял жиндаса хIинкъун рукIараб амру:

пиргIавнида, Гьаманида ва гьезул боязда дица бихьизабила бануисраилаздалъун жидер ханлъи тIаса ин ва жал гьалаг гьари.

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

7. Мусаги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьавун, гьев киндай къибтIияздаса цIунилаян ургъалида йигеб мехалъ, малаик витIун **дица Мусал эбелалда вахIю гьабуна дуца гьев вас хахизавеян абун.**

КъибтIиязда дур васасул амру лъаялда мун хIинкъараб мехалъ, дуца гьев вас цо гъамасалда жанивги лъун Нил гIорулъе рехе. Мун гьев вас гьалаглъилилан абун хIинкъуге ва гьев дудаса ватIалъанин абун пашманлъуге. ХIакълъунго Дица гьев вас духъе тIад вуссинавизе вуго ва Дица гьев хириял аварагзабаздаса عَلَيْهِمَا السَّلَامُ гьавизе вуго -абун. Гьаб пасадаб, залимаб къавмалдаса бануисраилал хвасар гьаризе ва гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат гьабиялда ахIизе расуллъун гьавизе вуго абун.

Мусал эбелалда вахIю гьабуна абураб рагIиялъул магIна гьечIо гьей авараг йикIана абураб. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир лагъзадерида малаикзаби ритIун цо-цо жо лъазабула, гьел аварагзаби гьечIониги.

ТIадегIанав Аллагьас вахIю гьабураб хIалалъ Мусал эбелалъ гьев гъамасалда жанивги лъун Нил гIурулъе рехана:

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾

8. Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ жанив вугеб гъамас гIорулъан къватIибе босана пиргIавнил кумекчагIаца ва гьесул кIалгIаялъубе бач1ана.

Гьеб ишги гьез гьабуна гьелъул ахир жидее балагьлъун ва пашманлъилъун букIине. ХIакълъунго пиргIавнги, гьесул вазир Гьаманги, гьезул киналго боялги жал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъарал, жидеца ширк ва пасалъи гьабулел гIадамал рукIана.

Гъамас рагьараб мехалъ гьелда жанив берцинав вас ватана. Гьев вихьарабго пиргIавнил чIужу Асиятил гьесда ракI ана ва гьев жиндие васлъун тезе бокьана.

وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

9. Цинги пиргIавнил чIужуялъ гьесда абуна: «Гьаб лъимер буго диеги дуеги рекIел гъеялъе, бер боххиялъе бугеб.

Гьав вас чIвачIого те! Гьев васас нилъее мунпагIат гьабизе бегьула яги нилъеца гьев васлъун тела»-абун. ПиргIавнида ва гьесул къавмалда лъалеб

букIинчIо гьев вас вукIин гьел гьалаглъиялъе сабаблъун вугев. Асиятил гьари пиргIавние рекIее гIечIо. Гьес абуна: дуе рекIелгъей ва бербоххи вукIизе бегьула гьев, амма дие гьев хIажат гьечIоян-абун. Цинги Асиятица гьарана гьев вас жиндие сайгъат гьавун тейин. Гьедин Асиятил квербакъиялдалъун Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ пиргIавнил рукъов хутIана.

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَٰرِغًا إِن كَادَتْ
لَتُبْدِى بِهِۦ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا
لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾

10. Мусал эбел цохIо гьесул гурони ургъел гьечIого, цогидаб кинабго жо кIочIон лъугьана; гьев пиргIавнил рукъов ккараблъи лъараб мехалъ цIакъго чара хун лъугьана **ва гьев дир вас вугоян ахIизе гIагарлъана.**

Дица гьелъул рекIелъ сабру рехун букIинчIебани гьей цIакъ ракI къварилъун лъугьун йикIана. Гьей жиндие гьабураб къотIи ритIухъ гьабулей, гьелда божарайлъун йикIине бокьун, дица гьелъие сабру кьуна. Гьелъие гьабураб къотIи букIана Муса гьелъухъ тIадвуссинавизе вуго абураб.

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن
جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾

11. Мусал эбелалъ гьесул яцалда абуна: «Мун а гьев Мусал хIал лъазабизе»-абун. Гьей пиргIавнил кIалгIаялда аскIой ун балъгого гьениб жаниб гьабулеб жоялда балагьизе жуяна. ПиргIавнил къавмалда гьей щий йигей ва щиб гьабулей йигей лъалеб букIинчIо.

۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ
هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ
لَكُمْ وَهُمْ لَهُۥ نَٰصِحُونَ ﴿١٢﴾

12. Дица гьев Мусае хIарам гьабуна цониги чIужуялъул керен хахизе жиндирго эбелалъул керен щвелелде цебе.

Гьев хахизавизеян рачун рачIарал руччабазул керен гьес кIалдиб босичIо. Цинги гьел кIалгIаялдаса къватIире рахъун Муса хахизавизе чIужугIадан цIехезе лъугьана.

Гьезда данде ячIана Мусал яц ва гьелъ абуна: «Дица тIоритIилищ нуж гьев вас жидеца хахизе гьавулеб хъизаналде. Гьев берцинго хьихьулел ва хиянат гьабуларел?»-абун.

Гьелда абуна аха гьей чIужугIадан ячине абун. Мусал эбел кIалгIаялъуе ячун ячIараб мехалъ, Муса пиргIавнида кодов ккун, вакъун гIодилев вукIана ва гьесул гIоди чIезабизе кIоларого, гьесда ракI гурхIун, сверун лъугьун агьлуги букIана. Муса эбелалъухъе кьураб мехалъ гьес гьелъул керен хахана ва гьесул гIодиги тIагIана.

ПиргIавница абуна: «Мун щий кколей гьас керен хахизе ккани, цониги чIужугIаданалъул хахичIеб?»-абун. Гьелъ абуна: «Дир каранзул рахь

махI берцинаб буго ва дирги махI берцинаб буго. Дица керен кьураб цониги лъимералъ дир керен хахичIого толаро»-абун. Цинги гьев Муса хахизе гьелъухъе кьуна ва гIемерал сайгъаталги кьун, кIодо гьаюн, жиндирго рукъой йитIана. Гьаб амруялъул бицун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

فَرَدَدْنَٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

13. Дица Муса жиндир эбелалъухъе вуссизавуна: Гьелъул бер боххизе ва гьей пашманлъичIого йикIине. Гьелда лъазе хIакълъунго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб къотIи хIакъаб букIин.

ПиргIавнил квешлъиялдасанги цIунун, Муса гьелъухъе тIад вуссинави кIудияб нигIмат букIана. **Ва амма гIадамазул гIемерисел жидеда лъаларел руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир къотIуе ритIухъав вукIин.** Ва гьесул ахират букIизе бугин, гьениб хIисаб-мизан ва алжан-жужахI букIизе бугин абураб къотIиялда божуларел руго.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾

14. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир гIолохъанлъиялда вахараб мехалъ ва жиндир гIакълоги, къуватги камиллъараб мехалъ, дица гьесие гIелмуги кьуна ва хIукму гьабизе гьунарги кьуна.

Диналъулъ бич1чIи кьунин ва авараглъи кьунин абуна цо гIалимзабаз. Цогидаз абуна: гьеб заманаялъ Мусал عَلَيْهِ السَّلَامُ лъеберго сон букIана, гьесие авараглъи гьелдаса хадуб кьуна абун. Гьаб кIиябго рагIи цоцазда гIагар гьабизе кIолеб буго: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев авараглъун вукIиналъе тIаса вищун вукIиндал, гьесул гIелму ва гIакъло камилаб букIана аварагзабазул عَلَيْهِمَا السَّلَامُ букIунеб хIалалъ. **Дица гьадинаб жазаъ гьабула лъикIаб гIамал гьабун хьвадулел гIадамазе.**

وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

15. Муса пиргIавнил къавм бугеб шагьаралда жанив лъугьана гIадамал гьапулаб гIужалъ.

Къалъул гIужалъ, гIадамал жидерго рукъзабахъе руссун бакъул бухIиялдаса цIунун хIохь бахъи ва рахIат гьабулел рукIунеб мехалъ. Яги маркIачIудаса хадуб.

Гьесда кIиго чи ватана цо-цазде рагъдолел: гьезул цояв къибтIиязул вукIана, цогидалав бануисраилазул вукIана. Цинги бануисраилазулас Мусада ахIи бана жиндие кумек гьабе абун,

гьев къибтIиясул зулмуялдаса хвасарлъизе. Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьесда цо зар кьабуна ва гьев чи хун гIодове ккана.**
Мусал гьев чIвазе къасд букIинчIо. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадар тIаде щварав гьесда Мусаца зар кьабиги, малаикас гьесул рухI босиги цадахъ ккана. Гьедин бугониги Муса цIакъ пашманлъана жиндаса ккараб жоялда.
Мусаца абуна: «Гьаб иш буго щайтIаналъ дие гьабураб макру. Гьелъ дир ццим багъаризабуна ва дун гьев чиясда зар къабизе тIамуна. **ХIакълъунго гьеб щайтIан Адамил наслуялъул тушман буго ва гьел битIараб нухдаса къосизарулебги буго, жиндир тушманлъи загьираб, жиндаса цIунизе цIакъ захIматабги буго»-абун.**

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي فَٱغۡفِرۡ لِي فَغَفَرَ لَهُۥٓۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ١٦

16. Хадубги Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**! ХIакълъунго дица дир напсалъе зулму гьабуна:**
Гьев чиясда зар кьабун ва гьелдалъун дун мунагьалъулъ ккун. **Дуца дир мунагьал чуре»-абун. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьесул мунагьал чурана. ХIакълъунго, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго мунагьал чурулев ва жив гурхIулев.**

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ فَلَنۡ أَكُونَ ظَهِيرٗا لِّلۡمُجۡرِمِينَ ١٧

17. Мусаца абуна: «Я дир БетIергьан! Дуца дие кьураб кIудияб нигIматалдалъун дица къотIи гьабулеб буго, зулмучагIазе квербакъулевлъун дун кидаго вукIизе гьечIоян»-абун.

فَأَصۡبَحَ فِي ٱلۡمَدِينَةِ خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِي ٱسۡتَنصَرَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ يَسۡتَصۡرِخُهُۥۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِيٞ مُّبِينٞ ١٨

18. Цинги Муса гьеб шагьаралда хIинкъун ва цIодорго хьвадулев вукIана.
гьесдаса ккараб иш къибтIиязда лъани гьез жиндие къварилъи гьабулеблъи лъан, кисан щиб хабардай рагIилаян абун цо къо ана. **Гьедин Муса вукIадго цебесеб къоялъ гьесдаса кумек тIалаб гьабурав бануисраилазул чияс жакъаги гьесда ахIи бана жиндие кумек гьабеян абун.**
Гьев чи вугоан цоги къибтIиявгун вагъдолев ва гьесда Муса вихьараб мехалъ гьесда ахIиги балеб буго кумек гьабеян абун. **Мусаца гьесда абуна: «ХIакълъунго мун тIубанго къосарав, ахIмакъав чи вуго»-абун**. Мун сабаблъун сонги дидаса инсан хвана, жакъаги мун нечолев гьечIо дидаса кумек тIалаб гьабизе.

فَلَمَّآ أَنۡ أَرَادَ أَن يَبۡطِشَ بِٱلَّذِي هُوَ عَدُوّٞ لَّهُمَا قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقۡتُلَنِي كَمَا قَتَلۡتَ

19. Цинги Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ**, кIиясулго тушманлъун вугев дов къибтIиясда кьабизе къасд гьабураб мехалъ, гьес**

نَفۡسَۢا بِٱلۡأَمۡسِۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِينَ ١٩

абуна: Я Муса! Дуе бокьунищ бугеб дун чIвазе, сонги дуца цоги чи чIвараб гIадин? Дуе бокьун гьечIо мун ракьалда тIад зулму гьабулев, цIакъ гIамал кIудияв, залимав чилъун вукIине гурони.

Дуе бокьун гьечIо мун маслахIат ва лъикIлъи гьабулев чилъун вукIине»-абун. Цоги гIалимзабаца абуна гьаб рагIи абунин бануисраилазул чияс.

Гьаб рагIи абураб мехалъ дов къибтIиязул чи пиргIавнил къавмалда лъазабизе ана Мусаца гьезул чи чIван вугин абун. ПиргIавница амру гьабуна хехго гьев Муса кквезеги ккун жиндихъе вачеян абун. Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хадуб ахIи бахъараблъи лъараб мехалъ гьеб шагьаралда вукIарав цо муъминчи къокъаб нух цIехон Муса хвасар гьавизе векерана ва гьесда тIаде щвана:

وَجَآءَ رَجُلٞ مِّنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلۡمَلَأَ يَأۡتَمِرُونَ بِكَ لِيَقۡتُلُوكَ فَٱخۡرُجۡ إِنِّي لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ٢٠

20. Шагьаралъул рикIкIадаб рахъалдаса векерун вачIун, гьев чияс абуна: «Я Муса! ПиргIавнил агьлу данде руссун, мун чIвазеян ургъулел руго.

Мун хехго шагьаралдаса къватIиве а! Х1акълъунго дун дуе лъикIлъи бокьарав ва дуе лъикIаб жо бицунев чи вуго»-абун.

فَخَرَجَ مِنۡهَا خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٢١

21. Гьеб мехалъ Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ шагьаралдаса къватIиве ана, жив хIинкъун вугеб хIалалъ ва хадур гIадамал рачIуладаян жинца хъаравуллъиги гьабулаго.

Мусаца абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца дун хвасар гьаве гьаб квешаб, зулмуяб къавмалъул гIазабалдаса»-абун.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلۡقَآءَ مَدۡيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهۡدِيَنِي سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ٢٢

22. Мадяналда унеб нухда лъугьун, гьенивехун унаго, Мусаца абуна дир БетIергьанасда божи буго, дун битIараб нухда тIовитIилин, дир мурадлъун бугеб бакIалда дун щолеб-абун.

Гьев къватIиве вахъана цадахъ щибго квен-тIех гьечIого, тIад рекIунеб жоги гьечIого. Мадяналда щвезегIан микьго къоялъул нух букIана. Гьесие нухги лъалеб букIинчIо, цохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божун, гьесул квербакъиялда хьуллъун унев вукIана гьев гьеб Мадяналъул рахъалда. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда нух бихьизабизе малаик витIана. Гьесул

кваналеб квенги гъутIбузул тIамах ва хер букIана.

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدۡيَنَ وَجَدَ عَلَيۡهِ أُمَّةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسۡقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمۡرَأَتَيۡنِ تَذُودَانِۖ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسۡقِي حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ ٢٣

23. Мадяналъул гIадамазул лъималъул гъуй бугеб бакIалда щвараб мехалъ Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гIемерал гIадамал ратана жидерго боцIиги бачун гьеб гьекъезабизе рачIарал. Дагьалго дорегIан чIун жидер гIиял цогидазул гIиязда гьоркьор журазе ва гъуялда аскIоре ине гьукъун кIиго чIужугIаданги ятана.

Мусаца гьезда абуна нужецаги щай гьал гIиял гьекъезе риччаларел-абун. Гьей кIиялъго абуна: «Нижеца гIиял гьекъезаруларо гьал киналго гIадамал нахъруссун хадур гурони. Нижер къуват гьечIо гьезда гьоркьор лъугьун гьезулгун дагIба-къец гьабизе, гьез ниж цереги риччаларо. Цоги гIиязул тIалаб гьабулев чиги гьечIо, **нижер эменги жив кIодолъарав, херав чи вуго»-абун.**

فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ مِنۡ خَيۡرٖ فَقِيرٞ ٢٤

24. Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезул гIиял гьекъезаруна. Цинги жив цо гъветIалъул рагIдукьеги ун гьенив гIодов чIана ва гьес абуна: «Я БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! ХIакълъунго дун хIажатав вуго дур цIоб-рахIматалда»-абун.

Дир черх загIиплъун буго ва рухIги дагьлъун буго. Дир ракъи нахъчIвазе ва загIиплъи тIаса инзе дун дур ризкъиялда хIажалъун вуго абун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв, жив халкъалъул лъикIав ва жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гаргадарав «Калимуллагь» Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ анкьго къоялъ тIагIам кванач Iого вукIун жиндир чохьониб бугеб гIурччин хер бихьулеб хIалалъ хIалакълъун вукIана, жиндир хIатIазул тIомги тIаса ун букIана. Гьев хIажалъун вукIана чамастакил цо бащалъи бугониги жинца кваналеб жоялда»-абун.

Гьей кIияйго чIужугIадан ШугIайб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ясал рукIана. ГIиялги гьекъезарун гьел хехго рачIиндал ШугIайбица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезда гьикъана жакъа щиб ккараб нужее, нуж хехго рачIана гурищ абун. Гьез бицана жидее кумек гьабурав чиясул хабар. ШугIайбица гьел ясазул цоялай йитIана гьев чи вачун ячIаян абун.

فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا تَمۡشِي عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ قَالَتۡ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ لِيَجۡزِيَكَ أَجۡرَ مَا

25. Цинги гьел кIиязулго цояй ячIана Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вугеб бакIалда жий нечон, жинца гьумер бахчун хьвадулей йигеб

سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ
قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾

хIалалъ ва гьелъ Мусаде абуна: «Дир инсуца мун рукъов ахIулев вуго, дуца нижее гIиял гьекъезе кумек гьабиялъул ажро гьабизе»-абун.

Муса ШугIайбихъе вачIараб мехалъ ва гьесда жиндир къисаги бицараб мехалъ, ШугIайбица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Гьанже мун хIинкъуге! Мун хвасарлъана гьеб квешаб къавмалъул зулмуялдаса»-абун. ШугIайб авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вугеб Мадяналъул ракь пиргIавнил ханлъиялда гъокь букIинчIо ва гьенив вугебгIан мехалъ Мусае عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хIинкъиги букIинчIо.

قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ
مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْأَمِينُ ﴿٢٦﴾

26. Гьей кIияйго ясазул цоялъ инсуда абуна: «Я дир эмен! Дуца гьав чи жиндие мухьги кьун нилъеда аскIов хIалтIизе те. ХIакълъунго жив мухь кьун хIалтIизе толев чи къуватав ва аманат бугев вугони лъикI букIуна»-абун. Гьав чи жиндир къуват бугев ва жинда божизе бегьулев, хиянат гьечIев чиги вуго.

ШугIайб аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ясалда гьикъана дуда кин лъалеб гьев къуватав вукIин ва жинда божилъи гьабизе бегьулев вукIин абун. Ясалъ абуна: «Нижее гIиял гьекъезе кумек гьабулеб мехалъ гьес гъуялда тIад лъун букIараб анц1го чиясда жиб борхизе кIолареб гамачI цохIо жинцаго борхана. Дун гьесухъе араб мехалъ гьев рукъов ахIизе, гьев гIодов къулун чIана ва дида бадив валагьичIо. Нухда рачIунеб мехалъги гьес дун жинда хадуй чIезаюна, цеехун йиччан дида нахъаса валагьичIого»-абун. Цинги ШугIайб аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ракIалда ккана гьев чиясулгун гIагарлъи хурхизабун лъикIин абун.

قَالَ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَىَّ
هَٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِى ثَمَٰنِىَ حِجَجٍ
فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ وَمَآ
أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِىٓ
إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾

27. ШугIайбица Мусада абуна: Х1акълъунго дие бокьун буго гьей кIияйго ясалъул цояй дуе чIужулъун кьезе дуца микьго соналъ гIиял хьихьи тIаде босани. АнцIго соналъ мун гIиял хьихьун чIани, гьеб дур рахъалъан бугеб лъикIлъи букIина. Дие бокьун гьечIо дуе захIмалъи гьабизе анцIго соналъ гIиязул тIалаб гьабе абун.

Мун нижеда аскIов чIани, иншаАллагь, дуда дун лъикIав чилъун ватизе вуго»-абун. Дун къотIи тIубазе гьабулевлъун ватила дуда, дургун хIал рекъезабулев, тIабигIат тамахав чилъунги ватила.

КъуртIуби абулев гIалимас абуна: гьаб аяталда жаниб тIоритIел буго инсуца жиндир яс яче абун лъикIав чиясда аби суннатаб букIиналда. Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабас жиндир яс ХIапсат ячеян ГIусман асхIабасда ва Абубакар асхIабасда абун букIана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда цо чIужуялъги абуна жий ячеян абун.

قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَيَّ ۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

28. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **ШугIайбил** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **рагIи къабул гьабуна ва гьес абуна: гьаб къотIи дудаги дидаги гьоркьоб тIубараблъун буго.**

Дица микьго соналъ яги анцIго соналъ дуе хъулухъ гьабунин абун дида гIайиб букIизе гьечIо. Дица дие берцин бихьараб заман бала дуда аскIоб. **Гьаб нилъер къотIиялъе нугIлъун ТIадегIанав Аллагь вуго»-абун.**

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارًا ۖ قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

29. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **къотIи гьабураб заманги тIубазабун, хъизанги бачун гьев Мисриялдехун вачIунеб мехалъ, гьесда рикIкIадасанго цо цIа бихьана. Гьеб букIана ТIурсайнаъ мегIер бугеб рахъ.**

Мусаца хъизаналда абуна: «Нуж гьаб бакIалда чIа. Х1акълъунго Дида цо цIа бихьулеб буго. Дун гьенив ун цо хабар босун вачIила, яги цIадул сунтурги босун вачIила, нужее цIа бакун нуж хинлъизаризе»-абун.

Тафсиралъул гIалимзабаз абуна: цIакъ бецIаб, цIад балеб, гьури пулеб квачараб сордо букIана. Гьезда цебе къотIун букIараб боцIиги билана, нухги къосана. Мусал عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ чIужуги лъимер гьабизе мех щун унтун йикIана. Гьаб зах1матаб хIалалда ругеб мехалъ бихьана Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ТIурсайнаалъул рахъалда цIа бакараб гIадаб гвангъи.

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ مِن شَٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾

30. Муса гьеб бакIалда гIагарлъараб мехалъ гьеб жо цIа батичIо, кIудияб гъветIалдасан зодобе бахун унеб нур батана. **Гьеб гъветI бугеб бакIалдасан, жиндилъ баракат бугеб ракьалъул кIкIалалъул кваранаб рахъалдасан, Мусада** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **цо гьаракь рагIана: «Я Муса! Х1акълъунго Дун вуго кинабниги гIаламалъул БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**».**

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا

31. Дуца гIанса гIодобе рехе-абун. Мусаца гIанса гIодобе рехидалго **жинда**

جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدۡبِرٗا وَلَمۡ يُعَقِّبۡۚ يَٰمُوسَىٰٓ أَقۡبِلۡ وَلَا تَخَفۡۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلۡأٓمِنِينَ ٣١

гьеб цIакъ кIудияб, лебалаб борохь лъугьун багъарулеб бихьана. Гьелдаса хIинкъун, гьелда аскIов къачIого, Муса мугъбан лъутизе лъугьана.

Хадубги Мусадехун абуна: «Я Муса! عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **Мун нахъвусса ва хIинкъуге! Х1акълъунго мун Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **божилъи гьабурав вуго»-абун.**

ٱسۡلُكۡ يَدَكَ فِي جَيۡبِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ مِنۡ غَيۡرِ سُوٓءٖ وَٱضۡمُمۡ إِلَيۡكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهۡبِۖ فَذَٰنِكَ بُرۡهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦٓۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمٗا فَٰسِقِينَ ٣٢

32. Дуца дур квер лъоробе бегье. Гьеб квер къватIибе бахъизе буго жиб гвангъараблъун, дуе щибго унти-заралги гьечIого. Мун хIинкъараб мехалъ дуца квер каранда лъе: кваранаб квер каранда лъе квегIаб гъежги гьелда тIад лъун, **цинги дудаса хIинкъи инзе буго. Гьеб гIансаги кверги буго дуе кIиго мугIжизат, мун пиргIавнихъе ва гьесул къавмалъухъе инзе. Х1акълъунго Гьел цIакъ пасикъаб къавм буго.**

ТIадегIанав Аллагьас мун витIулев вуго жиндир рахъалъан расуллъун гьеб къосараб къавм Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавияда ахIизе ва мун ритIухъав Расул вукIиналъе далиллъун ва дуе мугIжизатлъун гьеб гIансаги кверги гьабулеб буго.

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلۡتُ مِنۡهُمۡ نَفۡسٗا فَأَخَافُ أَن يَقۡتُلُونِ ٣٣

33. Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **! Х1акълъунго дица гьев пиргIавнил къавмалъул чи чIван вукIана ва дун хIинкъулев вуго гьез дунги чIвалин абун.**

وَأَخِي هَٰرُونُ هُوَ أَفۡصَحُ مِنِّي لِسَانٗا فَأَرۡسِلۡهُ مَعِيَ رِدۡءٗا يُصَدِّقُنِيٓۖ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ٣٤

34. Дир вац Гьарун вуго дидасанги мацI бицине пасихIав. Дуца гьев Гьарунги витIе дунгун цадахъ дие кумек гьабизе ва жинца дун ритIухъги гьавизе. Дун хIинкъун вуго пиргIавнил къавмалъ дун гьереси гьавилин абун.

ТIадегIанав Аллагьасда Мусаца гьарана жиндие вазирлъун ва кумекчилъун жиндир вац Гьарун гьаве абун: гьев кIудиявги вукIун, мацI пасихIавги вукIун, дагIба-къец гьабизе ккараб бакIалда гьесул махшел цIик1кIараб букIинин абун.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجۡعَلُ

35. ТIадегIанав Аллагьас Мусал عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьари къабул гьабун **абуна: Дица дуе**

لَكُمَا سُلۡطَٰنٗا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيۡكُمَا بِـَٔايَٰتِنَآۚ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلۡغَٰلِبُونَ ٣٥

квербакъи гьабила дур вац Гьарунидалъун, ва дица нужее гьев пиргIанида тIад бергьунеб къуватги гьабила.
Гьезул хIал кIвезе гьечIо нуж кIиясего зарал гьабизе. Дир нужее бугеб квербакъиялдалъун ва баянал хIужжабаздалъун, нуж кIиявгоги, нужеда нахърилълъарал киналго гIадамалги пиргIавнил къавмалдаса бергьизе руго» - абун.

فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٖ قَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّفۡتَرٗى وَمَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ ٣٦

36. Дол баянал гIаламаталгун ва мугIжизаталгун пиргIавнихъе ва гьесул къавмалъухъе Муса вачIараб мехалъ, гьез абуна: «Гьаб жо гьечIо жиб ургъараб гьереси ва сихIро гурони.
Нижеда гьадинаб жо бицунеб раг1ич1о нижер умумуз ва нижедаса цере рукIараз»-абун.

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ مِنۡ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٣٧

37. Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дир БетIергьан жинда лъик1 лъалев вуго хIакъаб диналдалъун щив витIараблъи ва лъие букIине бугеб лъикIаб ахиратги.
Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъечIел, гьесул аварагзабиги عَلَيۡهِمَا ٱلسَّلَامُ гьереси гьарурал залимал гIадамазул лъикIлъиялда квершел батуларо»-абун.

وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ مَا عَلِمۡتُ لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرِي فَأَوۡقِدۡ لِي يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجۡعَل لِّي صَرۡحٗا لَّعَلِّيٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٣٨

38. ПиргIавница абуна: «Я гьаб жамагIат! Дида лъаларо нужее дун гурев цоги аллагь вукIин. Дуца хIарщуда цIа бакун, бежараб хIарщалъул кIудияб ва борхатаб си гьабе я Гьаман! Гьелда тIадеги вахун дун валагьизе вуго кивдай вугев гьав Мусал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ абун.
Дида гьев Муса жидеца гьерсал рицунел гIадамаздаса вугин кколеб буго»-абун.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тушман пиргIавница гьадигIанго чIухIараб рагIи бицана, жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIинги лъалеб букIадго. Цоги бакIалда гьав пиргIавница абуна: «Дун вуго нужер бищунго тIадегIанав бетIергьан»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَٱسۡتَكۡبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ إِلَيۡنَا لَا يُرۡجَعُونَ ٣٩

39. Гьев пиргIавнги гьесул боялги ракьалда тIад цIакъ чIухIун ва гIамал кIодолъун, батIулаб нухда хьвадана,

гьедин хьвадизе щибго гIиллаги гьечIого.
Гьезда ракIалдаги кколеб букIана жал хун хадур диде руссизе гьечIин абун ва жидее гIазабги гьабизе гьечIин абун.

فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾

40. Дица гьев пиргIавнги гьесул боялги дир гIазабалдалъун ккуна ва гьел ралъдалъ гъанкъизаруна. Мун валагьеха, я гьав инсан, ва дуца пикру гьабе, киндай ккана гьеб залимаб ва зулмуяб къавмалъул ахир абун.

Гьеб ралъад буго Мисриялдаги ХIижаз гIарабияздаги гьоркьоб бугеб багIараб ралъад. Гьелда цогиги цIар абула «бахIрул къулзум»-абун.

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾

41. Дица гьел гьаруна жидеца жужахIалда гIадамал ахIулел имамзабилъун. Къиямасеб къоялъ гьел капурал гIадамазе кинабгIаги квербакъи букIуларо.

وَأَتْبَعْنَٰهُمْ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

42. Дица гьезие гьаб дунялалдаго наг1ана кьуна. Дир рахIматалдаса рик1кIад гьаруна.
Къиямасеб къоялъги гьел рукIизе руго жал къабих1 гьаруразда. дир алжаналдаса рик1кIад гьарурал, жидее лъик1лъи гьеч1ел.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

43. Х1акълъунго жинда церехун рукIарал умматал гьалаг гьарун хадуб кьуна Дица Мусахъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **Таврат, гьесул уммат хIакъаб нухда тIоритIулеб, жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабулеб нурлъун жиб бугеб.**
Гьезие рахIматлъун ва битIараб нухлъунги жиб бугеб. Гьел бануисраилаз Тавраталдаса вагIза босизе бокьун ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, гьесул расул ритIухъ гьавун гьел хьвадизе бокьун.

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِىِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾

44. Мун вукIинчIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, **ТIур мегIералъул бакътIерхьул рахъалда:** Гьеб буго Муса аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ к1алъараб бакI.
Дица Мусаде عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **дир амру вахIю гьабураб мехалъ ва гьев**

расуллъун гьавун пиргIавнил къавмалда витIулеб мехалъ. Ва мун гьеб бакIалда гIенеккун ва нугIлъунги вукIинчIо.

ТIадегIанав Аллагьас МухIаммад ﷺ хIакъав авараг вукIиналда инкар гьабулел гIадамал мукIур гьаризе абулеб рагIи буго гьаб аят. Ягьудиязда гьереси гьабизе кIолареб Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ Таврат рештIизабиялъул хабар ва гьесул пиргIавнилгун ккараб къиса бицунеб буго, жив гьел ягьудияздаса рикIкIадаб бакIалда гIурав, жинда хъвазе ва цIализе лъаларев гIарабиязул чияс.

Аяталъул магIнаги буго: мун гьеб заманаялъ гьеб бакIалда вукIун лъалеб гьечIо дуда Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ хабар. Гьеб дуда лъалеб буго ТIадегIанав Аллагьас вахIю гьабун лъазабиялдалъун.

وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

45. Киниги Дица гьев Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ хадубги гIемерал умматал рижана; гьезги гIемераб гIумру бана ва жидеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кIочон дунял гьабиялда руссана.

Гьединал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналдаса руссарал гIадамазда витIана дица мун расуллъун я МухIаммад ﷺ. **Мун Мадяналдаги вукIинчIо МухIаммад,** дуда Муса ва ШугIайб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къиса лъазе **ва гьезул хабар бицарал дир аятал Маккаялъул агьлуялъе дуца цIализе.**

Киниги дун вуго дица аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIулев ва гьезда вахIю гьабун дир шаригIат бицулев. Гьедин мунги витIана МухIаммад ﷺ, Маккаялъул агьлуялда аваралъун ва дуда вахIю гьабуна дур умматалъе исламияб дин ва дуда цере рукIарал аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаби. Гьедин лъана дуда Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ва ШугIайб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къисаги.

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

46. Мун ТIур мегIералъул хьибилалдаги вукIинчIо МухIаммад ﷺ, Дица Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ калам гьабулеб мехалъ. Дица дуда гьаб кинабго жо вахIю гьабуна дур умматалъе рахIматлъун букIизе.

Дуца гьезие цересел умматазул къисаби рицун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдалъун хIинкъи кьезе ва жидехъе дудаса цеве авараг вачIун вукIинчIел гIарабиязда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин лъазабизе.

Гьел гIарабияз ва цогидал къавмаз дур рисалат къабул гьабун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда хьул лъун ва **дуда рештIизабураб Къуръаналъул**

вагIза босизе бокьун.

وَلَوۡلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةُۢ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ فَيَقُولُواْ رَبَّنَا لَوۡلَآ أَرۡسَلۡتَ إِلَيۡنَا رَسُولٗا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٤٧

47. Дица гьел умматазда аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIана, жидер купру-ширк сабаблъун гьезда дир гIазаб щвараб мехалъ, гьез абичIого букIизе: « Я нижер Бет1ергьан, нижеда аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIун рукIаралани ва нижеда хIакъаб динги лъазабун букIарабани.

Ниж дур расулазда нахърилълъизе рукIана ва дур аятазда иман лъуралги рукIинаг1ан»-абун.

Дида лъала гьез иман лъолареблъи ва гьез хIакъаб дин къабул гьабулареблъи. Дица аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIана г1адамазул хIужжа къотIизабизе ва гьезие щибго гIузру бачизе рес гьечIого букIизе.

فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ مِنۡ عِندِنَا قَالُواْ لَوۡلَآ أُوتِيَ مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰٓۚ أَوَلَمۡ يَكۡفُرُواْ بِمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ مِن قَبۡلُۖ قَالُواْ سِحۡرَانِ تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓاْ إِنَّا بِكُلّٖ كَٰفِرُونَ ٤٨

48. Маккаялъул агьлоялда хIакъаб жо бачIараб мехалъ: жиндир ритIухълъи лъалев МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вачIараб мехалъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам Къуръанги босун ва цогиги мугIжизаталги рачун, жив хIакъав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вукIиналда тIоритIел гьабулел.

Маккаялъул мушриказ абуна: «Гьев МухIаммадие صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кьуралгIадал кIудиял мугIжизатал кьун рукIаралани жив авараг вукIиналда тIоритIел гьабулел»-абун. Гьезие жаваб гьабун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«Гьев Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кьурал мугIжизатаздаги, гьесда рештIизабураб Тавраталдаги инкар ккуна гурищ ягьудиязги, Къурайшиязги ва цогидал къавмазги.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг гьереси гьави гьесда цере рукIарал киналго аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьари букIула: гьел киналго аварагзабиги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьезухъе рештIизабураб шаригIатги, гьезие кьурал мугIжизаталги цохIо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру бугелъул.

Жегиги Маккаялъул мушрикаца абуна: «Гьеб Тавратги Къуръанги кIиябго сихIро ва гьереси буго, цоялъ цоялъе кумек гьабун, цоялъ цояб ритIухъ гьабун кIалъалеб. Х1акълъунго нижеца гьеб кIиялдаго инкар кколеб буго»-абун. Гьаб буго Маккаялъул мушриказул къосиналъул ва Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ

бугеб тушманлъиялъул гIорхъолъан иналъе гIаламат.

قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾

49. Дуца гьезда абе МуIаммад ﷺ: «Нуж рачIаха Аллагьасул ﷻ рахъалъан гьеб Тавраталдаса ва Къуръаналдаса жиб лъикIаб, жинца хIакъаб диналда тIоритIулеб тIехьги босун. Дун гьеб тIехьалда нахъвилъльине вуго, нуж битIараб жо бицунел гIадамал ратани»-абун.

Нилъеда якъинго лъала ТIадегIанав Аллагьас ритIарал аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ бищунго хирияв МухIаммад авараг ﷺ вукIин, гьесда рещтIизабураб Къуръанги бищунго хирияб, жиб камилаб, жиндир шаригIат къиямасебкъо бачIизегIан хисулареб тIехь букIин. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесда рештIизабураб Тавратги хирияб буго гьаб Къуръаналда хадуб ва гьеб Къуръан жинда рештIизабурав МухIаммад аварагасда ﷺ хадув. ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесда рештIизабураб Инжил букIана Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ шаргIалда рукIарал цо-цо хIукмаби хисизарун, Таврат жинца камил гьабулеб, гьеб тIубазабулеб тIехьалда релълъун.

Гьаб хIакъикъат гьадин бугелъул, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Маккаялъул мушриказда абулеб буго: гьал тIахьазда нужеца иман лъолеб батичIони нуж рачIаха Аллагьас ﷻ рештIизабураб гьеб кIиялдасаго жегиги камилаб тIехьги босун абун. Гьел абадиялъ рачIуларо гьеб тIехь босун, гьел руго жидер хIалхъублъун, гIамалкIодолъун, хIакъаб жоялда нахърилълъинчIого чIарал гIадамал. Гьезул хIал лъалеб букIун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾

50. Гьез дур ахIиялъе жаваб гьабичIони, МухIаммад ﷺ, дуда лъай хIакълъунго гьел рукIин жидерго гьава-напсалда нахърилълъарал гIадамал. Щивха вукIинев жиндир къосин баянав чи Аллагьасул ﷻ рахъалъан хIакъаб хIужа-далилго гьечIого, напсалъе бокьараб жоялда мутIигIлъун вугев чиясдаса? ТIадегIанав Аллагьас хIакъаб диналда тIоритIуларо жидеца купру-ширк тIаса бищараб залимаб къавм.

* وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

51. ХIакълъунго Дица Маккаялъул Къурайшиязе дир хирияб калам цоялда хадуб цогидаб гьабун, хIажалъи бихьухъе рещтIизабуна:

Гьез вагIза босизе бокьун ва гьез купру-ширк тун хIакъаб дин гьабизе бокьун.

Гьаб Къуръаналда жаниб гьезие Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда тIоритIел гьабулел баянал хIужжаби руго, гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел гIемерал гIаламаталги руго. Алжаналдалъун рохел бицинги жужахIалдалъун хIинкъи кьейги буго. ГIемераб вагIза-насихIатги буго, къисабиги руго, гьез гIибрат босизе ва гьезда хIакъаб жо бич1чIизе. ШаргIиял ахIкамалги руго, хIалалаб, хIарамаб жоги баян гьабун буго.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ٥٢

52. Къуръан рештIизабилелде цебе жидехъе тIехь рештIизабурал умматазул МухIаммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ иман лъурал гIадамаз **гьаб Къуръаналдаги иман лъолеб буго.**

وَإِذَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبۡلِهِۦ مُسۡلِمِينَ ٥٣

53. Жидее Къуръаналъул аятал цIалараб механъ гьез абулеб буго: «Нижеца гьелда иман лъуна. Гьеб нижер БетIергьанасул рахъалъан бугеб хIакъаб тIехь буго.

Х1акълъунго ниж гьаб Къуръан рештIизабилелде цереги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал, гьесул аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ва тIахьазда мутIигIлъарал рукIана»-абун.

Нижеца иман лъолеб букIана гьав МухIаммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ витIизе вукIиналда ва гьесда т1ехь рештIизабизе букIиналдаги. Гьеб жо нижеда рештIизабураб тIехьалда хъван букIана. Нижее гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру ритIухълъана ва хIакълъана.

أُوْلَٰٓئِكَ يُؤۡتَوۡنَ أَجۡرَهُم مَّرَّتَيۡنِ بِمَا صَبَرُواْ وَيَدۡرَءُونَ بِٱلۡحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٥٤

54. Гьал гIадамал руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кIиго нухалъ цIикIизабун жидее ажру-кири кьолел. Гьез сабру гьабун букIин сабаблъун

жидеда рештIизабураб тIехьалда иман лъун гьелда гIамал гьабиялда, хадуб МухIаммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ иман лъун Къуръаналда гIамал гьабиялдаги. **Жидеца квешаб, къабихIаб рагIиялда дандеги лъикIаб рагIи бицун, гьеб квешаб рагIиялъул зарал нахъе чIвалел. Дица кьурал нигIматаздаса садакъа-хайрат, закат-сахI кьолел ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло жигьад гьабизеги жидер боцIимал кьолел.**

وَإِذَا سَمِعُواْ ٱللَّغۡوَ أَعۡرَضُواْ عَنۡهُ وَقَالُواْ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡ

55. Жидеда гIададисеб ва мунпагIат гьечIеб хабар бицулеб рагIараб механъ, гьеб мажлисалдаса нахъе унел ва жидеца

لَا نَبْتَغِي ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾

гьел гъапулал, жагьилал гIадамаздаги абулел:

нужеца гьабураб гIамалалъул жазаъ нужее букIизе буго, нижеца гьабураб гIамалалъул жазаъ нижее букIизе буго. Нужее нижедаса зарал гьечIо, нижеца нуж тана нужерго ишалда. **Нижеца жагьилал гIадамазулгун гьалмагълъи гьабуларо»-абун.**

ТIадегIанав Аллагьас китабияздаса иман лъурал гIадамазе лъабго лъикIаб ва берцинаб сипат гьабуна: гьел муъминзаби рукIин, гьел жидеца лъикIлъи гьабулел рукIин, гьел гIадамаздаса тIаса лъугьулел рукIин.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго: *«Лъабго чи вуго Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *жиндие кIиго нухалъ цIик1кIун ажро кьолев. Китабиязул чи вуго, жиндир аварагасда иман лъун вукIарав, хадуб дидаги иман лъурав. Жив лагълъун вугев чиги вуго, жинца Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *хIакъ тIубарав ва жиндир сайидасул хIакъги тIубарав. Жиндир гъарабаш йигев чиги вуго: гьелъие берцинаб тарбия кьурав ва гьей тархъун хIурияйлъун гьаюн хадуб расасеги кьурав»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Цоги хIадисалда буго: *«Китабияб агьлуялдаса исламияб дин босарав чиясе кIиго ажро буго. Гьесие нилъее бугеб хIукму буго* (ай гьев нилъеда ващад вуго) *гьесда тIадги нилъеда тIад бугеб жо буго. Мушриказул цо чияс исламияб дин босараб мехалъ гьесие жиндир ажро буго ва гьесие нилъее бугеб хIукму буго, гьесда тIадги нилъеда тIад бугеб жо буго»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

56. Х1акълъунго дуда кIоларо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **дуе вокьарав чи иманалда тIовитIизе. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие вокьарав чи тIовитIула иманалда ва хIакъаб диналда.**

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъик1 лъалев вуго иман лъолел ва хIакъаб диналда рачIулел щал ругеблъи.**

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна:

Гьаб аят рештIизабиялъе сабаб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас, жиндир инсул вац АбутIалиб хвалда гIагарлъараб мехалъ, *гьесда абуна: «Я дир инсул вац! Дуца «лаилагьа иллаллагь» абун абе. Дица къиямасеб къоялъ нугIлъи гьабизе буго дуца Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьавуна абун. АбутIалибица абуна: «Къурайшиязул ханзабаз абизе букIинчIебани хвалил унтиялъул гучалъ АбутIалиб загIип гьавунин ва гьев шагьадат битIизе тIаманин абун, дица гьеб шагьадатги битIун*

дур ракI рази гьабизе букIана ва дур бер бохизабизе букIана»-абун. Х1адис имам Ах1мадица ва Тирмизияс бицана. Хирияв аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ цIакъ бокьун букIана жиндие гIемер квер бакъи гьабурав АбутIалиб исламияб диналда вачIин. Гьаб иш бицана ТIадегIанав Аллагьас гьениб цебе хъвараб аяталда жаниб.

وَقَالُوٓاْ إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

57. Маккаялъул Къурайшаз абуна: «Ниж дуда нахърилълъани ва дуца жинда ахIулеб дин босани, ниж хIинкъун руго Маккаялда сверухъ ругел гIарабияз нижеда рагъ гьабилин ва ниж гьаб Маккаялдаса къватIире къотIилин»-абун.

Гьезул рагIи хвезе гьабун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«Дица гьезие МаккахIарам гьабун буго гурищ жал щибго хIинкъиго гьечIого гьенир рукIунеблъун ва жидее кинабго бак1алдаса батIибатIияб пихъги ва тIагIамги дир рахъалъан бугеб ризкъилъун бачIунеблъун. Киниги гьел гIадамазул гIемерисел жидеда хIакъаб жо лъаларел руго.**

ТIадегIанав Аллагьас Маккаялъул мушриказда бадиб чIвай гьабун абулеб буго: Дида инкар ккурал, Дунги живго тун хъанчазе лагълъи гьабулеллъун ругел нужее Дица божилъи гьабун буго цогидал гIарабиязе гьечIеб, нужее кинабго рахъалъан ризкъиги тIаде бачIунеб буго. Нужер ахIмакълъиго щиб ва нужеца пикру кин гьабулареб, Дида иманги лъун, Дир аварагги ритIухъ гьавун нуж хьвадараб мехалъкигIандай Дица нужее лъикIлъи цIик1кIизабила абун!

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾

58. Дица цIакъ гIемерал росабазул ва шагьаразул агьлу гьалаг гьабуна гьел жидее кьураб магIишат-яшавалдалъун чIухIараб мехалъ ва гьеб магIишат дица кьураб букIиналда инкар ккун, гьелда щукру гьабичIого хьвадараб мехалъ.

Гьал нужеда сапаралда унаго ратулел чIунтарал росаби руго гьел жанир чIун рукIарал росаби. Гьанже гьенив щивго чи чIоларо дагьалго гурого, сапаралда вугев чи сордо базе чIун гурони. **Дун вуго дица кинабго жо ирсалъе босулевлъун.**

Дида иман лъезе чIухIарал, аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарурал, Дир ракьалда тIад Дир лагъзадерие зулму ва пасалъи гьабун хьвадарал гIадамал Дица гьалаг гьарула ва гьезул кинабго магIишатги, гIарацмеседги нахъе хутIула. Гьадинабго жо гьабизе кIола Дида Маккаялъул

агьлуялъеги гьез иман лъечIони ва Дир расул ритIухъ гьавичIони.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾

59. Дур БетIергьан Аллагь гьечIо МухIаммад ﷺ, жинца цониги росдал агьлу гьалаг гьабулевлъун, цин гьезухъе расулги витIун гьел хIакъаб диналда ахIун гурони.

Гьезул бищун кIудияб росолъ расул витIула гьел киналго диналда ахIизе ва гьезухъе рисалат щвезабизе. **Гьезие дир аятал цIалулев ва дун жидер хIакъав БетIергьан вукIин бицулев. Дица цониги росдал агьлу гьалаг гьабичIо гьеб росдал агьлуялъ зулму-пасалъи гьабун гурони.**

ТIадегIанав Аллагьасда жиндир лагъзадерил хIал лъалеб бугониги, гьесул гIадат буго гьеб къавмалда расул витIун гьезул хIужжа-далил къотIизабулеб, нижеда лъачIо, ниж гъапулал рукIана, нижехъе чапар вачIинчIо абурал гIузраби рачиналдасан. Гьедин расул витIун хадуги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб къавм гьалаг гьабуларо гьез купру-ширк гьабигун цадахъ зулму ва пасалъи гьабураб мехалъ гурони.

Киналго диналги насхо гьарун, кинабниги халкъалда авараглъун витIарав вуго Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг. Гьев витIун хадуб гIадамазул цониги къокъаялъе ихтияр букIуларо жидехъе расул витIичIин ва жал диналда ахIичIин абизе.

Дунялалда тIад исламияб диналъул хабар щвечIеб бакI букIин цIакъго надираб жо буго. Гьедин хабар щвечIого гIумру гьабурал ва гьединго хварал гIадамазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб гьабуларо. Машгьураб жо буго кинавниги инсанасул рес лъугьун букIин жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабизе. Гьесие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIелму ва гIакъло кьун буго, гьесда цебе кинабго дунялги, гьенир ругел диналги загьирлъун руго. Гьел диназда гьоркьоса хIакъаб исламияб дин босичIев чиясе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб гьабизе букIинги хIакъаб жо буго. Ахираталда гьесие гIузру букIизе гьечIо дида лъачIо, бихьичIо, рагIичIо абураб рагIиялдалъун.

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

60. Нужее кьураб дунялалъул щиб жо бугониги: ханлъи букIа, бечелъи букIа, къуват-гьунар букIа, къимат-къадро букIа, **гьеб кинабго жо буго дунялалъул рукъоб бугеб берцинлъи ва гьениб бугеб мунпагIат босиги.**

Гьеб паналъулеб, даимлъулареб буго. Жибги кодоса ун рекIел бакъвай щолебги буго.

ТIадегIанав Аллагьасда аскIоб ахираталда бугеб ажро ва гьесул

алжан цIакъ лъикIаб жо буго ва жиб даимго нахъе хутIулебги буго. Гьаб иш кин бичIулареб нужеда ва жиб паналъулеб дунял тIалаб гьабиги тун, даимго букIунеб ахират кин тIалаб гьабулареб?

أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

61. Дица жиндие цIакъ берцинаб къотIи гьабурав ва гьеб къотIи тIубазабун гьелда данд чIвазе вугев,
дидаса хIинкъун, дун цо гьавун, жинца тIагIат-гIибадат гьабун хьвадарав муъминчийщ вугев лъикIав, **яги жиндие дунялалъул чIаголъи кьурав, гьелдалъун вохун вукIарав, ахираталда дида цеве жиндие гIазаб гьабулевлъун чIезавулев капурчийщ вугев лъикIав? Гьав кIиго чи цо-цазда релъун вугищ?**
ЦIакъ кIудияб батIалъи буго гьазда гьоркьоб! Жидер гIакъло бугел гIадамаз гьалъул пикру кин гьабулареб ва гьалдаса гIибрат (гIакъло) щай босулареб?

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

62. Мушриказде ахIулеб къо буго гьеб къиямасеб къо ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан гьезда абулеб:**
Кире арал дол дидехун ширк гьабун нужеца жидее лагълъи гьабурал алагьзаби? Нужеца абулеб букIана гурищ гьез нужее кумек гьабизе бугин абун. Гьел нужер вализаби ругин ва нужее квербакъи гьабулел ругин абун! Дида гьел нужгун цадахъ рихьулел гьечIо гурищ?

قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا۟ إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾

63. Г1адамал къосизариялдалъун жидее гIазаб хIакълъарал, купру-ширкалъул церехъабилъун ругез абула: «Я нижер БетIергьан! гьал гIадамал руго гьел нижеда нахърилълъун, **нижеца къосизарурал.**
Нижеца гьезие щибго зулму-хIал гьабичIо. **Ниж къосарал рукIиналъ, нижеда релълъун гьелги къосараллъун лъугьана. Гьез нижее лагълъи гьабунин абураб рагIиялдаса ниж рацIцIадал руго.** Гьез лагълъи гьабуна жидерго гьава-напсалъе бокьараб жоялъе, **гьел нижее лагълъи гьабулел рукIинчIо»-абун.**

وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

64. Цинги жидеца лагълъи гьабурал мушриказда абула: «Нужеца ахIи бай нужеца алагьзабилъун ккун рукIарал жалазда»-абун. Гьез ахIи бала жидер алагьзабазда, амма доз щибго жаваб гьабуларо.

Гьезда жидее хIадурун бугеб жужахIалъул гIазаб бихьула ва гьел цIакъ пашманлъун лъугьула. Гьезда ракIалдаги ккола дунялалъул рукъор битIараб диналда тIоритIараздаса рукIарал анищ ниж абун. Гьеб къоялъ жал пашманлъана абун гьезие щибго мунпагIат букIуларо. Гьеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерица дунялалда гьабураб гIамалалда рекъараб жазаъ гьезие гьабулеб къо.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾

65. Гьеб къоялъ мушриказда бадиб чIвай гьабун абула: нужехъе аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **рачIун рукIана гурищ, нужеца щиб жаваб кьураб гьезул ахIиялъе?-абун.**

فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَنۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾

66. Гьеб къоялъ мушриказда кинабго жо кIочон букIула, щиб жаваб кьелебги гьезда лъаларо.

Гьезул цоцаздехун кIалъезецин гьунарги букIуларо, жидеда бугеб хIинкъиялъул ва къварилъиялъул гучалъ.

فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

67. Ва амма жидеца купру-ширкалдаса тавбоги гьабун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иманги лъун, лъикIаб гIамалги гьабун хьвадарал гIадамал, гьал гIадамал жидер лъикIлъиялда кверщел батараздаса рукIиялда хьул буго.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хьул буго абураб рагIи абураб мехалъ гьелъул магIна букIуна гьеб жо хIакъаб букIин. Гьаб аяталъул магIнаги «гьел гIадамал бахьибуголъарал руго ва жидер ахиараталда алжаназда кверщел батулел руго»-абун буго.

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

68. Дур БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьараб жо бижула ва жиндие бокьараб жо тIасаги бищула.**

Гьесул пишаялда данде кIалъалев, гьесда гIайиб чIвалев щивго чи вукIуларо.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **бижараб махлукъаталъул цонигиязе ихтияр гьечIо жидеца цо жо тIаса бищизе ва гьеб гьабизе:** ай цо пуланаб жо лъикIаб буго яги квешаб буго абун хIукму гьаби ТIадегIанав Аллагьасул ихтияралда бугеб жо буго. **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вац1цIадав ва ТIадегIанав вуго мушрикаца гьесда гIунтIизарулел, гьесие мукъсанлъи бачIулел сипатаздаса.**

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾

69. Дур БетIергьан Аллагь жинда лъалев вуго МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гIадамазул ракIазда жаниб бахчарабги,**

гьез загьиралда гьабулебги кинабго гIамал.
Гьелда данде жазаъ гьабиялдаса цониги инсан ворчIизе гьечIо.

وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلۡحَمۡدُ فِي ٱلۡأُولَىٰ وَٱلۡأٓخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلۡحُكۡمُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٧٠

70. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жив гурев цоги алагь гьечIев. Гьесие буго кинабго щукру ва рецц дунялалъул рукъобги хадуб ахираталдаги.**
Кинабго жоялъул хIукму-къадарги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **кодоб буго ва ахир киназулго руссинги гьев Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **буго.** Дунял ахираталъул киналго умуразул хан цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго. Гьединав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьаби хIакъаб ва тIадаб жо буго. Гьесдехун щибго жо ширк гьаби ахIмакълъи ва къосин буго.

قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمُ ٱلَّيۡلَ سَرۡمَدًا إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَنۡ إِلَٰهٌ غَيۡرُ ٱللَّهِ يَأۡتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسۡمَعُونَ ٧١

71. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъоларел, дур рисалат ритIухъ гьабуларел капурзабазда **дуца абе МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеца пикру гьабе ва нуж ургъун жаваб кье.**
ТIадегIанав Аллагьас кидаго сордо букIунеблъун гьабуни ва къиямасеб къо щвезегIан жинца гьеб амруги хисизабичIони, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурев цоги щив алагьха вугев жинда кIолев нужее канлъи бихьизабизе ва нур базабизе? Гьаб рагIи рагIуларищ гьел инкарчагIазда ва гьелъул гьез пикру гьабуларищ?».**

قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرۡمَدًا إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَنۡ إِلَٰهٌ غَيۡرُ ٱللَّهِ يَأۡتِيكُم بِلَيۡلٖ تَسۡكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ ٧٢

72. Хадубги дуца абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: Нужеца пикру гьабе ва нуж ургъун рихье: ТIадегIанав Аллагьас къиямасеб къо щвезегIан къо букIулеблъун гьабуни.**
Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурев цоги щив алагьха вугев нужее сордо бачун вачIине кIолев, нужеца хIалхьи гьабизе? Нужеда бихьулеб ва лъалеб гьечIищ нуж кинаб къосинальулъ ругеблъи.**

وَمِن رَّحۡمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ٧٣

73. Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **кIудияб рахIмат ва гурхIел буго жинца нужее сордоги къоги гьабиялда жаниб: Сардилъ нуж хIалхьи гьабизе чIолеб, къоялъулъ нужеего яшав гьабизе къватIире рахъунеб.**
Гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахIматалда нужеца щукру гьабизе.** ТIадегIанав Аллагьас гьаб низам хисизабуни инсанасул гIумру

жиндилъ къварилъи, квал-квал бугеблъун лъугьула, гьеб низам бит1изабизе кIолеб кинабгIаги къуватги букIуларо.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاءِيَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

74. Гьеб къиямасеб къоялъ ТIадегIанав Аллагьас халкъалда цере жидеца ширк гьабулел рукIарал гIадамал гIодорегIан гьарун, **гьезда ахIула:**

«Кире арал дол нужер алагьзаби, дидехун ширк гьабун нужеца гьезие лагълъи гьабулел рукIарал? Дица нужее гIазаб гьабизехъин буго, гьел алагьзаби рачIа абе нужее квербакъи гьабизе!»-абун.

وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

75. Дица щибаб умматалдаса жинца нугIлъи гьабулев чи цеве вахъизавула. Гьев вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ авараг. Авараг ццеве чIезавун, **ТIадегIанав Аллагьас капурзабадехун абула: «Гьанже бачеха нужерго хIужа-далил нуж купру-ширкалда чIеялъе»-абун.** Гьезул щибго хIужа букIуларо ва гьаб рагIиги гьел гIодорегIан гьарун гьезул кIанцIизе бакI тIагIизабун абулеб рагIи буго.

Цинги гьеб капураб къавмалда лъала цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев цоги аллагь гьечIеблъи ва кинабго хIукму-къадар гьесда кодоб букIин. Гьездаса рикIкIалъун, цересан тIагIун чIола дунялалда гьез жидее лагълъи гьабулел рукIарал хъанчалги, цогидал жалги. Гьел киналго цадахъ, бетIер бехе гьабун, цоязда хадур цоял реххун, жужахIалда жанире уна ва гьеб жужахI жидер чурхдуздалъун боркьулеб алатлъун гьел гьарула.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цIунаги гьаб агьлугун цадахъ ккеялдаса.

Гьаб агьлу бокьарав чи гьелгун цадахъ вукIулин абун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул мухIканаб хIадис буго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъ рик1кIад гьареги гьеб купруялъул агьлу бокьиялдаса, гьезул кумекчагIилъун рукIиналдаса ва гьезул щайтIанияб къанун бокьиялдаса.

ТIадегIанав Аллагь вуго жив цогояв Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, жиндие лагълъи гьабизе тIадав, гьесул гIазабалдаса хIинкъизе ва гьесул рахIматалда хьул лъезе тIадав. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ тун батIияб жоялъе лагълъи гьабизе бегьуларо, гьесдаса гурони хIинкъизеги бегьуларо гьесда гурони хьул лъезеги бегьуларо, гьесдасан гурони гьаризеги бегьуларо.

ТIадегIанав Аллагь вуго жив цогояв хан: Кинабго хIукмуги гьес гьабула, гьесул гуреб хIукму бусурбабаз хIалтIизабуни гьел капурлъиялда хIинкъи буго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукмуялдалъун хIукму гьабизе рес

букIаго цоги батIияб хIукму бокьун гьеб тIасса бищарав чи капурчи вукIин щибго щаклъи гьечIеб жо буго.

ТIадегIанав Аллагь вуго жинца рижизарулев (الخَالِقُ) жинца ризкъи кьолев (الرَّزَّاقُ), жинца хвезарулев (المُمِيتُ). Ва жинца ахираталда чIаго гьарун тIаде рахъизарулев (البَاعِثُ). Гьал сипатал цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони гьечIо. Гьал сипатал лъазе ва ричIч1изе тIадаб буго. Гьал сипатал рич1чIун, гьезда гIамал гьабурав муъминчиясул ракI хIалхьола, гьесул иман камиллъула ва гьев кидаго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда вукIуневлъун лъугьула. Гьав ТIадегIанав Аллагьги нахъегIан къазавун, цоги щиб бугониги жоялда хьул лъурав, гьелдаса хIинкъарав, гьелда божарав, гьелда ах1и барав чи жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулев чи вукIула.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб ширк гьабиялдасаги нилъ цIунаги.

*إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوۡمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيۡهِمۡۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلۡعُصۡبَةِ أُوْلِي ٱلۡقُوَّةِ إِذۡ قَالَ لَهُۥ قَوۡمُهُۥ لَا تَفۡرَحۡۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡفَرِحِينَ ٧٦

76. Х1акълъунго Къарун абулев бечедав, бахилав, залимав чи Мусал къавмалдаса вукIана. Мусал вацгIал вукIана абуна ИбнугIаббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. **Гьев Къаруница жиндир агьлуялъе зулму ва къварилъи гьабуна.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие кьурал гIемерал нигIматазде щукру гьабичIого, гьезда инкар ккураздаса вук1ана. **Дица гьев Къаруние гIемераб хазина кьуна: гьеб жаниб лъурал хизанатазул** (складал) **кIулал къуватал гIадамазул жамагIаталда раччизе кIолоребгIан гIемераб.**

Гьеб гIемераб бечелъи ва хазина жиндие букIиналдалъун Къарун чIухIун ва гIамал кIодолъун вугеб мехалъ, **гьесул къавмалъ абуна: «Мун гIемерго воххун вукIунге Къарун! ТIадегIанав Аллагьасе гьединал чIухIараб рохел загьир гьабулел гIадамал рокьуларо»- абун.** Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рокьула жидее нигIматал кьураб мехалъ гьел кьурав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъан, гьесие щукру ва рецц гьабун роххулел гIадамал.

وَٱبۡتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنۡيَاۖ وَأَحۡسِن كَمَآ أَحۡسَنَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَۖ وَلَا تَبۡغِ ٱلۡفَسَادَ فِي ٱلۡأَرۡضِۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ٧٧

77. Дуе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьурал нигIматаздалъун дуца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи ва ахираталъул рукъоб дуе алжан щолеб гIамал гьабе. Дуе дунялалъул рукъобго лъикIлъи гьабизеги кIочонге. Гьеб боцIи данде гьабулев вукIун ахираталда батулеб лъикIаб гIамал гьабизе кIочонге.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе лъикIльи гьабун бугеб гIадинго дуца гIадамазеги лъикIльи гьабе. Мун ракьалда тIад пасальи гьабулевлъун, гьеб гьабизе бокьулевлъунги вукIунге. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагьасе рокьуларо жидеца пасальи ва зулму гьабулел гIадамал»-абун.

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلۡمٍ عِندِيٓۚ أَوَلَمۡ يَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ قَدۡ أَهۡلَكَ مِن قَبۡلِهِۦ مِنَ ٱلۡقُرُونِ مَنۡ هُوَ أَشَدُّ مِنۡهُ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرُ جَمۡعٗاۚ وَلَا يُسۡـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٧٨

78. Къаруница абуна: «ХIакълъунго гьаб кинабго жо дие щвана дир гIелмуялдалъун ва дир гьунаралдалъун»-абун. Гьав Къарунида лъаларищ ТIадегIанав Аллагьас гьасдаса цере рукIарал гьасдаса гIемерго къуватал ва гучал гIадамал гьалаг гьарураблъи.

Гьесдаса боцIи-малги гIемерал ва кьибил-тухумги гучал. Гьел къосарал гIадамал гьалаг гьаризе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму-къадар тIаде щвараб мехалъ гьезда гьикъуларо жидер мунагьазул хIакъалъулъ. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кинабго жо лъалеб букIуна ва гьезул хIисаб мизан гьаби ахираталда букIуна.

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ فِي زِينَتِهِۦۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا يَٰلَيۡتَ لَنَا مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٖ ٧٩

79. Цо къоялъ гьев Къарун къавмалда цеве вахъана жиндир берцинлъиялъулъ: ЧIухIараб ретIелгун, гIемерал хъулухъчагIи-гъарабашалгун. ЧIухIарал чуязда рекIун, зурма-къали, дарай-зарбалгун.

Гьев Къарунги гьесул чIухIараб къокъаги бихьараб мехалъ, дунялалъул чIаголъи бокьулел гIадамаз абуна: «Нижееги бугеб анищ гьав Къаруние бугеб гIадаб бечелъи ва кIодольи. ХIакълъунго гьеб цIакъ кIудияб талих1-рохел буго»-абун. Дунялалда кьолеб жоялъул цIакъ кIудияб ва гIемераб жо буго гьаб Къаруние кьураб жоян абуна.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ وَيۡلَكُمۡ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّمَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗاۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ٨٠

80. Жидеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъалел, ахираталда божулел муъминзабаца абуна: «Вай нужее лъикI букIаял! Нужеца гьединаб рагIи абуге.

Ахираталда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьолеб ажро-кири цIакъ кIудияб буго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал ва лъикIаб гIамал гьабулел гIадамазе. Гьеб ажро-кириги кьоларо ва щоларо жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялда сабру гьабурал

гIадамазе гурони»-абун.

فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

81. Дица гьев Къарунги гьесул минамулкги ракьулъ гъанкъизабуна. Гьеб къоялъ Къаруние квербакъизе кIолеб цониги къокъа букIинчIо, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса Къарун хвасар гьавизе.

Гьев Къарунида жиндагоги щибго жо гьабизе кIолеб букIинчIо жив гьеб гIазабалдаса хвасарлъизе. Ва гьев Къарун жив хвасарлъараздасаги вук1инч1о

وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾

82. Гьеб мехалъ дол Къаруние бугеб гIадаб бечелъи ва кIодолъи жидееги бугеб анищилан рукIарал гIадамал гьабизе жо тIагIун хутIана ва гьез абулеб букIана:

«Вай Аллагь! Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир лагъзадеридаса жиндие бокьарав чиясе цIакъ гIатIидго ризкъи кьолеб буго ва гьеб ризкъи нахъеги босулеб буго. Жиндие бокьарав ризкъи дагь гурого кьечIого толев вуго. Гьеб иш инсанасул хиралъиялда яги лъикIлъиялда бараб букIун гьечIо.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижеда цIоб-рахIмат гьабун букIинчIебани, нижги гьев Къарунида цадахъ ракьалъ кквелаан. Вай Аллагь! Х1акълъунго Аллагьасда инкар ккурал гIадамазе дунялалдаги бахьибуголъи гьечIо, гьезул ахираталдаги лъикIлъиялда кверщел батулеб гьечIо»-абун.

Дунялалъул рукъор цодагьаб мехалъ чIухIун, гIамал кIодолъун хьвадулел рукIаниги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал зулмучагIазул ахир цIакъ квешаб букIунеб буго. Ахираталдаги гьел абадияб жужахIалда рукIизе руго.

تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾

83. Ахираталъул рукъ буго гьаб дуняладда жидее тIадегIанлъи бокьуларел ва жидеца зулмупасалъиги гьабуларел гIадамазе дица х1адурун бугеб.

Гьеб ахираталъул рукъ абадияб алжан буго, щиб жо напсалъе бокьаниги гьеб жо жиндие бугеб, жинда жаниб кинабгIаги захIмалъи-къварилъи гьечIеб, рихараб, бокьулареб жоги гьечIеб. **Гьаб алжан щолеб**

лъикIаб ахират буго Аллагьасдаса ﷻ хIинкъун дунялалъул рукъор хьвадарал муъминзабазе.

مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٨٤﴾

84. Жидеца лъикIаб гIамал гьабурал гIадамазе Аллагьас ﷻ гьелдасан гIемерго лъикIаб жазаъ гьабула. Жидеца квешаб гIамал гьабурал гIадамазе жазаъ гьабуларо гьез гьабураб гIамалалда релълъараб гурони.

إِنَّ ٱلَّذِي فَرَضَ عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٖۚ قُل رَّبِّيٓ أَعۡلَمُ مَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ وَمَنۡ هُوَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٨٥﴾

85. Х1акълъунго дуда Къуръан рештIизабурав дур БетIергьан Аллагьас ﷻ мун дур анишлъун бугеб Маккаялда тIад вуссизавизе вуго.

Гьаб буго Аллагьас ﷻ Макка бахъизе букIиналдалъун рохел бицин. Гьижра гьабун гьенисан къватIиве ине ккедал, Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг кидаго Маккаялде тIад вуссизе бокьун вукIана. Гьесул ракI парахат гьабизе Аллагьас ﷻ гьаб аят рештIизабуна.

Дуца абе МухIаммад ﷺ: Дир БетIергьан жинда лъик1 лъалев вуго битIараб жоялдалъун жив вач1аравги ва жив баянабго къосиялъулъ вугевги чи. Гьаб рагIи буго Маккаялъул мушриказдехун абулеб. Гьезда лъазабулеб буго щивав чияс гьабураб гIамалалъул жазаъ гьесие букIизе бугин ва Аллагь ﷻ кинабго жо жинда лъалев вугин абунги.

وَمَا كُنتَ تَرۡجُوٓاْ أَن يُلۡقَىٰٓ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبُ إِلَّا رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرٗا لِّلۡكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾

86. Дуда ракIалда кколеб букIинчIо ва дур хьулги лъолеб букIинчIо мун авараг ﷺ вукIинин абун, дуда Къуръанги рештIизабилин абун. гьеб буго Аллагьасул ﷻ дуе бугеб рахIмат. Гьедин бугелъул мун вукIунге капурзабазе квербакъулевлъун ва гьезул батIулаб дин ритIухъ гьабулевлъунги. Гьезулгун хIал рекъезабулаян абун гьезул къосин ва купру къабул гьабуге.

Гьаб хитIаб хирияв аварагасдехун ﷺ гьабураб бугониги, гьаб буго гьесул умматалда гьабураб хитIаб; гьез капурзабазе квербакъичIого букIизе ва гьезул диналда нахъ рилълъинчIого рукIизе.

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بَعۡدَ إِذۡ أُنزِلَتۡ إِلَيۡكَۖ وَٱدۡعُ إِلَىٰ رَبِّكَۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٨٧﴾

87. Аллагьас ﷻ дуда рештIизабураб хIакъаб Къуръаналдаса мушриказ мун гьездехун вуссизавуге абе! гьеб Къуръан дуда рештIизабун хадуб мун цоги жоялда

гIенеккуге ва валагьуге.

Дуца гIадамалги ахIе Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавиялда ва гьесие гIибадат гьабиялда. Мун вукIинего вукIунге жидеца Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **ширк гьабулел гIадамаздаса:** гьезда хIал рекъезабун, гьезие бокьараб жо гьабун хьвадарав чи гьел мушриказдаса вукIула.

Капурзабазул зулмуялдаса ц1унизелъун, рес къот1араб бак1алда, рак1алъе гьел рихун рук1ингун цадахъ, гьездехун т1асагояб х1ал рекъезаби шарг1алъ бегьизабураб буго.

وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

88. Дуца жив цогояв Аллагьгун جَلَّجَلَالُهُ **цадахъ цоги кинабгIаги жо алагьлъун ккун, гьелъие г1ибадат гьабуге. Жив цогояв, цоги гьечIев вуго гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**. Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **тун нахъияб жо жиб гьалаглъулеб ва паналъулеб буго. Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **буго кинабго жоялъул хIукму-къадар гьаби. Ахир кинабго жоялъул буссинги гьесде буго.** Х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе нуж киналго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ цере чIезе ругел руго.

ГIалимзабазул хилап буго: «Аллагь جَلَّجَلَالُهُ тун нахъияб жо гьалаглъулеб буго»-абураб рагIиялъул тафсир гьабиялъулъ. Цо гIалимзабаз абуна: гьелъул магIна бугин Аллагь جَلَّجَلَالُهُ тIалаб гьабун гьабураб гIамал гуреб кинабго жо жиб гьалаглъулеб, жиндаса мунпагIат гьечIеб бугин абураб. Цоги гIалимзабаз абуна: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ зат тун нахъияб жо паналъулеб бугин абураб магIна бугин-абун. Гьаб рагIиялда тIад гIемераб кIалъай буго, гIелму тIалаб гьабулел гIадамазе жиндаса мунпагIат бугеб. Дица гьеб бахIс хьвачIого тана.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун суратул Къасасалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецци ТIадегIанав Аллагьасе буго.

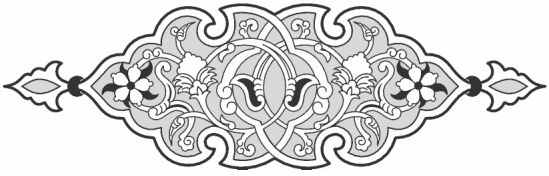

29. Суратул Г1анкабут

Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб лъабкъоялда ич1го аят бугеб.

Гьаб сурат Маккаялда решт1изабураб бугелъул, гьалда жаниб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рит1ухъ гьари, ахират бук1ин ва гьениб х1исаб-мизан, алжан-жужах1 бук1ин бицун буго. Маккаялда ругеб мехалъ муъминзаби мушриказ къварид гьарулел рук1индал, гьезие вагI1залъун ва г1ибратлъун бук1изе аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаби рицун руго, гьезда бихьараб г1акъуба-зах1матги баян гьабун.

Суратальул бай бихьудасаго муъминзабазда абулеб буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиги алжанги щвезе ккани, гьеб щибго г1акъубаго бихьич1ого щолеб жо гьеч1ин, ниж иман лъурал чаг1и ругин абураб раг1иялдалъун алжаналдаги лъугьизаруларин абун. Хадуб хириял аварагзабазе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьабураб х1албихьи ва къварилъи бицун Нух1 аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ, хадуб Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ, Лут1, Шуг1айб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къиса бицун буго. Гьел аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьереси гьарурал умматал кин гьалаг гьарурабги баян гьабун буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул рисалат рит1ухъаб бук1ин ч1езабун, гьесда решт1изабураб гьаб хирияб Къуръан жинда къец гьабун бажаруларе мугIжизат бук1инги бицун буго. Т1адег1анав Аллагьасул х1ал к1олъиялда т1ورит1ел гьабулел, гьаб махлукъаталда жанир ругел загьирал г1аламатаздаги кант1изарулел руго.

Гьаб сураталда ц1ар лъун буго «нусиречалъул сурат»-абун. Гьалда жаниб жидеца хъанчие лагълъи гьабулел г1адамазул диналъул заг1иплъи ва пайда гьеч1олъи бицун Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абун бук1иналъе г1оло: «Аллагьги тун цоги вализаби ккурал г1адамазул мисал буго нусиречалъул мисал: жинца т1еренаб, заг1ипаб куналъ хьухьун рукъ гьабураб»-абун.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾

1. Алиф, Лам, Мим.

Т1адег1анав Аллагьасда лъала гьал х1урупал абиялдалъун бугеб мурад ва гьезул маг1на.

أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾

2. Г1адамазда ракI1алдайищ кколеб бугеб жидеца иман лъуна абураб рагI1и абураб мехалъ, жал щибго питна-къварилъи гьабич1ого телин абун.

Гьедин гьеч1о Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру. «нижеца иман лъуна»-ян абурал г1адамазул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1албихьи гьабула х1акъикъаталда жидеца иман лъуралги, к1алалъ гьеб рагI1иги абун ракI1алъ иман лъеч1ел мунапикъзабиги ратI1а гьаризе.

Ибну Жавзи абулев г1алимас абуна: гьаб аят рештI1изабуна Маккаялда рукI1арал Г1амар ибну ясир, Билал رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ ва цогидалги асх1абзабазе мушрикаца кутакаб къварилъи гьабулеб букI1индал, гьезул ракI1ал щула гьаризе ва гьез сабру гьабизе сабаблъун букI1ине. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ баян гьабулеб буго гьеб муъминзабазул х1албихьи гьаби жиндир суннат (нух) букI1ин, жидер иманалъулъ ритI1ухъал муъминзабаца сабро гьабураб мехалъ, гьезие ахираталда ажро ц1ик1к1инабизе ва гьезул даража-макъамги т1адег1ан гьабизе.

وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣﴾

3. Х1акълъунго дица х1албихьи гьабуна гьезда цере рукI1арал умматазул муъминзабазулги. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ чара гьеч1ого гьелдалъун загьир гьарун лъазарула иманалъулъ ритI1ухъал г1адамал ва гьединго лъазарула жидеца гьереси бицулел, мунапикъал г1адамалги. Ва амма Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда кинабго жоялъул загьирги бат1инги лъалев вуго.

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

4. Жидеца квешаб г1амал гьабурал г1адамазда ракI1алдайиш кколеб бугеб гьел дир г1азабалдаса рорч1илин абун.

Дида гьез гьабулеб жо лъаларин абун ва Дида гьазие г1азаб гьабизе к1оларин абун. Гьедин гьеч1о амру. Рорч1уларо гьел Дир г1азабалдаса. **Гьезул ракI1алда ккараб жо ва гьез гьабулеб х1укму ц1акъ квешаб х1укму буго.**

مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ ۚ

5. Жинца ахираталда иман лъурав ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ данде ч1вазе вукI1ин

وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٥

лъалев муъминчиясе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лъикIаб жазаъ гьабизе буго **ва гьеб Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **данде чIвалеб къо щибго щаклъи гьечIого бачIизе буго. ТIадегIанав Аллагь вуго жинда кинабго жо рагIулев ва лъалев.** Гьесие жиндир лагъзадерил гIамалал балъго хутIуларо, щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъ гьабула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

وَمَن جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفۡسِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٦

6. Жинца напсалда жигьад гьабун гьеб Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **тIагIат-гIибадат гьабиялда ругьун гьабурав чиясе хIакълъунго гьеб жигьадалъул лъикIлъи жиндиего буго.**

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъулеб гIамал гьабиялда ва гьесде гIасилъи гьабун гутIиялда напс куцарав чиясе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи ва лъикIаб ахират щола. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца гIейи гьабулев вуго кинабниги гIаламалдасаго.** Гьев щибго жоялда хIажатав гьечIо. Инсанас гьабураб гIамалалъулги гьесие щибго лъикIлъи яги квешлъи букIуларо.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَحۡسَنَ ٱلَّذِي كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٧

7. Жидеца иманги лъун лъикIаб гIамал гьабурал гIадамазе, дица гьезул киналго мунагьал чурила ва гьезие жидеца гьабураб лъикIаб гIамалалдаса гIемерго лъикIаб жазаъги гьабила.

وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حُسۡنٗاۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَآۚ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ٨

8. Дица инсанасда васият гьабун буго гьес жиндир эбел-инсуе лъикIлъи гьабе абун.

Гьаб васият буго жиб тIубазабизе тIадаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру. Гьел эбел-эмен руго гьев инсан ватиялъе сабаблъун ругел. Гьев хьихьун, гьесие тарбия гьабун жидеда гIакъуба бихьарал. Гьев инсан унтараб мехалъ гьесда ракI гурхIун жалги унтулел, гьесда гIакъуба-къварилъи щвараб мехалъ гьеб жидее цIакъ захIмалъулел, гьесие лъикIлъи ва рохел бугеб къо бачIараб мехалъ жидер ракI цIакъ бохулел, гьелдаса кIудияб рохел жидее букIуларел.

Ассави абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас лъималазда амру гьабуна эбел-имсуе лъикIлъи гьабе абун. Гьелъул хIикмат буго лъималазул тIабигIат-гIамал букIин жидер эбел-инсудехун гурхIел гьечIеб, гьезие мутIигIлъуларел, гьезул амруялда гIасилъун, гьезие бокьараб жоялъул гIаксалда гIамал гьабун хьвадулел. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ

гьезда амру гьабуна жидер напсазе бокьулареб ишги тIадкъан. Гьеб амру тIубаразе ажро-кири букIизе, гьеб амруялда гIасилъаразе жинца гIазабги гьабизе.

Эбел-инсул тIабигIатго буго жидер лъималаздехун цIикIараб гурхIел-рахIму букIунеб, гьезие лъикIлъи букIине бокьулеб. Гьедин бугелъул гьезул амру Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидедаго тIамун тана ва гьезул гIамал-тIабигIаталда жив разиявлъунги лъугьана.

Гьел эбел-инсуца дудехун хIал гьабуни ва гьез кигIанго яхI бахъаниги дуца дидехун щиб бугониги жо ширк гьабун гьелъие лагълъи гьабиялда мун вачизе, гьеб ишалъулъ мун эбел-инсуе мутIигIлъуге, гьезул амруялдаги нахъвилълъунге. Аллагьасдехун جَلَّجَلَالُهُ гIасилъе абун амру гьабураб мехалъ щивниги чиясе мутIигIлъизе бегьуларо: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру хвезе гьабун, гьебги гIодоб тун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб махлукъаталъул амру тIадегIан гьабизе бегьуларо. Гьаб бакIалда щвараб мехалъ эбел-инсудаги мутIигIлъуларо ва гьездаса ватIалъун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру тIубай тIаде босизе ккола.

Нуж киналго ахираталда дида руссизе руго ва гьениб дица нужее баян гьабизе буго гьаб дунялалъул рокъор нуж жиндилъ хилиплъун рукIараб диналъул амру. Нужеца гьабураб гIамал тIад хъварал кагъталги цере рахъун, гьеб хъварал малаикзабиги нугIлъун чIезарун, хадуб нужерго лугби кIалъазарун, гьезда нугIлъи гьабизабун, нужер хIужа-далил тIагIараб хIалалъ, нуж мукIур гьарун хадуб щивасул гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго.

Жинда Аллагь разилъаяв СагIд ибну Абивакъасица абуна: ТIадегIанав Аллагьас ункъго аят рештIизабуна, жидеда жаниб дир бицен бугел. Гьел аятаздаса буго гьаб аятги (8 абилеб аят).

Дун вукIана дир эбелалъе цIакъго лъикIлъи гьабулевлъун. Дица исаламияб дин босараб мехалъ, эбелалъ дида абуна: «Гьаб щиб дин бугеб дуца босараб я СагIд? Дуца гьеб дин рехун тун мун умумузул диналда вусса. Дуца гьеб дин рехун течIони дица щибго тIагIам кваназе гьечIо, лъимги гьекъезе гьечIо, дуца гьеб дин тезегIан яги дун хвезегIан. Цинги гIадамазда цеве мунги нечаравлъун хут1ила ва дуда абила я гьав жиндир эбел чIварав чи»-абун.

Дица гьелда абуна: дуца гьеб иш гьабуге, я дир эбел! Дица гьаб дин тезе гьечIо щибниги жоялъе гIоло ва кидагоян-абун. Цинги дир эбел жинца квен кваначIого ва лъим гьекъечIого чIана цо сордо-къоялъ. Дица гьарун яхI бахъана гьелда квен кваназабизе. Гьелъ квен кваначIого цогиги сордо-къо ана. Цинги дица абуна:

я дир эбел! Дуда лъай, Валлагьи, дица гьаб дин толаро ва дун гьалдаса

вуссуларо дур нусго батIияб рухI бугониги ва цо-цо ккун гьеб рухI бахъулеб бугониги. Дуе бокьани дуца квен кванае дуе бокьани кванач1ого теян-абун. Гьелда дица дир дин толареблъи лъараб мехалъ, гьелъ квен кванана ва ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аятги рештIизабуна»-абун.

Гъасан XIамдунил тафсиралда абуна: гьаб аяталда жаниб ва жинда Аллагь разилъаяв СагIд ибну Абивакъасил хабаралда жаниб мухIканаб далил буго жагьилаб, капураб хъизамалда гьоркьов ккарав, гьенив жаниса исламалда вачIарав гIолохъанчияс гьабизе кколеб гIамалалъе жаваблъун бугеб. Гьел гIолохъабазда тIадаб буго жидер хъизаналдаги исламияб диналда рачIа абун дагIват гьабизе. Жиндир эбел-инсуе къварилъи гьабиларо, амма гьезул мурадги гьабун жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъулеб, гьесул дин мукъсанлъулеб гIамал гьабизе бегьуларо. XIакъаб жо буго гьеб капураб, жагьилияб хъизаналъ бусурманчиясе къварилъи гьабизе букIин. Гьеб къварилъиги хIехьон жиндир иманалда чIарав чи вукIуна Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи жиндие щолев. Жив хисардарав, жинца загIиплъи бихьизабурав чиясул иманги загIипаб букIула.

Гьаб заманаялъ г1емерлъун буго эбел-инсуца лъимал жидее бокьараб иш гьабизе т1ами, гьеб иш шарг1алда рекъон кколеб гьеч1ониги. Гьезул х1ужжаги бук1ула эбел-инсуе мут1иг1лъизе кколин абураб раг1и. Жидер устарасухъе рачула, киг1анго лъимал гьелда рази гьеч1ониги. Жидее вокьарав ц1аларав чи лъималазеги вокьаян абула, гьев шарг1алда хилиплъулев вугониги. Жидее рихарав г1алимчиясухъе лъимал риччаларо, гьес х1акъаб жо малъулеб бук1аниги.

Жегиги капурзабазе бокьараб г1амал гьабизе, гьезие мут1иг1лъизе лъимал ругьун гьарула. Х1арамаб, бидг1аяб иш гьабулел ругониги х1акимзабигун рекъарал дибирзабазда нахърилъаян абула. Х1укуматалъе рихарав муъминчи гьезие тушманлъун вихьизавула. Рехъалъе чахъабиг1адин, т1ад вугес ццере къот1ун рачиялда лъимал ругьун гьарулел руго. Жалгоги чияр лагъзаллъун ратидал, лъималги лагъзаллъун рук1иналда гьел разиял руго.

Т1адег1анав Аллагьас эбел-эменги, гьезул лъималги х1акъаб жо лъалеллъун гьареги. Гьезул беральдаса пардав борхун х1акъаб жо бихьулеллъун гьареги, г1иналдаса г1инкълъи босун бит1араб калам раг1улеллъун гьареги, рак1алдаса т1алъел бахъун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру-нагью бич1ч1улеллъун гьареги.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدۡخِلَنَّهُمۡ فِي ٱلصَّٰلِحِينَ ٩

9. Жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва ахираталда иманги лъун, гьесул расуласда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мутIигIлъун, **лъикIаб гIамалги гьабун**

хьвадарал гIадамал, дица лъикIал гIадамалгун цадахъ алжаналъул нигIматазулъ **лъугьизарила.**

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ۖ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾

10. Аллагьасда иман лъунин ругел гIадамаздаса цо къокъа буго жидее Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **дин сабаблъун къварилъи гьабураб мехалъ, гьел мушрикаца жидее гьабураб къварилъи Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIазаб бугин абун ракIалда кколел** ва жидеца хекого купру загьир гьабулел.

Гьел руго мунапикъзаби, жидее лъикIлъи щвараб мехалъ гьелдаса рохулел, гьеб жидер гьунар буго абун рак1алда ккун рукIунел. Жидеда исламияб дин сабаблъун дагьабниги захIмалъи щвараб мехалъ, гьеб исламияб динги тун купруялда унел.

Аллагьасул рахъалъан муъминзабазе квербакъи бачIараб мехалъ гьез абула: ХIакълъунго нижги нужгун цадахъ рукIанин, нижееги бутIа гьабе нужее щвараб давлаялдасаян-абун. Гьезул рагIи нахъчIван Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго. **«Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъик1 лъалев гьечIищха гIадамазул ракIазда жаниб бугеб жоги?».**

Гьел мунапикъзабазул хIалги лъала Аллагьсда جَلَّ جَلَالُهُ ва гьезие жазаъги гьабила:

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾

11. ТIадегIанав Аллагьас лагъзадерил хIалбихьи гьабула ва гьезда тIаде батIи-батIияб къварилъи ва гIазаб биччала:

Жинда загьираб лъаялдалъун лъазе хIакъикъияб иман лъурал гIадамал ва жидеца мунапикълъи гьабулел гIадамалги. Гьел мунапикъзаби къватIир чIвазарун гIадамазда ццере инжитги гьаризе.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ ۚ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾

12. Аллагьасда инкар ккурал гIадамаз муъминзабазда абуна: нуж нижер диналда рачIа ва исламияб дин те. Нагагь ахиратги батани, нужее гIазабги гьабизе батани гьеб гIазаб нижеца баччила нужедасаян-абун.

Гьел капурзаби жидергоцин мунагьал раччизе кIоларел руго. Гьез цогидазул мунагьалги раччуларо. **ХIакълъунго гьел руго жидеца гьереси бицулел гIадамал.**

Жегиги гьел руго муъминзабазда тIад релъанхъулел, ахираталда иман

лъечIого, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъичIого кIалъалел гIадамал.

13. Чара гьеч1ого гьел капурзабазда къиямасеб къоялъ жидер мунагьал раччизаризе руго ва жидеца къосизарурал гIадамазул мунагьалги раччизаризе руго.

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

Гьел гIадамазда жидедагоги раччизарила жидер къосиналъул мунагьал.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго*: «Жинца гIадамал къосиналде ахIарав чиясе гьесда нахърилъларал гIадамазул мунагьал рукIула. Жал нахърилъларазул мунагьалги щибго мукъсан гьаричIого гьезда тIадго рукIула»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Чара гьеч1ого къиямасеб къоялъ гьел капурзабазда гьикъизеги буго жидеца дунялалда гьабураб гьересияб гIамалалдаса. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьечIин абиялдаса ва гьесда гIунтIизабун гьереси бицун хьвадиялдаса.

14. Х1акълъунго дица НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ витIана жиндир къавмалда, гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялда ахIизе.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾

НухI аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб къавм Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда ахIулаго гьезда гьоркьоб бана азарго сон, кIикъоялда анцIго сон тIаса бахъараб. Гьеб къавмалъул гIемерисез иман лъечIо, НухI аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьереси гьавуна. **Цинги гьезда тIаде тIупан биччан,** гьелдалъун гьел гьалаг гьаруна, **купру-ширкалда ва зулмуялда тIад чIун ругеб хIалалъ.**

15. Дица НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьевгун цадахъ гамида рекIун рукIарал гIадамал хвасар гьаруна гьеб тIупаналдалъун гьалаг гьариялдаса.

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

НухIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавм гьалаг гьаби хадусел умматазе дир хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб гIаламатлъунги гьабуна.

Гьелдалъун муъминзабаца вагIза босизе, гьеб къиса бицун аварагзабаз عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва муъминзабаца гIадамал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда, гьесул гIазабалдаса хIинкъиялда ахIизе.

16. Ибрагьим аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ витIана дица жиндир къавмалда. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеялде гьел ахIизе.

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

Ибрагьимица къавмалда абураб гIуж бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **дуца умматалъе вагIзалъун: «Нужеца лагълъи гьабе цохIо Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **ва нуж гьев Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIазабалдаса хIинкъа. Гьеб буго нужее дунялалдаги ахираталдаги лъикIаб гIамал, нуж лъикIаб ва квешаб жо батIа гьабизе лъалел ратани** нуж дида нахърилъа ва купру-ширк те.

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

17. ХIакълъунго Жиндие гIибадат гьабизе хIакъав Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **тун, нужеца хъанчазе буго гIибадат гьабулеб. Нужеца гьересиял алагьзабиги рижизарулел руго:** гамачIалъул, цIулалъул ва цогидаб жоялъул хъанчал гьарулел руго, гьел алагьзаби ругинги абулеб буго.

ХIакълъунго гьел, Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **тун нужеца лагълъи гьабулел алагьзаби руго нужее ризкъи кьоларел, гьеб кьезеги кIоларел.** Нужее щибго хайир яги зарал гьабизе кIоларел.

Нужеца гьездаса щибго жо тIалаб гьабуге, гьезда нужер хьулги лъоге! **Нужеца ризкъи тIалаб гьабе нужер БетIергьан Аллагьасдаса, гьесие гьабе гIибадатги ва гьесие гьабе щукруги, нужее кьурал нигIматазда. Нуж ахираталда Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **руссизаризе руго** ва нужее жазаъги гьес гьабизе буго.

وَإِن تُكَذِّبُوا۟ فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٨﴾

18. Нужеца дун гьереси гьавуни ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иманги лъечIони,- гьеб нужеего квеш буго.**

Нужеда цере рукIарал умматазги гьереси гьаруна жидехъе рачIарал аварагзаби.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел дунялалда гьалаг гьаруна, ахиараталда гьезие жужахIалъул гIазабги букIизе буго. **Аллагьасул расуласда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **тIадаб жо букIуна жинда тIад къараб рисалат умматалъухъе щвезаби. Гьел гIадамал иманалда тIоритIи гьесда тIадаб жо гьечIо.** Гьел аварагасда мутIигIлъичIин абун гьесие гIакъуба-къварилъиги букIуларо.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾

19. Жидеца ахираталда ва хварал тIаде рахъизариялда инкар кколел гIадамал кин балагьуларел ва гьез пикру щай гьабулареб **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **щибго жо гьечIеб бакIалдаса киндай халкъ бижун бугеб абун.**

Гьелъул пикру гьабун жидеца далилги бачизе **Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **гьел гIадамал цIидасанги рижизе кIолеб букIиналда. XIакълъунго хун хадуб халкъ чIаго гьаби Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бигьаяб иш буго.**

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْءَاخِرَةَ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

20. Гьел инкарчагIазда дуца абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: нуж гьаб ракьалда тIад хьваде ва нужеца пикру гьабе киндай Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **махлукъат бижун бугеб абун.**

ТIадегIанав Аллагьас цIакъ гIемерал ва батIи-батIиял хIайванал, рухIчIаголъаби, хIанчIи, чугIби рижун руго щибго жо букIинчIеб бакIалдаса. БатIи-батIиял гIадамалги рижун руго: жидер кьер батIиял, мацI батIиял, тIабигIат-гIамал батIиял.

Нуж балагье ццересел умматал жанир рукIарал, гьелги тIагIун чIунтун ругел росабазда. Гьедин балагьун, пикру гьабун, нужеда лъазе ккола ТIадегIанав Аллагь жиндир гуч бергьарав, къудрат камилав хан вукIин.

Цинги Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **къиямасеб къоялъ цIидаса гIадамал рижизарула ва тIаде рахъизарула. XIакълъунго гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго кинабго жоялда хIалкIолъи бугев,** жиндие бокьарб жо бокьухъин гьабулев.

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾

21. ТIадегIанав Аллагьас жиндие бокьарв чиясе гIазаб гьабула ва жиндие бокьарасда гурхIел гьабун гьесда тIаса лъугьула.

Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **руго къиямасеб къоялъ киналго гIадамал руссинеги.**

وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾

22. Нуж гьечIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **гIажиз гьавулеллъун,** гьесул гIазабалдаса рорчIулеллъун, **нуж зобалазда ругониги, ракьалда тIад ругониги.**

Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **гурев цоги нужее вали гьечIо,** жинца нужер умуразул тадбир гьабулев **ва нужее квербакъулев чиги гьечIо.**

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

23. Жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **гIаламатаздаги инкар кколел, ахираталда гьесда данде чIваялдаги божуларел гIадамал руго Дир рахIматалдаса жидер хьул къотIарал.**

Гьезие ахираталда цIакъ гучаб гIазабги букIизе буго.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ
ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

24. Ибрагьим аварагас гьаб цебе бицараб хIалалъ дагIват гьабураб мехалъ, **гьесул къавмалъ кьураб жаваб букIинчIо, гьез аби гуреб: «Гьев Ибрагьим чIвае, яги гьев цIадавеги рехун вухIе»-абун.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ гьезул цIаялъ вухIиялдаса хвасар гьавуна. ХIакълъунго гьаб Ибрагьимил ва гьесул къавмалъул къисаялъулъги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда, гьев къуват-гуч бергьарав хан вукIиналда тIоритIел буго, жидеца иман лъолеб къавмалъе.

Намрузица жинда аскIоре къазе кIолареб хIалалъ боркьараб кутакаб цIаги бакун, цинги ганчIил гIарадаялда жанивги лъун цIадаве рехарав Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ, щибго къварилъи ккечIого гьеб цIадаса къватIиве вачIин цIакъ кIудияб гIаламат буго, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб. Гьеб гIаламат бихьараб мехалъги жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъолареб къавмалъул купру-ширкги цIакъ гучаб буго, гьезие ахираталда бугеб гIазабги гьезул гIамалалда релълъараб букIизе буго.

وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا
مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ
وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ
ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

25. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир къавмалда абуна: ХIакълъунго нужеца гьел хъанчал алагьзабилъун ккун гьезие лагълъи гьабулеб буго, нужер дунялалъул рукъоб цоцаздехун бугеб гьудуллъи ва рокьа-хинлъи цIунун, гьеб сабаблъун.

Гьеб ширк гьаби буго нуж щибго ургъичIого, гьелъул пикру гьабичIого, ахираталда нужее букIунеб гIазабалъул к1вар гьечIого гьабулеб ахIмакъаб пиша. Нужеца цояз гьабулеб батараб жо цогидазги гьабулеб буго, гьеб жоялъул хIакъикъатги цIехолеб гьечIо.

Цинги ахираталда щун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цере чIезаридал ва гьениб нужее букIунеб гIазабги бихьидал, нуж цоял цоязда инкар ккун, цоцазе лагIнат кьун рукIизе руго. Амма гьеб къоялъ нужер тавбо гьабиялъ ва нужеца алагьзабаздаса инкар кквеялъ нужее щибго пайда гьабуларо. **Гьеб къоялъ нуж киналго руссунеб бакI жужахIалъул цIа буго ва нужее квербакъи гьабулев, нужедаса гIазаб нахъчIвалев**

щивго чиги вукIизе гьечIо.

*فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ٢٦

26. Ибрагьим аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **иман лъуна ЛутIица** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ**.** Гьев вукIана Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вацасул вас ва гьесда иман лъуразул бищун цевесевги.

Ибрагьимица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: ХIакълъунго дица хъанчазе лагълъи гьабулеб къавм ва гьезул ватIан тана ва дун БетIергьан Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **вуссана, гьесул диналъе гIоло гьижра гьабун къватIивеги вахъанаян-абун.** ГIиракъалъул ракьалдаса вахъун Ибрагьим авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Шамалъул ракьалдехун ана, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин загьир гьабизе ва гьелда гIадамал ахIизе бокьун. Ибрагьимгун цадахъ Лут1 аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ана добго Шамалъул ракьалдехун. **Гьев дир БетIергьан Аллагь вуго жиндир гуч бергьарав ва хIукму битIарав хан.**

وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَجَعَلۡنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلۡكِتَٰبَ وَءَاتَيۡنَٰهُ أَجۡرَهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ٢٧

27. Дица Ибрагьим аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **ИсхIакъ абун вас кьуна, гьесул вас ЯгIкъубги кьуна. Ибрагьимил** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **наслуялъулъ аварагъиги гьабуна, гьезда тIехьги рештIизабуна. Дунялалъул рукъобги дица Ибарагьимие** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **берцинаб ва лъикIаб ажро кьуна.** Киналго диназда жаниб гьев Ибарагьимие рецц гьаби, гьев къабул гьави буго. **ХIакълъунго ахираталъул рукъовги Ибарагьим авараг** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **бищунго лъикIал, жидер къадро-къимат тIокIал муъминзабаздаса вукIизе вуго.** Ибрагьим аварагасдаса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хадур ругел киналго аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьесул наслуялъул руго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рештIизарурал тIахьалги гьезда рештIизаруна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир гьудуллъун ккурав ва киналго гIадамазе имамлъун гьавурав Ибрагьим аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьаб цIакъ кIудияб нигIмат буго ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1об-рахIматги буго.

وَلُوطًا إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ إِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنۡ أَحَدٖ مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٨

28. Дуца дир расул ЛутIил къисаги бице умматалъе вагIзалъун. Гьес жиндир къавмалда абураб гIуж бице: «ХIакълъунго нуж руго цIакъго къабихIаб пиша гьабулел гIадамал. Гьединаб къабихIаб гIамал гьабичIо нужеда цере рукIарал цониги умматазул гIадамаз.

أَئِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقۡطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ

29. ХIакълъунго нужеца жимагI гьабулеб буго бихьиназда. Гьеб гIамал

وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

буго жегиги жиб гьабун рагIичIеб къабихIаб ва инжитаб гIамал.

Нужеца гъачагълъи гьабун гIадамал чIвалел руго,

гьезул боцIиги бахъулеб буго. Гьаб гIамалги буго дунялалда жинда данде бищунго кIудияб гIакъуба гьабизе исламияб диналда бихьизабураб квешаб гIамал. Гъачагълъи гьабурал гIадамазул кваранаб квер, квегIаб хIетIе къотIула, хадур гьел чIвала ва лъабго къоялъ гIадамазе рихьулеб бакIалда дализарун тола.

Нужер годекIабахъ ва нуж данделъулеб бакIалдаги цIакъ мункарал, сурукъал пишаби гьарула нужеца.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Гьезда аскIоса унел гIадамазда къабихIаб жо бицун гьезда тIад релъанхъулел рукIана, гьезда ганчIал речIулел рукIана. Жидер тIажу бичун гIаврат бихьизабулеб букIана. Цо-цазде бицулеб хабарги нич гьечIеб къабихIаб букIана. Жидер кIалалъ гьиштIулел рукIана, гьелда цадахъ нахъаса кьаял риччалел рукIанаян-абун.

Гьеб къавмалъ ЛутIие кьураб жаваб букIинчIо жидеца аби гуреб: «Мун вачIаха дуца нижее къотIи гьабураб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **гIазабги бачун, мун битIараб жо бицунел гIадамадаса ватани»-абун**.

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

30. ЛутI аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**! Дуца дие квербакъи гьабе гьаб жидеца пасалъи ва зулму гьабулеб къавмалда данде**.

Дуца гьел гьалаг гьаре. Гьез иман лъеялда хьул гьечIо ва гьез пасалъи-зулмуги толеб гьечIо»-абун.

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾

31. Ибрагьимида рохел бицун гьесухъе дир русулал рачIараб мехалъ, дуе вас гьавизе вугин абун.

Гьел рукIана малаикзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ЛутIил къавм гьалаг гьаризе цере Ибарагьимихъе, хадур ЛутIихъе жал рачIарал. **Гьез абуна: «Нижеца Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялдалъун гьал ЛутIил къавмалъул росабазул агьлу гьалаг гьабизе буго. Гьел росабазул агьлу жидеца зулму ва пасалъи гьабулел руго»-абун.**

قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾

32. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «ХIакълъунго гьеб росолъ ЛутI аварагас** عَلَيْهِ السَّلَامُ **вуго гурищ?** Гьевгийищ нужеца гьалаг гьавизехъин вугев?»-абун.

Малаикзабаца абуна: «Нижеда лъик1 лъала гьеб росолъ щал г1адамал ругеб.
Нижеца гьев Лут1ги, гьесул иман лъураб агьлуги г1азабалдаса хвасар гьаризе руго. Гьесул ч1ужу хут1изег1ан. Гьей жал гьалаг гьарулезда гьоркьой йик1изе йиго»-абун. Гьей пасикъаб къавмалда рекъарай, Лут1ие хиянат гьабулей йик1ана.

وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾

33. Цинги дир русулал Лут1ихъе عَلَيْهِ السَّلَامُ **рач1араб мехалъ, гьев ц1акъ пашманлъана ва гьесул керенги къварилъана.**
Ц1акъ берцинаб гьумер бугел г1олохъабилъун гьел рихьидалго, жиндир къавмалъ гьезие къварилъи гьабиялда х1инкъана Лут1.
Гьесул х1ал бихьараб мехалъ **малаикзабаца абуна: Мун х1инкъуге ва мун пашманлъуге! Ниж руго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **русулал. Х1акълъунго Нижеца мунги дур иман лъураб агьлуги хвасар гьабизе буго** гьаб квешаб къавмалъул зулмуялдаса ва гьезда решт1изабулеб г1азабалдаса, **цох1о дур капурай ч1ужу хут1изег1ан. Гьей жал гьалаг гьарулеб къавмгун цадахъ хут1изе йиго»-абун.**

إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

34. Нижеца гьаб росдал агьлуялда т1аде решт1изабизе буго ц1акъ квешаб г1азаб. Зодисан гьезда т1аде жужах1алъул ц1аялъ роркьарал ганч1ал реч1ч1изе руго, гьезул росаби зодореги рорхун к1ала гъокье сверизарун ракьалда рортизе риччан хадубги. **Гьеб г1азаб буго гьезул г1асилъиялда ва пасикълъиялда данде бугеб жазаъ.**
Гьезул росаби рук1араб бак1алда квешаб, мах1цараб лъим жаниб бугеб х1ор гьабуна, ахираталдаги гьезие ц1акъ зах1матаб ва гьел инжит гьарулеб г1азаб бук1изе буго. Гьеб Лут1ил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъул къисаги киналго умматазе вагI1залъун гьабуна къиямасеб къо щвезег1ан.

وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

35. Х1акълъунго Дица гьеб росдал бак1алда гьабураб мах1цараб х1ор ва ч1унтарал минаби баянаб ва загьираб г1аламатлъун гьабуна, жидеца пикру гьабулел ва жидер г1акълу бугел г1адамазе.

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ

36. Мадяналъул агьлоялдаги дица авараглъун вит1ана гьезулго вац

ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ٣٦

ШугIайб. Гьес абуна:
«Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе жив цогояв, жиндие лагълъи гьабизе тIадав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ. Нужер хьулги лъе ахираталда букIине бугеб абадияб алжаналда. Нужеца гьаб ракьалда тIад пасилъи ва зулмуги гьабуге.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ٣٧

37. Гьеб къавмалъ ШугIайб авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьереси гьавуна, ва гьел ккуна гучаб гьаракьалъул ва ракь багъариялъул гIазабалъ.
Цинги гьел киналго жал рукIараб бакIалда гIодор ккун хвараллъун лъуна. Ракь багъариялда цебе гучаб гьаракь рагIун гьезул ракIал хIинкъун, рихъун ана, хадуб ракь багъарун бихъ-бихъун ун, гьелги гьезул минабиги ракьгун журана ва ракьулъе ана.

وَعَادٗا وَثَمُودَاْ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسۡتَبۡصِرِينَ ٣٨

38. ГIадилазул ва самудиязул къавмалги гьалаг гьаруна дица. Х1акълъунго нужеда гьел къавмал рукIарал бакIал рихьула, я Маккаялъул агьлу!
ХIижазалдаги, Яманалдаги руго гьезул росабазул ч1унтелал. Нужеца гьелъул пикру гьабиларищ ва гьелдаса вагIза босиларищ?
Гьел къавмазе щайтIаналъ берцин бихьизабун букIана жидеца гьабулеб купру-ширк ва хIакъаб диналдаса гьел нахъеги чIвалел рукIана. Гьел гIадамал жидер гIакъло-лъай бугел, жидеда жо бичIулел, хIакъабги батIулабги жо батIа гьабизе рес бугел рукIана. Амма гьез жидер гIелму-гIакълу хIалтIизабичIо ва щайтIаналда нахърилълъун хьвадана.

وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَۖ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ ٣٩

39. Къарунги, пиргIавнги, Гьаманги гьалаг гьаруна дица. ХIакълъунго гьезухъе Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вачIана баянал хIужабаздалъун ва загьирал мугIжизатаздалъун.
Амма гьелги, гьезул къавмалги чIухIана Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ иман лъезе, гьез ракьалда тIад гIамал кIодолъи ва пасалъи гьабуна. Гьел капурал ва пасикъал гIадамалги дир гIазабалдаса рорчIичIо.

فَكُلًّا أَخَذۡنَا بِذَنۢبِهِۦۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ أَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِ حَاصِبٗا وَمِنۡهُم مَّنۡ أَخَذَتۡهُ ٱلصَّيۡحَةُ

40. Щивав чи дица ккуна жинца гьабураб мунагьалда релълъараб гIазабалдалъун. Гьездаса цоял руго

وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ وَمِنْهُم
مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن
كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

дица жидеда тIаде зодисан ганчIал реч1чIарал. Гьездаса цогидал гучаб гьаракьалдалъун ккуна.
Цо гIадамал ракьалда жанир ккезаруна, цоял ралъдалъе ва тIупан тIун гъанкъизаруна. ТIадегIанав Аллагь вукIинчIо гьезул цонигиязе жинца зулму гьабулев. Кинниги гьел къавмал рукIана жидеца напсазе зулму гьабулеллъун.

مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ
أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ
بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ
ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

41. Жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиги тун, цоги вализаби кколел гIадамазул мисал буго, жинца хьухьараб кун рукълъун ккураб нусиречалъул мисал.
Х1акълъунго бищунго загIипаб ва мунпагIат гьечIеб жо буго гьеб нусиречалъ хьухьараб кун ва гьеб рукъ. Гьадинаб заг1ипаб, щибго мунпаг1ат гьеч1еб жо буго мушрикаца хъанчазе ва цогидаб жоялъе гьабулеб лагълъи. **Гьаб амру гьадин букIин лъалебани гьел мушриказ жидерго квераз гьарурал хъанчазе лагълъи гьабилароан.** Нусиречалъул рукъ бихьарав ва гьелъул пикру гьабурав чиясда бич1чIула гьеб цIакъ загIипаб жо букIин. Инсанасул кIалалъ хIухьел пуниги тIун унел, тIеренал, загIипал куназ хьухьараб сетка букIула гьеб. Гьелда кIоларо цIорой яги хинлъи нахъчIвазе, цIад баниги, гьури пуниги гьеб тIутIун уна. Гьадинаб щибго жидее мунпагIат гьечIеб жоялъе лагълъи гьабулел руго хъанчазе лагълъи гьабулел гIадамалги: жидеца гьел алагьзабилъун ва жидер амру т1убалел вализабилъун кколел. Хъанчазда релълъун рук1ула г1адамалги, гьез жидее кумек гьабилин абун гьезда хьул лъураб мехалъ ва гьезда ах1иги бараб мехалъ.

إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن
شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾

42. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго гьел мушриказ жидее гIибадат гьабулеб жо щиб бугебали.
Гьесда щибго жо балъго хутIуларо ва гьезие ахираталда жазаъ гьабичIогоги толаро. **Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндир гуч бергьарав ва жиндир пишабазулъ хIакимияв хан.**

وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا
يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾

43. Гьаб Къуръаналда жанир дица рицулел къисаби ва рачулел мисалал руго гIадамаз гьездаса вагIза ва гIакъло босизе ругел.
Гьел мисалал ричIч1унел гьечIо, гьезул вагIзаги лъугьулеб

гьечIо жидее Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гIелму-лъай кьун, жал тIоритIарал муъминзабазе гурони.**

خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾

44. ТIадегIанав Аллагьас зобалги ракьги бижун буго жинца хIакъаб жо гьабулевлъун вукIун.

Гьеб гIададаго бижараб жо гьечIо, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цо хIикмат- пайда гьечIеб жо гьабуларо. **Гьеб зобал ракьал рижиялда жанирги гIемерал гIаламатал руго жидеца иман лъолел гIадамазе.**

Щибаб махлукъаталъулъ пикру гьабураб мехалъ, гьелда жаниб гIемераб гIажаибаб жо бихьула, инсанасул гIакъло нахъ регIулареб, гьесда гьабизе, ургъизе кIолареб. Гьеб махлукъаталъул камилаб бижи ва гIуцIи бихьарав, гьелъул пикру гьабурав чиясе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда, гьесул хIалкIолъи гучаб букIиналда тIоритIел гьабулел гIаламатал гIемер руго.

ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

45. Дуца умматалъе цIале МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Хирияб Къуръаналдаса дуда вахIю гьабураб жо. Гьеб Къуръан цIалиялда, гьелъул пикру гьабиялда тIад чIа мун.**

Паризааб какги бай гьелъул шурутIал тIуран, арканал камил гьарун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хIелун. **Х1акълъунго Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **балеб как буго жинца инсан къабихIаб жоялдаса нахъчIвалеб, гьев шаргIалда какараб жо гьабизе гьукъулеб.**

Унго-унго Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда вукIун, гьесда цеве чIун, гьесие лагълъи гьабун, как балев чияс карагьатабги, хIарамабги, къабихIабги жо гьабуларо. Жинца гьабулеб жо щиб бугебцин лъаларого, гIадамаз гьабулеб жо гьабун, гьезда релълъун вукIине гIоло как бай Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ как бай букIуларо ва гьединаб как баялъ гьев инсанасе щибго мунпагIатги гьабуларо.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIимранидаса ва ИбнугIаббасидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жинца бараб какалъ жив къабихIаб ва мункараб жо гьабизе нахъчIваларев чиясе гьеб какалдалъун Аллагьасдаса* جَلَّ جَلَالُهُ *жив рикIкIалъи гуреб хайир букIуларо»*-абун. Х1адис Ат1абаранияс бицана.

Жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **ракIалда вукIин ва Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **рехсей буго дунялалъул рукъоб цогидаб кинабго жоялдаса жиндир пайда кIудияб.** Как балеб мехалъги, хIалтIи- пиша гьабулеб мехалъги,

киналго хIалазулъ жиндир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин, жив гьесул лагъ вукIин хал гьабун хьвади буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсеялъул магIна.
Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ кIодолъиги, жиндир загIиплъиги хал гьабун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гурхIел-цIобги, жиндир гьесда хIажалъиги хал гьабун вукIин буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда вукIин. Гьаб рагIиялъул магIна гьабун цоги гIалимзабаца абуна:
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир лагъ рехсей, гьесда амру нагью гьаби, гьес гьабураб лъикIаб гIамал къабул гьаби лъикIаб буго лагъасда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда вукIиналдасагиян-абун. Гьаб кIиябго рагIиялъул хIасил буго: ТIадегIанав Аллагьас жиндир гурхIел-цIобалдалъун, иман-исламалда тIовитIиялдалъун лагъ рехсейги, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щукру гьабун, гьесул амру-нагью тIубан лагъ хьвадиги буго дунялалда тIад бищунго кIудияб нигIмат ва лъикIлъи.
ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго нужеца гьабулеб кинабго гIамал ва гьезие жазаъ гьабулевги вуго.

46. Жидехъе тIехь кьурал гIадамал исламияб диналда ахIулеб мехалъ гьездехун берцинаб калам гьабун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал рицун, баянаб хIужа-далил бачун **ахIе.**
Гьездаса нужедехун тушманлъи ккун рагъбалел ва нужее зулму гьабулезде бегьула гьез гьабуралда релълъараб гIамал гьабизе. **Нужеца китабиязда абе: «Нижеца иман лъун буго нижеда рештIизабураб Къуръаналда ва нужеда рештIизабураб Инжилалдаги Тавраталдаги, нужерги нижерги БетIергьан цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго, гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, ниж гьесие мутIигIлъун руго»-абун.**

* وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ٤٦

Абугьурайратица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ абуна: китабияб агьлоялъ Таврат цIалулеб букIана гIибранияб мацIалда ва гьелъул магIна гьабулеб букIана гIараб мацIалда. Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*: «Нужеца гьел китабиял ритIухъги гьаруге, гьересиги гьаруге. Нужеца гьезда абе нижеца иман лъун буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижеда рештIизабураб жоялдаги нужеда рештIизабураб жоялдаги»* - абун.
Х1адис имам Бухарияс бицана.

47. Дудаса цере рукIарал аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ рештIизабураб гIадинго дица дудаги тIехь рештIизабуна МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يُؤۡمِنُونَ بِهِۦۖ وَمِنۡ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ وَمَا يَجۡحَدُ

بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلۡكَٰفِرُونَ ٤٧

Жидехъе тIехь кьурал умматазул муъминзабаца духъе кьураб Къуръаналдаги иман лъолеб буго. Гьаб Маккаялъул агьлуялдасаги руго жидеца Къуръаналда иман лъолел гIадамал. Гьеб Къуръаналдаги цогидал дир тIахьаздаги инкар кколаро жидеда гьеб хIакъаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIин лъараб мехалъги гьелда иман лъезе чIухIарал капурал гIадамаз гурони.

وَمَا كُنتَ تَتۡلُواْ مِن قَبۡلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَۖ إِذٗا لَّٱرۡتَابَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ٤٨

48. Гьаб Къуръан рештIизабилелде цебе дуца тIехь цIалулевлъун вукIинчIо мун ва дур кверал дал ъун гьеб хъвалевлъунги вукIинчIо. Гьедин мун хъвазе, цIализе лъалев вукIаравани жидеца Къуръанги цогидаб хIакъаб жоги батIул гьабулел гIадамазе рес лъугьинаан гьеб Къуръан дуцаго хъвараб жо бугин абизе, цересел гIадамазул тIахьаздаса цIалун ва данде гьабун. **Цинги гьелги щакдарилаан дуца бицунеб жо битIараб букIиналда.**

Маккаялъул агьлуялда лъалеб букIана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жинца тIехь хъваларев ва цIалуларев вукIин. Гьединав умияв МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ гьезда гьелда релълъараб гьабизе кIолареб, пасихIаб, рагIи берцинаб, магIна гъваридаб Къуръанги босун гьезухъе вачIинго букIана аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ бугеб бищунго кIудияб мугIжизат. Гьелда инкар ккурал гIадамалги рукIана жидеда гьеб хIакъаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIин лъалеб бугониги гьелда инкар ккун чIарал.

بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ٤٩

49. Гьеб Къуръан буго жиндир аятал баянаб, жиб мугIжизат букIин загьираб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам. Жиб гIалимзабаца рекIехъе лъазабун цIунун букIулеб.

Гьел дир аятазда инкар ккун чIарал гIадамалги гьечIо жидеца цIакъго зулму гьабулел, жидер купру-ширкалъулъ гIорхъолъан рорчIарал гIадамал гурони.

وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَٰتٞ مِّن رَّبِّهِۦۚ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ٥٠

50. Маккаялъул мушрикаца абуна: «Гьев МухIаммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ жиндир БетIергьанас мугIжизат рештIизабун букIарабани»-абун.

Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гIанса гIадаб, ССалихI аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ варани гIадаб, ГIиса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ рештIизабураб тIутI гIадаб (Маидат, квен тIад бугеб тепси). **Дуца абе МухIаммад**

ﷺ, **«Х1акълъунго гьел мугIжизатал руго Аллагьасул** ﷻ **ихтияралда ругел, гьесие бокьаразе кьолел. Дун вуго нужеде витIарав авараг, нужее баянаб хIинкъи кьезе»-абун.**

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

51. Гьел Маккаялъул мушриказе гIоларогунищ бугеб дица дуда хирияб Къуръан рештIизабун букIин, жидее гьеб цIалулеб.

Гьелдаса кIудияб мугIжизат щиб гьезие къваригIун бугеб? Гьелда иман лъечIел, гьелда инкар ккурал мушриказ цоги щиб жоялда иман лъолеб?

Мушриказ «Мух1аммадида муг1жизат решт1изабулебани»-абураб рагIи буго жидерго ахIмакълъи бихьизабулеб рагIи. **Х1акълъунго гьеб Къуръаналда жаниб кIудияб рахIмат буго,** гьелдалъун жужахIалдаса гIадамал хвасар гьарулел ругелъул. **Иман лъезе бокьарал гIадамазе баянаб вагIза-насихIатги буго.**

قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

52. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ**, нужедаги дидаги гьоркьов нугIлъун живго ТIадегIанав Аллагь гIезе вуго. Гьев вуго жинда зобалаздаги ракьалдаги бугеб кинабго жо лъалев.**

Жидеца батIулаб жоялда иманги лъун: Хъанчие лагълъиги гьабун щайтIаналда, гьава напсалда нахъги рилълъун, **Аллагьасда** ﷻ **инкарги ккун хьвадарал гIадамал,-гьал руго тIубанго чIорого хутIарал гIадамал.** Жидее ахираталъул щибго бутIа гьечIел, цохIо жужахIалъул гIазаб гуреб.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۚ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾

53. Гьел мушрикаца дудаса тIалаб гьабулеб буго МухIаммад ﷺ**, мун жидее хехго гIазабги бачун вачIаян абун.**

Мун махсароде гьавун, дуца бицунеб жо хIакъаб букIиналда божичIого абулеб буго мушриказ гьеб рагIи. Нижеда тIаде зодил къотIелал ортизареха, яги гьенисан ганчIал ортизаре абун. Гьезие гIазаб гьабизе **Аллагьас** ﷻ **къадар гьабураб заман букIинчIебани, гьезие гIазаб гьабилаан**. Амма Аллагьасул ﷻ амру гьезул тIалабалда рекъон хьвадуларо. **БичасхIаги, гьезухъе гIазаб бачIила тохлъукьего,** гьезда ракIалдаго гьечIеб мехалъ **ва жидеда гьеб гIазаб бачIунеб мехги лъазе гьечIо.** Гьелда дандчIвазе

гьел хIадурунги рукIизе гьечIо.

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾

54. Гьел мушрикаца дудасан тIалаб гьабулеб буго мун гIазабги бачун хехго вачIа абун ва гьезда лъалеб гьечIо х1акълъунго къиямасеб къоялъул гIазаб гьел капурзабазда сверун лъугьун букIунеблъи ва гьезие рорчIизе, лъутизе бакI букIунареблъиги.

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

55. Гьеб къиямасеб къо буго гьезда бетIералда тIасаги, хIатIазда гъоркьанги ва киналго рахъаздасаги г1азаб сверун лъугьараб.

ТIадегIанав Аллагьас гьезда абула: «Гьанже чIаме нужеца дунялалда гьабула букIараб гIамалалъул жазаъ»-абун. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквейги, авараг гьереси гьавиги, муъминзаби гIодорегIан гьариги букIана нужер гIамал. Гьаб ахират букIиналдаги, гьаниб хIисаб-мизан ва алжан-жужахI букIиналдаги нужеца инкар кколеб букIана. Гьанже нуж абадияб жужахIалъул гIазабалъулъ рукIа-абун.

يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّٰىَ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

56. Я Дида иман лъурал дир лагъзал! Дир ракь цIакъ гIатIидаб буго.

Нужее Маккаялъул мушриказ къварилъи гьабулеб батани нуж гьижра гьабун гьенисан къватIире рахъа ва нужее къварилъи гьабулареб бакIалда а! **Нужеца гIибадатги цохIо Дие гьабе!** Гьеб гIибадат гьабиялъулъ щибго жо гIахьалги гьабуге!.

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

57. Кинабго напс буго жинца хвел чIамизе бугеб, ва ахираталда киналго дида руссизаризе руго.

Гьаб амру гьадин бугелъул нужеда кидаго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кIочIон тоге, гьесие гIибадатги гьабе, гьесда гIасилъизеги хIинкъа.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾

58. Аллагьасда иманги лъун, гьесул расуласда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мутIигIлъун, лъикIаб гIамалги гьабун хьвадарал муъминзабазе дица алжаналда жаниб гьел руссунеб ва чIолеб бакI гьабила рорхатал кIалгIаби: жидеда гьоркьан нигIматазул лъарал чвахулел. Абадиялъго рукIинелъун гьенир жанирги лъугьизарила. Гьаб бугоха цIакъ лъикIаб ажро, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал гIадамазе.

ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾

59. Гьал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи жидее щварал гIадамал руго **жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабиялда тIад чIун сабро гьабурал, гьижра гьабиялъул ва мушриказул къварилъиялъул захIмалъи хIехьонги сабро гьабурал гIадамал. Кинабго амруялъулъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ таваккал тIамунги рукIулел.** Гьаб кIиго сипат буго муъминзабазул бищунго лъикIал сипатал. Саброги таваккалги бугев чиясул цогидал лъикIал сипаталги рукIула. Гьесул гьабулеб гIамалги гIакъло бугеб букIула.

وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

60. Чан бугеб ракьалда тIад хьвадулеб рухIчIаголъи, жинца ризкъи цадахъ босулареб ва гьеб ризкъи тIалаб гьабизе жиндир хIалги кIолареб.

ТIадегIанав Аллагьас кьола гьелъие ризкъи, нужееги жинца ризкъи кьолеб гIадин. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинда нужер рагIи рагIулев ва нужер хIал лъалев.

Гьаб аяталда жаниб далил буго инсанасе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ризкъи кьезе букIиналда щиб ракьалда гьев вугониги. Гьаб аят рештIине гьабуна муъминзабазул ракI парахат гьабун. Гьижра гьабиялъул амру гьезда тIаде бачIараб мехалъ жидер ватIан гуреб бакIалда кин жидеца яшав гьабилеб абун гьезул ракIал къварилъун лъугьиндал, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие мисал бачана гIисинал рухIчIаголъабазул: Жидер щибго гьунар гьечIел ризкъи тIалаб гьабизе, гьедин бугониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жал хьихьун ругел.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: мушриказ гIемерго къварид гьарураб мехалъ, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас муъминзабазда амру гьабуна гьижра гьабун Маккаялдаса къватIире аян-абун. Мадинаялъул ракьалда а нуж ва капураб, залимаб къавмалда аскIор чIогеян абуна. Хириял асхIабзабаца абуна: «Нижер гьениб рукъги гьечIо, ракьги гьечIо. Нижее квенги, лъимги кьезе нижер гIагарал гIадамал, гьобол гьудулги гьечIо. Нижеца кин гьениб яшав гьабилеб?»-абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рештIине гьабуна (60 аб. аят).

Жиндир диналъе зарал бугеб ракьалдаса нахъе ине ва гьеб дин загьир гьабизе рес бугеб бакIалда гIумру гьабизе тIадаб буго бусурбабазда. Дунялалъул ризкъи тIалаб гьабун бусурбабазул ракьги жибго тун капурзабазда гьоркьор чIезе унел гIадамал руго жидеца динги бичун дунял босарал гIадамазда релълъун. Гьез тIалаб гьабулеб буго жидеего ризкъи бигьаго щолеб бакI ва амма гьезда кIочон толеб буго жал ризкъи

тIалаб гьабизе рижун гьечIеблъи. Гьезие ризкъи кьезе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тIаде босун буго. Гьезда тIад къан буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьаби, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьаби, ахираталда алжан щолеб гIамал гьаби. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидеда тIад къараб ва жидеда тIамун тараб амруги гIодоб тун, гьеб тIубазабичIого ва гьелъул кIварги гьабичIого, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жинда тIаде босун бугеб ризкъи тIалаб гьабизе яхI бахъи муъминзабазул сипат гьечIо.

Ибнукасирил тафсиралда жаниб буго, гIалимзабазул цояс бицана: ЧIегIер гъедоялъ тIанчIи рахъулеб мехалъ хоноялда жаниса тIинчI къватIибе бачIуна хъахIаб рас тIад бугеблъун. Гьел хъахIал тIанчIи жидер гьечIо абун, жидер тIанчIи чIегIераб хIули тIад бугел рукIине кколин абун тIанчIазул эбел-эменлъун ругел гъудул жидер тIанчIи цIехон роржанхъулел рукIуна. Гьезул тIанчIи гьакIкIан кIалалгун кваназе жоялда хIажалъун ругеб мехалъ гьезда тIаде руссуна гIисинал рухIчIаголъаби: кIкIара ва машкара. Гьел рухIчIаголъабиги кванан жидер хъахIаб рас тIаса ун чIегIераб хIули бижизегIан тIанчIиги рукIуна, гьезда тIаде роржун рачIун, цингиги гьел жидер тIанчIи гьечIо абун нахъе ун гьезул эбел-эменги рукIуна.

Гьаб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир махлукъ хьихьиялъул цо мисал. Гьеб мисалалда жаниб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIал кIолъиги, гьесул махлукъаталъул гIажаибал жал рицинги буго. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе бокьарав чиясе пикру гьабизе гIезегIанго гIемерал гIаламатал ва хIужжабиги руго.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾

61. Дуца гьел инкарчагIазда гьикъани МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: щивха вугев гьал зобалги ракьги жинца бижарав, бакъги моцIги жинца квегъарав абун.

Гьез дуда абизе буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго абун. Гьезие цоги жаваб кьезе рес гьечIо. **Гьаб иш гьадин букIингун цадахъ гьел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесие гIибадат бацIцIад гьабиялдаса кинха руссун чIолел?.**

ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾

62. ТIадегIанав Аллагь вуго жиндие бокьарал лагъзадерие гIатIидго ризкъи кьолев. Жиндие бокьаразе ризкъи дагь гьабунги кьола.

Гьеб буго лагъзадерил хIалбихьи гьаби. Ризкъи гIатIид гьабула гьел гIадамаз щукру гьабуладай абун хIалбихьи гьабун. Ризкъи къварид гьабула (дагь гьабула) гьез сабро гьабуладай абун хIалбихьун. **ХIакълъунго Аллагь жинда кинабго жо лъалев вуго.** Ва жинца гьабулеб жоялда

жаниб хIикмат-пайда бугев, гьелъул маслахIат лъалев вуго.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

63. Дуца гьел мушриказда гьикъани МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: щивха вугев жинца зодисан цIадги рештIине гьабун, гьелдалъун хвараб ракь чIаго гьабулев абун, гьез дуда абизе буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго абун.

Дуца гьезда абе: кинабго рецц ва щукру Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго, жинца хIакъаб жо загьир гьабулев, инкарчагIиги мукIур гьарулев-абун. Гьел мушриказул гIемерисел жидер гIакъло гьечIел, жидеца пикру гьабуларел руго.

Гьел мукIурлъулел руго жал рижарав, жидее ризкъи кьолев хан цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиналда, цингиги гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цадахъ ккун, яги Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ живго тун цоги алагьзабазе буго жидеца лагълъи гьабулеб. Гьеб гьечIишха ахIмакълъиялъул гIорхъолъан ин?.

وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

64. Гьаб дунялалъул чIаголъи гьечIо гIададисеб махсаро-хвечI гIадаб жо гурони. Дагьабго заманаялдаса жиб тIаса унеб, жиб даимлъулареб, жиб цIакъ хисардулеб жо буго.

ХIакъикъияб чIаголъи буго ахираталъул рукъ. Жиб тIаса унареб, абадияб бугелъул гьеб ахираталъул рукъ. **Гьаб амру гьадин букIин гIадамазда лъалеб букIарабани ва гьеб бич1чIулеб букIарабани, гьез жиб хIакъираб дунял тIаса бищизе букIинчIо ва абадияб ахират кIочон тезе букIинчIо.**

فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

65. Аллагьасда инкар ккурал мушрикал гамида рекIун ралъадалда тIад ругеб мехалъ ва гьениб жидее хIинкъи-къварилъиги ккараб мехалъ, **гьез ахIи балеб буго цохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесда гьарулеб буго** къварилъи тIаса босеян абун, ва гъанкъиялдаса цIуне абун. Гьезда лъалеб букIиналъе гIоло гьеб жо гьабизе кIолев цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурого гьечIеблъи. **Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб къварилъиялдаса жал хвасар гьарун ракъдаде щвараб мехалъ цIидаса гьез Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулеб буго.**

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

66. Жидеца инкар ккве абе дир нигIматазда ва жидеца дагьабго мехалъ дунялалъул чIаголъиялдаса мунпагIат босе абе.

Амма жидеда нахъа лъазе буго ва бихьизе буго кинаб гучаб гIазаб дица гьезие гьабулебали.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

67. Гьел Маккаялъул мушриказда бихьулеб гьечIищ ва лъалеб гьечIищ дица жидее Макка гьабун букIин жиндилъ божилъи бугеб шагьарлъун. Жинда жаниб би гIодоб тIолареб, зулму гьабулареб, боцIи кодосан бахъулареб. **Гьезда сверухъ ругел гIарабиялги ругеб мехалъ цояз цоязе зулму гьабулел ва цояз цогидал чIвалел. ХIакъав Аллагьасул кIудиял нигIматазда инкарги ккун, батIулаб жоялда иманги лъун хъанчазе лагълъи гьабунищха гьел рукIинел?** Гьеб буго цIакъ ахIмакъаб иш. Гьеб буго жидер чIухIиялъул ва гIамал кIодолъиялъул гIаламат.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾

68. Жиндир зулму кIудияв чи щивха вукIинев, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIунтIизабун гьереси бицунев чиясдаса, яги жиндихъе бачIараб хIакъаб жоги гьереси гьабулев?

Хирияб Къуръанги гьереси гьабун жидеца хъанчие лагълъи гьабулел гIадамал руго цIакъ зулму кIудиял гIадамал. **Гьал гIадамазул руссунеб бакI жужахIалда жаниб гьечIишха?**

وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

69. Дун разилъи тIалаб гьабун ва дир дин тIадегIан гьабун жидеца жигьад гьабулел гIадамал дица тIоритIизе руго дун разилъи щолел нухазда.

Гьеб жигьад гьаби жиндирго напсалдехун букIула, щайтIаналдаги букIула, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъул тушбабилъун ругел капурзабаздаги букIула.

Гьеб жигьад гьаби жиндир напсалдалъун букIула. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло, гьеб цIунун ва гьеб тIадегIан гьабун рухI бичи буго напсалдалъун жигьад гьаби. Жиндир боцIи-малалдалъунги, гIелмуялдалъунги, жиндир мацIалдалъунги букIула жигьад гьаби. Гьеб жигьадалъул бищун загIипаб макъам буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъулареб жоялда ракIалъ инкар гьаби.

ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь жидеца лъикIлъи гьабулел гIадамалгун цадахъ вуго. Гьезие квербакъулев ва гьезул хIажат тIубалев вуго.

Жидеца лъикIлъи гьабулел гIадамал руго жидеда лъараб лъик1аб жо цогидаздаги лъазабулел. Гьединго жидеца лъикIлъи гьабулел руго

жидеда аман гьарун вачIарав чиясул хIажат тIубалел гIадамалги.
Аллагьасул салам лъеяв ГIиса аварагасдаса бицараб хабаралъулъ буго: ихIсан гьаби (лъиклъи гьаби) буго дуе квешлъи гьабурав чиясе дуца лъикIлъи гьаби. Дуе лъикIлъи гьабурав чиясе лъикIлъи гьаби ихIсан гьечIоян-абун.
Цоги хабаралда буго: жинда лъараб гIелмуялда рекъон гIамал гьабурав чиясда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда лъалареб г1елмуги лъазабулин абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьеги лъикIаб гIамал гьабизе.

ТIадегIанав Аллагьасул тавфикъалдалъун суратул ГIанкабуталъул тафсир ва таржама хъван тIубана.
Кинабго рецц ва щукру Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.

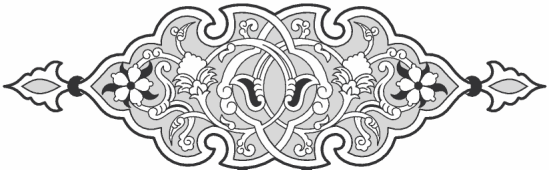

30. Сурату Ррум

سُورَةُ الرُّومِ

Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб лъабкъого аят бугеб.

Гьаб сурат буго жинца исламияб диналъул г1акъида баян гьабулеб, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рит1ухъ гьариялда ах1улеб. Ахират бук1иналъул ва гьениб х1исаб-мизан гьабизе бук1инги жинца бицулеб. Сураталъул бай бихьиялда Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул муг1жизатлъун бугеб Румазул аскарал Персазул аскараздаса г1агараб заманаялъ бергьизе рук1ин бицун буго ва гьеб аварагас صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ бицухъ ккезеги ккана.

Хадуб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къокъалъун бугеб муъминзабазда гьоркьобги щайт1аналъул къокъалъун бугеб капурзабазда гьоркьобги бугеб даимабго рагъалъул бицунеб буго. Гьеб рагъ жиб лъугьулареб ва жиндие ахир гьеч1еб буго х1акъабги бат1улабги жо ракьалда т1ад бугебг1ан мехалъ. Ахир-къадги х1акъаб жо бергьизе бук1ин бицун, гьелъие далилал рачун руго.

Къиямасеб къоялъул хабарги буго, гьениб капурзабазул бук1унеб зах1матаб ва х1инкъараб х1ал бицун буго, муъминзабазе алжаналда ругел нигг1маталги рицун руго.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесул х1ал к1олъиялда т1ورит1ел гьабулел махлукъаталда жанир ругел цо-цо г1аламатазулги бицен гьабун буго. Сураталъул ахиралда Къурайшиязул капурал г1адамазул х1ал баян гьабун буго: жидеца вагI за босуларел, Къурьаналъги жидее мунпаг1ат гьабуларел, муг1жизатазулги жидеца пикру гьабуларел.

Сураталда ц1ар лъун буго Румазул сурат абун, гьаб сураталъул авалалда гьел Румазулги Персазулги рагъалъул хабар бицун бугелъул.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾

1. Алиф. Лам. Мим.
Т1адег1анав Аллагьасда лъала жиндир мурад гьал х1урупаздалъун бугеб.

غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾

2. Румал къана ва гьезул аскарал риххизаруна,

فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُم مِّن بَعْدِ غَلَبِهِمْ

3. Румазда г1агарда бугеб ракьалда. Амма гьел Румал Персаз жал къезарун

سَيَغۡلِبُونَ ٣

хаду, Персаздаса бергьизе руго

فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٤

4. дагьалго соназдаса: лъабгоялдаса ичIгоялда щвезегIан гьоркьор ругел соназда жаниб.

ТIадегIанав Аллагьасул амру ва хIукму къадар буго гьел Румал бергьилелде цебе букIараб ва гьел бергьун хадуб бугебги. Гьеб кинабго иш Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бихьун ва лъан лъугьараб буго. **Гьел Румал Персаздаса бергьараб мехалъ муъминзабиги роххизе руго.** Румал къараб мехалъ мушрикал роххун рукIараб гIадин.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Румаздаги Персаздасаги гьоркьоб рагъ букIана. Гьеб рагъулъ Румал къанилан рагIиндал Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва муъминзаби цIакъ пашманлъана, Маккаялъул мушрикал гьеб хабар рагIараб мехалъ роххана. Гьелъие гIиллаги букIана Румал китабиял рукIин, гьел мажусияллъун ругел (цIадуе лагълъи гьабулел) Персаздаса къараб мехалъ, мушрикал рохана. Муъминзаби пашманлъана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеда т1ехь рештIизабурал Румал мажусияздаса къеялдалъун.

Мушрикаца асхIабзабаздаги абуна, нижер вацал мажусиял нужер вацал Румаздаса бергьана, ниж нужедасаги бергьизе ругоян-абун. Абубакр رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ асхIабас абуна нижедасаги бергьун нуж рохизе гьечIин-абун. Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIизабуна: «Гьел Румал къун рукIун хадуб гьел бергьине руго дагьалго соназдаса»-абун. Гьаб аят рештIизабун хадуб анкьго сон араб мехалъ цIидаса Румал ва Персал цоцазде рагъизе рахъана ва гьеб рагъулъ Персал къана. Гьелдалъун муъминзабиги рохана.

Гьаб аяталъ нугIлъи гьабуна хирияб Къуръан аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ бугеб мугIжизат букIиналда. Гьеб Къуръаналъ бицараб жо хIакълъун киназдаго бихьана. Гьеб балъгояб ва рикIкIадаб жо лъазе ресги букIуларо цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Гьел Румал Персаздаса бергьараб къо данде ккана Бадроялда муъминзаби мушриказдаса бергьараб къоялда. Гьеб букIана цIадуе ва хъанчие лагълъи гьабулел гIадамазул талихI къараб къо»-абун.

بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ٥

5. Гьеб къоялъ муъминзаби рохизе руго **Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялдалъун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъула жиндие бокьарал гIадамазе.**

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндир гуч бергьарав ва жиндир гурхIел

гIемерав хан. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъараздаса цим босизе гучав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Гьев разиял муъминзабазе гурхIел гьабулевги вуго.

وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

6. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къотIи буго муъминзабазе квербакъи гьабилин абураб. **Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир къотIуе хилиплъуларев вуго.**
Гьедин бугониги гIадамазул гIемерисел гьаб жо жидеда лъаларел руго ва жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун гьесул амру-нагью тIобан, гьесие гIибадат гьабун хьвадуларел руго.

يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾

7. Гьел гIадамазда лъалеб буго жидер дунялалъул чIаголъиялъе гьабизе кколеб гIамал ва гьелъул маслахIат.
Гьезда лъалеб буго жидер хур бекьулеб заман, гьеб бакIарулеб заман, даран-базар гьабулеб хIал, боцIи хьихьулеб къагIида ва цогидабги жидер магIишат-яшав гьабизе хIажатал ишал. **Ва амма гьел жидер ахираталъул амруялъулъ цIакъ гъапулго руго.** Гьез щибго пикру гьабулеб гьечIо ахираталъе гьабизе кколеб гIамалалъул.
Пахру Рази абулев гIалимас бицана: ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Гьел гIадамазда жидер дунялалъул чIаголъиялъул загьираб рахъ лъалеб бугоян»- абун. Гьелъул магIна буго: «Гьезда дунялалъул хIакъикъат лъалеб гьечIоян»- абураб. Гьезда лъалеб буго дунялалъул лазат, гьелъул нигIматал, гьениб бугеб рекIелгъей. Амма гьезда лъалеб гьечIо гьеб дунялалъул зарал, гьелъул хиянат, гьелъ гуккулеблъи. Гьезда лъалеб буго дунял жакъа букIин, амма гьезда лъалеб гьечIо дунял жиб паналъулеб букIин. Гьаб амру гьадин бугелъул, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсан кантIизе бокьун, гьесие мисал бачун зобал-ракьал рижиялъул хабар бицунеб буго ва жинца абулеб буго:

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾

8. Гьел гIадамаз пикру гьабуларищ гьезул напсазазулъ ругел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел гIаламатазул.
ТIадегIанав Аллагьас зобалги ракьги ва гьезда жаниб бугеб щинаб жоги бижичIо жинца хIакъаб жо гьабулевлъун вукIун гурони. ГIададаго бижун гьечIо, гьеб бижиялда жаниб хIикмат-пайда буго. **Ва гьеб кинабго жоялъе бихьизабураб заманги буго.**

Дунялалъул рокъобго жиндир ажал тIобалеб буго гIемерисеб жо. Ахирабги ажал къиямасеб къо чIезегIан буго. Гьеб къоялда щвезегIан цебехун букIараб жо жиндие ахир бугеб буго. Къиямасеб къо чIун хадуб нахъе хутIулеб жо абадиялъго жиб бук1улеб буго. **Х1акълъунго гIадамазул гIемерисел жидеца ахираталда иман лъоларел, гьенир Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **дандчIвазе рукIиналда** ва жидее хIисаб-мизан гьабизе букIиналда **инкар кколел руго.**

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

9. Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги иман лъоларел гIадамал **ракьалда тIад жидер сапаразулъ хьвадуларищ? Гьезда бихьуларищ кин ккараблъи жидеда церехун рукIарал, Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъарал къавмазул ахир, гьел къавмал гьал Маккаялъул мушриказдаса къуватал рукIана. Гьез ракьалда тIад гIемер заманги бана, гIемерал шагьаралги гIуцIана. Гьал мушрикаца гьабуралдаса цIакъго гIемераб магIишат-яшавги гьабуна,** бечелъи-хазинаги бакIарана. **Гьезухъеги аварагзаби** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **рачIана баянал гIаламаталгун ва мугIжизаталгун.** Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласда мутIигIлъичIеб мехалъ, жидеца ракьалда пасалъиги гьабураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел гьалаг гьаруна.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вук1инч1о гьезие зулму гьабуравлъун. Гьел жалго рукIана жидерго напсазе зулму гьабулеллъун.** Жидер гIамалалда рекъараб жазаъ гьабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие гьеб жазаъ гьабиялда зулму гьаби абуларо. Гьез жидер напсал гIазаб гьабиялъе хIакъ гьаридалго, гьел гIадамал ккана жидеего зулму гьабураллъун.

ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾

10. Цинги гьал купру-ширкалда чIун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъарал гIадамазул ахир букIана гьезие цIакъ квешаб гIазаб гьаби.**

ЖужахIалъул гIазаб буго гьеб. Гьеб гIазаб гьабиялъе гьел хIакълъана **жидеца Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **аятал гьереси гьарулел ва махсароде гьарулел рукIиндал.**

ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

11. ТIадегIанав Аллагь вуго жинца кинабго жо авалалда бижарав ва гьеб бижи цIидасан гьабулевги.

ЧIаго гьарун хадур нуж киналго Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **руссизарула**

хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе.

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾

12. Гьеб къиямасеб къо чIараб мехалъ ва хIисаб-мизаналъе цереги рачараб мехалъ,

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккун мунагьал гьарурал гIадамазул кIалмацI багъаруларо,** гьезда кIалъазе кIоларо жидер гIамалалъе хIужадалил бачун. **Гьезул хьулги къотIула жидеда гурхIел гьабиялдаса.**

وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾

13. Гьеб къоялъ жидеца лагъли гьабурал алагьзабаз гьезие шапагIатги гьабуларо.

Жидеца ширк гьабурал ва жидедехун ширк гьабуралги гьеб къоялъ цо-цаздаса ратIалъула ва гьез цоцазде инкар ккола.

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾

14. Гьеб къиямасеб къо чIараб мехалъ муъминзабиги капурзабиги цоцаздаса ратIалъула.

Ва гьезул кIиго батIияб къокъа лъугьула. Цоял алжаналде унел, цогидал жужахIалде унел.

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

15. Амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ва ахираталда иманги лъун, жидеда витIарав аварагасдаги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **мутIигIлъун, лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзаби алжаналъул нигIматазулъ рукIула.**

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآئِ ٱلْـَٔاخِرَةِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾

16. Амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал, дир тIахьалги ахираталда дида данде чIвайги гьереси гьабурал ва гьелда инкар ккурал гIадамал жужахIалъул гIазабалъулъ рукIизе руго** ва гьениса кидаго къватIиреги рахъизе гьечIо.

فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾

17. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вац1цIад гьаве ва тIадегIан гьаве,**

мушриказ гьесдехун гIунтIизарулел гьесие мукъсанлъи бугел сипатаздаса **радал тIад рахъараб мехалъги, къаси сордо бачIараб мехалъги.**

وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

18. Гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **буго кинабго рецц ва щукру зобалазул агьлуялъул ва ракьалъул агьлуялъулги.**

Къаси сардилъ гьабе нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ

тасбихI. Къалъул гIужалъги гьабе. Гьаб кIиябго аяталъул магIна буго: нужеца кидаго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вацIцIад гьаве ва ТIадегIан гьаве. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго зобалазулги ракьалъулги агьлуялъ жиндие рецц гьабизе мустахIикъав ва жинца гIибадат гьабизе тавпикъ гьабулев.

يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَيُحْيِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾

19. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца хвараб жоялдаса чIагояб жо гьабулев капурчиясул муъминчи гьавулев. **Жинца чIагояб жоялдаса хвараб жоги гьабулев.** Муъминчиясул капурчиги гьавулев.

Жинца манидал къатIраялдаса инсан вижулев, гьев инсанасдаса къватIибе манидал къатIраги бачIизабулев. Мугьалдаса хур бижизабулев, хурги бижизабун, гьелдаса мугь гьабулев. **Жинца хун букIараб ракь чIаго гьабулевги вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.** Бакъвараб, тIаде хур-хер гьечIеб ракьалда хур- хер бижизабулев. **Гьаб кинабго жо жинца бижулеб гIадин, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж хун хадур тIадеги рахъизарула,** хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

20. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда, гьев жинца жо бижулев ва жиндир къуватгуч камилав вукIиналда тIоритIел гьабулел **гIаламатаздаса буго, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж ракьалдаса рижи.**

Нужер тIоцевесев эмен Адам ракьалдаса вижун. **Цинги хадур нуж гIадамаллъун гьаруна цоял цояздаса рижулел ва тIиритIулел.** Манидал къатIараялдаса бидул къотIел лъугьун, цинги гьанал къотIел лъугьун, цинги инсанасул сипат-сурат лъугьун. Гьелдасаги хадур кIудиял гIун гIакъло-лъай бугел лъугьун. Зобал-ракьалги инсанасе квегъун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб дунялалъул ханзабилъун ва халипабилъун гьарун.

Щивав инсан жинда хасаб тIабигIат-гIамалгун, сипат-суратгун вижана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. Щивав инсанасул гIакълу-лъай, бечелъи-мискинлъи батIияб гьабуна. ЛъикIал-квешал гьаруна, бахьибугел, бахьикъосарал гьаруна. Гьаб дунялалда тIад ругел миллионал гIадамал цояв цоясда релълъарав гьечIого рижин ва щивасе хасаб хIукму-къадарги букIин, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялъул цIакъ кIудияб гIаламат буго, гьаб кинабго халкъ жиндаса бижин бай бихьараб жо ракьул гIерекъ букIиналда балагьараб мехалъ. Гьединго гIажаибаб жо буго ахирги гьеб кинабго халкъ ракьалде буссунеб букIин.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم

21. ТIадегIанав Аллагьасул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел **гIаламатаздаса буго гьес нужее руччаби**

مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

рижун рукIин, нужерго жинсалдаса. ХIава эбел йижана Адамил хьабалухъа гIучIалдаса, цинги хадусеб насло гьел кIияздасаго бижана. **Нуж гьел руччабаздехун рак1 парахалъун, гьелгун цадахъ хIал рекъон рукIизе.** Бихьинчиясе чIужулъун жундузул гIадан гьаюн йикIарабани, гьел кIияздаго гьоркьоб камилаб х1ал рекъей ва рокьа-хинлъи букIилароан. КIиго батIияб аслуялдасан бижараб жоялъул хIал рекъей ва дандеккей камилаб букIизе рес гьечIо.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда гьоркьоб цоцадехун гурхIел гьабуна ва рокьа-хинлъиги гьабуна.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ инсанасул рекIелъ гьаб гурхIел ва рокьа-хинлъиги бижун букIинчIебани, цо жинсалдаса ругониги бихьинал ва ручаби цоцазда аскIор чIолел, рос-лъадилъун рукIулел рукIилароан. **Х1акълъунго гьаб рехсараб жоялъулъги Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIалкIолъиялда ва гьев жив цогояв Халикъ вукIиналда тIоритIел гьабулел гIаламатал руго, жидеца пикру гьабулел ва жидеда жо бичIулел гIадамазе.**

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِينَ ﴿٢٢﴾

22. Гьединго Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **гIаламатаздаса буго жинца зобал ракьал рижи ва нужер щибаб къокъаялъ бицулеб мацI батIияб гьаби, нужер кьер батIияб гьабиги.**

Х1акълъунго Гьаб рехсараб жоялъулъги руго гIаламатал жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел жидеда жо лъалел, жидер гIакъло пикру бугел гIадамазе.**

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

23. Гьединго Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **гIаламатаздаса буго нуж сардилъги, къадги кьижулеллъун гьари.**

Гьеб макьу букIинчIебани нужер чорхол сахлъи хвелаан, нужер тадбирги биххилаан.

Гьединго нуж ризкъи тIалаб гьабулеллъунги гьаруна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ**. Х1акълъунго Гьаб рехсараб жоялъулъги тIоритIел гьаби буго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIалкIолъиялда, жидеда жо рагIулел гIадамазе.**

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

24. Гьединго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел **гIаламатаздаса буго нужеда пири пирхи** ва зоб гъугъай **бихьизаби.**

Гьелдалъун нуж хIинкъизе гьарула нужее гIазаб гьабиялдаса, нуж роххизеги

гьарула цIад бан нужее хур-хер бижилин абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **зодиса цIадги рештIизабула ва гьелдалъун жиб хвараблъун бугеб, бакъвараб ракь чIаго гьабула, хур-хер бижизабун. Х1акълъунго Гьаб рехсараб ишалъулъги буго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел гIаламатал, жидер гIакъло бугел, жидеца пикру гьабулел ва гIибрат (г1акълу) босулел гIадамазе.**

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

25. Ва гьединго Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **гIаламатаздаса буго гьал зобал-ракьал жидер гIадлу-низамалда даимго чIун рукIин, гьев Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **амруялдалъун, гьесул хIукму-къадаралдалъун.**

Цинги къиямасеб къоялъ нуж чIаго гьарун ракьулъан тIаде рахъаян ахIараб мехъалъ, нуж цIакъ хехго тIаде рахъулелги руго. Гьеб буго Исрапил малаикас тIаде рахъизариялъе ссур пулеб заман. Гьеб ссур пураб мехалъ дунял бижаралдаса бай бихьун гьеб паналъизегIан рижарал киналго гIадамал тIаде рахъизарула ва гIарасат майданалда (махIшаралда) ракIарун гьенир чIезарула хIисаб-мизан гьабизе.

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾

26. ТIадегIанав Аллагьасул мулк буго зобал-ракьалги, гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги.

Гьеб махлукъат Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **мутIигIаб, гьесие хIелун ва гьесдаса хIинкъун букIунебги буго.**

وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

27. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца кинабго жо байбихьун бижулев, цинги ахираталдаги чIаго гьарун рижулев.**

Цин бижун букIараб жо кIиабизе бижи бигьаяб букIула Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ**.**

ТIадегIанав Аллагьасе щибго батIалъи гьечIо авалалдаго бижиялдаги, хадуб цIидаса бижиялдаги гьоркьоб: Жиндир хIалтIи гьечIо, гьесда бихьулеб захIмат гьечIо. Жиндие цо жо гьабизе бокьарб мехалъ гьеб жо гьабун лъугьуна жиндие бокьиялдалъун. Гьеб гьабуларо гьесул лугби рагъарун Гьаб рагIи абуна нилъер гIакълоялда рекъезе гьабун, нилъеда бич1ч1улеб мац1алъ.

Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **тIадегIанал сипатал руго, зобал-ракьазул агьлоялъ гьесие гьарулел.** Гьесда релълъараб щибго жо гьечIо, гьесие тIобараб сипат гьабизе инсанасда кIоларо. «Аллагь ТIадегIанав

вуго, Аллагь ﷻ вацIцIадав вуго, Аллагь ﷻ гуч бергьарав вугоян»- сипат гьабула Аллагьасе ﷻ, амма гьеб тIадегIанлъиялъул ва цогидал сипатазул гIорхъи чIезабизе кIоларо инсанасда. **Гьев Аллагь ﷻ вуго жиндие бокьараб жо гьабизе къуват гуч бугев, жинца гьабулеб жоялда жаниб хIикмат-пайда букIулев.**

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

28. Аллагьас ﷻ нужее мисал бачулеб буго нужерго напсазул мисал бачиялдалъун: нужер лагъзадеридаса нужее гIахьалчагIи ругишха, дица нужее кьураб ризкъи ва нигIматал нужеца гьезие бикьун кьолел. Гьеб ризкъи нужеца гьезулгун бащад гьабулел ва нуж гьездасаги хIинкъулел, цогиял хIуриял (узденал) гIадамаздаса хIинкъулеб хIалалъ.

ГьечIо нужер лагъзал нужее гIахьалчагIилъун, гьездаса нужги хIинкъуларо, гьезие нужеца щибго жоги кьоларо. ТIадегIанав Аллагьасул ﷻ милк ва лагъзал руго кинабго махлукъ. Гьев Аллагьас ﷻ живгун цадахъ жиндир лагъзал гIахьал гьарилишха, нужеца гьаруларе мехалъ?

Гьадин мисал бачун Дица баян гьарула Дир аятал ва гIаламатал жидеда жо лъалел ва бичIулел гIадамазе, гьез вагIза босизе ва пикро гьабизе.

بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾

29. Гьел мушриказе щибго гIилла ва гIузру гьечIо жидеца ширк гьабиялъе. **Гьел руго жидерго напсалъе бокьараб жоялда нахърилълъун ругел гIадамал, жидеца гьабулеб жо щиб бугебцин жидедаги лъаларел.**

Жидер умумуз гьабулеб батараб дин гьабулел руго гьелги. **Аллагьас ﷻ жиндир къосиналда тарав чи тIовитIизе лъидаха кIолев? Гьел мушриказе квербакъулев чиги вукIуларо Аллагьасул ﷻ гIазабалъе гьел хIакълъараб мехалъ.**

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

30. Дуца дур напс цохIо Аллагьасе ﷻ дин гьабиялде буссизабе ва гьелда тIад чIезабе. Кинабго батIулаб динги жибго тун цохIо исламияб дин гьабе. **Исламияб дин буго Аллагьас ﷻ киналго гIадамал гьеб диналда рижараб.**

Гьелъул аслоги Аллагь ﷻ цо гьави буго. **Гьеб Аллагьасул ﷻ амруги жиб хисизабулареб буго.** Гьедин бугелъул нужеца Аллагь ﷻ цо гьаве ва исламияб диналда хьваде. Гьеб жиндилъ щибго захIмалъи гьечIеб амру буго. **Гьеб буго жиб битIараб ва хIакъаб дин. Гьедин бугониги гIадамазул гIемерисел гьеб амру жидеда лъаларел руго.**

31. Гьеб исламияб диналда чIа нуж, **тавбо гьабун, тIагIат гIибадат бацIцIад гьабун, Аллагьасде ﷻ руссун ругеб хIалалъ.**

*مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾

Нуж гьев Аллагьасда ﷻ гIасилъизеги хIинкъа, паризаяб какги бай ва нуж рукIунге жидеца ширк гьабулел гIадамаздаса.

32. ХIакъаб исламияб динги тун, батIи-батIиял къокъаби гьарун, Аллагьасдехун ширк гьабулел гIадамал руго гьел.

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

ЩайтIаналъ гуккарал, жидер гьава-напсалда нахърилълъарал. Ва щибаб къокъа жиндир дин битIараб бугин абун, гьелъул рахъккун цоцазде къацандулел руго. **Щибаб къокъа жидеца гьабулеб диналдалъун роххунги рукIунел руго.** Щибаб жамагIат ва щибаб къокъа жидеца гьабулеб дин гурони къабул гьабуларел руго.

33. ГIадамазда цо къварилъи щвараб мехалъ гьез Аллагьасда ﷻ балеб буго ахIи, гьесие хIелун ва гьесда хьуллъун.

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

Унта-шокълъи бугониги, ракъи-къеч бугониги, мискинлъи-пакъирлъи бугониги щвараб мехалъ гьезда лъалеб буго гьеб къварилъи жидедаса борхулев цохIо Аллагь ﷻ гурони гьечIеблъи. **Цинги гьеб къварилъиги тIаса ун жидее нигIматал кьураб мехалъ, гьел гIадамазул цо къокъаялъ Аллагьасде ﷻ ширк гьабулеб буго.**

Гьал мушриказе хIинкъи кьун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

34. Гьез дир нигIматазда инкар ккве абе ва дунялалъул дагьабго заманаялъ мунпагIатги босе абе.

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

Нужеда нахъа лъазе буго нужеца гьабураб ширкалъул кинаб гIазаб ва къварилъи нужеда щолеблъи.

ИбнухатIибица абуна: гьел гIадамал рижарав Аллагьги ﷻ вукIаго, гьез гIибадат Аллагьас ﷻ бижараб махлукъалъе гьабулеб буго. Гьезие нигIматал Аллагьас ﷻ кьолел руго, гьез щукру Аллагь ﷻ гурев цоги жоялъе гьабулеб буго. Гьеб ширк абулеб жо гIемер батIияб хIалалъ

загьирлъулеб жо буго ва гьелъие гIорхъи чIвазеги захIмат буго.
Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цоги жоялъе лагълъи гьаби бищунго кIудияб ширк буго. Гьелдаса хадуб ширкалъул гIемерал тайпаби руго, инсан гьезда кантIичIого вукIине бегьулел. Масала: тушманасда тIад рагъулъ бергьенлъи босараб мехалъ ва гьеб бергьенлъи жидер къуваталдалъун щванин абун ракIалда ккани,- гьеб жо ширк буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квербакъиялдалъун гурони бергьенлъи букIуларо. Даранчиясе хайир лъугьани ва гьеб хайир жиндир махшелалдалъун лъугьанин абун ракIалде ккани, гьебги ширк буго, жиндие ризкъи кьурав Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьабураб.
Цо пиша гьабулев чи (махщелчи, устар) гьеб ишалъулъ лебаллъани ва гьеб жиндир гьунар бугин ва жиндир гIакъло-лъаялдалъун бугин абун ракIалде ккани, гьебги ширк буго, жинда жо малъарав ва жиндие тавпикъ кьурав Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьабураб. Гьадинаб балъгояб ширкалдаса цIуне мун, я гьав инсан! Нужеда цере рукIарал умматал гьалаглъиялъе сабаб букIана гьединаб балъгояб ширк. ХIакълъунго Аллагьас абун буго: «Гьезул гIемерисез Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабулеб гьечIо, гьесдехун ширк гьабун гурони»-абун.

أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьел мушриказда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан хIужжа-далил рештIунищ бугеб, гьез гьабулеб ширк битIараб дин бугилан жинца бицунеб?.
РештIичIо гьезда хIужжа. Гьез гьабулеб дин батIулаб жо буго.

وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

36. Дица гIадамазе лъикIлъи гьабураб мехалъ: нигIматал кьун, сахлъи кьун, **гьел роххулел руго. Гьез гьабураб квешаб гIамал сабаблъун жидеда цо къварилъи щвараб мехалъ гьезул хьул къотIулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахIматалдаса.**
Гьаб муъминзабазул гIамал гьечIо. Муъминзабаца нигIматал кьураб мехалъ щукру гьабула, къварилъи бачIараб мехалъ саброги гьабула.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

37. Гьел мушриказда лъаларогойищ бугеб Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь вукIин жинца нигIматал кьолев. Жиндие бокьарасе гIемер гьарун гIатIид гьарун кьола, жиндие бокьарасе къварид гьарун кьола. Х1акълъунго гьаб цебе бицараб жоялда жанибги жидеца иман лъолел гIадамазе аятал ва хIужжаби руго, жидеца Аллагьасул

جَلَّجَلَالُهُ **хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел.**

فَـَٔاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجۡهَ ٱللَّهِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٣٨

38. Дуца дур гIагарав чиясе кьезе кколеб хIакъ кье! Гьесие лъикIлъи гьабе, гьесдехун гурхIел гьабе ва хIал рекъезабе. **Гьединго дуца хIакъ кье мискинчиясеги, сапаралда вугев чиясеги.**

Гьаб гIамал буго жидее Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъи бокьарал гIадамазе лъикIаб, ва гьел руго жидер лъикIлъиялда кверщел батулелги.**

وَمَآ ءَاتَيۡتُم مِّن رِّبٗا لِّيَرۡبُوَاْ فِيٓ أَمۡوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرۡبُواْ عِندَ ٱللَّهِۖ وَمَآ ءَاتَيۡتُم مِّن زَكَوٰةٖ تُرِيدُونَ وَجۡهَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُضۡعِفُونَ ٣٩

39. Нужеца риба босизелъун гIадамазухъе кьолеб жо ва гьелдалъун нужер боцIи-мал гIемерлъиялда хьулги лъолеб,- гьеб жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **аскIоб жиб гIемерлъулеб ва лъикIаб гьечIо.**

Гьеб буго хъубаб боцIи, гьелъулъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ баракат гьабуларо. **Нужеца закат бахъун, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи тIалаб гьабун кьолеб ва садакъаде кьолеб боцIи буго лъикIаб. Гьал гIадамал руго жидее ажро-кири цIикIкIизабулел ва жидеда Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъулел.**

ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ ثُمَّ رَزَقَكُمۡ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يُحۡيِيكُمۡۖ هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفۡعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيۡءٖۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٤٠

40. ТIадегIанав Аллагь вуго жинца нуж рижарав, цинги нужее ризкъиги кьолев. Хадур нуж хвезеги гьарула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ**, ахираталда чIаго гьарун тIадеги рахъизарула.**

Нужеца жидее лагълъи гьабулел алагьзабазул цонигияв вугишха гьал рехсарал ишазул цониги жо жинда гьабизе кIолев? ГьечIо гьеб жо гьабизе кIолев щивниги чи. **Жив ТIадегIанав ва вацIцIадав вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гьел мушрикаца жинда гIунтIизе гьарулел сипатаздаса.**

ظَهَرَ ٱلۡفَسَادُ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ بِمَا كَسَبَتۡ أَيۡدِي ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعۡضَ ٱلَّذِي عَمِلُواْ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ٤١

41. ГIадамаз гьарулел гIасилъаби ва зулмаби гIемерлъиялдалъун ракьалдаги ралъдадаги пасалъи ва гIазаб загьирлъана,- гьел гIадамазда чIамизабизе гьез гьарурал гIасилъабазул цо-цо жазаъ.

Гьел кантIизе бокьун ва квешаб гIамал гьаби тун, лъикIаб гIамал гьабиялда гьел руссизе бокьун.

Ибнукасирица абуна: ц1цIад къотIиги ах-хур бижунгутIиги гIадамазул гIасилъи цIикIиналдалъун букIула. Зобал-ракьазул амру лъикIлъула ракьалда ругел гIадамал Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъараб мехалъ-абун.

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾

42. Дуца Маккаялъул мушриказда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: нуж ракьалда тIад хьваде ва нужеца пикру гьабе нужеда церe рукIарал умматазул ахир кинабдай кканаян-абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел гьалаг гьаруна. **Гьел умматазул гIемерисел жидеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулел рукIана.**

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

43. Дуца дур гьумер ва черх чIезабе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе хIакъаб исламияб дин гьабиялда, жиндие нахъбуссин гьечIеб, жиндир хIинкъи кIудияб къиямасеб къо бачIилелде цебе. Гьеб къоялъ гIадамал кIийиде рикьун рукIула: цо къокъа алжаналда уна, цогияб къокъа жужахIалда уна.

مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾

44. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал гIадамазе гьеб инкаралъул гIазаб ва балагь жидеего букIизе буго.

Иманги лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадулел гIадамал, ахираталда жидее лъикIаб рукъ къачIалел гIадамал руго.

لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾

45. Гьел муъминзабазе ТIадегIанав Аллагьас лъикIаб жазаъ гьабизе буго жиндир цIоб-рахIматалдалъун.

Х1акълъунго гьесие рокьуларо жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги инкар кколел гIадамал.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

46. ТIадегIанав Аллагьасул гIаламатаздаса буго гьес гьурал ритIиги: жидеца цIад баялдалъун ва хур-хер бижиялдалъун рохел бицулел.

Гьелдалъун жинца нужее рахIматлъун бугеб цIадги кьезе. хвараб ракь чIаголъулеб ва гIадамазе нигIматалги рижунеб. **Гьеб гьуриялдалъун ралъдада гумулги хьвадизаризе жиндир амруялдалъун. Нужеца сапаралда ун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ризкъи тIалаб гьабизе. Ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIемерал ва кIудиял**

нигIматазда данде гьесие щукруги гьабизе.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47. Х1акълъунго Дица дудаса цереги жидер къавмазда аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **ритIана МухIаммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**. Гьел расулал гьезухъе баянал хIужабигун ва загьирал мугIжизаталгун рачIана.**

Гьез дир аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьереси гьарураб мехалъ, **дица гьел капурзабаздаса рецIел босана. Дида рекъарабги буго Дица Дида т1ад гьабураб х1акъги буго, муъминзабазе квербакъи гьабизе.** Ва дида инкар ккурал гIадамаздаса рецIел босизе.

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ۖ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

48. ТIадегIанав Аллагь вуго нужер БетIергьан ва нужеца жиндие лагълъи гьабизе тIадав хан, **Жинца гьурал ритIулев, гьел гьураздалъун накIкIалги хьвадизарулев.**

Гьел накIкIалги зобалазда жиндиего бокьараб хIалалъ ва бокьараб бакIалда тIиритIизарулев. Гьел тIутIурал къотIелаллъунги гьарулев. Цинги дуда бихьула гьел накIкIазда гьоркьоса чвахун балеб цIад. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **бокьарал гIадамазул цо къокъаялда гьеб цIад щвараб мехалъ, дуда гьелги рихьула жал цIакъ роххараллъун.**

وَإِن كَانُوا مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾

49. Гьел гIадамал жидеда цIад балелде цереккун гьеб цIад баялдаса хьул къотIун рукIана.

ЦIад бачIого гIемер замана ун букIун.

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

50. Мун валагьеха, я гьав гIакъло бугев инсан, пикру гьабиялъул валагьиялдалъун: **гьеб цIад баялдалъун загьирлъулеб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахIматалъул асаралда.**

Кин гьелъ хун, бакъван букIараб ракь чIаго гьабулеб бугеб абун. Х1акълъунго, гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жинца хварал гIадамал чIаго гьарулевги. Ва Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи гIамлъарав.** Гьев гIажиз гьавулеб щибго жо гьечIо.

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِن بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

51. Дица гьезул хур-хералда тIаде гьелъие зарал гьабулеб гьури биччан букIарабани ва гьезда лъилъизе мех щвараб хур тIогьиллъун, бакъван унеблъун бихьарабани,

цингиги гьез инкар кквезе букIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее кьун рукIарал нигIматазда.

Гьел капурал гIадамазул гIамал буго гьезие лъикIлъи гьабуни жал роххулеб, щукру гьабулареб роххиялдалъун. Жидеда къварилъи бачIани пашманлъулеб ва жидее кьун рукIарал киналго нигIматалги кIочолеб.

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

52. Х1акълъунго дуда кIоларо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, хварал гIадамазда жо рагIизабизе.

Гьединго дуда кIоларо гIинкъав чиясда рагIизабизеги гьев чи дуда мугъ бан, дудаса вуссун чIараб мехалъ.

وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

53. Мун гьечIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, беццав чи тIовитIизе кIолевлъунги, гьев жиндир къосиялъулъ вугеб мехалъ.

Дуе рагIизабизе кIоларо дир аятазда иман лъурал муъминзабазда гурони, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда нахърилълъун гьесие мутIигIаллъун ругел.

Гьал аятазда жанир ТIадегIанав Аллагьас капурзаби релълъизаруна хварал, беццал, гIинкъал гIадамазда: гьез Къуръаналъул вагIза босун гутIиялъ ва гьезие аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дагIваталъ асар гьабунгутIиялъги.

ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

54. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер БетIергьан, нужеца жиндие лагълъи гьабизе тIадав: **нуж цIакъ загIипаб жоялдаса рижарав:** манидал къатIраялдаса. Цинги эбелалъул чохьониб загIипаб лъимер букIун, хадубги жиндир щибго гьунар гьечIеб гьитIинаб лъимерлъун букIун.

Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб загIиплъиялда хадуб къуват гьабуна: гIолохъанлъиялда вахизавуна. **Цинги гьеб къуваталда хадубги загIиплъи ва херлъи гьабуна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб жо бижула ва гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда кинабго жо лъалев, кинабго жоялда хIал кIолев вуго.**

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

55. Къиямасеб къо чIун гIадамал тIаде рахъизарураб мехалъ капурал гIадамал гьа гьедун кIалъала жидеца дунялалда цIакъ дагьаб заман гурони бачIин абун.

Гьеб къиямасеб къоялъул хIинкъи тIаде

бачIиндал, гьелда хадуб букIунеб абадияб гIазабги лъадал, гьел капурзабазда дунялалда бараб заман цIакъ дагьаб жо букIин лъала. Цоги гIалимзабаца абуна гьезда кIочолин жидеца дунялалда бараб заман абун. **Гьединго дунялалдаги капурзаби хIакъаб жоялдаса батIулаб жоялде унел рукIана.** БитIараб жо тун гьереси тIаса бищулел рукIана.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَـٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

56. Жидее гIелму-лъай кьурал ва жал иманалда тIоритIарал гIадамаз абула: Х1акълъунго нуж дунялалда рукIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее бихьизабураб ажал тIубазегIан, цинги хун хадур тIаде рахъизаризегIанги.

Гьаб буго халкъ тIаде бахъизабун гьезул хIисаб-мизан гьабулеб къо, ва амма нуж гьеб къо бачIизе букIин лъаларел рукIана: гьелда иман лъечIого инкар ккун чIарал рукIана.

فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

57. Гьеб къоялъ дунялалда жидерго напсазе зулму гьабун хьвадарал гIадамаз гIузру бачиялъ гьезие щибго мунпагIат гьабуларо.

Гьезда «тавбо гьабе, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рази гьаве» абунги абуларо. Гьеб буго жазаъ гьабулеб къо, гьеб къоялъ гьабураб гIамал къабул гьабуларо.

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

58. ХIакълъунго гьаб Къуръаналда жанир Дица гIадамазе мисалал рачана кинабго жоялъе ва щибаб мисал бачун вагIза-насихIатги гьабуна.

Гьел мушрикаца тIалаб гьабулеб мугIжизатги бачун мун вачIун вукIараваниги, гьез абизе букIана нуж ругин батIулаб жо гьабулел гIадамал абун. СихIро гьабулел, ниж гуккулел гIадамал руго нужан абизе букIана. Гьезул хIал хъублъи ва инкар кквей гучаб буго, гьезул муъминзабадехун бугеб тушманлъиги гIорхъолъан араб буго.

كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾

59. Гьадин мугьру чIвала Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеда хIакъаб жо лъаларел капурзабазул ракIазда.

Гьезул рекIелъ иман лъугьуларо, гьезда Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ лъаларо.

فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

60. Гьел мушриказ дуе гьабулеб къварилъиялда ва гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ахIиялда дуца сабро гьабе

МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**.**
Х1акълъунго дуе квербакъи гьабизе буго абураб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **къотIи хIакъаб къотIи буго**. Гьеб щибго щаклъи гьечIеб иш буго. **Гьел иман лъеч1ел г1адамаз бицулеб жоялъ мун загIип гьавуге ва дуца ракIги къварид гьабуге** гьез иман лъечIин абун.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квер бакъиялдалъун сурату Ррумалъул
тафсир ва таржама хъван тIубана.
Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

31. Сурату Лукъман

سُورَةُ لُقْمَانَ

Маккаяда рештIизабураб, жинда жаниб лъебералда ункъго аят бугеб.

Гьаб сураталда жаниб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави, ахираталда иман лъей ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рисалат ритIухъ гьабиялъул баян буго. МухIаммад аварагасул صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мугIжизатлъун бугеб Къуръаналъул биценалдалъун байбихьи гьабун буго гьаб сураталъе. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъаталда балагьун гьелдалъун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялде тIоритIел гьабиялда ахIулел руго. Къиямасеб къоялъул гIазаб-гIакъуба щвеялдаса цIуниялъул бицен гьабун буго.

Сураталда жаниб гIатIидаб баян гьабун буго эбел-инсуе лъикIлъи гьаби, берцинал тIабигIатал хьвадизегьари, Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабизе бегьунгутIиялъул бицун, Лукъманица жиндир васасе гьабураб васияталъул. Гьев Лукъманил бицен жаниб букIиналдалъун гьаб сураталда цIар лъун буго Лукъманил сурат абун.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾

1. Алиф. Лам. Мим.
ТIадегIанав Аллагьасда лъала гьал хIурупаздалъун жиндир щиб мурад бугеб.

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

2. Гьал руго жиб пасихIаб, жиндир хIукму баянаб Жинда жанир магIна ва мурад гъваридал хIикматал ругеб, Къуръаналъул аятал.
ГIажаибал масъалабиги ругеблъун буго гьеб Къуръан.

هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾

3. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун лъикIаб гIамал гьабулел гIадамазе рахIматлъун ва гьел тIоритIулеблъунги буго.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

4. Жидеца паризаял какал камил гьарун ралел, паризаяб закатги кьолел, жидеца ахираталда якъинго, щибго шаклъи гьечIого иманги лъолел;.

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

5. Гьал сипатал жидее ругел муъминзаби руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIакъаб диналда ва битIараб нухда тIоритIарал гIадамал.

Ва гьал муъминзаби руго жидер дунялалъулги ахираталъулги лъикIлъиялда кверщел батулел, бахьибугел гIадамал.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡتَرِي لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ٦

6. Мушриказдаса цо гIадамал руго жидеца дунялалъул махсаро-кеп бичун босулел, гьелдалъун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналдаса гIадамал къосизаризе ва жидее щибго хIужа-далилги гьечIел, гьез гьабулеб гIамал ритIухъ гьабизе.

Жидеца Къуръаналъул аяталги махсароде гьарулел, гьезда тIад релъанхъулел. Гьел гIадамал руго жидее ахираталда цIакъ гIодорегIан гьарулеб гIазаб букIизе бугел.

وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٧

7. Гьесие дир Къуръаналъул аятал цIалараб мехалъ, чIухIун мугъ балев, жинда гьеб Къуръан рагIулаго гьечIеб гIадин, жиндир гIундузда жаниб гIинкълъи бугев гIадин.

Дуца гьесда рохел бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесие жинца цIакъ унтизабулеб гIазаб букIизе бугин абун.

Гьаб кIиго аят (6-7 аят) рештIизабиялъе сабаб бицана: Назар ибну ХIарис абулев мушрикас лагъзал ричун росулел рукIана. Исламияб дин босарав яги гьеб бокьарав лагъ жиндихъе ккараб мехалъ, Назар унев вукIана гьевги вачун жиндир кечI ахIулей, жа гьекъолей гъарабашалъухъе ва гьелда абулеб букIана: дуца гьав чиясда жа гьекъезабе, гьесие квенги кье, кечIги ахIе-абун. Дов лагъасдаги абулаан: гьаб жо дуе лъикI буго мун МухIаммадица жинда ахIулеб диналдаса ва гьесда цеве мун рагъда вагъулев вукIиналдасагиян-абун.

Гьаб аяталда жаниб жиндир бицен гьабураб «لَهْوٌ» абураб жоялдаса мурад буго кинабниги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсеялдаса жинца машгъул гьарулеб жо: кагъат хIай, шахматал хIай, азарт бугел хIаял гьари, гIададисеб хабар бицун релъун-рохун рукIин. Гьаб заманаялъул балагьлъун лъугьараб жо буго телевизоралда балагьун рукIин, торгIо хIай, гугари гIадал къецазда балагьизе хьвади.

«لَهْوٌ» абулеб жоялъул бищунго кIудияб буго зурма-къали ва цогидал алатал хIалтIизарун макънал рачи, гьеб мажлисалда гIахьаллъи, гьенир бихьинал ва руччаби цоцалъ журан кьурдун, кечI ахIун рукIин. Гьаб буго цIакъ кIудияб мунагьазда гьоркьоб рикIкIараб лагьву. Гьаб иш гьабулел гIадамазул рекIелъ иман букIуларо, гьел рукIуна мунапикъзаби, щай абуни гьез чанго батIияб кIудияб мунагь гьабулеб

буго ва щибго Аллагьасдаса ﷻ ничги гьезие гьечIо.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾

8. ХIакълъунго Аллагьасда ﷻ иманги лъурал, лъикIаб гIамалги гьабурал гIадамазе ахираталъул рукъоб нигIматазул алжанал руго.

خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾

9. Алжаналда гьел лъугьизарула даимго рукIинелъун. Аллагьасул ﷻ хIакъаб къотIи буго гьеб.
Гьев Аллагь ﷻ вуго жиндир гуч бергьарав, жив хIакимияв хан.

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾

10. Аллагьас ﷻ зобал рижана жал рорхатал ва гIатIидал. Гьел жинца тIаде рорхунги чIезаруна жал кколел хIубалги гьечIого. Жинца ракьалда тIаде рорхатал мугIрулги гьаруна нуж гьеб ракьгун цадахъ цохIалалда чIун рукIизе. Гьеб ракьалда тIад гIемер батIиял рухIчIаголъабиги тIиритIизаруна. Дица нужее зобалаздаса цIадги базабуна, гьелдалъун нужее чIаголъи бугеб. **Гьеб цIадалдалъун нужее ракьалда тIад бижизабуна батIи-батIияб хур-хер, пихъ ва бахча,- жиб хирияб, жиндир тIагIам лазатаб.**

هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

11. Гьаб цебе бицараб жо буго ТIадегIанав Аллагьас бижараб. Гьанже нужеца бихьизабеха дида, щиб жо бижараб нужер алагьзабаца. Щибго жо бижичIо гьез.

Аллагьасда ﷻ иман лъечIого, хъанчие лагълъи гьабун жидеца напсазе зулму гьабурал гIадамал загьираб ва баянаб къосиналъулъ руго.

ТIадегIанав Аллагьас Къуръаналда жаниб гьанжеялдаса анцIила ункъо къарноялъ (векалъ) цебего абуна: «Дица ракьалда тIад щибаб тайпаялъул кIиго жо бижизабуна»-абун. гьеб рагIиялъул магIна буго: хIайваназул кIиго жинс бугеб гIадин цо бихьинаб цо цIуяб, гьединго дица кинабго жиб бижунеб ва холеб жоялъул кIиго жинс гьабуна-абураб.

Гьаб буго гIелмияб цIех-рехалдалъун ахираб заманаялъ тасдикъ гьабураб хIукму: щибаб гъветI-хералъул бихьинал ва цIуял зарраби (клеткаби) руго. Гьел зарраби цохIо тIегьалда тIад рукIула кIиялго

цадахъ, яги цо тIегьалда бихьинал, цоги тIегьалда цIуял рукIула. Гьел бихьинал ва цIуял зарраби цохIо кьибилалда тIад бижараб жоялда рукIула, яги цо кьибилалда тIад бихьинал, цогидаб кьибилалда тIад цIуял рукIула. Гьеб гIелмияб цIех-рех гьабун инсанасе азарго соналдаса хадуб гурони загьирлъичIеб хIикмат Къуръаналъ доб заманалъго бицун буго. Гьаб буго Къуръан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIин тасдикъ гьабулеб, Къуръан жинда рештIизабурав МухIаммадги صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ хIакъав авараг вукIин жинца бицунеб мухIканаб хIужжа ва далил.

12. ХIакълъунго дица Лукъмание гIелму ва хIикмат кьуна.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

ХIикмат абураб рагIиги гIелму абураб магIнаялда буго; кинниги хIикмат буго гIелмугун цадахъ камилаб гIакъло букIин, бицунебги гьабулебги жо мухIканаб ва тадбир бугеб букIин, жинца бицараб рагIи кидаго шаргIалда данде кколеб букIин. Къокъаб къаг1идаялъ х1икмат абула; щибаб жо жиндие рекъараб бак1алда лъезе лъаялда.

Дица гьев Лукъманидаги абуна: **дуца Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабе дуе кьурал кIудиял нигIматазда данде.** Дуе кьураб хIикматалда дандеги, цогидал гIадамазе кьуралдаса жиб гIемераб ва камилаб. **Жинца Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабулев чи х1акълъунго жиндирго напсалъе щукру гьабулев вуго:** гьелъул ажро жиндиего буго. **Аллагьасдаги** جَلَّ جَلَالُهُ **гьесул нигIматаздаги инкар ккурав чи** жиндирго напсалъе квешлъи гьабурав вуго. **Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь жинца гIейи гьабулев вуго гIадамазул щукруялдаса.** Гьев щибго жоялда хIажатав гьечIо. **Жив веццарав, кинабго реццалъе мустахIикъавги вуго гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**.**

Гьев Лукъман щив вукIарав абун гIалимзабазул хилап буго. Цояз абула гьев гIакъилав, хIакимияв, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вокьарав, Аллагьасеги جَلَّ جَلَّ جَلَالُهُ вокьулев чи вукIанин абун. Цогидаз абула гьев авараг вукIанин абун. ГIемерисел гIалимзабаца авалаб рагIи битIараблъун гьабуна. Гьелъие далиллъун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисги бицана: *«Лукъман авараг вукIинчIо. Гьев вукIана жинца пикру гIемер гьабулев, жиндир гIелму-лъай берцинав лагъ. Гьесие Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *вокьана, Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *гьевги вокьана. Цинги Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *гьесда цIобрахIмат гьабуна, гьесие хIикматги кьуна»*-абун. Х1адис ибну Г1ат1иятица ва Саг1лабияс бицана.

Мунтахаб абураб тафсиралда абуна: гIарабиязе Лукъман абун цIар бугев кIиго чи лъала: Лукъман ибну ГIад вуго цо, гьев гIарабияз цIакъ

кIодо гьавулев вукIана. Гьев жиндир гIелму-гIакъло бугев, гIадамазе цевехъанлъун вукIизе кIолев чи вукIана.

К1иабилев вуго ЛукъманулхIаким абулев чи. Гьев вуго жиндир хIикматалдалъун машгьурлъарав, Къуръаналда жаниб жиндир цIаралдалъун суратги бугев Лукъман. гIарабиязда гьоркьор цIакъ машгьурал рукIана гьев Лукъманил гIакъилал, хIикмат бугел рагIаби.

Ибнугьишамица бицана: *«Сувайд ибну Самит абулев чи вачIана Маккаялда. Гьев вукIана жиндир къавмалъул хирияв ва къадро бугев чи. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьев исламияб дин босиялда ахIараб мехалъ гьес абуна: «Гьеб духъ бугеб жоги дихъ бугеб гIадабго жо батила»-абун. Аллагьасул расулас ﷺ гьесда абуна: «Духъе щиб жо бугеб?-абун. Сувайдица абуна: «Лукъманил хIикматал хъвараб тIехь буго»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьеб жо дие цIалеха дуца»-абун. Сувайдица гьеб цIалун хадуб аварагас ﷺ абуна: «Гьеб берцинаб калам буго. Ва амма дихъ бугеб жо ТIадегIанав Аллагьасул калам буго, гьеб Лукъманилалдаса гIемерго хирияб буго, жинца гIадамал битIараб диналда тIоритIулебги буго, жинца хIакъаб жо загьир гьабулеб нурги буго»*-абун.

Гьев Лукъман Суданалъул чи вукIанинги абула: «Нуби»-абулеб бакIалдаса вукIана, «Абисиналдаса»-вукIанин абунги абуна.

Гьав Лукъман Давуд аварагасдаса цеве вукIана. Давуд аваралъун عَلَيْهِ السَّلَامُ витIизегIан жинца гIадамазда гьоркьоб хIукмуги гьабулеб букIана. Давуд авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ витIун хадуб жинца хIукму гьаби тана. «Щай дуца хIукму гьаби тараб?»-абун гьесда гьикъидалго Лукъманица абуна: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тезабураб мехалъ тана»-абун. ай: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ авараг витIана жинца гIадамазда гьоркьоб хIукму гьабизе абун.

Ибнужаририца абуна: «ЛукъманулхIаким вукIана ХIабашияв лагъ, жиндир тIом чIегIерав, кIутIбиги рицатав, хIатIалги согIав, гьел рихъ-рихъарав. Цо нухалъ гьесда жиндир сайидас абуна: дуца гьаб чахъу хъве ва гьелдаса бищунго гьуинаб (лъикIаб) кIиго лага босун вачIаян абун. Лукъманица чахъу хъуна ва гьелъул мацIги ракIги къотIун гьеб сайидасухъе кьуна. Цогиги нахулъ сайидас Лакъманида абуна: дуца гьаб чахъу хъве ва гьелдаса бищунго квешаб кIиго лага босун вачIаян абун. Лукъманица чахъу хъуна ва гьелъул мацIги ракIги бахъун гьеб сайидасухъе кьуна. Сайидас гьесда гьикъидал гьаб ишалъул хIикмат щиб абун, Лукъманица абуна: гьеб мацIги ракIги буго жиб кIиябго лъикIлъани цIакъ лъикIаб жо, ва амма жиб кIиябго квешлъани цIакъ хъубаб, къабихIаб жоги бугоян- абун.

ГIабдуллагь ибну Вагьбица бицана: «Цо чияс ЛукъманулхIакимида абуна: Гьал гIадамаца мун кIодо гьавиялъулги, гьел дур рагьда г1емер хьвадиялъулги хIикмат щиб бугеб абун. Лукъманица абуна: Я дир вацасул вас! Дица бицараб жоялда мун гIенеккани ва дица гьабураб гIамал дуцаги гьабуни, дуеги щвезе буго гьеб кIодолъи. Дун гьаб макъамалда щвана дица хIарамаб бакIалда бер балагьичIелъул. Дица Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсей гуреб жоялдаса мацIги цIунидал. Дица кваналеб жоги хIалалаб тIалаб гьабидал. Дица дир гIавратги цIунидал. Дица бицулеб рагIиги битIараб, хIакъаб бицидал. Дица тIаде босараб къотIиги тIубазабидал. Дица гьобол кIодо гьавун гьесие хъулухъги лъикI гьабидал. Дица мадугьаласул хIурматги цIунидал. Дица дир ахираталъе жиндаса пайда гьечIеб жоги рикIкIад гьабидал-абун.

ИбнуабихIатимицаги бицана: Гьев ЛукъманулхIаким вукIана жиндир калам дагьав, жинца пикру гIемер гьабулев, жинда сверухъ бугеб жоялдаса гIакъло ва вагIза босулев. Гьев кидаго къад кьижулев вукIинчIо. Гьев цониги чиясда вихьичIо жинца мегIер бацIулевлъун ва хIацIу тулевлъун. Гьев цониги чиясда вихьулеб бакIалда жинца хIажат тIубазе лъугьинчIо, жинца гIадамазе бихьулеб бакIалда черхги чуричIо. Гьес гIададисеб махсаро гьабулеб букIинчIо, жив кеп щун велъанхъулевги вукIинчIо. Цониги рагIиги абулеб букIинчIо, жинда жаниб хIикмат-пайда бугеб гурони.

Гьав ЛукъманулхIакимидаса гIалимзабаз гIемераб къиса ва хабар бицун буго гIадамазе вагIзалъун букIизе, гьез пикру гьабизе. ЛъикIаб гIамалалдаса мисал босун гьелда нахърилълъин тIадаб буго жив витIун ккезе бокьарав инсанасда. ТIадегIанав Аллагьасги جَلَّجَلَالُهُ гьал къисаби нилъее рицун руго нилъеца гьездаса пайда босизе гIоло. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив ризияб гIамал гьабизе.

وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

13. Васасе вагIза гьабулевлъун Лукъман вугеб мехалъ, гьес васасда абураб гIуж бице МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ дуца умматалъе вагIзалъун:

«Я дир вас! Дуца гIибадат гьабе цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ва дуца гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ щибго жо г1ахьал гьабуге. ХIакълъунго ширк гьаби буго цIакъ кIудияб зулму»-абун.

Жиндир гIелму-гIакъло камилав, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие хIикмат кьурав вукIиналъ, Лукъманица васасе насихIат гьаби байбихьулеб буго бищунго жиндир кIвар бугеб масъалаялдалъун: гьеб буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат бацIад гьаби. Жиндир лъимал дунял ахираталъул бахьибугеллъун рукIизе бокьарав чиясеги гьезие гьаб васият гьабизе

рекъараб буго. Гьалдаса кIудияб лъикIлъиги гьечIо, нагагь Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабуни гьелдаса кIудияб мунагьги гьечIо.

Гьедин букIиналъ ТIадегIанав Аллагьас абуна: «ширк цIакъ кIудияб зулму буго»-абун. Гьеб ширк бугелъул гьаб кинабго гIалам жинца бижарав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ данде гьес бижараб махлукъ лъей. Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ хъанчги жинца бащад гьабулев чиясдаса кIудияв ахIмакъ щивха вукIинев! Гьеб хъанчалда релълъун вук1ула Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб гьари, божи, хьул лъей жинде гьабурав чиги.

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾

14. Дица инсанасда васият гьабуна, гьес эбел-инсуе лъикIлъи гьабеян абун. Гьеб лъикIлъи гьабизе цIакъго мустахIикъай йиго эбел. **Эбелалъ гьев инсан чохьонив ваччана, щибаб къоялъ жиндир черхги загIиплъулаго, захIмалъиги цIикIулаго, гьеб лъимер гьабизегIан.**

Гьеб лъимер хахизабун кIиго сон тIобараб мехалъ карандаса тIезеги гьавуна. Дица гьев инсанасда абуна дуца дие щукру гьабеян дуе кьурал кIудиял нигIматазда. Гьел нигIматазул бищунго кIудияб буго иман-исламалда тIовитIи. **Дур эебел инсуеги щукру** гьабе гьез мун хьихьун, тарбияги кьун кIудияв гIезавиялда. **Ахир нуж киназулго руссин дида буго.** Ва дица нужер гIамалазда рекъараб жазаъ гьабун цоял алжаналда, цоял жужахIалда лъугьизаризе руго. Гьаб кIиго рукъ гурони ахираталда гьечIо. Гьаб кIиябго рукъалъул алжан щолеб гIамал гьабичIев чи цIакъ гIадада хварав чи вуго.

وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

15. Гьел эбел-инсуца дуда хIал гьабун, дуе гIакъуба гьабун дидехун щибниги жо ширк гьабеян абуни, гьедин ширк гьабизе кколеб букIиналъе дуе щибго хIужжа гьечIеб,-мун гьел эбел-инсуе мутIигIлъуге ва дуца ширк гьабуге! Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъизе бегьуларо гьесул махлукъат рази гьабизе гIоло.

Гьел эбел-инсуда дунялалъул рукъоб гьалмагълъи гьабе гьезие къварилъи гьабичIого.

Гьесул эбел-эмен капурал ругониги, гьез лъимералъе тарбия гьабулаго гIемераб къварилъи баччун бугелъул, гьез жиндие гьабураб лъикIлъиялда данде гьезие квешлъи гьабулевлъун вукIизе бегьуларо инсан. Гьез гьабулеб купру-ширк буго гьездаги Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьоркьоб бугеб хIукму, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго гьелъие жазаъ гьабулевги.

Цо-цо гIалимзабаз фатва (изно) кьуна гьел килисаялда (церковь) унел ругони, гьел херлъун, кIодолъунги ругони, гьезие квербакъи гьабизе ккелин калисаялда гьел щвезаризеги, гьениса рукъор рачизеги абун. Цояз абуна килисаялде щвезаризе бегьиларин, гьениса рокъор рачизе ккелин абун.

Гьаб заманаялъ жиндир кIвар цIикIараб масъала буго гьаб. Лъимал исламияб диналда рачIунеб, эбел-эмен купру-ширкалда чIолеб заман бугелъул. Цо-цо гIелму дагьал гIалимзабаз гIолохъабазе фатва (изну) кьолеб буго эбел-инсуе мутIигIлъичIого рукIизе, гьез балъгояб (гьитIинаб) ширк гьабулеб бугониги, гьез мунагьал гьарулел ругониги, гьел эбел-эменги бусурбабилъунги ругеб хIалалъ. Гьаб фатва битIараб гьечIо. Эбел-инсуе къварилъи гьабизе бегьуларо. Гьел берцинго битIараб исламияб диналда ахIизе ккола. Гьедин рачIулел гьечIони, гьезие гьабизе тIадаб лъикIлъиги гьабун жидерго хIалалда тезе ккола, гьез Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабизе лъимал гьукъулел гьечIебгIан мехалъ. Гьедин гIибадат гьабизе гьукъун гьезда аскIор чIезе бегьулареб хIал лъугьани, гьездаса ватIалъун жиндие гIибадат гьабизе рес бугеб бакIалда ине ккела.

Мун нахъвилълъа ва мун цадахъ чIа **жидеца иманги лъун Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавун, гьесие тIагIат-гIибадат бацIцIад гьабулел муъминзабазда. цинги ахираталда нуж киналго Дида руссизаризе руго, гьениб Дица баянги гьабизе буго нужеца гьабулеб букIараб гIамал** ва гьелда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

МухIаммадгIали Сабунияс абуна: ТIадегIанав Аллагьас жиндехун ширк гьабугеян васият гьабураб бакIалда хадуб цуйзабун эбел-инсул хабар бициялъул хIикмат буго, инсанасда бищунго гIагарда ругел гIадамал эбел-эмен ругелъул, гьезул амруялдеги мутIигIлъун Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъи ккезеги рес бугелъул, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабулеб буго: эбел-инсуе лъикIлъи гьабе, гьезда гурхIел-рахIмуги гьабе, ва амма Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъиялдалъун гьез амру гьабураб мехалъ, гьезие мутIигIлъуге абун.

يَٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ فَتَكُن
فِي صَخۡرَةٍ أَوۡ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَأۡتِ
بِهَا ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ ١٦

16. Я дир вас абулеб буго Лукъманица: **дуда лъай гьеб Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъи ва мунагь-хатIа** кигIанго гьитIинаб жо бугониги, **цо хардалалъул мугь гIадаб жо бугониги, цинги гьеб гIасилъи щулияб кьуроялда жаниб лъун бахчун бугониги, яги зобалазда бугониги, яги ракьалда тIад щиб бакIалда бугониги,**

гьеб гIасилъи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **къиямасеб къоялъ цебе бачIизе буго** ва гьелда рекъараб жазаъги гьабизе буго. **XIакълъунго Аллагь вуго жив лагъзадерида цIакъ гурхIулев ва гьезул киналго умурал жинда лъалев.**

Аяталъул магIна буго: Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ балъго хутIилин ракIалда ккун квешлъи гьабизе бегьуларо, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ щибго жо балъго хутIуларо.

يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ١٧

17. Я дир вас! Дуца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **как бай**, жиндир хIукъукъал тIубан ва Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун. **Дуца лъикIаб жоялдалъун амруги гьабе, квешаб жо гьабугеян абун нагьюги гьабе.**

Гьеб амру-нагью гьабулаго ва Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **дин гьабулаго дуда щвараб къварилъиялда сабруги гьабе.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда гIадамал ахIулел муъминзабазда къварилъи бачIин, гьезие квал-квал гьаби ва зулму гьаби гIадатияб жо буго. Гьелда сабру гьабиялдалъун гьев муъминчиясул ажроги цIик1кIула. **Х1акълъунго гьал церехун рицарал лъикIал гIамалал гьари ва тIаде бачIараб къварилъиялда сабро гьабиги бищунго кIвар бугел, жал гьаризе тIадал умурал руго.**

وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ ١٨

18. Дуца гIадамал гIодорегIан гьарун, мунго чIухIаравлъун вихьун, гьездаса гьумер бусизабуге. Мун ракьалда тIад чIухIараб рилълъен гьабунги хьвадуге.

XIакълъунго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **вокьуларо жиндир гIамал кIудияв жив чIухIарав чи.** ГIадамаздаса жив лъикIавлъун вихьулев, жинца гIадамал гIодорегIан гьарулев.

وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلۡأَصۡوَٰتِ لَصَوۡتُ ٱلۡحَمِيرِ ١٩

19. Дуца рилълъенги гьоркьохъеб хIалалда гьабе. ГIемерго гIедегIун вукIунге ва гIемерго бигьаги вукIунге. **Дуца дур гьаракьги гIодобгIан гьабе.**

ГIакъилав чиясда рекъоларо гьаракь борхун ахIдолевлъун вукIизе. **Х1акълъунго Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аскIоб бищунго рихараб гьаракь буго хIама гьагIулеб гьаракь.** Гьеб гьаракьалъул авал борхатаб, гучаб гIергIеди букIула, гьелъул ахирги захIматго хIухьел цIалеб гъургъуди букIула. Ццим бахъун ахIдолев чиясул мисалги хIамил гьагIиялда релълъун букIула.

Ибнукасирица гьаб ЛукъманулхIакимил васиятал хъван тIубараб

бакIалда хирияв аварагасул ﷺ хIадисал рицун руго чIухIирец какарал, жиндирго напс гIодобегIан гьабиялда, тIабигIат берцинлъиялда хурхарал. Гьаб бакI вагIзаялъул бакI бугелъул, цо чанго хIадис нилъецаги хъвала, хирияв аварагасул ﷺ баракат щвезе ва муъинзабазе вагIза-насихIат букIизе.

Напс гIодобегIан гьабун, гIадамаздаса вахчарав вукIиналъул бицун аварагас ﷺ абуна: *«ГIемер чи вуго жиндир рас бигъарав, ретIел тIутIурав, гIадамаз жидер рагьабаздаса нахъе къотIулев. Гьев чияс Аллагьасул ﷻ цIар бахъун гьа гьедани Аллагьас ﷻ гьесул гьа ритIухъ гьабулев»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Жидеда Аллагь разилъаял ГIумар асхIабас бицана: дида МугIаз ибну Жабал ватана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хобалда аскIов чIун гIодулев. Дица гьесда щиб жоялъ мун гIодизавулев вугеван гьикъидал, МугIазица رضي الله عنه абуна. Дида раг1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абулеб: *«Цодагьабго рияъги ширк буго. Аллагьасе ﷻ рокьула жиндаса хIинкъарал, жал гIадамазе лъаларел, жал ц1акъ лъик1ал гIадамал, гьел рикIкIалъараб мехалъ гIадамазда гьеб лъаларел, гьел аскIор ругониги жидер къадрокъимат гьабуларел. Жидер ракIал иманалъул нуралъ цIурал, кинабниги бецIлъиялдаса жал хвасарлъулел»*-абун. Х1адис имам ибну Мажатица бицана. Ай, жал дунялалъул питнабаздасан ва ахираталъул гIазабалдаса хвасарлъулел.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIабдуллагь ибну ГIамридасан хIадис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*: «Аллагьасе ﷻ бищунго хириял гIадамал руго гъурабаал»-абун. Щал чагIи гьел гъурабаал абидал, гьес абуна: гьел руго жидер дин цIунун гIадамаздаса лъутарал муъминзаби. Къиямасеб къоялъ гьел ГIиса аваргун عليه السلام цадахъ рукIула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ГIадамазда гьоркьоб машгьурлъи какун, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*: «БахIарчиясе квешлъи гIела гIадамаз жинда килшал ритIулев вукIин, диналъулъ бугониги дунялалъулъ бугониги, Аллагьас ﷻ жив цIунарав чи хутIизегIан.* (Х1адис имам Тирмизия бицана.) *Аллагь ﷻ валагьуларо нужер суратазда. Аллагь ﷻ валагьула нужер ракIазда ва нужер гIамалазда»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Муса аварагасдаса عليه السلام бицараб хабаралъулъ буго: «Муса аварагас عليه السلام бануисраилазда абуна: нуж дихъе рачIунге вализабазул (монахазул) ретIелги ретIун, бацIазул ракIалги росун. Нужеца ханзабазул ретIел ретIе, амма ракIал тамах гьаре Аллагьасдаса ﷻ хIинкъиялдалъун»-абун.

ТIабигIит берцинлъиялъул хIакъалъулъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда буго*: «Жиндир тIабигIат берцинлъиялдалъун инсан вахула ахираталъул даражаялда ва хириял макъамазда, гьев чи жиндир гIибадат дагьав вугониги. Жиндир тIабигIат квешлъиялдалъун инсан жужахIалъул тIиналдеги ккола гьев чи гIибадат гьабулев вугониги»*-абун. Х1адис Ат1абаранияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатидаса бицараб хIадисалда буго: *«Жиндир тIабигIат берцинлъиялдалъун инсан вахуна къад кIалги ккун, къаси рогьинегIан какалги ран гIибадат гьабурав лагъасул даражаялда»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Абугьурайратидаса رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъана алжаналда жанир гIадамал лъугьизарулел гIамалаздаса. Аварагас ﷺ абуна: *«Аллагьасдаса хIинкъиялъ ва тIабигIат берцинлъиялъ лъугьизарула гIемерисел гIадамал алжаналда»-абун. Цинги аварагасда ﷺ гьикъана жужахIалда жанир гIадамал лъугьизарулеб жоялдаса. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: кIалалъги гIавраталъги»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Усама ибну Шарикидасан رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ х1адис бицана: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе гIемерал гIарабиял рачIун рукIана батIи-батIияб бакIалдаса. Гьез аварагасда ﷺ гьикъана инсанасе кьолеб бищунго лъикIаб жо щиб бугебан абун. Аварагас ﷺ абуна: тIабигIат берцинлъи бугоян»*-абун. Х1адис ибну Х1ибаница бицана.

Цогиги аварагас ﷺ абуна: *«Муъминчиясулъ кIиго тIабигIат данделъуларо: Бахиллъиги гIамал берцинлъиги»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Цоги хIадисалда буго «ГIамал кIодолъи какун аварагас ﷺ абуна: *«Алжаналда лъугьуларо жиндир рекIелъ цохIо зарра гIадаб чIухIи бугев чи. Жиндир рекIелъ цохIо зарра гIадаб иман бугев чи жужахIалдаги лъугьуларо»*-абун. Х1адис имам ибну Мажатица ва Тирмизияс бицана.

ИсхIакъ ибну ИсмагIилица бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Цо инсан жиндир напс лъикIаблъун бихьун хьвадула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев чи залимзабазда гьоркьов хъвазегIан, цинги гьезие гьебулеб гIазабги гьабула гьев чиясе»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар ибну ГIабдулгIазиз вукIана ГIумар асхIабасул наслоялъул чи, Гьев ритIухъав халипалъунги вукIана. Жив халипалъун тезегIан цевеккун гьесда данде ккана ТIавус абулев лъикIав гIабид (жинца Аллагьасе гIибадат гьабулев чи). ГIумарил чIухIараб

рилълъеналдаги валагьун, гьесул хьибилалда килишги тункун ТIавусица абуна: «Гьаб чIухIараб рилълъен рекъараб гьечIо чороклъи жаниб бугеб къаркъалаялда»-абун. ГIумарица ТIавусида абуна: «Я дир инсул вац! Дуда щибха лъалеб гьаб рилълъен гьабеян абун чан нухалъ дида тIилал кьабурал»-абун. Бану Умаятал халипалъи ханлъиялда сверизабун рукIиндал, гьез жидер лъимал куцалел рукIана ханзабазул гIадаб хьвади гьабизе. Гьеб магIна буго ГIумар ибну ГIабдулгIазизил рагIиялъул.

Цо хIадисалда буго: *«Жинца чIухIдаегIоло ретIел хадуб бехъерхъарав чиясда ахираталда Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *валагьуларо»*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив разияб гIамал гьабизе.

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾

20. Нужеда бихьуларищ, я гьал гIакъло бугел гIадамал, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее квегъун букIин зобалаздаги ракьалдаги жаниб бугеб кинабго махлукъат.**

Бакъги, моцIги квегъун руго нужее гьездаса мунпагIат босизе. МугIрулги, гIоралги, ралъадалги квегъун руго нужее нужеца гьездаса нигIматал росизе. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее загьиралги батIиналги нигIматалги цIакъго гIатIид гьарун кьун руго.** Иман-ислам кьун буго, бихьи-рагIи кьун буго. Г1елму-гIакъло ва бичIчIи кьун буго.

Гьаб амру гьадин букIингун цадахъ гIадамаздаса цо къокъа буго жидеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **дагIба гьабулел, жидее щибго хIужа-далил гьечIого, жидехъе рештIараб тIехьги гьечIого, жал тIоритIулев аварагги гьечIого.** Жидеца ширк гьабулел руго. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул сипатазда инкар кколел руго.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾

21. Гьел гIадамазда абураб мехалъ нуж нахърилълъайин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **рештIизабураб Къуръаналда, гьез абулеб буго: «Ниж нахърилълъизе руго нижер умумуца гьабулеб батараб диналда»-абун.**

Гьел умумул къосараллъун рукIанигийищха жал гьезул диналда нахърилълъулел? Хъанчие лагълъи гьабулел мушрикал руго гьезул умумул. **ЖужахIалъул цIадул гIазаб жидее букIунеб гIамал гьабизе жал ах1улел рук1анигийищха гьел щайт1аналда нахъ**

рилъулел?.

22. ТIадегIанав Аллагьасе мутIигIлъун жив гьесдехун вуссарав чи, аварагасда ﷺ нахъвилълъун лъикIаб гIамалги гьабулев, хIакълъунго гьев чи вуго жинца цIакъ щулияб рохьен (квар) ккурав чи.

۞ وَمَن يُسۡلِمۡ وَجۡهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلۡأُمُورِ ٢٢

Гьеб рохьенги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ бугеб божи, гьесда тIамураб таваккал буго.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру-нагьюги тIубан, аварагасул ﷺ суннатги тIубан жив хьвадараб мехалъ гьев инсанас Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рохьен ккун букIула. Жинда тIад къараб жоги тIубан, гьелда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ажро гьабиялда валагьун вукIуна гьев чи. ТIадегIанав Аллагь жинца ажро гьабулезул бищунго лъикIав вуго ва гьесде божарав чиги гIадада холаро. **Киналго умуразул ахир ва хIасил ТIадегIанав Аллагьасде буссулеб буго.** Щивав инсанасе жазаги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабизе буго.

23. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва Къуръаналда инкар ккурав чиясул купруялъ мун пашман гьавуге МухIаммад ﷺ!

وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحۡزُنكَ كُفۡرُهُۥٓۚ إِلَيۡنَا مَرۡجِعُهُمۡ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٢٣

Гьесул купруялъул жазаъ гьесие букIила.

Гьел киналго дида руссизаризе руго ва дица гьезда бицизе буго жидеца дунялалда гьабураб гIамал ва гьелда рекъараб жазаъги гьабизе буго. **ХIакълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго ракIалда жаниб бугеб пикруги.**

24. Дица гьезие дунялалда дагьабго заманаялъ нигIматал кьела, цинги ахираталда щвараб мехалъ гьезие жужахIалъул къвакIараб гIазабги гьабила.

نُمَتِّعُهُمۡ قَلِيلٗا ثُمَّ نَضۡطَرُّهُمۡ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٖ ٢٤

25. Гьел мушриказда дуца гьикъани МухIаммад ﷺ гьал зобал ракьал рижарав щив вугев абун. Гьез дуда чара гьечIого абизе буго, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго абун.

وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٢٥

Гьезул цоги жаваб кьезе рес гьечIо. **Дуца абе: «АлхIамдулиллагь, кинабго рецц Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго»,** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналъул ва гьев жинца кинабго жо бижулев вукIиналъул хIужжа нужее

мухIканлъун бугелъул, кигIанго нужеца гьев Аллагьасдехун جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабулеб бугониги. **Гьел мушриказул гIемерисел жидеца пикру гьабуларел ва жидеда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъаларел руго.**

لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

26. ТIадегIанав Аллагьасул мулк буго зобал ракьалги гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги.
Х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жив щибго жоялда хIажат гьечIев ва жив вецца равги вуго кинабго жоялъулъ.

وَلَوْ أَنَّمَا فِي ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

27. Гьаб дунялалда ругел киналго гъутIбузул къаламалги гьарун, гьаб дунялалда ругел ралъадал анкьго нухалъ цIикIизарун, гьелъул шакъиги гьабун хъваниги Алагьасул جَلَّجَلَالُهُ калимаби ва гьесул нигIматал хъван тIубаларо.

КигIан гIемер ругониги гъутIби тIагIула, ралъадалги ракъвала ва амма Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калимаби ва гьесул нигIматал жидее ахир гьечIел, жал лъугьуларел, тIагIуларел руго. **ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь жиндир гуч бергьарав вуго, жиндир пишаби хIакимиявги вуго.**

مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

28. ТIадегIанав Аллагьасе нуж киналго рижизариги ва хун хадур нуж киналго тIаде рахъизариги цохIо напс бижи гIадин буго.

Гьеб цо напс бижизеги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щибго захIмалъи букIуларо, кинабго гIалам бижизеги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьебго хIал буго. **ХIакълъунго Аллагь жинда кинабго жо рагIулев ва кинабго жо бихьулев вуго.**

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾

29. Дуда бихьуларищ ва лъаларищ, я гьав инсан, х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь вукIин жинца сордо къоялда жаниб лъугьизабулев ва къо сордоялда жаниб лъугьизабулевги.
Жинца бакъги моцIги квегъарав. Гьеб кIиябго хьвадула жидее бихьизабураб нухдаса, жидее бихьизабураб заман щвезегIан. Нужеда лъаларищ ТIадегIанав Аллагь вукIин нужеца гьабулеб кинабго гIамал жинда

лъалев ва гьелда рекъараб жазаъ нужее гьабулевги.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن
دُونِهِ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

30. Гьел киналго нужеда рихьулел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел аятал ва гIаламатал жидеца баян гьабулел руго **гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив хIакъав БетIергьан вукIин, хIакълъунго гьев Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **тун мушрикаца жидее лагълъи гьабулел алагьзаби гьересиял, батIулал жал рукIинги. Ва гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив ТIадегIанав вукIин, жиндир ханлъи ва гуч кIудияв вукIинги баян гьабулел руго.**

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ
لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

31. Дуда бихьуларищ я гьав инсан, хIакълъунго ралъадалда тIад гумул хьвадулел рукIин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **нигIматалдалъун:**

нужее ралъад квегъун ва гьелда тIад хьвадулел гуми гьаризе нужеда лъазабун. **Гьелги Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **гIаламатал руго, нужеда рихьизарулел. Гьел аятазулъги Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIал кIолъиялда тIоритIел гьаби буго, кинавниги жинца сабро гьабулев ва щукру гьабулев чиясе.**

ТIадегIанав Аллагьас ралъад квегъиялъулъ, гьелда тIад хьвадулел гуми гьариялъулъ, рикIкIад сапаразда ун даран гьабун, жидее ризкъи тIалаб гьабизе квербакъиялъулъ, жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIабидат гьабиялда сабру гьабулел ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нигIматазда щукруги гьабулел муъминзабазе гIаламатал руго ва хIужжаби руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда жидеца тIоритIел гьабулел. Гьел гIаламатазул пикру гьабун муъминзабазул иманги цIик1кIула, гьез гьабулеб гIибадат ва щукруги г1емерлъула.

وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ
فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا
كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

32. Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабулел гIадамал гамида рекIун ралъдада тIад хьвадулеб мехалъ ва гьеб ралъадги багъарун мугIрул гIадал карачелал жидеда тIад рачIараб мехалъ гьез ахIи балеб буго цохIо Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ

ва гьесда хьул лъолеб буго жал хвасар гьариялда. Гьезда лъалеб букIиналъе гIоло гьеб хIалалдаса жал хвасар гьаризе кIолев цоги щивго чи гьечIеблъи, жидер алагьзабиги гьезул ахIи рагIуларел рукIин.

Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **хвасар гьарун жал ракъдаде щвараб мехалъ**

гьезул цо къокъа жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **бараб ахIи ракIалда щолел, гьесда иман лъолел руго,** амма гьезул гIемерисел Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар кколел, жал гьес хвасар гьарураблъи кIочолелги руго. **Жидеда дир гIаламатал рихьун хадурги гьезда инкар кколаро цIакъго купру-ширкалъулъ тIерхьарав, жиндир хIила-макро бергьарав чияс гурони.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡ وَٱخۡشَوۡاْ يَوۡمٗا لَّا
يَجۡزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوۡلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن
وَالِدِهِۦ شَيۡـٔٗاۚ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞۖ فَلَا
تَغُرَّنَّكُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَلَا
يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ٣٣

33. Я гьал гIадамал! Нуж хIинкъа БетIергьан Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ**. Гьесда гIасилъизе хIинкъа ва гьеб къиямасеб къоялъул гIазабалдасаги хIинкъа: жиндилъ инсуе жазаъ гьабулареб васас гьабураб гIамал сабаблъун ва васасеги жазаъ гьабулареб инсул гIамал сабаблъун.**

Гьезул цоцазе кумек гьабизе ресги букIулареб, гьел цоцазде рег1унги рук1улареб.

Х1акълъунго Аллагьасул къотIи хIакъаб буго тIаде рахъизаризе руго абураб, ахираталда кири ва гIазаб букIизе буго абурабги. **Гьедин бугелъул нуж дунялалъул чIагольиялъе гуккизе ч1оге ва нуж гуккизе чIоге жинца гуккулеб щайтIаналъул макроялъе.** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурхIулев вуго, гьев тIаса лъугьулев вугоян абун, щайтIаналъ нуж мунагьазулъ ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъиялъулъ чIезарула, тавбо гьабизе ва лъик1аб г1амал гьабизе к1вах1ал гьарула.

إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ
ٱلۡغَيۡثَ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡأَرۡحَامِۖ وَمَا تَدۡرِي
نَفۡسٞ مَّاذَا تَكۡسِبُ غَدٗاۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسُۢ
بِأَيِّ أَرۡضٖ تَمُوتُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرُۢ ٣٤

34. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь вуго жиндаго аскIоб бугев, халкъалда загьир гьабичIого тарав, **къиямасеб къо кида чIолеблъи, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **цIадги рештIизабула жиндие бокьараб гIужалъ ва жиндие бокьарб бакIалда.**

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **лъала эбелалъул чохьониб бугеб жоги.** Бихьинабищ цIуябищ бугеб, цойищ яги гIемерищ бугеб, чIагойиш гьабулеб, яги хварабгойищ гьабулеб.

Цониги напсалда лъаларо жинца метер щиб жо гьабизе бугебги. Гьесул анищал рукIуна батIи-батIияб иш гьабизе, амма Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къотIи-къадар гьесул анищазда данде кколаро ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму билълъанхъула, гьев чиясул анищалги чIорого хутIула.

Гьединго цониги напсалда лъаларо жиб щиб ракьалда хвезе бугеблъиги. ХIакълъунго Аллагь вуго жинда кинабго жо лъалев,

гьелъул загьирги батIинги лъалев, гьитIинабги кIудиябги жо лъалев.

Гъаб аяталда жанир рицун руго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони жидер хIакъикъат лъалареб щуго жо. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIумаридаса бицараб хIадисалда Буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Гъайибаб (балъгояб) жоялъул кIулал щуго руго, гьел лъаларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. Метер букIинесеб жо лъаларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. Къиямасеб къо кидал чIолебги лъаларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. РахIмоялда (эбелалъул тIончIорукъоб) жаниб бугеб жоги лъаларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. ЦIад кидал балеблъиги лъаларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. Цониги напсалда лъаларо жиб щиб ракьалда хвезе бугеб цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони»*- абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун сурату Лукъманалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

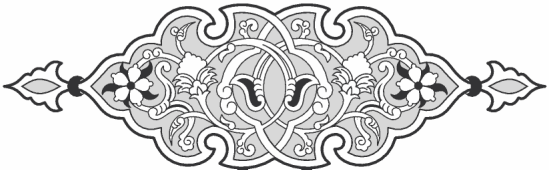

32. Сурату Ссаждат

سُورَةُ السَّجْدَةِ

Маккаялда рештIизабураб, жинда жаниб лъеберго аят бугеб.

Гьаб сурат Маккаялда рештIизабураб бугелъул, гьалда жаниб бицунеб жоги гIакъидаялъул масъалаби руго: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьари, ахираталда ва хIисаб-мизаналда иман лъеялъул бицунеб буго. Мушрикаца жинда инкар кколеб ва гьез дагIба-къец гьабулеб хун хадур тIаде рахъизариялъул бахIс буго сураталъул аслияб масъала.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе мугIжизатлъун бугеб Къуръаналда сверухъ капурзабаца ва мушриказ рижизарулел шубгьаби (щаклъаби) нахъчIван, баянал хIужаби ва далилал рачун, Къуръан ТIадегIанав Аллагьасул калам букIин тасдикъ гьабулеб буго.

ТIадегIанав Аллагьас бижараб махлукъаталъул мисалал рачун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ва гьесул хIалкIолъиялда инсан кантIизавулев вуго. Сураталда цIар лъун буго «Суждаялъул сурат» абун, гьелда жанир муъминзабазул сипатал рицун гьезие рецц гьабун букIиналъ: «Жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал рагIараб мехалъ гьел муъминзаби суждаялда уна ва жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тасбихIги гьабула, гьел чIухIуларо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ сужда ва тасбихI гьабизе»-абун.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

1. Алиф. Лам. Мим. الٓمٓ ١

ТIадегIанав Аллагьасда лъала гьал хIурупаздалъун бугеб жиндир мурад. Гьал хIурупал руго жидедаса Къуръан данде гьабурал, нужер гIарабияб каламги гьездаса данде гьабун бугеб гIадинго. Нужеда кIвеч1еб мехалъ гьаб Къуръаналда релълъараб жо гьабизе, гьелдалъун баянлъулеб буго гьаб Къуръан ТIадегIанав Аллагьасул калам букIин, гьеб инсанас данде гьабураб жо гьечIеблъи (мунтахаб).

2. Гьаб дуда вахIю гьабулеб бугеб Къуръан, я МухIаммад ﷺ, щибго щаклъи гьечIого кинабго гIаламалъул БетIергьанлъун вугев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ

تَنزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ٢

рештIизабулеб гьесул калам буго.

أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

3. Маккаялъул мушрикаца абулебищ бугеб гьеб Къуръан МухIаммадица ﷺ **жинцаго ургъун цIалулеб жо бугин абун? Гьедин гьечIо амру.**

Гьеб Къуръан буго дур БетIергьан Аллагьасул ﷻ **рахъалъан бугеб хIакъаб калам. Гьелдалъун дуца хIинкъи кьезе жегиги жидехъе дудаса цеве авараг** ﷺ **вачIинчIеб къавмалъе.**

Дудаса цеве жидехъе авараг вачIинчIел гIарабиязе Аллагьасул ﷻ гIазабалдалъун хIинкъи кьезе, гьез хъанчие лагълъи гьаби течIони ва Аллагь ﷻ цо гьавун, гьесие гIибадат гIицI гьабичIони. Мун авараглъун витIун, дуда Къуръанги рештIизабун, дур дагIват босун, **гьеб къавм хIакъаб исламияб диналда тIоритIизе бокьун.**

Гьав МухIаммад авараг ﷺ витIун вуго ва гьаб Къуръан рештIизабун буго Г1иса аварагасда عليه السلام хадуб авараг гьечIого гьоркьоб гIемер заман ун, диналдаса буссун бугеб халкъ исламияб диналде ахIизе, цебеккун жидехъе тIехь рештIизабурал умматалги гьав МухIаммад ﷺ аварагасда нахърилълъизе.

ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾

4. Гьев Аллагь ﷻ **вуго нужер БетIергьан, жинца анлъго къоялда жаниб зобалги ракьги бижарав ва гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги бижарав.**

Цинги жив гIарщалда тIадегIанлъана жиндир заталда рекъараб, инсанасе сипат гьабун бицине лъалареб хIалалъ. **Нужее, гьев Аллагь** ﷻ **гурев, цоги вали гьеч1о, нужер умуразул тадбир гьабулев, нужее квербакъи гьабулев ва шапагIат гьабулев чиги гьечIо. Гьаб амру гьадин букIин бичIчIуларищ нужеда** ва Аллагь ﷻ цо вукIиналда иман лъун, гьесие гIибадат гьабуларищ?

يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾

5. ТIадегIанав Аллагьас зобалаздаса амру рештIизабула ракьалда. Жинца бижараб кинабго махлукъаталъул хIукму-къадар гьабула Аллагьас ﷻ.

Къиямасеб къоялъ гьеб кинабго амру ва хIукму Аллагьасде ﷻ **буссула, гьес х1укму ва жаза гьабизе.** Гьеб къиямасеб къоги цIакъ халатаб къо буго: **нужеца рик1кIунеб азарго**

сонгIан халатаб буго гьеб къо.

ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ٦

6. Гьев кинабго махлукъаталъул тадбир гьабулев **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев вуго:**

загьирабвагъаибияб(балъгояб,рикIкIадаб) жоги цохIо хIалалъ лъалев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**. Жиндир гуч бергьарав ва жив цIакъ гурхIулевги вуго.** Жинда гIасилъараздаса ццим босизе кIолев вуго, жинда мутIигIлъаразе гурхIел-рахIму гьабулевги вуго.

ٱلَّذِيٓ أَحۡسَنَ كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقَهُۥۖ وَبَدَأَ خَلۡقَ ٱلۡإِنسَٰنِ مِن طِينٖ ٧

7. Жинца кинабго жоялъул бижин цIакъ мухIканго гьабурав вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**, инсанасул вижиналъул байбихьи хIарщалдаса гьабуравги вуго.**

ثُمَّ جَعَلَ نَسۡلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ ٨

8. Цинги гьев инсанасул наслу гьабуна жиб цIакъ загIипаб лъималдаса: манидал къатIраялдаса рижулеллъун гьаруна Адамил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ наслу.

ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَۚ قَلِيلٗا مَّا تَشۡكُرُونَ ٩

9. Цинги эбелалъул рахIмоялда жанир **гьев инсанасул киналго лугби камил гьарун рижана Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьеб къаркъалаялъулъ жиндир рахъалъан рухIги лъуна.**

Инсанасул чорхолъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рухIалдаса рухI лъуна абураб рагIи буго инсан цIакъ хира гьавураб ва кIодо гьавураб рагIи.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее канлъи бихьулеб бер гьабуна, гьаракь рагIулеб гIинги гьабуна, кинабго жоялъул пикру тадбир гьабулеб ракIги гьабуна. Ва амма гIадамазда гьоркьор цIакъ дагь гурони гьечIо** жидеда гьеб хIакъикъат бичIчIулел **ва гьал кIудиял нигIматазде данде Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабулел.** Гьел нигIматазе щукру гьаби буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рижарал лугбал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесул амру-нагью тIубан хьвадизари. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее нигIматлъун кьурал лугбаздалъун гьесде гIасилъунгутIи.

وَقَالُوٓاْ أَءِذَا ضَلَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدِۭۚ بَلۡ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمۡ كَٰفِرُونَ ١٠

10. Маккаялъул инкарчагIаца абуна: «Ниж хун ва ракьлъун лъугьун, гьеб ракьгун журан рилараб мехалъ, хIакълъунго цIидаса рижизаризейищха ругел?» - абун.

Гьел гIадамал руго жидеца ахират букIиналда ва гьенир

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ дандчIвазе рукIиналда инкар кколел.

11. Дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ: «Нуж хвезаризе руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужер рухIал росизе вакил гьавурав малаикас ва нужер БетIергьан Аллагьасде руссинаризе руго.

*قُلۡ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلۡمَوۡتِ ٱلَّذِي وُكِّلَ بِكُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ﴿١١﴾

XIисаб-мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе».

Гьеб къиямасеб къоялъ Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун ва ахираталде иман лъечIого рукIарал гIадамазул букIунеб хIал бицун, ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

12. Дуда бихьизе бугебанищха, МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, гьел капурзаби бутIрулги гIодор дализарун жидер БетIергьан Аллагьасда цере чIун рукIунеб къо!

وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلۡمُجۡرِمُونَ نَاكِسُواْ رُءُوسِهِمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ رَبَّنَآ أَبۡصَرۡنَا وَسَمِعۡنَا فَٱرۡجِعۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

Гьеб къоялъ жидеца ахираталда инкар ккун рукIарал гIадамаз абула: **«Я нижер БетIергьан, гьанже нижер беразда бихьана** гьаб ахират хIакъаб жо букIин, **нижер гIундуздаги рагIана** ниж аварагзабаца عَلَيۡهِمَاٱلسَّلَامُ жинде ахIулел рукIараб жо. **Дуца ниж дунялалде руссизаре мун разияб лъикIаб гIамал гьабизе,** дуе тIагIат-гIибадат гьабун хьвадизе. **Гьанже нижее якъинго** (мух1канго) **лъана Мун кинабго махлукъаталъул хIакъав БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин, гьаб ахираталъул амруги хIакъаб жо букIин.** Дуца хвезарулеблъи ва чIаго гьарулеблъи, дуца жазаъ гьабулеблъиги якъинлъана нижее» - абун.

Ва амма гьел дунялалде тIад руссизаруларо, гьезул мукIурлъиялъ жидее щибго мунпагIатги гьабуларо. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала тIад руссизарун дунялалде риччаниги гьез добго купру-ширк гьабулеблъи. Гьезул рагIи нахъчIван, тIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

13. Диe бокьун букIарабани дица кинабниги напс иманалда тIобитIараблъун гьабилаан.

وَلَوۡ شِئۡنَا لَأٓتَيۡنَا كُلَّ نَفۡسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنۡ حَقَّ ٱلۡقَوۡلُ مِنِّي لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ﴿١٣﴾

Гьеб дир хIалкIольиялда бугеб иш буго. Амма дир хIикматалда рекъон дица гIадамал иман лъезе ва иман лъечIого букIине ихтияралда тана. Гьез гьабураб гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизе къотIиги гьабуна. **Ва кинниги Дица хIакъаб,** жиндие хиси ва хилиплъи гьечIеб **къотIи гьабуна:** иман лъурал алжаналде лъугьизарилин, дида гIасилъарал, иман лъезе чIухIун купру-ширкалда чIарал, **гIадамалги жундулги жанире рехун**

жужахIги цIезабилин абун.

فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ ۖ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

14. Гьеб жужахIалде жанире рехун хадуб, гьезул ракI унтизабун, керен туризабун, абула: **«Гьанже чIаме нужеца гьаб жужахIалъул гIазаб; дунялалда ругеб мехалъ нужее ахират букIин кIочон букIиналда данде жазаълъун.**

Х1акълъунго жакъа дида нужги кIочон тезе руго даимабго гIазабалъулъ. Гьаб абадияб гIазаб чIаме нужеца дунялалда гьабураб гIамалалъухъ жазаълъун» - абун.

ТIадегIанав Аллагьас жинде гIасилъараб къавмалъул бицен гьабун ва гьезул ахираталда букIунеб гIодобегIанаб хIал баян гьабун хадуб, жинда иман лъун, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьарун хьвадарал муъминзабазе ахираталда букIунеб даража-макъам бицун абулеб буго:

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾

15. Х1акълъунго Дир Къуръаналда иман лъурал руго жидее гьелдалъун вагIза гьабураб мехалъ гьеб вагIза босулел, **жал Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъун, гьесие сужда гьабун гьумералда гIодорги кколел. Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **тасбихI гьабун гьесие рецц гьабулел ва Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабизе жал чIухIуларел,**

Гьаб аят ц1алидал сужда гьабизе суннатаб буго.

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

16. жидеца, сардил макьу тун, хинаб бусеналдаса хьибил тIаде борхулел ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабизе тIаде рахъулел.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун ва гьесда хьуллъун дугIа гьабулел. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жидее ризкъилъун кьураб боцIи-малалдаса гьев разилъи тIалаб гьабун садакъа ва напакъа кьолел гI1адамал.**

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

17. Цониги напсалда кIоларо ТIадегIанав Аллагьас жив разиял муъминзабазе ахираталда кьолел нигIматазе къимат гьабизе, гьезул сипат гьабизе.

Гьел нигIматал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **кьола дунялалда Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавун, гьев разилъи бокьун гьабураб гIамалалъе жазаълъун.**

Ахираталда алжаналда жанир рукIулел нигIматал дунялалъул

нигIматазда релълъарал гьечIо, гьезул цIарал нилъеда лъаниги, тIагIамлазат бицизе лъаларо.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бугеб х1адис бицун абуна: ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: *«Дица дун разиял лъикIал лагъзадерие хIадурун буго гьезул беразда бихьичIеб, гьезул гIиназда рагIичIеб, гьезул ракIазда хъатIичIеб нигIмат»*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Цоги хIадисалда буго: *«Алжаналде лъугьарал гIадамазе нигIматал кьола нахъаса къот1уларел, гьезул ретIелги туруларо, гьезул гIолохъанлъиги тIаса унаро»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнумасгIудидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нилъер БетIергьан гIажаиблъула кIиго чиясда: цо чи вуго жиндир хинаб бусен тун, жиндие бокьараб хъизан-агьлуги тун тIаде вахъун как балев. Гьесул х1акъалъулъ Т1адег1анав Аллагьас абула: «я дир малаикзаби, нуж балагье гьав дир лагъасда, гьав дие как базе т1аде вахъана жиндир бусеналдаса, жиндие бокьараб агьлуялдаса, дидасан бугеб лъикIлъиялда хьул лъун ва дир гIазабалдаса хIинкъун»-абун.*

Цоги чи вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *диналъе гIоло гъазаваталда вугев: жиндир гьалмагъзаби тущманасдаса хIинкъун лъутараб мехалъ живги лъутулев вукIарав. Цинги жинда лъарав рагъдаса лъутиялда жаниб бугеб кIудияб мунагь, жив рагъде вуссани жиндие бугеб алжанги. Цинги жив тIад вуссун тущманасда вагъарав, жиндир би гIодобе тIезегIан. ТIадегIанав Аллагьас абула: «Я дир малаикзаби, нуж балагье гьав дир лагъасда, гьав вагъизе тIад вуссана дида аскIоб бугеб лъикIлъиялда хьул лъун ва дир гIазабалдаса хIинкъун»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв МугIаз ибну Жабалидаса бицараб хIадисалда буго: *«Дун сапаралда вукIана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараггун цадахъ. Цо къоялъ дун гьесде гIагардегIан ккана ва ниж кIиявго цадахъ унаго дица абуна: «Я Набиюллагь* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*! Дуца дида бице жинца дун алжаналда лъугьизавулеб ва жужахIалдаса рикIкIад гьавулеб гIамал щиб бугеб?» - абун. Аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дуца цIакъ кIудияб амруялдасан гьикъана. Амма Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *бигьа гьабурав чиясе гьеб цIакъ бигьаяб амру буго. Дуца Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *гIибадат гьабе, гьеб гIибадаталъулъ щибго жо ширк гьабичIого. Дуца какги бай, закагIатги кье, Рамазан моцIалъ кIалги ккве, КагIба рукъалда хIежги гьабе»-абун. Хадубги аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дица мун тIовитIилищ лъикIал*

ишазул рагьабазда? КIал кквей буго жинца цIаялдаса хвасар гьабулеб жо, садакъаялъ квешал гIамалал свинарула (тIагIизарула). Сардилъ тIадеги вахъун инсанас балеб как буго бищунго лъикIаб гIамал»-абун. Цинги аварагас ﷺ гьаб кIиго аят цIалана (16-17 аят), хадубги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Дица дуда бицилищ кинабго жоялъул бетIер щиб бугеб, гьелъул хIубал щал ругел, гьелъул борхалъиялъул тIогьиб бакI щиб бугеб?»- абун. Дица абуна: «Бице, я расулуллагьи»-абун. Аварагас ﷺ абуна: «Кинабго жоялъул бетIер ислам буго, гьелъул хIубал как бай буго, гьеб амруялъул борхалъиялъул тIогьиблъи Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло жигьад гьаби буго»-абун.

Хадубги аварагас ﷺ абуна: «Гьеб кинабго жоялъул хан щиб бугеб бициниц дуда?»- абун. Дица абуна: «Бице, я набиюллагьи»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир мацI ккуна ва абуна: «Дуца гьаб мацI ккве дуего»-абун (ай мацIалдалъун мунагьал гьаруге). Дица абуна: «Я, расулуллагьи ﷺ! МацIалъ гьабураб жоялъулги гIакъубайиц букIунеб?»-абун. Аварагас ﷺ абуна: «Вай дур эбел гIодаяв МугIаз! ЖужахIалда жанир гьумералда гIадамал ккезарулеб жо мацIалъ гьабураб жо гуреб цоги щиб жо бугеб?»-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Пикру гьабулев чиясе цох1о гьаб х1адисги г1ела гьелда г1амал гьабун Аллагь ﷻ разилъи т1алаб гьабизе. Аллагьас ﷻ тавпикъ кьеги лъикIаб гIамал гьабизе.

18. ТIадегIанав Аллагьасда иман лъун лъикIаб гIамалалда хьвадарав чиги, أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾

жинца купру-ширк ва пасикълъи гьабулев чиги Аллагьасда ﷻ аскIор ращад рукIунищха жидее ахираталда гьабулеб жазаалъулъ? **РукIуларо гьел ращад** ва Аллагьас ﷻ щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъ гьабула.

Гьаб аят рещтIизабиялъе сабаб бицана: Г1алиасхIабасда رضي الله عنه ва ГIукъбатил Валидида гьоркьоб цо дагIба букIана. Валидица Г1алиасхIабасда رضي الله عنه абуна: «Мун вуцIцIухIун чIа! Мун гьитIинав чи вуго. Валлагьи, дун дудасаги мацI лебалав вуго, дудаса ракI бахIарчиявги вуго, гIагарлъи ва тухум кIудиявги вуго»-абун. Г1алиасхIабас رضي الله عنه абуна: «Мунго вуцIцIухIун чIа, мун вуго пасикъав чи»-абун.

Пасикъав чи абураб рагIиялъул маг1на буго жиндир квешлъи ва къабихIаб пиша гIемерав чи абураб. Капурчиясдаги пасикъав чи абула, гьес Аллагьасда ﷻ инкар кквей къабихIаб, ахIмакъаб пиша бугелъул. Пасикъавги муъминавги чиясе ахираталда бугеб батIалъи

бицун тIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

19. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъун лъикIаб гIамал гьабурал гIадамал руссулеб бакI алжан буго.**
Гьеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **хIадур гьабун бугеб гьоболлъи, гьез гьабураб лъикIаб гIамалалъе жазаълъун.**

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

20. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъарал пасикъал гIадамазул руссулеб бакI жужахI буго. Гьезие жужахIалдаса къватIире рахъизе бокьанщинахъе, жужахI хьихьун тарал забаниятаца гьел,** бутIрул рухун, **гьелде жанире руссизарула ва гьезда абула: «Нужеца чIаме гьаб жужахIалъул гIазаб, нужеца гьереси гьабулеб букIараб ва гьелда иман лъолеб букIинчIеб» - абун.**

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

21. Дица гьел капурзабазда гьаб дунялалъул гIазабги чIамизабичIого толаро, ахираталда кIудияб гIазаб чIамизабилелде цебе, гьел кантIилародаян ва гьез тавбу гьабун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавилародаян абун.**

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

22. Щив чиха вукIинев жиндир зулму кIудияв жиндие Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ
Къуръаналдалъун вагIза гьабураб мехалъ гьеб къабул гьабичIого, гьелда мугъ бан чIарав чиясдаса?
ХIакълъунго дица рецIел босизе буго дида гIасилъарал, дир Къуръан гьереси гьабурал, дир авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **махсароде гьавурал гIадамаздаса.**

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾

23. ХIакълъунго, дица Муса аварагасухъги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **кьуна тIехь. Мун щибго щаклъуге, МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьаб дуде вахIю гьабулеб Къуръан** Муса аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ кьураб Таврат гIадаб тIехь букIиналда.
Дица Таврат гьабун букIана бануисраилал тIоритIулеблъун, гьезда хIакъаб исламияб дин лъазабулеблъун.

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا

24. Дица бануисраилаздаса имамзаби

صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

гьаруна: жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавурал, Тавраталда бугеб жо хисизабичIого гьелда гIамалги гьабулел, **жидеда муъминзабиги нахърилълъулел.**

Гьел лъикIал гIадамал имамзабилъун гьаруна дица, **гьез сабру гьабидалго дица рещтIизабураб Тавраталда гIамал гьабиялда ва гьеб сабаблъун жидеда щвараб къварилъиялдаги. Гьел рукIана жидеца дир аятазда якъинго иман лъолел.**

Гьаб аяталда жаниб Маккаялъул къурайшиязе ишара буго гьел МухIаммад аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мутIигIлъани ва Къуръаналда гIамал гьабун хьвадани, гьезулги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIадамазе имамзаби гьарилин абун.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾

25. ХIакълъунго дур БетIергьан Аллагь вуго, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жинца къиямасеб къоялъ капурзабиги муъминзабиги ратIа гьарулев ва гьел жиндилъ хилиплъун рукIараб диналъул амруги гьезие баян гьабулев.

Жинда иман лъун, ахират ритIухъ гьабун хьвадарал муъминзаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ алжаналда лъугьизарула. Жинда инкар ккурал, авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьереси гьавун, ахираталде иман лъечIого хьвадарал залимзаби гIодорегIан гьарун жужахIалде рехула.

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

26. Гьал мушриказда лъаларогонищ бугеб кигIан гIемерал умматал Дица гьалаг гьарурал гьез Дир аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарураб мехалъ.

Гьел мушрикал жидер сапаразулъ хьвадулел руго гурищ гьел гIадамал яшав гьабун рукIарал, гьездаса нахъе хутIарал, чIунтарал росаби къот1ун. ХIакълъунго гьел умматал гьалаг гьариялъулъ ва гьез нахъе тараб асаралъулъ гIаламатал руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъи гучаб букIиналда. Гьаб Къуръан рагIулареб щай Маккаялъул мушриказда? Гьез пикруги кин гьабулареб ва вагIзаги щай босулареб?

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۚ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾

27. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъиялда инкар кколел гIадамазда бихьуларогонищ бугеб ХIакълъунго Дица бакъвараб, бихъ-бихъараб ракьалда тIад

лъим тIолеблъи:
зодиса цIад базабун, мугIруздаса гIазул ва лъималъул лъарал чвахизарун. **Гьеб лъималдалъун дица гьезие ракьалдаса къватIибе бижизеги гьабула батIи-батIияб хур-хер ва пихъал. Гьеб ризкъи кванала гьез ва гьезул хIайваназги. Гьаб иш кин гьел инкарчагIазда бихьулареб** ва гьелъул пикру гьабун жидеца иманги щай лъолареб?

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾

28. Дуда ва муъминзабазда Маккаялъул мушриказ гьикъулеб буго кидаха букIизе бугеб нужее Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **къотIи гьабураб бергьенлъи, нуж битIараб бицунеллъун ратани-абун.**
Гьелда божичIого, муъминзаби махсароде гьарун абулеб рагIи буго гьеб. Муъминзабаца абураб мехалъ тIадегIанав Аллагьас нужедаги нижедаги гьоркьоб хIукму гьабизе бугин, хIакъабги батIулабги жо батIа гьабизе бугин абун, мушрикаца абулеб букIана рачIаха нужерго гIазабги бачун абун. Гьезие жаваб гьабун тIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَٰنُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾

29. Дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, **муъминзабазе квербакъи гьабизе бугин абураб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **къотIи т1аде бач1араб мехалъ,**
капурзабазе щибго мунпагIат гьабизе гьечIо гьезул иман лъеялъ ва гьел нахърахъун тезе гьечIо жидее гIазаб гьабичIого. Тавбо гьабизе ва лъикIаб гIамал гьабизе гьезие заман букIуларо ва гьезие хIакълъараб гIазаб гьабичIогоги толаро.

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

30. Мун гьел мушриказдаса вуссун чIа, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, **ва гьезда кинаб гIазабдай щвела абун балагьун чIа!**
ХIакълъунго гьелги балагьун чIун руго муъминзабазе гIазаб ва къварилъи бачIиналда.
Гьаб сурат Маккаялда рещтIизабураб бугелъул, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ сабру гьабеян абулеб букIана мушрикаца гьабулеб къварилъиялдаги гьезухъе исламияб дин щвезабиялдаги. Мадинаялде щун хадур гурони рагъул аятал рештIизарич1о ва исламияб диналде данде чIарал, гьелъие зарал гьабулел гIадамазда рагъ баян амру гьабичIо.
Гьаб сурату Саждаталъул хиралъи бицун жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратица абуна: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас*

гьаб сурат цIалулеб букIана рузман къоялъул рогьалил какилъ»-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Жабиридасан бицараб хIадисалдаги буго: *Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг кьижулев вукIинчIо жинца «сурату Саждат» ва «суратул Мулк» цIалун гурони*-абун. (гьеб буго 67 аб. сурат). Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ТIадегIанав Аллагьасул тавфикъалдалъун сурату Ссаждаялъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.

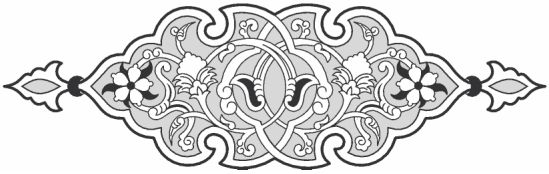

33. Суратул АхIзаб

سُورَةُ الأَحْزَابِ

Мадинаялда рещтIизабураб, жинда жаниб лъабкъоялда анцIила лъабго аят бугеб.

Гьаб сурат буго жинда жаниб исламияб умматалъул шаргIиял масъалаби рицунеб. Бусурбабазул гIаммаб чIаголъиялда, хъизамалъул ва цох1о чиясул чIаголъиялдаги жинца щвей гьабулеб. Жагьилияб гIадатал ва игIтикъадал батIул гьарун, гьезул бакIалда шаргIиял хIукмаби баян гьарулел руго гьалда жанир.

Исламиял адабал ва малъа-хъваял гьарулел руго: гIаврат бахчи гIадаб, жий ячине бегьулев чиясдаса гьумер бахчи гIадаб, бертин гьаби гIадаб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда хассал адабалги рицун руго.

Жагьилияб заманалда букIараб васлъун кквей, зигьар гьаби, ирс боси гIадал хIукмаби хвезарун, гьезул бакIалда шаргIалъул хIукму бицун буго. Аварагасда ﷺ свалат битIиялъул адаб, шаргIияб черх бахчулеб ретIел ретIиялъулги баян буго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ва гьесул асхIабзабаца гьарурал гъазаватазулги баян буго гьаб сураталда жаниб. Хандакъалъул гъазават, Банукъурайзатазда гьабураб гъазаваталъул бицун буго. Гьел гъазаватал гьарулеб мехалъ мунапикъзабазул букIараб хIал бицун, гьезул макруялдаса цIуни баян гьабун буго. Сурат байбихьулеб бакIалда ва сураталъул ахиралдаги гьел мунапикъзабазул лъикIаланго бицен гьабун буго, муъминзабазда гьезул хIал балъго хутIулареб хIалалда. Гъазават гьабулеб мехалъ Аллагьас ﷻ муъминзабазе квербакъи гьабиги бицун буго малаикзаби рещтIизариялдалъун, цIорораб гьури битIиялдалъунги.

Сураталда цIар тун буго «суратул ахIзаб»-къокъабазул сурат абун, гьалда жаниб Мадинаялда сверухъ ругел киналго капурзабазул къокъаби дандельун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде ва гьесул асхIабзабазде رضي الله عنهم данде рахъиналъул бицен букIин сабаблъун.

Жив гурх1улев, гурх1ел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾

1. Я гьав Аллагьасул авараг ﷺ! Мун Аллагьасдаса ﷻ хIинкъа гьесда гIасилъизе ва мун капурзабазулги мунапикъзабазулги

хабаралда мутIигIлъуге:
гьезул аллагьзабазда гIайиб чIваге абураб рагIиялъулъ ва гьездехун хIал рекъезабун вукIа абураб рагIиялъулъги. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго гьел капурал ва мунапикъал гIадамазул хIал ва жинца гьабулеб хIукмуялъулъ гIадлу битIарав, маслихIат бугеб жо гьабулев вуго.**

وَٱتَّبِعۡ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ٢

2. Мун нахъвилъльа, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дур БетIергьанас дуда вахIю гьабураб Къуръаналда.**
ХIакълъунго Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жинда лъалев нужеца гьабулеб кинабго гIамал.** Ва гьесда щибго жо балъго хутIуларо. Ахираталда щибго жо гъоркь течIого нужее жазаъги гьабизе буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ٣

3. Дуца киналго ишазулъ Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **тIаме таваккал. Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гIезе вуго дуеги дур асхIабзабазеги вакиллъун:**
жинца нужее квербакъулевлъун ва нуж цIунулевлъун.

مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٖ مِّن قَلۡبَيۡنِ فِي جَوۡفِهِۦۚ وَمَا جَعَلَ أَزۡوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنۡهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمۡۚ وَمَا جَعَلَ أَدۡعِيَآءَكُمۡ أَبۡنَآءَكُمۡۚ ذَٰلِكُمۡ قَوۡلُكُم بِأَفۡوَٰهِكُمۡۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلۡحَقَّ وَهُوَ يَهۡدِي ٱلسَّبِيلَ ٤

4. ТIадегIанав Аллагьас цо чиясул черхалда жаниб кIиго ракI гьабичIо.
Къурайшияздаса цо чи вукIана жив цIодорав, жинда рагIараб щинаб жо ракIалда чIолев.
Гьес абулеб букIана: «Дир кIиго ракI буго, щибаб ракIги МухIаммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ лъалелдаса гIемер жо лъалеб буго»-абун.
Гьеб рагIи хвезабун абулеб буго тIадегIанав Аллагьас жинца цониги чиясе кIиго ракI гьабичIин абун.
Нужеца жидедаса зигьар гьабулел руччабиги гьаричIо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужер улбуллъун.**
ГIарабиязул гIадат букIана жиндие чIужу нахъе йиччазе бокьараб мехалъ гьелда абулеб: мун дир эбелалда релълъун йигоян. Цинги гьей чIужу гьесдаса нахъе уней йикIана ва гьел тIокIал данделъулел рукIинчIо. Гьаб жагьилияб хIукму хвезабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго гьел руччаби нужер улбул рукIуларо абун.
Нужеца васал руго абун ккурал чагIиги нужер васал рукIуларо: гьеб буго нужер кIалалъ абулеб рагIи. Нужер васал рукIуна нужеца ячарай чIужуялъ гьарурал. Гьаб рагIиги абуна жагьилиял гIарабиязул букIараб жидер вас гурев чи васлъун кколеб гIадат хвезабун.

ТIадегIанав Аллагь вуго жинца хIакъаб рагIи бицулев, битIараб хIукмуги гьабулев. Гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **тIоритIула битIараб нухдаги, хIакъаб динул исламалдаги.**

ٱدْعُوهُمْ لِآبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ
تَعْلَمُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ
وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ
أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ
قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾

5. Гьел нужеца васал ругин ккурал чагIазда цIар ахIе гьезул инсул цIаралдалъун, гьеб буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **аскIоб битIараб рагIи. Гьел гIадамазул умумул нужеда лъалел ратичIони, гьел нужер диналъул вацал руго;** гьезда «я дир вац» абун абе. **Гьел нужер диналъул гьудулзабиги руго:** гьезда «я дир гьудул» абун абе.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас васлъун ккурав Зайд ибну ХIарис رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ вукIана. Гьесда гIадамаз Зайд ибну МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абулеб букIана гьаб хирияб аят рещтIизегIан цебеккун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Зайдида абуна: «Мун нижер диналъул вац вуго ва нижер гьудулги вуго»-абун.

Нужее мунагь-хIакъ гьечIо нуж хатIаълъун ккараб жоялъул, шаргIияб хIукму рещтIизегIан цебехун араб жоялъулги. **Амма шаргIияб хIукмуги лъалеб букIаго нужеца бокьун гьеб хIукму хвезабураб мехалъ буго нужее мунагь.** ХIакълъунго **Аллагь жив гурхIулев ва жинца мунагьал чурулев вуго.**

ٱلنَّبِىُّ أَوْلَىٰ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ
وَأَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۗ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ
أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى
ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

6. Аллагьасул авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **лъикIав вуго муъминзабазе жиндирго напсаздасаги**: гьезда гурхIел-рахIмо гьабиялъул рахъалъан ва жидеца гьев разилъи тIалаб гьабизеги.

Дунялалъулги ахираталъулги умуразулъ муъминзабазе лъикIаб жо гьев аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ лъала ва гьесда мутIигIлъарав, гьесдехун мушавара гьабурав чи витIун ккола.

Гьев аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **руччабиги муъминзабазул улбул руго.** Жидер адаб-хIурмат гьабизе тIадаб букIиналъул рахъалъан ва гьезулгун ригьин гьабизе хIарамаб букIиналъул рахъалъанги. Цогидал умуразулъ: жидеде балагьи, кIалъай, квер хъвайгIадал,–гьел руго муъминзабазе махIрамиял гурел руччабазул хIукмуялда.

Муъминзабазул наслабазул гIагарал гIадамал цоял цоязе рекъарал руго, ирс босиялъул ва къисас босиялъул рахъалдаса, **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ

шаргIалда жанир, цогидал муъминзабаздаса ва мугьажираздаса. Ирсалъул ва къисасалъул хIукму бицун аятал рещтIизарун хадуб рещтIараб буго гьаб аят. Гьал аятал рещтIизаризегIан цебеккун жагьилиял гIарабиязул гIадатазда рекъон букIана ирс боси ва къисас боси. Муъминзабазулги цояз-цоязул ирс босулеб хIукму букIана.

Муъминзабаца цояз цоязе лъикIлъи гьабизе бегьула – гьедин лъикIлъи гьаби шаргIалда беццарабги буго. ЧIаго ругеб мехалъ диналъул вацазе боцIи-малалдалъун лъикIлъи гьабизе бегьула. Хвалида цебе васият гьабун тезеги бегьула гьезие лъикIлъи гьабе абун.

Гьаб ирс гьабиялъул хIукму Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир тIехьалда хьвараб, жиб хисизабулареб хIукму буго.** Гьеб ирс Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукмуялда рекъон гьабизе тIадаб буго, жидее ирс щолел гIадамазе ирс кьечIого букIизе гIоло гьабураб васиятги хIарамаб буго.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шаргIалда жаниб хIилла гьабизе лъугьин цIакъ кIудияб зулму буго. Щиб ният инсанасул бугеблъи лъалев БетIергьан Аллагь инсанасда гуккизе кIоларо. Бусурманчиясда тIадаб жо буго, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесул шаргI тIубан, хирияв аварагасул صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ суннат тIубан хьвадизе яхI бахъи. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул аварагасе бокьараб, гьез лъикIаблъун гьабураб жо нилъееги лъикIаб букIизе ккола, гьез квешаблъун рикIкIараб жо нилъеца рикIкIад гьабизеги ккола.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾

7. Дуца рехсе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дица аварагзабаздаса** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **къотIи босараб гIуж.** Жидеда тIад къараб рисалат умматазухъе щвезабизе.

Дудасанги, НухI аварагасдасаги عَلَيْهِ السَّلَامُ**, Ибрагьим, Муса, Марьямил вас ГIиса** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **аварагзабаздасаги къотIи босараб гIуж рехсе умматалъе вагIзалъун. Гьел киназдасаго дица цIакъ мухIканаб щулияб къотIи босана жидеда тIад къараб рисалат тIубазабизе.**

لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

8. Гьаб къотIи боси дица гьабуна къиямасеб къоялъ гьел аварагзабазда عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **гьикъизе жидеца къотIи киндай тIубазабуна абун.**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал, аварагзаби** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **ва ахират гьереси гьабурал капурзабазе дица цIакъ гучаб, жинца унтизабулеб гIазаб хIадурун буго.**

Къиямасеб къоялъ аварагзабазда عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рисалат щвезабунищ абун гьикъиялдаса мурад букIула капурзабазе, мушриказе ва мунапикъзабазе

хIужа-далил чIезаби гьезухъе дин щвезабун букIиналда ва гьезул кIанцIизе бакI тIагIизаби, гIузроги къотIизаби. Къиямасеб къоялъ аварагзабаздаги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ кIалгьикъи гьабулеб мехалъ, гьеб кIалгьикъиялдаса щивго чи ворчIулареблъиги лъазе кколеб жо буго.

Гьаб аяталда жаниб жидер цIар рехсарал аварагзаби: МухIаммад, НухI, Ибрагьим, Муса, ГIиса жидеда Аллагьасул свалат салам лъеял – гьал руго бищунго хириял аварагзаби. Гьел руго умматазухъе шаргI босун ритIарал ва жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аманат тIубазе цIакъ яхI бахъарал аварагзаби. Гьезда абула «улул-гIазми»-абун. Гьел киназулго бищунго хирияв МухIаммад авараг صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вукIиналъ, тIадегIанав Аллагьас гьесул цIар тIоцебе рехсана, хадуб жидер тартибалда цогидалги рехсана.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾

9. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеца ракIалде щвезабе тIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее кьураб нигIмат ва нужее гьабураб квербакъиги. Нужеда рагъ гьабизе абун гIемерал аскарал рачIараб мехалъ дица гьел аскаразда тIаде цIорораб гьури биччана ва нужеда рихьуларел дир малаикзабазул боялги рещтIизаруна. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъалев ва бихьулев вукIана нужеца гьабулеб кинабго гIамал ва нужер хIал.

Нужеца хандакъал (окопал) рухъиги, нужеца аварагасе صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ квербакъи гьабиги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала ва гьелда рекъараб жазаъ нужее гьабизе буго.

Гьаб аяталда жаниб рехсараб гъазават буго Мадинаялда тIаде гIемерал аскарал гьарун киналго капурзаби ва ягьудиял рачIараб гъазават. Гьелда цIар буго «Гъазватул-ахIзаб» - абун. Капурзабазул анцIила кIиазарго чи вукIана. Гьезда данде рагъизе рахъана лъабазарго асхIаб. Салманул Фариси абулев асхIабасул гIакълуги босун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Маккаялдаса Мадинаялда жанир рач1улеб рахъалда, гъваридаб ва гIебаб хандакъ бухъун букIана.

Гьеб гъазаваталда муъминзаби дагьал рукIиналъ, гIезегIанго хIинкъунги рукIана. Гьезда гьоркьор ругел мунапикъзабацаги гIадамал хIинкъулеб хабар бицулеб букIана. МугIайт1 ибну Къушайр абулев мунапикъас абуна: «Нилъее МухIаммадица صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ кисралги, къайсарилги хазина щвезе бугин хабар бицулеб буго, амма нилъ руго тIагьарат гьабизе (туалеталде) ине рес гьечIого тущманас сверунги ккун» - абун.

Гьедин хандакъалъул цо рахъалда муъминзаби ва цогидаб рахъалда капурзабигун гIезегIанго къоял рараб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел

капурзаби ругеб рахъалде къаси сардилъ кутакаб цIорораб гьури биччана, гьезул чадралги рахъун гIодоре рехана, квен-тIех гьабулел хьагалги регизаруна, гIадамалги цоцалъ речIчIизарун гIодор кколел рукIана. Чуялги хIинкъун тIуризе рекIана. Гьелдаги тIаде Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ малаикзабиги рещтIизаруна гьел цIакъго хIинкъизаризе ва гьезул боялги риххизаризе. Гьеб гъазаваталъул бицен гьабун тIадегIанав Аллагьас хадубги абулеб буго:

إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾

10. Гьел капурзабазул аскарал нужеде тIаде рачIараб мехалъ Мадинаялъул тIасияб рахъалдаса: гьениса рачIулел рукIана бануасад ва банугъатIфан абулеб кьибилалъул гIарабиял **Мадинаялъул гъоркьияб рахъалдасаги рачIараб мехалъ:** гьениса рачIулел рукIана къурайшиязул боял, кинанатилал ва батIи-батIиял гIарабиязул къукъабиги. Гьелгун цадахъ банукъурайзатал абулел ягьудиялги рукIана, жидеца аварагасе гьабураб къотIиги хвезабун, капурзабазе квербакъи гьабизе журарал. Гьеб хIалалда ругеб мехалъ муъминзаби цIакъ хIинкъун рукIана.

Гьезул хIал бицун тIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«ХIинкъун гьезул бералги рахъ-рахъалде руссараб мехалъ, ракIалги щокъроре рахун ругоян кколеб хIалги лъугьиндалго. Гьеб хIалалда рукIадго нужер ракIазда батIи-батIиял пикрабиги хIалтIулел рукIана».** Муъминзабазе бокьун букIана хеккого Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъи ва жидее къотIи гьабураб бергьенлъиги щвезе.

Мунапикъзабазул ракIалде кколеб букIана гьанже киналго муъминзаби тIагIизарилин ва жидее эркенлъи щвелин абун. Загьиралда мунапикъзабаца абулеб баукIана нилъее аварагас гьересияб къотIи гьабун буго, нилъ бергьине ресги гьечIо абун, гьеб рагIиялдалъун муъминзаби загIип гьаризе ва гьезул рекIелъ васвас реххизе.

هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

11. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ муъминзабазул цIакъаб хIалбихьи гьабуна гьеб гъазаваталда ва гьел цIакъ хIинкъизарун кIорокIизеги гьаруна.

Гьелдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ иман камилал муъминзабиги, иман загIипал гIадамалги, мунапикъзабиги ратIа рахъун лъазаруна ва гьел загьир гьаруна.

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾

12. Гьеб мехалъ мунапикъаца ва жидер иман загIипал, рекIелъ унти бугел гIадамазги абулеб букIана:

«Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расулас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нилъее бергьенлъи ва квербакъи бук1изеян гьабураб къот1и нилъ гуккулеб къотIи гурого гьеч1оян» - абун. Гьеб рагIи абураздаса МугIайтI абулев мунапикъги вукIана, дагьаб цебе нилъеца жиндир бицен гьабурав.

وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

13. Мунапикъзабазул цоги къокъаялъ абураб гIужги рехсе, я Мадинаялъул гIадамал! Нуж гьаб хандакъазул рагъулъ чIоге, нуж гьаниса нахъе русса! Нилъеда данде вугев тущманги гучав вуго, нилъее аварагас гьабураб къотIиги гьересияб буго-абун.

Мунапикъзабазул цоги къокъаялъ аварагасдаса صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ изну тIалаб гьабулеб букIана жал рагъулъе рачинчIого рукIине. Гьез абулеб букIана нижер рукъор бихьинал гьечIо, ниж хIинкъун руго хъизаназе тущманас зарал гьабилин абун. Амма гьезул рукъзабазе ва хъизаназе щибго хIинкъи букIинчIо. Гьезие бокьун буго жал рагъде рачинчIого рукIизе ва гьеб рагъдаса лъутизе.

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ لَـَٔاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

14. Киналго рахъаздаса тущбаби Мадинаялде жанире рачIун рукIаралани ва гьез мунапикъзабазда абун букIарабани нуж муъминзабазде данде рагъеян абун, гьел мунапикъзабаца бусурбабазде рагъ гьабизе буго ва, гьезул «нижеца иман лъуна»-абураб раг1иги хеккого тIаса инзе буго.

Гьел руго хиянатал гIадамал ва гьезул иман лъейги хиянатаб буго. Гьезул ракI бухIун гьечIо Мадина шагьаралда, гьезие бокьун буго щиб хIилла гьабунги Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагасе ва гьесул асхIабзабазе зарал гьабизе ва гьезул исламияб дин загIип гьабизе.

وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ﴿١٥﴾

15. ХIакълъунго гьел мунапикъзабаца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ къотIи гьабун букIана жал тущманасдаса мугъ бан лъутизе гьечIин абун.

Гьеб къотIи гьезда кIочон тун буго. **Ва амма Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб къотIи жиндаса жаваб т1алаб гьабизесеб буго.** Ахираталда гьеб щай т1убач1еян к1ал гьикъизе буго.

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾

16. Дуца гьел мунапикъзабазда абе, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ; нужее щибго кумек гьабизе гьечIо нуж хвалидаса

яги рагъда чIваялдаса лъутанин абун.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIараб ажал щвараб мехалъ хвечIого щивго чи хутIуларо. **Нуж хвалдасан лъутанин абун гIемералъ чIаго хутIуларо.** Щивав инсан жиндие бихьизабураб заман лъугьун хадув хвечIого рес гьечIо.

قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾

17. Цоги дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдаса хвасар гьарулев чи щив вугев, нужее гIазаб гьабизе гьесие бокьун бугони?
Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ нужее рахIмат ва лъикIлъи бокьани, гьеб нужедаса нахъчIвазе кIолевги щив чи вугев?-абун. ГьечIо щивго чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб ва гьесул рахIмат нахъчIвазе кIолев. **Гьел гIадамазда ватуларо ва гьезие гьечIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цоги кумекчи ва гьудул-гьалмагъ.**

*قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

18. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагьасда лъала нужеда гьоркьор ругел гъазават гьабиялдаса гIадамал нахъчIвалел мунапикъзаби, жидеца капурзабазда ва жидер гьалмагъзабазда абулел:
«Нуж нижеда аскIоре рачIа, нужеца МухIаммадги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесул асхIабзабиги рехун те»- абун. Гьел мунпикъзаби жидее къварилъизахIмалъи бугеб бакIалда ва гъазаваталде рачIуларо, гIадамазе рихьизе гIоло рачIулел дагьалго гIадамал гурони. Гъазаваталде рачIаразул мурадги букIула муъминзабазда гьоркьоб гьел рагъдаса нахъчIвалеб хабар бицин.

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

19. Нужее лъикIлъи гьабизе гьел цIакъ бахиллъула. Рагъдаги рукIун цо хIинкъи тIаде бачIараб мехалъ дуда гьезул берал рихьула дудехун жал балагьулел ва хIинкъун свер-сведулел, хвел тIаде бачIун рухI бахъулеб бугев чиясул гIадин.
Цинги гьеб хIинкъи тIаса ун хIалхьараб мехалъ, гьез нужеда нахъасан квешаб, хъубаб хабар бицулеб буго. Гьезие цIакъ боцIи-малги бокьулеб буго.
Гъазаваталдаса гъанимат (давла) щвараб мехалъ гьеб бикьизе ва жидее гьеб босизе гьел гIедегIулел руго, гьеб гъанимат сабаблъун нужеда

нахъасан кIалъалелги руго. **Гьел гIадамал руго жидеца Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъечIел. Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьез гьабураб гIамалги къабул гьабуларо,** гьеб г1ададе хвараблъун гьабула.

Инсанас гьабураб лъикIаб гIамал къабул гьабун, гьелда данде ахираталда лъикIаб жазаъ гьабиялъе шартI буго гьеб гIамал рак1 бац1адго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иманги лъун, аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ нахъги вилъун гьабураб букIин. **Гьезул гIамал къабул гьабунгутIи** ва гьеб гIадада хвараблъун гьаби **Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **цIакъ бигьаяб амру буго.**

يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

20. Гьел мунапикъзаби, гIемер хIинкъун рукIиналъ, **божулел гьечIо Мединаялда сверун рукIарал капурзабазул аскарал нахъе анин абун. Цогиги нухалъ нужеда рагъ гьабизеян капурзаби Мединаялде рачIунел ругони, гьезие бокьулеб буго жал шагьаралдаса къватIире ун гIалахалдаго чIезе. Гьенир гIалахалдаги рукIун жидеца нужер хIалги цIехезе:** муъминзаби къолел гьечIодай капурзабаздаса абун хъаравуллъи ккун рукIизе бокьун буго гьезие, нужгун цадахъ рагъда рукIизе бокьун гьечIо.

Нагагь мунапикъзабазул цо къокъа нужгун цадахъ гъазаваталда бугониги, гьез цIакъго дагь гурони рагъ гьабизе гьечIо. Жидерго чIаголъи цIунун хьвадизе руго гьел.

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

21. ХIакълъунго гьав хирияв Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **расуласда** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ **буго нужее, я гьал муъминзаби, берцинаб нахърилълъин. Нужедаса Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи ва лъикIаб ахират щвезе бокьарал, Аллагьги** جَلَّجَلَالُهُ **гIемер рехсолел муъминзабазе.**

Нужеца гьев аварагасдаса صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ мисал босе гIибадат гьабиялъулъги, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ тавакал тIамиялъулъги, гьесул диналъе гIоло гъазават гьабиялъулъги ва цогидал берцинал ва лъикIал тIабигIатазулъги. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда нахърилълъизе ккеялъе сабаб буго гьев вукIин кинабго гIамал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вахIюялдалъун гьабулев. Хирияв аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ нух ккурав чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нух ккурав вукIула.

وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

22. Жидер иман камилал муъминзабазда Мединаялда сверун лъугьарал капурзабазул аскарал рихьараб мехалъ, гьел хIинкъичIо ва гьез абуна: «Гьаб буго

нижее Аллагьасги ﷻ гьесул расуласги къотIи гьабураб жо. Ва гьев Аллагьги ﷻ гьесул расулги жидеца гьабураб къотIиялъулъ ритIухъал руго» - абун.

Аллагьас ﷻ нижер хIалбихьи гьабизе буго хIинкъизарун, къварилъи т1ад биччан, ракъи-къечалдалъунги. Гьеб хIал бихьиялда хадуб Аллагьас ﷻ нижее квербакъиги гьабизе буго. **Гьел муъминзабазул жегиги иман цIикIана ва Аллагьасдаги ﷻ гьесул расуласдаги мутIигIлъиги цIикIана.** Гьел хIинкъичIо капурзабазул боял гIемерал рукIиналдаса ва Мединаялда сверун лъугьун гьез жал жанир сверизарун рукIиналдасаги.

مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

23. Гьел муъминзабаздаса цо бахIарзал руго Аллагьасе ﷻ гьабураб къотIиялъулъ жал цIакъ ритIухъал. Гьезул цоял руго Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло рагъун жал шагьидлъарал ва жидер къотIиги тIубазабурал.

Аллагьасул ﷻ диналъе квербакъизе ва гьеб ишалъе г1оло хвезегиян къот1и гьабун бук1ана хириял асх1абзабаз رضي الله عنهم аварагасе ﷺ байг1ат гьабулеб мехалъ.

Гьезул цогидалги руго жидер къотIи тIубазабизе хIадурун ругел ва Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло рухI бичизе къватIире рахъун ругел. Гьел бахIарзаз Аллагьасе ﷻ гьабураб къотIи хвезабун гьечIо ва гьеб кидаго хисизабизеги гьечIо.

Гьаб аят рещтIизабиялъе сабаблъун тIабари абулев гIалимас, жинда Аллагь разилъаяв Анас ибну Маликидасан хIадис бицана: дир инсул вац Анас ибну Назр бадруялда рагъ бугеб мехалъ гьеб рагъулъ гIахьаллъун вукIинчIо. Гьес абуна: *«Дун гIахьаллъичIо Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас тIоцебе гьабураб гъазаваталъулъ. Гьелда рак1 бух1ун дица абулеб бук1ана: гьанжесалалъ Аллагьас ﷻ гъазават гьабизе дие изну кьуни, дица бихьизабила кин дун Аллагьасул ﷻ диналъе гIоло вагъулеблъи» - абун. Цинги УхIудалда рагъ ккараб мехалъ ва асхIабзабазул гIемерисел рихха-хочун лъутараб мехалъ, Анас ибну Назрица абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь ﷻ! Гьал мушрикаца гьабулеб ширкалдаса ва гьез дур аварагасде рагъ гьабиялдаса дун вацIцIадав вуго:* дун гьезда цадахъ гьечIо. *Гьал асхIабзабаз гьабураб рихха-хочиялдасаги дун гIузру бачун кIалъалев вуго: гьездаса мун тIаса лъугьа Аллагь»* - абун.

Цинги хвалченги бахъун гьев мушриказде тIаде унаго гьесда данде кана СагIдо ибну МугIаз رضي الله عنه ва гьесда Анасица رضي الله عنه абуна: *«Я*

СагIдо! Дие алжаналъул махI бачIулеб буго гьаб УхIуд мегIералда гIагрдаса» - абун. Цинги гьев мушрикалгун вагъана жив шагьидлъун хвезегIан. Жинда Аллагь разилъаяв СагIдуца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: «Я расулуллагьи صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*! Дида кIвечIо гьев Анасица гьабураб гIадаб бахIарчилъи гьабизе» - абун. «Гьев Анасил жаназа цогидал шагьидзабазул жаназабазда гьоркьоб батана жинда тIад ункъогоялдаса гIемерал ругъналги рукIун: хвалчен кьабурал, хеч тункарал, чIор речIарал. Нижеда гьесул жаназа батIа бахъизеги лъачIо, гьесул яц ячIун гьелда лъан гурони»* - абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

АсхIабзабаца абулеб букIана гьаб аят бугин гьав Анас ибну Назрил ва ХIамзат асхIабасул хIакъалъулъ рещтIизабураб абун. Гьел киназдаго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъаги, гьезул баракат нилъееги насиб гьабеги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

لِّيَجْزِيَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾

24. ТIадегIанав Аллагьас гьел гъазаваталги, гьениб гьабураб къвакIараб хIалбихьиги **жидер иманалъулъ ва къотIиялъулъ ритIухъал муъминзабазе гьабуна, жинца гьезул ритIухъльиялда данде алжаналдалъун жазаъ гьабизе. Мунапикъзабазе гучаб гIазабги гьабизе, гьез мунапикъльи течIони, гьез тавбо гьабуни гьеб тавбоги къабул гьабизе. ХIакълъунго тIадегIанав Аллагь жив гурхIулев ва мунагьал чурулев вуго.**

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

25. ТIадегIанав Аллагьас капурзаби нахъе руссизаруна жидер цим бахъараллъун ва жидер мурадазде щвечIеллъун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ муъминзабазе гIейги гьабуна: рагъги гьабичIого гьел бергьараллъун гьаруна.

Малаикзаби ритIун, гьури тIаде биччан, капурзабазул аскарал риххизаруна ва лъутизаруна. ХIакълъунго **ТIадегIанав Аллагь вуго жиндие бокьараб жо гьабизе хIалкIолев ва жиндир къуват-гуч бергьарав**. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кIола жиндир тущбабазе гIазаб гьабизе ва жиндие рокьарал муъминзабазе квербакъи гьабизе.

وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾

26. Гьел капурзабазе квербакъи гьабулел рукIарал ягьудиялги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидер щулиял хъулбуздаса къватIире лъугьизаруна ва гьезул ракIазулъ

кутакаб хIинкъиги рехана.

Гьезул цо къокъа нужеца чIвана, цогидаб къокъа асирзабилъун гьабуна.

Гьел руго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе къотIи гьабун, гьесде данде рагъиларин абун рукIарал банукъурайзатал. Мадинаялда сверун Маккаялъул къурайшалги ва цогидал гIарабиял лъугьараб мехалъ, банукъурайзатаз аварагасе ﷺ гьабураб къотIи биххизабуна ва гьел мушриказе квербакъи гьабизе лъугьана. Аллагьас ﷻ капурзабазул аскарал риххизарун хадуб аварагас ﷺ къасд гьабуна банукъурайзатазде тIаде ун гьезда рагъ гьабизе.

Гьезул хъала сверун ккураб мехалъ ва жидер хIалги цIакъ квешлъараб мехалъ, ягьудиял разилъана рагъ гьабичIого кверде рачIизе ва жинда Аллагь разилъаяв СагIдо ибну МугIазица гьабураб хIукму къабул гьабизе. СагIдоца رضي الله عنه хIукму гьабуна гьезул рагъ гьабизе кIолел бихьинал чIвазе, руччаби, лъимал ва херал гIадамал асирзабилъун гьаризе, гьезул цогидаб боцIи-мал гъанимат гьабун бикьизе. Гьел ягьудиязул микьнусгоялдасаги гIемерав чи чIвана ва цогидал асирзабилъун гьарун гъаниматалда гьоркьор рикIкIана.

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

27. ТIадегIанав Аллагьас нужее ирсалъе кьуна гьел ягьудиязул кинабго ракьги, гьезул росабиги ва гьезул кинабго магIишатги. Гьединго Аллагьас ﷻ нужее ирсалъе кьуна жеги нужеца жиб мерхьинчIеб ракь.

Гьелда хадуб бахъараб хайбаралъул ракь ва цогидалги бусурбабаца рахъарал капурзабазул ракьал. ХIакълъунго **Аллагь ﷻ вуго жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи бугев.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾

28. Я гьав авараг ﷺ! Дуца дур руччабазда абе: «Нужее гьаб дунялалъул чIаголъиги, гьелъул берцинлъи-чIухIиги бокьун батани нуж дида аскIоре рачIа,

дица нужее кколеб къадар напакъа кьела ва нужги берцинго нахъе риччан тела.

وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

29. Нуж Аллагьги ﷻ гьесул расулги вокьулел ратани, гьединго берцинаб ва абадияб ахиратги бокьулел ратани:

даимал алжаналъул нигIматал рокьулел –

ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагьас гьел лъикIал руччабазе хIадурун буго цIакъ кIудияб ажро. Дунялалъул рукъоб инсанасул бералда бихьичIел, гIиналда рагIинчIел, ракIаздацин хъатIичIел нигIматал жанир ругел алжанал руго гьел.

«АлбахIро» абулеб тафсиралъул тIехьалда хъван буго: ТIадегIанав Аллагьас аварагасе ﷺ квербакъи гьабидалго, Мадинаялдаса капурзабазул аскаралги нахъе руссиндал, банукъурайзатал ва бануназирал абулел ягьудиязул гъаниматги бакIаридал, гьесул руччабазда ракIалде ккана гьел ягьудиязул курхьин-кIиликI ва цогидабги берцинлъи аварагасе ﷺ щун батилин абун. Цо нухалъ гьел хирияв аварагасда ﷺ сверун руссана ва гьез абуна: «Я расуллуллагь ﷺ! Къайсарилги кисралги руччаби ва ясал жавгьар-якъутал, гIарац-меседги тIад бан руго. Ниж кинаб пакъирлъи ва мискинлъиялда ругеб дуда лъалаха!» - абун.

Гьел руччабазе бокьидал жидее напакъаги цIикIизаби, ханзабазул руччабазул ва ясазул бугеб берцинлъиги жидее букIизе, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул цIакъ рак1 къварилъана. Гьеб хIалалъ жив вугеб мехалъ ТIадегIанав Аллагьас аварагасде ﷺ рещтIизабуна гьаб кIиго аят.

Имам АхIмадица رضي الله عنه бицараб хIадисалда буго, жинда Аллагь разилъаяв Жабир асхIабас абуна: *«Цо къоялъ Абубакар رضي الله عنه асхIаб вачIана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде тIаде ине абун. Гьесие жаниве ине изну кьечIо ва гьев асхIабзабазда аскIов гIодов чIана. Цинги Г1умар رضي الله عنه асхIаб вачIун гьесги тIалаб гьабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде тIаде ине изну ва гьесиеги изну кьечIо.*

Дагьаб заманалдаса жидеда Аллагь разилъаял Абубакар ва ГIумар асхIабасе изну кьуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде тIаде ине. Жанире лъугьараб мехалъ гьезие хирияв авараг ﷺ ватана жиндир руччабазда гьоркьов гIодов чIун ва гьев цIакъго пашман вукIин загьирлъулеб букIана. Жинда Аллагь разилъаяв ГIумар асхIабас абуна Валлагьи, дица авараг ﷺ разилъулеб, гьев вохxизавулеб калам гьабилаян. Цинги гьес абуна: «Я расуллулагь ﷺ! Жакъа дуда Зайдил яс йихьун йикIарай ани дидаса напакъа тIалаб гьабулей! Дица гьелъул габуралда цо жо кьабана» - абун. Гьеб рагIиялъ аварагасда ﷺ хьими рехизабуна ва гьес абуна: «Гьал дида сверун ругелшиналги руго дидаса напакъа тIалаб гьабулел» - абун. Цинги Абубакар асхIаб жиндир яс ГIайшатида кьабизе тIаде вахъана, Х1апсатида вагъизе Г1умар асхIабги вахъана. Гьез абуна:

«Нуж нечоларищ хирияв аварагасул ﷺ ракI къварид гьабизе ва гьесухъ гьечIеб жо кьеян абизе!»-абун. Цинги гьел руччабацаги абуна: «Валлагьи, нижеца хирияв расуласдаса тIокIаб тIалаб гьабизе гьечIо гьесухъ гьечIеб жо кьей»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас гьаб кIиго аят (28-29) рещтIизабураб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас щияй чIужуялда гьикъана нужее Аллагьги ﷻ, гьесул расулги, ахиратгийищ бокьун бугеб, яги дунялалъул берцинлъийищ бокьун бугеб абун. Киналго руччабаца Аллагьги ﷻ гьесул расулги тIаса вищана. Гьеб мехалъ аварагасда ﷺ йикIана ичIго чIужу, гьездаса щуго чIужу къурайшияб тухумалъул рукIана

يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ مَن يَأۡتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖ يُضَٰعَفۡ لَهَا ٱلۡعَذَابُ ضِعۡفَيۡنِۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ٣٠

30. Я гьал аварагасул ﷺ руччаби! Нужедаса цонигиялъ мунагь-хIакъ кколеб гIамал гьабуни: аварагасдехун ﷺ барщи загьир гьабуни, гьесул амруялъе мутIигIлъичIони – нужее гIазаб кIиго нухалъ цIикIизабизе буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хирияв вукIиналъ гьесул руччабиги хириял рукIуна. Гьезул хиралъиялда релълъун гьезул гIасилъиялде данде жазаъги цIикIизабула. **Гьеб гIазаб гьаби тIадегIанав Аллагьасе цIакъ бигьаяб амру буго.** Гьев щибго жоялъ нахъчIваларо жиндир амру тIубазе.

وَمَن يَقۡنُتۡ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعۡمَلۡ صَٰلِحٗا نُّؤۡتِهَآ أَجۡرَهَا مَرَّتَيۡنِ وَأَعۡتَدۡنَا لَهَا رِزۡقٗا كَرِيمٗا ٣١

31. Нужедаса **хирияв аварагасе ﷺ ва Аллагьасе ﷻ мутIигIлъиялда тIад чIарал, жидеца Аллагьги ﷻ аварагги ﷺ разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамал гьабурал руччабазе дица ажру-кири кьола кIиго нухалъ цIикIизабун** (ай цогидал муъминзабазул руччабазе кьолелдаса кIиго нухалъ цIикIун). **Гьей Аллагьасдаги ﷻ гьесул расуласдаги мутIигIай чIужуялъе дица ахираталда цIакъ хирияб ажру ва ризкъи хIадурун буго.**

يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيۡتُنَّ فَلَا تَخۡضَعۡنَ بِٱلۡقَوۡلِ فَيَطۡمَعَ ٱلَّذِي فِي قَلۡبِهِۦ مَرَضٞ وَقُلۡنَ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ٣٢

32. Я гьал аварагасул ﷺ руччаби! Нуж гьечIо цогидал руччабазда релълъун. Нуж руго аварагзабазулги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ бищунго хирияв аварагасул ﷺ руччаби. Нужер ажру ва даражаги гьединго тIадегIанаб буго.

Ва амма нуж рукIизе ккола Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъарал ва гьесул амруялъе мутIигIал.**

Гьедин нуж гьечIони ва нужеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласде гIасилъи гьабулеб бугони, нуж аварагасул صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ руччаби ругин абун гIазаб гьабичIого толаро. Цебесеб аяталда бицараб гIадин цогидал руччабазе гьабуледасаги кIиго нухалъ цIикIараб гIазаб гьабула нужее. **Нужеца гьаракь тIерен гьабун, берцин гьабун, чияр чиясда калам гьабуге. Гьедин гьабуни жиндир рекIелъ унти бугев, иман загIипав, хIалихьатав чиясул ракIалъе нужедехун хабар бици бокьизе бегьула. Нужеца гьездехун абизе ккараб рагIи къокъго ва гьаракь борхичIого абе**, щибго щаклъи кколареб мухIканаб рагIи абун тIубазабе гьездехун гьабулеб калам. Гьаб аяталда жаниб тIоритIел буго руччабазул гьаракьги гIаврат букIиналда, цо-цо гIалимзаби гьеб гIаврат гьечIин абун кIалъаниги.

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥٓ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ
ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾

33. Нуж нужерго рукъзабахъги чIа. Щибго хIажалъи гьечIого гьаниса къватIире рачIун гIадамазулгун журай гьабуге. **Нужеца жагьилал гIарабияз ва капурал гIадамаз загьир гьабулеб гIадин, нужер черхалъул ва ретIелалъул, курхьин-кIиликIалъул берцинлъиги загьир гьабуге.**

Нужеца паризаял какалги рукугI-сужда камил гьабун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **хIелун, гьев разилъи тIалаб гьабун рай. Нужер боцIи-малалдаса паризояб закатги кье.**

Нуж Аллагьасеги جَلَّ جَلَالُهُ **гьесул расуласеги** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **мут1иг1лъунги рук1а. Я гьав расуласул рукъалъул агьлу! Т1адег1анав Аллагьасе бокьула нуж ц1акъ рац1адал рук1изе, нужедаса кинабго чороклъи тIаса инзабизе** ва нуж кинабго мунагь-хатIаалдаса ва квешал сипатаздаса рацIцIадги гьаризе.

وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

34. Нужеца цIале ва лъазабе нужер рукъзабахъ цIалулеб бугеб хирияб Къуръанги, аварагасул صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **суннатги.** Гьелда рекъараб гIамал гьабе ва гьеб нух хьвадизабе.

ХIакълъунго Аллагь жив цIакъ гурхIулев вуго, жинда лагъзадерил киналго гIамалал лъалевги вуго. Гьел лагъзадерие маслахIат бугеб жо гьезда лъазабулев вуго ва дунял-ахираталъул бахьибуголъиялде

гьел тIоритIулевги вуго.

إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ
وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْقَٰنِتِينَ
وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ
وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ
وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ
وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ
ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ
أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

35. ХIакълъунго муслимал ва муслиматал: жидеца исламияб диналъул амру-нагью тIубалел ва гьелда нахърилълъунел. **Муъминзаби ва муъминаталги:** жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул расуласдаги иман лъун, гьеб иман ритIухъ гьабун жал хьвадулел. **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи тIалаб гьабун гIибадат гьабулел бихьинал ва гьединалго руччабиги, жидер иманалъулъ, рагIабазулъ, гIамалалъулъ ва нияталъулъ ритIухъал бихьинал ва руччабиги, Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъиялда гьесие тIагIат-гIибадат гьабиялда сабру гьабун гьелда тIадчIей гьабулел,** Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъулел пишаби теялда тIад чIунги **сабру гьабулел бихьинал ва руччабиги, Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **х1елун ва гьесул г1азабалдаса х1инкъун рук1улел бихьиналги руччабиги, жидер боцIиялдаса Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гIоло мискин-пакъирасе садакъа кьолел ва закатги кьолел бихьинал ва руччабиги, жидеца Рамазан моцIалъул паризаяб кIал кколел ва суннатал кIалалги кколел бихьинал ва руччабиги, жидеца жидер гIаврат хIарамаб жоялдаса цIунулел бихьинал ва руччабиги:** ГIаврат бахчулел, гьеб зина-хатIаалдаса цIунулел, **жидеца Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гIемер рехсолел бихьиналги руччабиги:** Кидаго жидеда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда вукIунел гьев кIалалъги рехсолел, гьесие рецц гьабун АлхIамдулиллагь абун, гьев кIодо гьавун, Аллагьу акбар абун гьев вацIцIад гьавун субх1аналлагь абун гьев цо гьавун Лаилагьа иллаллагь абун абулел. **Гьал цере рехсарал муъминзаби тIадегIанав Аллагьас жидер мунагьал рахчулел ва жидее ахираталда цIакъ кIудияб ажруги хIадурун бугел руго.**

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ
وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ
وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا
مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

36. Цониги муъминчиясда ва муъминай чIужуялда рекъараб гьечIо ва гьезие бегьуларо Аллагьасги جَلَّ جَلَالُهُ **гьесул расуласги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **цо хIукму гьабураб мехалъ, гьеб хIукмуялъул хилапалда иш гьабизе.**

Гьеб хIукмуги жибго тун цоги хIукму гьабизе ва гьеб лъикIаблъун

бихьизе бегьуларо. **Жинца Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ва расуласул амруялда гIасилъи гьабурав чи вуго жив баянаб къосиналъ къосарав.** Гьев шаргIалдаса вахъарав чи вуго ва жиндир нухги мекъи ккарав вуго.

Гьаб аят рещтIине гьабиялъе сабаб бицана жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир гъарабаш вукIун тархъун, вас гIадин жиндир рукъов вугев Зейд ибну ХIарисатие гьарана жиндир яцгIал Зайнаб бинту ЖахIш. Гьелъие Зейдие ине бокьичIо ва гьей гьеб амру тIубазе нахъчIван чIана. Гьелъул вац ГIабдуллагь ибну ЖахIшиеги бокьун букIинчIо Зайнаб Зайдие кьезе, гьей къурайшияб тухумалъул къадру бугей гIадан йикIун, Зайдги лагъзадерил вукIарав чи вукIун. Цинги тIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рещтIизабуна. ГIабдуллагьги разилъун Зайнабги Зайдие кьуна. Гьел киназдаго Аллагь разилъаги.

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

37. Дуца рехсе, МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **иман-исламалда тIовитIун жиндие кIудияб нигIмат кьурав ва дуцаги жив тархъун, дурго вас гIадин кIодо гьавун жиндие нигIмат кьурав** Зайд ибну ХIарисатида **дуца абураб гIуж: «Дуца чIужу дуего те ва гьелда цIар тIамуге.**

Мун Аллагьасдасаги جَلَّجَلَالُهُ **хIинкъа гьей Зайнабие къварилъи гьабизе» - абун. Дуца жанибги бахчун букIана Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиб загьир гьабизе бугеб амру:** Зайдидаса ятIалъун гьей Зайнаб жиндир чIужулъун йикIунеблъи лъазабун букIана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ. Гьеб амру жинца жаниб цIунун букIана ва Зайдие гьей Зайнаб нахъе йиччазе бокьараб мехалъги гьей йиччаге абун Зайдие насихIат гьабулеб букIана.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму тIубалеблъи ва гьесие бокьараб жо лъугьунеблъи якъинго лъалеб букIиналъ хирияв аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ Зайнаб йиччазе Зайдие изну кьолеб букIинчIо, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къадар гьабураб гIуж щведал, жиндир изну гьечIониги гьеб ригьин биххулеблъи лъалеб букIун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе бокьун букIинчIо гIадамазда жаниб хабар бицинеги аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ жиндир васлъун вукIарав чиясул чIужу ячун йгин абун.

Гьеб аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ бокьичIеб жо хвезабун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго**: «Мун хIинкъулев вуго гIадамаздаса ва гьез бицулеб рагIиялдаса. Мун гьелдасан хIинкъуге. Мун жиндаса хIинкъизе**

хIакъав чи цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго. Я МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ! Зайдица гьей Зайнабил цIар тIамун гьелъул гIидда тIубараб мехалъ дица дуе чIужулъун кьуна гьей Зайнаб. Гьеб дица гьабуна жагьилиял гIарабиязул гIадат хвезабун жидер васаллъун ккурал гIадамазул рукIарал руччаби рачизе бегьуларин абураб.

Муъминзабазе щибго къварилъи гьечIого букIизе ва гьезда лъазе жидер васал руго абун рукIарал гIадамаз риччарал руччаби рачизе бегьулеблъи, гьезул гIидда тIубараб мехалъ. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб хIукму-къадар жиб тIубалеб, жиб хисулареб букIуна. Гьеб хIукмуялда рекъон кьуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Зайнаб жиндир расуласе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ чIужулъун.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе Зайнаб кьурав Вали живго тIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIана. Гьедин букIиналъ хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ Зайнабиде тIаде лъугьана гьелъул изну гьечIого, ригьин гьабичIого, нугIзалги гьечIого, магьариде боцIи кьечIого. Гьеб иш буго цохIо аварагасде صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ хасаб хIукму.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асхIабасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Зайнаб жий чIухIарайлъун йикIунаан цогидал аварагасул руччабаздаса ва гьелъ абулаан: «Нуж аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ кьуна нужер бетIергьабаз. Дун аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ кьуна анкьалго зобазда тIад вугев БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ»* - абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ЖахIшил яс Зайнаб чIужулъун ячиналда сверун исламияб диналда ва хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ чIегIераб тIанкI лъезе бокьарал гIадамаз гIемераб гьересияб хабар ургъун буго ва гьеб цо-цо тафсиралъул тIахьазда хъванги буго. Нилъеца рекIелчIей гьабулеб жо буго халкъалъулго хирияв МухIаммад авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ кинабгIаги гIодобегIанаб пишаялдаса ва узденлъи-бахIарчилъиялъе мукъсанлъи бачIунел сипатаздаса вацIцIадав вукIин.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIикматалдалъун Зайдил чIужулъун йикIарай Зайнаб гьес цIарги тIамун, гIиддаги тIубан хадуб аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ кьун йиго: г1арабиязда жаниб бук1араб васлъун кквейги, гьелъул хIукмуги хвезабун, гьеб жагьилияб гIадат батIул гьабун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул яцгIалги йикIадго, гьесда йихьулей ва лъалейги йикIиндал, гьев нахъчIвалеб щибго жо букIинчIо гьей Зайнаб Зайдие чIужулъун кьечIого, гьелдаса цеего жинца ячизе. Гьаб хIукмуялъги баян гьабулеб буго исламияб диналда ва аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гIайиб чIвазе бокьарал гIадамаз ургъарал къисаби гьересиял харбал рукIин.

Зайд ибну Х1арисат رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ вукIана аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ чIужу Хадижатил

Исламияб дин бачIинелде цевего асирлъуда вукIарав ва гьелъ аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ сайгъат гьавун кьун вукIарав чи. Авараглъи кьун хадуб хирияв аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Зайд رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ тархъун вукIана ва жидерго хъизаналда гьоркьов тун вукIана.

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾

38. Аллагьасул аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **къварилъи букIуларо Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие парз гьабураб ва хIалал гьабураб жоялъулъ.** Гьедин хIалал гьабураб жоялдаса буго аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гIемерал руччаби рукIинги.

Гьеб гIемерал руччаби рукIин церехун рукIарал аварагзабазул нух буго. Гьеб нухалда рекъон Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ МухIаммад аварагасеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ изну кьун буго руччаби рачизе. Аллагьасул свалат салам лъеяв Давуд аварагасул нусго чIужу йикIанин абуна гIалимзабаца. Гьесул вас Сулейман аварагасулги лъабнусго чIужу йикIана, цогиги гъарабашалги рукIана бусаде ккурал (жидеда аскIов вегулел). **Гьаб буго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиб къадар гьабураб ва жиндие щибго хиси гьечIеб хIукму**.

ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

39. Гьел аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **руго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рисалат умматалъухье щвезабулел ва гьесул амруялда гIасилъизе хIинкъулел.**

ЦохIо Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **гурони цоги щивго чиясдаса жалги хIинкъуларел.** Гьел аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ нухалда нахъвилълъа мун, я МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва дуца гIадамазул хабаралъул щибго кIвар гьабуге. **Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гIезе вуго кинабго халкъалъе жинца хIисаб-мизан гьабулевлъун** ва гьезие жазаъ гьабулевлъунги.

مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

40. Аллагьасул свалат салам лъеяв **МухIаммад гьечIо нужер цониги бихьинчиясе эменлъун. Гьев вуго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир дин малъизе витIарав расул ва аварагзабазул** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **ахиравги.**

Гьесдаса хадув цоги авараг вукIине гьечIо ва гьес нужехъе щвезабураб исламияб динги абадиялъго букIунеб хIакъаб дин буго. Х1акълъунго **ТIадегIанав Аллагь вуго жинда кинабго жо лъалевлъун**. Жинца гьабулеб хIукму-къадаралъул маслихIат лъала гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва жинда жаниб хIикмат-пайда гьечIеб хIукму гьес гьабуларо.

Гьаб аяталъги баян гьабула васлъун чидар чи кквей батIулаб букIин, гьев Зайдги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вас гьечIеблъи.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾

41. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсе кигIан кIваниги гIемер ва такрар гьабун рехсеялдалъун.

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾

42. Ва нужеца гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вацIад гьавун тасбихIги гьабе радалги къасиги гIужаз.

Даимго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда чIезаве. Гьев нуж рижарав Халикъ вукIин, нуж хьихьулев Разикъ вукIин, Ахираталда нужее жазаъ гьабулев къиямасеб къоялъул БетIергьан вукIин ракIалда чIезабе. Гьес нужее кьурал нигIматазда щукру гьабе. Дунял-ахираталъул балагьаздаса цIуниги, киналго умуразулъ квербакъиги гьесдаса тIалаб гьабе. Кинабго лъикIлъи щвеялде хьулги цохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъе.

هُوَ ٱلَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

43. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужеца гIибадат гьабизе хIакъав нужер БетIергьан, **жив кидаго нужеда гурхIулев,** нужее кинабго рахъалъан лъикIлъи щвезеги бокьулев.

Гьединго малаикзабацаги нужее дугIа гьабула ва нужер мунагьал рахчи тIалаб гьабула. Гьеб кинабго лъикIлъи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гьабулеб буго **купруялъул ва жагьиллъиялъул бецIлъиялдаса къватIире рахъун нуж иманалъул нуралда тIоритIизе.** ХIакълъунго **Аллагь муъминзабазда жив гурхIулев вуго.** Гьезул дагьаб лъикIаб гIамалалде данде гIемераб ажру гьабулев вуго. Гьезул гIемерал мунагьазда тIаса лъугьун гьезде гурхIел гьабулевги вуго.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

44. Гьел муъминзабазда къиямасеб къоялъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ данде чIвараб мехалъ гьес салам кьун гьел кIодо гьарула.

Гьезие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цIакъ кIудияб ажруги хIадурун буго. Даимго жанир рукIунеб нигIматазул алжан хIадурун буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾

45. Я гьав авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Дица мун витIун вуго дур умматалъе ва цереккун рукIарал киналго умматазеги дуца нугIлъи гьабулевлъун.

Киналго аварагзабаца عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ жидер умматазухъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рисалат щвезабуна абун. **Дуца муъминзабазда рохел бицуневлъунги.** Гьезие ахираталда алжаналъул нигIматал ругин абун. **Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ

инкар ккураб къавмалъе хIинкъи кьолевлъунги, гьезие ахираталда жужахIалъул гIазаб бугин абун.

وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذْنِهِۦ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾

46. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун ва гьесул изнуялдалъун диналде халкъ ахIулевлъунги витIун вуго мун, жинца нур балеб чирахълъунги гьавун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун.

Дуца купру-ширкалъул бецIлъиялдаса исламияб диналде рачIулеб нух бихьизабулеб бугелъул, гьел гIадамазе мун вуго бакараб чирахъ гIадин ва гвангъараб бакъ гIадин.

وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾

47. Дуца муъминзабазда рохелги бице, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, хIакълъунго гьезие Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан цIакъ кIудияб цIоб-рахIмат буго абун.

Дунялалъул рокъор гьел иман-исламалда тIоритIун руго, ахираталда гьезие алжаналъул нигIматалги руго.

وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَدَعْ أَذَىٰهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

48. Мун капурал ва мунапикъал гIадамазе бокьараб жоялда нахъвилъилъун гьезие мутIигIлъуге. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуда амру гьабураб хIалалъ ахIе дуца диналде халкъ.

Гьез дуе гьабураб къварилъи хIехьон сабру гьабе, дуца тавакалги тIадегIанав Аллагьасде тIаме. Дуе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIезе вуго жинда дур амру тIамулевлъун ва жинца дуе квербакъулевлъунги. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ таваккал тIамурав чиясе гьес дунялалъулги ахираталъулги умурал бигьа гьарула.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

49. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеца муъминал руччаби рачараб мехалъ цинги гьезул цIарги тIамураб мехалъ, нуж гьезда аскIорги регичIого – гьел руччабазда тIад гIиддат гьечIо гьез нужее тIубазе кколеб.

Гьеб гIиддат букIуна жинда аскIор регарал руччабаца гьабизе кколеб, гьезул рахIмоялда жаниб лъимер ккун бугеблъи яги гьечIеблъи лъазе, цоги росасе иналде цебе. Гьебги лъабго хIайиз бачIизе гIадаб заман буго. ХIайз бачIунарей чIужуялъ лъабго моцIалъ сабру гьабизе ккола. **Гьел нуж аскIор къачIого цIар тIамурал руччабазе нужеца дагьабго боцIи кье.** Гьезда цIар тIамун бугелъул гьезие дагьаб кумек гьабе кваналеб жо кьун, яги ретIелниги,

гIарацниги кьун. **Цинги щибго зарал гьабичIого берцинаб хIалалъ гьелги жидерго агьлуялъухъе риччай.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحۡلَلۡنَا لَكَ أَزۡوَٰجَكَ ٱلَّٰتِيٓ
ءَاتَيۡتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَ مِمَّآ
أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيۡكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ
عَمَّٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِي
هَاجَرۡنَ مَعَكَ وَٱمۡرَأَةً مُّؤۡمِنَةً إِن وَهَبَتۡ
نَفۡسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنۡ أَرَادَ ٱلنَّبِيُّ أَن يَسۡتَنكِحَهَا
خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۗ قَدۡ
عَلِمۡنَا مَا فَرَضۡنَا عَلَيۡهِمۡ فِيٓ أَزۡوَٰجِهِمۡ
وَمَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ لِكَيۡلَا يَكُونَ
عَلَيۡكَ حَرَجٞۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا
رَّحِيمٗا ٥٠

50. Я гьав авараг ﷺ! хIакълъунго Дица дуе чIужулъун рачизе хIалал гьарун руго дуца жидее магьари кьурал узденал руччаби Диналде халкъ ахIизе бигьалъи букIизе, батIи-батIиял къавмазулгун гIагарлъи хурхизе г1оло дуе изну кьун буго руччаби рачизе. **Гьединго гъанимат гьабун щварал гъарабашалги хIалал гьаруна. Дур инсул вацазул ва яцазул ясалги хIалал гьаруна чIужулъун рачизе.**
Дур эбелалъул яцазул ва эбелалъул вацазул ясалги хIалал гьаруна, гьел ясаз Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналъе гIоло гьижра гьабун мунгун цадахъ Мадинаялде рачIун ругони. Цо муъминчIужуялъ жиндир напс аварагасе х1алал гьабун кьуни магьари тIалаб гьабичIого, гьейги бегьула аварагас** ﷺ **ч1ужулъун ячизе, гьесие гьей чIужулъун ячизе бокьани. Гьеб хIукмуги аварагасда** ﷺ **хасаб хIукму буго, цогидал муъминзабазе жиб гьечIеб.**
Гьел муъминзабаца руччаби рачула валиясул изнуялдалъун, кIиго нугIги гьоркьов вукIун, магьариде щиб бугониги боцIиги кьун.
ХIакълъунго киналго муъминзабазе парз гьабураб руччаби рачиялъул ва гьезул гъарабашазул х1укму Дида лъалеб буго. Гьаб аяталда жанир ругел хасал масъалаби руго жал аварагасе ругел ва гьесие бигьалъиялъе ругел. **Дуе къварилъи гьечIого букIизе гьабуна гьеб х1укму.** ХIакълъунго **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жиндир мунагьал рахчи гIемерав ва гурхIелги г1ат1идав.**

* تُرۡجِي مَن تَشَآءُ مِنۡهُنَّ وَتُـٔۡوِيٓ إِلَيۡكَ مَن
تَشَآءُۖ وَمَنِ ٱبۡتَغَيۡتَ مِمَّنۡ عَزَلۡتَ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيۡكَۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعۡيُنُهُنَّ وَلَا
يَحۡزَنَ وَيَرۡضَيۡنَ بِمَآ ءَاتَيۡتَهُنَّ كُلُّهُنَّۚ
وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
عَلِيمًا حَلِيمٗا ٥١

51. Дуе ихтияр буго, я гьав авараг ﷺ**, гьел руччабазул дуе бокьарал цIар т1амун нахъе риччазе ва дуе бокьарал дудаго аскIор тезеги. Дуца сордо базе аскIове инчIого тун рукIарал руччабазда аскIов аниги дуе щибго къварилъи гьечIо ва дуда гIайиб букIуларо.**

Гьаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруги гьел руччабазул ракI парахалъулеб, гьезул бер бохулеб амру буго. Гьел пашманлъизеги гьечIо ва гьел разиял рукIизе руго дуца гьезул щияй цоялъе кьураб жоялдаса.

Гьел руччабазда лъараб мехалъ ТIадегIанав Аллагьас аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ихтияр кьун букIин гьес жиндир руччабаздехун гьабулеб гIамал жиндие бокьухъин гьабизе, гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда разилъула ва гьезие аварагас гьабураб гIамал квешги бихьуларо.

ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго нужер ракIазда жаниб бугеб жоги. ХIакълъунго **Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда кинабго жо лъалев,** жинца гьабулеб ишалъулъ гIадлу битIарав, хIикмат камилав вуго. **Жиндир гурх1ел-х1алимлъи г1емеравги вуго.**

لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَٰجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

52. Гьал дуда ругел ичIго чIужуялде тIаде цогиги чIужу ячизе дуе хIалаллъуларо, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. Гьел руччаби хисизеги хIалаллъуларо дуе. Гьезул цIар тIамун гьезул бакIалда цоги руччаби рачинеги хIалаллъуларо, **кигIанго дуда гьел цогидал руччаби берцин рихьун гьел дуе рокьаниги. Дуе гъаниматалдаса щварал гъарабашал хIалаллъула,** гьел руччабилъун рукIунарелъул. ХIакълъунго **ТIадегIанав Аллагь нужер киналго хIалал лъалев, гьезул хъаравуллъи ккурав вуго.** Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъаларо абун ракIалде ккун нужеца шаргIалъул гIорхъаби хвезаруге.

ТIадегIанав Аллагьас хирияв аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ руччабазе ихтияр кьедал гьез дунялалъул берцинлъи, бечелъи тIаса бищизе, яги Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расулги, ахираталъул рукъги тIаса бищизе ва гьел руччабаца Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расулги тIаса вищидал, гьезул хIурмат гьабун, хирияв аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ амру гьабуна гьел руччабада тIаде цоги руччаби рачунге абун ва гьезул цIар тIамун гьел нахъеги риччаге абун. (28-29 аяталде балагье).

Жинда Аллагь разилъаяй ГIайшатидаса ва цогиги асхIабзабаздаса бицараб цо рагIи буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ хвелелде гьесие хIалал гьабун букIанин жиндие бокьарабгIан руччаби рачизеян абун. Цоги гIалимзабаца абуна: жагьилиял гIарабиязул гIадат букIана кIиго чи рекъон жидеца руччаби хисулеб: гьасул чIужу досие кьун, досул чIужу гьасие кьун. Гьаб жагьилияб г1адат хвезабун ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Дуца гьел руччаби хисизеги

бегьуларо» - абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤۡذَنَ لَكُمۡ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيۡرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنۡ إِذَا دُعِيتُمۡ فَٱدۡخُلُواْ فَإِذَا طَعِمۡتُمۡ فَٱنتَشِرُواْ وَلَا مُسۡتَـٔۡنِسِينَ لِحَدِيثٍۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ يُؤۡذِي ٱلنَّبِيَّ فَيَسۡتَحۡيِۦ مِنكُمۡۖ وَٱللَّهُ لَا يَسۡتَحۡيِۦ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَٰعٗا فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٖۚ ذَٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّۚ وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ٥٣

53. Я Гьал иман лъурал гIадамал! Нуж аварагасул рукъзабахъе лъугьунге, нужее изну кьун хадуб гурони. Аварагасул хIурмат цIунун, гьесул руччабазе къварилъи гьабичIого букIизе. **Нуж тIагIам кваназе ахIараб мехалъ гьесул рукъзабахъе лъугьизе бегьила, гьеб тIагIам бежа-белъизегIан гьесул рокъор гIодор чIун чIечIого,** тIагIам хIадурараб мехалъ лъугьа рукъоре. **Киннигни нуж ахIараб мехалъ рокъорги лъугьа, гьеб тIагIам кванараб мехалъ тIаде рахъун къватIиреги а.**

Гьесул хабаралда ракI гъун гIодор чIунги рукIунге, нужго цоцаде хабар бицунелги рукIунге. **ХIакълъунго гьедин нуж рукIин аварагасе** ﷺ **зарал гьабулеб иш буго. Гьев нечонги вукIула нужедаса,** нужеда тIаде рахъун къватIире аян абизе, **амма Аллагь** ﷻ **нечоларо жинца хIакъаб жо бицизе ва битIараб нух лъазабизе.**

Гьев аварагасул ﷺ **руччабаздаса цо жо тIалаб гьабулеб бугони нужеца гьеб тIалаб гьабе пардавалда нахъа чIун** – гьезул бадире балагьун чIечIого. **Гьедин гьаби бацIцIадаб ва лъикIаб буго нужер ракIазе ва гьезул ракIазеги.** Нич тIаса унеб, щаклъи кколареб буго. **Нужее изну гьечIо Аллагьасул** ﷻ **расуласе щибго жоялдалъун зарал гьабизе. Нужее хIалалаб гьечIо аварагасда** ﷺ **рукIарал руччаби рачизеги, абадиялъго.** Гьезул хIурмат цIунизе рекъараб буго нужерго улбузул гIадин. Аварагасул ﷺ адаб цIунизеги тIадаб буго гьев чIаго вугеб мехалъги хвараб мехалъги. **ХIакълъунго нужеца аварагасе** ﷺ **зарал бугеб жо гьаби Аллагьасда** ﷻ **аскIоб цIакъ кIудияб мунагь буго.** Гьелдаса Аллагь ﷻ тIаса лъугьуларо. Аллагьасул ﷻ расуласе зарал гьаби Аллагьасе ﷻ зарал гьаби буго.

إِن تُبۡدُواْ شَيۡـًٔا أَوۡ تُخۡفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمًا ٥٤

54. Нужеца щиб бугониги жо загьирго гьабуниги, гьеб бухчун, балъго гьабуниги, тIадегIанав Аллагь жинда гьеб лъалев вуго, ва **кинабго**

махлукъаталъул ахIвал-хIал лъалев вуго.

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ ۗ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

55. Муъминал руччабазда мунагь-хIакъ гьечIо гьез гьумер бахчичIо абун жидерго инсудасаги, васаздасаги, вацаздасаги. вацазул васаздасаги, яцазул васаздасаги, муъминал руччабаздасаги, жидер рукъор ругел гъарабашаздасаги.

Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъа, я гьал муъминал руччаби, шаргIалъул гIорхъаби хвезаризе. ХIакълъунго Аллагь вуго жинда кинабго жо бихьулев ва лъалев.** Нужер ракIалда хъатIараб хивалги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, нужер щибаб лагаялъул багъариги лъала.

Бусурманал руччабаца жидер берцинлъи бахчизе тIадаб буго капурал руччабаздасаги: гьез бусурбабазул берцинлъи жидерго росабазда бицун гьезул хьул лъечIого букIизе бусурманал руччабазда.

إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

56. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагьас ва гьесул малаикзабацаги свалат битIула кинабго халкъалда расуллъун витIарав аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ свалат битIула абураб рагIиялъул магIна буго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир расуласда гурхIула, гьесул даража-макъамги тIадегIан гьабула, гьев тущбабазул заралалдасаги цIунула, гьесие квербакъиги гьабула абураб.

Хириял малаикзабаца аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ свалат битIулин абураб рагIиялъул магIна буго гьез аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дугIа гьабула гьесда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурхIагиян, гьесул даража-макъам тIадегIан гьабегиян абун.

Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужецаги свалат битIе гьев хирияв аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **ва нужеца гьев кIодо гьавун гьесие саламги гьабе.** Нужеда тIад цIакъ кIудияб хIакъ буго гьев аварагасе тIубазе кколеб: гьев вугелъул нуж жужахIалъул гIазабалдаса хвасар гьарун нигIматазул алжаналда лъугьизариялъе сабаблъун вугев. Купру-ширкалъул бецIлъиялдаса иманалъул нуралде нуж тIоритIаравги. Гьедин бугелъул нужеца хирияв аварагасде صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ свалат салам гIемераб битIе. Гьесул цIар рехсанщинахъе: «Аллагьумма ссвали гIала МухIаммадин ва гIала а́лигьи ва саллим» абе.

Гьаб аяталда жаниб тIоритIел буго жинда свалат салам лъеяв МухIаммад авараг Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижараб кинабго махлукъалъул бищунго

хирияв вукIиналда, гьев жинда Аллагьасул ﷻ рахIмат рещтIулев вукIиналдаги. ТIадег1анав Аллагьас аварагасда ﷺ свалат битIараб мехалъ, гьев кIодо гьавигун цадахъ гьесда Аллагьасул ﷻ рахIматалги рештIула. Гьев авараг ﷺ хирияв вукIиналдалъун гьесда иман лъурал муъминзабиги хириял руго. ТIадегIанав Аллагьас гьел муъминзабазда абиги: «Дица свалат битIула хирияв аварагасда ﷺ, нужецаги битIе гьесде свалат» – абун муъминзабазе бугеб хиралъи ва тIокIлъи буго.

ТIадегIанав Аллагьас хирияв авараг ﷺ уммат алжаналде тIобитIиялъе сабаблъун гьавидалго, муъминзабаз Аллагьасда ﷻ гьари гьев аварагасда свалат салам лъе абун – гьеб буго Аллагьасул ﷻ нигIматазда щукру гьабиялъул цо тайпа.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1алиасх1абасдасан бицараб х1адисалда буго, жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абунин: *«Бахилчи вугин гьев, дунги жинда аск1ов рехсон дида свалат бит1ич1ев чи»*- абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Аллагьас ﷻ тавпикъ кьеги гьев разилъулеб гIамал гьабизе ва гьесие хирияв аварагасул ﷺ суннат тIубазе.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾

57. ХIакълъунго жидеца Аллагьасе ﷻ ва гьесул расуласе зарал гьабулел гIадамазе Аллагьас ﷻ лагIнат кьун буго дунялалдаги ахираталдаги.

Гьел Аллагьас ﷻ жиндир рахIматалдаса ва гурхIел-цIобалдаса рикIкIад гьарун руго. **Ахираталда гьезие хIадурун буго жал гIодорегIан гьарулеб жужахIалъул гIазаб.**

وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾

58. Муъминзабазе ва муъминал руччабазе гьезул щибго гIайибги гьечIого къварилъи гьабулел гIадамал руго жидеца бугьтан лъолел ва кIудияб мунагь гьабулел.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾

59. Я гьав авараг ﷺ! Дуца дур руччабазда абе ва ясаздаги абе, киналго муъминал руччабаздаги абе, жидеца бетIералдаги черхалдаги тIад гIатIидаб кIаз бай абун.

Черхалъул сипат бицулареб, гьумерги бахчулеб кIаз бай, жидеда канлъи бихьизе цо бер къватIибе баккунги те. Гьаб черх бахчи тIадаб буго руччаби

рукъоса къватIире рахъулеб мехалъ. Гьаб рагIиги буго жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица бицараб.

Гьедин черх бахчараб мехалъ гIадамазда лъала гьел рукIин муъминал руччаби: жал узданал, жидеца къабихIаб гIамал гьабуларел. **Цинги гьезие заралги гьабуларо квешаб тIабигIат-гIамал хьвадизе гьабулел хIалихьатал гIадамаз. ТIадегIанав Аллагь вуго муъминзабазда гурхIулев, гьезул мунагьалги рахчулев.**

60. Мунапикъзабиги, рекIелъ унти бугел иман загIипал гIадамалги, гьединго жидеца Мединаялъул гIадамазда гьоркьоб гьересияб хабар бицун, гIадамазул ракIазулъе хIинкъи ва щаклъи лъугьине гьабулел гIадамалги, нахъчIван чIечIони гьел квешал гIамалал хьвадизариялдаса, Дица мун гьезда тIаде тIамизе вуго, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**,** гьезда рагъ гьабизе ва гьезие гIазаб гьабизе. **Цинги гьел дур мадугьалзабилъун Мединаялда хутIизе гьечIо цIакъго дагьаб заманаялъ гурони:** гьениса лъутун къватIире инегIан заманаялъ гурони.

*لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾

61. Жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **щцим бахъараллъун, гьесул рахIматалдаса рикIкIад гьаруралъун ине руго гьел Мединаялдаса нахъе.**

مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

Кир жал ратаниги гьел муъминзабаца кквезе руго ва чIвазеги руго. Гьел ругелъул Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналде данде чIарал, гьесул аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва муъминзабазе зарал гьабулел гIадамал.

62. Гьаб буго ТIадегIанав Аллагьасул нух ва гIадат: цересел умматазул мунапикъзабазеги гIазаб жинца гьедин гьабуна. **Гьеб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **нухалъе щибго хиси букIунаро.**

سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

Дуца ракI къварид гьабуге, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дуда сверухъ ругел мунапикъзабаца дуе гьабулеб къварилъиялда. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьездасаги щцим босизе буго ва гьел инжит гьарун нужеда гьоркьоса къватIир къотIизе руго.

63. ГIадамаз дуда гьикъулеб буго, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, къиямасеб къоялъул хабар.** Мушрикаца мун

يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾

махсароде гьавун, ахират букIиналда иман лъечIого абулеб буго кидаха букIине бугеб гьеб къиямасеб къо абун.

Дуца гьезда абе, хIакълъунго гьеб къиямасеб къо кида букIунеблъи тIадегIанав Аллагьасда лъала. Гьеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гIадамал жинда раккизе гьаруларе гъаибаб иш. **Дудаги лъаларо, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьеб къиямасеб къо цIакъго аскIобе щун батизе бегьулеблъиги.** Гьеб буго мушриказе хIинкъи кьун абулеб рагIи. Жиб бачIин хIакъаб жо бугелъул, къиямасеб къо цIакъ гIагарда букIизеги бегьула.

إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾

64. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагьас капурзабазе лагIнат кьуна ва гьезие ахираталда жужахIалъул цIадул гIазабги хIадурун буго.

Гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдаса рорчIизе гьечIо.

خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾

65. Даимго рукIинелъун лъугьизарула гьел капурзаби жужахIалъул гIазабалъулъ ва гьезие кумек гьабулев, гьел гIазабалдаса хвасар гьарулев гьудул-гьалмагъги, валиги вукIуларо.

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾

66. Гьеб къиямасеб къо буго капурзабазул гьурмал жужахIалда жанир сверсвезарулеб къо: цIеда жаниб маххул чIоралда тIад ххун, гьан бежизабулеб гIадин.

Гьел капурзабацаги абулеб: «Вай нижее бугеб къварилъи! Вай ниж Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласдаги мутIигIлъун рукIараланищ!» - абун.

وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾

67. Жидецаги абула: «Я нижер БетIергьан! ХIакълъунго ниж мутIигIлъун рукIана нижер сайидзабазда ва нижер церехъабазда. Гьез къосизаруна ниж битIараб нухалдаса.

رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

68. Я нижер БетIергьан! Дуца гьезие гIазаб гьабе кIиго нухалъ цIикIкIун ва дуца гьезие цIакъ кIудияб лагIнатги кье!» - абун.

Гьеб жужахIалъул агьлуялъ бицараб хабаралъухъ гIенеккулев чи вукIуларо, гьезул мукIурлъиги зигардиги къабул гьабуларо. Жидер церехъабиги, хъанчалги, аллагьзабиги гьелгун цадахъ жужахIалъур рукIула ва гьел жидер чурхдуздалъун жужахI боркьулеб жолъун

рукIула.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIунаги нилъ гьеб гIазаб тIад гьабулеб гIамал гьабиялдаса.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив разилъулеб гIамал гьабизе.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْاْ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُواْ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

69. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нуж рукIунге жидеца Муса аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къварилъи гьабурал гIадамазда релълъун.

Гьев Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жинца черх бахчулев вукIиндал, гьесда цояз абуна тIомалда тIад барас (проказа) унти бугин гьесда абун. Цогидаз абуна гьесда къуркъул буго абун (грижа паховая). **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вацIцIад гьавуна гIадамаца жинда чIвараб гIайибалдаса. Гьев Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ БетIергьан Апллагьасда аскIов цIакъ къадру бугев вукIана.** Жиндир дугIаялъе жаваб гьабулевлъун вукIана, жинда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ к1алъарав, Калимуллагьги вукIана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вукIана жиндие цIакъ гIадамазул бераздаса вахчун вукIизе бокьулев. Гьев цIакъ нечолевги вукIана, жиндир черх загьир гьабуларевги вукIана. Гьесие бануисраилазул цо гIадамаз къварилъи гьабуна ва гьез абуна: «Гьав гьадигIанго вахчизе гIилла гьечIо гьасул тIомалда унти букIун гурони, яги гьесул цахма гьорораб букIун гурони, яги цоги гIузру букIун гурони» - абун.*

ТIадегIанав Аллагьасе бокьана Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьел гIадамаз бицунеб гIайибалдаса вацIцIад гьавизе. Цо къоялъ гIадамал гьечIеб бакIалде ун, тIаса ретIел бахъун, гьеб цо гамачIалда тIадги лъун, Муса черх чуризе лъугьана. Черхги чурун тIад ретIел ретIизе абун Муса гамачIалде аскIове щведал, гьеб гамачI Мусал ретIелгун цадахъ гьесдаса лъутун ана. Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир гIансаги босун гамачIалда хадув лъугьана. «Дир ретIел кье гамачI» - абун ахIулаго.

Гьедин Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ цо жамагIат бугеб бакIалде аскIове щвана. Гьезда Мусал черх бихьана цIакъ берцинаб, жинда т1ад щибго гIузру гьечIеб. Гьедин вацIцIад гьавуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьел г1адамазул гIайибалдаса» - абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾

70. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъа.

Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъи гьабуге.

Нужеца хIакъаб, битIараб рагIиги бице.

Гьересияб, жинда жаниб инсанасе зарал бугеб рагIиги бицунге.

يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١

71. Нуж Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъун хьвадани Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее лъикIаб гIамал гьабизе тавпикъ кьела, гьабураб гIамалги къабул гьабила.

Нужер мунагь-хатIаалдаса гьев тIасаги лъугьила. Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласеги мутIигIавлъун хьвадарав чиясул цIакъ кIудияб лъикIлъиялда ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиялда кверщел батула.

Дунялалда къварилъи-балагьалдаса цIунаравлъун вукIула, жив битIараб нухда ва хIакъаб диналда вукIиналдалъун. Жинца гьабулеб гIамал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи, гьесул расул разилъи тIалаб гьабун гьабулеб букIин лъан ракI парахатлъун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ божун ва гьесда тавакал тIамун вукIула. Ахираталда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие нигIматазул алжаналги хIадурун руго даимго жив жанив вукIизе. Капурав, мунапикъав чиясул дунялалъул чIаголъи кидаго рахIат гьечIеб, хIинкъи цадахъ бугеб букIула, ахираталдаги гьесие абадияб жужахIалъул гIазаб букIула.

إِنَّا عَرَضۡنَا ٱلۡأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱلۡجِبَالِ فَأَبَيۡنَ أَن يَحۡمِلۡنَهَا وَأَشۡفَقۡنَ مِنۡهَا وَحَمَلَهَا ٱلۡإِنسَٰنُۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومٗا جَهُولٗا ٧٢

72. ХIакълъунго Дица зобалаздаги, ракьалдаги, мугIруздаги дир аманат тIад босилищан бакка-бахъи гьабуна. Гьел разилъичIо аманат тIад босизе ва гьел хIинкъана жидеда гьеб аманат баччизе ва тIубазе кIеларин абун.

Дир аманат тIад босана инсанас. Гьеб аманат тIад босулеб гIужалъ инсан жиндирго напсалъе зулму гьабулевлъун вукIана: Жинца гьеб напсазда захIмалъулеб, напсалъе рихараб ва бокьулареб жо тIад босиялдалъун. **Гьеб аманат тIаде босиялдалъун жинда тIад бачIунеб амру ва амруялъул хIакъикъикъат лъаларевги вукIана.**

Жинца гьеб аманат тIубараб мехалъ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи щун ва нигIматазул рукълъун бугеб даимаб алжан щун жиндие букIине бугеб рохелги бахьибуголъиги лъаларев вукIана. Жинца гьаб аманат тIубачIеб мехалъ ахираталда жиндие абадияб жужахIалъул гIазаб букIунеблъиги лъаларев вукIана.

Ва амма гьев инсан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIакъ хира гьавун вижун вугелъул, жиндие гIелму-гIакълуги кьун бугелъул, гьев инсан гIедегIана БетIергьан Аллагьас жинда бакка-бахъи гьабураб аманат тIад босизе. Гьев инсанасда лъана БетIергьанас жинда бакка-бахъи гьабураб жоялда

жаниб жиндие маслихIат букIунеблъи, гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсансда гьесие квешаб жо гьабеян абулареблъи.

Кинабго рецц буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьев лъалел, гьесул аманат тIад босараздаса нилъ гьариялъухъ. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьари ва дугIаги буго гьеб аманат тIубазе тавпикъ кьун, жив разилъи насиблъун гьабеян абун.

Аманат абураб рагIиялъул магIна буго божилъи гьаби. Гьаб аяталда жаниб аманат абураб рагIиялъул магIна буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ парз тIад боси. Гьесул амру-нагью ва гьесул расуласул нух тIад боси. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъее аманат гьабун кьун буго нилъер кинабго черх ва киналго лугбал.

Гьедин аманат гьабун кьураб жоялъул бищун хирияб буго гIелму ва гIакълу. Гьеб гIелму-гIакълуялдалъун тIад босараб аманат буго тIадегIанав Аллагь цо вукIин лъан, гьев кинабго махлукъалъул Халикъ ва Разикъ вукIин, гьесие лагълъи гьабизе тIадаб букIин лъан, гьесда иман лъей ва гьесул расул ритIухъ гьави. Гьеб иман лъейлъун бугеб аманат тIад босараб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъее аманатлъун кьун ругел киналго лугби Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расуласе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ бокьараб хIалалъ хьвадизари буго аманат тIубай.

Зобалаздаги ракьалдаги гьеб аманат тIад босиларищан бакка-бахъи гьабунаян абураб рагIиялъул магIна буго аманат цIакъ кIудияб амру букIин баян гьаби. Гьеб магIнаялда буго ТIадегIанав Аллагьасул рагIиги: «Гьаб Къуръан мегIералда тIад рещтIизабун букIарабани дуда гьеб мегIер Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъун бихъ-бихъун унеб бихьилаан»-абураб. Суратул Х1ашр (21). Гьаб аманат инсанасда бакка-бахъи гьабиялъе сабаб бицун ва гьеб тIаде босун хадуб букIунеб хIасил бицун ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

73. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мунапикъал бихьиназе ва руччабазе гIазаб гьабизе, гьединго жидеца ширк гьабурал бихьиназеги руччабазеги гIазаб гьабизе. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминал бихьиназул ва руччабазул тавбуги къабул гьабизе, гьезие ахираталда алжаналги насиб гьаризе. ХIакълъунго **ТIадегIанав Аллагь вуго жив муъминзабазда цIакъ гурхIулев, жинца гьезул мунагьал чурулев.**

Гьаб аяталда жаниб мунапикъзаби цере рехсана мушриказдаса гьел мунапикъзабазул гIамал бугелъул аманат тIубангутIи.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда

буго: *«Мунапикъчи жиндалъун ватIа гьавизе лъалеб лъабго кIудияб гIаламат буго: жинда гьабураб аманаталъе хиянат гьаби, жинца гьереси бицин, жинца къотIиялъе хилиплъи гьаби, гьеб тIубангутIи.»*- абун. Х1адис имам Бухарис бицана.

Гьел мунапикъзабазул гIамалалъул зарал цIикIкIараб буго муъминзабазе мушриказул гIамалалъул заралалдаса. Мунапикъзаби жидеца иман лъуна абун муъминзабазда гьоркьор журан рукIула ва гьезул ракIазулъ купру букIун, кидаго гьел муъминзабазе щиб заралдай гьабилаян ургъулел рукIула.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун суратул АхIзабалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

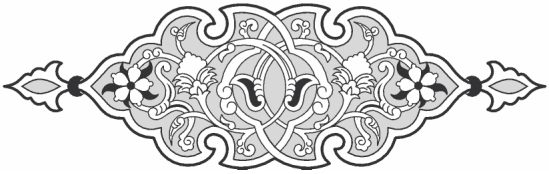

34. Сурату Сабаъ

Маккаялда рещтIизабураб, жинда жаниб кIикъоялда анцIила ункъго аят бугеб.

Сурату Сабаъ Маккаялда рещтIизарурал суратаздаса бугельул, гьелда жаниб исламияб динальул бищунго кIудияб аслу – Аллагь جَلَّجَلَالُهُ *цо гьави, хадуб аварагзаби* عَلَيْهِمُ السَّلَامُ *ритIухъ гьари ва ахираталда иман лъей баян гьабун буго.*

Кинабго махлукъат жинца бижарав ва гьелъул тадбир гьабулев БетIергьанасе рецц гьабиялдальун байбихьи гьабун буго сураталъе. Гьеб махлукъат бижарав Халикъ жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи бугев, жиндир гуч бергьарав хан вукIин бищун буго. Гьеб буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ *цо вукIиналъе рачулел далилазул баянаб ва жиндир хIужа гучаб далил.*

Хадуб мушриказул хIал бищун буго, гьез ахираталде инкар кколеб букIинги баян гьабун буго. Цо-цо аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ *къисабиги рицун руго. Давуд аварагасул* عَلَيْهِ السَّلَامُ*, гьесул вас Сулейман аварагасул* عَلَيْهِ السَّلَامُ *ва гьезие Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *кьураб ханлъиялъул, гьезие квегъараб махлукъаталъул бицен гьабун буго: гьури квегъи, хIайваназул мацI лъай, щайтIаби квегъи, Давуд аварагасда* عَلَيْهِ السَّلَامُ *цадахъ рухIчIаголъиялъ ва гъветI-хералъ тасбихI гьаби бищун буго.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул рисалат хIакъаб букIиналъе далилал рицун руго, гьесдехун хIалхъублъи гьабулел мушриказул рагIиги батIул гьабун буго. Сураталъул ахиралдаги гьел мушрикал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ *иман лъеялда ва гьев цо гьавун, гьесие гIибадат бацIцIад гьабиялде ахIулел руго.*

Сураталда цIар лъуна Сабаалъул сурат абун, Сабаъ абулеб къавмалъул къиса бищун букIиналъ гьаб сураталда жаниб. Гьаб Сабаъ абулеб къавм буго Йеменалъул ракьалда рукIарал ханзабиги гьезул рагIиятги (халкъ, ханлъиялда гъоркь ругел гIадамал). Гьеб къавм букIана ГIиса витIилелде ункънусго соналъ цебе. Гьезул ракь цIакъ бечедаб букIана, гIадамалги гIорцIарал, роххарал рукIана. Гьеб халкъалда иблисалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *нигIматазда щукру гьаби кIочезабидал, гьезул рекIелъе чIухIи лъугьун, жидер гьунар-къуваталдалъун бугин гьаб бечелъиги лъикIлъиги абун гьезда ракIалде ккедал, Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьел гьалаг гьаруна ва хадусел умматазе вагIзалъун гьезул къисаги гьабуна.*

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾

1. Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.
Киналго нигIматазул бетIергьан гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вугелъул, инсанас гьабулеб щукру ва рецц щив чиясе гьабуниги- гьеб Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб щукру ва рецц букIула. Нилъее нигIматал кьеялъе сабаблъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир махлукъат гьабуниги, гьеб нигIмат кьолев ва гьелъул хIакъикъияв бетIергьан тIадегIанав Аллагь вуго.
Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ мулк буго зобалаздаги ракьалдаги бугеб кинабго махлукъат. Ахираталдаги кинабго щукру ва рецц Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго. Гьев вуго жиндир тадбир хIакимияв: лагъзадерие маслихIат бугеб хIукму гурони жинца гьабуларев, **жинда лагъзадерил киналго хIалал лъалевги вуго;** загьирабги балъгоябги, кIалалда бугебги ракIалда бугебги лъалев вуго.

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾

2. ТIадегIанав Аллагьасда лъала ракьалда жаниб лъугьулеб жо:
хварал чагIи ракьулъе лъугьин лъала, цIад бан гьелъул лъим ракьулъе лъугьинги лъала, гъветI-хералъул кьибил ракьулъе лъугьинги лъала. **Гьеб ракьулъан къватIибе бачIунеб жоги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ:** хур-хер бижун бачIин, иццал-лъарал раккун рачIинги лъала. **Зодиса рещтIулеб жоги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ:** цIад рещтIинги, рахIматалъул яги гIазаб гьабулел малаикзаби рещтIинги лъала. **Гьел зобалазда бахунеб жоги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ:** лагъзадерил лъикIал гIамалал ва гьез Аллагьасдехун гьабулеб гьари ва хIели бахула зобалазда. **Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жив лагъзадерида гурхIулев, жинца мунагьалги чурулев**. Жинда мутIигIал лагъзадерил гIамал къабул гьабун, гьезул дугIаялъе жаваб гьабун, жегиги лъикIаб гIамал гьабизе тавпикъ кьолев, жинда гIасилъарал гIадамазе гIазаб гьаби хех гьабичIого, гьезие тавбу гьабизе рес кьолев.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ

3. Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги инкар ккурал гIадамаца абулеб буго нижее къиямасеб къо бачIизе гьечIин абун. Дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ; гьеб бачIизе бугин гьедула дун дир БетIергьан Аллагьасул

أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾

цIаралдалъун-абун.
Жинда балъгоябги жо лъалев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго гьев. Гьесул лъаялдаса борчIун кколаро цохIо заррагIадаб жоги. Зобалазда бугониги лъала Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьеб, ракьалда тIад бугониги лъала. Гьеб зарраялдасаги гьитIинаб бугониги лъала, гьелдаса кIудияб бугониги лъала. Гьеб кинабго жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аскIоб бугеб тIехьалда хъван буго ва гьесул гIелмуялъулъ буго.
Гьеб гьитIинаб зарраги балъго хутIулареб мехалъ жиндир лагъзадерил ахIвалалги лъаларищха Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ. Гьесда аскIоб киналго лагъзадерил гIамалал малаикзабаца хъван хIадур гьарун рукIула.
Гьаб къиямасеб къо бач1изе буго:

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

4. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ алжаназдалъун жазаъ гьабизе жинда иман лъун лъикIаб гIамалги гьабун хьвадарал муъминзабазе.
Гьел руго жидее Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан мунагьал рахчи бугел ва хирияб, сахаватаб алжаналъул ризкъиги бугел гIадамал.

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ
أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾

5. Жидеца дун гIажиз гьавизеян, дидаса жал бергьилин абун ракIалде ккун, дир Къуръаналда гIайиб чIван ва дир авараг гьереси гьавун хьвадарал гIадамал руго жидее ахираталда цIакъ квешаб гIазаб бугел, жинца унтизабулеб даимаб гIазабалъулъ жал рукIунел.

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ
الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

6. Жидее гIелму-лъай кьурал асхIабзабазда лъала, (гьел руго китабияб агьлоялъул г1алимзаби Г1абдуллагь ибну Салам г1адал.) гьезда хадур рачIарал Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъулел г1алимзабаздаги лъала **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуде рещтIизабураб Къуръан хIакъаб жо букIин.**
Гьеб Къуръан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIакъаб диналда ва битIараб нухда тIоритIулеб жо букIинги: жиндир гуч бергьарав, жив веццарав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин буго гьеб.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ
يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي
خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

7. Жидеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал Маккаялъул мушриказ абуна: «Нижеца вихьизавилищ нуж хун ва гьан-ракьа тIутIун ун хадуб цIидасан

чIаго гьарун тIаде рахъизаризе ругоян жинца абулев чи?» - абун. Гьеб рагIи мушрикаца абуна Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг махсароде гьавун, ахират букIиналде божичIого.

8. Цогиги гьел мушрикаца абуна: «Гьев чи вуго жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **гIунтIизабун гьереси бицулев, яги жив жундуца ккурав, гIадалаб хабар бицулев чи» - абун.**

أَفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةُۢۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ فِي ٱلۡعَذَابِ وَٱلضَّلَٰلِ ٱلۡبَعِيدِ ٨

Гьезул рагIи нахъчIван тIадегIанав Аллагьас абулеб буго: гьав авараг гьечIо жинца гьереси бицулев яги жив жундуца ккурав. **Ахираталде иман лъечIел гIадамал руго жидее жужахIалъул гIазаб букIизе бугел ва хIакъаб жоялдаса цIакъ рикIкIадаб къосиналъулъ жал ругел.**

9. Гьел мушрикал балагьуларищ ва гьез пикру гьабуларищ жидеда цебеги, жидеда хадубги ва жидер киналго рахъазда сверун лъугьун ругел зобалаздаги ракьалдаги.

أَفَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَىٰ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِن نَّشَأۡ نَخۡسِفۡ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ أَوۡ نُسۡقِطۡ عَلَيۡهِمۡ كِسَفٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّكُلِّ عَبۡدٖ مُّنِيبٖ ٩

Гьеб кинабго махлукъат бижарав, гьелъул тадбир гьабулев БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьел хун хадур тIаде рахъизаризе кIолеблъиги лъазе ккеларищ? **Дие бокьани дица гьел мушрикал ракьалда къурч1изе гьарила, яги гьезде тIаде зодисан гIазаб рещтIизабила.** Цинги бугищха гьезул дир гIазабалдаса рорчIизе бакI ва гьеб гIазаб нахъчIвазе хIалкIолъи? **Х1акълъунго Гьаб бицараб жоялда жаниб жинца пикру гьабулев, жив тавбуялдалъун Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **вуссулев лагъасе гIаламатал руго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вукIиналде ва гьесул хIалкIолъиялде жидеца тIоритIел гьабулел.**

10. Х1акълъунго, дица Давуд аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **кьуна дир рахъалъан хиралъи ва тIокIлъи.**

*وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضۡلٗاۖ يَٰجِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُۥ وَٱلطَّيۡرَۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلۡحَدِيدَ ١٠

Гьесие аварагьлъи кьуна, гьесда Забур рещтIизабуна, мугIрулги квегъана гьевгун цадахъ жидеца тасбихI гьабизе, гьесие маххги тамах гьабуна чед гьабулеб гIатI гIадин ва гьеб маххалъул къолденал гьаризеги лъазабуна.

Дица абуна: «Я гьал мугIрул! Нужеца гьав Давуд аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **цадахъ дие тасбихI гьабе, нужецаги гьабе дие тасбихI, я гьал хIанчIи!» - абун.** Давуд аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цIакъ берцинаб гьаракь букIана. Гьес гьаракь борхун тасбихI гьабулеб мехалъ ва Забур цIалулеб

мехалъ кинабго рухIчIаголъи гьесухъ гIенеккун чIолеб букIана, гьев гIодулеб мехалъ цадахъ гIодулебги букIана.

Дица гьев Давуд аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ **маххги тамах гьабуна.** Гьеб махх цIаялъ биизабизе кколеб букIинчIо, квартIица бухизеги кколеб букIинчIо. Давуд аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ кодоб гьеб гIатI гIадин букIулаан, жиндиего бокьараб тIагIел гьелъул гьабизе.

أَنِ ٱعْمَلْ سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ ۖ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١﴾

11. Дица гьесда абуна: «Дуца гIатIидал, рагъухъабазул черх цIунулел къолденал гьаре.

Гьеб къолденалъул хьухьин ва гIуцIи мухIканаб, жиндаса мунпагIат босулеб хIалалъ гьабе: тIеренаб, картIал гIатIидаб гьабун чIор черхалда щвезе толеб гьабуге. Биццатаб, бакIаб гьабун жиб баччизе захIматабги гьабуге».

Нужецаги лъикIаб гIамал гьабе, я гьав Давудил عَلَيْهِ السَّلَامُ **агьлу!** Инсул хиралъиялда ва гьесул хIалтIиялда божун рукIунге. Нужеего дунялалъеги ахираталъеги гIамал гьабе. **ХIакълъунго дун вуго нуж киназго гьабулеб гIамал дида бихьулев** ва дица нужер г1амалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

Жидеда Аллагь разилъаял асхIабзабаздаса бицараб хIадисалъулъ буго: «Давуд аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ къолденал гьарулел рукIана цинги гьел ричулелги рукIана. Гьезухъ бачIараб мухьалъул лъабго бутIа гьабун цо бутIа садакъаде кьолеб букIана, цо бутIа жиндир хъизаналъе напакъаялъе кьолеб букIана, цо бутIа хIажалъи ккараб мехалъ садакъаде ва жамагIаталъул гIаммаб амруялъе кьезе абун нахъе лъун толеб букIана»-абун.

وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾

12. Дица Сулейман аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьуриги квегъана.** Гьеб гьуриялъул хехлъиги цIакъ кутакаб букIана: **радалалдаса къалъизегIан гьелъ толаан цо моцIалъ лебалал жидеда рекIунел хIайваназ толеб гIадаб нух.**

Къалъаралдаса къасилъизегIанги гьедигIанабго нух толаан. Гьеб гьуриялъул кумекалдалъун Сулейман авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир улкаялъул бокьараб бакIалде унаан цадахъ боялги рачун. Радал къватIире арал гьел гIемераб бакIалдеги щун, къаси тIад руссунги рачIулаан.

Дица гьев Сулеймание عَلَيْهِ السَّلَامُ **тIохьиги чвахизабуна:** Лъим гIадин ракьалда т1ад хьвадулеб хIалалъ тамах гьабуна Сулеймание тIохьи – гьесул эмен Давудие махх тамах гьабураб гIадин. Гьеб маххги тIохьиги

тамах гьаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бугеб баянаб ва загьираб мугIжизат букIана гьев кIиявго аварагасе.

Гьединго Сулейман аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ дица жундулги квегъана, гьесие хIалтIи гьабизе ва гьесие хъулухъ гьабулеллъун рукIизе. Гьез гьабулеб букIана гIадамазда жиб гьабизе кIолареб захIматаб ва гIемераб хIалтIи. **Гьеб кинабго жо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялдалъун ва гьесул хIукмуялдалъун букIана. Сулейманил عَلَيْهِ السَّلَامُ амруялда гIасилъарал жундузда дица цIакъ боркьараб жужахIалъул гIазаб чIамизабизе буго.**

يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ
وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟
ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾

13. Гьел жундуца Сулейман аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ ралел рукIана гьесие бокьарал гIадинал, рорхатал ва кутакал кIалгIаби. БатIи-батIиял къаркъалабиги (статуял) гьарулел рукIана.

Маххалъул, тIохьиялъул ва цогидабги жоялъул. Гьеб Сулейманил шаргIалда статуяби гьари хIарамаб букIинчIо, гьезие лагълъи гьаби хIарамаб букIана. Нилъер шаргIалда статуяби гьари хIарам гьабуна гьезие лагълъи гьабизе гIадамал лъугьинчIого рукIизе.

ЦIакъ кIудиял гъадарабиги (хIарччал, боганал) гьарулел рукIана щайтIабаца: жидеда жанибе лъим тIураб мехалъ хIор буго абун кколел. **Гьединго чIахIиял хьагалги гьарулаан цо бакIалда лъун рукIулел,** доре-гьанире росизе кIоларел. **Дица гьев Сулейманида ва гьесул агьлуялдаги абуна: «Нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьабе гьал кIудиял нигIматал жинца нужее кьурав» - абун.**

Нужее авараглъиги кьун, жундулги квегъун, махх-тIохьиги тамах гьабун ва цогиги гIемерал нигIматал кьун ругелъул, нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьабун гьесие гIибадат гьабе ва гьев разилъулеб гIамал гьабе.

Ва амма нигIматазда жидеца щукру гьабулел гIадамал дир лагъзадеридаса цIакъго дагьал гурони гьечIо. Гьеб рагIиялдалъун ТIадегIанав Аллагьас кантIизарулел руго жиндие щукру гьабизе тIадаб букIиналда ва гьеб щукру гьабиялде гьесизарулелги руго.

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ
إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا
خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ
مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

14. Дица гьев Сулейман авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ хвезавураб мехалъ гьев хун вукIиналда гIадамал ва жундул кантIизаричIо гьесул гIанса кванараб хIапараялъ (хIутIалъ) гурони.

Гьеб гIансаги бегун Сулейманил

къаркъала гIодобе бортун индал жундузда лъана гьев хун вукIараблъи **ва гьел балъгояб жо лъалел рукIаралани** жидеда Сулейман عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хун вукIинги лъазе кколеб букIана ва **жал гIемераб заманаялъ захIматаб хIалтIи гьабулел хутIизе рукIинчIо.**

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гIадамаз абулеб букIана жундузда балъгояб жо лъалаян. Сулейман авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир как балеб бакIалда как балев вукIадго хвана ва жиндир гIансаялда тIадги ваччун, жив чIагояб мехалъ вукIараб хIалалъ, тIубараб лъагIелалъ гьадин вукIана. Гьев чIаго вугин абун гьесдаса хIинкъун, жидеца гьабулеб букIараб хIалтIи гьабулел жундулги рукIана.

Цинги гьесул гIанса ракьалда цун бугеб бакIалдаса хIапараялъ кваналеб букIун, гьеб гIанса цояб рахъалде гьетIана, хадуб бегунги ана. Гьеб гIансагун цадахъ Сулейманил къаркъалаги гIодобе бегун ана. Цинги лъана жундузда Сулейман хун вукIараблъи, г1адамаздаги лъана дозда балъгояб жо лъалареблъи.

Сабит ал-Бананиясдаса бицараб хабаралда буго*:* Аллагьасул салам лъеяв Давуд аварагас жиндир лъималаздаги, руччабаздаги, цогидаб агьлуялдаги сордо-къоялда жаниб как балеб замана бикьун букIана. Гьев Давудил агьлуялде тIаде щиб заманаялъ лъугьаниги, гьесул рукъов как балев чи ватулаан абун.

Жидеда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *бищунго бокьулеб как бай буго Давуд аварагасул* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *как бай. Гьев сардил бащадаб заманаялъ кьижулев вукIана. Цинги тIаде вахъун сардил лъабго бутIа гьабун цо бутIа как балаго инабулеб букIана. Сардил ахиралда анлъго бутIа гьабун цо батIа хутIараб мехалъ кьижулев вукIана. Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *бищунго бокьулеб кIал ккевейги Давуд аварагасул* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *кIал ккквей буго: гьес цо къоялъ кIал кколеб букIана, цоги къоялъ кIал биччан вукIулев вукIана. Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *диналъе гIоло гъазават гьабулеб мехалъ ва тущманасде данде чIвараб мехалъ гьев рагъдаса лъутулевги вукIинчIо»* – абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Жабир асхIабасдаса бицараб хIадисалдаги буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Давуд аварагасул* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *вас Сулейманил эбелалъ Сулейманида* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *абуна: «Я дир вас, мун сардилъ гIемер кьижуге. Сардилъ гIемер кьижиялъ инсан къиямасеб къоялъ пакъиравлъун гьавула»*-абун. Ай гьесул лъикIаб гIамал дагьлъула абураб магIна буго гьеб рагIиялъул

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن

15. ХIакълъунго, цIакъ кIудияб гIаламат букIана Сабаалъул къавмалъе

يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾

гьез гIумру гьабун бугеб ракьалда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъи гучаб букIиналда тIоритIел гьабулеб,** гьелъул жидеца пикру гьабизе ва Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, гьесул нигIматазда щукру гьабун хьвадизе. **Гьезул шагьаралъул кваранаб ва квегIаб рахъалда цIакъ кIудиял ахал рукIана** гьезда жаниб батIи-батIияб тIагIамаб пихъ бижулел, жанисан лълъимал хьвадулел, жидер рагIдукь чIун гIадамаз рахIат гьабулеб.

Къатадат абулев гIалимас абуна: гьел ахазул пихъ барщараб мехалда бетIералда тIад гьегьги лъун гьений жанисан чIужугIадан уней йикIана ва гьеб гьегь тIасан гъун (бортун) бачIараб пихъалъ цIолеб букIана, щибго гIакъуба бихьичIого-абун.

Дица гьел гIадамазда авараг витIун, гьесул мацIалдалъун абуна: **«Нужеца кванай БетIергьанасул ризкъи ва гьеб ризкъи нужее кьурав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукруги гьабе. Гьаб нуж жанир чIун ругеб ракь цIакъ лъикIаб ракь буго:** ах-хур гIемер бижулеб, гьава-бакъ рекъараб, нигIматал гIемераб. **Нужер БетIергьан Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **мунагьал чурулев ва жив гурхIулев вуго.** Гьев БетIергьанасул ризкъи кванараб мехалъ ва гьесие щукруги гьабураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее дунялалда нигIматал жегиги цIикIкIизарула, нужер мунагь-хатIа тIаса лъугьун тола ва ахираталдаги нужее алжаналъул нигIматал кьола.

ЦIакъ кIудияб хIикмат буго БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир халкъалъул тадбир гьабиялъулъ. Дунялалъул рукъов жиндир лагъ батIи-батIиял нигIматал кьун хьихьулев вуго, гьесие киналго маслигIаталги рекъезарулел руго. Гьев лагъасда тIад къалеб жоги буго: «Дуда лъай дур БетIергьан Аллагь вукIин ва гьес дуе кьурал нигIматалги кванан гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щукру гьабе, дурго маслахIаталъе гIоло берцинаб тIабигIат-гIамал гьабунги хьваде» - абун.

Гьаб аманат тIубарав лагъасе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дунялалъул рукъобго бахьибуголъи кьолеб буго: гьесие ризкъиги г1ат1ид гьабулеб буго, гьесул ракIги парахат гьабулеб буго, гьесул чIаголъиги рахIатаб, хIинкъи гьечIеб гьабулеб буго. Ахираталдаги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир аманат тIубарав лагъасе абадиял алжаналъул нигIматал кьолел руго. Жиндие щибго къварилъи-захIмалъи гьечIого гьаб дунялалъулги ахираталъулги сагIадат (бахьибуголъи) босизе ресги букIаго, инсан валагьулев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда разилъулареб, гьесие бокьулареб, жиндирго напсалъе къварилъи щолеб гIамал гьабиялде.

Инсанас абадияб рахIат-лазаталдаса тIаса бищулеб буго дагьабго заманаялъ жиндир напсалъе щолеб гьересияб, щайтIанияб лазат. Гьеб гIамал инсанасда берцин бихьизабулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесул тущманлъун гьабураб, жиндаса цIунеян абун лъазеги гьабураб щайтIаналъ. Жив вижарав, жив хьихьулев, ахираталда жиндир гIамалазда рекъараб жазаъ жиндие гьабулев БетIергьанасдаги гIасилъун, гьев БетIергьан Аллагьасулги жиндирги тущманлъун бугеб щайтIаналъе инсан мутIигIлъи гьечIищха цIакъ тамашаяб амру!

فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

16. Гьел Сабаалъул къавмги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялдаса ва гьесул расуласе мутIигIлъиялдаса руссана, гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нигIматазе щукруги гьабичIо.

Цинги дица гьезде тIаде биччана жидер сангарал риххулел иххал ва лъарал. Иххал абула кутакаб ц1ад бадалго сали-х1ащгун жубан бач1унеб лъималда. Гьеб иххица гьезул ахалги чIунтизаруна: цоял гъутIби кьолболъан рахъана, цогидал лъималда гъоркь гъанкъана, гьезул росабиги чIунтизаруна ва гIадамалги рикь-рикьун, цоги ватIан цIехон гьениса нахъе ана.

Гьеб Сабаалъул къавмалъ щулияб сангар гьабун букIана жидер росабаздаги ахаздаги тIаде лъим кIанцIичIого букIизе ва жидер ах-хурги берцинго ва бечедго букIизе. Гьеб сангаралда нахъа лъугьараб хIоралъул лъималдалъун жидеца ах-хурги лъалъалеб букIана. Гьаб Сабаъ ракьалда йикIана Сулейман аварагасде عَلَيْهِ السَّلَامُ иман лъурай Билкъис абулей ханги.

ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾

17. Гьаб жазаъ гьабуна дица сабаалъул къавмалъе, гьез Аллагьасдеги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул нигIматаздеги инкар ккураб мехалъ.

Гьадинаб квешаб жазаъ гьабулищха капурал гIадамазе гурони?

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾

18. Дица Сабаалъул росабаздаги ва жиделъ баракат бугел Шамалъул ракьалда ругел росабазда гьоркьоб цоял цоязда рихьулел, жал цоцазда гIагарда

ругел росаби гьаруна.
Сабаалдаса Шамалде унел гIадамазе щибаб къоялъ индал къаси сордо базе цо росулъан цоги росулъе щолеб хIал гьабуна. Дица гьел гIадамаздаги абуна: «Нуж хьваде гьал росабазда гьоркьор ва нужеца сапар гьабе сардилъги, къадги, нуж щибго хIинкъичIого» - абун. Гьез цадахъ квен-тIех баччизе кколеб букIинчIо, цIогьабаздаса, гъачагъаздаса хIинкъи букIинчIо, къаси сордо базе чIолеб бакIалъулги къварилъи букIинчIо.

فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

19. Гьал нигIматазда щукру гьабичIого ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъичIого жидее бугеб рахIат-лазат чIалгIун, гьел гIадамаз абуна: **Я нижер БетIергьан! Дуца нижер сапар халат гьабе:** нижер росаби цоцаздаса рикIкIад гьаре- **абун. Гьез жидерго напсазе зулму гьабуна Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **нигIматазда инкар ккун. Дица гьеб къавмги гьабуна хадусел умматазе жидер къиса бицунеллъун.** Гьел гьалаг гьарун, гьезул росаби чIунтизе гьарун, гьезул бицен нахъе хутIана, гьезул наслу-тухум тIагIана. **Дица гьел тIетIезарун, рикьизарун, батIи-батIияб бакIалде ккезаруна,** жидер ватIан гьечIел, магIишат гьечIел, миллат-тухум гьечIел гьаруна.
ХIакълъунго гьаб Сабаалъул къавмалъул къисаялъулъ пикру гьабулев чиясе вагIза-насихIат ва гIибрат буго. Жидеца балагьазда сабру гьабулел, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **нигIматазда щукру гьабулел гIадамазе Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вукIиналда, гьесул хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулел аятал ва гIаламаталги руго.**

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾

20. Гьал хIакъаб диналдаса къосарал гIадамал иблисалъ жиндир мурад тIубарал гIадамал руго:
иблисалъе гьел жинда нахърилълъинаризе бокьун букIана, **гьел иблисалда нахъги рилълъана, Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъурал гIадамазул дагьабго къокъа хутIизегIан.**

وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْءَاخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾

21. ХIакълъунго гьеб иблисалъул ихтияр ва гьунар букIинчIо гIадамал къосизаризе: гьезул ракIазулъ вас-вас ккезабизе, гьелда жаниб ТIадегIанав Аллагьасул хIикмат букIун гурони.
Гьеб хIикматги буго **Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **загьираб лъаялдалъун лъазе жидеца ахираталда иман лъурал ва гьеб ахираталъул хIакъалъулъ**

жал щакдарулел ругел гIадамалги. Гьезие ахираталда жидер гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе, гьел жидер гIамалалда мукIур гьарун, гьелъие нугIзал чIезарун. **Дур БетIергьан Алллагь жинда кинабго жо лъалев ва жинца гьелъул тадбир гьабулев вуго.** Гьел лагъзадерил гIамал хъварал кагътал нахъе цIунулев вуго.

ТIадегIанав Аллагьас иблис лагъасде тIад биччана абураб рагIиялъул магIна буго гьев лагъасул хIалбихьизе гIоло гьесда вас-вас ккезабизе, гьев щакдаризавизе биччала щайтIан абураб.

ЩайтIаналда инсан къосизавизе кIоларо. Къосин лагъасул гIамал буго, къосизарулел вас-васал ккезари щайтIаналъул гIамал буго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цIунарав чиясе щайтIаналъул вас-васаз щибго зарал гьабуларо. Х1асанул Басрияс абуна: нуж ралагье: гьеб щайтIаналъ цониги чиясда гIанса кьабуларо, гьезда хIал гьабун щибго жоги гьабизабуларо. ЩайтIаналъул гIамал буго гIадамал гукки, гьезул хьул лъезаби. Гьелъул гуккиялъе жаваб кьурав чи вуго жив къосарав чиян абун.

قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ ٢٢

22. Дуца гьел мушриказда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ! Нужеца ахIи бай Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ тун жидее лагълъи гьабурал аллагьзабазда. Нужее лъикIлъи гьабе абун ахIе гьезда, яги нужедаса зарал нахъчIвае абун ахIе. Гьеб ахIи гIадада хвараб жо букIизе буго.

Гьел аллагьзабазул гьунар гьечIо, гьезул хIалги кIоларо цохIо зарра гIадаб жо гьабизе зобалазда жаниб ва ракьалда тIад бугеб махлукъаталъе. Гьел алагьзаби Аллагьасе гIахьалчагIилъунги гьечIо зобал-ракьал рижиялъулъ ва гьезул тадбир гьабиялъулъ. Гьев БетIергьан Аллагьасе гьезул щибго квербакъиги гьечIо. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьезда хIажатавги гьечIо. Жиндир ханлъиялъул ва хIалкIолъиялъулъ жив цогояв вуго. Кинабго жо жинде хIажатав, жив щибго жоялда хIажатав гьечIевги вуго.

وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ٢٣

23. Къиямасеб къоялъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскIов цогидасе шапагIат гьабун кIалъазе кIолев чи вукIуларо, гьес шапагIат гьабизе изну кьурав чи гурони. Гьел руго аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ Аллагь жидеда разиял муъминзаби ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло рухI бичарал шагьидзабиги. **Жидеца шапагIат гьабизе изну кьуразул ракIаздаса**

хIинкъи араб мехалъ, гьез цояз цояздехун абула: нужер БетIергьан Аллагьас щиб жо абураб?-абун.

Гьел жидерго напсазул ургъалилъ, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ цIакъ хIинкъун рукIиндал, гьезда абураб мехалъ нужедаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рази вугин ва нужее изну кьолеб бугин гьесде гIасилъарал муъминзабазе шапагIат гьабизе абун – гьел гIажаиблъун хутIула ва жидеда рагIараб жо хIакъаб бугодай абун цоцаздехун хитIаб гьабула. **Жидеда доб суал гьабураз абула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIакъаб жо абунаян абун.** Гьес нилъее изну кьуна муъминзабазе шапагIат гьабизе. **ХIакълъунго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндир даража тIадегIанав, жиндир ханлъи ва хIалкIолъи кIудияв**.

24. Дуца дудехун дагIба-къец гьабулел мушриказда абе, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Зобалаздасаги ракьалдасаги нужее ризкъи кьолев щив вугев?-абун.

*قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾

Гьез дуе жаваб гьабуларо ва гьезул жаваб гьабизе ресги букIуларо, гьев цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго абун мукIурлъи гуреб. **Гьез жаваб гьабичIони дуца абе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго гьев жинца ризкъи кьолев Разикъ. ХIакълъунго ниж ругониги, яги нуж рукIаниги нилъер цоял хIакъаб, битIараб диналда ругоха, яги баянаб, тIубараб къосиналъулъ ругоха - абун.**

ХIакъаб диналда муъминзаби рукIин мухIканаб иш бугониги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир аварагасда лъазабулеб буго жинда данде вугев дагIбадуласда квешаб, ракI бекулеб хитIаб гьабичIого, гьесул ракI холареб хIалалъ калам гьабизе. Дица бицараб жоялда нуж гIенеккулел гьечIони ва дица бачараб хIужа-далил нужее гIолебги гьечIони дир нужеда гьабизе зулму-хIал гьечIо, ва амма хIакъаб жо бугоха я дун, яги нуж цоял ритIарал рукIин гьаб дагIба-къецалъулъ, цоял мекъал рукIин. Гьадинаб калам гьабураб мехалъ дагIбадулав ургъизе рес букIула ва гьесие вагIза-насихIаталъ мунпагIат гьабизеги бегьула.

25. Жегиги дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къиямасеб къоялъ нужеда гьикъизе гьечIо нижер мунагьаздаса ва нижедаги гьикъизе гьечIо нужер гIамалаздаса»-абун.

قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾

Гьабги буго жегиги аварагас жиндир напс гIодобегIан гьаби ва жинда данде вугев дагIбадуласул хIурмат гьаби жинца баян гьабулеб рагIи.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго дуца гьезда абе: «Нижер мунагьаздаса нижеда гьикъизе буго, нужеца гьабураб гIамалалдаса нужеда гьикъизе буго» - абун. Мунагьал муъминзабазул напсазда гIунтIизаруна, авараг гьезул рахъалда вугев дагIбадулав вугелъул. Жинда данде ругел мушриказда абуна «нужер гIамал» абун. Гьаб раг1и жиндир пикру гьабизе рекъараб ва жиндаса ваг1за босизе мустах1икъаб буго.

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

26. Дуца абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужги нижги данде гьаризе руго къиямасеб къоялъ, цинги нилъеда гьоркьоб Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **хIакъаб ва битIараб хIукму гьабизе буго.**

Х1акълъунго **тIадегIанав Аллагь вуго хIакъаб жоялдалъун хIукму гьабулев, халкъалъул киналго хIалалги жинда лъалев.** Гьес щивго чиясе зулму гьабуларо. ГIадилаб хIукму гьабун хIакъаб исламияб диналда рукIарал муъминзаби алжаналде лъугьизарула, купру-ширкалда рукIарал гIадамал жужахIалдеги лъугьизарула.

قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

27. Дуца мушриказда абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дида рихьизаре нужеца жидее лагълъи гьабулел аллагьзаби;** нужеца Аллагьасда ширк гьабун жидее лагълъи гьабулел хъанчал рихьизаре дида.

Дун валагьизе вуго гьезда, щиб жодай буго гьезие лагълъи гьабизе гIиллалъун ва сабаблъун бугеб абун. Гьаб рагIи буго мушриказул хIужа гьечIолъи тасдикъ гьабизе абулеб рагIи. **ГьечIо гьел хъанчал жидее лагълъи гьабизе мустахIикъал. ЦохIо Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жиндие лагълъи гьабизе тIадав, жиндир гуч бергьарав хан ва жиндир гIадлу битIарав хIаким.**

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

28. Дица мун расуллъун витIун гьечIо, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**,** цохIо гIарабиязда, **Дица мун витIун вуго кинабго халкъалда расуллъун.**

Гьезул мутIигIазе алжаналдалъун рохел бицизе, гьезул Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **гIасилъаразе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъиги кьезе. Киннигги гIадамазул гIемерисел жидеда хIакъаб жо лъаларел руго,**

жидерго купру-ширкалда ва жагьиллъиялда хьвадулел руго. Гьез Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъолеб гьечIо ва ахират букIинги ритIухъ

гьабулеб гьечIо.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

29. Авараг махсароде гьавун **гьез абулеб буго кидаха букIизе бугеб нижее къотIи гьабураб гIазаб, нуж битIараб жо бицунел ратани - абун.**

قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

30. Дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, нужее къотIи гьабураб гIазаб бачIин хIакъаб жо буго.**

Гьеб гIазаб гьабулеб къо цохIо лахIзаталъ нахъги бахъуларо, цохIо лахIзаталъ цебеги гьабуларо. Нужее бокьухъин букIуларо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру ва хIукму. Нужеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб хехго бачIин тIалаб гьабичIого, гьесда иман лъезе ва гьев разилъи тIалаб гьабизе хехлъи гьабе.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

31. Маккаялъул капурзабаца абуна нижеца гьеб дуца цIалулеб Къуръаналда иман лъеларин, гьелдаса цере рещтIизарурал тIахьаздеги иман лъеларин-абун. Дуда рихьизе ругелани, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **гьел капурзаби къиямасеб къоялъ Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **цере эхетизарун чIезарун рукIунеб хIал. Гьел цоял цояздехун къацандулеб хIалги.**

Жал лагъльиялда ва загIиплъиялда рукIарал гIадамаз жидеца ханлъи ва гIамалкIодолъи гьабун рукIарал тIадчагIаздехун абула нуж рукIинчIелани ва нужеда нахърилъльунги рукIинчIелани ниж Аллагьасда иман лъураллъун рукIилаан- абун. Нужеца къосизарунин ниж, ва нужее гьабизе кколин нижер къосиналъулги гIазаб - абун.

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

32. Цинги гьел церехъабаца абула жидеда нахърилъльун рукIаразда: нижецайищха нуж битIараб нухдаса ва хIакъаб диналдаса руссизарурал, нужехъе хIакъаб дин бачIун хадуб?

ГьаричIо нижеца нуж хIакъаб диналдаса руссизе. Нилъльехъ цохIо авараг вачIана ва нильеда цохIо дагIватги гьабуна. **Нуж руго нужецаго купру-ширк ва мунагьал гьарурал - абун.**

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟

33. Цинги жал загIипаллъун рукIарал гIадамаз дол церехъабилъун рукIаразда

بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن
نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟
ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ
فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا
كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

абула: рукIинчIо ниж купру-ширкалда. **Нужеца релъедалги къадги макру гьабун, гуккун, нахъчIвана ниж хIакъаб дин бихьиялдаса ва гьеб дин гьабиялдаса.**

Нужеца амру гьабулеб букIана нижеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккве абун ва гьесдехун ширк гьабун хъанчазе лагълъи гьабе абунги.

Гьаб кIиябго къокъаялъ цIакъ кIудияб пашманлъи рекIелъ бахчун букIула жидеца ширк гьабиялда ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабунгутIиялда. Гьаб пашманлъи гьезда бачIула жидеда жужахIалъул гIазаб бихьараб мехалъ. Дица капурал гIадамазул габуралда гудралги рала. Маххул рахсал ва гудрал рала капурзабазул габуралда, жужахIалъул цIадул гIазабалде тIадеги. **Гьаб кинабго гIазаб гьазие гьабулищха жидеца гьабураб гIамалалъе жазаълъун букIун гурони**? Гьабуларо.

وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ
مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾

34. Дица цониги къавмалда ва росдал агьлуялда витIарав авараг хутIичIо, гьеб къавмалъул чIухIарал ва зулмуял церехъабаца абичIого:

ХIакълъунго нижеца инкар кколеб буго нуж жиндалъун нижехъе ритIараб диналдаян абун.

وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا وَمَا نَحْنُ
بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾

35. Маккаялъул мушриказги абуна: нижер боцIи-мал гIемераб буго, васалги гIемер руго, тухум-кьибилги кIудияб буго. Нижее гIазаб гьабизе гьечIоян.

Гьез абуна: нижедасан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разияв вукIиналъ кьун буго нижее дунялалъул бечелъи. Ахираталдаги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижее гIазаб гьабизе гьечIоян- абун. Гьезул ракIазулъе дунялалъул бечелъи гурони лъугьулеб гьечIо, гьезул пикруги боцIи-малалде буссараб, гьелда машгъуллъараб буго. Гьедин бугелъул гьез ахираталъул амруги дунялалда борцунеб буго.

قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

36. Дуца гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ХIакълъунго дир БетIергьанас ризкъи гIатIид гьабун кьола жиндие бокьарав чиясе, жиндие бокьарасе ризкъи къваридги гьабула.

Гьеб гьечIо инсанасул бахьибуголъиялда ва бахьикъосиналда рекъон букIунеб иш. Инсанасул бахьибуголъи бараб буго гьесул рекIелъ бугеб иманалда ва гьесул черхалъ гьабулеб гIамалалдаги.

Кинниги гIадамазул гIемерисел жидеда хIакъаб жо лъаларел руго. Дунялалъул боцIи инсан гуккулеб жо букIин жидеда лъаларел руго. Гьеб боцIи жидее кьурав БетIергьан Аллагь вукIин лъаларел, гьесие гIибадат гьабуларел руго. Гьаб амру баян гьабун тIадегIанав Аллагьас хадубги абулеб буго:

وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾

37. Гьаб нужер боцIи-малги, лъималги гьечIо жинца нуж Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гIагар гьарулеб жолъун. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIагарлъула жинца гьесда иманги лъун гьесул расуласда нахъги вилълъун, лъикIаб гIамал гьабурав муъминчи.

Гьал руго гьез гьабураб гIамалалъул ажру-кири жидее Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIемерго цIикIизабулел ва алжаналда жанир, гьеб алжаналъул рукъзабахъ, щибго жоялъул ургъел ва хIинкъи гьечIеллъун рукIулел гIадамал.

وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾

38. Дир Къуръаналъул аятал хвезаризе, диналдаса халкъ нахъчIвазе хьвадулел, жидеда дир гIазаб щвеларин, **гьелдаса жал рорчIилин ракIалде ккун рукIулел гIадамал,- жужахIалъул гIазабалъулъ рукIизе руго**

ва малаикзабаца ракIарун гьенир жанире къотIизе руго, гьенисан къватIиб нухги букIизе гьечIо.

قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

39. Дуца абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, хIакълъунго дир БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьарав чиясе ризкъи гIатIид гьабун, хIисаб гьечIого кьола, жиндие бокьарасе ризкъи къваридги гьабула.

Гьеб ризкъи гIемерлъунин абун нуж гьелъ гуккизе чIоге. Гьеб ризкъи жинца кьурав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щукру гьабизеги кIочонге. **Нужеца гьеб ризкъиялдаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун напакъаде ва садакъаде щиб жо кьуниги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гьелъул бакIалда гьелдасаги лъикIаб жо кьола.** Яги дунялалдаго гьесие анцIго нухалъ гIемер гьабун, тIад буссизе гьабун. Яги ахираталда ажро

кири ц1ик1ине гьабун. Х1акълъунго **гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жидеца ризкъи кьолезул бищунго лъикIав-абун.**
Цо инсанас цогидасе ризкъи кьола гьелда данде жиндие щиб бугониги мунпагIат щвей хал гьабун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ризкъи кьола жинца лъикIлъи гьабулевлъун ва жив щибго жоялда хIажатав гьечIевлъун вукIун.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾

40. ТIадегIанав Аллагьас кинабго халкъ тIаде бахъизабулеб гIужги рехсе, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **дуца.**
Цересел умматазул ва гьаб дур умматалъулги мушрикалги тIаде рахъизарулеб. **Цинги малаикзабазда гьикъула гьал гIадамалищ ругел жидеца нужее лагълъи гьабулел рукIарал?- абун.** Малаикзаби алагьзабилъун ккурал мушриказда гьабула гьеб хитIаб.

قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

41. Малаикзабаца абула: СубхIанака – мун вацIцIадав вуго Аллагь ва тIадегIанавги вуго. Гьел гьеч1о ниже вализаби, Мун вуго нижер вали ва ниж руго дур лагъзал.
Нижеда рекъоларо гIадамаз нижее лагълъи гьаби. **Гьез лагълъи гьабулеб букIана щайтIабазе ва гьезул гIемерисеца гьел щайтIабазда букIана иман лъолеб.**
ЩайтIабаца бицараб жоялда нахърилълъун абулеб букIана мушрикаца малаикзаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ясал ругин абун ва гьезие лагълъи гьабулебги букIана.

فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

42. Жакъа нужер цонигиязда кIоларо цоцазе мунпагIат яги зарал гьабизе. Жидеца купру-ширкалдалъун напсазе зулму гьабурал гIадамазда дица абула: гьанже чIаме нужеца гьаб жужахIалъул гIазаб, дунялалда ругеб мехалъ гьаб гьереси гьабулеб букIин сабаблъун- абун.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ ۚ وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾

43. Гьел мушриказе Дир Къуръаналъул жидер хIукму баянал аятал цIалараб мехалъ, гьез абулеб буго:
«Гьав вуго нуж умумуз гьабулеб букIараб диналдаса руссизаризе бокьарав чи. Гьав чи авараг гьечIо.
Гьас цIалулеб жоги жинцаго ургъараб

гьереси бугоян абун. Х1акъаб жо жидехъе бачIараб мехалъ гьелда инкар кколел гIадамаз абулеб буго гьаб Къуръан гьеч1ин жиб баянаб сихIру гуронияв абун.

وَمَآ ءَاتَيۡنَٰهُم مِّن كُتُبٖ يَدۡرُسُونَهَاۖ وَمَآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمۡ قَبۡلَكَ مِن نَّذِيرٖ ٤٤

44. Дица Маккаялъул мушриказе гьелдаса цебе цоги тIехьги кьун букIинчIо, жидеца гьеб цIалулеб.

Дудаса цевеккун дица гьезухъе цоги расулги витIун букIинчIо, гьезие хIинкъи кьолевлъун. Гьел мушриказ МухIаммад авараг ﷺ кинха гьереси гьавулев? Щиб жоялда борцунеб гьез гьаб Къуръанги гьав аварагги ﷺ гьел гьересиял рукIин жидеда лъазе?

وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَمَا بَلَغُواْ مِعۡشَارَ مَآ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ فَكَذَّبُواْ رُسُلِي فَكَيۡفَ كَانَ نَكِيرِ ٤٥

45. Гьездаса цере рукIарал умматацаги гьереси гьаруна жидеда ритIарал аварагзаби عليهم السلام. Гьел цIакъ къуват гуч бугел рукIана, жидер ханлъи ва бечелъиги кIудиял рукIана.

Маккаялъул мушриказул къуватги бечелъиги бахунаро дозие кьун букIараб жоялъул анцIил бутIаялъулги анцIил бутIаялде. Гьез дир аварагзаби عليهم السلام гьереси гьаруна. Дица кинха гьел гьалаг гьарурал!

Дица гьезул рижин бакъвазабуна, росо-ракьги тIагIизабуна. Гьел къавмал гьалаг гьарурав Аллагьасда جل جلاله кIола гьал Маккаялъул мушрикалги гьалаг гьаризе.

۞ قُلۡ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍۖ أَن تَقُومُواْ لِلَّهِ مَثۡنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُواْۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا نَذِيرٞ لَّكُم بَيۡنَ يَدَيۡ عَذَابٖ شَدِيدٖ ٤٦

46. Дуца абе, МухIаммад ﷺ, дица нужеда вагIза гьабулеб буго цо жоялдалъун: нуж хIакъаб жо лъазабизе ва гьеб загьир гьабизе Аллагьасе جل جلاله гIоло тIаде рахъа цо-цо ругониги, кIи-кIи ругониги ва нужеца пикруги гьабе гьав МухIаммад аварагасул ﷺ хIакъалъулъ.

Нужеда лъазе буго гьев жундуца ккурав чи гьечIеблъи ва гьес цIалулеб Къуръанги Аллагьасул جل جلاله калам букIин. **Гьев авараг ﷺ вуго нужее хIинкъи кьолев чи, гучаб жужахIалъул гIазаб бачIинелде цебе,** нуж кантIеян ва гьеб гIазабалдаса цIунеян абун.

قُلۡ مَا سَأَلۡتُكُم مِّنۡ أَجۡرٖ فَهُوَ لَكُمۡۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٞ ٤٧

47. Дуца гьезда абе, МухIаммад ﷺ, дица нужедаса ужра-мухь тIалаб гьабулеб гьечIо нужехъе Аллагьасул

جَلَّجَلَالُهُ **рисалат щвезабиялда данде. Дие бугеб ажру гьечIо цохIо Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **гурони – гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинда кинабго жо бихьулев ва лъалев.**
Дица бицулеб ва гьабулеб жо лъала гьесда ва нужеца гьабулеб жоги лъала. Щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъги гьабула.

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

48. Дуца абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Дир БетIергьан Аллагь вуго жинца хIакъаб жо загьир гьабулев** ва гьелдалъун батIулаб жо хвезабулев.
Жинда балъгояб жоги лъалев вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**.** Инсанасда бихьулареб ва лъалареб жо лъала Аллагьасда ва гьесул хIукму-къадарги жиндилъ пайда бугеб, жиб гIадлояб букIула.

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾

49. Дуца абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, хIакъаб динул ислам бачIана, гьелъул нурги загьирлъана ва гвангъана.**
БатIулаб жоги тIубанго тIасан ана, гьеб тIокIаб тIад буссун бачIуларо- абун.

قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي ۖ وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

50. Цогиги дуца абе, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дун къосун ватани хIакълъунго гьеб къосин дирго напсалъул гIайиб буго ва гьелъие бугеб зулму буго.**
Дун битIараб нухда тIовитIаравлъун ватани гьеб Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **бугеб тIоритIел буго ва гьес дида вахIю гьабураб жоялдалъун буго. ХIакълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго ахIарасул гьаракь жинда рагIулев ва гьесие жаваб гьабизе гIагардаго вугевги.** КигIанго балъго гьабуниги къосарав ва витIун ккарав чиясул гIамал жинда лъалев вуго.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾

51. Дуда мушриказул хIал бихьизе букIарабани, МухIаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьел къиямасеб къоялъ тIаде рахъизаридал ва гьезул хIинкъи бергьун бугеб механъ!**
Гьезие лъутизе ва рортизе бакI букIуларо, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **гIазабалдаса рорчIиги букIуларо. Гьел гьеб бакIалдасаго росун жужахIалде жанireги рехула.**

وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾

52. Гьеб гIазаб жидеда бихьараб механъ, Къиямасеб къо букIинги хIакълъараб механъ, **Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккун рукIарал гIадамаз абула:**
«Нижеца гьеб Къуръаналда ва гьев аварагасда صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иман**

лъуна» - абун. Гьезие бокьун буго цIакъ рикIкIадаб бакIалдаса къиямасеб къоялъ тIад рахъизарураб мехалъ иман лъезе, дунялалдаго ругеб мехалъ иманги лъечIого. Ва гьелдалъун жал хвасарлъизе. Гьеб гьечIо иман лъолеб бакI. Гьеб буго жазаъ гьабулеб бакI.

وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

53. ХIакълъунго гьез Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги инкар ккун букIана дунялалда ругеб мехалъ, ахираталъул амруялъулъ гьересияб, жидеда лъалареб жоги бицулеб букIана, гьеб ахираталдаса жал цIакъго рикIкIадги рукIун. Ахират букIизе гьечIин, хIисаб-мизан ва алжан-жужахI букIизе гьечIин абулеб букIана гьез.

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍۭ ﴿٥٤﴾

54. Гьанже гьез жинда хьул гьабулеб алжаналдаги гьездаги гьоркьоб пардав гьабуна ва гьелдаса жал рикIкIад гьаруна. Гьедин алжаналдаса рикIкIад гьаруна цересел умматазул жидеца ахираталде инкар ккурал гIадамалги. ХIакълъунго Гьел киналго рукIана ахираталъул амруялъулъ цIакъ жал щакдарулел, гьелда божуларел.

Ахираталде щвараб мехалъ пашманлъиялъ мунпагIат гьабуларо. Гьениб инсанасе гьаб дунялалда жинца гьабураб гIамал гуреб жоги батуларо. Гьеб ахираталъул БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго гьаб дунялалъул БетIергьанги. Гьедин бугелъул инсан кантIизе рекъараб буго жив Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIададаго вижун гьечIеблъиялда, жинда тIад къараб амру-нагью букIиналдаги. Гьеб амру-нагью тIубаялда рекъараб жазаъ ахираталда жиндие гьабизе букIиналдаги. Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ гьечIо, ахиратги гьечIо абун чIарал инкарчагIи кантIизаризе нилъеда кIоларо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьун гурони. Амма жив Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ, ахираталдаги божулев чи гъапулго вукIин, жинда тIад къараб амру-нагью тIубачIого вукIин цIакъ ахIмакъаб иш буго.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив разияб гIамал гьабизе.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун сурату Сабаалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

35. Сурату Фа́тIир

سُورَةُ فَاطِرٍ

Маккаялда рещтIизабураб, жинда жаниб кIикъоялда щуго аят бугеб.

Гьаб сурат рещтIизабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьижра гьабилелде дагьабго цебе. Гьаб сураталда жанибги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьави, аварагзаби* عَلَيْهِمُ السَّلَامُ *ритIухъ гьари бицун буго. Къиямасеб къоялъ хварал тIаде рахъинаризе рукIин, хIисаб-мизан, алжан-жужахI букIинги баян гьабун буго.*

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *хIалкIолъиялде тIоритIел гьарулел гIаламатал рицунаго зобал-ракьал рижин, малаикзаби, гIадамал ва жундул рижиги бицунеб буго. ТIадегIанав Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *зобалазул рахIматлъун бугеб цIад рещтIизаби, гьелдалъун ах-хур бижиги баян гьабулеб буго. Сордокъо цоялъ цояб хиси бицун, инсанасул вижи баян гьабун, Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *хIалкIолъиялде тIоритIел гьабулел гIаламатал баян гьарун руго.*

Муъминчиги капурчиги цоцаздаса кигIан батIияв вугев бицун, гьелъие мисалал рачулел руго. Гьаб исламияб умматалъ ирсалъе босараб зобалазул дин бищунго хирияб дин букIин, гьаб Къуръанги бищунго хирияб тIехь букIин бицун буго. Мушриказ хъанчазе лагълъи гьаби бицун ва гьезул хIал бицун лъугIизабун буго гьаб сурат.

Гьалда цIар лъуна сурату фатIир абун. Гьелъул магIна буго «Жинца бижулев», «Мисал-сурат цебе гьечIечIого тIоцебе жо бижулев» абураб. Гьаб сураталда жаниб ТIадегIанав Аллагьас махлукъат бижиялъул гIажаибаб хабар бицун букIиналъ лъуна гьалда гьаб цIар.

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав
Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

1. **Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго: щибго мисал-сурат цебе гьечIого зобал ва ракь бижарав. Жинца малаикзабиги гьарурав жиндир аварагзабазда** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **ритIулел чапарзабилъун:**

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

Жидее кIи-кIи, лъаб-лъаб, ункъ-ункъ куркьбиги ругел гьел малаикзаби. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир халкъалъулъ бокьараб сипат цIикIизабула:** ЦохIо гьаналдаса рижарал инсанасул лугби цоял

жидеда бихьулел гьарун, цоял жидеда рагIулел гьарун, цоял жидеда махI лъалел гьарун. **XIакълъунго TIадегIанав Аллагь вуго жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи бугев,** жиндие бокьараб иш гьабизе гьев щибго жоялъ нахьчIваларо.

مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾

2. TIадегIанав Аллагьас лагъзадерие рахIат ва ризкъи рагьараб мехалъ, гьеб кквезе ва гьукъизе кIолев щивго чи вукIуларо. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир рахIат ккураб мехалъ ва гьеб гIадамазе къварид гьабураб мехалъ гьеб кьезе кIолев чиги вукIуларо. Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жиндир къуват-гуч бергьарав жиндир тадбир хIакимияв.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIукму гьабураб иш жиндилъ пайда ва маслихIат бугеб букIула.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нигIматал гIатIид гьабураб мехалъ гьелда щукру гьабизе тIадаб буго лагъасда. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нигIмат ва ризкъи къварид гьабураб мехалъ, гьелда сабру гьабизеги тIадаб буго. Ризкъи гIатIидго кьураб мехалъ, гьелдалъун гIибадат гьабиялдаса машгъул гьавугеян гьаризе ккола Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ. Ризкъи къварид гьабураб мехалъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ щцим бахъун батугеги абун хIинкъизе ккола ва тавбуги истигъфарги гIемер гьабизе ккола.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

3. Я гьал гIадамал! Нужеца ракIалде щвезаре Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее кьурал нигIматал.** Ва гьезда данде Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щукруги гьабе. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нигIматал рехсей ва гьел ракIалде щвеялдаса мурад буго гьел нигIматал кьурав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракIалде щвей ва гьесие рецц гьаби.

НигIматазда инкар ккунгутIиги буго, гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разияб нухалда харж гьари ва гьел нигIматазул БетIергьанасе мутIигIлъиги.

Нуж рижарав, гьаб кинабго махлукъатги жинца бижарав, жив цогояв Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурев цоги халикъ вугищха жинца нужее зобалаздасаги ракьалдасаги ризкъи кьолев.** ГьечIо цоги Халикъ ва Разикъ, **гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гурев жиндие лагълъи гьабизе тIадав цоги щибниги жоги гьечIо. Гьаб кинабго иш баянлъун хадубги Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабичIого хъанчазе лагълъи гьабиялда кин руссунел?**

TIадегIанав Аллагь жинца кинабго жо бижулев вукIин лъараб мехалъ, кинабго жоялъе ризкъи кьолев, гьел хьихьулев ва гьезул тадбир гьабулевги гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъараб мехалъ, инсанасда тIадаб

буго гьев Аллагь ﷻ жиндие гIибадат гьабизе хIакъав ва тIадав БетIергьан вукIинги лъазе ва Аллагьасе ﷻ гIибадат бацIцIад гьабизе, гьесдехун щибго жо гIахьал гьабичIого букIизеги.

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤﴾

4. Маккаялъул мушриказ мун гьереси гьавунин абун дуца ракI къварид гьабуге, МухIаммад ﷺ. дуда цере рукIарал аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьареси гьаруна гьезул къавмалъ.

Киналго гIадамазул ва киналго умуразул ахирияб руссин тIадегIанав Аллагьасде буго. Дуца сабру гьабе Аллагьасул ﷻ квербакъи бачIинегIан. Гьеб квербакъи бачIинги хIакъаб буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٥﴾

5. Я гьал гIадамал! ХIакълъунго Къиямасеб къо букIинги, хIисаб-мизан ва жазаъ букIинги **Аллагьасул** ﷻ **хIакъаб къотIи буго.**

Гьеб жазаъ гьабулеб къоялъ цониги чи хутIизе гьечIо жиндир гIамалалда релълъараб жазаъ гьабичIого. Гьаб амру гьадин бугелъул **нуж гуккизе рукIунге дунялалъул берцинлъиялъе ва чIаголъиялъе.** Гьеб даимаб жо гьечIо, гьеб хехго тIаса унеб, жиндаса чIухIизе бегьулареб, жинда божун рукIизе бегьулареб жо буго.

Гьединго нуж гуккизе чIоге Аллагьасул ﷻ **гурхIел-цIобалда божун, гьесул нигIматал гIемерлъиялда божун.** Аллагьас ﷻ нигIматалги, сахлъиги, рахIатги капурчиясеги кьола. Гьел нигIматал дуе кьунин абун дудаса Аллагь ﷻ разилъун вугин абун ракIалде ккоге. Гьеб буго щайтIаналъ инсан гуккулеб бакI. Аллагь ﷻ гурхIулев вуго, Аллагь ﷻ тIаса лъугьулев вугоян абун щайтIаналъ инсан Аллагьасде гIасилъиялда жанив чIезавула, гьесул хьулги халат гьабула.

إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾

6. ХIакълъунго щайтIан буго жиндир нужедехун тущманлъи бугеб, нужее зарал гьабизе кидаго жиб ургъулеб. Нужеца гьеб щайтIанги нужер тущманлъун ккве!

Нуж гьелда божуге, гьелъие мутIигIлъуге. Нуж кидаго цIодорго рукIа гьеб щайтIаналъул макруялдаса.

ХIакълъунго гьеб щайтIаналъ жинда нахърилълъарал боял ахIула жужахIалъул бетIергьабилъун рукIулеб гIамал гьабиялде. Гьеб щайтIан абадияб жужахIалда букIизе бугин жиндие Аллагьас ﷻ къотIи гьабураб бугелъул, гьелъул мурад букIула гIадамал къосизари

ва гьелги жиндие букIулеб гIазабалъулъ гIахьал гьари.
Цо гIалимчияс абуна: «ГIажаибаб жо гьечIищха жиндие кидаго лъикIлъи гьабулев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инсан гIасилъи ва жиндир хIакъаб тущманлъун бугеб щайтIаналъе гьев мутIигIлъиги»-абун.

ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

7. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда инкар ккурал гIадамазе цIакъ гучаб гIазаб букIизе буго. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал ва аварагасда нахърилъльун лъикIаб гIамалги гьабурал гIадамазе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан мунагьал рахчи ва хирияб алжан букIизе буго.
Гьеб кIиго рукъ гурони ахираталда гьечIо. гьаб кIиябго рукъалъул цояб рукъов лъугьинчIого инсанасе ресги гьечIо. Гьеб амру бичIчIинчIого ахIмакълъиялда хьвадиги инсанасда рекъараб гьечIо.

أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

8. ЩайтIаналъ жиндир квешал гIамалал берцин рихьизарун, гьелъ гуккун хьвадарав чиги, квешал гIамалал гьаричIого, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадарав чиги **ващад вукIинищха? Аллагьас жиндие бокьарав чи битIараб нухдаса къосизавула:**
гьев жинца тIаса бищараб къосиналъулъ тола. **Жиндие бокьарав чи битIараб нухдаги тIовитIула:** гьесие квербакъи гьабула жинца тIаса бищараб битIараб нухда хьвадизе. **Гьел мушриказ иман лъечIогойин абун ракI къварид гьабун, дур напс пашманлъуге абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ХIакълъунго Аллагь вуго гьез гьабулеб гIамал жинда лъикI лъалев** ва гьезие ахираталда гIазабги гьабулев.

وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾

9. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндие гIибадат гьабизе хIакъав нужер БетIергьан, **жинца накIкIал цоцаде данде рачизе гьурал ритIулев. Цинги гьел накIкIаздаса, ракьалде тIад берцинаб цIадги базабулев.**
Дица гьеб ракьги чIаго гьабула–жиб бакъвараблъун ва хвараблъун букIараб. Гьаб цIад баялдалъун ракь чIаго гьабулеб гIадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хварал гIадамалги тIаде рахъизарула. ТIадегIанав Аллагьасе гьабизе кIолареб жо букIуларо гьесие жиб гьабизе бокьараб мехалъ.
Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица бицараб хIадисалда буго:

Абу Рузайнил Г1укъайли абулев асхIабас Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: «*Я расулуллагьи! Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *хварал гIадамал кин чIаго гьарулел? Гьел чIаго гьариялде тIоритIел гьабулеб гIаламат щиб бугеб Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *махлукъаталда жаниб?» - абун. Аварагас* صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Мун цониги нухалъ инчIищ жиб бакъвараб, жинда тIад щибго хур-херги гьечIеб ракьалда тIасан? Цинги гьебго ракь дуда бихьичIищ жиб харил цIун гьелчолеблъун?» - абун. Дица абуна: «Гьеб жо дида бихьана, я расулуллагьи!» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьедин чIаго гьарула Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *хварал гIадамалги»* – абун.

مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُو۟لَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾

10. Жиндие кIодолъи ва хиралъи бокьун щив чи вугониги, гьев чиясда лъай кинабго кIодолъи ва хиралъи цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **бук1ин.** Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьурав чиясе гурони кIодолъи ва хиралъи букIуларо.

Жиндие кIодолъи ва хиралъи къваригIарав чи тIадегIанав Аллагьасе мутIигIлъизе ккола. Жинда мутIигIлъарав, жив разилъи тIалаб гьабурав чиясе кьола Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дунялалъулги ахираталъулги кIодолъи ва бахьибуголъи.

Гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **бахула кинабго лъикIаб рагIи ва гIамал:** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсей, гьесда дугIа гьаби, Къуръан цIали, тасбихI гьаби, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру ва рецц гьаби. **Инсанас гьабураб лъикIаб гIамал Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиндихъе борхун къабул гьабула.**

Гьеб рагIиялъул магIна буго тIадегIанав Аллагьас цохIо лъикIаб рагIи абиялда данде лъикIаб жазаъ гьабуларо. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул гьабула лъикIаб рагIиги гьелда рекъараб гIамалги кIиябго цадахъ бугеб мехалъ.

Къатадатица абуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1амал цадахъ гьеч1еб раг1и къабул гьабуларин абун. ИбнухатIибица абуна лъикIаб гIамалалъ гьеб гIамал гьабурав чиясул даража-макъам тIадегIан гьабула ва гьеб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул гьабулеб бакIалде щвезабула-абун.

Жидеца макру гьабулел ва квешал гIамалал гьаризе хIиллаял нухал цIехолел гIадамазе цIакъ гучаб гIазаб букIизе буго. Гьел гIадамаца гьабулеб макру ва хIилла гIадада хвезе буго ва гьелги гIодорегIан гьаризе руго. Гьаб рагIи буго Къурайшиязул мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе зарал гьабизе батIи-батIиял хIиллаби ва макраби ургъулел рукIин баян гьабун, гьезул хIиллаялъ аварагасе صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ зарал гьабизе гьечIеблъи, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир

авараг цIунизе вукIин баян гьабун абураб рагIи.

وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

11. ТIадегIанав Аллагьас нуж рижана ракьалдаса: нужер кIудияв эмен Адам ракьалдаса вижиналдалъун. **Цинги хадусеб нужер рижин гьабуна манидал къатIраялдаса:** Бихьиназул ва руччабазул мани цоцалъ жубаялдалъун. **Цинги нуж гьаруна бихьиналлъун ва руччабилъун:** нуж цоцалъ рекъезе, цоцазе рокьун цадахъ рукIизе, нужеца лъимал гьаризе ва наслу-тухум нахъе хутIизе.

Цониги къинаб жо къинаб лъугьуларо ва гьеб къинаб жоялъ тIинчIги гьабуларо ТIадегIанав Аллагьасда лъан гурони ва гьесул хIукму-къадар букIун гурони. **Цониги чияс гIемерал сонал раларо дунялалъул рукъов жив чIаго хутIун, цогидав чи хеккоги холаро, гьебги Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аскIоб бугеб ЛавхIул-махIфузалда хъвараб хIукму букIун гурони. ХIакълъунго гьаб кинабго жо** азалияб хIукмуялъулъ къадар гьабиги хадуб дунялалда загьир гьабиги **ТIадегIанав Аллагьасе цIакъ бигьаяб амру буго.**

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

12. КIиго батIияб ралъдал лъим цоцазда бащадаб букIуларо жиндаса мунпагIат босиялъул рахъалъан: **гьаб цо лъим жиб гьекъезе бегьулеб, жиндир тIагIам лъикIаб ва бигьаго гьекъон унеб. Гьаб цояб лъим жиб цIамхIалаб, жиндир цIамхIаллъи гIемерлъиялъ кьогIлъараб. Гьеб кIиябго ралъадалдаса къватIибе гIатIгояб гьан бахъула: ччугIа ккола ва гьеб нужеца кванала. Нужеда тIад ретIулеб курхьин-кIиликI гьабизе луълуал, маржанал ва жавгьаралги рахъула.**

Гьеб ралъадалда тIад хьвадулел кIудиял гумиги рихьула дуда. Гьел гумузда тIад рекIун рикIкIадаб сапаралде ун нужеца даран-базар гьабизе ва нужее ризкъи тIалаб гьабизе. Гьаб кинабго жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее бижун буго ва квегъун буго, **нужеца Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **нигIматазде данде щукру гьабизе ва гьесие гIибадат гьабун гьев рази гьавизе.**

Ибнукасирица абуна: гьаб кIиго батIияб ралъдал лъималъул мисал ТIадегIанав Аллагьас муъминзабазе ва капурзабазе бачараб мисал бугин абун. Гьаб аяталдалъун мурадги буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда

тIоритIел гьабулеб далил бицин. Цогиги жиндир хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб далил бицун тIадегIанав Аллагьас абуна:

يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي
ٱلَّيۡلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ
يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ
رَبُّكُمۡ لَهُ ٱلۡمُلۡكُۚ وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن
دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ ١٣

13. Жинца сордо къоялде жанибе лъугьизебулев вуго ТIадегIанав Аллагь риидал къо кIудияб гьабун, сордо гьитIин гьабун гьабулев. **Гьединго жинца къо сордоялде жанибе лъугьизабулевги вуго.** Хасало къо гьитIин гьабун, сордо кIодо гьабун. **Жинца бакъги моцIги жиндир амруялдалъун квегъаравги вуго. Гьеб кIиябго хьвадулеб буго жидее бихьизабураб заман щвезегIан,** жиб кIиялъулго нухдаса къосинчIого, жидер хехлъи хисичIого, къиямасеб къо щвезегIан хьвадулел руго бакъги моцIги.

Инсанас жидедаса мунпагIат босизе квегъаралги руго бакъги моцIги: бакъул хинлъиялдаса гIемер мунпагIат босула инсанас. МоцIрол канлъиялдаса мунпагIат босулеб заманги букIула: сапаралда ва гIалахалда ругеб мехалъ. Гьеб бакъги моцIги хьвадулеб букIин жагьилияб заманаялъ хIисаб гьабулеб букIана дунял цо бакIалда чIун бугин ва гьеб кIиябго баккун ва тIерхьун хьвадулеб бугин. Инсанасул гIелму цебетIураб мехалъ гьеб хьвадиялъул магIна батIияб хIалалъ букIин баянлъана.

Гьаб Къуръан цIакъ кIудияб хIикмат жинда жаниб бугеб тIадегIанав Аллагьасул калам букIин тасдикъ гьабулел гIемерал гIаламатал руго гьаб дунялалда тIад. Гьел гIаламатал муъминзабазда гурони рихьуларо. Гьаб бакъ-моцI хьвадиялъул масъала тIадегIанав Аллагьас Къуръан рещтIизабулеб заманаялъ рукIарал жагьилзабазда бичIчIулеб хIалалъ бицана. хадуб гIелмуялъул цебетIей лъугьараб мехалъ гьеб гIелмуялъги Къуръаналъул хIукму тасдикъ гьабуна гIелмуялда рекъараб нухалдалъун.

Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер БетIергьан:** жинца нуж рижарав ва нужеца жиндие гIибадат гьабизе тIадав. **Гьев Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **буго кинабго жоялъул ханлъи ва бетIергьанлъи. Гьев Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **живго тун мушриказ жидее лагьлъи гьабулел аллагьзаби, гагаялда тIад букIунеб тIеренаб хъал гIадаб жоцин жидер ханлъиялда гьечIел руго.**

إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ
مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ

14. Нужеца ахIани гьезда нужер гьаракьги рагIуларо, гьеб гьаракь рагIулеб букIарабаниги гьезда

بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

кIолароан нужее жаваб гьабизе.
Гьел рухI гьечIел ганчIазул, цIулалъул ва цогидаб жоялъул гьарурал хъанчал ругелъул. **Къиямасеб къоялъ гьез инкарги ккола нужеца жидее гIибадат гьабичIин абун.** ТIадегIанав Аллагьас гьел рухI гьечIел хъанчалги кIалъазарула къиямасеб къоялъ, гIадамазул хIисаб-мизан камилго гьабизе, гьезул хIужа къотIизабизе. Гьедин кIалъазарураб мехалъ хъанчацаги абула нижеца гьал г1адамазда амру гьабичIин нижее гIибадат гьабеян абун.
Кинабго жоялъул авалги ахирги лъалев, загьирги батIинги лъалев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **бицулелдаса лъикI дуе хIакъаб жо бицуларо, МухIаммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, цоги щивниги чияс.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

15. Я гьал гIадамал! Нуж киналго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **хIажатал руго.** Нужее рес гьечIо гьев Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ кIанцIичIого ва гьесда гьаричIого.
Гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьун гурони нужее гIумруги гьечIо, сахлъиги гьечIо, ризкъиги гьечIо. **ТIадегIанав Аллагь вуго жив щибго жоялда хIажатав гьечIев, кинабго рахъалъан жиндие рецц гьабизе рекъарав хан.**

إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾

16. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **бокьани гьес нуж киналго цо лахIзаталда жанир гьаб дунялалдаса тIагIизарила ва нужер бакIалда цоги халкъ бижила.**

وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾

17. Гьедин нужги гьалаг гьарун цоги халкъ бижи Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **щибго захIматаб иш гьечIо.**
Гьесие бокьараб жо «Кун» абураб рагIи абиялдалъун лъугьула.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰٓ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

18. Цониги жинца мунагь гьабураб напсалда цогидаб напсалъул мунагь баччизабуларо. Жиндир мунагьазул бакIлъи цIик1кIараб цо напсалъ жиндие кумек гьабун мунагьал тIаса росеян цоги напсалда гьарани, гьелъ кумек гьабуларо ва гьеб напсалдаса мунагьазул бакIлъи тIаса босуларо, **гьев жинда ахIи барав чи гIагарав вугониги, гьудул-гьалмагъ вугониги.**
Х1акълъунго дуца гьаб Къуръаналдалъун хIинкъи кьола, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеца Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъун гьесул**

гIазабалдаса хIинкъулел, гъаибаб жоялдаги божулел муъминзабазе, жидеца паризаяб какги рукугI-сужда тIубан балел. Жинца напс мунагьазул чороклъиялдаса бацIцIад гьабурав чи жиндиего лъикIлъи ва рацIцIалъи гьабулев чи вуго. Кинабго халкъалъул руссин ахираталда тIадегIанав Аллагьасде буго. Ва щивав чиясе гьесул гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾

19. Жинда канлъи бихьулев муъминчиги, жинда щибго жо бихьуларев капурчиги кIиявго къадру бащадав вукIуларо.

وَلَا ٱلظُّلُمَٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾

20. Купру-ширкалъул, жагьиллъиялъул бецIлъабиги иман-исламалъул нурги кIиябго къимат бащадаб букIуларо.

وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾

21. РагIадалда релълъараб батIулаб жоги, бакъул бухIиялда релълъараб хIакъаб жоги жиб кIиябго бащалъуларо.
Къосинги тIоритIелги цоцада бащалъуларо. Алжанги жужахIги цоцаде бащалъуларо. Кириги гIакъубаги цоцада бащалъуларо.

وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾

22. Хварал чагIазда релълъарал купру-ширкалда чIарал гIадамалги жал чIагоял лъун ругел, жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал гIадамалги бащалъуларо, жидер гIакълу-гIелму камилал гIадамалги жагьилал гIадамалги ращалъуларо.
Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагьасда кIола жиндие бокьарав чиясда иман-исламалда гьев ахIулеб дагIват рагIизабизе ва гьесда жаваб кьезабизеги. Дуда кIоларо, МухIаммад, хун хабалъ лъун ругел гIадамазда релълъарал капурзабазда исламияб дагIват рагIизабизе. Жидер ракIал беццал рукIиналъ, гIундулги гIинкъал рукIиналъ, гьел релълъинаруна хобалда жанир лъурал гIадамазда.

إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

23. Мун гьечIо, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьел капурзабазе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолев чи гурони.
Дуда тIадаб гьечIо гьезда иман лъезабизе.

إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾

24. Х1акълъунго Дица мун гьеб умматалда расуллъун витIун вуго, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, хIакъаб хIужагун:
Къуръанги босун гьеб уммат хIакъаб

диналде ахIизе.

Дуе мутIигIлъун иман-исламалде рачIарал гIадамазда алжаналдалъун рохел бицизе. Мун гьереси гьавун иман лъезе чIухIун чIарал гIадамазе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьезе. Цересел умматазул цониги уммат гьечIо жидеда авараг витIичIел, гьезие хIинкъиги кьечIел.

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

25. Гьаб дур умматалъ мун гьереси гьавуни гьелда мун гIажаиблъуге ва дуе гьеб захIмалъуге. **Гьездаса цере рукIарал умматазги гьереси гьаруна жидехъе ритIарал аварагзаби** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **.**

Гьезухъ аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **рачIун рукIана баянал мугIжизаталгун, зодиса рещтIизарурал жал баянал гвангъарал тIахьалгун ва забуралгун.** Забурал абураб рагIи буго дагьал тIанчал (кагътал) абураб магIнаялда бугеб рагIи. ТIахьал руго жал машгьурал Таврат, Забур, Инжил, Къуръан гIадал тIахьал.

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

26. Цинги Дица гьел умматазул капурзаби гучаб гIазабалдалъун гьалаг гьаруна. Кинабха букIараб дица гьезда гьабураб инкар!

Гьез дида инкар гьабидал дица гьездаги инкар гьабуна: гьезие нигIматазул бакIалда балагьал кьуна. Гьедин гьабизе кIола дида МухIаммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ иман лъезе чIухIарал гIадамазеги.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾

27. Дуда бихьуларищ, я гьав инсан, хIакълъунго ТIадегIанав Аллагь вукIин жинца зодисан цIад рещтIизабулев. Гьеб цIадалдалъун Дица ракьалда пихъ бижизабула, жиндир тIагIам ва кьер батIи-батIияб. Дица мугIрулги рижана жидеда жанир нухал ругел ва гьел нухазул кьерги батIи-батIияб бугел: хъахIал нухал ругел ва багIарал нухал ругел. ГамачI-ракьалъул кьер батIи-батIияб букIиналдалъун гьел нухазул кьерги батIи-батIияб букIула. **Гьединго цIакъго чIегIерал къвакIарал кьурабиги рижана дица.**

وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

28. Гьединго дица гIадамал ва хIайванал рижана жидер кьер ва сипат-сурат батIи-батIиял. ХIакълъунго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъулел**

гIадамазул бищун цIикIун хIинкъулел гIалимзаби рукIула.
Х1акълъунго Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндир гуч бергьарав ва жинца мунагьал рахчулев.

Гьал аятазда жаниб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялде тIоритIел гьабулел гIемерал ва гIажаибал гIаламатал рицун ругелъул, гьезул пикру гьабун гурони гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталда тIоритIел гьабиги лъаларелъул, гьал аятазул ахиралда абуна: «Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъулел гIадамазул бищунго хIинкъулел гIалимзаби руго» - абун. Гьел гIалимзабаз гьабула Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъаталъул пикру, гьез Къуръан-хIадисалдаса босула гIелму ва гIакълу.

Гьеб гIелму буго инсанас тIалаб гьабизе кколеб жоялъул ахираб хIасил ва гьесул ахираб мурад. ГIелмуялдалъун гурони инсанасда жиндирго БетIергьан Аллагь лъаларо. Гьеб гIелмуялъ инсанасда гьев гIазабалдаса хвасар гьавулеб нух бихьизабула, гьесул рекIелъан щаклъи ва вас-вас инзабула. Жагьилияб рахъкквей т1аса инзабула. Гьеб буго бат1улаб жоялъулги рахъ кквей жиндир напсалъул ва кьибил тухумалъул мурад ц1унун.

Гьединго жиндие х1акъикъат лъалареб жоялда нахъвилъльин, умумузул дин гьаби абураб, напсалъе заралияб сипат тIаса инзабула. ГIелмуялъ инсан вачула хIакъикъияб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъаялде ва гьесул Къуръаналдаги хирияв расуласул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ суннаталдаги нахъвилъльиялде. Гьедин инсан вачулареб гIелму, гIелму букIуларо, гьеб жагьиллъи букIула, гьеб щайтIаналъ ва напсалъ гукки букIула.

ГIелму гьечIого дунялалъул ахIвалал ритIун ккезаризе кIоларо, ахираталда витIун кколеб хIалалъ хьвадизеги лъаларо. Дур тущбабазул заралалдаса мунго цIунизеги кIоларо, дуе къварилъи гьабулел гIадамазе жаваб кьезеги кIоларо. ГIелму абулеб рагIиялда жаниб буго дунял-ахираталъул бахьибуголъи, ханлъи-къуватги, къадру-къиматги, бахIарчилъиги. Дунялалъул гIелму тIалаб гьабурав чиясе дунялалъул кIодолъи щола. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи ва ахират тIалаб гьабун гIелму тIалаб гьабурав чиясе дунялги щола, ахиратги щола.

ХIасанул Басрияс абуна: «ГIалимчи вуго жив Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдаса хIинкъулев, гьеб гIазаб рикIкIадго букIаго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бокьаян абураб жо жиндие бокьулев, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъулеб жоялдаса жив рикIкIадги чIолев»-абун.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾

29. Х1акълъунго жидеца Къуръан цIалиялда тIадчIей гьабулел гIадамал, хIукъукъал тIубан, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун какги балел, дица кьураб

ризкъиялдаса садакъа ва напакъа кьолел.
Гьеб садакъаги загьиралда кьолел ва балъгоги кьолел. Гьаб лъикIаб гIамалалдалъун жидееги бокьулел ахираталъул дармие бергьин.

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

30. Гьал муъминзабазе бокьула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее ажру-кири тIубазабун кьезе ва жиндир рахъалъан тIаде цIекIелги кьезе.
Х1акълъунго гьев Аллагь вуго жинца мунагьал чурулев ва лагъзадерил гIибадат къабул гьабун, гьелда щукру гьабулев.

وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ هُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

31. Дица дуда вахIю гьабураб Къуръан хIакъаб ва жиндилъ щибго щаклъи гьечIеб жо буго, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!
Жиндаса цереккун рештIизарурал тIахьалги гьезда жаниб бугеб хIукмуги ритIухъ гьабулебги буго гьеб Къуръан. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь лагъзадерил киналго хIалал лъалев, гьезие маслихIатаб жо жинда бихьулев вуго ва жиндие щибго жо балъго хутIуларевги вуго.

ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾

32. Гьел цересел умматазда расулал ритIун, ва тIахьал рещтIизарун хадуб **гьаб хирияб Къуръан Дица ирсалъе кьуна Дир киналго лагъзадеридаса Дица хира гьарурал ва тIокI гьарурал МухIаммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ умматалъе. Гьеб умматалъул цо гIадамал руго жидеца напсалъе зулму гьабурал.**
Къуръаналда нахърилълъинчIел, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъечIел, авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ритIухъ гьавичIел.
Гьезул цо къокъа буго жидеца иманги лъун лъикIаб гIамал гьабурал ва амма цо-цо мехалъ кIарчанлъи ва гIасилъи гьабулел. Гьезул цо къокъа буго лъикIаб гIамал гьабизе яхI бахъулел ва гьеб лъикIаб гIамал гьабизе жал цере кколел, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ изнуялдалъун. Гьеб лъикIаб гIамал гьабизе цере ккей буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бугеб кIудияб хиралъи ва тIокIлъи.
Гьаб ахираб къокъа бугин абуна, жидеца гIелму лъазабулел, цинги гьеб гIелму цогидазда малъулел ва гьеб лъикIаб гIамал гьабиялде

тIоритIулел гIадамал.

جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ٣٣

33. Жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иманги лъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзабазе ахираталда хIадурун буго «Жаннату гIаднин» абураб алжан. Даимго жанир рукIинелъун лъугьула гьеб алжаналъур.**

Жидеда тIад месед, жавгьар-якъут ва луълуалъул курхьинкIиликIги ретIула. Ва гьезул ретIелги бацIцIадаб дарайдул букIула.

وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ شَكُورٌ ٣٤

34. Гьеб алжаналде жанир лъугьараб мехалъ гьез абула: «Кинабго рецц ва щукру тIадегIанав Аллагьасе буго, нижедаса пащманлъи ва хIинкъи тIаса инзабурав.

Х1акълъунго нижер БетIергьан Аллагь жив цIакъ гурхIулев, мунагьал чурулев вуго, жинца лагъзадерил гIамал къабул гьабун, гьезие щукру гьабулев вуго.

ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ٣٥

35. Гьев БетIергьан Аллагьасе буго даимаб щукру ва рецц, жиндир цIобрахIмуялдалъун даимго жанир чIолеб алжаналде ниж лъугьизарурав.

Гьеб алжаналда жаниб нижеда щибго захIмалъи-къварилъи хъваларе ва нижер напсалъе свакай-кIвахIаллъи щолареб».

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1умаридаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жидеца лаилагьа иллаллагь абулел г1адамазе хвалда аск1об х1инкъи гьеч1о, хобалда жанибги х1инкъи гьеч1о. Дун валагьун вугев г1адин вуго ва дида рихьулел ругеб г1адин вуго, гьеб «лаилагьа иллаллагь» абулел г1адамал хабалъан къват1ире рахъун рач1улел: жидеца бет1ералдаса ракьги гьарщизабулаго ва гьезги абулаго: «Кинабго рецц Т1адег1анав Аллагьасе буго, нижеда т1аса нижер пащманлъи инзабурав»* - абун.

Х1адис ибну Абих1атимица ва Т1абаранияс бицана.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ ٣٦

36. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал гIадамазе жужахIалъул цIа хIадурун буго. Гьеб цIада жанир хун жидее рахIат щолареб ва гьездаса гьеб цIаялъул гIазаб бигьаги гьабулареб.** Абадияб

жужахIалъул гIазаб буго гьеб.
Гьадинаб жазаъ гьабула дица кинавниги купру-ширкалда чIарав чиясе.

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا۟ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾

37. Гьел капурзаби жужахIалда жаниса жидее кумек тIалаб гьабун гьаракь борхун ахIдолел рукIула. Гьез абула: «Я нижер БетIергьан! Дуца ниж гьаниса къватIир рахъизаре нижеца иман лъезе ва лъикIаб гIамал гьабизе. Нижеца гьабулеб букIараб купру-ширк гьабичIого лъик1аб гIамал гьабила нижеца»-абун.

Гьезие жаваб гьабун ва гьезда бадибчIвай гьабун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан абула: **«Дица нуж дунялалда халатаб г1умруялъ тун рукIана гурищ?** Гьениб замана букIана ва ресги букIана жинца вагIза босулев чияс вагIза босизе. Гьеб гIумруги купру-ширкалда биччан, гьанже цоги гIумру кье абиялъул магIна щиб букIулеб? **Нужехъе аварагги вачIун вукIана гурищ, жинца гьаб гIазаб букIизе бугин хIинкъи кьолев? Гьанже нужеца гьаб гIазаб чIаме!»-абун. Купру-ширкалдалъун жидерго напсазе зулму гьабурал гIадамазе квербакъи гьабулев щивго чи вукIуларо.** Гьездаса гIазабги борхуларо.

إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

38. Х1акълъунго ТIадегIанав Аллагь жинда лъалев вуго зобалаздаги ракьалдаги жаниб бугеб балъгояб жо, загьираб жо жинда лъалеб хIалалъ. Гьединго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъик1 лъала инсанасул ракIалда жаниб бугеб пикруги. Гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лъаялъулъ буго гьал капурзаби гьанжесаги дунялалда риччаниги гьезул рекIелъ купру букIунеблъи ва гьез иман лъолареблъи.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

39. Гьев БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца нуж гьаб ракьалда халифабилъун ва, варисзабилъун гьарурав. Нужеда цереги г1емерал умматал ва къавмал рук1ана. Гьел умматалги т1аг1ун щвараб буго нужехъе гьаб ракь ва гьалда т1ад г1умру гьаби.

Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ гьесул ниг1матаздаги инкар ккурав чиясул инкаралъул г1азаб гьесие бук1изе буго. Гьел капурзабазул купруялъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъин т1адеги ц1ик1изабула: гьезул купру ц1ик1к1анаг1ан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъинги ц1ик1к1уна. **Гьезул куфруялъ жидее ч1орого хут1и ва г1азаб ц1ик1к1ин гуреб щибго мунпаг1ат гьабуларо.**

Гьаб аяталъул маг1на буго цо къавмалъ купру-ширк гьабунин абун ва гьеб жегиги ц1ик1к1изабунин абунги гьелдалъун т1адег1анав Аллагьасе щибго асар бук1уларо, гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цогидаб махлукъаталъеги гьелъул къварилъи бук1уларо. Гьеб купру-ширкалъул къварилъи ва г1азаб жидеего бук1ула ва киг1ан жидер г1асилъи ц1ик1к1араб гьедиг1анго гьезие г1азабги ц1ик1к1ула.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾

40. Дуца гьел Маккаялъул мушриказда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: нужеца дида бице нужер аллагьзабазул хабар, жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав Аллагьги тун гьезие лагълъи гьабулел. Щиб жо сабаблъун нужеца гьел хъанчал аллагьзабилъун ккун ругел? **Нужеца дида бихьизабеха щиб жо бугеб гьез бижизабураб гьаб ракьалда т1ад. Яги гьал зобал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рижулеб мехалъ гьесие кумек гьабулелищ гьел рук1арал? Яги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезухъе т1ехьищ рещт1избун бугеб, гьеб т1ехьалде г1амал гьабун гьел бит1араб диналда рук1изе? Гьез абухъ гьеч1о амру.**

Гьеч1о щибго жо гьал хъанчаз бижараб, гьеч1о зодисан решт1изабураб т1ехьги, гьел аллагьзаби руго абун жинца нуг1лъи гьабулеб. **Гьез хъанчие лагълъи гьабулеб буго церехун ругел мушрикаца хадур рач1улел гуккун ва жидеца абун гьел хъанчаца нилъее шапаг1ат гьабизе бугин абун.** Гьединаб щибго жиндие аслу ва х1ужа гьеч1еб жо буго мушрикаца жидерго квераз гьарурал хъанчал аллагьзабилъун ккун гьезие лагълъи гьаби.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

41. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас зобалги ракьги ккола жидер бак1алдаса инч1ого рук1изе. Гьел зобалги ракьги жиб бугеб бак1алдаса багъарун ине лъугьани, гьел кквезе к1олев щивго чи вук1уларо, Т1адег1анав Аллагьас гьел кквеч1они.

Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь вуго жиндир х1алимлъи ва

гурх1ел бугев, жинца мунагьал рахчулев.

وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾

42. Маккаялъул мушрикал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1аралдалъун ц1акъ ях1 бахъун къвак1арал гьаял гьедулел рук1ана, жидехъе Аллагьасул расул вач1ани жал цогидал умматаздаса ц1акъго лъик1 иман лъурал ва бит1араб нухда ругел рук1илин абун. Цинги жидехъе расул вач1араб мехалъ гьелдалъун гьезул иман ц1ик1инч1о, гьезул иманалдаса т1ури ва рик1алъи ц1ик1к1ана.

ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

43. Гьел иман лъеялдаса т1урана гьаб ракьалда хьвадиялъулъ г1амал к1одолъи ва ч1ух1и загьир гьабун, жидеца хирияв расуласе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва муъминзабазе квешаб макру гьабизе ургъун; аварагасда нахърилълъиналдаса г1адамал нахъ ч1вазе, гьесие квалквал гьабун, гьес бицулеб жо гьереси гьабун, гьесда «сих1ручи вуго, жундуца ккурав чи вуго»-абун бугьтанал лъезе ургъун.

Гьеб квешаб макруялъул зарал ва зулму гьеб макру гьабулеб агьлуялде гурого бусуларо. Гьезие бугеб х1укму гьеч1о гьезда церехун рук1арал, жидеца аварагзабазе عَلَيْهِمَا ٱلسَّلَامُ макру гьабурал умматазул х1укму гурони. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел умматал квешаб г1азаб т1аде биччан гьалаг гьаруна. **Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1укму-къадар хисизабизе к1олев щивго чи вук1уларо,** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нух ва г1адат жиб хисулареб буго. Гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб мехалъ цо къавмалъе г1азаб гьабизе, **гьеб нахъе ч1вазе к1олев, цоги рахъалде буссизабизе к1олевги щивго вук1уларо.**

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

44. Маккаялъул мушрикал ракьалда т1ад хьвадулел гьеч1ищ жидер сапаразулъ. Гьедин хьвадулеб мехалъ жидеца пикру кин гьабулареб ва гьел рек1ел бералдалъун **щай балагьуларел гьездаса цере рук1арал умматазул ахир киндай ккана абун.**

Гьел умматазул ч1унтарал росаби жидеда рихьулел ругелъул **Гьел г1адамал гьаздаса г1емерго къуват-гуч бугел рук1ана.** бечелъи бугел, аскарал г1емералги рук1ана.

Т1адег1анав Аллагь жинца г1ажиз гьавулеб, гьев жиндие бокьараб иш гьабиялдаса нахъч1вазе к1олеб **щибго жо гьеч1о зобалазда ва ракьалда. Х1акълъунго Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинда кинабго жо лъалев,** жиндир махлукъаталъул х1ал лъалев, **лагъзадерие мустах1икъаб х1укму т1убазе жиндир х1ал к1олев.**

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا
تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ
أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ
بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

45. Т1адег1анав Аллагьасул г1адат бук1арабани г1адамаз мунагьал гьарунщинахъе гьезда данде г1акъуба гьабулеб - гьаб ракьалда т1ад цох1о рух1ч1аголъи хут1илароан жиб гьалаг гьабун гурони.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1адамал гьалаг гьарула гьезул г1асилъаби сабаблъун. Гьезул баракат гьеч1олъиялдалъун гьеб г1азаб цогидал рух1ч1аголъабаздаги г1амлъула.

Кинниги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1адат буго гьел** зулму ва г1асилъи гьабулел г1адамал гьалаг гьарич1ого **нахърахъун толеб, жинца къадар гьабураб заман щвезег1ан. Гьеб заман щвараб мехалъ** жинца кинабго халкъалъе жазаъ гьабула: Муъминзаби алжаназде лъугьизарула, капурзаби жужах1алде лъугьизарула. **Х1акълъунго Алагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда бихьулев вуго лагъзадерил х1ал ва гьезие гьабизе мустах1икъаб жазаъги.**

Аллагьас тавфикъ кьеги жив разияб гIамал гьабизе.

ТIадегIанав Аллагьасул тавфикъалдалъун Сурату Фа́тIиралъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго.

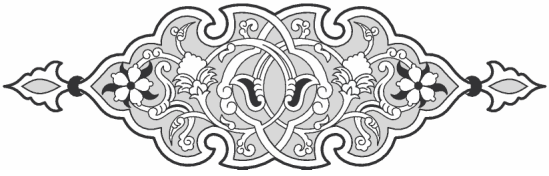

36. Сурату Ясин

سُورَةُ يٰسٓ

Маккаялда рещт1изабураб, жинда жаниб ункъоялда лъабго аят бугеб.

Гьаб хирияб суратги диналъул к1удиял аслаби баян гьариялъул к1вар гьабулеб буго. Т1адег1анав Аллагь цо вук1иналъе далилал рицингун цадахъ гьесул х1алк1олъиялде т1орит1ел гьабулел г1аламаталги рицун руго. Ахираталда ва хун хадуб т1аде рахъизариялда иман лъейги бицун буго. Гьеб х1укму баян гьабизе цо росдал къиса бицун гьелдалъун мисал бачун буго.

Сураталъул байбихьуда, гьаб хирияб Къуръаналдалъун гьа гьедун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вах1ю ва рисалат х1акъаб бук1ин тасдикъ гьабун буго. Цинги Маккаялъул мушриказулги къурайшиязул церехъабазулги къосиналъул ва ах1макълъиялъул бицун буго. Жинца иманалде халкъ ах1улев чиясул мисал бачун, Х1абибу Нажарил къиса бицун буго. Жиндир къавмалъ гьев ч1вай, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев Алжаналде лъугьизави ва гьесул къавм гьалаг гьабиги баян гьабун буго.

Т1адег1анав Аллагь жинца жо бижулев, жиндир къудрат-гуч бергьарав хан вук1ин баян гьабиялъе далиллъун зобал-ракьалъул, бакъ-моц1алъул хабар бицун буго. Къиямасеб къо ч1ей х1акъаб бук1ин ва гьеб къояльул зах1малъаби ва къварилъаби рицун руго. Халкъ т1аде бахъизабизе ссуралъуб пуйги, гьел мах1шаралда рак1ариги бицун буго. Муъминзабазул ва капурзабазул х1укмуги баян гьабун буго. Сураталъул ахиралдаги ахират бук1иналъе, хварал т1аде рахъизариялъе далил бицун, гьеб х1акъаб амру бук1ин тасдикъ гьабун буго.

Сураталда ц1ар лъун буго т1адег1анав Алагьас гьеб сурат жиндалъун байбихьараб к1иго х1арпалъул ц1аралдалъун «Я-син». Гьаб сураталъул хиралъи бицараб х1адисалда буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьаб Ясин Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун ва ахираталъул ажру бокьун ц1аларав чиясул Аллагьас мунагьал чурула. Нужеца гьеб Ясин ц1але хвалида г1агарлъарав чиясда аск1обги»-абун. Х1адис имам Аннасаияс бицана.

Гьеб х1адисалдаса бич1ч1улеб буго цо къварилъи ккараб мехалъ Ясин ц1алани, гьелъул баракаталдалъун гьеб къварилъи бигьалъилин абураб маг1на. Инсанасул рух1 бахъиги ц1акъго зах1матаб амру бугелъул, гьеб бак1алда аск1об Ясин ц1алияльул маг1на буго

Т1адег1анав Аллагьасул баракат ва рах1мат рещт1ун, гьев чиясул рух1 бахъи бигьалъилин абураб.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يٓسٓ ١

1. Я-син.

Т1адег1анав Аллагьасда лъала гьаб раг1иялдалъун щиб мурад жиндир бугеб. Г1алимзабаз абуна гьаб Ясин Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул ц1ар бугин абун. Цоги абуна гьаб раг1иялъул маг1на «Я инсан!» бугин абун ва цогиги бат1иял маг1набиги гьаруна г1алимзабаз гьеб раг1иялъул.

وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ٢

2. Жиб мух1канаб, жинда т1аде хиса-баси бач1улареб Къуръаналдалъун гьедулев вуго Дун,

إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ٣

3. Х1акълъунго мун вуго абун, Я Мух1аммад ﷺ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жал рит1арал аварагзабаздаса عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ цо расул.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Маккаялъул къурайшияз абидалго я Мух1аммад ﷺ, мун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул гьеч1о, мун гьес нижеда расуллъунги вит1ун гьеч1оян-абун, гьел мушриказул раг1и хвезабун, жинца Къуръаналдалъун гьа гьедун, т1адег1анав Аллагьас абуна мун мурсалиназдаса вугоян-абун.

عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ٤

4. Х1акъаб ва бит1араб нухалда вуго мун.

Гьеб нухги дуда цере рук1арал аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ нух буго- Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьаби. Гьеб буго исламияб дин. Жидеде Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бач1араб жо къабул гьабун, гьеб нух ккун хьвади буго гьеб. Т1убанго жал Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласе мут1иг1лъиги буго.

تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ٥

5. Гьаб Къуръан рещт1изабуна жиндир гуч бергьарав, лагъзадерида гурх1ел г1емерав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَٰفِلُونَ ٦

6. Гьаб Къуръан дуда рещт1изабуна, Мух1аммад ﷺ, **дуца гьелдалъун х1инкъи кьезе жеги жидер умумузухъе ва жидехъе расул вач1инч1еб г1арабиязул къавмалъе,**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеч1ого хъанчие лагълъи гьабиялда т1ад ч1ани, **гьезие жужах1алъул г1азаб бук1изе бугин абун. Гьел г1арабиял х1акъаб диналдаса ва х1акъаб нухдаса гьапуллъун руго,** жидеца гьеб нух лъазе т1алаб гьабулеб гьеч1о ва иман лъезе

къасдги гьабулеб гьеч1о.
Жидехъе расул вач1инч1ониги г1акълу бугел г1адамаз пикру гьабизе ккола гьаб махлукъаталъул ва гьезда лъазе ккола гьаб камилаб х1алалъ г1уц1араб ва мух1канго хьвадулеб г1алам жинца бижарав Халикъ вук1изе кколеблъи. Гьев Халикъги жиндир къудрат бергьарав, гьунар камилав, жив цогояв хан вук1изе ккеялдаги кант1изе ккола.
Гьаб х1алалъ жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда ва гьев жиндие лагълъи гьабизе х1акъав Бет1ергьан вук1иналда далил бачизе лъарал г1адамал руго «агьлу тавх1ид» - Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавулеб агьлу.

لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾

7. Х1акълъунго, гьал машриказул г1емерисел жидеца иман лъоларел руго ва гьеб сабаблъун жидее жужах1алъул г1азаб х1акълъарал руго.

إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ أَغْلَٰلًا فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾

8. Х1акълъунго Дица гьаб жужах1алъул агьлуялъул гарбазда рахсал ва гудрал рала: нилъазул х1амаялда гъоркь рухьун рук1ула гьезул кверал; кверал горбода рухьун, бет1ер эхеде к1ич1изабун ч1езарула.

Гьаб мисал бачана т1адег1анав Аллагьас жидеда х1акъаб жо бихьуларел ва жидеца иман лъезе къасд гьабуларел г1адамазе. Гьезул мисал буго нилъазул х1амида гъоркь кверал ги рухьун, бет1ер эхеде к1ич1изабун, жидеда щибго жо бихьуларедухъ ч1езарурал г1адамазул мисал. Цоги маг1на гьабуна иман лъезе ч1ух1иялъул, гьелъие мук1урлъизе къасд гьеч1олъиялъул мисал бугин гьаб абун.

وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾

9. Жегиги гьел капурзаби руго Дица жидеда цебе борхатаб сангар гьабурал, жидеда нахъаги гьединабго сангар гьабурал, жидер бералги Дица бецц гьарурал, гьезда щибго жо бихьуларел.

Гьезда иманалде унеб х1акъаб нух бихьуларо, гьел иман лъеялдаса нахъч1варал рук1ула. Гьаб мисалги буго гьел капурал г1адамаз иман лъунгут1иялъе бачараб мисал; Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ азалияб г1елмуялъулъго лъалеб бугелъул гьеб къавм жидеца иман лъолареб бук1ин. Гьаб маг1на баян гьабун т1адег1анав Аллагьас хадубги абулеб буго:

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

10. Гьал г1адамазе щибго бат1алъи гьеч1о дуца гьезие х1инкъи кьуниги, х1инкъи кьеч1ониги. Гьел руго жидеца

иман лъоларел г1адамал.

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِيَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

11. Х1акълъунго дуца х1инкъи кьеялъ жиндие мунпаг1ат гьабулев чи вуго, Мух1аммад ﷺ**, жинца Къуръаналда иман лъурав ва гьелда г1амалги гьабулев чи.**

Живго цох1о вугеб бак1алдаги Аллагьасдаса ﷻ **х1инкъун вук1улев.** Жинда Аллагь ﷻ вихьулев гьеч1они гьесдасан жив х1инкъулев, гьеб х1инкъи живго цох1о вугони, г1адамаздагьоркьов вугони живгун цадахъ бук1улев. **Дуца гьев муъминчиясда рохел бице Мух1аммад** ﷺ**, гьесие Аллагьасул рахъалъан мунагьал чури бугин ва жиб хирияб алжаналъул ниг1маталги ругин абун.**

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

12. Х1акълъунго дун вуго дица хварал г1адамал ч1аго гьарун т1аде рахъизарулев, гьезул х1исаб-мизан гьабизе ва гьезие жазаъ гьабизе. **Дица гьез дунялалда гьабураб кинабго г1амал хъвала ва гьез х1ет1е ч1арабщинаб бак1ги хъвала.**

Дида иман лъурал муъминзаби масжидалде как базе унаго гьез бахъанщинаб галиги хъвала.

Жабир رضي الله عنه асх1абасдаса бицараб х1адисалъулъ буго: *«Банусаламат абулеб къавмалъул г1адамазе бокьун бук1ана масжидалде г1агардег1ан рач1ун, гьенир минаби разе. Гьеб хабар раг1араб мехалъ аварагас* ﷺ *абуна: «Я Банусаламатиял! Нуж нужерго бак1алда ч1а! Нужеца масжидалде унаго бахъараб гали нужее хъвала»*-абун.

Цоги маг1на гьабуна: гьел хвараб мехалъ гьез нахъе тараб асар хъвала, лъик1аб бук1а гьеб г1амал; г1елму г1адаб, масжид г1адаб, нух, кьо, лъим г1адаб. Яги квешаб бук1а.

Кинабго жо Дица малаикзаби хъвазе риччан, жиб баянаб, жинца щибго жо гъоркь толареб т1ехьалъулъ хъван буго. Ва гьеб хъвараб жоялда рекъон ахираталда жазаъги гьабизе буго.

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾

13. Мун гьереси гьавун дуда иман лъезе ч1ух1ун ч1арал Маккаялъул мушриказе дуца бице, Мух1аммад ﷺ**,** (Ант1акият) **абураб росдал агьлуялъул къиса. Гьезухъе Аллагьасул** ﷻ **расулал рач1араб г1уж бице.**

Цо г1алимзабаца абуна гьел Г1иса аварагас عليه السلام рит1арал расулал

рук1анин, гьеб росдал агьлу иман лъеялде ах1изеян абун.

إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾

14. Дица гьезухъе к1иго расул вит1ана. Доб росдал агьлуялъ гьал гьереси гьаруна ва гьезда иман лъеч1о. Цинги дица гьев к1иясего квербакъизе ва гьел гуч гьаризе лъабабилев расулги вит1ана.

Гьел расулаз абуна: «Х1акълъунго ниж руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нуж диналде ах1изе рит1арал расулал»-абун.

قَالُوا۟ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَٰنُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾

15. Гьеб росдал агьлуялъ абуна: «Нуж гьеч1о нижедаго релълъарал г1адамал гурони. Нуж аварагзаби гьеч1о ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ щибго жо рещт1изабич1о.

Нуж гьеч1о нижеда гьереси бицунел г1адамал гурони, нуж аварагзаби руго абураб раг1иялдалъун»-абун.

قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾

16. Гьел расулаз абуна: нижер Бет1ергьанасда лъала ниж нужехъе рит1арал унго-унго расулал рук1ин.

وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾

17. Нижеда т1адаб жо гьеч1о нижеда амру гьабураб х1алалъ жиб х1акъаб ва баянаб рисалат нужехъе щвезаби гурони.

Нужеца иман лъуни гьеб нужее лъик1 буго. Иман лъеч1они гьелъул г1азабги нужеего бук1изе буго-абун.

قَالُوٓا۟ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا۟ لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾

18. Росдал агьлуялъ абуна: «Х1акълъунго гьеб нужер даг1ваталъ нижеда квешаб х1ал бич1изабуна.

Гьеб нижее рихулеб, нижее х1ажат гьеч1еб даг1ват буго. Нижерго умумуз гьабулеб батараб дин гьабиялдаса ниж нахъч1валел г1адамал нижее рокьуларо. **Нужеца гьеб хабар ч1езе теч1они ва нуж нижеда гьоркьоса нахъе инч1они, нуж ганч1ал реч1ч1ун ч1вазе руго ва нужее ц1акъ квешаб г1азаб щвезе буго нижедасан»-абун.**

قَالُوا۟ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

19. Расулаз абуна: «Гьеб нужеде бач1араб квешаб х1ал нужгун цадахъ бугеб х1ал буго.

Нижедалъун нужее щибго зарал гьеч1о.

Нижеца нуж дунял-ахираталъул бахьибуголъиялде ах1улел руго, купру-ширкалъул бец1лъиялдаса иманалъул нуралде рачулел руго.

Гьадинаб лъик1аб жоялдалъун нужее ваг1за гьабураб мехалъ нужеда квешаб х1ал кин бач1улеб? Нужеца бицунеб раг1и бит1араб гьеч1о. Нуж руго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялъулъ ва ва мунагьал г1емер гьариялъулъ г1орхъолъан ун ругел г1адамал» - абун.

وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُوا۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾

20. Цинги гьеб росдал рик1к1адаб рахъалдаса ц1акъ хехго векерун цо чи вач1ана ва гьес абуна: «Я дир къавм, нуж гьал расулазда нахърилъльа» - абун.

Ибнукасирица абуна: «Доб росдал агьлуялъ расулазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ даг1ват босич1ого, гьел ч1вазе къасд гьабураб мехалъ, гьеб бак1алде т1аде вач1ана ц1акъго хех векерун ва г1едег1ун Х1абибу Нажжар абун жинда ц1ар бугев муъминчи. Гьев вук1ана жинца хам бессулев (ткач) ва садакъа г1емер гьабулев чи»-абун.

Къурт1уби абулев г1алимас абуна: гьев Х1абибу Нажар вук1ана жинца г1емераб заманаялъ хъанчазе лагълъи гьабурав ва жинда т1омол унти бугев чи. (проказа). Гьес хъанчазда щибаб нухалъ гьарулеб бук1ана жиндаса гьаб унти нахъе босе абун, амма гьез гьесие жаваб гьабулеб бук1инч1о.

Гьал расулазда عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьев Х1абиб вихьараб мехалъ гьез гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялде ах1ана. Х1абибас абуна: « Нужер далил бугищха гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1иналда ва гьесие лагълъи гьабизе т1адаб бук1иналда» – абун. Гьел расулаз абуна: «Буго нижер далил, нижеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарила дудаса гьеб унти т1аса босе абун ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дудаса унти босила» - абун. Х1абиб ц1акъго г1ажаиблъана ва гьес абуна: «Т1убараб г1умруялъ дица аллагьзабазда гьарараб мехалъ гьез босич1еб унти, нужер Аллагьас кин босулеб, цох1о нухалъ гьесдаги гьарун?» – абун. Гьез абуна: «Нижер Бет1ергьан Аллагь кинабго жоялда х1алк1олев вуго. Гьал дуца жидее лагълъи гьабулел хъанчал щибго жо гьабизе к1оларел руго» - абун. Х1абибу Нажарица Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъуна ва гьел расулаз عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ дуг1аги гьабун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесдаса унтиги нахъе босана.

Гьав Х1абибида раг1араб мехалъ жиндир къавм гьел расулал ч1вазе х1адурун рук1ин, гьев г1едег1ана гьезие кумек гьабизе ва хехго гьезда т1аде ана. Жинца къавмалдаги абуна: «Нужеца гьал расулал ч1ваге, нужеца гьазда иман лъун нуж гьазда нахърилъльа. Гьел руго нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса хвасар гьаризе сабаблъун ругел г1адамал» – абун.

ٱتَّبِعُوا۟ مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

21. Нужедаса щибго ужра-мухь т1алаб гьабич1ого нуж лъик1аб жоялде ах1улел расулазда عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ мут1иг1лъе ва гьезда

нахърилълъа!
Гьел руго жал бит1араб диналда ругел г1адамал. Гьез нужги ах1улел руго гьеб бит1араб диналде.

وَمَا لِيَ لَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٢٢

22. Жинца дун вижарав ва ахирги гьесда руссизе ругев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеч1ого вук1ине ккани дие бугеб щиб жо бугеб.
Нужееги гьеч1о щибго къварилъи гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъунин абун.

أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يُنقِذُونِ ٢٣

23. Жинца дун вижарав, дун хьихьулев **Аллагьи جَلَّجَلَالُهُ живго тун цоги аллагьзаби кин дица кколел жидее лагълъи гьабулеллъун.**
Дир Бет1ергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ дие цо зарал гьабизе бокьани гьел алагьзабазда к1оларо гьеб зарал дидаса нахъч1вазе ва дие шапаг1ат гьабун дун гьеб заралалдаса хвасар гьавизе. Гьел руго жиделъ рух1 гьеч1ел ганч1ал яги ц1ул. Гьезда гьаракьги раг1уларо, щибго жоги бихьуларо, щибго жо бицинеги к1оларо.

إِنِّيٓ إِذٗا لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٢٤

24. Дида Аллагь جَلَّجَلَالُهُ х1акъав Бет1ергьан вук1ин лъан хадуб дица цоги аллагьзабазе лагълъи гьабуни дун баянаб къосиналъулъ вук1ула.

إِنِّيٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمۡ فَٱسۡمَعُونِ ٢٥

25. Х1акълъунго дица иман лъун буго нужер Бет1ергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ. Нуж дица бицулеб жоялда г1енекке.
Нужеца гьеб къабул гьабе ва нужецаги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъе.
Гьаб берцинаб ваг1за-насих1ат гьабун жал иман лъеялде ах1араб мехалъ ва жинцаги иман лъун бук1ин загьир гьабураб мехалъ, гьеб залимаб ва г1асияб къавм гьесде т1аде к1анц1ана ва жидеца гьев ч1вана. Гьеб къавмалда гьоркьов цониги чиги вук1инч1о гьесул рахъ кколев ва гьесие кумек гьабулев.

قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ٢٦

26. Гьев Х1абибу Нажар хвараб мехалъ **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан гьесда абуна: «Мун алжаналда жаниве лъугьа»-абун.**
Шагьидзабигун цадахъ алжаналда жаниб жиндие бугеб макъам бихьараб мехалъ гьев Х1абибида жиндир къавм рак1алде щвана **ва гьес абуна: «Вай аман Аллагь, дир къавмалда**

лъалеб анищха

بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

27. Т1адег1анав Аллагьас дир цересел мунагьал чурараблъи ва дун жал хира гьарурал шагьидзабазда гьоркьов гьавураблъи!

Гьеб мехалъг1аги гьеб къавмалъ иман лъезе бегьулаан ва гьел абадияб жужах1алъул г1азабалдаса хвасарлъизе бегьилаан» - абун. Гьаб буго унгого Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вокьарал ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рокьарал вализабазул сипат: жиндир тущбабаздаги гурх1ел гьабулеб, гьездаса т1аса лъугьунеб.

* وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾

28. Дица гьев Х1абибу Нажар **ч1ван хадуб гьесул къавмалъе г1азаб гьабизе малаикзабазул боял рит1ич1о. Дун гьел боял рит1иялда х1ажатавги вук1инч1о.**

Дие цо амру бокьараб мехалъ цох1о «Кун» абураб раг1и абун Дие бокьараб жо лъугьула.

إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾

29. Гьеб къавмалъе г1азаб гьаби ва гьел гьалаг гьари бук1инч1о **Жабраил малаикас гьабураб цох1о гьаракь гурони.**

Гьеб гьаракьалдалъун гьел киналго хун г1одор ккана **ва ссвараб ц1а г1адин т1аг1ун ана.**

يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾

30. Дида инкар ккурал ва дир аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарурал **гьал лагъзадерие бугеб къварилъи ва пашманлъи!** Ц1акъ ах1макъал г1адамал ругоха гьел, ц1акъ к1удияб балагь буго гьез жидеда т1аде босулеб.

Щибаб къавмалда расул вач1анщинахъе гьеб къавмалъ расул махсароде ва гьереси гьавулев вуго.

Гьебго г1амал гьабуна гьаб Маккаялъул мушриказги. Кинабго халкъалъул хирияв, аварагзабазулги Сайид, Мух1аммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жидехъе вач1араб мехалъ, гьев гьереси гьавуна ва гьесда иман лъезеги ч1ух1ана.

أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾

31. Гьал къурайшияз пикру гьабуларищ киг1ан г1емерал умматал ва къавмал жидеда церехун рук1арал ва киг1ан г1емерал умматал Дица гьалаг гьарурал.

Х1акълъунго гьел умматал жидехъе нахъ руссун рач1улел гьеч1о гурищ? Гьал къурайшиялги к1ола Дида гьалаг гьаризе ва гьезиеги

бук1уларо дунялалде т1ад руссин.

وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾

32. Гьал цереселги хадуселги умматал киналго ахираталда Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **руссинаризе руго** ва жидер х1исаб-мизан гьабун гьезие жазаъги гьабизе буго.

Дунялалда г1азаб гьаби ва гьалаг гьари буго дагьабго къварилъи. Гьаниб г1азаб гьабуна абун ахираталда гьабулеб абадияб г1азаб купруширкалъул г1адамаздаса т1аса босуларо ва гьезие щибго бигьалъиги гьабуларо. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал г1адамазул мунагьал чури сабабалъе гьезда т1аде цо-цо къварилъи биччала. Гьез тавбу гьабун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, лъик1аб г1амал гьабураб мехалъ, гьезул мунагьал чурула ва гьезда данде ахираталда г1азаб гьабуларо.

Мух1амад Г1али Сабунияс абуна: жинда кант1изе рекъараб масъала буго Къуръаналъул пасих1лъиялъул, гьеб жиндир раг1аби дагьаб, маг1на гъваридаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам бук1иналъул г1аламатаздаса буго цо къиса бицулеб мехалъ гьеб къиса къокъ гьабун бицин, гьеб къисаялъулъ росоялъул, шагьаралъул ц1ар рехсонгут1и, г1адамазул ц1арал рехсонгут1и. Къиса бициналдаса мурад бук1ула ваг1занасих1ат гьаби ва гьелдасан г1ибрат боси. Гьаб мурад т1убала гьеб къиса лъугьараб бак1алда гьел г1адамазул ц1арал рицинч1ониги. Гьединго г1емерисел аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ц1аралги рехсеч1о Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир хирияб Къуръаналда жаниб.

وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا
وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

33. Иман лъезе бокьарал г1адамазе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесул х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулел **аятал ва г1аламатал руго, Дица хвараб ракь ч1аго гьабиги.**

Щибго т1аде жо бижич1еб бакъвараб ракь Дица зодисан ц1ад рещт1изабун ч1аго гьабула ва гьелдаса Дица т1орщел бижизабула, г1адамаца кваналеб ва гьезул бет1ер бахъилъун бугеб.

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ
وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾

34. Гьеб ракьалда т1ад Дица ахалги гьаруна чамастакил ва ц1олбол пихъ бижулел. Гьел ахазда жаниса лълъималги раккизаруна.

لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ
أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

35. Гьел ахакьан пихъал кванаде ва гьез бекьараб хурил т1аг1ам ва бахчадул ниг1матал кванаде.

Гьал ниг1матал жидее кьурав Аллагьасе

ﷻ **гьел г1адамаз щукру гьабуларищ ва гьев разилъи т1алаб гьабун, гьесие г1ибадат гьабуларищ?**

سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَزۡوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلۡأَرۡضُ وَمِنۡ أَنفُسِهِمۡ وَمِمَّا لَا يَعۡلَمُونَ ٣٦

36. Жив вац1ц1адав ва т1адег1анав вуго гьев Аллагь жинца кинабго жо к1ирекъезабун бижарав: цояб бихьинаб, цояб ц1уяб гьабун.
Ракьалда бижулеб жоги, г1адамалги, ва жеги нужеда лъалареб жоги к1ирекъезабурав.

Гьаб аяталъе цоги маг1на гьабуна: жинца т1аг1ам, кьер, мах1, сипат бат1иял пихъал ва ниг1матал рижарав, гьединго г1адамал ва цогидаб махлукъат бат1и-бат1ияб сипат-сураталда рижарав абун.

«Кинабго жо кIирекъезабун бижана» абураб раг1и цIакъ маг1на гъваридаб буго. ТIадегIанав Аллагьас доб заманалъул гIадамазул гIакълу хадуб гъолеб хIалалъ ракьалдаса бижулеб жо ва гIадамал, гьединго цогидаб рухIчIаголъиги кIирекъараб букIин бицана. Гьелдаги тIад жинца абуна: «Нужеда жиб лъалареб жоги гьабуна дица кIирекъараб»-абун.

Гьаб Къуръаналъул мугIжизат загьирлъана анцIила ункъго къарну ун хадуб. Жакъа гIелмуялъ тасдикъ гьабулеб буго жиб бищун гьитIинаб зарралъун рикIкIунеб атомалда жаниб нейтрон ва протон букIин. Гьеб кIиябго зарраги цояб бихьинаб цояб цIуяб букIин (положительное, отрицательное). ТIадегIанав БетIергьан Аллагь ﷻ цо вуго, гьес бижанщинаб махлукъаталъул бищун гьитIинаб зарраги кIирекъараб буго. Гьаб хIикматалда кантIи цIакъ кIудияб нигIмат буго ва Аллагьасда ﷻ унго-унгояб иман лъеялъе сабаблъунги буго.

وَءَايَةٞ لَّهُمُ ٱلَّيۡلُ نَسۡلَخُ مِنۡهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظۡلِمُونَ ٣٧

37. Гьединго Аллагьасул ﷻ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб **кIудияб гIаламат буго Дица сордо цIакъ бецIлъизаби, гьелдаса къоги нахъе босун.**

Цинги гьел гIадамал щибго жо бихьулареб бецIлъукье ккола. Гьаб аяталъ тIоритIел гьабулеб буго бецIлъи аслу букIин, нур гьелде тIаде бачIараб букIин. Бакъ ва моцI баккараб мехалъ канлъи ва нур бачIула, гьеб кIиябго гьечIеб мехалъ бецIлъи букIула.

وَٱلشَّمۡسُ تَجۡرِي لِمُسۡتَقَرّٖ لَّهَاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ٣٨

38. Жиб ахиралда чIолеб заман щвезегIан хьвадулеб бакъги буго Аллагьасул ﷻ кIудиял гIаламатаздаса цо гIаламат.

Гьеб чIолеб заманги Къиямасеб къо бач1ин буго.

Гьаб рагIиялъул цоги магIна гьабуна: «Жиб чIейго гьечIого хьвадулеб бакъ» - абун. Гьаб магIна гIалимзабаз къабул гьабулеб гьечIо.

Гьаб даимаб хIалалъ бакъ хьвади ва цогидал цIваби хьвадиги, гьезул цонигияб жиндир нухдаса къосунгутIиги жиндир гуч бергьарав ва г1елму-лъай камилав ТIадегIанав Аллагьас къадар гьабиялдалъун ва гьесул тадбиралдалъун буго. Жегиги инсанасда гIорхъаби кодоре щвечIел зобал-ракьазул тадбир гьабулев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIелмуги къуват-гучги бергьараб букIин жиндилъ щибго щаклъи гьечIеб амру буго.

وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾

39. МоцIги хьвадизабуна дица. Щибаб къоялъ гьеб баккулеб ва тIерхьунеб бакIалъул къадарги чIезабуна, гьеб моцI тIеренлъун, тIогьиллъун, бакъвараб чамастакил гъот1ол г1аркьел гIадин лъугьизегIан. Инсанасул беральда моцI къоло микьго сордоялъ бихьула. Цинги гьеб цIакъго тIеренлъун беральда бихьулареб лъугьун цо сордоялъ яги кIиго сордоялъ бихьичIого хутIула. Моц1 берда бихьулеб къоло микьго сордоялъ гьеб баккулеб ва тIерхьунеб бакI хал гьабун, гьелдалъун заман лъазе ва моцIрол къадар лъазе инсанас гьелдаса мунпагIат босула.

لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

40. Бакъалъул х1ал кIоларо моцIалда хадуб гъезе ва гьебгун данделъизе. Гьелдалъун жинца моцIрол нур свинабун, кидаго бакъул гвангъи букIизе.

Сордоги гьечIо жиб къоялдаса цебе кколеблъун. Гьелдалъун жинца къоялъул канлъи свинабизе ва сордог1адин букIизе. **Щибаб цIваги, бакъги, моцIги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **къадар гьабураб хIалалъ зобалазул нухазда хьвадулел руго.**

Гьезул тадбир жиндие биххи ва хиси гьечIеб буго. Гьел цIвабзазул кIодолъиги ва нилъедаса рикIкIалъиги жиндие гIорхъи инсанасда лъалареб буго. Гьеб кинабго махлукъаталъул тадбир гьабулев, гьеб жинца бижарав нилъер БетIергьан Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ жиндие рецц ва щукру гьабун инсан хадув гъоларев вуго. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIиналда рекIелчIей гьабун, гьесул сипатал лъазарун, гьезие гIорхъи чIвазе лъугьинчIого рукIин буго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъарал муъминзабазул сипат.

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾

41. Цогиги гIаламат буго гьел гIадамазе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда жинца тIоритIел гьабулеб,

Х1акълъунго Дица цересел умматал – Адамил зуррияталъул гIадамал, жиб жаниб цIураб НухIил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гамида рекIизари. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун гьабураб НухI аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُгамида рекIизабуна щибаб рухIчIаголъиялдаса цо бихьинаб, цо цIуяб жо. НухI аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُиман лъураб гьесул агьлуги рекIизабуна.

وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

42. Гьев НухIил гамидаса мисал босун Дица гIадамазе гьаруна жал тIад рекIун хьвадулел гуми ва ракъдада жидеда тIад рекIунел варанаби ва цогидал хIайваналги рижана.

وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾

43. Дие бокьун букIарабани Дида кIолаан гьел киналго ралъдалъ гъанкъизаризе. Цинги гьезул ахIиялъе жаваб кьолев щивго чи вукIинароан ва гьел ралъдалъ гъанкъиялдаса хвасарги гьариларoан.

إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾

44. Гьел ралъдалъ гъанкъизаричIого тей дир рахъалъан гьезие рахIмат буго ва дица гьел чIаго тун руго жидее къадар гьабураб ажал тIубазегIан.
КигIанго мухIкан гьабураб гама бугониги, кигIанго лебалал гама бачулел гIадамалги ругониги, гьеб гама лъеда тIад чIей ва гьениб хьвади тIадегIанав Аллагьасул хIалкIолъи буго ва гьес инсанасе ралъад квегъи буго. Ралъдадасан рекIун хьвадарал гIадамазда лъала гьеб ралъад багъарараб мехалъ кинаб гучаб хIинкъи гьезда тIад бачIунеблъи. Жиндие бокьани цохIо лахIзаталда жаниб гьеб гама кIалагъоркье сверизабизе кIола Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ.
Гьебго мисал буго гьаваялда боржунеб самолеталъулги, ракъдада хьвадулеб машинаялъулги. Гьел киналго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ инсанасе квегъун руго. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьел хвезаризе бокьараб мехалъ, инсанасда гьеб амру гьукъизе кIоларо ва гьеб иш тIубан хадуб азарго батIияб багьана бати гуреб жидеда гьабизе кIолеб жоги букIуларо. АлхIамдулиллагь, Кинабго рецц тIадегIанав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго жинца нилъ бусурбабилъун гьарун ругелъул ва жиндир хIукму-къадаралда божулелги гьарун ругелъул.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾

45. Гьел мушриказда абураб мехалъ нуж хIинкъа нужеда цере рукIарал умматазда щвараб гIадаб гIазаб ва гьалаг гьари щвеялдаса, гьединго нуж хIинкъа жиб тIаде бачIизе бугеб ахираталъул гIазабалдасаги, гьедин нуж

хIинкъани Аллагь ﷻ нужеда гурхIилин абун,- гьел мушрикаца жидее гьабураб вагIза босичIо.

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾

46. Гьезухъе рачIарал Аллагьасул ﷻ гIаламатаздаса цониги гIаламатги хут1ич1о, гьелдаса жал руссун рук1ун гурони.

Жидеца гьелъул пикру гьабичIо ва Аллагьасда ﷻ иман лъезе мутIигIлъичIо.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾

47. Гьел мушриказда ва капурал гIадамазда абураб мехалъ нужеца садакъа ва напакъа кье Аллагьас ﷻ нужее кьураб ризкъиялдасаян абун, капурал гIадамаз муъминбазул хIакъалъулъ абуна:

«Нижеца напакъайищ кьолеб гьел Аллагьасда ﷻ иман лъурал гIадамазе? Аллагьасе ﷻ бокьун букIараб ани гьес кьелаан гури гьезие напакъа? Нуж цIакъ баянаб къосиналъулъ рукIин бихьулеб буго нижеда! Алльагьас пакъир гьарурал гIадамазе напакъа кье абун нижеда аби нужер ахIмакъльи ва къосин буго-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Маккаялъул мушриказул цIакъго къосарал инкарчагIи рукIана жидеда садакъа кьеян абураб мехалъ, гьез муъминзабиги, Аллагьги ﷻ, аварагги махсароде кквеялъул къасдалда абулаан: «Кьеларо нижеца садакъа, Аллагьас ﷻ жинцаго кье абе жинда иман лъурал г1адамазе напакъа»-абун.

Гьел ахIмакъал гIадамазда лъалеб букIинчIо кинабго ризкъиялъул БетIергьан Аллагь ﷻ вукIин ва жинца цоязе ризкъи гIатIид гьаби ва цогидазе ризкъи дагь гьаби гьесул хIикмат ва хIалбихьи букIин. Бечелъи кьун хIалбихьи гьабула щукру гьабуладай абун, пакъир гьарун хIалбихьи гьабула сабру гьабуладай абун.

Гьел мушрикаца ахиратги гьереси гьабулеб букIана ва жидеда гьеб ахираталъул хабар бицараб мехалъ гьелда тIадги релъанхъулел рукIана. Гьелъул хIакъалъулъ тIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾

48. Гьез абулеб буго кидаха букIизе бугеб нужеца къотIи гьабулеб къиямасеб къо ва гьелъул гIазабги, нуж битIараб жо бицулел ратани?–абун.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾

49. Гьеб цIакъ гIагардаго буго ва щибго лъачIого гьезда тIад щвезеги буго.

ЦохIо Исрапил малаикас ссуралъуб пуй гурони гьечIо г1адамал жинда балагьун, жиб кидал бук1унеб лъаларого бугеб къиямасеб къо т1ад щвеялъул г1аламат. Цинги гьел къиямасеб къоялъ ккола–гьел гьалаглъула, **жидерго даран-базаралда, дагIба-къецалда, дунялалъул ишазда рукIадго.**

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

50. Цинги гьезул хIал кIоларо цоцадехун аманат-васият гьабизе. Гьединго гьезда кIоларо жидерго агьлу-хъизаналде тIад руссизеги.

Гьеб буго тIоцебесеб ссуралъул пуй. Гьеб пураб мехалъ гIадамал кутакалда хIинкъула, жал ругеб бакIалдаго хутIула: рагъаризе кIвечIого ва жидер агьлу-хъизаналъухъе ине кIвечIого. Гьеб хIалалда жал рукIадго Исрапил малаикас кIиабизеги ссуралъубе пула ва гьелдалъун кинабниги махлукъат хола ва гьалаглъула.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Бухарияс бицараб хIадисалда буго, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Валлагьи, къиямасеб къо бачIизе буго кIиго чияс жидер ххам бичизе абун тIибитIулеб мехалъ, гьев кIиясулго даран тIубачIого ва гьеб ххам сукIичIого. Къиямасеб къо бачIизе буго нужер цояв гъуй къачIалев вукIаго ва гьеб гъуялдасан лъимги гьекъечIого. Къиямасеб къо чIезе буго жинца кIалдиб лъезе абун кодобе босараб тIагIам кIалдибего щвечIого»*-абун.

Гьаб хIадисалъул ва доб аяталъул магIна буго гьеб къиямасеб къо бачIизе буго ракIалдаго гьечIого ва гьеб бачIараб мехалъ инсанасул кинабго гIамал батIуллъизе буго ва гьевги гIакълу-лъай ун, кIалъазе яги вагъаргъизе кIвечIого хутIизе вуго.

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьарабгIан заман кинабго рухI бугеб жо хун, ракьалдаса халкъ тIагIун араб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун Исрапил малаикас лъабабизеги ссуралъуб пула ва гьеб букIула ахирияб пуй, жиндалъун хварал тIаде рахъизарулеб ва гьел махIшаралда хIисаб-мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе ракIарулеб.

Гьеб ссуралъуб пуялъул бицун тIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾

51. Цингиги ссуралъуб пула ва гьеб кинабго халкъ жидер хобаздаса къват1ире рахъун, БетIергьанас ахIараб

рахъалде гIедегIун уна.

52. Къиямасеб къоялда инкар ккун рукIарал гIадамазги абула: «Вай нижее бугеб къварилъи! Щив чи вугев жинца ниж регун рукIараб бакIалдаса тIаде рахъизарурав?»-абун.

قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

Гьезие жаваб гьабун муъминзабаца абула: **«Гьаб буго тIадегIанав Аллагьас къотIи гьабулеб букIараб ва гьесул аварагзабаца** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **жиб ритIухъ гьабулеб букIараб къиямасеб къо»-абун.**

53. Гьаб халкъ тIаде бахъизаби тIадегIанав Аллагьасе щибго захIматаб жо гьечIо. **Гьеб гьечIо цохIо нухалъ Исрапил малаикас ссуралъуб пуй гурони.**

إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾

Гьеб ссуралъуб пураб мехалъ кинабго халкъ Дида аскIоб бакIарун жидер хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе хIадурун чIун рукIула.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан гьеб халкъалда хит1аб гьабула:

54. Жакъа цониги напсалъе зулму гьабуларо ва щибаб напсалъе жазаъ гьабула гьелъ дунялалда гьабураб гIамалалда рекъараб -абун.

فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

Ас-сави абулев гIалимас абуна: гьаб ахираб ссур пулелде цебе Исрапил малаикас абула: «Я гьал турарал рукьби! Я гьал тIутIун арал щукIдул (сухожилия) ва ратIалъарал, рикь-рикьун арал лугби, гьороца щущазарурал расал! ТIадегIанав Аллагьас нужеда амру гьабулеб буго нуж цоцазде данделъе абун ва нуж хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе БетIергьанасда цере чIезе хIадурлъе!»-абун. Цинги Исрапилас ссуралъуб пула ва кинабго халкъ тIаде бахъун хIисаб-мизан гьабизе гIарасат майданалда (махIшаралда) данделъула.

Гьеб ссуралъуб кIиго нухалъ гурони пуларо абуна цо гIалимзабаз: авалаб ссуралъуб пуй букIула халат бахъараб: гьеб гьаракь рагIараб мехалъ гIадамал гьалда гIенеккулеб, цинги гьеб Къиямасеб къо чIеялъул гIаламат букIин лъан жидер гIакълу-лъай ун хIинкъун гIодор кколеб, гьелдаса хадур хун тIагIунеб. Гьаб ахираб ссуралъуб пуй букIула хвараб халкъ тIаде бахъизабун махIшаралде бакIарулеб абун.

55. Х1акълъунго гьеб Къиямасеб къоялъ алжаналъул бетIергьаби – дунялалъул рукъор Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи тIалаб гьабун хьвадарал муъминзаби, жидерго**

إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾

нигIматазулъ рукIула ва жужахIалъул агьлу ракIалде щвеялдаса машгъуллъун рукIула.

ТIадегIанав Аллагьас гьезда кIочезарула жужахIалъуре ккарал жидер гIагарал гIадамал ва гьудулзаби. Гьел кIочезариялъе сабабги букIула гьезие бугеб гIазаб ракIалде щун жидер рахIат ва лазат хвечIого букIизе. Жидер нигIматазул тIагIам камилаб букIизе, жидер хIурулгIинзабаздехун хурхен цоги щибго жоялъ мукъсан гьабунгутIизе.

Гьаб магIна баян гьабун тIадегIанав Аллагьас хадубги абулеб буго:

هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾

56. Гьел муъминзабиги гьезул руччабиги алжаналъул пихъил ахазул рагIдукь рукIула, жавгьар-якъутаз къачIарал тахазда тIад гIодор чIун ва хьибилчIван, рахIаталда рукIула.

لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾

57. Гьезие тIадегIанав Аллагьас алжаналда жаниб батIи-батIияб пихъ бижун буго ва гьезие щиб жо бокьаниги, гьеб щолебги буго.

Гьеб тIалаб гьабизе хадур лъугьинчIого, гьелда къасд ккарабго гьеб жидеда аскIоб чIун батула.

سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾

58. Алжаналъул агьлуялъул цоцадехун бугеб хитIабги буго: «Салам» аби. **Гьеб алжаналъул агьлуялда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъанги абула: «Нужее салам буго жив гурхIулев нужер БетIергьан Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан» - абун.**

Алжаналъул агьлуялде тIаде радал-бакъанида малаикзабиги лъугьула ва гьезги «Ассаламу гIалайкум»- абун гьезие тахIият (кIодо гьари) гьабула.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалъулъги буго: *«Алжаналъул агьлу жидер нигIматазде машгъуллъун рукIадго гьезда тIаде цо нур баккун бучIула. БетIер тIаде борхун жал балагьидал гьезда БетIергьан Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *вихьула жидеда тIаде ваккун ва гьес абула: «Ассаламу гIалайкум, я алжаналъул агьлу!»* - абун. Гьаб хIадисалъ баян гьабураб магIна буго гьаб аяталъулги. Х1адис имам ибну Мажатица бицана.

ТIадегIанав Аллагьас тавпикъ кьеги жив разилъулеб ва жиндир нигIматазул алжанал щолеб гIамал гьабизе.

Алжаналъул бетIергьабилъун рук1ун бахьибугеллъун лъугьарал муъминзабазул хIал баян гьабун хадуб, ТIадегIанав Аллагьас

бахьикъосараб жужахIалъул агьлуялъул хIал баян гьабуна ва гьес абуна:

وَٱمۡتَٰزُواْ ٱلۡيَوۡمَ أَيُّهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٥٩

59. Гьеб къоялъ тIадегIанав Аллагьас абула: **«Нуж ратIалъе ва рикIкIалъе, я гьал капурзаби,** Дида иман лъурал ва Дие гIибадат бацIцIад гьабурал муъминзабаздаса»-абун. Гьаб рагIи гьезде абула хIисаб-мизан гьабизе махIшаралде ракIарараб мехалъ ва гьеб хIисаб гьабун алжаналъул агьлу алжаналде, жужахIалъул агьлу жужахIалде битIулеб мехалъги. Гьел капурзабазда бадибчIвай гьабун тIадегIанав Аллагьас жегиги абула:

أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٦٠

60. Дица нужеда амру гьабун букIана гурищ, я гьал Адамил лъимал, нужеца щайтIаналъе лагълъи гьабуге абун. Х1акълъунго гьеб щайтIан нужер баянаб тущман бугин, жиндир мурад нуж къосине гьари бугеб.

وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ٦١

61. Нужеца дие лагълъи гьабеянги амру гьабун бук1инч1ищ нужеда? ЩайтIаналъе лагълъи гьабичIого ТIадегIанав Аллагьасе лагълъи гьаби буго битIараб нух ва хIакъикъияб дин.

وَلَقَدۡ أَضَلَّ مِنكُمۡ جِبِلّٗا كَثِيرًاۖ أَفَلَمۡ تَكُونُواْ تَعۡقِلُونَ ٦٢

62. Х1акълъунго гьаб щайтIаналъ нужедаса гIемерал умматал ва къавмал къосизаруна ва Дие гIибадат гьабиялдаса гьел нахъчIвана.

Гьеб жо нужеда щай бичIчIулареб ва гьелдасан гIакълу щай босулареб?

هَٰذِهِ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ٦٣

63. Гьаб буго нужее къотIи гьабулеб букIараб, амма нужеца гьереси гьабураб жужахIалъул цIа.

ٱصۡلَوۡهَا ٱلۡيَوۡمَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ٦٤

64. Жакъа нуж гьеб жужахIалде жанире лъугьа ва нужеца гьелъул гIазабги чIаме! Дунялалъул рукъоб нужеца гьабураб купру-ширкалъул жазаълъун буго нужее гьаб гIазаб.

ٱلۡيَوۡمَ نَخۡتِمُ عَلَىٰٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَتُكَلِّمُنَآ أَيۡدِيهِمۡ وَتَشۡهَدُ أَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٦٥

65. Жакъа Дица гьал капурзабазул кIалазда мугьру чIвала ва Дида гьезул кверал кIалъазе руго, цогидал лугбалги кIалъазе руго.

Гьезул хIатIаз ва тIолалго лугбаз нугIлъиги гьабизе буго жидеца гьабураб гIамалги бицун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абумуса АлашгIарияздаса бицараб хIадисалда буго: *Къиямасеб къоялъ капурзаби ва мунапикъзаби хIисаб-мизан гьабизе цере ахIула ва БетIергьан Аллагьас гьезда цере лъола жидер гIамалал хъварал кагътал. Гьел гIадамаз гьеб гIамалалда инкар ккола ва жидеца абула: «Валлагьи, нижер БетIергьан, гьаб гIамал нижеца гьабураб гьечIо. Гьаб малаикзабаца хъван буго, нижеца гьабунги гьеч1ого» - абун. Цинги гьеб гIамал хъвалев вукIарав малаик вачIун гьес абула: «Дуца гьаб пуланаб къоялъ пуланаб бакIалда гьадинаб гIамал гьабуна гурищ?»-абун.*

Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьесул кIалалда мугьру чIвала ва щибаб лага кIалъазе гьабун гьелъ нугIлъи гьабула жинца гьабураб гIамал бицун» - абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Цоги хIадисалда буго: къиямасеб къоялъ инсанас абула: *«Я дир БетIергьан, дуца къотIи гьабун буго гурищ щибниги напсалъе зулму гьабизе гьечIо абун. Дица къабул гьабизе гьечIо дие щивниги чияс гьабураб нугIлъи цохIо дирго напсалъ гьабураб гурони» - абун. ТIадегIанав Аллагьас абула дуе дурго напсалъ гьабураб ва дур гIамал хъварал хириял малаикзабаца гьабураб нугIлъи гIезе буго абун. Цинги Аллагьас гьесул кIалалда мугьруги чIван, щибаб лагаялде абула мун кIалъаян абун.*

Гьел лугби кIалъан гьез жидецаго гьабураб гIамал бицараб мехалъ, лагъас абула: «Вай нужее квеш букIаял! Дун нуж сабаблъун нужее гIазаб щвезе бокьичIого вукIана гурищ БетIергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ *цеве къацандулев» - абун. Цингиги гьел лугбуца абула: «Нижеда гьабизе кIолеб щибго жо гьечIо. Ниж кIалъазаруна жинца кинабго жо кIалъазабулев ва жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи бугев нижер БетIергьанас»* - абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾

66. Дие бокьун букIарабани Дица гьел къурайшиязул мушрикал беццал гьарилаан, цинги гьел жидерго нухда инеянги лъугьинаан ва амма кинха гьезда нух бихьилеб?

وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

67. Дие бокьун букIарабани Дица гьезул къаркъала хисизабилаан жал ругеб бакIалдаго ва гьезда кIвезе букIинчIо гьеб бакIалдасан тIаде рахъун церехун ине яги нахъ руссун рачIизеги.

Гьаб кIиябго аят буго капурзабазе къимат кьолеб: гьезие баян гьабулеб буго тIадегIанав Аллагь жиндие бокьараб жо гьабизе кIолев вукIин ва гьел капурзабаз Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъечIони ва жидер гIасилъиги зулмуги течIони, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие цо балагь ва къварилъи гьабизе бегьулеблъи.

وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۚ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾

68. Дица жидее халатаб гIумру кьурал гIадамазул тIабигIаталги гIаксалда сверизарула.

ГIолохъанлъи херлъиялда сверизабула, къуват загIиплъиялде сверизабула, гIакълу-тадбирги лъималазул гIадаб гьабула. **Жидеда кин бичIчIулареб тIадегIанав Аллагь вукIин кинабго жоялда хIалкIолев** ва гьес жидееги бокьараб гIазаб гьабизе бегьулеблъи.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنبَغِي لَهُ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾

69. Дица Дир расул МухIаммадида صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ щигIру гьабизе лъазабичIо. Гьесда рекъарабги гьечIо щигIру гьабулев чилъун вукIизе. Гьев вуго жиндир уммат диналде ахIизе витIарав дир хIакъав авараг. Гьев аварагас умматалъе цIалулеб жоги гьечIо гьезие вагIзанасихIат гурони ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жинде рещтIизабураб хирияб Къуръан гурони.

لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾

70. Гьев авараг умматалде витIун вуго жидер ракI чIагоял муъминзабазе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазабалдалъун хIинкъи кьезе ва алжаналъул нигIматаздалъун рохел бицизе.

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал гIадамазе жужахIалъул гIазаб букIин хIакъаблъунги гьабизе. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIун хIакъаб нух бихьизабураб мехалъ гьеб нухдасан хьвадичIел гIадамазе жужахIалъул гIазаб хIакълъула.

Гьаб кIиго аят (69-70) рещтIизабиялъе сабабги буго Маккаялъул мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIамад авараг щигIру гьабулев чи вугин ва гьес цIалулеб Къуръанги щигIру бугин абун букIин. Мушриказул рагIи хвезабун рещтIизабуна гьаб кIиябго аят.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧١﴾

71. Гьел мушрикал кин балагьуларел ва жидеца пикру щай гьабулареб Дица жидее батIи-батIиял хIайванал рижун рукIиналъул.

Гьел хIайванал руго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялдалъун рижарал, жиндие гIахьалчагIиги гьечIого, гьел рижизе цебехун мисал-суратги гьечIого. **Гьел гIадамал жал бетIергьабилъун рахъунелги руго дол хIайваназул.**

وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾

72. Дица гьел хIайванал квегъун руго гIадамаз жидедаса мунпагIат босизе. Гьел хIайваназда тIад рекIун сапаразде ине ва гьел хIайваназул гьан кванзе.

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۚ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

73. Гьединго гIадамаз гьел хIайваназдаса цогиги мунпагIатал росула: квас-расалдаса, цIоко-тIомалдаса.

Гьел хIайваназул рахьги гьекъола, гьелъул хIан-нахги гьабула. **Гьаб кинабго жо жидее бижарав, гьеб квегъарав, гьеб жидее ризкъилъун гьабурав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабиларищха гьал гIадамаз?**

ТIадегIанав Аллагьас инсанасе квегъун ругел хIайваназул пикру гьабурав чиясеги кIудияб далил ва хIужжа буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда ва гьесул хIалкIолъиялда жинца тIоритIел гьабизе. ГьитIинаб лъимералъ квелъ ккун бачунеб чу, оц, варани нилъеда бихьула. Пилалда тIадги рекIун гьеб хьвадизабулел гIадамалги рихьула. Гьел хIайванал инсанасда гIасилъани ва тIурун ани, яги рагъизе ортани, гьесул хIалги кIоларо гьезул гIадлу гьабизе ва гьезде данде чIезе.

وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾

74. Жидеца Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **тун хъанчал ккуна аллагьзабилъун гьез жидее квербакъи гьабизе бугин абун.**

Гьел хъанчал руго жидер гIакълу-лъай гьечIел, жидеда щибго жо бихьуларел ва рагIуларел ганчIал ва маг1даниял жал.

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾

75. Гьел хъанчазул хIалкIоларо жидее лагълъи гьабулел мушриказе щибго квербакъи гьабизе.

Гьедин бугониги мушрикал гьал хъанчазул рахъ кколел, гьезие боцIи-мал харж гьабулел, гьезие хъулухъ гьабулел руго. **Хъанчазе мутIигIал боязда релълъун руго мушрикал жидер пишаялъулъ.**

Къурт1убияс абуна: гьел мушриказда рихьана Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1алк1олъиялде т1орит1ел гьабулел аятал, гьедин бугониги гьез

хъанчал ккуна жидее г1ибадат гьабулел алагьзабилъун. Гьезул щибго жо гьабизе х1алги к1оларо. Мушрикал гьел ц1унун, гьезул рахъ ккун к1алъалел рук1ула. Х1акъикъаталда мушрикал гьел хъанчазул боязда ва лагъзадерида релълъун руго.

فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

76. Мун пащман гьавуге, МухIаммад ﷺ, гьел мушриказ дуда тIаса бицулеб хабаралъ.

Гьез дуда шагIир вуго, сахIир вуго, жундуца ккурав чи вуго абулеб буго. **ХIакълъунго Дида лъала гьез дуда рагIизабун бицунеб жоги, гьезул ракIазулъ бугеб пикруги.** Дица гьезие цIакъ квешаб гIазаб гьабизе буго жидер гIамалалде данде ва гьезие рорчIизе бакIги букIуларо гьеб гIазабалдаса.

أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾

77. Гьав дида инкар ккурав инсанасда кин лъалареб Х1акълъунго Дица жив вижун вукIин манидул къатIраялдаса?

Жив жиндаса вижараб жоялъул загIиплъи кин гьесда лъалареб? Гьеб загIипаб жоялдаса жив вижарав Аллагьасул ﷻ хIалкIолъиги кин лъалареб? **Гьеб ишги лъачIого купру-ширкалда вугев инсан жиндир БетIергьан Аллагьасде ﷻ цIакъ къацандулев вуго!**

Гьес Аллагьасда ﷻ инкар кколеб буго, аварагги гьереси гьавулев вуго, ахираталдаги иман лъолеб гьечIо. Щибго жо гьечIеб бакIалдаса гьаб махлукъат бижарав, хIарщул гIерекъалдаса Адам вижарав, манидул къатIраялдаса гьесул наслу ва зуррият бижарав Аллагьасе ﷻ хун хадур гIадамал тIаде рахъинари цIакъ бигьаяб жо букIин бичIчIулеб гьечIо гьал инкарчагIазда.

Гьаб хадуб бугеб аят рещтIизабиялъе сабаб бицана: *Убаю ибну Халап абулев мушрик вачIана турараб ракьаги босун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда аскIове ва жинца гьеб ракьаги хъурун гIодобе бан, аварагасда ﷺ тIад велъун абуна: «Я МухIаммад! Дуца абулебищ бугеб Аллагьас ﷻ ниж таде рахъинарулин абун гьадинаб турараб ракьалъун лъугьун хадур? – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Аллагьас ﷻ мун тIаде вахъинавизе вуго ва жужахIалъул цIадавеги лъугьинавизе вуго»* – абун. Х1адис ибну Касирица бицана Мужагьид ва Г1икрима ва Г1урватидасан.

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْيِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

78. Гьав капурчияс Диеа мисал бачунеб буго дица жив кин вижун вугевги кIочон тун. Гьес абулеб буго: «Гьал турарал

ракьлъун лъугьарал рукьби жинца чIаго гьарулев чи щив вугев? - абун.

قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

79. Дуца гьезда абе, МухIаммад ﷺ**, гьел турарал рукьби чIаго гьаризе руго жинца гьел байбихьудаго рижарав Аллагьас** ﷻ**. Гьев Аллагь** ﷻ **вуго жинца бижараб махлукъалъул хIал жинда лъик1 лъалев,** гьеб кин бижилеб, кин хвезабилеб ва кин ахираталда чIаго гьабун тIаде бахъинабулеблъиги жинда лъалев.

ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

80. Гьев БетIергьан Аллагь вуго нужеца жиндие гIибадат гьабизе хIакъав хан **- жинца нужее биччараб, гIатIгояб цIулалдасаги цIа гьабурав, цинги нужеца гьелдалъун цIа бакула**.

ЦIа буго жинца цIул бухIулеб жо. Гьеб жинца цIул бухIулеб цIа Аллагьас ﷻ гIатIгояб гъветIалъул цIулалдаса баккизабула. Гьеб цIулги пальма буго ва марахги буго.

أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

81. Гьал зобалги ракьалги жинца рижарав Аллагь ﷻ **гьечIищха хун хадур гIадамал тIаде рахъинаризе кIолев?**

Вуго гьев Аллагь ﷻ хун хадур гIадамал тIад рахъизарулев. **Гьев Аллагь** ﷻ **вуго жинца кинабго жо бижулев ва кинабго жоялъул маслихIаталги лъалев.**

إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

82. Х1акълъунго Гьев Аллагьасе ﷻ **цо амру лъугьине бокьараб мехалъ, гьес «Кун»-абураб рагIи абула** (ай мун бук1а абун) **ва гьеб жиндие бокьараб амруги лъугьула.**

Т1адег1анав Аллагь гьеб «кун» абун абиялда х1ажатав гьеч1о. Гьесие бокьараб лах1заталъ бокьараб жо лъугьула. Гьаб раг1и буго нилъер г1акълуялда рекъараб х1алалъ цо иш баян гьабун абураб.

فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

83. Кинабго жоялъул ханлъи ва ихтияр жинда кодоб бугев БетIергьан Аллагь ﷻ **тIадегIанав ва вацIцIадав вуго.**

Кинабго махлукъ гьесул милк ва мулк буго, кинабго къуват-къудратги гьесие буго. Гьаб дунялалъул рукъоб бугеб нилъеда лъалебги лъаларебги, рухI бугебги рухI гьечIебги махлукъ

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тадбиралдалъун хьвадулеб буго. Ахираталда кинабго амру ва хIукму гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ буссунеб буго. **Киналго гIадамал ва женал жидер хIисаб-мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ руссунел руго.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун Сурату Ясиналъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго щукру ва рецц ТIадегIанав Аллагьасе буго.

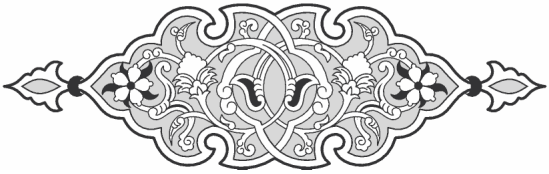

37. Сурату Сса́фа́т

سُورَةُ الصَّافَّاتِ

Гьаб сураталда жанибги аслияб бакI кколеб буго Исламияб диналъул аслаби баян гьариялъ: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьесул хIакъал расулал рукIин, ва ахират букIинги хIакъаб амру букIин баян гьабиялъ.

Сураталъул байбихьудаса Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хириял малаикзабазул къиса бицунеб буго, зодире рахиналдаса нахъчIварал жундузул хабарги буго. Хадуб муъминчиясул ва капурчиясул цоцаздехун бугеб бахIс баян гьабун буго.

Дагьабго бицен гьабун цо-цо аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ къисаги бицун буго: НухI, Ибрагьим, ИсмагIил, Муса, Гьарун, Ильяс, ЛутI аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ бицен гьабун буго. Жинда Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим аварагас, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабураб хIалалъ, жиндир вас ИсмагIил عَلَيْهِ السَّلَامُ хъвезе къасд гьабиги, гьеб амруялъе ИсмагIил мутIигIлъиги, бицун буго: киналго муъминзабазе вагIзалъун букIизе ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда хIакъикъияб мутIигIлъи кин букIунеб лъазеги.

Сураталъул ахиралда бицен гьабун буго тIадегIанав Аллагьас жиндир аварагзабазе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва жиндие рокьарал муъминзабазе квербакъи гьабиялъул ва хIакъикъияб бахьибуголъиги, лъикIаб ахиратги Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарал гIадамазе букIиналъул.

Сураталда цIар тун буго «жидеца мухъал гьарулел» абун – Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хириял малаикзабазул бицен букIиналъ гьаб сураталда жаниб ва гьеб: «жидеца мухъал гьарун» гIибадат гьаби малаикзабазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб сипат букIиналъ.

ТIадегIанав Аллагьас гьаб сураталъе авал гьабулеб буго жиндир махлукъатлъун ругел малаикзабазул цIаралдалъун гьедиялдалъун ва жинцаги абулеб буго:

Жив гурхIулев, гурхIел гIамав
Аллагьасул цIаралдалъун.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾

1. «Дун гьедулев вуго жидеца мухъал гьарулел малаикзабадалъун» - абун.

Гьез мухъал гьарула Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ какал разе рахъун чIун.

Цоги абуна гьезул куркьбаз мухъал гьарула Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялде

балагьун чIун: гьеб амру бачIарабго гьеб тIубазе гIедегIизеян-абун. Гьал малаикзабазул цIаралдалъун гьедиялъул магIнаги буго гьел Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хириял рукIин баян гьаби. Гьел Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хиралъиялъе сабабги буго малаикзаби даимго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабулел рукIин, цохIо лахIзаталъги Аллагьасдехун гIасилъуларел рукIин.

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса ХIузайфат асхIабас бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул расулас صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: *«Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ хира гьарун руго цогидал умматаздасан лъабго жоялдалъун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ лъер мухъал гьарун руго малаикзабазул мухъазда релъ лъун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ лъее кинабго ракьги гьабун буго масжидлъун. Нилъ лъее лъим батич1еб мехалъ ракьги гьабун буго жинца жо бацIцIад гьабулеблъун»* - абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Жабир ибну Самуратица бицараб хIадисалдаги буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеца мухъал гьаре малаикзабаца жидер БетIергьанасда аскIор мухъал гьарулеб хIалалъ» - абун. Нижеца абуна: «Кин гьарулел гьел малаикзабаца БетIергьанасда аскIор мухъал?» - абун. Аварагас абуна: «Гьез авалаб мухъ цIезабула ва гьел цоцазда цунги рукIула»* - абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

2. Жидеца накIкIал цере къотIун рачулел малаикзабаздалъунги гьедулев вуго Дун. فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾

ИбнухатIибица абуна: «Гьал руго жидеца квешаб жоялдаса гIадамал нахъ чIвалел, лъикIаб жо гьабиялда гьел ахIулел муъминзаби» - абун.

3. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аятал аварагзабазе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ цIалулел, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ тасбихI гьабун, гьесие рецц гьабун, гьев кIодо гьавун цIалдолел малаикзабаздалъунги гьедула Дун. فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾

Жидеца Къуръан цIалулел ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гIемер рехсолел, гьесие тасбихI ва хIамд гьабулел муъминзаби руго гьал абуна ИбнухатIибица.

Цоги гIалимзабаз абуна: гьел руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло рагъ гьабизе жидеца мухъал гьарурал мужагьидал, жал чуялги рачун тушманасда т1адги к1анц1улел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ Къуръан цIалун, гьесда дугIа гьабун, гьесдаса жидее квербакъи тIалаб гьабулел.

Гьаб гIалимзабазул рагIи цоялъ цояб хвезабулеб гьечIо. ТIадегIанав Аллагь гьедулев вуго жиндие хириял малаикзабаздалъун, жиндие гIибадат бацIцIад гьабулел муъминзабаздалъун, жиндир диналъе гIоло жигьад гьабулел бахIарзаздалъунги.

Гьаб гьа гьедиялъе сабаб бицун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾

4. ХIакълъунго нужеца гIибадат гьабизе хIакъав БетIергьан жив цогояв цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго абун.**

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ ٱلْمَشَٰرِقِ ﴿٥﴾

5. Зобалазулги ракьалъулги, гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъаталъулги БетIергьан вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**. Бакъ баккулеб ва бакъ тIерхьулеб рахъалъул БетIергьанги вуго гьев.**

إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾

6. ХIакълъунго Дица дунялалда тIад бугеб зоб берцин гьабуна цIвабзаздалъун – жавгьаразда релълъун инсанасда рихьулел гьел цIвабиги.

وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾

7. Гьел цIвабзаздалъун дица зобги цIунана кинабниги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **мутIигIлъиялдаса жиб бахъараб щайтIаналдаса.**

لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾

8. Гьел щайтIабазда кIоларо зобалазда бицунеб хабаралде гIенеккизе.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ малаикзабазда вахIю гьабулеб, гьез аварагзабазухъе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ щвезабулеб рисалаталда гIенеккизеги. **Гьезда зодиса цIадул сунтурал речIчIула.**

دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾

9. Киналго рахъаздаса гьел щайтIаби нахъчIвазе.
Гьезие ахираталдаги жиндие нахъаса къотIи гьечIеб гIазаб букIизе буго.

إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

10. Жинца зобалазда бицунеб цо дагьабго жо бикъизе кIвараб щайтIан хут1изег1ан гьелда хадубги дица цIадул сунтур речIчIула ва гьеб бухIун тIагIизабула.

فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَآ ۚ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾

11. Дуца гьикъе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**,** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда инкар кколел, хун хадур тIаде рахъине гьаруларо абулел капурзабазда:
нуж рижийищ бугеб Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **кIудияб иш, яги гьал зобал-ракьалги, цогидаб махлукъатги бижийищ кIудияб иш бугеб? хIакълъунго Дица гьел гIадамазул кIудияв эмен Адам вижана гурищ жиб тамахаб, биччараб хIащалдасан?** Гьаб кинабго жо бижарав Алагьасе хварал гIадамал тIаде рахъинаризеги кIола абураб

магIна буго гьаб аяталъул.
Инсанасул вижин жиндаса данде гьабураб ункъо аслу буго абуна гIалимзабаца. Ракьги, лъимги, цIаги, гьаваги. Гьал ункъалго аслабазул хис-бас ккеялдалъун загьирлъула инсанасул чорхолъ батIи-батIиял унтаби.

بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾

12. Мун гIажаиблъулев вуго МухIаммад ﷺ, гьел мушриказул ахIмакълъиялда, киндай гьез инкар кколеб абун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудраталда.
Гьел мун махсароде гьавун дуда тIад релъанхъулел руго мун жундуца ккун вугин ва дуца гIадалаб хабар бицулеб бугин абун.

وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾

13. Ва дуца жидее вагIза гьабураб мехалъ гьез вагIзаги босулеб гьечIо.

وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾

14. Жидеда мухIканал гIаламатал ва мугIжизатал рихьараб мехалъги мун махсароде гьави жегиги цIикIкIизабулеб буго.
Къурайшияздаги бихьун моцI кIиго къотIел лъугьун хъвалхьана, гамачIалъ ва гъветIалъ авараг ﷺ ритIухъ гьавун калам гьабуна. Цингиги гьез иман лъезе гIамал гьабичIо.

وَقَالُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

15. Гьез абуна гьаб аварагас гьабураб жо баянабго сихIру гурого гьеч1о абун. Хадубги гьез абуна:

أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾

16. Ниж хвезеги хун турарал рукьбилъун ва ракьлъун лъугьун хадубги тIадейищ рахъизаризе ругел?

أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾

17. Ва нижер цересел умумулгийищ т1аде рахъизаризе ругел?- абун.

قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٨﴾

18. Дуца гьезда абе, МухIаммад ﷺ**, битIараб буго! Нуж тIаде рахъизаризе руго ва нуж гIодорегIанги гьаризе руго.**

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٩﴾

19. ХIакълъунго гьел хварал тIаде рахъизари гьечIо Исрапил малаикас цохIо нухалъ ссуралъубе пуй гурони – цинги кинабго халкъ тIаде бахъун балагьун чIун букIула.
Щиб амрудай жидеда тIаде бачIилаян хIинкъун ва хIайранлъун рукIула.

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾

20. Цинги гьеб халкъалда бичIчIула щиб къо ва щиб бакI гьеб бугеб **ва гьезги абула:**

«Вай нижее бугеб къварилъи! Гьаб къиямасеб къо буго гурищ нижер хIисаб-мизан гьабулеб ва нижее жазаъ гьабулеб» - абун. Гьезие жаваб гьабун малаикзабазги абула:

هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

21. Гьаб бугоха Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **муъминзабиги капурзабиги цоцадаса ратIа гьарулеб къо, дунялалда рукIаго нужеца жиб гьересиги гьабулеб букIараб абун.**

Хадуб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ малаикзабазда хитIаб гьабун абула:

۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾

22. Нужеца данде гьаре киналнигги квешал залимзаби ва гьезул капурал руччабиги. Цоги маг1на гьабуна: Жидер квешаб гIамал цогоял гIадамазул мухъал гьаре: цIогьабазул, зиначагIазул, мехтел гьекъолел чагIазул. **Гьез жидее лагълъи гьабулел рукIарал хъанчалги данде гьаре.**

مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾

23. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гьабичIого гьезие лагълъи гьабурал. Цинги гьел киналго цадахъ жужахIалде жанире унеб нухда лъе.** Гьезда гьеб нух бихьизе гьабе. Гьеб буго гьел инжит гьарун, х1акъир гьарун абулеб рагIи. Дунялалъул рукъоб гьезда хIакъаб динги битIараб нухги бихьизабидал гьез гьеб босичIо. Гьанже гьезда бихьизабе жал жужахIалде унеб нух, жакъа гьезие рес букIизе гьечIо гьеб нухдаса инчIого.

وَقِفُوهُمْ ۖ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾

24. Нужеца гьел СиратIалда аскIор чIезеги гьаре! Гьезда гьикъизе буго жидеца гьабураб кинабго гIамалалдаса.

Гьезда бадиб ч1вай гьабун абизе буго:

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾

25. «Жакъа щайха нужеца цоцае квербакъи гьабулареб?

Нужер аллагьзабацаги гьечIо гурищ нужее шапагIат гьабулеб?»-абун.

بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾

26. Жакъа гьел киналго цIакъ мукIурлъун, мутIигIлъун, кверде рачIун чIун руго.

Гьезул кIалъазе кIолев чиги гьечIо, дунялалда букIараб чIухIиги гIамал кIодолъиги тIагIун ун буго.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾

27. Гьеб жужахIалъе агьлулъун лъугьарал гIадамал цояз цоязда гIайиб чIвазе ва гьикъардизе лъугьула.

قَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾

28. Жал нахърилълъун рукIараз жидер церехъабазда **абула:**

«ХIакълъунго нуж рукIана нижехъе рачIулел хIакъаб, битIараб дин бугин абун хабар бицун, ниж гуккун, батIулаб дин гьабизе тIамулел»-абун. Цоги магIна буго: нужеца къуваталдалъун тIамуна ниж купру-ширк гьабизе - абун.

29. قَالُوا۟ بَلْ لَّمْ تَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾

29. Церехъабаца абула: «Гьедин букIинчIо амру! Нужго рукIана иман лъечIел».

30. وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ ۖ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾

30. Нижер щибго къуват-гьунар букIинчIо хIал гьабун нуж ширк гьабизе тIамизе.
Нужго рукIана къосараб къавмлъун.
Гьедин рукIиналъ нужеца нижее жаваб гьабуна ва нужги нижгун цадахъ ккана.

31. فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾

31. Гьанже нилъ киназдаго хIакълъана нилъер БетIергьан Аллагьасул рагIи: ХIакълъунго нилъее къотIи гьабураб гIазаб хIакълъана ва нилъеца гьеб гIазаб чIамизе буго.

32. فَأَغْوَيْنَٰكُمْ إِنَّا كُنَّا غَٰوِينَ ﴿٣٢﴾

32. Нижеца нуж къосиялде ахIана нижгоги къосарал рукIин сабаблъун.

33. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«Гьел киналго къиямасеб къоялъ жужахIалъул гIазабалъулъ гIахьаллъизе руго.**

33. فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾

34. إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾

34. ХIакълъунго гьединаб жазаъ гьабула Дица киналнигги жидеца гIасилъи гьабурал гIадамазе»-абун.

35. إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾

35. ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ﴾-абун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавеян абидалго, гьел чIухIулел рукIана Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъезе.

36. وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍۭ ﴿٣٦﴾

36. Гьез абулеб букIана: «ХIакълъунго нижеца нижер аллагьзабазе гьабулеб лагьлъи телищха гьев жундуца ккурав шагIирасул рагIиялъе гIоло»-абун.

37. بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

37. Гьез абулеб рагIи гьереси буго. Гьев МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вуго жив хIакъаб диналдалъун вачIарав ва жинца цересел аварагзабиги عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIухъ гьарулев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул.

38. إِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾

38. ХIакълъунго нуж руго, я гьал мушрикал, нужеца цIакъ квешаб гIазаб чIамизе бугел

гIадамал.

39. Гьеб нужее гьабулеб гIазабги букIизе гьечIо нужеца гьабураб гIамалалъул жазаъ гурони. Цоги чиясул гIамалалъул жазаъ нужее гьабуларо. Нужеца гьабичIеб гIамалалъул жазаъги гьабуларо.

وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾

40. Жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабурал муъминзабаца чIамизе гьечIо гьеб жужахIалъул гIазаб.**

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾

41. Гьел муъминзаби руго жидее хирияб алжаналъул ризкъи букIулел гIадамал.

أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾

42. БатIи-батIиял пихъалги руго гьел алжаназда ва гьел муъминзабиги цIакъ хира гьарун рукIула,

فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾

43. НигIматазул рукълъун бугеб алжаналда жанир.

فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾

44. Тахазда тIад гIодор чIун, цоцазде данде ритIун рукIула. Цоцазул гьурмазде ралагьун рохун ва разилъун рукIула.

عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٤﴾

45. Гьезда тIад алжаналъул хъулухъчагIилъун ругел лъималги хьвадула жадул ц1урал лълъаралги росун, жиб чвахун унеб жадул г1оралдасан.

يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾

46. ЦIакъ хъахIаб ва жиб гьекъезе бокьулеб букIуна гьеб жа. Дунялалъул жа гIадаб кьогIаб букIуларо.

بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾

47. Гьелда жаниб гIакълу сверизабулеб ва жинца бетIер унтизабулеб жо букIуларо.

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾

Жа абун жинда цIар букIин гуреб, гьеб дунялалъул жаялда релълъараб букIуларо. Гьеб жинца гьекъарав чиясе лазат щвей гуреб щибго рокьукъаб жоги лъугьуларо.

48. Гьел муъминзабазда аскIор цохIо жидер россабазда гурони жидеца бер балагьуларел, жидер берал гIатIидал ва берцинал руччабиги рукIула.

وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾

49. ЦIакъ рацIцIадал, кьер хъахIал, жиндир лъелалда (рокъоб) жаниб бугеб луълуалда релълъарал рукIула гьел руччаби.

كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾

Абух1аян абулев г1алимас абуна: Т1адег1анав Аллагьас гьал аятазда (40-49) жаниб бищун ццебе черхалъ лазат босулеб ризкъиялъул бицана, хадуб напсалъе лазатлъун бугеб хира гьари бицана, цинги гьел руссунеб

хирияб бак1 (алжан) бицана. Хадубги цоцазде данделъун, цоцазул гьумер бихьун щолеб лазаталъул бицана, жидее кеп-лазат щвезе гьекъолеб жаялъулги бицана. Ахиралда бищунго инсанасе бокьулеб ручча баздаса лазат босиялъул ва гьезулгун гьабулеб рек1елгъеялъул бицана.

Гьаб кинабго черхалъе ва напсалъе бокьулеб рах1ат-лазаталъул ва ниг1матазул бицун хадуб, алжаналъул агьлуялъ цоцаздехун хабар бицун рек1елгъей гьабиялъул бицун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна:

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾

50. Гьел муъминзаби цоцазде хабар бицун кIалъалелги рукIула.

Дунялалда жидер бук1араб ах1вал-х1ал рак1алда щун, гьелъул ниг1матазул ва иман лъеялъул х1асилалъул бицун к1алъалел рук1ула.

قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾

51. Гьезул цояс абула: «Дида цадахъ вукIунев цо гьудул вукIана.

يَقُولُ أَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾

52. Гьес абулеб букIана унгого мун битIараб жо бицуневищ вугев?

أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾

53. ХIакълъунго нилъ хун хадур тIадейищ рахъизаризе ругел?

Ракьлъунги, турарал рукьбилъунги лъугьараб мехалъ кин нилъ тIаде рахъизарулел?» - абун.

قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾

54. Гьев муъминчияс жинда аскIор ругезда абула: «Нужее бокьилищ гьев чиясул щиб хIалдай бугоян абун жужахIалдехун ралагьизе?» - абун.

فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾

55. Гьев жужахIалдехун валагьараб мехалъ, гьесда жиндир гьудул вихьана цIадав жанив,

жиндир черхалда цIа рекIун, бакараб кан гIадин гьеб цIаялъ вухIулев.

قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾

56. Гьев жинда вихьараб мехалъ муъминчияс Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рецц гьабула ва гьес абула: «Таллагьи, дуца дун къосизавизе дагьаб жо хутIун букIана.

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾

57. Дир БетIергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ниг1мат букIун гурони ва гьес дие иманалда чIезе тавпикъ гьабун гурони, дунги мунгун цадахъ гьеб цIада жанив вукIинаан» - абун.

أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾

58.59. Цинги муъминчияс кIалгьикъи гьабун гьесде абула: **«Гьанжеги абулищха дуца нилъ цо нухалъ хвезе руго, тIокIаб тIаде рахъинги букIине гьечIо, хIисаб-мизанги, алжан-**

жужахIги букIине гьечIо»-абун?

60. ХIакълъунго гьаб алжаналъул агьлуялъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб цIоб-рахIму цIакъ кIудияб лъикIлъи-тIокIлъи буго.

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾

61. Гьаб алжан щвеялъе гIоло гIамал гьабе абе жидеца гIамал гьабулел гIадамаз.

لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾

АтI-ТIабари абулев гIалимас жиндир тафсиралда жаниб абуна: гьал аятаз ишара гьабураб къиса буго кIиго бечедав гьудуласул къиса: цояв муъминчи вукIана, цогидав капурчи вукIана. Гьезул гIемераб боцIимал букIана ва кIиясго цадахъ лъугьун даран-базар гьабулеб букIана. Муъминчияс гьеб даран базаралдаса щвараб хайир садакъаде кьолеб букIана, хIалтIудаса эркенаб заманги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабиялде сверизабулеб букIана. Капурчияс жиндие щвараб хайир ракь босиялде, кIалгIаби раялде ва дунялалъул лазат-кеп босиялде сверизабулеб букIана. Гьев кIиявго данделъараб мехалъ дов капурчияс чIухIун бицулеб букIана жинца босараб ракьалъул ва гьабураб дунялалъул ишалъул. Муъминчиясда гьикъидал дуца щиб гьабураб абун, гьес абулаан: «Дица садакъаде кьуна дие щвараб хайир ва дие алжаналда жаниб букIине буго дуца босаралдасаги лъикIаб ракьги кIалгIаги» - абун. Цинги капурчи гьесда тIад велъанхъулаан ва гьесги абулаан: «Вай гIабдал! нилъ хун хадур тIадейищ рахъизарулел? Гьеб букIунеб жо гуро!» – абун.

62. Гьал алжаназул нигIматалищха лъикIал ругел абадиялъго инсанасе жал рукIизе хIадурал:

أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾

лъикIав гьоболас къачIараб бечедаб, сахаватаб гьоболлъиялда релълъун жал ругел, **яги** жужахIалъул агьлуялъул тIагIамлъун бугеб **закъумалъул гъветIищ лъикIаб бугеб?**

63. ХIакълъунго Дица гьеб закъумалъул гъветI гьабун буго жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъоларел залимзабазе питналъун.

إِنَّا جَعَلْنَٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾

Гьел махсароде кколеб жолъун. Мушрикал релъунхъулел рукIана жужахIалда жаниб закъумалъул гъветI букIулин абураб мехалъ ва жидеца абулеб букIана: гъутIби рухIулеб цIеда жаниб гъветI кин бижулеб?- абун. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

64. Гьеб гъветI буго жужахIалъул тIиналдаса эхеде жиб бижун бачIулеб.

إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾

65. Гьеб гъветIалда тIад бижулеб пихъги цIакъ къабихIаб, щайтIабазул бутIрузда

طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾

релъларъараб буго:
кутакалда ракъун рукIун гьеб кваназе абун лъугьула жужахIалъул агьлу, гьелъул кьогIлъиги махIцинги гучаб батун, гьезда гьеб кваназе кIоларо.

66. XIакълъунго жидеца гьеб пихъ кванан жидер чехь цIезе гьабула, فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٦٦﴾
чара тIагIиялъ гьеб кванач1ого чIезе кIоларо жидеда.

67. Цинги гьеб закъумалъул кьогIлъиялъ къеч гьалаг гьабураб мехалъ, гьезие хIамим кьола гьелда тIад гьекъезе. ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾
Жинца жаниб бугеб кинабго жо бухIулеб, гьалдезабулеб жужахIалъул лъим буго гьеб. Гьеб хIамим жужахIалъул кIалтIа буго абуна гIалимзабаз.

68. Цинги гьел жужахIалде жанир руссизарула ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾
ва тIокIаб жидее гьениса къватIире рахъин букIуларо.
Абу СугIудица абуна: гьеб закъумги хIамимги буго гьезие жужахIалде жанир лъугьулеб мехалъ гьабулеб гьоболлъи-абун. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасидаса бицараб хIадисалда буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нуж Аллагьасдаса* جَلَّ جَلَالُهُ *хIинкъа тIубараб хIинкъиялъ! Закъумалъул цо къатIра тIинкIизабуни дунялалъул ралъдалъе, гьелъ кинабго дунялалъул рухIчIаголъиялъул гIумру хвезабилаан гьеб лъим хвезе гьабиялдалъун. Гьеб закъум жиндир тIагIамлъун букIулев чиясул хIал кинха букIинеб?»* – абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.
Жинда Аллагь разилъаяв Абуумамат ал-Багьилиясдаса бицараб хIадисалдаги буго: Аллагьасул свлат салам лъеяв аварагас абулеб букIана: *«ЖужахIалъул агьлуялда хIамим гIагар гьабула ва гьелъул бухIиялъ гьезул гьумералъул ва бетIералъул тIом гIодобе бортун уна. Гьеб лъим гьекъараб мехалъ кинабго ургьимесги бухIун, биун нахъаса къватIибе бачIула»* - абун. Х1адис ибну Абих1атимица бицана.

69. XIакълъунго гьел мушриказда жидер умумул ратана жал къосараллъун. إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾

70. Цинги гьел жидер умумузул нухда ине гIедегIулел руго. فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾
Гьез пикру гьабулеб гьечIо дозул дин ва нух битIарабищ букIараб яги батIулабищ букIараб.

71. Гьаб дур умматалда цереги гIемерал умматал рукIана, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жал** وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾

къосарал ва жидеца купру-ширк гьабулел.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾

72. ХIакълъунго, Дица гьездаги аварагзаби ритIана гьезие хIинкъи кьолеллъун.

Амма гьез аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьереси гьаруна.

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾

73. Мун валагьеха, МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, киндай ккана гьел жидехъе авараг витIарал ва гьев гьереси гьавурал къавмазул ахир абун.

Дица гьел гьалаг гьаруна ва гьел хадусел умматазе вагIзалъун хутIана.

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾

74. Жидеца купру-ширк гьабичIел, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат бацIцIад гьабурал муъминзаби гьалаг гьаричIо Дица.

وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾

75. ХIакълъунго жиндир къавмалъ исламияб дин къабул гьабичIеб мехалъ НухI аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ Дида ахIи бана. Дун цIакъ лъикIав вуго дида ахIарасе жаваб кьезе.

وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

76. Дица НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесул иман лъураб агьлуги хвасар гьабуна тIупаналдалъун гъанкъиялдаса ва кIудияб пащманлъиялдаса.

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾

77. Дица гьев НухIил عَلَيْهِ السَّلَامُ зурриятги гьабуна нахъе хутIулеблъун.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: НухI аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ азарго сон гIагарун заманаялъ дагIват гьабураб мехалъ гьесда иман лъурав ва гамида рекIарав ункъого гIадав чи вукIана. Гамидаса гIодоре рещтIун хадуб НухIил лъабго вас: Сам, ХIам, Яфис лъугьана ракьалда тIад бижараб халкъалъул аслулъун.

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾

78. Дица НухI аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ лъикIаб бицен тана хадусел умматазе.

سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾

79. Аллагьасул салам буго НухI аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ кинабго заманаялъ ва киналго умматазулъ.

إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾

80. ХIакълъунго Дица гьединаб лъикIаб жазаъ гьабула жидеца иман лъун лъикIаб гIамал гьабурал муъминзабазе.

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾

81. ХIакълъунго гьев НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Дир иман лъурал лагъзадеридаса вуго.

ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾

82. НухI авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва муъминзаби гамида рекIизарун хвасар гьарураб мехалъ нахъе

хутIарал капурзаби Дица тIупаналдалъун гъанкъизаруна.
Гьезул щивго чи ч1аго хут1ич1о. Хадусел умматазе вагIза-насихIатлъун хутIана гьеб НухIил عَلَيْهِ السَّلَامُ къавм.

83. ХIакълъунго гьев НухI аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ **нухалда вугездаса вукIана Ибрагьим аварагги** عَلَيْهِ السَّلَامُ **.**

*وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾

Жинца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналде халкъ ахIулев, купру-ширкалдаса гьел нахъчIвалев, хадусел умматазе жиндир дин аслулъун ва нухлъун хутIарав.
ГIалимзабаца абуна НухI ва Ибрагьимида гьоркьоб кIиазаралда щунусго гIадаб сон букIанилан. Гьев кIиясдаго гьоркьов Гьуд ва ССалихI аварагзабиги عَلَيْهِ السَّلَامُ рукIанин абуна. Гьел киназдаго Аллагьасул свалат салам лъеги.

84. Дуца рак1алда щвезабе я гьав авараг, гьев Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ **жиндир БетIергьан Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **бацIцIадаб, щаклъи гьечIеб иман лъураб рак1алдалъун вач1ара г1уж.**

إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾

85. Ибрагьимица жиндир инсуда ва къавмалда абураб гIуж рехсе нужеца щиб жоялъе бугеб лагълъи гьабулеб? Абун.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾

86. Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **живго тун гьересиял аллагьзабийищ кколел ругел жидее лагълъи гьабулел жаллъун?**

أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾

87. Нужеда ракIалда щиб кколеб гьаб кинабго гIалам жинца бижарав ва гьелъул тадбир гьабулев БетIергьан Аллагьасул хIакъалъулъ?

فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾

Нужеца жиндие гьабизе хIакъаб гIибадат хъанчазе гьабураб мехалъ гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гIазаб гьабиларо абунищ нужеда кколеб?»-абун.

88. Цинги Ибрагьим зобалазда ругел цIвабзаздехун валагьана, жинца пикру гьабулеб валагьиялъ.

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾

89. Хадуб гьес къавмалда абуна: «ХIакълъунго, дун унтизехъин вуго –

فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾

дун нужгун цадахъ нужер байрамалде вачIилароян»-абун. Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим аварагасе бокьун букIана жиндир къавмалъул хъанчал рек-рекун разе. Гьеб къавмалъул байрам къо тIаде щун букIана ва гьезул гIадат букIана киналго цадахъ рахъун гIалахалде

унеб ва гьениб байрамалда рукIунеб. Гьеб къавм букIана цIвабзазде балагьун гьездаса хабар бицулеб ва пал тIамулеб. Жиндир къавмалъ гьабулеб гIамал гьабун, гьезие уйилан ккезе абуна Ибрагьимица дун метер унтизе вугин, гьеб жо дида цIвабзаца абулеб бугин абун.
Гьеб къавм гьанжеги загьирлъун буго, гьез гIемераб маргьуги бицулеб буго ва гьезда божулел бусурбаби абун ругел гIадамалги руго.

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾

90. Цинги гьесул къавм, гьевги живго тун жидерго байрамалде ана.

فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾

91. Гьеб къавм арабго Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ гIедегIана гьезул аллагьзабазухъе, ва жинца гьел хъанчазде абуна: нужеца гьаб тIагIам щай кваналаребан абун.

Гьезие назру гьабураб тагIам букIана мушрикаца гьезда аскIоб лъун. Хъанчаца щибго жаваб кьечIеб мехалъ Ибрагьимица абуна:

مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾

92. «Нуже бугеб щиб, нуж кIалъалаги гьечIо гурищ?»-абун.

Гьеб буго Ибрагьимица عَلَيْهِ السَّلَامُ хъанчал махсароде ккун бицулеб хабар. гьесда лъалеб букIана гьел хъанчал рукIин щибго жидер гьунар гьечIел, жидеда щибго бихьуларел, рагIуларел, рухI гьечIел ясикIаби.

فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾

93. Цинги Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жинца цадахъ босараб гIащтIи къуваталда, кваранаб кверал кьабана гьел хъанчазда.

Рек-рекун гьел хъанчалги ран, гьезул бищун кIудияб хъанчалъул габуралда гIащтIиги дализабун Ибрагьим вугеб мехалъ,

فَأَقْبَلُوٓا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾

94. ЦIакъ гIедегIун гьесул къавм Ибрагьимиде عَلَيْهِ السَّلَامُ аскIоре рачIана.

Цоги аяталда баян гьабун буго Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб бакIалдаса нахъе ун вукIин ва жидер хъанчал рекун ратараб мехалъ гьез Ибрагьим гьеб бакIалдеги вачун гьесда кIал гьикъи гьабун букIин: «Дуца нижер аллагьзаби щай хвезарурал?» - абун.

قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾

95. Ибрагьимица абуна: «Нужеца лагълъи нужерго квераз гьарурал хъанчазейщ гьабулеб бугеб?

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

96. ТIадегIанав Аллагь вуго нужги ва нужеца гьарурал хъанчалги жинца рижарав» - абун.

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾

97. Ибрагьимил къавмалъ абуна: «Гьев Ибрагьимие нужеца цо цIа жаниб

бакулеб бакI бай.

Гьениб жаниб цIаги бакун гьеб гьалаглъараб мехалъ Ибрагьим гьеб цIадаве рехе» - абун.

Тафсиралъул гIалимзабаз абуна: кинабго заманаялъ капурзабазул ва залимзабазул гIадат буго гIелмияб ва гIакълияб хIужа бачун жал къараб мехалъ, жидехъе хIакъаб дингун вачIарав расуласде данде жидеца къуват хIалтIизабулеб. Ибрагьим аварагасеги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьебго зулму гьабизе ургъана гьесул къавм. Гьезул хан Намрузил амруялдалъун цIакъ кIудияб цIаги бакун, кварацаги вухьун Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ ганчIил гIарадаялда жанивги лъун, гьеб цIадаве рехана.

فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

98. Гьеб къавмалъе бокьун букIана Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ цIадаве рехун вухIизе.

Амма Дица гьеб къавм цIакъ гIодобегIан гьабуна. Дица Ибрагьимие цIа гьабуна жинца гьев вухIулареблъун ва квачан хвезе гьавулареблъунги. Жидер мурад тIубачIого, жал гIодорегIанлъун ва хIакъирлъун къавмги хутIана.

وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾

99. Ибрагьимица абуна: «Гьанже дун унев вуго дирго БетIергьан Аллагьасухъе.

Гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дун хIакъаб нухда тIовитIизе вуго» - абун. Жиндир къавмалъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавичIеб мехалъ, гьезул макруялдаса гьес жив хвасарги гьавидал, Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир чIужу Саратгун цадахъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе гIоло гьижра гьабун жиндир агьлу ва ватIан тун Шамалдехун ана. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIоло тIоцебе гьижра гьабурав чи вуго Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ.

رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠٠﴾

100. ВатIан тун, агьлу тун къватIиве индал, Ибрагьимица Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ дугIа гьабуна ва гьес абуна:

«Я дир БетIергьан! Дуца дие кье мун цо гьавулеб, дуе гIибадат гьабулеб лъикIаб лъимер» - абун.

فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾

101. Дица Ибрагьимида عَلَيْهِ السَّلَامُ рохелги бицана дуе гьавизе вугин цIакъ хIалимав вас.

Гьев вас кIудияв гIун балугъалъиялде вахизе вуго ва дуда гурхIел-рахIму бугевги вукIизе вуго. Гьев жиндалъун рохел бицарав вас ИсмагIил авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вуго, гIарабиязул эменлъун жив вугев, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жив хъвеялдалъун Ибрагьимиде амру гьабурав ва гьеб амруялъе инкар тун

жив мутIигIлъарав.

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعۡيَ قَالَ يَٰبُنَيَّ إِنِّيٓ أَرَىٰ فِي ٱلۡمَنَامِ أَنِّيٓ أَذۡبَحُكَ فَٱنظُرۡ مَاذَا تَرَىٰۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفۡعَلۡ مَا تُؤۡمَرُۖ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٠٢

102. Гьев вас вахараб мехалъ Ибрагьимгун цадахъ хьвадулеб гIужалде, гьев вахун вукIана анцIила кIиго-анцIила лъабго соналда, **Ибрагьимица абуна: «Я дир вас! ХIакълъунго дида макьилъ бихьана дица мун хъолев вугин абун.**

Мунго ургъеха щиб гьабундай лъикI абун. Ибрагьимица васасда жиндирго макьу бицана гьесул хIалбихьи гьабизеги, жив гьеб амру тIубазе хIадуризеги ва Исмаг1илие бигьаяб букIизеги жинда тIад бачIараб амруялда сабру гьабизе. **ИсмагIилица абуна: «Я дир эмен! Дуца тIубазабе Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дуда амру гьабураб иш. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **хьван батани дуда дун ватизе вуго цIакъ жидеца сабру гьабулел гIадамаздаса» - абун.** Гьаб буго цIакъ берцинаб жаваб. Гьелда жаниб гIелмуги, гIакълуги, хIелмуги буго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукмуялда разилъиги буго, инсул амруялда мутIигIлъиги буго.

فَلَمَّآ أَسۡلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلۡجَبِينِ ١٠٣

103. Эменги васги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **амруялъе мутIигIлъараб мехалъ ва Ибрагьимица ИсмагIил гьумералда вегизавун гIодов лъураб мехалъ,**

وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ١٠٤

104. Дица гьесде ахIана: «Я Ибрагьим!

قَدۡ صَدَّقۡتَ ٱلرُّءۡيَآۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١٠٥

105. ХIакълъунго дуца ритIухъ гьабуна дуда бихьараб макьу.

Дуца хъвезе абун вегизавуна дуе хирияв, дур цохIого вугев вас. Гьеб буго мун Дир амруялъе мутIигIлъи ва Дие гьеб гIезе буго. Гьев вас хъвей Дица дуда тIаса босана. **Гьединаб жазаъ гьабула Дица Дие мутIигIал ва жидеца Дун разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамал гьабулел гIадамазе.**

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡبَلَٰٓؤُاْ ٱلۡمُبِينُ ١٠٦

106. ХIакълъунго гьаб иш букIана цIакъго кIудияб ва баянаб хIалбихьи.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир Халиллъун (вокьулев) гьавурав Ибрагьимил хIалбихьи гьабуна гьесул халиллъун вугев вас Исмаг1ил عَلَيْهِ السَّلَامُ хъве абун амру гьабун. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир БетIергьан Аллагьасул амру тIаса бищана ва гьев разилъи тIалаб гьабун жиндие хирияв вас хъвезе разилъана.

وَفَدَيۡنَٰهُ بِذِبۡحٍ عَظِيمٖ ١٠٧

107. Дица ИсмагIил عَلَيْهِ السَّلَامُ **хвасар гьавуна алжаналъул цIакъ кIудияб**

куйги кьун.

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾

108. Гьев Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ берцинаб биценги нахъе хутIизабуна киналго умматазулъ.

Киналго диназда жанив Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жив веццарав ва жинда нахърилълъулев вуго.

سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾

109. Дир рахъалъан салам буго Ибрагьимида, гьев хира гьавураб ва кIодо гьавураб.

كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾

110. Гьединаб жазаъ гьабула Дица жидеца лъикIаб гIамал гьабулел гIадамазе.

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾

111. ХIакълъунго гьев Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вукIана Дир муъминал лагъзадеридаса.

Иманалъулъ жив камилав ва хIалхьарав.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьимил عَلَيْهِ السَّلَامُ ва ИсмагIилил عَلَيْهِ السَّلَامُ хIакъалъулъ халатал ва берцинал къисаби руго. Дица гьел хъвачIого тана гьезул бицен батIи-батIияб букIун ва мухIканлъи киб бугеб лъачIого. Гьав жив хъвезе амру гьабурав вас ИсхIакъ عَلَيْهِ السَّلَامُ вукIанаян абулелги гIалимзаби руго ва гьезулги жидер рагIиялъе далилал руго.

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾

112. Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ Дица жегиги рохел бицана дуе ИсхIакъ абун цIар бугев вас гьавизе вугин абун.

Жив авараглъун вукIунев ва лъикIал гIадамаздасаги вукIунев.

وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ ۚ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾

113. Дица дунялалъул ва диналъул амруялъулъ баракат гьабуна ИсхIакъие عَلَيْهِ السَّلَامُ ва Ибрагьимие عَلَيْهِ السَّلَامُ.

Гьезул зуррияталдаса руго лъикIал муъминзаби ва аварагзаби عَلَيْهِمَا السَّلَامُ. Гьединго купру-ширкалдалъун жидер напсалъе зулму гьабулелги руго.

ЛъикIал гIадамазул квешаб зуррият букIин гьел гIадамазул гIайиблъун букIуларо. Киналго умматазул рукIана аварагзабазда عَلَيْهِمَا السَّلَامُ иман лъечIел гьезул умумул, яги гьезул васал. Гьаб мисал буго лъикIал муъминзабазул квешал лъимал рукIиналъулги. Гьеб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIикматалдалъун бугеб иш: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие рокьарал гIадамазул хIалбихьи гьабула батIи-батIиял хIалаздалъун. Лъимал хъизаналдалъун хIалбихьи гьаби буго гьел лъимал квешал лъугьин. Гьелдалъун жидее рекIел бакъвай букIизе ва гьелда сабро гьабун ажроги букIизе.

Жидер щибго гьунар гьечIеблъиги гьел муъминзабада бичIчIизе. Цониги инсанасе бокьуларо жиндир лъимер квешаб букIизе. Гьесул

хIал кIолеб букIарабани жинца гьеб лъимер цIакъ лъикIаб тарбия кьун гьелда чIезабилаан. Кинниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъикIал чагIазул лъимал квешалги гьарула, квешал гIадамазул лъимал лъикIалги гьарула. Гьелда жаниб БетIергьанасул хIикматги букIула.

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾

114. ХIакълъунго Дица цIоб-рахIму гьабуна Муса ва Гьарун аварагасдаги عَلَيْهِمَا السَّلَامُ.

وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾

115. Дица гьев кIиявгоги ва гьезул къавмги хвасар гьабуна цIакъ кIудияб къварилъиялдаса.

Бануисраилал хвасар гьаруна пиргIавнил къавмалъул зулмуялдаса: гьезул лагълъиялдаса ва гьез васал чIван ясал лагъзаллъун гьариялдаса хвасар гьаруна.

وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٦﴾

116. Дица Муса аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ ва Бануисраилазе квер бакъи гьабуна ва гьел пиргIавнил къавм къибтIияздаса бергьана.

وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾

117. Дица Мусае ва Гьаруние عَلَيْهِمَا السَّلَامُ жиб баянаб тIехь Тавратги кьуна, жиндир хIукму баянаб, жиндир маг1на гъваридаб.

وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾

118. Гьев кIиявго битIараб нухалдаги тIоритIана.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат гьабиялде халкъ ахIулел расулаллъунги гьаруна.

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾

119. Гьев кIиясулго берцинаб биценги нахъе тана хадусел умматазулъ.

سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢٠﴾

120. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ салам ва рахIмат буго Муса ва Гьарун аварагасда عَلَيْهِمَا السَّلَامُ .

إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾

121. ХIакълъунго Дица гьадинаб лъикIаб жазаъ гьабула жидеца иман лъун лъикIаб гIамал гьабулел муъминзабазе.

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾

122. ХIакълъунго Гьев кIиявго вуго дир иман камилал лагъзадеридаса.

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

123. ХIакълъунго Ильяс عَلَيْهِ السَّلَامُ вуго Дица расулаллъун ритIарал гIадамаздаса.

Гьев вуго Ильяс ибну Ясин, Гьарун аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ лъималазул чилъун жив вугев.

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾

124. Гьев Ильясица عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир къавмалда абуна: «Нуж Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ

хIинкъуларищ?

أَتَدۡعُونَ بَعۡلٗا وَتَذَرُونَ أَحۡسَنَ ٱلۡخَٰلِقِينَ ١٢٥

125. Нужеца БагIло абулеб хъанчалъе лагълъийищ гьабулеб, жинца кинабго махлукъ берцинго ва мух1канго бижарав Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ живго тун.

ٱللَّهَ رَبَّكُمۡ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ١٢٦

126. ТIадегIанав Аллагь вуго нужерги ва нужер умумузулги БетIергьанлъун жив вугев»-абун.

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمۡ لَمُحۡضَرُونَ ١٢٧

127. Гьеб къавмалъ Ильяс авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьавуна.

ХIакълъунго гьеб къавм жужахIалде жаниб лъугьизабун буго.

إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ١٢٨

128. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабурал муъминзаби хут1изег1ан гьел лъугьизаричIо жужахIалда жанир.

وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ١٢٩

129. Гьев Ильяс аварагасулги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ берцинаб бицен нахъе тана дица хадусел умматазе.

سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِلۡ يَاسِينَ ١٣٠

130. Дир салам ва кIодо гьави буго Ильяс аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул агьлуялда.

إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١٣١

131. ХIакълъунго гьадинаб жазаъ гьабула Дица Дир лъикIал лагъзадерие.

إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٣٢

132. ХIакълъунго гьев Ильясги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вукIана Дир иман камилал муъминзабаздаса.

وَإِنَّ لُوطٗا لَّمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٣٣

133. ХIакълъунго ЛутIги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вуго Дица аварагзабилъун ритIарал гIадамаздаса.

إِذۡ نَجَّيۡنَٰهُ وَأَهۡلَهُۥٓ أَجۡمَعِينَ ١٣٤

134. Дица гьевги кинабго гьесда иман лъураб агьлуги гIазабалдаса хвасар гьаруна.

إِلَّا عَجُوزٗا فِي ٱلۡغَٰبِرِينَ ١٣٥

135. Гьесул херай чIужу хутIана жидее гIазаб гьабуразда гьоркьой.

ثُمَّ دَمَّرۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ ١٣٦

136. Цинги Дица ЛутIил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавм гьалаг гьабуна цIакъ квешаб гIазабалдалъун.

Гьезул росаби зобалаздеги рорхун кIалагъоркье сверизаруна. Цинги гьезде тIаде жужахIалъул ганчIалги рана.

وَإِنَّكُمۡ لَتَمُرُّونَ عَلَيۡهِم مُّصۡبِحِينَ ١٣٧

وَبِٱلَّيۡلِۗ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ١٣٨

137.138. Нуж унел руго, я гьал къурайшиял, гьезул росаби рукIараб бакIалдаса рогьалил гIужалъ, къасиги, къадги.

Нужеда гьел чIунтарал бакIал рихьулел руго, гьениб

бугеб махIцараб лъималъул хIорги бихьулеб буго. **Гьеб ишалъул нужеца пикру гьабуларищ ва гьелдаса гIакълуги босуларищ?** ТIадегIанав Аллагьас нужееги гьединаб гIазаб гьабила абун ракIалдего кколарищ нужеда?

139. ХIакълъунго Юнусги عَلَيْهِ السَّلَامُ **вуго Дица аварагзабилъун ритIараздаса.** وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾

140. Дуца рехсе гьев Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **гIадамазул цIураб гамидаги рекIун жиндир къавмалдаса лъутун араб гIуж.** إِذْ أَبَقَ إِلَى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾

141. Гьеб гама гъанкъиялда хIинкъун можоро тIамураб мехалъ Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **можороде къана ва гьев ралъдалъе рехана.** فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾

142. Цинги гьев кIудияб ччугIаялъ къулчIана, жинда гIайиб чIаравлъунги вукIун. فَٱلْتَقَمَهُ ٱلْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾

Жинда тIад къараб рисалатги тIубачIого ва БетIергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ изну гьечIого къавмалда гьоркьоса къватIиве анин абун.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гьев Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир къавмалда ракI къварилъун къватIиве вахъун вукIана, гьез жив гьереси гьавидал ва жиндир дагIватги босичIелъул. Юнус عَلَيْهِ السَّلَامُ ралъдал рагIалде щвараб мехалъ гьениб гIадамал тIад рекIун ине хIадурараб гама батидал, гьеб гамида тIад рекIана. Цинги цIакъаб гьури бахъун, карачелал кIодолъун гама гIанкъиялда хIинкъи бугеб хIал ккана. Гама бачулел гIадамаз абуна: «Гьаб гамида цо ханасдаса лъутарав лагъ рекIун вуго, гьев чи ралъдалъе рехичIони нилъ киналго гъанкъизе руго» - абун. Цониги чи мукIурлъичIеб мехалъ жив вуго лъутарав лагъ абун, гьез можоро тIамуна ва гьеб можороялъулъ Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ къана ва ралъдалъе рехана. Гьеб хIалалъ жив кIудияб ччугIил чохьонивги ккана.

143.144. ХIакълъунго гьев Юнус عَلَيْهِ السَّلَامُ **жинца Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гIемер рехсолев, гьесие тасбихI гьабулездаса вукIун гурони, къиямасеб къо чIезегIан гьеб ччугIил чохьонив хутIилаан.** فَلَوْلَآ أَنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِۦٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾

Гьеб ччугIил чехь гьесул хоблъун букIилаан, гьениса къватIиве живги вахъилароан.

Юнус авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ччугIил чохьонив вукIадгоги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тасбихI гьабун, гьев гIемер рехсон, тавбу гьабун Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ хIелана. Юнус аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Мун гурев цоги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьечIо. Мун цIакъ вацIцIадав ва тIадегIанав вуго. Дунги дирго напсалъе

зулму гьабуравлъун вуго»-абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесул дугIаялъе жаваб гьабуна, гьесул тавбуги къабул гьабуна.

145. فَنَبَذْنَٰهُ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾

Дица гьев Юнус عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ччугIил чохьониса къватIиве вачун, бухIараб салул авлахъалде рехана ва гьев загIиплъун, унтунги вукIана.

146. وَأَنۢبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾

Дица гьесда тIаде хъабахъалъул гъветIги бижизабуна, гьесие рагIад гьабизе ва гьев рухIчIаголъабазул заралалдаса цIунизе. Гьеб хъабахъулъул тIанхал цIакъ кIудиял рукIана, гьелъул рагIадги гьогьен бугеб букIана. Гьеб хъабахъалда аскIоре тIутIалги рачIуларо. Юнус авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир хъал тIеренлъун щибго жо хIехьоларев гIадин лъугьун вукIана. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ берцинаб тадбир гьабун гьев Юнус бакъул бухIиялдаса ва тIутIазул заралалдаса цIунана. Жив сахлъун хьвадизе кIолев лъугьараб мехалъ, гьев жиндир къавмалъухъе ана. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

147. وَأَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ مِاْئَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾

Цинги дица гьев Юнус авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ витIана нусазарго чиясда яги гьездасаги цIикIкIарал гIадамазда, гьел жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде ахIулев расуллъун. Гьел рукIана Мавсилалъул рахъалда бугеб Нинава абулеб бакIалда.

148. فَـَٔامَنُوا۟ فَمَتَّعْنَٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾

Гьез Юнус аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ иман лъуна ва дица гьел чIаго тана жидее цIараб заман щун, щивав жиндир мехалъ хвезегIан.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб къавмалъе гIазаб гьабиялъул гIаламат загьир гьубараб мехалъ, гьез тавбу гьабуна: киналго цадахъ гIалахалде рахъана жидер лъимал-хъизангун, гIиял, хIайваналги рачун. Гьениб эбел тIинчIалдаса батIа гьабун цоцазде ахIдезе гьабуна, жалгоги дугIа гьабун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьардана. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьездаса гIазаб нахъчIвана ва гьез иман лъун хадуб гьеб иманги биххизабичIо.

Жидеда аварагзаби рит1арал умматазул гьав Юнус аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ уммат буго жидеда г1азаб т1ад щвей х1акълъараб мехалъ жидеца тавбу гьабурал ва гьеб тавбу биххич1ого иман-исламалда ч1арал.

149. فَٱسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾

Дуца къурайшиязул мушриказдаса жаваб т1алаб гьбун гьезда абе, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, нужеца дир БетIергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ясал ругинищ абулеб, нужеего васал рукIизе бокьулеб мехалъ? Гьез абулеб букIана малаикзаби Аллагьасул ясал

ругин абун. Жидеего ясал рукIизе бокьулареб мехалъ, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ясал ругоян кин гьез абулебан гьикъулеб буго, гьезда бадибчIвай гьабун ва гьез бицулеб жо батIулаб букIин баян гьабун.

أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ إِنَٰثًا وَهُمْ شَٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾

150. Яги Дица малаикзаби ясалललъун рижулеб мехалъ гьел мушрикал гьеб бакIалдайищ рукIарал, гьезда малаикзаби ясал рукIин лъазе?

أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ ٱللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾

151.152. Нуж кантIе, я гьал гIадамал! ХIакълъунго гьел мушриказ гьереси бицун абулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лъимал ругин абун.

ХIакълъунго, гьел руго жидеца гьереси бицулел гIадамал.

أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾

153. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ясалищха тIаса рищизе рукIарал васаздаса?

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾

154. Нужеца щай гьединаб хIукму гьабулеб?

Нужеца ясал васаздаса тIокI гьаруларо гурищ?

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾

155. Гьаб бицараб жоялдаса вагIза щай нужеца босулареб?

Нужедаго релълъарал гIадамазцин къабул гьабулареб гьересияб рагIи щай нужеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гIунтIизабун абулеб?

أَمْ لَكُمْ سُلْطَٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾

156. Яги нужее баянаб хIужа-далилищ бугеб, малаикзаби гьесул ясал рук1ин ритIухъ гьабулеб?

فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾

157. Нуж рачIаха гьеб хIужа тIад хъвараб тIехьги босун, нуж битIараб жо бицулел ратани.

وَجَعَلُوا۟ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾

158. Жегиги гьел мушрикаца Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ малаикзабаздаги гьоркьоб насаб хурхизабуна.

ХIакълъунго гьел малаикзабаздаги лъала мушрикал жужахIалде унеблъи. Амма мушрикал цIакъ ахIмакъаб жо бицулел руго.

سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾

159. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вацIцIадав ва ТIадегIанав вуго гьел мушриказ жиндие гьарурал сипатаздаса.

إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾

160. Жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат бацIцIад гьабулел муъминзабаца гьабуларо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ

мукъсанлъи бачIулеб сипат.

161. XIакълъунго нужги нужеца лагълъи гьабулел алагьзабиги гьечIо, فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾

162. иманалда ругел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **лагьзал къосизаризе кIолеллъун.** مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾

163. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жужахIалде лъугьизарулел гIадамал хут1изег1ан гьел кIола нужеда къосизаризе.** إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾

164. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагьзал рукIиялда мукIурлъун, малаикзабаз абулеб буго **нижедаса щивав малаик вуго щивасе жиндир макъам бугев.** وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾

Ниж гьеб макъамалда рекъон мутIигIлъула нижер БетIергьанасе. Нижедаса руго ризкъи босун хьвадулел, цIад ва гьури хьвадизе гьабулел, рухI босулел, вахIю босун рещтIулел ва цогидалги къокъаби.

165. Ниж Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабизе мухъал гьарун чIолел руго,** وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾

166. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **кидаго тасбихI гьабулелги руго.** Гьал аятал рещтIизарун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мушриказе баян гьабулеб буго малаикзаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагьзал рукIин, гьесул ясал гьечIеблъи. وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾

167. Гьел Маккаялъул мушриказ абулеб букIана وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾

168. нижедеги тIехь рещтIизабун букIараб ани цогидал умматазде рещтIизабураб гIадин لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾

169. Нижги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат бацIцIад гьабулездаса рук1илаан-абун.** لَكُنَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾

170. Цинги жидехъе хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вачIараб мехалъ ва гьесда Къуръанги рещтIизабураб мехалъ: **гьез Къуръаналда инкар ккуна. Гьезда нахъа лъазе буго кинаб гIазабдай жидеда щвела абун:** гьеб Къуръан гьереси гьаби сабаблъун, аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мутIигIлъи тей сабаблъунги. فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

171. XIакълъунго Дица аварагзабилъун ритIарал Дир лагъзадерие, жиб цебего гьабураб къотIи буго وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾

172. XIакълъунго гьел аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **жидее** إِنَّهُمْ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾

квербакъи гьабизе бугел ругин абун.

173. **Дир боялги:** дида иман лъурал гIадамалги **капурзабаздаса бергьизе ругин абун.** وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ ٱلۡغَٰلِبُونَ ١٧٣

Дунялалда хIужа-далилалдалъун бергьизе руго, гъазаваталдаги бергьизе руго. Ахираталда алжаналде жанир лъугьунги бергьизе руго.

174. **Мун гьел мушриказдаса вуссун чIа, МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дуда амру гьабизегIан гьезда рагъ гьабеян абун.** فَتَوَلَّ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ حِينٖ ١٧٤

175. **Мун валагье, МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьезда гIазаб щвараб мехалъ щиб хIалдай гьезул букIулаян абун.** وَأَبۡصِرۡهُمۡ فَسَوۡفَ يُبۡصِرُونَ ١٧٥

Гьезда жидедагоги бихьизе буго кинаб ахир кколеб гьезул купруширкалъул.

176. **Гьез Дир гIазаб хехго бачIинищ тIалаб гьабулеб бугеб?** أَفَبِعَذَابِنَا يَسۡتَعۡجِلُونَ ١٧٦

177. **Гьеб Дир гIазаб жидер азбаралъуб рещтIараб мехалъ цIакъ квешаб къо букIизе бугоха жидее хIинкъи кьолеб букIарал, амма жидеца иман лъечIеб къавмалъе.** فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمۡ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلۡمُنذَرِينَ ١٧٧

178. **Мун гьездаса дагьаб мехалъ вуссун чIа, МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**.** وَتَوَلَّ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ حِينٖ ١٧٨

179. **Мун гьезда бачIулеб гIазабалде валагье. Гьездаги бихьизе буго кинаб гIазаб жидеде бачIулеблъи.** وَأَبۡصِرۡ فَسَوۡفَ يُبۡصِرُونَ ١٧٩

180. **Дур БетIергьан Аллагь цIакъ вацIцIадав вуго гьел мушриказ гьарулел сипатаздаса.** سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ١٨٠

Жиндир гуч бергьарав БетIергьанги вуго гьев.

181. **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **салам ва рахIмат буго гьес халкъалда дин малъизе ритIарал аварагзабазда** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **.** وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٨١

182. **Ва кинабго рецц ва щукруги тIадегIанав Аллагьасе буго, кинабго гIаламалъул БетIергьанлъун жив вугев.** وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٨٢

Гьеб гIалам жинца бижарав, гьелъул тадбир гьабулев, ахираталдаги

жив цогояв БетIергьанлъун вукIулев. Алжан-жужахIги жиндир мулклъун бугев, лагъзадерие жазаъ гьабиги жиндир хIакълъун бугев. Гьав БетIергьан лъалеллъун нилъ гьарун ругелъул, даимаб щукру ва рецц буго гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жиндие тIубараб ажру щвезе бокьарав чияс цо мажлисалда вукIун гьениса тIад вахъизе бокьараб мехалъ абе:* ﴿سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ١٨٠ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٨١ وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٨٢﴾»- абун. Х1адис ибну Абих1атимица бицана. (180-181-182 аятал) Щибаб какда хадуб гьаб рагIи абурав чиясе тIубараб ажру щвелин абурабги хIадисги буго.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун Сурату Сса́фа́талъул тафсир ва таржама хъван тIубана.
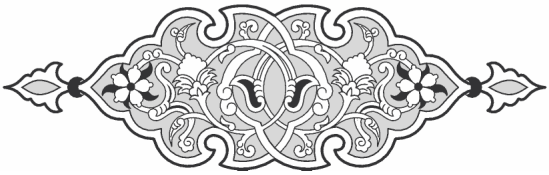
ТIолго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.